Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України

О. Р. Проців

ГЕНЕЗА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ ГАЛИЧИНИ

Монографія

Лілея-НВ
Івано-Франківськ
2019

УДК 351.765(477.83/.86) (09)
П 78

Науковий консультант:

Дробот І. О., д. держ. упр., професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Рецензенти:

Петровський П. М., доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління ЛРІДУ НАДУ, професор

Надюк З. О., професор кафедри державного управління ЛРІДУ НАДУ доктор наук з державного управління, доцент

Орлів М. С., доцент кафедри публічного управління та адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, доктор наук з державного управління

Клапчук В. М., завідувач кафедри готельно-ресторанної та курортної справи ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, доктор історичних наук, професор

Борщук Є. М., професор кафедри менеджменту ЛРІДУ НАДУ, доктор економічних наук, професор

Рекомендовано до друку вченою радою Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (протокол № 5/61 від 26 червня 2019 р.)

Проців О. Р. Генеза публічного управління у сфері використання тваринного
П 78 світу Галичини [Текст] : монографія / О. Р. Проців. – Івано-Франківськ, Лілея- НВ, 2019. – 578 с. – ISBN 978-966-668-494-6.

Наведено результати наукових досліджень щодо публічного управління у сфері використання тваринного світу Галичини. Обгрунтувані сутності, закономірності, структурування, функціонування, еволюції управління тваринним світом Галичини досліджуваного періоду. Окреслено джерельну базу дослідження, розкрито вплив груп тиску, національних, релігійних, культурних впливів на формування публічного управління. Розглянуто вплив публічного управління на соціально-економічний стан галузі мисливства та рибальства. Розкрито позитивні та негативні сторони формування та здійснення державної політики в організації мисливства і рибальства в означений історичний період розвитку Галичини. Видання орієнтоване для науковців та практиків у сфері публічного управління та економіки, представників громадських об’єднань та політичних діячів.

Видання орієнтоване для науковців та практиків у сфері публічного управління та екології, представників громадських об’єднань та політичних діячів.

УДК 351.765(477.83/.86) (09)
П 78

ISBN 978-966-668-494-6

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІСТЬ

Проголошення незалежності України сприяло розвою комплексного вивчення історичних, історико-економічних, історико-політичних й інших досліджень Галичини. Насамперед, це стосується досліджень з публічного управління, політології, економіки, створення узагальнюючих наукових праць, які б підсумовували і конкретизували результати попередніх досліджень, що часто базувались на політичних ідеях і спотворювали дійсний хід процесів. Важливе значення у вирішенні цих завдань мають дослідження у галузі публічного управління, які полягають в узагальненні історіографії проблеми організації державного регулювання тваринного світу в Галичині (1772–1943 рр.) в контексті соціально-економічного, політичного, гуманітарного розвитку суспільства; розкритті впливу груп тиску (громадських організацій, політичних партій тощо) на формування публічного управління; розкритті впливу національних, релігійних, культурних чинників на публічне управління; виявленні особливостей публічного управління в Галичині у порівнянні з іншими країнами Європи досліджуваного періоду; розкритті впливу публічного управління на соціально-економічний стан галузі мисливства та рибальства; розкритті позитивних та негативних сторін формування та здійснення державної політики в організації мисливства і рибальства в означений історичний період розвитку Галичини.

Доцільність дослідження зумовлена також необхідністю подолання гострих соціально-державних суперечностей між:

- потребою в дослідженні історичного минулого державотворення, зокрема об’єктивних і послідовних знань з теорії та історії державного управління у галузі використання тваринного світу, й недостатньою кількістю фундаментальних історико-теоретичних досліджень з даної проблеми;

- виявлення основних функцій, тенденцій, закономірностей і принципів розвитку системи публічного управління Галичини в частині використання тваринного світу вплине на ефективність публічного управління в умовах сучасної України. Реформування суспільних відносин у державі

мають найбільший шанс бути успішними, коли вони опираються на культуру та звичаєве право населення місцевого населення;

В умовах перехідного періоду, як і в інших галузях суспільного життя, в галузі мисливства та рибальства особливої ваги набуває вироблення ефективних і результативних методів управління. Насамперед необхідно подолати суперечності, які полягають в тому, що стара адміністративно-командна система не дає можливості ефективно розвиватись галузі.

Зазначене й зумовило вибір теми дослідження “Генеза публічного управління у сфері використання тваринного світу Галичини”, що має важливе соціально-економічне значення.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ

1.1 Історіографія досліджуваної проблеми

Метою досліджень даного розділу є аналіз наукової думки щодо публічного управління у сфері використання тваринного світу Галичини. Так як Галичина входила до Австро-Угорської імперії, тому більша увага буде звертатись на стан цих земель в складі Австро-Угорської імперії. Розглядаються концептуальні аспекти використання тваринного світу, аналізується досвід Галичини та зарубіжний досвід країн Європи досліджуваного періоду.

В період з 1772 року по 1918 рік Галичина була в складі Австрійської та Австро-Угорської імперії. У період з 1918 до 1939 року землі Галичини увійшли до складу Другої Речі Посполитої. Галичина відповідно до Олуменської Конституції Австрії 1849 року була однією з 17 коронних країв. Східна частина Галичини сьогодні є складовою України. Тому при написанні роботи для визначення територій будемо використовувати такі визначення: Австрія, Австро-Угорська імперія, Галичина.

Публікації тогочасного періоду свідчать, що використання тваринного світу у Галичині було потужним. Галичина у порівнянні з іншими колоніями Австрійської (Австро-Угорської з 1867 року) імперії була найменш розвинутою і тому її природні багатства, в тому числі й тваринний світ, використовувався як сировинний придаток. Наше дослідження базується на матеріалах Галичини, тому більше уваги буде звертатись на порівняння Галичини з іншими колоніями та з Австро-Угорською імперією.

Вивчаючи питання використання тваринного світу в Україні, слід відзначити, що чи не найбільшу частину досліджень галицького мисливства та рибальства припадає на правові аспекти.

Автори науково-літературного видання «Наука і життя» (1910 р.), яке виходило у Львові, робили наголос на тому, що розвиток мисливського

законодавства у більшій мірі базується на еволюції суспільства в країні, ніж на звичаєвому праві [1, с. 43–55].

І. Крип’якевич вказував, що Галичина віддавна славилась своїми рибними промислами, а до XVI ст. на значній частині території України населення надавало більшого значення рибальству, мисливству та бджільництву, ніж хліборобству [2, с. 86–88]. Аналогічної думки дотримувався М. Грушевський у праці «Житє економічне, культурне, національне XIV-XVII віків», однак, на відміну від І. Крип’якевича, вказував, що на українських землях у XIV-XVII було досконало розвинуте сервітутне право саме при використанні земельних ділянок для організації різних промислів [3, с. 164].

Практично аналогічної думки був дослідник Галичини В. Грабовецький, вказуючи, що рибалки за користування сервітутами на Гуцульщині платили податок у розмірі 672 пструги (форель) або сплачували грішми 5 золотих [4, с. 186].

Відомий український історик Іван Крип′якевич вказував, що на звірину у Карпатах до XVI ст. полювали місцеві верховинці, застосовуючи лише на полюванні звичаєве право [2, с. 86–88]. На підтвердження цієї думки у «Путівнику по Гуцульщині» (1933р.) написано, що гуцули «до сільського господарства не мають ані відповідних умов, ані любові. Широко розповсюджено в гуцулів є повір’я, що займатися землеробством – то гріх» [5, с. 30], а Юрій Гуцуляк – війт села Жаб’є (сучасна Верховина), засвідчив, що на Гуцульщині до 1939 року на практиці мисливські закони не працювали: «Тай ще попри скотоводство дехто занимавси еще припадкове і мисливством, бо тогди за звіри драпіжні ніхто не казав не бити, тай кождий ґазда, хоть навіть біднійший, міг собі посідати зброю пальну. І то не лише пістолета до паради, але і стрільби, і револьвери вдома, чи на полонині, тай і міг носити при собі, це правительство аустріяцке не заборонювало. І то тривало в такім порядку до року 1914, доків не вибухла війна світова, і по війні то само, доків цу країну не обняло паньство польскє» [6, с. 142].

До сучасників, які досліджували звичаєве право у сфері використання тваринного світу Гуцульщини, слід віднести Я. Зеленчука з думкою, що

«вирішальне значення для збереження популяції диких звірів і риб мало право на мисливський та рибальський ревір, яке збереглось і до нашого часу» [7, с. 136].

Джерелом дослідження законодавчих аспектів регулювання мисливського господарства в частині полювання слугують: «Збірки законів», що виходили у Кракові в середині XIX ст. (1853, 1919 рр.) [8 , с. 1034–1035], [9, с. 43–44]˒ «Збірка законів» (Львів), (1858 р.) [10, с. 362], «Офіційне зведення законів Австрії» (Відень) (1892, 1911 рр.) [11, с. 119–132]˒ [12, с. 451–455], середина XIX ст. стенографічні звіти Галицького сейму (1905 р.) [13, с. 5–6], «Цивільний кодекс Австрії» (1918 р.) [14, с. 167–168], «Законодавство про приватну власність» (1892 р.) [15, с. 181-182], «Новий мисливський Закон Галичини і Великого Князівства Краківського» (1897 р.) [16, с. 27], «Пруський мисливський Закон» (1907 р.) [17, с. 20], книга Й. Стежинського «Приватне право Польщі» (1851 р.) [18, с. 251–252], «Кодекс адміністративних постанов Царства Польського» (1867 р.) [19, с. 469–472], «Російське цивільне право» (1864 р.) [20, с. 335–339]. збірки законів та розпоряджень Галичини, що регулярно виходили у Львові [21, с. 306-309], «Збірка законів», що виходили у Кракові на початку XIX ст. [22, с. 177] «Офіційне зведення розпоряджень для столичного королівського міста Кракова» [23, с. 2]. «Правові аспекти добування лисиці під час урядування Великого князівства Литовського досліджували Т. Чацький («Литовське та Польське право»), [24, с. 277–289] Джерельною базою мисливського законодавства є «Мисливське право у Польщі у Середні віки», «Науковий та літературний довідник» [25, с. 824]. «Стенографічні звіти Галицького сейму» (1908 р.) [26, с. 2052–2062], [27, с. 426], «Краківські календарі» (1912 р.) [28, с. 236], «Сільськогосподарську енциклопедію» (1898 р.) [29, с. 412–413], «Календар – приятель тварин» (1931 р.) [30, с. 50–51], «Мисливський та рибальський календар» (1888, 1901 рр.) [31, с. 122], [32, с. 86–92] «Мисливський річник» (1886 р.) [33, с. 57], «Календар Галичанин» (1853, 1857, 1878, 1879, 1891, 1904, 1915, 1923 рр.) [34, с. 4]. Р. Хубе (1874 р.) [35, с. 154], В. Шульца (1899 р.) [36, с. 18–19],

К. Слотвінського (1832 р.) [37, с. 132–135], В. Шабльовського (1932 р.) [38, с. 32], Я. Гейншторфа (1935 р.) [39, с. 303–305].

Джерельною базою про законодавчі акти, що діяли на території Львова, стали протоколи засідань Галицького сейму [40, с. 474], Загальні статистичні дані щодо мисливства Львова збереглись у стенографічних звітах засідань Галицького сейму [41, с. 1306-1307], державних статистичних відомостях (1898 р.) [42, с. 33–49], Шематизмах [43, с. 761], Мисливських та рибальських календарях (1885 р.) [44, с. 152–153], Мисливських шорічниках («Rocznik myśliwski») [45, с. 94], «Календарі Галичанина» («Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański») [46], «Господарському календарі» («Gospodarz kalendarz») [47, с. 266].

Велику роль в інформуванні зацікавлених осіб щодо правового регулювання галузі рибальства у міжвоєнний період відіграв «Збірник повідомлень: офіційний додаток Міністерства рільництва та державної власності». Зокрема, у збірнику були опубліковані: «Інструкція щодо ведення бухгалтерської звітності у надлісництвах» [48, с. 324–327], У державному збірнику Міністерства рільництва та державної власності містяться службові інструкції для надлісничих державних лісів щодо рибальства [49, с. 652–670]. Це – правові поради та роз’яснення щодо рибальського законодавства («Службова інструкція для надлісничих державних лісів», опублікована в «Офіційному каталозі розпоряджень Міністерства праці і управління державною власністю», 1919 р.) [50, с. 343]. Крім того, у пресі знайшли своє відображення вимоги рибальського закону («Кримінальне переслідування в адміністративному праві», часопис «Слово Польське», 1899 р.) [51, с. 323–324], правове регулювання підготовки фахівців у галузі рибальства і проведення випускних екзаменів («Нові вимоги для державних екзаменів у рільничій академії у Відні») [52, с. 323–324]. Роз’яснення рибальського законодавства з’являється у праці С. Стажинського («Закон про право рибальства у внутрішніх водоймах», 1885 р.) [53, с. 149–153], а також у статті «Мисливське право у Польщі в Середні віки» («Науковий та літературний довідник», 1904 р.) [25, с. 824]. Питання щодо права вилову видри рибаками чи мисливцями

розглядав Розенберг [54, с. 93–94]. Питання правового забезпечення галузі рибальства розглядалось також у книгах: Т. Бресєвича «Про рибальське право» (Львів, 1891 р.), Є. Янота «Про необхідність охорони корисних тварин» (Краків, 1866 р.), Й. Луїс-Вавеля «Про право рибальства у Галичині» (Львів, 1879 р.), «Проект рибальського закону» (Львів, 1885 р.), «Закон (рибальський) від 14 листопада 1858 року» (Львів, 1858 р.), «Зауваження до проекту Рибальського закону в Галичині» («Судовий огляд», Львів, 1879 р.), «Врегулювання рибальської галузі» (Тарнув, 1880 р.).

Порушення вимог законодавства щодо використання тваринного світу – «браконьєрство», завдавало та завдає найбільше збитків галузі мисливства та рибальства. Тому цій проблемі було присвячено багато досліджень.

Так, доктор права Кнауер писав, що «мисливські закони мають бути суворими до порушників правил полювання, а пропагування охорони природи повинно починатися вже у шкільному віці» [55, с. 245–247]. В окремій брошурі етнографічного спрямування «Браконьєри давнього лісу Сандомирського» (Львів,1905р.). К. Матіаса відзначено, що браконьєри Галичини об’єднувались у банди, які мали свою певну субкультуру. Варто зазначити, що автор праці не був надто категоричним в оцінці дій браконьєрів, і поділив їх на добрих та поганих. До добрих браконьєрів він зараховував тих, які полювали одноосібно (дилетанти), а до поганих – тих, які організовували банди (професійні). У добрих у серці ще залишилась побожність і віра, а погані – замкнута каста на кшталт масонської ложі, характеризувались безбожністю та пожадливістю до грошей. Члени браконьєрських банд були пов’язані між собою присягою мовчання, і до банди було важко вступити, а ще важче – з неї вийти. К. Матіас стверджував, що браконьєрство має під собою підґрунтя, що базується на звичаєвому праві і традиціях народу, тобто, коли полювати можна було вільно [56, с. 2]. На соціальних аспектах браконьєрства зупинився дослідник історії Ворохти М. Санкович. Він вказував, що у 1905 році князь Ян Ліхтенштейн орендував у Ворохті право полювання, продаючи заможним верствам ліцензії, але місцеве населення займалось браконьєрством, яке вписувалось у звичаєві норми для горян. Коли охоронці вбили місцевого жителя Юру Пітеляка, який

полював без ліцензії, на знак протесту місцевими була складена співаночка, в якій оспівується як незаконне вбивство Юри, так і нечесне розслідування обставин комісією з Делятина [57, с. 58]. Звичаєве право використання тваринного світу Гуцульщини досліджував А. Онищук у праці «Останки первісної культури у Гуцулів». Автор підкреслив відсутність прав селян на грунти та намагання влади заборонити «дикий» вилов риби, що спричинило виникнення своєрідного прислів'я: «Рибу їдять пани, а селянин може лише дивитися, як вона грає у воді» [58, с. 167].

Інший дослідник звичаєвого права у Галичині – В. Баворовський (1887 р.), у статті «Декілька зауважень щодо реформи Закону про мисливство» (Kilka uwag u sprawie reformy Ustawy łowieckiej) теж підтвердив, що у Галичині Мисливський закон існує лише на папері, а найбільші «хижаки» – це селяни: вони без докорів сумління забирають з гнізда яйця куріпки, а також молодих зайців [59 , с. 173–176].

Керівник Львівської лісової школи – Генрик Стшелєцький, досліджуючи генезу браконьєрства у Галичині, вважав за необхідне пропагувати чинний мисливський закон серед фахівців, учнів тощо, щоб подолати це явище [60, с. dodatek].

Фелікс Герушинський у підручнику «Найважливіші відомості мисливської галузі та нарис риболовства» (1908 р.) зазначав, що через нехтування мисливським законодавством катастрофічно зменшилась чисельність диких тварин, і перед суспільством постала проблема охорони мисливської дичини [61].

Депутат Галицького сейму Гнієвош застерігав від надмірного регламентування публічного управління щодо допуску до права полювання, яке негативно позначиться на боротьбі з браконєрством: «… жандармам легко буде виконувати показники по боротьбі з браконьєрством, так як вони будуть ловити порядних мисливців без мисливських посвідчень, а не бігати за браконьєрами» [62, с. 736]. Досліджуючи роль кримінального права в частині відшкодування збитків при браконьєрстві суддя найвищого касаційного трибуналу Е. Доляйш дійшов висновків, «що покарання за браконьєрство зазвичай не відповідає його

справжній вині і не дає покривдженому жодного відповідного відшкодування за збитки, завдані йому браконьєром. Браконьєр підпадає під покарання виключно за крадіжку добутої дичини» [63, с. 258]. Намісник Галичини граф Роман Потоцький вбачав у браконьєрстві соціальну складову, бо «відсутність дієвого механізму відшкодування збитків породжує у суспільстві багато конфліктів» [64, с. 60–62].

Політичні конфлікти, пов'язані з мисливським законодавством, досліджував Міністр освіти Австрії Густав Мархет, вказуючи, що особливо гостро вони спалахують між власниками права полювання та місцевим населенням даної гміни, а «для суспільного спокою, необхідно враховувати інтереси всіх сторін» [55, с. 245–247].

Саветчук Н. М. та Баран С. З., досліджуючи політичну діяльність Івана Франка, відзначали, що він захищав інтереси українських селян і особисто вносив пропозиції до Ловецького [65] та Рибальського законів [66, с. 450]. На його переконання, кожен власник землі має право повною мірою розпоряджатись дичиною чи рибою, яка на ній знаходиться.

Аналізуючи мисливське законодавство, голова Галицького сейму – граф Станіслав Бадені вказував, щоб законодавчо врегулювати розведення мисливської дичини, яку необхідно охороняти, та забезпечити право кожного землевласника в найкоротший час отримувати повне відшкодування за спричинені дичиною збитки, мисливські відносини у Галичині повинні утримувати баланс інтересів [67, с. 4–5].

Аналіз та роз'яснення мисливського законодавства проведено у книгах Т. Бресєвіча, «Мисливське законодавство в Європі» (1898 р.) (Ustawodawstwo łowieckie w Europie). Автор не лише провів аналіз розвитку мисливського законодавства Галичини, але й порівняльний аналіз тогочасного державного регулювання у Галичині з частинами Австро-Угорської монархії та країнами Європи. У вступі до книги відзначено важливість державного регулювання у використанні дичини через зменшення площі лісів внаслідок вирубування, а боліт – через висушування. Ці фактори спричиняють зменшення кількості дичини та відповідно – добування. В основі державного управління повинна

лежати збалансованість інтересів сторін, так як велика кількість дичини призводить до збитків селянам та завдання шкоди сільськогосподарським посівам [68].

Суттєвою для дослідження європейського мисливського законодавства стала праця Я. Штольцмана (1904 р.) про мисливські взаємовідносини у Японії (Ze stosunków łoweckich w Japonii). На думку дослідника варто звернути на принципи мисливського законодавства Японії, які дозволяють практично всі рішення ухвалювати на нижнюму щаблі управління [69, с. 142–144.].

Е. Тілль у книзі «Пояснення права власності в австрійському законодавстві» (Wykład prawa rzeczowego ausriyackiego (prawo własności, prawo służebności i prawo zastawy) (1892 р.) [70, с. 177–184.] присвятив два розділи книги питанням регулювання австрійським законодавцем право власності на дичину: «Про набуття у власність шляхом привласнення», «Про вилов дичини». Аналізуючи австрійське законодавство, автор дійшов висновку, що регулювання і набуття права власності на тварин підпадає під цивільне законодавство, як і набуття права власності на інші предмети. Особливістю, однак, є окреме регулювання права власності на дикі, приручені та свійські тварини. Також особливості права власності на тваринний світ досліджував І. Стежинський у книзі «Приватне польське право» (1851р.). На відміну від Е. Тілля він вказував, що набути предмети тваринного світу можна не двома, а трьома способами: полюванням, як воєнну здобич та знахідку. Під полюванням дослідник розуміє не лише добування та привласнення мисливських тварин – ловецтво, а також добування риби та птахів [18, с. 251–252].

Питання права власності на рибу досліджував професор Львівського університету, фахівець у галузі австрійського цивільного права О. Огоновський у праці «Система австрийського приватного права». На його думку, ніхто не має права перешкоджати веденню рибальського господарства, «не сміє нїчо такого ставити, що (...) було шкідливе риболовлі...», а риба є власністю особи, яка володіє ставом [71]. Й. Каспарек у «Збірнику адміністративних законів і постанов у Королівстві Галичина і Лодомерії з Великим князівством Краківським» (Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi

i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem,1884 р.) окремо проаналізував мисливське та рибальске законодавство Галичини за період 1772 до 1880 року [72 , с. 369].

М. Павліковського (1929 р.) [73, с. 89], у книзі «Закон про полювання: коментар для східних воєводств з включенням виконавчих положень та полювання та мисливського календаря» (Prawo łowieckie: komentarz dla województw wschodnich z dołączeniem rozporządzeń wykonawczych i kalędarza myśliwskiego) давав практичні поради щодо правозастосування мисливського законодавства.

У книзі «Закон про полювання» (Prawo Łowieckie, 1928 р.) В. Калуського визначено, що мисливське законодавство в загальному містить вимоги, які ставлять перед суб'єктами господарсювання з метою раціонального розведення дичини. На його думку, мисливство потрібно трактувати, як важливу економічну галузь, а не як вид спортивного відпочинку, бо такі погляди призвели до занепаду мисливства [74, с. 1–81].

Практично аналогічної думки дотримувався Л. Ліндес, який у книзі «Використання річок, ставів, боліт, озер та торфових ям для розведення риби, раків та п'явок» (1867 р., Краків), серед іншого вказував, що при ефективному використанні водного дзеркала розведення риби може приносити добрий дохід, а саме: один морг водного дзеркала – біля 50 золотих в рік. Він застерігав власників ставів здавати їх в оренду євреям [75, с. 81–85]. Проте існували й інші думки щодо пріоритетів ризвитку рибальскої галузі. Л. Старкєвіч вважав, що поділ річок у Галичині на рибальські ревіри посприяв розвитку рибальського спорту. Хоча такого рівня як в Англії цей спорт у Галичині не досяг, що пояснюється психологією галичан, які, на відміну від англійців, є більш темпераментними і вони не встані годинами сидіти на березі річки та дивитись на поплавок [76, с. 17]. Підтвердження знайдемо у дослідженнях П. Лєснєвського (стаття «Рибальство», 1897 р.), який вказував, що серед рибалок середини XIX ст. – початку XX ст. вудка не була в пошані і вважалась дитячою забавкою [77, с. 14–15].

Гуманістичний аспект розвитку спортивного рибальства підкреслював автор статті Ф. Вілкош «Переваги рибальства» (1906 р.), особливо це стосувалось позитивного впливу вудкарства на психосоматичний стан людини, його творчу уяву. Аналіз показав, що вудкарством займаються багато художників та поетів, які під час рибалки написали багато художніх творів та намалювали багато картин. Крім того, спортивне рибальство дуже корисно впливає на жінок для зняття нервового навантаження, хоча й жінки дуже мало займаються цим видом спорту [78, с. 14–15]. Апологетом цього виду спорту був голова Товариства любителів вудкового спорту Новак (стаття «Вудковий спорт») [79, с. 296 – 302]. М. Звєжицький («Актуальні зауваження») вважав, що наприкінці XIX – початку XX ст. вилов риби набув найбільшого поширення, як форма відпочинку і став вважатися одним із видів спорту [80, с. 44], а засновник та багатолітній керівник Краківського рибальського товариства М. Новицький надавав вудкарському спорту важливе економічне значення, відзначаючи у статті «Про стан рибальських та правових відносин у Галичині», що у гарних рибальських господарствах на вудку можна було за декілька днів зловити 1000 голів форелі [81, с. 145].

На нашу думку, у порівнянні з іншими історичними джерелами інформації, в стенограмах засідань Галицького сейму відображена об’єктивна інформація щодо суспільних настроїв, так як там зафіксовано висловлювання депутатів різних партій, які представляли інтереси різних соціальних прошарків галицького суспільства.

З матеріалів засідань Галицького сейму випливає, що ряд політиків відстоювали інтереси селян. Так, депутат Євген Олесницький (1860–1917), член Народницької партії, доктор права, депутат від сільських гмін Стрийського повіту [26, с. 68], який при розгляді Ловецького закону восени 1907 року виступив на захист селян. Голова Галицького сейму – граф Станіслав Бадені на засіданні 14 лютого 1907 року вказував, що Мисливський закон повинен відповідати господарському значенню розведення мисливської дичини, яку необхідно охороняти. З іншої сторони, слід дотримувати право кожного в найкоротший час отримувати повне відшкодування за спричинені дичиною

збитки, і обов'язок відшкодування покладається у запропонованому проекті на орендаря полювання. Він побажав депутатам знайти компроміс при ухваленні Мисливського закону, відзначаючи, що його підтримала Католицька спілка, а експерти вважають цей закон найкращим серед всіх країн Австрійської корони [67 , с. 4–5].

Про політичні перипетії при ухваленні Мисливського закону йшлось на 26-му засіданні першої сесії сьомого періоду Галицького сейму, яке відбулось 8 лютого 1896 року. На цьому засіданні депутат сейму Крамарчук обурювався, що фракція лівих, яка підтримує інтереси селян, при голосуванні була здебільшого відсутня, тоді як політики правого крила всі були на місці. Після голосування за Мисливський закон та його ухвалення голова сейму у своєму виступі відзначив, що цей Мисливський закон на вищому рівні врегульовує відносини між мисливцями та селянами, а також вирішує питання відшкодування завданих сільському господарству мисливськими тваринами збитків [82, с. 986].

На засіданні Галицького Сейму 28 вересня 1907 року теж піднімали питання про відшкодування збитків, завданих мисливськими видами тварин сільськогосподарським товаровиробникам. З доповідями на захист селян виступав депутат від сільських гмін Станиславівського повіту Йосиф Гурик [83, с. 17]. Попередньо на на засіданні Галицького сейму у 1903 році він вже обурювався діями держави, в якій закон так ображає селянство [84, с. 2099–2100]. Про права селян Богородчанського повіту (з сіл Пороги, Космач, Манява, Кривець, Раковець, Яблінка, Кричка) на відшкодування збитків йшлось у виступі депутата Барабаша 29 жовтня 1903 року. Його підтримали також депутати Король, Гурик, Старух, Остапчук, Могольницький, Крамарчук, Поточек, Мазикевич, Стапинський, Влодек, Бойко, Олесницький, Вільчкевич, Богачевський. Іван Курівець на засіданні Сейму 16 лютого 1914 року звертав увагу намісника Галичини на зловживання службовим становищем лісничого Юзефа Кисілевського з Великої Тур'ї Долинського повіту. Він при визначенні суми відшкодувань занижував їхню вартість у десять разів, обзиваючи селян «мургами, драбами, злодіями і ріжними гидкими словами», та змушував їх до

виконання замість громадських робіт його домашніх без оплати, лише за горілку або ром [85, с. 439–440]. Депутат Кирило Трильовський на засіданні Галицького сейму 4 березня 1914 року в інтересах селян висловив думку, щоб у гуцулів не відбирали зброю, так як з її допомогою вони повинні захищатись від ведмедів та вовків.

Дебати депутатів Галицького сейму від 23 жовтня 1908 року стосувались внесення змін до Мисливського закону і описані в стенографічних описах. Участь у цих дебатах взяли багато депутатів. Так, депутат Олесницький у доповіді закликав українську та польську інтелігенцію об'єднатись з метою захисту прав селян щодо вільного полювання на власній земельній ділянці. Він нагадав, що у багатьох європейських країнах мисливство було причиною повстань проти влади. На закінчення промови у залі аплодували та вигукували браво. Цікаво, що його виступ українською мовою записано транслітерацією латинським шрифтом.

Також участь у дебатах взяв депутат Король. Його доповідь була також українською мовою і публікувалась транслітерацією. Опублікована також промова одного із засновників польського народного руху, журналіста, головного редактора часопису «Товариш народу», керівника депутатської фракції «Селянська спілка» від сільських гмін Кросненського повіту Яна Стапінського. Він підтримав селян щодо надання їм можливості добувати дичину на своїй землі, і тим самим запобігати збитками від дичини. У цьому томі стенографічних звітів опублікована промова депутата Сколишевського, який розкритикував позицію Олесницького щодо права вільного полювання для власників земельних ділянок. Він також вказував, що проект мисливського закону не відповідає інтересам селян і запропонував внести зміни, щоб організацію права оренди мисливських угідь передати від гміни до мисливської спілки, як це відбувається у Чехії, Нижній Австрії. Об'єм стенографічних описів лише за період діяльності Галицького сейму з 15 вересня по 5 листопада 1908 року складає 2428 сторінок [26].

19 жовтня 1903 року у Галицькому сеймі розглядалась справа щодо внесення змін до Мисливського закону, ініційованих депутатом Жардецьким. В

обговоренні змін до Мисливського закону взяв участь депутат Могильницький, відзначаючи, що державна влада часто вдається до корупційних дій при проведенні аукціону щодо права полювання, зменшуючи реальну його вартість. Його підтримав депутат Сколишевський, вказуючи на той факт, що до нього кожне друге звернення надходить з питання несправедливості, закладеної у Мисливському законі щодо розпорядження правом полювання. Він запропонував внести зміни, поклавши організацію аукціону на гміни. Великий об'єм займає промова депутата Гурика, який вважав, що Мисливський закон негативно налаштований до селянина в частині отримання відшкодувань за завдані дичиною збитки. Протилежної думки був депутат Стадніцький, вказуючи, що тогочасний Мисливський Закон є добрим, і селяни не можуть на нього жалітись. На думку депутата Сколишевського, мисливство повинно розвиватись, але не ціною кривди для селян. Для вирішення цього питання він пропонував визначити однакові права як для гмінних, так і приватних земель, бо на той час гміни не мали права самостійно здавати в оренду право полювання, тоді як приватні землеволодіння мали. Він також звернув увагу на зміну до Мисливського закону щодо відшкодування збитків, «бо теперішні норми є пародією та карикатурою права».

На стороні селян був також депутат Жардецький, який відзначав, що теперішній Мисливський закон є дуже поганий і відбивається ехом на народних вічах та зібраннях. Для захисту інтересів селян він запропонував надати можливість організовувати аукціони на право оренди полювання гмінам, відмінити мисливські білети та спростити процедуру відшкодування збитків через запровадження гмінних таксаторів, які б на місці мали повноваження визначати та оцінювати збитки.

На захист інтересів мисливців виступив депутат Адам Єджейович. Він звертав увагу, що у випадку прийняття пропозицій попередніх депутатів у Галичині взагалі не буде дичини. Для підтвердження своїх аргументів він вказував, що мисливство приносить у бюджет Галичини великі доходи [84 , с. 2097–2105].

Про зловживання органів державної влади при проведенні аукціонів у селі Соснівці щодо надання права полювання виступив у Галицькому сеймі 6 лютого 1897 року депутат Гаморак. Він повідомив, що внаслідок махінацій селяни отримують малу платню [86, с. 375]. Голова Галицького сейму на засіданні від 30 січня 1897 року відзначив, що Мисливський закон треба змінювати таким чином, щоб зобов’язати орендаря полювання відшкодовувати збитки, завдані сільському господарству дичиною, і дозволити власникам земельних ділянок відстрілювати шкідливих тварин.

Цінним для дослідження політичних процесів Австро-Угорщини є не лише дебати депутатів при прийнятті мисливського законодавства, але й зачитування звернень, в яких вони відстоювали різні інтереси тогочасного суспільства. Зокрема, на засіданні сейму від 16 січня 1886 року депутат Гнєвош розкритикував ідею депутата Абрахамовича щодо запровадженення мисливського білету, так як реалізація цієї ідеї негативно відіб’ється на біднішій частині суспільства. Депутат Жировські у своєму виступі звернув увагу на те, що копіювання положень з інших мисливських законів країн Австро-Угорської монархії є не доцільним, оскільки у цих країнах є багато дичини, а мисливство – джерелом доходу, тоді як у Галичині мисливство є лише приємним відпочинком і майже завжди супроводжується великими витратами. Для прикладу він наводив деякі факти і зазначав, «… якщо б мисливство приносило доходи, то жиди б узяли у свої руки оренду мисливських угідь: у Чехії можна оподатковувати прибутки, а у Галичині – хіба що збитки». Натомість депутат Адам Єджейович вказував, що запровадження мисливських білетів буде сприяти розвитку мисливської галузі [89, с. 736–738].

На засідання Галицького сейму від 11 листопада 1904 року було зачитано звернення селян з села Підлісся Колбушівського повіту щодо збитків селянам Янові Кобі і Йозифові Майце відповідно на суму 20 та 43 крони, завданих дичиною, відшкодування яких покривджені не можуть добитись, звернувшись до влади та орендаря полювання [87, с. 1558].

На засіданні 29 січня 1896 року виступав Францішек Крамарчук – селянин депутат селянських гмін з Бяльського повіту. Обстоюючи інтереси

селян, він вказував, що мисливське законодавство не може обмежувати допуск до оренди права полювання лише особами, які отримали дозвіл на зброю та мисливський білет, так як вони разом коштують 15 золотих – велика сума для незаможних верств населення. Також цього ж дня виступив депутат Теофіл Окуневський із села Яворова, Косівського повіту, який різко розкритикував запропоновані зміни в частині оренди права полювання. Він запропонував надати більше повноважень громаді при організації аукціону з надання права полювання. Депутат Абрахамович вважав взагалі всі пропозиції опозиції щодо мисливського законодавства шкідливим і неприпустимими. Депутат Вуйцік відзначив, що діючий Мисливський закон є вершиною егоїзму, односторонності щодо мисливства, що лише дикі кабани завдають більше шкоди ніж її покриває дохід всієї мисливської галузі. Мисливський закон має на меті внормувати суспільні відносини між різними соціальними верствами і піднести багатство держави та гміни, щоб вони орендували мисливські угіддя не за 5-10 золотих а за 50-100 золотих. Депутат Крамарчук доповідав, що в сеймі Нижньої Австрії було проведено дослідження, воно встановило, що у 1895 році відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами, становили 256 тис. золотих, а вартість оренди мисливських угідь – 250 тис. злотих. Щодо подання Жардецького про самостійне полювання у вольєрі, яке має свої особливості, то рішення про реєстрацію ухвалює державна влада. Він відзначив позитивність такого рішення, бо якщо, дозволити полювання без рішення державної влади, то це мало б негативні наслідки, так як кожен міг би у зимовий час обгородив частину землі і утворив там вольєр, вибив дичину і вольєр переніс в іншу частину [40, с. 477–482].

Крім стенографічних збірок засідань Галицького сейму вийшли друком також додатки (алегати) до них, в яких детальніше подавали економічну, соціальну, політичну інформацію про Галичину. Що стосується мисливства, то у звіті про діяльність промислово-торгівельних шкіл за 1908/1909 рр. повідомлялось, що за оренду права полювання за рік фільварок у Дублянах отримував 50 крон [88, с. 64]. У статті «Самостійні фонди» повідомлялось, що гміна у селі Винники біля Львова отримала 909 крон [89, с. 940], а у статті «Звіт

бюджетної комісії про стан фонду графа Станіслава Скарбка від початку 1907 до половини 1909 р.» повідомлялось, що оренда права полювання у лісах між містом Миколаїв та селом Дроговиж у 1911 році в рік складала 2 тис. крон [90, с. 6].

Статистикою використання тваринного світу займались др. Форхер з Відня і Лессе з Парижа, які наголошували на тому, щоб законодавчо врегулювати статистичні дані по мисливству. Вони вказували, що не слід діяти за надто вкоріненими принципами – «Бог знає скільки народилось і скільки треба відстріляти», бо мисливство далі не буде розвиватись [91, с. 233–235]. Граф Владислав Спауст, (Z zatargów rodzinnych i z ekonomii łowieckiej) (1893 р.) вказував, що мисливська статистика не може бути точною, але вона повинна показувати хоча б тенденції розвитку мисливства. Важливою виявилась його заувага про те, що власники мисливських ревірів спеціально зменшували кількість добутої дичини, щоб прибіднитись і, тим самим, менше сплачувати за оренду права полювання власнику земельної ділянки [92, с. 145–150]. Все ж слід критично ставитись до визначення чисельності дичини в Галичині в залежності від автора публікації та обставин. Яскравим прикладом є виступ у Львові радника цісаря – В. Губера, який брав участь у підготовці Першої міжнародної мисливської виставки у Відні та виголосив промову, в якій зробив Галичині чимало компліментів, зазначаючи, що цей край є мрією для мисливців багатьох країн [93, с. 110–113].

Статистичні дані чисельності дичини становлять не лише науковий інтерес, але й для практикуючих мисливців. Саме тому ця інформація широко була представлено в окремих брошурах й у періодичній мисливській пресі. Серед цих публікацій слід виокремити працю Зигмунта Годиня (Rozmieszczenie niektórych zwierząt łownych w Polsce), в якій здійснено грунтовний аналіз чисельності кожного виду дичини у Карпатах у 30-х роках XX ст. [94, с. 79–80]. Іншою розлогою працею на цю тему є «Анкета у справі східних Карпат» (Ankieta w sprawie Karpat Wschodnich м. Львів 1932 р.) Рудольфа Вацека [95, с. 180–205].

Слід відмітити, що статистика добування дичини у Галичині мала й рекламне забарвлення. Власники мисливських господарств, подаючи статистику добутої дичини, пропагували результативне полювання для мисливців, які будуть полювати у них. Так, член Галицького мисливського товариства з Коломиї Лисаковський відзначав, що у Коршеві нараховували стада оленів, в яких кількість особин доходила й до 8 голів. Кам'янку Велику і Туру більше заселяли козулі та зайці, а куріпки – найбільше східну частину Коломийського повіту [96, с. 188]. Крім того, публікації інформували про високі результати полювання у селі Велика Кам'янка, мисливські угіддя біля якого відомий тогочасний коломийський мисливець Лисаковський вважав найкращими у повіті [97, с. 33–34].

Не менш важливим пластом для дослідження є статистичні дані щодо використання тваринного світу Галичини. Дослідження цих матеріалів дає змогу точніше оцінити ефективність публічного управління Галичини та особливості його правозастосування.

Статистичні таблиці про гмінні відносини у Галичині [98, с. 26–29]. Розлога статистика про торгівлю дичиною міститься у «Державних статистичних відомостях» [42, с. 33–49]. Про споживання дичини йшлось у багаторічних збірниках, що виходили за правління Австрії: «Статистика міста Кракова, складена статистичним бюро» [99, с. 124–125], Статистика міста Кракова» [100, с. 176], «Статистичний звіт» [101, с. 2–4]. За правління Другої Речі Посполитої у Кракові виходив щомісячник «Статистичний звіт» [102, с. 2–4.].

Крім суто статистичних довідників велика увага у висвітленні статистичної звітності добування дичини приділялось у спеціалізованій мисливській періодиці – «Ловець» та «Ловець Польський»: «Декілька слів про Мисливський закон Польщі» (1928 р.) [103, с. 210–211], «Новий мисливський Закон» (1909 р.) [104, с. 340–342], «Охоронні терміни в розрізі воєводств» (1930 р.) [105, с. 689]. «Список дичини, добутої на протязі 1888 року складеного на підставі урядової статистики Г. Леттнером» [106, с. 110], «Економічно-соціальне значення мисливства» (1902 р.) [107, с. 384–385],

«Мисливські списки» (1909)р. [108, с. 60], «Статистичні особливості» (1924 р.) [109, с. 18]. Багато інформації про полювання та організацію мисливського господарства на Прикарпатті знайдено у статтях Е. Мацєльського «Ясень» [110, с. 233–235], Я. Козіни «Перегінськ» [111, с. 208–209], С. Шембека «З цьогорічного риковища» [112, с. 266-268], С. Бужинського «З цьогорічного токовища» [113, с. 115-116], А. Мнішека «З риковища» [114, с. 2-3], «З Опору та Лімниці» [115, с. 236-238],«З гір» [116, с. 315], «Східні Карпати в топографії та мисливській номенклатурі» [117, с. 178-180], В. Попеля «В пам'ять інженера Владислава Дункі де Сайо» [118, с. 43], С. Крогульського «Збірка праць про мисливство у Польщі: Небилів» [119, с. 146-148], В. Спаусти «Олень» [120, с. 102], І. Бойчука «Історія Осмолодської пущі» [121, с. 46-49], де Новіна Лучаковський М.-Б. у книзі З Галицьких Ловищ (мисливські спогади) [122] «Перегінське риковище» [123, с. 232-233], «На риковищі у Перегінську» [124, с. 243–244], «З Перегінська» [125, с. 187], «Показ польських трофеїв на міжнародній мисливській виставці у Берліні» [126, с. 52], «Морітурі» [127, с. 68]. Про полювання у Велдіжі йдеться у статтях Я. Марцинківа «З життя Карпатських вовків» [128, с. 177–178], С. Шембека «Спогади з моїх полювань у Велдіжі» [129, с. 134–135], [130, с. 39] «На оленя» [131, с. 182–183], А. Водзіцького «Мої перші два олені» [132, с. 259–263], А. Мнішека «З Карпат» [133, с. 250], А. Соловія «Мій найкращий трофей і найкращі спогади з полювань у горах» [134, с. 173–174], у книзі В. Бужинського «Про ведмедів східних Карпат» [135, с. 14], «Риковище у господарстві Велдіж в 1932,1931,1930 роках» [136, с. 49–51], «З риковища» [137, с. 247–248]. «Мій перший» [138, с. 100–101], «З Карпат» [139, с. 198].

Вперше про чисельність добування хижаків Станиславівському циркулі 1812–1814 р.р. довідуємося з «Оновленого вітчизняного вісника Австрійської імперії», надрукованого у 1815 році [140, с. 112]. Про полювання біля Станиславова (село Підлісся) у 1870 році описано у часописі «Земля Станиславівська [141, с. 3], про добування дичини у Станиславівському повіті у період з 1885 по 1893 роки – у книзі Ю. Старкля і З. Фішера «Загальнонаціональна крайова виставка 1894р. і виробничі потужності:

полювання та риболовля» [142, с. 27–28]. Про добування у 30-х роках XX ст. дізнаємось з «Анкети дослідження Східних Карпат» (1932) [95, с. 180–205], про чисельність ведмедів на території Станиславівського воєводства – з книги Владислава Бужинського (лісничого з Перегінська) [122, с. 59–60].

Розлогу розвідку про розведення у Карпатах оленів знаходимо у працях багаторічного керівника Долинських мисливських ревірів Івана Марцинківа [143, с. 10]. А про чисельність ведмедів у Долинському повіті – у Владислава Бужинського у книзі «Про ведмедів у східних Карпатах» [135, с. 14].

Однією із основних складових, яка визначає ефективність мисливства, є його пропаганда для отримання позитивного іміджу у суспільстві з метою відстоювання інтересів мисливської галузі та ухвалення лояльних для мисливської галузі нормативно-правових документів. Для реалізації цієї мети мисливськими товариствами використовувались такі методи як видання друкованої продукції, вибори в законодавчі органи влади лояльних осіб, а одним із найефективніших засобів була організація мисливських виставок.

Про організацію виставок із трофеями пернатих у Галичині свідчать «Каталог рибальських, мисливських та лісових експонатів на краєвій рільничій та промисловій виставці у Кракові» (1887 р.) [144, с. 25], «Каталог Галицької краєвої виставки у Львові 1894 року» (1894 р.) [145, с. 81–83], стаття «Мисливство на загальній краєвій виставці» (1894 р.) [146, с. 81–83]. Про участь Галичини в Першій міжнародній мисливській виставці у Відні 1910 р. інформують публікації: «Каталог» (1910 р.) [147, с. 162–164], «Список власників трофеїв» (1910 р.) [148, с. 8], «Мисливська виставка в 1910 році» (1910 р.) [149, с. 282], «Галичина на мисливській виставці у Відні» (1910 р.) [150, с. 146–147]. Про організаційні питання щодо участі мисливців у виставці йшлося у статті «Звіт керівництва Галицького мисливського товариства від 16 травня 1910 року до 15 травня 1911 року» (1911 р.) [151, с. 110]. Організацію мисливських виставок у Львові з приходом Другої Речі Посполитої описано у працях: «Анкета у справі східних Карпат» (1932 р.) [95, с. 190], «Опис Першої мисливської виставки у Львові 23-26 червня 1922 року» (1922 р.) [152], «Мисливська виставка організована в рамках Першої загальнопольської

спортивної виставки у Львові в період 3-16 червня 1927 р.» (1936 р.) [153], «Каталог ювілейної мисливської виставки з показом мисливських трофеїв від 5–30 вересня 1936 р.» (1936 р.) [154, с. 111], «Гарний день мисливців у Ковелі» (1939 р.) [155, с. 225]. «Польські мисливські трофеї на міжнародній виставці у Берліні в 1937 році» [156, с. 242–256], «Мисливська виставка» [157, с. 129], «Павільйон трофеїв на першій міжнародній виставці трофеїв у Відні 1910 р.» [158, с. 199–201], «Мисливські відносини у Галичині» [159, с. 207–210], «Організація членів товариства» [160, с. 77–78], «Польський олень на міжнародній мисливській виставці у Берліні» [161, с. 36–37], «З організаційних зборів секції охорони ведмедя» [162, с. 121–122], «Мисливський календар на 1939 рік» [163, с. 385].

Багато дослідників вивчали суспільний вплив на популяцію дичини. Зокрема, Й. Марцинків відзначав, що починаючи з 1874 року – відколи почались рубки лісу, у Карпатах з’явились олені: «Олень не мав що робити в темному лісі, де крім моху, хвої та сухого букового листя нічого не було» [164, с. 1213].

Крім геграфічно-кліматичних умов на чисельність дичини впливав людський фактор, який проявлявся у пристрасті до прикрас, які виготовляли з мисливських видів тварин. Зокрема Л. Незабітовський вважав, що негативний вплив на пернатих мала жіноча мода на прикраси, які виготовляли з їхнього пір’я [165, с. 834–835]. А відомий український історик Іван Крип’якевича, негативні чинники вбачав у тому, що «хлопці набирають повні човни яєць качачих, диких гусей, журавлів, лебедів, а потім набирають повні хижі молодих птахів. Орлят беруть до кліток задля їх пір’я, яке приладжують до стріл» [2, с. 86–88].

Також дослідники вивчали й влив науково-технічного прогресу на стан популяції дичини, вказуючи, що побудова залізниці мала негативний вплив, так як під час багатосніжної зими гине багато птахів, які обирають залізницю місцем свого перебування, оскільки там є найменше снігу [166, с. 165].

Про побічний позитивний вплив мисливства на сільське господарство вказував Олександр Убиш: мисливці зменшують чисельність шкідливих тварин

[167, с. 5–6]. Іншої думки дотримувався граф Казимир Водзіцький, відзначаючи, що поділ на шкідливих та благородний тварин є умовним: «На даний час вже ніхто безапеляційно не здійснює поділ, як це було колись, наприклад: птахи благородні, нешкідливі та шкідливі. Бо і шкідливі птахи мають свою цінність в біологічному ланцюгу і є цінними для наших лісів» [168, с. 310]. На думку В. Губера, наявність хижих та шкідливих тварин у мисливських угіддях призводить до неефективного ведення господарства. Він вбачав чітку залежність: у країнах, де найбільше добувають хижаків, там менше добувають благородних тварин. На підтвердження своїх тез він наводив приклад Чехії, Моравії та Нижньої Австрії, де хижаки становили 19–22% від всіх добутих мисливських тварин, тоді як на Буковині – 78% [169, с. 74].

Засновник Станиславівського мисливського інституту С. Камоцький трактував мисливство не лише як спосіб відпочинку, а розглядати його з позиції раціонального ведення мисливського господарства, яке має важливе економічне значення для суспільства [170, с. 240]. Його опонентами виступали дослідники Ф. Рожинський і Е. Шехтель. Вони вказували, що у великих адміністративних центрах проживає багато заможних мисливців, які полюють здебільшого в тій місцевості, де живуть. Наприклад, найбільше доходу від здачі мисливських ревірів має Львівський повіт, бо там знаходиться столиця і одночасно найбільше місто Галичини, за ним Краків – друге за величиною місто Галичини. Тогочасні дослідники відзначали, що Львівський повіт отримав більше доходу, ніж Краківський через те, що Львів в адміністративному плані стояв вище Кракова, у ньому проживало більше заможних осіб, які любили мисливський спорт [171].

Низка науковців досліджувала вплив Першої світової війни на стан тваринного світу Галичини. Зокрема, старший лісовий радник Галицької дирекції лісів К. Кохановський у статті «Стан дичини в звільненій Галичині» (Stan zwierzyny w oswobodzonej Galicji) зробив аналіз впливу Першої світової війни на стан дичини. У підсумку дичина головним чином була більше знищена в тих місцевостях, де проходили найбільші воєнні дії [172, с. 173–175]. Аналогічну думку мав багаторічний керівник мисливських господарств у

Галичині Й. Марцинків, який наголошував, що до винищення дичини причетні австрійці, але найбільше – російські козаки, які були дуже вправними мисливцями, бо цим промислом займались у мирний час вдома. Він стверджував, що лише на Сколівщині під час перебування військових у 1914–1915 рр. було добуто 3 тис. оленів та 1 тис. козуль [173, с. 13–15].

Проте твердження про суто негативний вплив війни мають дискусійний характер і не підтверджуються іншими дослідниками, які вказують, що за час війни збільшилась чисельність лисиць та диких кабанів. Позитивними під час війни можна вважати чинники, що до армії було призвано велику кількість чоловіків, які перестали полювати; існувала заборона будь-якого полювання; була проведена конфіскація вогнепальної зброї; значно збільшилось патрулювання території; військова зброя не зовсім підходила для полювання на дичину [174, с. 6].

М. Ройман, досліджуючи вплив торгівлі на використання тваринного світу, вказував що, на початку XIX ст. практично кожна країна мала свою культуру торгівлі дичиною: «В деяких країнах встановлюється ціна за цілу тварину, а в інших продається на вагу, як м'ясо домашніх тварин» [175, с. 635]. Де ля Ру (1899 р.), у статті «Мисливство та мисливці Франції, Англії і в Німеччині» (Myśliwstwo i myśliwi we Francyi, Anglii i w Niemczech, (1883 р.), досліджуючи торгівлю дичиною у Європі, звертав увагу, що існують й національні особливості при транспортуванні дичини. Найприскіпливіше до транспортування дичини ставились у Німеччині, де фазанів, куріпок перевозили у підвішеному стані, а зайців і козуль – у випотрошеному вигляді [176, с. 110].

Про вплив єврейських спекуляцій на торгівлю дичиною писав Я. Штольцман: «Нелегальна торгівля євреїв продукцією полювання викликає невдоволення господарів мисливських господарств, які вказують, що євреї не полюють і не їдять дичину, але вони є найголовнішими постачальниками дичини і мають добрий заробіток від продажі, чим саме кривдять виробників мисливської продукції» [177, с. 46].

Про нелегальну торгівлю дичиною писав Едмунт Колбушовський у статті «Закон та його виконання», який підкреслив, що це стає можливим через те, що Львівський магістрат не вживає законом передбачених заходів щодо незаконної торгівлі дичиною, а львів'яни, купуючи дичину в злодіїв, самі стають причасними до злодійства [178, с. 6–7].

Депутат Галицького сейму Жировський, досліджуючи єврейську культуру, вказував, що хоча й єврейська релігія не дозволяла євреям полювати, але все більше євреїв не дотримується релігійних та національних поглядів, а мисливський азарт все більше наповнює, спокушає їхню душу [62, с. 738]. Аналогічного висновку дійшов Маліцкий у статті «Різдвяна бесіда про риболовство» (1885 р.), вказуючи, що євреї більшу частину рибальських ревірів орендували у східній частині Галичини і нещадно їх експлуатували. Виловлену рибу вони монопольно продавали. Так, на ріці Дунаєць три села лише за 20 золотих здали в оренду гендляру-єврею право рибальства. Він за цей період щороку продавав 1 тис. лососів вартістю 5 золотих за штуку, тоді як з рибалками розраховувався тютюном та горілкою [179, с. 37].

С. Павлік у статті «Торгівля дичиною, рибою і раками в Галичині» вважав, що приборкання нелегальної торгівлі дичиною буде мати позитивний вплив на ріст поголів'я дичини.

Питання якості дичини досліджував Троусер, який вважав, що багато дичини гине від інфекційних захворювань, і тому питання лікування та попередження їх розповсюдження необхідно вирішувати на законодавчому рівні [180, с. 245–247]. Також питання торгівлі дичиною розглядалось: Мисливський календар «Транспорт дичини» (1934 р.) [181, с. 79–82], книги «Місто Львів під час самоуправління 1870-1895 рр.» (1898 р.) [182, с. 663], статті мисливської періодики: «Мисливство в Чехії» (1879 р.) [183, с. 100], «Слово про гуцулів і полювання» (1879 р.) [184, с. 81–83], «Торгівля дичиною» (1897 р.) [185, с. 196], «Дрібні оголошення» (1904 р.) [186, с. 297], «Вивіз дичини з Австро-Угорщини до Англії» (1900 р.) [187, с. 215], «Крадені яйця» (1913 р.) [188, с. 194], «На порятунок птахів» (1914 р.) («Ловець») [189, с. 172–173], «Споживання м'яса у Львові» (1902 р.) («Газета Львівська») [190, с. 3],

«Дичина» (1892 р.) [191, с. 3], «З торгово-промислової палати» [192, с. 5], «Мисливські дріб'язки» (1900 р.) [193, с. 10], «Торгові відомості» (1930 р.) [194, с. 17], «Можливості експорту живої дичини з Польщі до Італії» (1931 р.) («Ловець Польський») [195, с. 146].

Інформація про чисельність добування дичини була отримана з «Шематизму Королівства Галичини і Лодомерії з Великим князівством Краківським» (1892 р.) [196, с. 657], «Щорічного статистичного довідника за редакцією Т. Рутковського» (1893 р.) [197, с. 5], «У справі податку від полювання» (1924 р.) [198, с. 2–3], «Вплив мисливства на харчування людей» (1923 р.) [199, с. 7–8], статі І. Марцинківа «Олень карпатський». (1924 р.) [173, с. 13–15]. «Мисливство в Галичині відповідно до статистичних даних міністерства рільництва» (1884 р.) [200 , с. 53–54], «Чисельність добутої дичини в камеральних лісах Галичини в період з 1878 по 1887 рр. разом з чисельністю популяції дичини відповідно до звітів складених львівською дирекцією домен і лісів» (1888 р.) [201 , с. 69], «Чисельність добутої дичини протягом 1887 року» [202, с. 134] (1888 р.), «Статистичний звіт на мисливські відносини в Австрії» (1894 р.) [203, с. 161–164], «Чисельність добутої дичини в Австрії в 1896 році» (1898 р.) [204, с. 136–138], «Порівняльний аналіз площі країн Австро-Угорської монархії щодо організації мисливства, середньої вартості добутої дичини, зайнятих у галузі працівників відповідно до статистики поданої Міністерством рільництва Австрії в період 1875, 1880, 1885, 1890, і 1895 рр.» (1901 р.) [205, с. 168], «Чисельність добутої дичини в 1900 році» (1903 р.) [206, с. 150], «З мисливської статистики» (1904 р.) [207, с. 296], «Державні ліси в Галичині» (1906 р.) [208 , с. 118], «Стан дичини у звільненій Галичині» (1915 р.) [172, с. 173–175], «Дичина та війна» (1907 р.) [209, с. 155–157], «Мисливська статистика» (1933 р.) [210, с. 49], «Історія мисливства в Польщі» (1928 р.) [211, с. 266–267], «Риковище оленів у Карпатах» (1929 р.) [212, с. 53–56], «Лисовичі» (1933 р.) [213, с. 180–181]. Використано також статті часопису «Ловець Польський»: «Економічно-соціальне значення мисливства» (1902 р.) [107, с. 322–324], «Мисливські відносини в Галичині» (1909 р.) [214, с. 310–312], [215, с. 328–334], «Риковище оленів на Сколівщині» (1932 р.) [216, с. 306–307],

«Господарське значення мисливства в Німеччині» (1935 р.) [217, с. 585], В. Гютлера «У полі та лісі» (1932 р.) [218, с. 12].

Економічне значення хутра лисиці, способи її добування, гуманітарні аспекти полювання на лисицю досліджували російський історик Микола Аристов («Промышленность древней Руси» (1866 р.) [219, с. 1–20]. Історичні аспекти добування лисиці досліджували Пелещишин М. А. («Стародавнє населення Прикарпаття і Волині (доба первіснообщинного ладу)» [220, с. 34], Гунчак М. С. («Відношення суспільства в Галичині до хижаків за часів Австро-Угорської імперії і Польщі») [221, с. 350–353], граф Казимир Водзіцький («Про вовків» (1878 р.) [222, с. 59–60], «Слово про мисливство» (1881 р.) [223, с. 3–4].

Гуманітарні аспекти полювання на лисицю висвітлювали Микола Реймон («Мисливське господарство з прадавньою історією польського мисливства») (1845 р.) [175, с. 90], Юліан Ейсмон («Мисливські забобони») (1926 р.) [224, с. 12], мисливська періодика («Знищення лисиці» [225, с. 289–290], Питання ціноутворення на хутро лисиці висвітлено у часописі «Ловець Польський», «Міжнародна мисливська виставка у Липську» (1930 р.) [226, с. 319]. Теоретичні та практичні знання для добування лисиці, догляду за її хутром описані у мисливських підручниках І. Бобятинського «Мисливська наука» (1825 р.) [227, с. 360], Я. Стольцмана «Мисливство: підручник для лісових та рільничих шкіл» (1918 р.) [228].

Важливе значення у публічному управлінні мають не лише ухвалені законодавчі норми, але й практика їх правозастосування. Тож низка тогочасних дослідників уважно вивчала цей аспект публічного управління. Так, В. Боваровський відзначав, що «велика кількість хижаків ходить на двох ногах, які також завдають великої шкоди. Кожен селянин, побачивши яйця куріпки або інших птахів, забирає їх з гнізда. Так само він поводиться стосовно молодих зайців. Для селян Мисливський закон практично зовсім не існує» [59, с. 173–176].

С. Павлік погоджувався з В. Боваровським, вказуючи, що серед додаткових негативних чинників впливу на мисливство Галичини є й зловживання службовим становищем особами, уповноваженими на охорону

мисливських угідь, та слабкий контроль зі сторони виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за дотриманням Мисливського закону [229, с. 2–6]. Досліджуючи питання зловживання службовим становищем працівників, уповноважених на охорону тваринного світу, він доводив, що їхній низький моральний стан є головною причиною низької ефективності галузі мисливського господарства, а вихід із ситуації вбачав у відстороненні місцевого населення від роботи та у запрошенні мисливських охоронців з Чехії [230, с. 3–4].

Питання зловживання законодавством при використанні тваринного світу стосувалось не лише ведення господарства, але й при наданні права його використання. Так, член Народницької партії, доктор права, депутат від сільських гмін Стрийського повіту Євген Олесницький (1860–1917) [26], вважав «…несправедливим, коли Мисливський закон не дає громаді права встановлювати суму орендної плати, а це право надається старості, тобто, державній владі», що «… потрібно виходити з того, що громада здає в оренду право полювання і це є її інтерес, а на практиці виходить, що органи державної влади в особі старост не захищають інтереси громади, і така практика є дуже поширеною» [83, с. 1920]. Аналогічну думку висловлював відомий український політик, депутат Галицького сейму Антін Могильницький: «… старости надають в оренду мисливські угіддя не тим, хто більше платить на аукціоні, а хто має більші зв’язки зі старостою, тобто, через корупційні прояви вони позбавляли громади в повній мірі отримувати кошти від здачі в оренду права на полювання» [84 , с. 2097]. Аналогічно, як із мисливськими угіддями, корупційні дії вчинялись й при оренді рибальських ревірів. Дослідники вказували, що на оренді рибальських ревірів здійснювались спекуляції за підтримки влади: переможець аукціону, де торгували рибальськими ревірами, сам не вів рибальське господарства, а передавав його в руки місцевих рибалок [231, с. 158–160].

Будучи членом Краківського рибальського товариства, Й. Вархол контролював роботу органів публічного управління. Він вказував, що на всю

Галичину лише двоє старост вживають відповідних заходів, які не можна назвати правовим нігілізмом [232, с. 29].

Багаторічний дослідник рибальства та дописувач часопису «Окульник» Тадеуш Кісілевський у статті вказував, що «Рибальський закон взагалі в Галичині не працює, а має лише значення для зелених столів законодавців» [233, с. 157–161].

На думку М. Новицького (стаття «Про стан рибальських та правових відносин у Галичині»), негативний вплив на рибальську галузь мають не лише бездіяльність органів публічного управління, які самоусунулись від охорони від браконьєрів, але й недосконалий Рибальський закон, який не враховує географічні та кліматичні особливості Галичини [81, с. 145].

Національні особливості права використання тваринного світу досліджував М. Лицур. Дослідник відзначає, що хоча українці не брали великої участі в оренді рибальских ревірів, але вони в рибальстві займали найголовнішу ланку – формували категорію власне рибалок. Здебільшого це були селяни та дрібні міщани, які становили також й більшу частину власників дрібних селянських ставів [234, с. 98].

Про вплив товариств на організацію публічного управління згадується у наступних публікаціях: Діяльність Галицького мисливського товариства описано у книзі головового редактора журналу «Ловець», голови Малопольського мисливського товариства Северина Крогульського «Піввіку: нарис діяльності Малопольського мисливського товариства 1876–1926) (1929 р.) [93, с. 6]; «Ілюстрованому довіднику столичного міста Львова» (1894 р.) [235, с. 80], «Інструкції з проведення полювань у мисливському товаристві ім. Святого Губерта у Львові» (1884 р.) [236 , с. 55]; «Товариство мисливців ім. Святого Губерта у Львові» (1880 р., 1898 р.) [237, с. 38], [238, с. 184–185], [239, с. 94–95] «Список добутої дичини в ревірах мисливського товариства ім. Святого Губерта у Львові» (1894 р.) [240, с. 156], «Про товариство Святого Губерта» (1901 р.) [241, с. 182], «Нарис мисливської галузі в Польщі» (1890 р.) [242, с. 51–52]. Про діяльність інших мисливських товариств Галичини йшлося у статті «Святкування 50-тих роковин Польського мисливського товариства в

Золочеві» (1938 р.) [243, с. 54], «Мисливське товариство ім. Святого Губерта в Ріпному» (1938 р.) [244, с. 114]. Про діяльність Галицького мисливського товариства дізнаємось також з «Ілюстрованого путівника столичного міста Львова», випущеного з нагоди організації у 1894 році виставки, у якій брали участь і мисливські господарства Галичини [235, с. 80]. З книг А. Новолецького «Подорож цісаря Франца Йосифа І» дізнаємось про діяльність Галицького мисливського товариства у Галичині [245, с. 146].

Про культурні, звичаєві особливості полювання на дичину у Снятинському мисливському товаристві йшлося у статтях «Статут, правила і карта мисливських угідь Снятинського мисливського товариства» (1921 р.) [246], «Організація мисливства у Снятинському повіті» (1939 р.) [247, с. 58–59]. При дослідженнях львівського мисливського товариства «Тур» проаналізовано «Статут і правильник ловецького товариства «Тур» у Львові» (1926 р.) [248], низку публікацій додатку «Ловецтво» до українського журналу «Новий час» (1939 р.) [249], перший номер якого вийшов 27 березня 1937 р. [250, с. 184–193]. Про діяльність першого мисливського товариства, що було утворено у Львові (1839 р.) – «Львівське міське товариство», йшлося у статтях «Міське товариство мисливців у Львові» (1939 р.) [251, с. 112–113], «У міському лісі» (1894 р.) [252, с. 41]. «У Надвірній» (1906 р.) [253, с. 130], Зі відміною на Галичині панщини та з ходом демократизації суспільства з’являється великий інтерес до організації мисливських товариств – частинок громадянського суспільства, опубліковано багато книг на мисливську тематику, що стосуються мисливських товариств. Зокрема, Йозеф Ожегальський подає своє бачення про необхідність гуртування мисливців Галичини для відстоювання своїх інтересів [254].

Крім визначених мисливським законодавчих вимог у Галичині існували статути, правила та інструкції мисливських товариств, що на основі багатолітніх традицій визначали поведінку мисливців під час полювання. Для вивчення цього питання здійснено аналіз низки статутів різних мисливських товариств: «Правила поведінки для членів Бориславсько-Дрогобицького товариства мисливців «Орел» у Бориславі» (1932 р.) [255, с. 2].

Однією з найбільших організацій, яка впливала на охорону дичини, було «Галицьке товариство охорони тварин», організоване в 1876 р. [196, с. 657]. Основні напрями діяльності товариства визначені у «Статуті Галицького товариства охорони тварин» (1876 р.), [256] «Звіті про проведення з'їзду 15 липня 1884 року» (1884 р.), [257, с. 114–116] «Звіті про проведення з'їзду 4 червня 1909 року» (1909 р.), [258, с. 134–135] «Звернення до членів товариства» (1884 р.) [259, с. 162]. Інформація про трудову діяльність працівників лісового та мисливського господарства Галичини міститься у «Спогадах про двадцятип'ятирічну діяльність Галицького лісового товариства 1882–1907 рр.» [260, с. 190–222].

Інформацію щодо організації полювання на дичину, особливості правозастосування, звичаїв і традицій висвітлювали періодичні мисливські видання, окремі довідники, календарі. Одне з найстаріших мисливських товариств Галичини – Лисовицьке залишило про свою діяльність найбільшу друковану історичну спадщину. Світ побачили три хроніки товариства, з яких дізнаємось про мисливську культуру, методи і традиції полювання Лисовицького мисливського товариства (1895 р.) [260, с. 37]. Не обділила увагою Лисовицьке товариство і мисливська преса, в якій часто друкували статистику полювань у його мисливських угіддях (1894 р.) [261, с. 100]. Полювання в Лисовичах описано у статтях С. Крогульського «Польське мисливство під пануванням Австрії» (1923 р.) [262, с. 178–180], «П'ятдесятиліття «Ловця» (1928 р.) [263, с. 357–361], Р. Вацека «Мисливство Малопольщі» (1921 р.) [264, с. 37–39], «Нарис полювань Лисовицького товариства в Лисовичах, Болехові, Таняві від 1871 до 1894 року» (1894 р.) [261, с. 100], «Мисливство на крайовій виставці» (1894 р.) [146, с. 81–83], «Каталог» (1910 р.) [265, с. 162–164], «Полювання у Карпатах» [266, с. 290–291], «З мисливської літератури» [267, с. 36], «Класифікація експонатів» [268, с. 176–182]. Окрему категорію джерел складають мисливські календарі [269, с. 121], літописи мисливських товариств, зокрема, «Двадцяти чотирилітня хроніка Лисовицького мисливського товариства (1871-1895 р.р.) [260, с. 281],

«Чотирнадцятилітня хроніка Лисовицького мисливського товариства (1907–1921 рр.) [270, с. 486].

Роль громадських організацій Кракова в організації правозастосування у галузі мисливства висвітлена у «Шематизмах» (1892, 1895, 1898 р.р.) [43, с. 658], [271, с. 761], статистиці міста Кракова [100, с. 324], статутах Малопольського мисливського товариства [272], Краєвого рибальського товариства у Кракові [273, с. 177–179], газетних публікаціях «Наше звернення» [274, с. 85–88], «Звіт про діяльність Краківської мисливської спілки «Вісла»» [275, с. 127–130].

Роль громадських організацій в організації правозастосування у галузі мисливства у Станиславові описано у книзі: «Товариство мисливців у Станиславові: Піввіку. та «Економічне значення мисливства для нашого краю» Ружинського та Шехтеля (1921 р.) [171]. Джерельною базою, щодо вивчення діяльності Станиславівського мисливського товариства є «Мисливські та рибальські календарі» (1888 р.) [276, с. 121], статут мисливського товариства (1880 р.) [277], «Товариство мисливців у Станиславові» [278, с. 6], (1921 р.). Діяльність Станиславівського мисливського товариства «Ватра» описано О. Левицьким у «Збірнику матеріялів до історії Станиславова і Станиславівщини» (1975 р.) [279, с. 471–472] М. Мельник у статті «Мисливські оповідання Романа Купчинського» дослідив гуманітарні аспекти діяльності українських мисливських товариств [280, с. 291].

Про участь станиславівських мисливців у громадських організаціях Варшави 30 -х років ХХ ст. йшлось у мисливських календарях різних років [281, с. 289–291]. Діяльність Станиславівської філії «Товариства опіки над тваринами» описано в ілюстрованому календарі «Приятель тварин» [30, с. 35–36], часописі «Вільний голос Станиславова» (1896 р.) [282, с. 3]. Конкретні правила полювання на пернатих були визначені у статутах мисливських товариств «Кнея» (1932 р.) [283, с. 22] та «Товариства мисливців у Станиславові» (1930 р.) [284, с. 9].

Багато дослідників вивчали формування цін на дичину, але з публікацій не випливає однозначний висновок. Зокрема, Кохановський у статті «Продаж

дичини у місті Львові» («Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie») проаналізував вплив органів публічного управління на ціни дичини, вказуючи, що податки суттєво впливають на ріст ціни [285, с. 256–258]. Інший дослідник вказував, що через високу ціну дичини в Англії її масово туди експортували, що зумовило підвищення ціни у Галичині [286, с. 144]. Інші дослідники у міжвоєнний період вказували, що подібна ситуація з вартістю дичини була й за правління Другої Речі Посполитої. Так, у Бельгії у 30-х роках XX ст. ціни на пернату дичину були в 4–7 разів вищими, і це заохочувало експортерів поставляти туди продукцію [287, с. 339]. До аналогічного висновку дійшов дослідник Кохановський, вказуючи, що вартість зайців у Галичині зросла через масовий експорт за кордон [194, с. 17]. Деякі дослідники вважали, що на підвищення ціни дичини впливали фактори: приготування дичини (кваліфіковані кухарів, дорогі приправи, якість м'яса [285, с. 257], зокрема В. Дзерович звертав увагу покупців, щоб купувати виключно застрелену дичину, а не задушену у сильця [288, с. 33], цивілізаційний розвиток тієї чи іншої території (розвинута західна частина Галичини, зокрема місто Краків в середньому споживали у рік 66,9 кг м'яса на одну людину, а разом з рибою – 84,7 кг, тоді як східна частина і зокрема місто Львів – в середньому 58,8 кг м'яса на одну людину, а з пернатими та дичиною – 64,5 кг) [289, с. 12].

Інші дослідники дійшли до висновку, що висока ціна дичини в Європі зумовлюється тим, що у Галичині на вищому рівні ведеться мисливська галузь, ніж в європейських країнах [290, с. 34]. Однак цю думку заперечували Ф. Рожинський і Е. Шехтель, вказуючи, що в Галичині не дуже ефективно ведеться мисливське господарство, і м'ясо дичини складає лише 10 % від усього споживання м'яса, в той час, як в Росії цей показник є набагато вищим.

Розлоге дослідження про вартість дичини та її споживання у Львові міститься у статті «З Галичини та світу» (Z kraju i ze świata). Автор дослідження відзначав, що протягом 1881–1890 рр. споживання дичини було незначним: у середньому споживали 12 тисяч зайців; з пернатої дичини: 4300 рябчиків, куріпок, диких гусей і качок; дрібних пернатих: 1500 гол. фазанів, глухарів, тетеруків; з копитних: 110 гол. кабанів, оленів, 1600 гол. молодняка (кабанів та

козуль). У середньому в цей період у Львові спожили 21 тис. голів дичини, в тому числі: 40 центнерів м'яса копитної дичини. Свою позицію автор аргументував тим, що у 1883 році для організації весілля на 50 осіб на місцевому ринку не знайшлось відповідної кількості пернатої дичини, і її (рябчиків, вальдшнепів) довелось у терміновому порядку закуповувати в Чехії [291, с. 1].

Завдяки елітарності мисливства соціальна верхівка суспільства сприяла появі великої кількості літератури на мисливську тематику зокрема, наступних періодичних видань: журнал «Łowiec» («Ловець») – місячник (у 1899–1914 рр. – двотижневик), орган Галицького, а пізніше Малопольського мисливського товариства, що виходив у Львові з 10 січня 1878 р. до вересня 1939 року; журнал «Łowiec Polski» («Ловець Польський») – двотижневик, виходив у Варшаві з 1 квітня 1899 року до 1914 року поновлений у січні 1924 року, як державний орган центральної спілки мисливських товариств Польщі. З жовтня 1927 р. – до 1930 року щотижневик; журнал «Łowiec Wielkopolski» («Ловець Велькопольський») – ілюстрований двотижневик товариства мисливців у Познані, виходив з 1 квітня 1907 року до вересня 1914 року, після війни – з липня 1921 року до червня 1923 року під назвою «Ловецтво польське» [292, с. 21–22]; журнал «Przegląd myśliwski» («Мисливський огляд») – двотижневик, який виходив з 1923 по 1926 рік як друкований орган центральної спілки мисливських товариств; журнал «Sylwan» («Сильван») – друкований орган Галицького лісового товариства з 1883 по 1913 рік, а з 1918 по 1939 рік – Малопольського лісового товариства. Стан рибальства Галичини описував часопис («Okólnik») «Окульник» – періодичне друковане видання Крайового рибальського товариства [293, с. 226 – 230].

Насамперед слід відміти часопис «Łowiec» («Мисливець») [294, с. 314 – 321], великий вклад якого у Галицьке краєзнавство відзначав Іван Франко [295, с. 124]. У цьому часописі мисливці розміщували спогади про полювання, оцінюючи при цьому стан популяції дичини, культуру полювань, економічне значення мисливства загалом та у Долинському повіті, зокрема. Іншим часописом, що висвітлював мисливство Долинщини, був журнал «Łowiec

Polski» («Ловець Польський») [296, с. 414–431]. Цінним для вивчення стану мисливства Галичини цей журнал з огляду на висвітлення не лише проблем лісового господарства, а й питань комплексного господарського значення таких біогеоценозів, як популяція дичини у певних категоріях лісів, проведення полювання у лісах, відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами у лісах, гранично допустиму чисельність популяції мисливських тварин у лісі був журнал «Sylwan» («Сильван») [297, с. 216–222].

Багато фактів про тваринний світ висвітлювались в інших періодичних виданнях, а саме: «Газеті лісовій та мисливській» (1912–1915), «Мисливстві Польському» (1919–1923), «Мисливських новинах» (1924–1928), «Мисливській газеті» (орган центральної спілки сільських мисливських товариств 1928–1931). Також багато інформації щодо мисливства використано з мисливських додатків, що входили до інших газет та журналів. Так, в 1876 році у Варшаві виходив «Ілюстрований мисливський додаток» (належить до «Сільськогосподарської газети»), у Вільні – «Де заграли мисливські сурми» (1926–1939 рр. додаток до «Слова»), у Варшаві – «Мисливський огляд» (додаток до «Кур'єра Польського» 1923–1939 рр.), та «Мисливські новини» (окремий додаток до «Народних новин» 1928–1931 рр.).

Для більш об'єктивного дослідження проблем мисливства використовувалась не лише мисливська фахова література та періодика, але й відповідні матеріали з суспільної періодики, наприклад, газет: «Gazeta lwowska» («Газета Львівська»), «Gazeta Narodowa» («Народна газета»), «Wschód» («Схід»).

У сучасній науці до цього часу немає комплексного дослідження щодо історичних аспектів впливу органів публічного управління на організацію використання тваринного світу у Галичині.

Досліджувалися лише деякі історичні аспекти мисливства та рибальства Галичини Лицуром М.З. [234] та Зеленчуком Я. І. [7]. Питання правового регулювання заторкувались Коритко Л. Я. [298].

Зокрема Лицур М. З. у дисертаційному дослідженні Традиційне рибальство в Східній Галичині (друга половина ХІХ ст. – 30-ті рр. ХХ ст.

заторкував правове регулювання лише рибальскої галузі відзначаючи, що Закон Галичини від 1887 р., кардинально змінив структуру рибальства і увійшов у суперечність із віковими нормами звичаєвого права, що ґрунтувалися на свободі риболовлі в межах кожної громади. Все ж він дійшов до висновку що він давав змогу покласти край нерегульованим рибальським стосункам і таким чином піднести ефективність рибальскої галузі. Він також відзначав що цей закон не врахувава того факту, що місцеві рибалки не володіли необхідними капіталами, щоб взяти в оренду рибальські угіддя, а колективна оренда в цьому нормативному акті не передбачалася. До управління ревірами були допущені особи, необізнані з рибальством, а оскільки більша їх частина представляла торгові кола, то закон став заручником різноманітних спекуляцій та зловживань в рибальській сфері [234, с. 179–180].

Зеленчук Я. І. у дисертаційному дослідженні Українознавчо-історична реконструкція етносоціальної системи Гуцульщини відзначав що на Гуцульщині законодавче регулювання мисливства та рибальства за часів Австро-Угорщини та Другої Речі Посполитої було зневільоване звичаєвим правом, яке було і залишається важливим фактором збереження диких звірів, птахів і риб на території цього гірського регіону Українських Карпат.

Коритко Л. Я. у дисертаційному дослідженні Становлення і розвиток природоохоронних інститутів в Австро-Угорській імперії: історико-правий вимір (на матеріалах Східної Галичини 1867–1918 рр.) вказала, що законодавство в Австро-Угорській імперії в частині регулювання природоохоронних відносини будувалися передусім з огляду на суспільні потреби: охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки – в контексті захисту життя і здоров’я усіх громадян держави від небезпечних антропогенних впливів та наслідків стихійних лих. Захист привілеїв тих чи інших соціальних класів і груп (наприклад, дворянства), релігійні приписи, волюнтаристичні ініціативи монарха тощо – скільки-небудь помітних впливів на природоохоронне законодавство Австро-Угорщини у 1867–1918 рр. уже не чинили;

1.2 Джерела проблеми користування тваринним світом, їх оцінка та достовірність

Основним джерелом вивчення публічного управління в Австрійській імперії виступає австрійське законодавство: закони, кодекси, декрети – (правові акти, постанови органу влади або посадової особи), патенти – (законодавчі документи, що видавалися імператором у Австро-Угорській монархії), рескрипти – (монарший указ, що мав силу закону) , розпорядження Галицького намісництва, розпорядження магістратів міст Галичини, міждержавні угоди, листи. Також важливим джерелом для розуміння джерел публічного управління Галичини виступають роз’яснення органів публічного управління, які у багатьох випадках доповнювали положення законів та унормовували окремі правовідносини.

Окрему групу права Галичини становлять акти під час воєнних конфліктів Першої та Другої світових воєн. Слід відмітити, що з розпадом Австро-Угорської імперії та утворенням Другої Речі Посполитої на території, яка входила до Австрійської імперії, мисливське законодавство діяло до 1927 року, коли було ухвалено новий закон, і він скасовував Галицький закон від 10 квітня 1910 року. Завдяки цим нормативно-правовим актам маємо змогу охарактеризувати вплив публічного управління на використання тваринного світу Галичини.

Монографія побудована на використанні численних автентичних документів із фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Львові і державних архівів Івано-Франківської та Львівської областей. Достовірність цих джерел, вважаємо, загалом найвищою – навіть у порівнянні з публікаціями документів, здійсненими вітчизняними та зарубіжними науковими установами. Тому, на нашу думку, такий підхід буде виключати гладкі купюри, які робляться дослідниками з ідеологічною та кон’юнктурною метою (як це мало місце в радянський час).

При використанні тогочасних публікацій не слід забувати й про таке прикре явище, як самоцензура. Зокрема, у часописах, які видавали мисливські чи рибальські товариства, погляд на використання тваринного світу був іншим,

ніж у часописах соціалістичного напрямку, або у часописах, що видавали селянські чи рільничі товариства, які негативно ставились до мисливців. Ми, із свого боку, намагатимемося дотримуватися принципів наукового об'єктивізму.

Слід відмітити, що публічне управління використання тваринного світу Галичини було поділено на два великі предмети регулювання: мисливство та рибальство.

Безпосередньо регулювання мисливства у Галичині бере свій початок з Литовських статутів від 1529, 1566 та 1588 рр. [299], що містили розділи, присвячені мисливству. З розпадом Польсько-Литовської унії та першого поділу Речі Посполитої у 1772 році і з подальшим входженням Галичини під юрисдикцію Австрії правова дія Литовських статутів проіснувала ще до 1775 року [300, с. 3–22]. Згодом основними законодавчими актами Австрійської монархії, що регулювали мисливство, були Патенти від 13.06.1786 [40, с. 474] та 7 березня 1849 року [72, с. 360]. 30 січня 1875 року у Галичині виходить перший Мисливський закон [93, с. 6]. Наступні Мисливські закони були прийняті відповідно у 1897 році [16], 10 квітня 1910 року [16, с. 114] і вже у післявоєнній Польщі 3 грудня 1927 року [74, с. 1–81].

Серед інших законів які врегульовували галузь мисливського господарства були: «Промисловий Закон» від 29.12.1859 р. врегульовував виготовлення мисливської зброї [301, с. 1243], Закон Австрії «Про оборону» від 1 липня 1872 року визначав правовий статус майстрів зброї під час оголошення війни [302, с. 303]. «Закон про крайову оборону» від 24 травня 1883 року визначав правовий статус воєнних зброярів у мирний час [303, с. 274], Закон від 15 липня 1852 року врегульовував проведення аукціонів при наданні у користування мисливських угідь. Рішення Міністерства рільництва Австрії від 25 червня 1878 року L. 6232 давало роз'яснення щодо правозастосування.

Закон, підписаний Францом Йозефом 19 грудня 1872 року визначав порядок сплати податку від собак на території Львова [304, с. 169], Закон підписаний імператором у Люксембурзі 22 липня 1876 року, а в дію вступав з 1 січня 1877 року визначав порядок сплати податку від собак на території Станиславова [305, с. 110]. Аналогічний закон від 29 листопада 1877 року діяв

на території гміни Кракова [306, с. 128–129]. У Бережанах аналогічний закон діяв з 25 жовтня 1888 року [307, с. 226–228]. З 11 лютого 1889 року право на оплату податку за собак прийнято у місті Бучач [308, с. 72–76]. У місті Горлиці визначав закон від 1 грудня 1889 року [308, с. 291–293]. Закон цісаря Австрії від 19 січня 1891 року про оподаткування собак почав діяти на всю територію Галичини [309, с. 65–67]. Закон від 29 лютого 1888 року врегульовував ветеринарні аспекти утримання собак, Закон 24 травня 1882 року встановлював кримінальну відповідальність на власників собак за недотримання ветеринарних вимог [310 , с. 176–179]. Кодекс адміністративних законів Австрії (1893), розділ E «Щодо контролю за торгівлею продукцією харчування на ринках, за вагами» врегульовував питання транспортування риби поштою [311, с. 62]. Закон від 21 грудня 1874 року визначав правові аспекти охорони птахів. Санітарний закон від 29 лютого 1880 року L. врегульовував поведінку з скаженою дичиною [312, с. 79]. Законом «Про товариства» від 15 листопада 1867 року врегульовувалась організація мисливських та рибальских товариств [313, с. 17–18].

«Закон про промисли» від 15 березня 1883 року врегульовував діяльність ремісничих товариств [314, с. 510]. Закон Австрії «Про мито» (1868 р.) визначав механізм проведення експортно-імпортних операцій продуктами харчування [315, с. 137–139]. Закон «Про ввізний митний тариф Австро-Угорщини» від 25 травня 1882 року, визначав ставки сплати мита за імпорт дичини [316, с. 119–130]. В подальшому діяв подібний закон від 25 травня 1892 року «Про загальний митний тариф Австро-Угорщини» [11, с. 119–132]. Австрійський закон від 13 лютого 1906 року «Про встановлення вартості мита» визначав ставку мита для всіх країн Австро-Угорської імперії [317, с. 40]. Закон від 22 грудня 1910 року «Стосовно зміни споживчого податку» визначав споживчий податок (сучасний ПДВ) [12, с. 451–455].

Аналогічно до законів діяли декрети. Так декретом від 27 лютого 1818 L. 28736. регламентувалась діяльність гицлів в Австро-Угорській імперії [318, с. 2283–2284]. Цісарський декрет Австрії від 8 серпня 1807 року забороняв реалізацію отруйних речовин для вилову риби. Декрет найвищої канцелярії

Австрії від 23 серпня 1810 року визначав механізми контролю за якістю продуктів рибальства [319, с. 1034–1035]. Цісарського патент від 20 квітня 1854 року № 96 визначав покарання за порушення торгівлі дичини [320, с. 5]. Декрет цісаря Австрії від 11 вересня 1783 року алгоритм органів публічного управління щодо регулювання чисельності собак [318, с. 2283–2284]. Кримінальний кодексу Австрії від 27 травня 1852 року визначав розмір штрафу за незаконне виловлення риби [70 , с. 177–184]. Торговий трактат від 24 березня 1870 року, укладений між Австро-Угорською монархією та Іспанією, врегульовував питання торгових відносин при торгівлі рибою [421, с. 375]. Торговий трактат від 27 грудня 1878 року укладений між Австро-Угорською монархією та Італією 27 грудня 1878 року та ратифікований 28 січня 1879 року врегульовував питання торгових відносин при торгівлі рибою [322, с. 69–75]. Патент Австрійського монарха від 24 жовтня 1852 року врегульовував механізм права набуття власності на мисливську вогнепальну зброю та права її носіння [323, с. 133]. Монарший патент імператора Австрії від 4 вересня 1852 року «Про виїзну торгівлю» врегульовував порядок торгівлі мисливською зброєю [72, с. 1385]. Закон про риболовлю 1885 року, Рибальський закон від 31 жовтня 1887 року [324, с. 14], Закон про регулювання річки Гнила Липа 1886 року, Закон про регулювання річки Дністер 1896 року. «Закон про рибальство» від 7 березня 1932 р. [325, с. 583–592]. Дещо нижчими у ієрархії Австрійського права були розпорядження міністерств. Так розпорядження Міністерства рільництва Австрії від 14 липня 1854 року визначалось повноваження органів місцевого самоврядування щодо відшкодування збитків завданих селянам дичиною. Розпорядження міністра рільництва, внутрішніх справ і торгівлі Австрії від 17 квітня 1876 року було переведено у Ловецькому Законі морги на гектари [305 , с. 135]. Розпорядженням Австрійського Міністерства внутрішніх справ від 15 лютого 1855 року регламентувалась діяльність гицлів при відлові бродячих собак [318, с. 2283–2284]. Розпорядження Міністерства рільництва Австрії від 26 травня 1854 року затверджувала інструкцію по боротьбі зі сказом [326, с. 882–890].

Розпорядження міністра внутрішніх справ Австрії від 15 лютого 1855 року визначалось покарання за знущанням над дичиною [327, с. 70]. Розпорядження Міністерства торгівлі Австрії від 2 квітня 1870 року «Щодо пакування, опечатування і декларування вартості посилок, які пересилаються на територію монархії». Визначалось транспортування дичини [328, с. 138–139]. Розпорядженням Міністерства торгівлі Австрії від 22 вересня 1916 року: визначалось транспортування дичини [329, с. 956]. Розпорядження Міністра внутрішніх справ, фінансів, торгівлі і рільництва «Щодо заборони експорту» від 9 лютого 1915 року. визначались механізми експорту дичини [330, с. 49–53]. Розпорядження Міністра торгівлі від 17 вересня 1883 року № 151 визначався механізм діяльності підприємств по виготовленню мисливської зброї [301, с. 1243]. Розпорядження Міністра крайової оборони Австрійської імперії від 27 липня 1895 року визначало перелік інструментів, який повинен був бути у зброярській воєнній майстерні [331, с. 511]. Розпорядження Міністерства торгівлі Австрії від 17 грудня 1900 року визначав, перелік зброї яка підлягає отримання державного дозволу на виготовлення [332, с. 558]. Розпорядження Міністерства рільництва Австрії від 18 червня 1874 року L. 7005, визначало обов'язки осіб на охорону дичини. Розпорядження від 19 листопада 1873 року L. 12005 порядок роботи охоронців єгерів. Розпорядження Міністерства внутрішніх справ Австрії від 19 листопада 1873 року L. 12005 визначало порядок застосування зброї мисливськими охоронцями. Розпорядження міністерства внутрішніх справ Австрії від 2 січня 1854р. визначалась форма одягу мисливських охоронців. Розпорядження Міністра внутрішніх справ від 1 липня 1857 року № 124 визначало порядок прийняття та звільнення мисливських охоронців. Розпорядження Міністра рільництва Австрії від 9 травня 1851 року порядок визначення розміру відшкодувань за збитки завдані дичиною. Розпорядженням Міністерства рільництва Австрії від 18 червня 1861 року L. 11750. порядок визначення розміру відшкодувань за збитки завдані дичиною. Розпорядженням Міністра рільництва Австрії від 28 квітня 1872 L. 3035 порядок визначення розміру відшкодувань за збитки завдані дичиною. Розпорядженням Міністра внутрішніх справ Австрії від 1 жовтня 1870 L. 14183.

порядок визначення розміру відшкодувань за збитки завдані дичиною. Розпорядження Міністра внутрішніх справ Австрії від 22 липня 1876р. порядок визначення розміру відшкодувань за збитки завдані дичиною. Розпорядження Міністерства закордонних справ Другої Речі Посполитої від 1922 року врегульовувався механізм проведення полювань для дипломатів [333, с. 6]. Адміністративний трибунал Австрії рішенням від 19 червня 1880 року L. 1123 № 807 давав роз'яснення щодо визначення площ мисливських господарств [72, с. 364]. Рескрипт Міністра освіти Австрії від 28 березня 1905р. L. 9683 затвердив списки професорів що займались лікуванням риби [334, с. 187].

Розпорядження Галицького намісництва від 29.11.1915 року «Про охорону сільськогосподарських тварин» врегульовувався порядок реалізації дичини під час воєнного конфлікту [335, с. 100–103]. Розпорядження Галицького намісництва від 21 березня 1854 р. L 6241 визначались терміни полювання на дичину [8, с. 1034–1035]. Намісництво Галичини видавало розпорядження від 26 липня 1824 року L. 43598, від 1 липня 1857 р. L. 20164, від 9 квітня 1858 р. L. 9123. Декрет Австрійського імператора від 27 жовтня 1820 року визначало перелік видів бродячих тварин [336, с. 1922–1923]. Розпорядження намісництва Галичини від 7 червня 1896 року L. 67.914 наказувало старостам зменшувати чисельність бродячих тварин [337, с. 284]. Розпорядження намісництва Галичини від 24 травня 1905 року L. 73.733 врегульовувало порядок вигулу собак [338, с. 286–287]. Розпорядження Галицького намісництва від 17 квітня 1858 року L. 15.752 «Рекомендації для осіб, які не є лікарями, щодо надання першої допомоги при небезпеці для життя людини». Визначався механізм надання долікарської допомоги при укусі собакою [10, с. 362]. Розпорядження намісника Галичини від 26 липня 1824 року L. 43598 деталізовував дії органів влади у Галичині [318, с. 2283–2284]. Розпорядження намісника Галичини від 14 березня 1877 р. L. 50451 регламентувало, регламентувалась діяльність гицлів при відлові бродячих собак Розпорядження намісника Галичини від 26 травня 1877 року L. 15371 регламентувались години відлову бродячих собак у Львові [318, с. 2283–2284]. Розпорядження Галицького намісництва від 24 травня 1905 року L. 73.733 та

від 7 червня 1906 р. L. 67.914 запроваджувався карантин на сказ у Львові [338, с. 286–287]. Розпорядженням Галицького намісництва № 108.358 (Львів, 13 серпня 1904) врегульовував дію влади та Галицького мисливського товариства. Розпорядження Намісництва Галичини від 23 вересня 1906 року L. 117.704 впроваджувало на території Галичини ветеринарну конвенція, укладену між Австро-Угорщиною і Швейцарією, щодо ветеринарно-санітарної експертизи дичини [21, с. 413]. Розпорядження Галицького намісництва від 30 квітня 1895 року L. 35.721 «Щодо врегулювання недільного відпочинку» для виконання закону Австрії від 16 січня 1895 року визначало конкретні дні та години реалізації дичини у Львові [339, с. 130–132]. Розпорядження Галицького сейму від 22 грудня 1910 року «Стосовно зміни споживчого податку» визначало податки за дичину [12, с. 451–455].

Галицьке намісництво листом від 21.12.1897р L. 86451 «У справі охорони раків» вимагало від фінансової дирекції Галичини врегулювати верифікацію походження раків [340, с. 5]. Галицький сейм листом від 11 травня 1909 року виділив 1 тис. крон для організації мисливської виставки у Відні (1910 р.) [258, с. 134–135]. Рескриптом Галицького намісництва від 13 січня 1879 року L. 1158 затверджено статут Краківське товариство охорони тварин [341, с. 9]. Рескриптом Галицького намісництва від 29 серпня 1922 року ч. 13090/22 затверджено статут ловецького товариства «Тур» [248]. Рескриптом Галицького намісництва від 12 лютого 1876 року № 5832. затверджено статут Галицьке товариство охорони тварин [342, с. 57]. Розпорядження Галицької фінансової дирекції від 15 жовтня 1858 р. № 39.319 визначало оподаткування дичини на території м. Львова [10, с. 362]. Розпорядження Галицька фінансова дирекції від 4 січня 1898 року L. 130830 визначалось порядок торгівлі раками [343, с. 121]. Розпорядження Львівської поштової дирекції від 1 липня 1894 року визначалось транспортування дичини [344, с. 9].

Розпорядження командуючого армією «Про видачу дозволів на носіння зброї» від 29.11.1915 року діяло на території Галичини яка знаходилась під юрисдикцією Австро-Угорської армії визначався зразок (бланк) дозволу на зброю [16], [17].

Краківський магістрат Розпорядженням L. 22.600. (1895 р.) визначав порядок торгівлі дичиною. Розпорядженням Галицького намісництва від 23 січня 1908 року L. 140/30 А/23, визначався порядок реалізації дичини [345, с. 25 –26]. Розпорядження від 1843 року Краківського магістрату визначало порядок розведення та вилову риби у Віслі [346, с. 216]. Розпорядження Краківського магістрату L. 19197 у 1885 році врегульовувало торгівлю дичиною [347, с. 2]. Розпорядження Краківського магістрату L. 22.600 у 1895 році врегульовувало торгівлю дичиною [348, с. 31]. Розпорядження Краківського магістрату «Про регулювання недільного відпочинку у м'ясній галузі» L. 104400. з 1905 р. врегульовувало торгівлю дичиною [349, с. 103]. Розпорядження Краківського магістрату від 23 січня 1908 року L. 140/30, А/23 врегульовувало торгівлю дичиною [350, с. 25–26]. Розпорядження Краківського магістрату № 18084/09 (1909 р.) врегульовувало торгівлю дичиною [351, с. 97]. Розпорядження Краківський Магістрат від 18 січня 1888 року врегульовувало діяльність «митної рогатки» [352, с. 51]. Розпорядженням магістрату Кракова від 17 грудня 1897 року L.53232, врегульовувався контроль з запобіганням жорстокого поводженню з дичиною [353, с. 7]. Розпорядження Краківського магістрату від 26 березня 1890 року L. 7501 врегульовувався утримання собак. Розпорядження мера Кракова «Податковий тариф для міста Кракова» від 1 липня 1926 року визначало податки за дичину [354, с. 100]. Лист Краківського магістрату від 30 грудня 1889 року L. 325, вимагав від митників стежити щоб на прилавки не потрапляла браконьєрська продукція з дичини [355, с. 62–63].

Розпорядженням Львівського воєводи № 7634 організовувалась боротьба з браконьєрством [356, с. 144]. Розпорядженням Львівського воєводства від 06.12.1929р. «Про терміни полювання на мисливських тварин» врегульовувались терміни полювання на 1930 рік. [357, с. 297–298]. Аналогічні розпорядження приймались протягом 1930-1939 років [358, с. 365–366], [359, с. 3], [360, с. 12], [361, с. 22]. Розпорядженням Станиславівського воєводи від 6 березня 1924 року врегульовувався механізм видачі мисливського білету [362, с. 8]. Розпорядженням Станиславівського воєводи від 24 грудня 1921 року врегульовувася механізм торгівлі дичиною [363, с. 12]. Розпорядженням

Станиславівського воєводи від 22 грудня 1921 року врегульовувалось ведення статистики добування личини [364, с. 13]. Розпорядження Станиславівського воєводи № 13 від 21 січня 1933 року «Про організацію мисливської охорони» врегульовувалось діяльність мисливських охоронців [365, с. 50]. Розпорядження старости Косівського повіту від 26 вересня 1933 року «У справі оголошення аукціону для оренди рибальського ревіру № 11 річки Черемош». Організовувався аукціон про надання в оренду рибальського ревіру [366, с. 269–271]. У розпорядженні Станиславівського воєводи від 6 липня 1922 року організовувалась боротьба з рибальськими браконьєрами [324, с. 14]. Розпорядження Станиславівського воєводи від 28 травня 1924 року встановлювало терміни вилову риби та її торгівлі [367, с. 7]. Розпорядженням Львівського воєводи від 27 грудня 1930 року визначалось інституції які відповідальні за організацію мисливства [368, с. 294]. Розпорядження Краківського воєводи від 11.12.1929 р. та 30.05.1930 р. визначалось, порядок проведення полювання на дичину.

Нормативно правові акти Австрії, Галичини які врегульовували використання тваринного світу оприлюднювалось в спеціальних збірниках, а саме: «Збірка законів і розпоряджень для королівства Галичини та Лодомерії» (Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem) [21, с. 302-306], Збірці адміністративних законів у королівстві Галичини та Лодомерії з великим князівством Краківським (Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych) [369, с. 1034-1035], «Збірка законів Австрії» (Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych) [370, с. 568]. «Переклади законів і розпоряджень з збірника законів і оголошень для королівства Галичини і Лодомерії з великим князівством Краківським», (Przekłady ustaw, rozporządzeń I obwieszczeń z dziennika praw państwa dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi, tudzież Wielkiego Księstwa Krakowskiego) [315 , с. 137–139]. Цивільний кодекс Австрії від 1 січня 1812 р. (Kodeks cywilny obowiązujący w Austryi od l . stycznia 1812 r. z uwzględnieniem wszystkich zmian i

uzupełnień łacznie z trzema nowelami) [14, с. 167-168]. «Збірка законів» (Dziennik praw) [22, с. 652-670], Офіційний вісник міністерства рільництва та державної власності (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych) [49, с. 652–670]. Судовий огляд (Przegląd sądowy i administracyjny) [50, с. 343].

Стенографічних збірниках Галицького сейму (Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie) [83, с. 1699]. Крім власне стенографічних звітів Галицького сейму, виходили алегати (Alegaty), в яких публікувались детальніше, в основному економічного спрямування, описи організації ведення мисливського господарства. (Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesyi ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem) [371, с. 24], Державний вісник для адміністративного намісництва у Львові (Dziennik rządowy dla okręgu administracyjnego Namiesnictwa we Lwowie.) [10, с. 362].

«Збірника розпоряджень Львівського воєводства» (Lwowski dziennik wojewódzki) [368, с. 294], «Державному збірнику Станиславівського воєводства» (Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego) [364, с. 13], «Станиславівському воєводському збірнику» Stanisławowski dziennik wojewódzki [372, с. 202], Популярний збірник карного, цивільного і адміністраційного права» (1932 р.) Є. Нараївського [373, с. 830]. «Збірнику законів Польської Речі Посполитої» («Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej») [374, с. 189–192]. «Збірнику розпоряджень для королівського міста Кракова» (Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa.) [9, с. 43–44].

Аналіз джерельної бази дослідження свідчить, що дослідження базується на репрезентативній джерельній базі, а її відбір зумовлений полідисциплінарним підходом до висвітлення наукової проблеми. Особливу увагу приділено неактуалізованій інформації досліджуваного періоду, яка становить основну фактологічну базу дослідження.

1.3. Історико-філософське трактування поняття «користування тваринним світом»

Дослідження розвитку державних відносин щодо використання тваринного світу в історичній динаміці та обгрунтування науково-теоретичних сутностей, закономірностей досліджуваного періоду в Галичині неможливо здійснити без урахування еволюції філософсько-релігійної думки, що створила ідейну базу для формування історичних та сучасних взаємовідносин у галузі використання тваринного світу. Основний акцент дослідження буде стосуватись філософсько-релігійних аспектів, які обґрунтовували право власності на тваринний світ, добування, привласнення, споживання, крадіжки, гуманне поводження тощо.

Дичина та риба, які складають основу тваринного світу, є природним ресурсом з певною особливістю, яка полягає в тому, що для її вирощування людина практично не витрачає зусиль. Тож одним з основних аспектів у дослідженні є філософсько-релігійні погляди, які дають підстави привласнювати дичину та рибу.

У Старому Завіті (Буття 1:28) вказується, що Бог дав усьому людству у користування та для догляду тваринний світ, створений раніше, ніж людина: «Пануйте над рибами, що в морі, над летючими створіннями, що в небі, і над усіма живими створіннями, що рухаються по землі». Але панування над тваринним світом, відповідно до духу Біблії, це – перш за все піклування за творінням Божим. Бог дозволяє людям вбивати тварин. В Старому Заповіті Буття (9:3) говориться: «Я даю вам на їжу всіх живих тварин». У книзі Буття 9:3 зазначається «Усе, що плазує, що живе воно, буде вам на їжу. Як зелену ярину Я віддав вам усе». Та й засновник Християнства Ісус Христос (Івана 21:4) «допомагав своїм учням ловити рибу, яку вони пізніше їли».

Слід відмітити, що державні закони, які регламентували власність на тваринний світ, на Гуцульщині практично не діяли. На думку відомого дослідника Гуцульщини Кайдля, це відбувалось через те, що на Гуцульщині було багато мисливських тварин та невелика кількість місцевих жителів: «На дичину пана нема, она Божя». Тоді все було спільне: «Сільські жителі

вважають спільною власністю вулиці й дороги, разом з плодами дерев, що ростуть вздовж них, громадські криниці, ріки й потоки разом з рибою в них, довколишнє каміння, хутряна й перната дичина, гриби і ягоди, а також знайдені бджолині рої, якщо власник їх назад не вимагає» [375, с. 68]. Його думку підтримував Володимир Шухевич: «… гуцул вважає себе «вільним стрільцем», а всю дичину вважав спільною власністю» [376, с. 259].

У Біблії розрізняються свійські тварини та дикі тварини (Буття 1:25) «Бог створив на землі диких тварин за їхнім родом, домашніх тварин за їхнім родом та всіх тварин, що повзають, за їхнім родом. І побачив Бог, що це добре». Передбачаючи, що людство не буде належно використовувати тваринний світ у Псалмі 147:9 вказується: «Дає поживу тваринам і всім птахам, що прославляють Його», а Ізраїльський цар Давид промовив у молитві: «ти оберігаєш і людину, і тварину» (Псалом 36:6), а перед тим як знищити злих людей у всесвітньому Потопі, Бог подбав про порятунок вісьмох людей та всіляких тварин (Буття 6:19).

У цьому контексті слід відзначити, що за біблійними притчами Старого Заповіту до гріхопадіння Адама та Єви люди жили в раю нарівні з тваринами у досконалості й абсолютній гармонії, так як їм не потрібно було навіть думати про їжу. Про те, що людина може належно піклуватись про тварин, коли слухає Бога свідчить і той факт, що Бог хотів, щоб Адам співпрацював з ним: «привів [тварин], щоб побачити, як він їх кликатиме» (Буття 2: 19). Лише після гріхопадіння наших прародичів їхній гріх наклався також на весь тваринний світ. Тож у Біблії відзначається, що Бог через ушкоджену людську природу поклав ворожнечу між людьми та тваринним світом. Пророк Ісаї, говорить: «Вовк і ягня будуть пастися разом, і лев, як віл, буде їсти солому, а для змія порох буде їжею: вони не будуть чинити зла і шкоди» (Іс. 65:25).

Цю ж тезу у Новому Заповіті підтверджує апостол Павло: «Бо знаємо, що всі істоти разом стогнуть і мучаться донині» (Рим. 8:22). Він підтверджує, що Адам став причиною вигнання з Раю тваринного світу: «Тому що створіння підкорилося суєті не добровільно, а з волі того, хто його підкорив» (Рим. 8:20),

Тому Бог поклав на Адама, який спочатку сам став рабом суєти, тління і смерті, після цього і весь створений світ на піклування. Адам (а в його особі – все суспільство) поставлений бути добрим господарем над усім тваринним світом. Тож біблійні оповідання ще раз показують людині, яка через первородний гріх є головним винуватцем не лише свого важкого стану, що вона знаходиться перед тваринним світом в неоплатному боргу.

Спокутування первородного гріха поклало на адептів авраамістичних релігій *(*юдаїзму, християнства, ісламу) обов'язок обмеження у споживанні їжі. Якщо у християнстві та ісламі це – пости, то в юдаїзмі приписи визначають споживання кошерної їжі. Кошерний з еврейської (гебрейської) мови перекладається як «чистий і придатний до споживання». Антонімом було слово «трефний» (нечистий) [377, с. 112]. Ритуальний забій тварин євреї практикували вже 6 тис. років тому. Аналогічний обряд практикують також мусульмани. Ці вчення базуються на тому, що життя живої істоти міститься у крові. Спершу жертву приносили людьми, а в подальшому людські жертви було замінено тваринами: точні вимоги щодо їх виконання виписано у Талмуді. Також детально ритуальний забій тварин описано у Шхиті, де, зокрема, визначається місце та спосіб забою, інструменти, якими можна забивати, види тварин. Так, до «нечистих» зараховано свиней та коней [378, с. 372]. У Талмуді не було окремої вимоги щодо ритуального забиття риби, але дозволялось споживати лише рибу, яка мала луску [379, с. 168–172]. Кошерним вважався навіть ембріон, вийнятий з мертвого плоду, але лише у випадку, коли визнано, що корова була кошерною [380, с. 113]. Також приписами визначався час забою та особи, які мають право забивати [381, с. 372].

У християнстві про споживання м'яса тварин є багато інтерпретацій від осіб, яких церква визнала святими, а їхнє вчення має канонічний характер. Так, Святий Іоанн Златоуст в 27-й бесіді свого «Толкування на Книгу Буття» однозначно асоціює дозвіл їсти м'ясо з принесенням тварин в жертву (Бут.9:3): «З цього-то часу починається вживання в їжу м'яса, не для того, щоб через це направити людей до обжерливості, але, так як вони повинні були тварин приносити в жертву і через це віддавати подяку Господу, те, щоб вони не

надумали утримуватися від вживання їх, як присвячених Богу, Він дає людям дозвіл вживати тварин в їжу». На думку блаженного Феодорита Кирського, вживати в їжу м'ясо тварин мав навчально-виховний характер, і був пов'язаний з ідолопоклонством: «Бог, передбачивши схильність людей до ідолослужіння і обожнювання тварин, дав їм плоть цих останніх в їжу, щоб вони пізнали, як непристойно віддавати Божественну повагу таким істотам, яких можна вбивати і з'їдати».

У книзі Буття (1:27) вказується: «Бог створив людину за своїм образом, він створив її за образом Божим; як чоловіка і жінку створив їх». Тварини не створені на подобу Божу і їм не притаманні Богу риси, як-от мудрість, справедливість і любов. Вже у Біблії є приписи про гуманне відношення людей до тварин. Зокрема, у книзі (Вихід 23:4, 5 та Повторення Закону 22: 10, 25:4) вимагалось, щоб тваринам давали відпочинок, належно годувати, оберігати від поранень і допомагати їм у біді. «Шість днів виконуй свою роботу, а сьомого дня не працюй, щоб твій бик та осел відпочили» (Вихід 23:12). Навіть у священний день, коли заборонялась будь-яка робота, люди мали обов'язок допомогти тварині, яка потрапила в біду (Луки 14:5).

Творець любить всіх створених Ним істот, як людей, так і тварин. Він навіть застерігає людей, які вважають себе віруючими, гордовито звеличувати себе над іншими Божими творіннями. Так, автор Книги Премудрості Соломон адресує Господу Богу такі слова: «Ти любиш усе, що існує, і нічим не гребуєш, що створив, бо не створив би, якби щось ненавидів» (Прем. 11:25).

Він не застосовує Божої справедливості, щоб покарати грішників у Ніневії, через жалість до тварин: «А Я не змилувався б над Ніневією,— цим великим містом, що в ньому більше дванадцяти десятисячок люду, які не вміють розрізняти правиці своєї від своєї лівиці, та численна худоба?» (Йони 4:11).

Те, яким має бути ставлення істинного християнина до тварин, найкраще видно на прикладі християнських святих, як православної, так і католицької церкви. Псалом 11:5 каже: «Бог ненавидить того, хто любить насилля». Так, покровителем тварин у православних вважають Святого Власія

Севастійського. З його ім’ям пов’язано безліч чудес, безпосередніми учасниками яких були тварини. У католицькій церкві покровителем тварин вважається святий Франциск Ассизький. Він помер 4 жовтня 1226 року і власне 4 жовтня відзначається Всесвітній день захисту тварин або просто День тварин (англ. World Animal Day) – міжнародне свято, покликане звернути увагу людства на проблеми інших мешканців планети Земля. Про подолання бар’єрів, які створив своїм гріхопадінням Адам між тваринами та людьми, свідчать перекази життя Святих. Зокрема, преподобний Сергій Радонежський молитвами зцілив від сліпоти ведмежа, яке принесла ведмедиця до хатини, де проживав святий. А інший великий святий, преподобний Серафим Саровський годував ведмедя прямо зі своїх рук. Святий старець Герасим Йорданський, який жив в V столітті, витягнув скалку з лапи лева. Відчуваючи любов до людини, лев часто приходив до старця, приймав з його рук їжу, і близько п’яти років жив в безпосередній близькості з обителлю святого. Після смерті Святого лев помер на його могилі і був поруч похований. Більше того, навіть сам засновник християнства Ісус Христос добровільно усамітнився у дикій пустелі, зі звірями, не вживаючи ніякої їжі. (Матфея 4)

Святе письмо вказує, що лише Богом обрані люди можуть у повній гармонії жити з тваринами. Зокрема, після того, як тварини вийшли з ковчегу, Бог сказав Ною: «Нехай бояться вас і нехай тремтять перед вами усі звірі земні, [і вся худоба земна,] і всі птахи небесні, все, що рухається на землі, й усі риби морські: у ваші руки віддані вони» (Бут. 9:2). На думку святого Філарета, ці слова свідчать аж ніяк не про силу людини, а про її ущербність, немоч і моральну слабкість, коли людина здобуває послух тварин виключно страхом, вказуючи: «Коли ж внутрішня гідність людини вже не підкорює йому тварин, Бог приборкує їх страхом». Тваринний світ не залишається поза Божою увагою і в Новому Заповіті: «Чи не два горобці продаються за гріш? А на землю із них ні один не впаде без волі Отця вашого». (Матфія 10:29).

1.4. Методологічні підходи до вивчення публічного управління у сфері користування тваринним світом

Головною умовою успіху при проведенні наукового дослідження є відбір найоптимальніших методів дослідження.

Головними вимогами до продуктивного наукового дослідження є застосування відповідних наукових завдань з використанням адекватних методологічних засад. Також при проведенні дослідження слід усвідомлювати релятивізм будь-якої методології, і відповідно певну відносність, суб'єктивізм та умовність у пізнанні явищ в історичних процесах.

Головною рисою в наукових дослідженнях після «революції гідності» стає відмова від догм марксистсько-ленінської теорії, яка домінувала після проголошення незалежності України. Ці фактори послужили до подоланню кризи історичної науки та зумовили її динамічний розвиток, та її висвітлення та інтерпретацію в дусі української інтерпретації ходи історичних процесів.

За допомогою **діалектичного методу** визначено вплив конкретних історичних умов на становлення господарських, екологічних, гуманітарних інститутів що впливали на публічне управління Галичини. **Конкретно-пошуковий** (виявлення, відбір, теоретичний аналіз, синтез, актуалізація з питань публічного управління використання тваринного світу Галичини) Широко використано **логічний метод**, що дало можливість послідовно розкрити систему інститутів права власності на тваринний світ, звичаєве право та правові механізми його використання.

Функціональний метод дав змогу визначити призначення та вплив інституцій публічного управління на суспільні відносини.

Хронологічний метод дав можливість розглянути вплив на організацію публічного управління Галичини конкретних історичних умов – в русі, змінах і часовій послідовності; Діахронний (метод періодизації) – для дослідження змісту, особливостей та наслідків публічного управління у визначених хронологічниї межах. **Метод спостереження** використовувався при дослідженні документів та матеріалів, що становлять джерельну базу дослідження.

Статистичний метод використовувався з метою визначення ефективності впливу публічних інституцій Галичини та Австро-Угорщини на використання тваринного світу Галичини.

Застосування **історичного методу** дало змогу виявити зміни, що відбулися в організації публічного управління Галичини у досліджуваний період. Використання цього методу дало змогу у повній мірі висвітлити динаміку розвитку правових традицій, політичних впливів, культури правозастосування у сфері використання тваринного світу Галичини. **Історико-правовий** метод використовувався для з'ясовування закономірностей експлуатації тваринного світу. **Порівняльно-історичний** – дав змогу порівняти фактори у часі й при різних обставинах, враховуючи специфіку досліджуваних об'єктів; **Історико-структурний** – дав змогу виявити основні компоненти публічного управління на різних етапах історичного розвитку; **Системний метод** дав змогу проаналізувати складні соціальні об'єкти в контексті багатоманітності зв'язків в середині, так і між ними. **Соціологічний метод** дав змогу вивчити тогочасні системи публічного управління в контексті особливостей розвитку суспільства у Галичині. **Порівняльний метод** дав змогу зіставити методи публічного управління Австрійської, Австро-Угорської імперії, Другої Речі Посполитої, побачити взаємозв'язок та їхню відмінність, які зумовлюються розвитком суспільства. **Поведінковий метод** застосовувався при аналізі дій при вирішенні різного роду суперечностей різними інституційними органами влади, а також суспільними групами. При застосуванні цього методу застосовувалось різного роду мотиваційні реконструкції, психологічні поведінкові алгоритми, які впливали на процедуру прийняття важливих управлінських рішень та відповідно впливали на перебіг реальних соціально-економічних та політичних процесів. **Емпіричний метод** застосовувався головним чином, для збору архівних матеріалів й оприлюднених документів в статистичних збірниках, й періодичній пресі. **Герменетивний метод** дослідження застосовувався для наукової інтерпретації текстів з різних джерел. Також широко використовувались логічні методи пізнання – **аналіз, синез, абстрагування, ретроспекції** та інші.

Варто зазначити, що сукупність цих методів дослідження дала змогу забезпечити комплексний науковий підхід до вивченні даної наукової проблеми. Слід відмітити, що існують й чисто специфічні методи публічного управління, яке є складовою суспільної системи. Для належного вивчення слід глибше зосередитись на політиці, економіці, праві, культурі, які в тій чи іншій мірі впливають на ухвалення рішень органами публічного управління. Відділяти функції публічного управління від цих впливів означало б обмежувати функції публічного управління до банальної бюрократичної діяльності. Тож публічне управління, як форма суспільної діяльності, включає в себе процеси, які спонукають до виникнення інтересу, на основі якого ухвалюються рішення, метою яких є його реалізація, подолання негативних факторів, мобілізація однодумців та ресурсів для досягнення мети. Виходячи з цих факторів, публічне управління є не лише умовою влади, а й також інструментом для її здійснення. Таким чином публічне управління та політика взаємопов’язані й утворюють причинно-наслідкову залежність.

Вивчаючи і аналізуючи джерела, з’ясовуючи достовірність поданих у них фактів, будемо прикладати зусилля для об’єктивного аналізу «як воно було», які передумови викликали вплив на публічне управління Галичини у галузі управління тваринним світом. Будемо намагатись реконструювати той складний процес у з’ясуванні причини виникнення тих чи інших явищ, логіку дій, тенденції розвитку, закономірності творення різних форм публічного управління у сфері використання тваринного світу у період, шо ми обрали для дослідження.

Зважаючи, що за період встановлення на території Галичини комуністичного режиму з ідеологічних причин досліджувати суспільні процеси «буржуазних режимів» не схвалювалось, а за роки незалежної України історичні аспекти Галичини досліджуються мляво ще й через ту обставину, що переважна більшість джерел опубліковані іноземною мовою. Емпіричну базу дослідження становлять нормативно-правові акти, видані австрійською владою з середини XVIII – до початку XX століття, міжнародні та міждержавні угоди, інші офіційні документи, статистичні довідники, шематизми тощо. Як уже

вказувалося, використані та вперше введені до наукового обігу 1500 матеріалів, опублікованих у досліджуваний період в основному польською мовою.

Висновки до Розділу 1

1. Виходячи з того, що робота має міждисциплінарний характер, теоретико-методологічна основа побудована на принципах історизму та об’єктивності із застосуванням загальнонаукових методів дослідження. Використання цих методів дало змогу провести комплексний ретроспективний аналіз функціонування системи публічного управління в Галичині. Вказані методологічні підходи дозволили розглянути ці процеси в контексті зміни влади, суспільно-політичних настроїв суспільного середовища.

2. Питання використання тваринного світу у Галичині широко представлене у періодичній пресі досліджуваного періоду. Головним чином це зумовлено тим, що полюванням та рибальством займалась тогочасна еліта. Інтелектуальні здібності та фінансові можливості дали змогу публікувати велику кількість інформації, як у спеціалізованих мисливсько-рибальських виданнях, так і в періодичних часописах Галичини.

3. Вивчення архівних джерел, публіцистичної літератури досліджуваного періоду буде виключати гладкі купюри, які роблять дослідники з ідеологічною та кон’юнктурною метою (як це мало місце в радянський час). Саме такі підходи дають можливість до системного і комплексного розв’язання такої актуальної та важливої наукової проблеми – генези публічного управління при використанні тваринного світу у Галичині.

4. Системний аналіз літературних джерел досліджуваного періоду дає змогу визначити основні напрями для виявлення наукової проблеми, які до цього часу не вивчались і потребують глибокого наукового дослідження, що підкреслює його актуальність. Це, насамперед, історична реконструкція та наукова оцінка впливу публічного управління на використання тваринного світу Галичини досліджуваного періоду.

РОЗДІЛ 2
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОРИСТУВАННЯ ТВАРИННИМ СВІТОМ

2.1. Передумови формування правового регулювання у сфері користування тваринним світом

Розвиток суспільних відносин у мисливстві тривав з незапам'ятних часів. До X століття полювання велось для життєвої необхідності, а саме: для їжі та одягу. Тогочасне публічне управління визначало право на дичину, як «res nullis», тобто, кожен полював коли і де хотів, а добута дичина вважалась власністю мисливця. До X ст. мисливського законодавства не було, лише з початком зародження феодального ладу були встановлені певні правила щодо мисливства. Так, у Польщі, починаючи з часів Болеслава Хороброго (967–1025), лише король, який визначав механізми публічного управління, мав виключне право полювання по всій країні. Монарх, як виключний власник полювання, перерозподіляв ці права світським і духовним особам. У цей же час запроваджено податок за утримання птахів і псарень. З розвитком феодалізму, а особливо на його пізніх стадіях, привілей полювання переходив також до рук вищих світських і духовних осіб. З передачею великих земельних площ еліті визначалося, що вони отримували право полювати на отриманій землі.

У Київській Русі, де на великих площах проживало мало населення, право полювання було ліберальнішим у порівнянні з іншими країнами Європи. Руські князі із давніх часів мали у своєму розпорядженні найкращі місця для полювання (території на берегах Дніпра, Десни і т.д.). Більше того, лише на ці території були визначені у відповідних правових нормах. На цих землях князі утримували своїх ловчих, сокольників, псарів, тетерників, лебединих ловців, зайчатників, а жителі були зобов'язані утримувати княжих ловчих: «Князі руські із давніх часів мали у своєму розпорядженні певні місця, на яких вони полювали. Так, у святої княгині Ольги були свої місця для полювання наріках Дніпро і Десна, а також вона мала право полювати по всій тодішній Руській землі» [219, с. 1–20]. У «Повісті врем'яних літ» описано конфлікт через мисливські угіддя у X ст. Син шведського воєводи Свенельда – Лют заїхав в

чужі деревлянські мисливські угіддя, де у 975 році був убитий [382, с. 44], що свідчить, з однієї сторони, про важливість сфери використання тваринного світу, а з іншої сторони – про недосконалу врегульованість, що зумовлювало міждержавні конфлікти.

Починаючи з XII ст. у Галичині князі почали передавати право полювання монастирям, костелам, шляхті, приватним особам. Велике економічне значення мало полювання на бобрів, тому часто для підтримки монастирів їм надавався привілей полювання на цих тварин. Також тогочасні правові норми надавали селянам право малого полювання (тобто, на зайців, лисиць, пернату дичину) належало селянам, які за це сплачували податок, що складався зі шкір лисиць, куниць, а найбільше – білок [383, с. 824].

З часом мисливські норми розлогіше регламентувало право, що свідчить про зростаючу роль використання тваринного світу для суспільства. Так, Литовський статут Зигмунда Першого (1507–1548) ширше та детальніше описував механізми публічного управління у сфері використання тваринного світу та стосунки у мисливстві. У Галичині будь-яке право, в тому числі і право полювання, регламентували Статути Великого Литовського князівства від 1529, 1566 та 1588 рр.

Так, у статуті 1529 р. був розділ 9 «Про полювання, пущу, бортне дерево, озера, боброве полювання, хмільники, соколині гнізда», що складався з одинадцяти статей. У статті 1 «Незаконне полювання на чужих володіннях» було прописано:

– якщо хто-небудь незаконно полює в чужих володіннях і проти нього будуть приведені незаперечні докази, той повинен заплатити за насильство 12 рублів, а великому князю слід було заплатити винагороду на суму вартості спійманої дичини по ціні, яка подана нижче, тобто, у статті 2;

– якщо б спіймали стрілка зі звірем, вбитим у лісі, то його треба привести до органів влади, а ті повинні були його засудити до смерті на рівні з іншими злодіями;

– якщо б хто-небудь полював на своїй землі на звіра, а той звір перейшов на чужу територію, то він може переслідувати свого звіра та вбити його і на чужій землі;

– якщо б хто-небудь підстрелив звіра на своїй землі, а той звір перейшов би у чужі володіння, то за своїм підранком мисливиць може піти у чужі володіння.

У статті 2 «Ціна звірів» була встановлена ціна на диких звірів: за зубра – дванадцять рублів, лося – шість, оленя або лань, ведмедя, коня або кобилу – по три, дикого кабана, свиню, рись – один, сарну – піврубля [384]. Тож, як випливає з першої редакції Литовського статуту, важливе значення у сфері використання тваринного світу надавалась праву власності на дичину та регламентації полювання на неї. Правове регулювання права власності на тваринний світ свідчить, що воно є визначальним. Про важливість врегулювання питання власності та користування мисливськими та рибальськими угіддями можна судити по тому, що воно було внесене до Конституції Пилипа Орлика від 5 квітня 1710 року.

Слід погодитись з думкою В. Ганопенка, який зазначає, що монархи за цей період в залежності від політичної ситуації у країні права полювання для шляхти то пом'якшували, то робили суворішим. Слід відмітити, що положення Литовського статуту діяли до початку XIX століття на території всієї України, і більша їхня частина повторювалася пізніше в «Збірнику малоросійських прав» [385].

Одним із перших мисливських законів Галичини був патент від 28 лютого 1786 року, право полювання відповідно до якого належало виключно власнику земельної ділянки незалежно від їх площі. Слід відмітити, що ця норма врегульовувала право полювання лише між великими землевласниками, так як у ті часи селяни не володіли приватною власністю на землю.

Патент не обмежував мінімально допустиму площу земельної ділянки для права полювання власникам земельних ділянок. У випадку, коли поранена дичина перейшла на чужу ділянку, її вже не дозволялось переслідувати із зброєю. Цей факт підтверджує, що публічне управління Галичини кінця

XVIII ст. здебільшого базувалось на закріпленні права власності на дичину, ніж на ефективності її використання. Перната дичина не вважалась цінною і її можна було виловлювати будь-яким методом, виставляючи сітки на чужій ділянці. Ця норма публічного управління дає підстави стверджувати, що хоча й в Галичині популяція пернитої дичини була великою, проте не була визначальною для широкого використання. Кожному власнику земельної ділянки дозволялось виставляти сильця, копати вовчі ями, але з вимогою вживати заходи, щоб не покалічити при цьому людей [40, с. 474]. І цей факт показує, що у публічному управлінні право власності на дичину переважало над невиснажливим використанням тваринного світу.

Дикі кабана зараховувались у розряд шкідливих тварин і їх спеціально розводити заборонялось, за винятком вольєрних господарств. Натомість, поряд з вовками та лисицями їх дозволяли добувати за допомогою вогнепальної зброї у будь-який час, а власник мисливського ревіру був зобов’язаний контролювати чисельність кабанів, щоб вони не завдавали збитків сількогосподарським посівам селян. Якщо ця вимога не виконувалась, власник мисливського ревіру сплачував штраф у розмірі 25 золотих та відшкодовував будь-яку шкоду, що заподіяли дикі кабани та хижаки. Крім того, на органи державної влади покладався обов’язок контролювати власників мисливських ревірів, щоб вони не розводили дичину у таких масштабах, щоб вона завдавала збитки сільському господарству [72, с. 379]. Так, для збереження балансу популяції публічне управління на законодавчому рівні відносило кабанів до хижих тварин. Це було необхідне лише при великій чисельності популяції, що завдавала значної шкоди сільськогосподарським товаровиробникам.

Для відлякування дичини було встановлено механізм публічного регулювання, відповідно до якого власники сільськогосподарських посівів мали право обгороджувати власну ділянку парканами, ровами, плотами, але з умовою, що ці пристособлення не матимуть на меті добування дичини. На засіяних полях до збору урожаю заборонялось полювати або збирати яйця диких птахів. Якщо власник полювання нехтував цією вимогою, то був покараний штрафом у 25 ринських золотих для особи, якій він спричинив

шкоду [386, с. 192]. Власники земельних ділянок мали у будь-який спосіб виганяти із своєї землі дичину, і навіть у випадках, коли дичина була добута, то власник мисливського ревіру не мав права вимагати відшкодування за неї [68, с. 19]. Визначалось, що власники права полювання самостійно або через свою мисливську охорону відстрілювати бродячих собак [387, с. 269–270].

Для оперативного вирішення відшкодування за завдані збитки необхідно було повідомити про інцидент гміну, яка призначала відшкодування, так як відповідно до тогочасного законодавства володіло компетенцією щодо вирішення конфліктів такого роду. Проте, ця компетенція гміни проіснувала до 1854 року, коли розпорядженням Міністерства рільництва Австрії від 14 липня 1854 року її передали від місцевого самоврядування до органів державної влади, що свідчить про централізацію у вирішенні конфліктів, а однак іншої сторони – про узурпацію влади на користь багатших страт суспільства. Власник права полювання не міг заборонити власнику земельної ділянки випасати худобу, косити сіно, будувати будинок на своїй ділянці. Тож публічне управління Галичини у XIX ст. базувалось на приорітетності сільського господарства над мисливським.

Закон забезпечував право власності на дичину і забороняв будь-кому під жодним приводом її привласнити. Стаття 20 патенту визначала, що незаконне привласнення дичини каралось як злодійство, тобто, застосовувалась така ж міра покарання. Пізніше п. 174 Кримінального кодексу Австрії від 27 травня 1852 року визначає крадіжкою: вилов риби із ставків, на яких заборонено рибалити (штраф – 5 золотих); добування дичини з мисливських ревірів (відповідно до п. 178 від 6 місяців до одного року тюрми суворого режиму, а при обтяжуючих обставинах – від року до п'яти). Важливим у подоланні браконьєрства у Галичині було те, що публічне управління зрівняло відповідальність браконьєра та особи, що переховувала браконьєра. Це вказує на дієві механізми публічного управління у забезпечення права власності. Якщо озброєний браконьєр у мисливських угіддях на вимогу мисливської охорони не склав зброї чи нападав, то мисливцю та мисливській охороні дозволялось застосовувати зброю з метою оборони [70, с. 177–184], Саме в такий спосіб

відбувалась правова захищеність осіб, уповноважених на охорону дичини, що сприяло належному її використанню.

Наступним системним нормативно-правовим актом, що врегульовував полювання, був Патент 7 березня 1849 року, що встановив мінімальну суцільну площу для облаштування мисливського ревіру – 200 моргів [388, с. 41]. Відповідно до розпорядження міністра рільництва, внутрішніх справ і торгівлі Австрії від 17 квітня 1876 року у зв’язку з переходом на метричну систему були внесені зміни: двісті моргів стали дорівнювати сто п'ятнадцяти гектарам [305, с. 135]. Адміністративний трибунал Австрії рішенням від 19 червня 1880 року L. 1123 № 807 давав роз’яснення, що у випадку, коли власник земельної ділянки має площу меншу за 200 моргів, то для отримання права полювання він має право об’єднатись із власником сусідньої ділянки таким чином, щоб загальна площа становила 200 моргів. Вартість оренди при цьому повинна визначатись відповідно до ціни, що існує на оренду права полювання в інших орендованих мисливських ревірах у цій же гміні [72, с. 364]. Тож така парадигма визначення ціни на оренду мисливських ревірів свідчить, що публічне управління Галичини мало ринкову орієнтованість у сфері використання тваринного світу.

Крім того, для роз’яснення патенту від 7 березня 1849 року Міністерством рільництва Австрії був виданий спеціальний рескрипт, в якому визначалось, що суцільна площа мисливських угідь може знаходитись у декількох гмінах, але за умови, що по ній можна йти, не ступаючи на територію іншого ревіру. Громадські дороги, залізничні колії, ріки не вважались перешкодами для визначення суцільності площі. На чужій землі заборонялось полювати на пернату дичину чи хижаків [389, с. 1]. Право полювання на чужій земельній ділянці надавалось лише за наявності укладеного контракту з її власником і за умови оплати за користування правом полювання. Плата за користування земельною ділянкою для ведення мисливського господарства сплачувалась її власнику [390, с. 14], а мисливські ревіри надавались у користування лише через аукціон, оскільки публічне управління Галичини грунтувалось на конкурентних принципах. Спеціальне рішення Міністерства

рільництва Австрії від 25 червня 1878 року L. 6232 визначало, що керуватись при проведенні аукціону потрібно відповідним законом від 15 липня 1852 року. Організація аукціону належала до компетенції гміни, але якщо вона не справлялась із своїми функціями, то ці функції переходили до органів державної влади. На цей час мінімальний термін надання у користування мисливських угідь становить 15 років, а за Австрійським законодавством у Галичині термін оренди права полювання становив не менше п'яти, хоча у деяких виняткових випадках можна було укласти угоду на менший термін. За чотири тижні до початку оренди орендар полювання повинен був сплатити вартість оренди одразу за два роки наперед. З метою попередження зловживань та спекуляції на законодавчому рівні заборонялась суборенда мисливських угідь [72, с. 366–368].

Публічне управління використання тваринного світу грунтувалось й на ефективній охороні дичини від браконьєрів. З'явилась й імперативна вимога до орендарів щодо утримування фахової мисливської охорони. Так, Міністерство рільництва Австрії розпорядженням від 18 червня 1874 року L. 7005, роз'яснювало термін «фаховий мисливець», тобто, особа, яка склала державний екзамен з мисливства, або яку староста повіту визнав придатною для охорони мисливських угідь. Розпорядження від 19 листопада 1873 року L. 12005 забороняло працювати у мисливській охороні особам, які не вміють вправно полювати. Крім того, особа, яка претендувала на посаду мисливського охоронця відповідно до розпорядження Міністерства внутрішніх справ Австрії від 19 листопада 1873 року L. 12005 повинна була отримати дозвіл на зброю. Мисливський чи лісовий охоронець мав право використовувати зброю лише у тому випадку, коли він носив форму встановленого зразка (Розпорядження внутрішніх справ Австрії від 2 січня 1854 р.) На мисливських охоронців покладались і певні моральні перестороги, а саме: мати бездоганну репутацію, відсутність судимостей за вбивство, розбої, перебування у в'язниці більше шести місяців. Функції мисливського охоронця не могли виконувати особи молодші 20 років, з поганим зором та пам'яттю, схильні до пияцтва, азартних ігор, спекуляцій, з фізичними вадами. Лише після складання відповідної

присяги мисливському охоронцю видавали відповідне посвідчення. Ведення реєстру мисливських охоронців було покладено на органи державної влади, а власники мисливських господарств повинні були повідомляти про прийняття або звільнення мисливського охоронця. За невиконання цієї вимоги на них накладався штраф у розмірі 2–10 золотих (Розпорядження Міністра внутрішніх справ від 1 липня 1857 року № 124) [72, с. 374]. Отже, публічне управління у сфері використання тваринного світу велике значення надавало відбору осіб, які працювали у галузі мисливського господарства, звертаючи увагу на їхні моральні, фізичні та професійні якості.

Якщо мисливський ревір складався з земельних ділянок багатьох землевласників, орендна плата розподілялась пропорційно від площі кожного власника земельної ділянки. Контроль за дотриманням вимог мисливського законодавства покладався на гміни, які, у свою чергу, контролювала державна влада. Це зменшувало корупційну складову при організації мисливських господарств, бо передбачались й дієві заходи впливу, так як за неналежне виконання вимог державна влада мала право оштрафувати гміну у розмірі від 10 до 200 золотих (ринських). Відповідно до розпорядження Міністра рільництва Австрії від 9 травня 1851 року виключно на державну владу покладались функції визначення розміру штрафу.

Патент від 1849 року визначав, що при завданні збитків дичиною сільськогосподарським угіддям відшкодування сплачувалось виключно сільськогосподарським товаровиробникам [386, с. 192]. В подальшому ця вимога була від корегована розпорядженням Міністерства рільництва Австрії від 18 червня 1861 року L. 11750. Так, за збитки, завдані фруктовим садам, відшкодування не сплачувалось, оскільки їх власники повинні були самостійно забезпечити, щоб дикі тварини туди не потрапляли. Власники вольєрних господарств, які розводили диких кабанів, відповідно до рішення Міністра рільництва Австрії від 28 квітня 1872 L. 3035 відшкодовували збитки у випадку випуску кабанів з мисливських вольєрів і заподіяння ними збитків [391, с. 189–191]. Власник мисливського ревіру відповідно до розпорядження Міністра внутрішніх справ Австрії від 1 жовтня 1870 L. 14183. у випадку розведення

великої кількості дичини, яка завдала шкоду лісовим насадженням, повинен був також відшкодувати збитки не лише власникам земельних ділянок, з яких складався мисливський ревір, але також і сусіднім.

Для визначення суми спричинених збитків були призначені відповідні професійні таксатори, що додавало відчуття справедливості при ухваленні рішень органами публічного управління. Їхню працю відповідно до розпорядження Міністра внутрішніх справ Австрії від 22 липня 1876 р. оплачували у кожному конкретному випадку власники мисливських господарств, що зменшувало фінансове навантаження на публічні бюджети.

З початком суспільних конфліктів, воєн загострюється питання обігу зброї, яка використовується при полюванні. Воєнні дії накладають обмеження на проведення полювань, негативно впливають на популяцію мисливських видів тварин, роботу мисливських товариств. У вирішенні цього питання зростає регулююча роль органів державної влади на окупованих територіях. На території Галичини функції державного управління під час Першої світової війни перейшли з цивільної до воєнної адміністрації. Практичну реалізацію державної влади у Галичині у 1915 році здійснював головний комендант польової армії, архикнязь Фридрик [392, с. 48], який діяв відповідно до повноважень, які було йому передано цивільною владою Австро-Угорщини.

На відміну від цивільного закону Галичини, коли дозвіл на зброю видавали цивільні органи державної виконавчої влади (старости) [393, с. 9], відповідно до розпорядження військової адміністрації ця функція перейшла до окружної воєнної комендатури. Особливістю публічного управління було й те, що головним показником, за яким приймали рішення про видачу дозволу на зброю, була благонадійність, а комендатурі надавали право без пояснень у будь-який час відібрати виданий дозвіл. Як і у попередньому законодавстві передбачалось, що у бланк дозволу на зброю повинна бути вклеєна фотографія. Більше того, передбачалось, що власник дозволу повинен підписатись на вклеєній на дозволі фотографії, а комендант затвердити підпис печаткою. Посвідчення на зброю було дійсне лише на один вид зброї. На відміну від дозволів на зброю, дія яких поширювалась на всю територію держави,

відповідно до цього розпорядження зона дії дозволу поширювалась лише на певну територію, визначену у дозволі. Також воєнний комендант мав повноваження видавати дозволи на зброю лише на один рік. Повноваження видачі дозволів на довший термін мав виключно генерал-губернатор. Передбачалось, що при носінні зброї особа повинна мати дозвіл на зброю, а порушники цього розпорядження підлягали штрафу – 1000 крон або ув'язненню на термін до трьох місяців. Розпорядження набирало дію після його оголошення [335, с. 100–103]. Слід відмітити, що дозволи на право носіння та зберігання зброї видавала й окупаційна влада на території Української держави. Посвідчення заповнювали двома мовами – українською та німецькою.

У мисливське посвідчення вписували такі дані: термін та територія дії документу, прізвище та ім'я, професія, віровизнання, вік, місце проживання, дозвіл на зброю. Посвідчення підписував власник посвідчення та військовий комендант. Також у посвідченні містився додаток, в якому вказували дозволені терміни полювання на окремо визначений вид дичини. Вважаємо, що такий підхід публічного управління до питання організації обігу зброї під час воєнних дій, коли компетенції переходять від цивільної до воєнної влади з огляду на безпеку громадян, є логічним.

Для забезпечення належної охорони дичини тогочасне законодавство визначало, що мисливські господарства повинні були утримувати мисливських охоронців. Для належного забезпечення їх діяльності на керівництво воєнної комендатури покладались функції видачі «Посвідчення (сертифікату) мисливського охоронця». Таку видачу проводили конкретно визначеним особам за поданням державного лісового управління. Тож публічне управління надавало великого значення ідентифікації осіб, зайнятих у сфері використання тваринного світу. Також органи публічного управління проводили перевірки щодо лояльності осіб до чинної влади. Це посвідчення надавало право мисливському охоронцю полювати також на території, яку він охороняв.

На відміну від мисливського посвідчення у «Посвідченні (сертифікаті) мисливського охоронця» увага тогочасного законодавства приділялась опису зовнішності мисливського охоронця, так як на відміну від дозволу на зброю у

цьому посвідченні фотографія не була передбачена: вказували прізвище, ім’я, посаду, місце роботи, віровизнання, вік, опис обличчя, волосся, очей, губ, носа, особливості будови тіла. Можливості технічного прогресу – фотографія, давала змогу точно ідентифікувати мисливського охоронця.

З метою раціонального використання тваринного світу були визначені також терміни добування дичини залежно від їх видів: на лося заборонено полювати з 1 січня по 1вересня (8 місяців), оленя – з 1 січня по 1 серпня (7 місяців), повна заборона на самців козуль (12 місяців), зайців – з 1 лютого по 1 листопада (8 місяців), водних та болотних птахів – з 15 травня по 1 липня (2,5 місяці)

У порівнянні з попереднім Мисливським законом Галичини, який припинив свою дію, констатуємо, що аналогічно 8 місяців складав охоронний термін на зайця, з 2 до 2,5 місяці збільшився термін заборони полювання на водних та болотних птахів, що свідчить про те, що публічне управління через скорочення термінів полювання впливало на збільшення популяції тваринного світу [16, с. 27–31]. Повністю заборонили полювати на самців козуль, тоді як у попередньому Мисливському законі охоронний термін складав лише 2,5 місяців. Лише на оленя було зменшено охоронний термін з 9 до 7 місяців [394, с. 345 – 349]. Принципи публічного управління Галичини в частині визначення термінів полювання корелювались з аналогічним законодавчим регулюванням інших країн Європи та базувалось на біологічних особливостях дичини.

Відповідно до окупаційного Розпорядження воєнного коменданта, яке діяло у галузі мисливства Галичини протягом 1916–1918 рр., для контролю за полюванням була запроваджена воєнна жандармерія, яка не мала права полювати. Також була заборонена торгівля дичиною. Колективні полювання проходили лише з дозволу воєнного коменданта. На повітових комендантів покладався обов’язок збирати інформацію про місце перебування дичини на території повіту. При завдаванні значних збитків сільськогоспвиробникам органи державної влади були зобов’язані організувати полювання на хижі та шкідливі види дичини. Всю добуту на цих полюваннях дичину (олень, кабан, козуля) слід було продати у лікарню по ціні 2. 50 крон за 1 кг, при чому

мисливські трофеї і хутро хижаків становили власність мисливця, який їх добув [395, с. 248–249]. Ці розпорядження органів публічного управління дають підстави стверджувати, що використання тваринного світу та його охорона під час воєнних дій були актуальними.

Суспільні конфлікти та війни загострюють питання забезпечення населення продуктами харчування. У вирішенні цього питання зростає регулююча роль органів публічного управління, спрямовала на доступ до харчових продуктів незаможніх верст населення. То ж відповідно до Розпорядження від 29.11.1915 року «Про охорону сільськогосподарських тварин» було заборонено забивати телят, корів до четвертого отелу і корів польської червоної породи, які не ідентифіковані ветеринарним лікарем як ялові; биків, волів, які мають менше шести корінних зубів, свиней вагою менше 100 кг, тварин, які мають явні симптоми вагітності. Вимушений забій тварин дозволявся виключно за дозволом ветеринарного лікаря. Все ж у випадку, якщо власник тварини вирішив її продати, то право на її купівлі мала воєнна комендатура. Для досягнення товарної кондиції тварину за угодою передавали селянину, який її догодовував [335, с. 100–103].

Хоча й австрійською окупаційною владою вживались заходи щодо законодавчого забезпечення обігу зброї, ведення мисливського господарства та полювання, воєнні дії вносили свої корективи. За свідченнями очевидців, на віддалі 60 кілометрів від ліній фронту було знищено всіх копитних мисливських тварини. З особливим завзяттям полювало козацтво та сибірські полки, які в основному і складались з людей, які вміли полювати на своїй батьківщині [396, с. 82–90].

Про розмір збитків, завданих тваринному світу Галичини, довідуємось з історичних джерел, а саме: на Коломийщині російські солдати не лише повністю перейшли на харчування дичиною, але й рештки перепродували місцевому населенню. Проте не лише воєнні дії негативно впливали на стан популяції дичини. Не залишилось мисливських охоронців, щоб охороняти дичину на території, де не проходили воєнні дії, так як у 1914 р. практично вся лісова та мисливська охорона була мобілізована до війська [221, с. 350–353].

Внаслідок відсутності мисливської охорони не лише набуло великих масштабів браконьєрство, але й значно розмножились хижаки, що негативно позначилось на популяції дичини [172, с. 173–175].

Слід відмітити й варті для наслідування приклади гуманного ставлення до тварин і під час війни. Зокрема, у Станиславові мисливське товариства спільно з владою та Червоним хрестом вплинуло на військових австрійської армії, щоб вони не полювали [397, с. 19].

Негативний вплив війни позначився і на гуманітарному аспекті розвитку мисливства Галичини. Так, під час окупації російськими військами Львова у 1914 році окупаційна влада заборонила діяльність Галицького мисливського товариства [93, с. 177], що мало негативний вплив на збереження тваринного світу через припинення запланованих заходів з вирощування дичини.

З розпадом Австро-Угорської імперії Галичина відходить до Другої Речі Посполитої. Друга Річ Посполита була утворена з трьох адміністративних одиниць, а саме: Королівства Галичини, Царства Польського та частини Прусії, де діяли і продовжували діяти у межах цих територій мисливські закони цих адміністративних одиниць, що свідчить про тяглість принципів публічного управління у Другій Речі Посполитій. Лише у 1927 році був прийнятий Мисливський закон Другої Речі Посполитої, дія якого розповсюджувалась вже на всю територію країни.

У Галичині таких адміністративно-територіальних утворень як воєводства не існувало. Так 23 грудня 1920 року утворюється Львівське воєводство. Відповідно до мисливського закону від 1908 року, який діяв до 1927 року, повноваження публічного управління у галузі мисливського господарства покладались на старосту (керівника) повіту, який здійснював нагляд за виборами у мисливських спілках та затверджував їхнє рішення, організовував аукціони з надання права полювання, здійснював контроль за діяльністю мисливських господарств. Перед старостою повіту мисливський охоронець був зобов'язаний скласти відповідну присягу, а староста повинен був видати йому відповідне посвідчення та відзнаки охоронця. Такі вимоги свідчать, що на органи публічного управління покладались вимоги щодо

підбору не лише кваліфікованих, але й моральних працівників у галузі мисливства. До повноважень керівників гмін належало посередництво між мисливцями та селянами під час конфліктів при завданні останнім збитків дикими тваринами [26, с. 2054–2067]. Такий підхід щодо зменшення соціальної напруги у сфері використання тваринного світу, при якому компетенція вирішення даного питання покладалась не на органи державної влади, а на органи місцевого самоврядування, був ефективним.

Мисливський закон від 1927 року покладав на Міністерство сільського господарства, воєводу та старост державне управління та контроль у галузі мисливського господарства і визначав, що керівник воєводства – воєвода мав право: організувати облавне полювання на хижаків, якщо вони загрожували свійським тваринам чи людям; скасувати рішення старости; приймати розпорядження про терміни полювання на території воєводства [74, с. 1–81]; вимагати від мисливців здати зброю на необмежений період, тоді як повітова влада мала компетенцію вилучити зброю на 14-денний період [398, с. 8–30].

Для практичної організації державного управління у Львівському воєводстві розпорядженням воєводи від 27 грудня 1930 року справи управління мисливством відносились до адміністративно-правового департаменту воєводства, а до повноважень старост – видача мисливських білетів та надання у користування мисливських угідь, встановлення обмежень на полювання на території старости, контроль за полюванням, вирішення конфліктів з відшкодування збитків, організація оренди права полювання, оплата податку за оренду права полювання, організація державного нагляду за мисливством [368, с. 319–321]. У мисливській діяльності староста повинен був координуватись з адміністративним департаментом воєводи [368, с. 319–321]. Тож такий підхід у галузі використання тваринного світу забезпечував принцип ієрархічності влади. У 1931 році вперше при лісовому референті був організований відділ мисливства, до повноважень якого відносились: організація охоронного часу, контроль за дотриманням мисливського закону на території воєводства, видача дозволів на використання капканів та подібних знарядь для знищення хижаків, видача дозволів на відстріл мисливських тварин для наукових цілей,

представлення справ по мисливству у судах першої та другої інстанції [399, с. 335–356]. Крім повноважень у галузі мисливства, воєвода мав певні повноваження і у галузі рибальства. Зокрема, стаття 52 Закону «Про риболовство» від 7 березня 1932 року передбачала, що органи воєводської влади позначали риболовні снасті, які виключно повинні були використовуватись для вилову риби [400, с. 2471–2495]. Ці повноваження, покладені на воєводський рівень влади, свідчить про важливість даного механізму в організації використання тваринного світу, а з іншої сторони – про недовіру до місцевої (повітової) влади.

Реалізуючи свої повноваження, Львівський воєвода здійснював перевірки стану мисливського господарства, звертав увагу на неухильне виконання вимог статті 27 Мисливського закону [401, с. 74–75], так як при перевірці його інспекція виявила ряд порушень при видачі мисливських білетів.

Велику роль в організації мисливського господарства на території Львівського воєводства відігравало Малопольське мисливське товариство [272, с. LXX – LXXIV]. За кожним повітом був закріплений делегат товариства, який виступав одночасно радником старости і здійснював громадський контроль на території повіту [402, с. 4–5]. До компетенції воєводи належала реєстрація статутів мисливських та рибальських товариств, що вели господарство на території воєводства [248, с. 1].

Крім того, на воєводу покладалась відповідальність за належне ведення боротьби з браконьєрами. Львівський воєвода видав навіть з цього приводу розпорядження № 7634, в якому нагадував суддям Львівського апеляційного округу та старостам, що відповідно до нового Мисливського закону від 1927 року розгляд справ з порушенння правил полювання майже повністю переходить у суди [356, с. 144]. Тож вирішення справ щодо порушення правил використання тваринного світу не в адміністративному провадженні, а в судовій гілці влади свідчить, що органи публічного управління Другої Речі Посполитої приділяли належну увагу охороні тваринного світу.

Як свідчать дані «Збірника розпоряджень Львівського воєводства», Львівський воєвода практично щороку приймав розпорядження про

врегулювання термінів полювання. Зокрема, розпорядженням від 06.12.1929 р. врегульовувались терміни полювання на 1930 рік на території Львівського воєводства: самців козулі заборонялось добувати у період з 15.06. до 01.10., куріпки – від 15.09. до 1.11., зайців – від 15.01.до 31.10. [105 , с. 689]. У 1931 році відповідно до розпорядження від 12 грудня 1930 року № 3505/30 заборонялось добувати оленів з 1 січня до 31 серпня і від 16 жовтня до 31 грудня. На козуль дозволялось полювати лише з 16 червня до 31 жовтня 1931 року, на зайців – лише з 1 листопада до 31 грудня 1931 року. Повністю було заборонене полювання на фазанів на протязі всього 1931 року [357, с. 297–298].

Керуючись статтею 52 Мисливського закону, конкретні терміни полювання встановлювались на 1932 рік [358, с. 365–366]. У зв'язку із зменшенням чисельності зайців у 1935 році полювання на них заборонялось з 20 по 31 січня включно відповідно до розпорядження воєводи від 27 грудня 1934 року [359, с. 3]. Практично аналогічні розпорядження приймались воєводою і у 1938р. [403, с. 12] та у 1939 р. [361, с. 22]. Тож звуження, або повна заборона полювання на окремі види мисливських тварин свідчить, що публічне управління у Львівському воєводстві дієво використовувало механізм регулювання термінів полювання і, тим самим, впливало на збільшення популяції тваринного світу.

Свої досягнення у галузі мисливства Львівське воєводство представляло на численних виставках мисливських трофеїв. Позитивну роль мисливської галузі відігравав Львівський воєвода – Владислав Беліна-Пражмовський (1933–1937 рр.). Він особисто постійно брав участь у полюваннях, а його здобутки не оминала тодішня мисливська преса: трофейні олені з Перегінська [404, с. 157–158] і Старяви (Мостиський район) 1935 року [405, с. 158–160].

На відміну від Львівського воєводства свої особливості публічного управління щодо використання тваринного світу існували й у Станиславівському воєводстві було організоване у 1920 році і відповідно до внутрішньої організації воєводського управління було поділене на 9 підрозділів, а саме: загальний, безпеки, самоуправління, виконання, охорони здоров'я, військовий, рільництва, громадських робіт, праці та соціального

забезпечення. Функції управління мисливством відносились до лісового відділу, який разом із рільничим та ветеринарним входив до рільничого управління [406, с. 26].

При виконанні покладених на органи державної виконавчої влади Станиславівського старостату та воєводства завдань у галузі мисливського господарства виникала низка конфліктів з власниками земельних ділянок та керівниками мисливських господарств. Для розв'язання цих конфліктів дієву участь на рівні експертів брали Перший мисливський інститут, організований у Станиславівському воєводстві, та перший у Польщі «Синдикат мисливських товариств у Станиславові». До цього синдикату мали право належати мисливські товариства, що діяли у Станиславівському воєводстві [407, с. 26]. Залучення до вирішення конфліктних ситуацій громадськості свідчить про відкритість органів публічного управління.

Слід відмітити, що у державному управлінні були також задіяні громадські організації. Зокрема, Галицьке мисливське товариство через своїх делегатів контролювало та консультувало владу у питаннях мисливства [171]. За правління Другої Речі Посполитої голова господарського товариства Малопольщі звернувся до воєвод, щоб вони при вирішенні господарських конфліктів з рибальства прислухались до думки висококваліфікованого знавця з рибальства – інженера Тадеуша Розвадовського, доцента, фахівця з розведення риби, який проживає у Львові по вул. Святої Магдалени, 6 [408, с. 6].

Відповідно до чинного на той час мисливського законодавства на воєводство покладався ряд організаційних повноважень. Зокрема, стаття 73 Мисливського закону від 1927 року визначала, що нагляд за виконанням закону в повній мірі покладався на ієрархічний рівень адміністративного органу. Так, Міністерством рільництва здійснювався нагляд за всією державою, воєводою – за територією воєводства, а старостою – за територію повіту, що на мою думку, є логічним. Адже на даний час повноваження щодо регулювання мисливства мають різні центральні органи виконавчої влади, її територіальні органи, різні рівні органів місцевого самоврядування [73]. Стаття 72 покладала на воєводу

повноваження – здійснювати регулювання чисельності хижаків, до яких у той час зараховували не лише вовків, але й кабанів; організацію надання у користування мисливських ревірів [402, с. 4–5]. Хоча й Мисливський закон визначав терміни полювання по кожному виду мисливських тварин, але, виходячи з їх реальної чисельності на тій чи іншій території, необхідно було врегульовувати і конкретні терміни полювання. Зокрема, відповідно до статей 48–50 Міністр рільництва Польщі мав повноваження змінювати терміни полювання на різні види мисливських тварин, а також передати це повноваження воєводам. Варто відмітити, що Мисливський закон мав спеціальне застереження для Львівського та Станиславівського воєводств, де у статті 46 зазначалось, що право полювання на оленів та лосів у цих воєводствах мають лише ті орендарі права полювання, площа мисливських господарств яких є більшою ніж тисяча гектарів, тоді як для інших воєводств мінімально можлива площа для проведення полювання була у десять разів меншою [409, с. 238–239]. Слід погодитись з думкою, що ця вимога була раціональною з огляду на розведення цих тварин, оскільки вони потребують великих площ [410, с. 291–292]. Порушення цієї вимоги зараховувалось до категорії важких порушень і каралось штрафом у розмірі п’ятсот злотих, а також арештом до шести тижнів. Це законодавче регулювання свідчить про те, що органи публічного управління при вирішенні питань у сфері використання тваринного світу брали до уваги природні та кліматичні умови при організації використання тваринного світу.

Як свідчать тогочасні літературні джерела, Станиславівські воєводи у повній мірі використовували надані йому Мисливським законом повноваження. Зокрема, розпорядженням Станиславівського воєводи від 7 серпня 1929 року заборонялось полювання на оленя з 10 жовтня до 31 листопада 1929 року на всій території воєводства [411, с. 272]. Іншим розпорядженням від 21.11.1929 року № 5170 було збільшено терміни заборони полювати на окремих територіях, а саме: на три роки, тобто, до 30.11.1932 року було обмежене полювання у таких гмінах Долинського повіту – Лисовичі, Воля Задеревацька,

Надіїв. Цим же розпорядженням заборонялось полювання на весь мисливський сезон на всій території Снятинського повіту [412, с. 386].

У подальшому з’являються ще жорсткіші розпорядження, що стосуються охорони мисливських тварин. Зокрема, розпорядженням від 15 жовтня 1929 року «Про поширення охоронного часу на всіх мисливських тварин по всій території гміни Стримба і Пнів Надвірнянського повіту» було заборонено на чотири роки проведення будь-яких полювань на території цих гмін – до 31 жовтня 1933 року [413, с. 201–202]. Розпорядження № 135 визначало, щоб з жовтня 1929 року закрити полювання на всю мисливську дичину на території гміни Залуччя Коломийського повіту [414, с. 202]; Розпорядження № 143 – заборону полювання на території всього Стрийського повіту на самців козуль з 1 листопада 1929 р. по 31 січня 1930 р. [415, с. 217]; Розпорядження № 153 від 21 листопада 1929 року забороняло полювання на території Снятинського повіту на три роки на самців козуль, а Розпорядження № 154 від 21 листопада цього ж року забороняло полювання на мисливських угіддях гмін Лисовичі, Воля Задеревацька, Надіїв на всі мисливські тварини терміном на три роки [416, с. 226]. Розпорядження № 22 Станиславівського воєводи від 5 жовтня 1928 року забороняло полювання на зайця на території цілого воєводства до 31 жовтня 1928 року включно, а Розпорядження № 23 забороняло проводити полювання на всі види дичини на території гміни Верхнє Синьовидне Сколівського повіту терміном на три роки [417, с. 1]. Через порівняно низьку чисельність оленів старостам була дана вказівка дозволити на них полювання лише під час риковища у період з 15 вересня по 15 жовтня [418, с. 6]. Зверталась увага не лише на регулювання чисельності популяції оленів, але й на регулювання статевої структури. Чинний на той час закон забороняв добувати олениць, що у ряді господарств мало негативні наслідки. Тож розглянувши подання Долинського старости щодо врегулюванню статевої популяції оленів у мисливському господарстві Велдіж, було видане розпорядження (28 вересня 1936 року) з дозволом добути 50 самиць оленів [139, с. 198]. Тому делегування воєводою повноважень на місцевий рівень

старостам вказує на реальну децентралізацію публічного управління у галузі використання тваринного світу.

У період з 1930 по 1939 рік щороку воєвода видавав розпорядження старостам про встановлення термінів полювання на території воєводства. Термін полювання у них був дещо зменшений, ніж це передбачалось чинним законодавством [419, с. 1], [420, с. 3–4], [421, с. 6–7], [422, с. 17–18], [423, с. 2].

Слід відмітити, що воєвода також вживав заходи для кардинального врегульовування часу полювань. Зокрема, Розпорядженням № 79 від 26 квітня 1929 року «Про заборону полювання по всьому Станиславівському воєводстві на куріпок, козуль самців, зайців» було збільшено час заборони полювання, передбачене законодавством [424, с. 100]. Більше того, воєводи кожного воєводства Другої Речі Посполитої, виходячи із своїх повноважень і певних обставин, визначали конкретний час відкриття та закриття полювання. Оголошення термінів полювання друкувались у центральних друкованих виданнях, що виходили у Варшаві [105, с. 689]. На воєвод було також покладено обов’язок інформування населення про вимоги мисливського законодавства. Зокрема, Міністерство рільництва у 1928 році розіслало вимогу у всі воєводства, щоб ті організували відповідно до поданого зразку випуск інформативних листівок про вимоги мисливського законодавства, і розвісили їх у всіх гмінах, відділках поліції, залізничних вокзалах [425, с. 119]. Це свідчить про ефективну політику органів публічного управління в галузі використання тваринного світу.

Історичні матеріали свідчать, що органи публічного управління вживали дієві заходи для подолання браконьєрства, використовуючи для цього демократичні методи: насамперед, переконання і лише, коли це не давало результатів, вдавались до примусу. Так, Станиславівський воєвода 29 лютого 1936 року звернувся до громади воєводства «Про добровільну здачу зброї» він нагадував, що право володіння зброєю надається тим особам, які мають дозвіл від старости або військової влади. Особам, які нелегально володіють зброєю, було запропоновано здати її керівникам гмін або міст до 15 квітня. Відповідальності за добровільно здану зброю не передбачалось. Після

зазначеного терміну поліції буде наказано провести обшуки можливих місць переховування зброї особи, які не виконають даного розпорядження, будуть якнайсуворіше покарані [426, с. 53].

Керівництво Станиславівського воєводства, прислухалось до пропозицій старост воєводства щодо можливості видачі зброї селянам для врегулювання чисельності хижаків, хоча й такі методи виходили за межі правового поля, але були ефективними. Зокрема, розглянувши лист L. 4706/Vllb./ 1924 старости Турківського повіту щодо великих збитків, що завдають вовки під час випасу худоби на полонинах, станиславівський воєвода розпорядився для зменшення популяції вовків використовувати капкани, отруту, а всю мисливську охорону озброїти. Старост було зобов’язано в період з 15 травня до 15 вересня видавати дозволи на короткоствольну зброю (пістолети, револьвери) особам, які пасуть худобу на полонинах, за умови, що претенденти на право отримання зброї отримають схвальну характеристику від керівника гміни. Якщо ж староста буде вважати, що керівник мисливського господарства вжив недостатніх заходів для відстрілу вовків, він мав право самостійно організувати заходи по їх знищенню, а кошти на організацію повинен був компенсувати власник мисливського господарства [427, с. 156].

Слід відмітити, що хижаки на початку XX століття завдавали збитків не лише сількогосподарським виробникам, але й засобам комунікації. Так, у той час широко використовувались для обміну інформацією поштові голуби, а хижі пернаті їх перехоплювали. Для зменшення негативного впливу пернатих хижаків на поштових голубів у 1923 році воєвода розпорядився вжити всіх заходів щодо зменшення чисельності хижих пернатих [428, с. 6].

Відповідно до Розпорядження від 6 березня 1924 року була встановлена вартість мисливського білету: 10 злотих за рік [362, с. 8], а Розпорядження від 1922 року визначало, що дипломати, які отримали від Міністерства закордонних справ Польщі посвідчення, про право на володіння гладкоствольною зброєю, мають право на полювання без мисливського білету [333, с. 6], а отже, публічне управління надавало преференції окремим привілейованим суспільним стратам.

Велике значення щодо подолання браконьєрства Станиславівський воєвода покладав на контроль за торгівлею нелегально добутою дичиною та на видачу дозволів на зброю та мисливських білетів. Зокрема своїм розпорядження від 24 грудня 1921 року він звертав увагу старост на те, щоб вони взяли під особистий контроль торгівлю дичиною на території ринків, щоб всі, хто торгує дичиною, мав сертифікат про її походження; щоб дозволи на зброю видавали лише тим особам, які мали мисливський білет, власникам мисливських господарств або членам мисливських товариств. Зброю слід було видавати лише тим особам, які мали право на легальне полювання [363, с. 12]. Такий підхід публічного управління, при якому право власності на вогнепальну мисливську зброю надається лише мисливцям, є виправданим, так як позитивно впливає на зменшення випадків браконьєрства.

Старости були зобов'язані надавати в оренду мисливські угіддя, враховуючи думку Малопольського мисливського товариства, та щорічно направляти у воєводство звіти про надання у користування мисливських угідь. Аналіз надання у користування мисливських угідь показав, що через інфляцію землевласники, які здавали у користування свої наділи, отримали незначні кошти. Тож своїм розпорядженням воєвода прив'язав вартість оренди права полювання до вартості зайця, а саме: вартість оренди 40 га мисливських угідь повинна була становити не менше, як вартість однієї голови зайця, що свідчить про те, що органи публічного управління вживали реальних заходів щодо плати за користування мисливськими угіддями. Також старости повинні були вживати суворі заходи до керівників мисливських господарств, які всупереч статті 40 Мисливського закону не найняли на роботу мисливську охорону і таким негативно впливали на стан популяції тваринного світу. Для ефективної організації мисливського господарства Розпорядженням від 22 грудня 1921 року воєвода зобов'язував старост вести статистику мисливського господарства на території повіту, що давало можливість органам публічного управління ефективніше організовувати його використання. [363, с. 13]. Про можливість оренди права полювання у Станиславівському старостаті подавали оголошення у львівській пресі. Так, у селі Пациків (Підлісся) пропонували орендувати 1000

моргів лісу із зручним доїздом до угідь, що знаходяться лише за 1,5 милі від Станиславова [429, с. 70].

Відповідно до тимчасового статуту діяльності старост у Станиславівському воєводстві від 1930 року кожне староста організовував рільничий відділ, у компетенції якого була організація рибальського та мисливського господарства на території старостату, видача мисливських та рибальських білетів [430, с. 1].

Інше розпорядження воєводи зобов'язувало перевіряти наявність у мисливської охорони вогнепальної зброї, передбаченої тодішнім законодавством [431, с. 4–5]. Ефективній роботі охоронців мисливських угідь сприяло Розпорядження Станиславівського воєводи № 13 від 21 січня 1933 року «Про організацію мисливської охорони», в якому увага керівників мисливських ревірів зверталась на те, щоб вони утримували мисливську охорону у спосіб, передбачений законодавством, щоб мисливські охоронці складали присягу перед старостою. А старости повинні в обов'язковому порядку видавати посвідчення мисливського охоронця [365, с. 50].

Однією з великих проблем для ведення мисливського господарства були інфекційні захворювання. Найнебезпечнішим захворювання серед диких тварин та людей був і фактично залишається сказ. Преса рясніла статтями про випадки, коли скажені тварини нападали на людей та свійських тварин. Так, у селі Курипів вдень лисиця покусала собаку і здохла від сказу; на солдата, який йшов з Блюдник до Галича, по дорозі напали дві лисиці [432, с. 132]. Мисливські охоронці знаходили здохлих лисиць біля Галича та Блюдників (1903) [433, с. 53]. Про випадки сказу у Станиславові повідомлялось у «Газеті Львівській» (1893 р.), [434, с. 4] на вулиці Третього травня (сучасна – Грушевського) скажений собака покусав солдата, а на площі Міцкевича – урядовця залізниці та малого хлопця. Собака втік у бік Опришівець. Для локалізації захворювання місцеві органи публічного управління організовували облав на бродячих собак [435, с. 4]. Крім того, з метою локалізації епізоотії, як це вимагалось у розпорядженні ветеринарної академії від 2 квітня 1903 року № 44/128, Станиславівський старостат направив всім гмінам відповідний припис.

Через Станиславівське старостат протікали річки Бистриця, Дністер, які мали економічне значення. Це зумовило розвиток рибальства. Одним із головних обов'язків, який покладався на воєводство у сфері рибальства, відповідно до статті 31 «Закону про рибальство» від 28 грудня 1933 року була організація спільно із старостами аукціонів по наданню у користування рибальських ревірів. Слід відмітити, що переможцем у експлуатації рибальського ревіру ставало господарство, яке не лише повинно було сплатити найвищу ціну за оренду цього ревіру, але й взяти певні окремі зобов'язання щодо утримання охоронців, внести певну суму завдатку та сплачувати в казну кошти, що використовувались на зариблення. Тож публічне управління у Другій Речі Посполитій грунтувалось на невиснажливому використанні ресурсів тваринного світу.

Підтвердженням цього є публікація у «Станиславівському віснику» від 1933 року було надруковане розпорядження № 15 старости Косівського повіту від 26 вересня «У справі оголошення аукціону для оренди рибальського ревіру № 11 річки Черемош». Площа цього ревіру охоплювала ліву частину стоку річки Черемош від границі злиття Білого та Чорного Черемошу і до границі між гмінами Ростоки і Рожен Великий. Також до цього ревіру входили всі притоки Черемошу. Час оренди повинен був становити 10 років, починаючи з 1 лютого 1934 року, і до 31 березня 1944 року. Початкова вартість торгів починалась з 60 злотих в золоті. Орендар повинен був взяти на себе зобов'язання щодо зариблення кожного року певною кількостю мальків. Більше того, він повинен був взяти зобов'язання – виділяти певну суму на зариблення даного рибацького ревіру. До участі в аукціоні допускались особи, які сплатили завдаток у сумі 30 злотих [366, с. 269–271].

У Розпорядженні від 6 липня 1922 року Станиславівський воєвода вказував, що через Першу Світову війну рибальське господарство на території воєводства зазнало великих збитків. З метою мінімізації негативного впливу війни він доручав всім старостам воєводства відповідно до статті 15 Рибальського закону від 31 жовтня 1887 року передати в оренду рибальські ревіри. При передачі в оренду рибальських ревірів потрібно звертати увагу,

щоб особа, яка бере в оренду ревір, мала всі засоби для ефективного ведення рибальського господарства. Була затверджена форма подачі звітності [324, с. 14], що вказує на стандартизацію процесів публічного управління у галузі використання тваринного світу. Старостам слід було вживати заходи щодо запобігання використання для вилову риби недозволених способів та знарядь, а порушників карати [436, с. 10]. Іншим розпорядженням визначалась ідентифікація осіб, уповноважених до використання тваринного світу, а саме: особи, які виловлюють рибу, повинні мати при собі рибальські білети [437, с. 7]. Відповідно до Розпорядження Станиславівського воєводи вартість рибальського білету з 1 березня 1924 встановлювалась у сумі 10 злотих [438, с. 8]. Тож новації у публічному управлінні щодо запровадження рибальського білету мали на меті не лише ідентифікацію особи, але й наповнення бюджету.Для збільшення популяції риби у річках Розпорядження від 28 травня 1924 року поширювало термін заборони вилову риби та її торгівлі [367, с. 7].

Певні особливості публічного управління існували й у Кракові та Краківському повіті. Зокрема, сприятливе географічне розташування Кракова на березі найбільшої річки Галичини – Вісли давало можливість його мешканцям займатись рибальством. Так, у 1857 році у Кракові полюванням та риболовством займалось 17 осіб, 1869 р. – 10, 1880 р. – 11, 1887 р. – 11 [439, с. 115]. Одним із важливих аспектів для Краківського магістрату був ветеринарний нагляд при реалізації дичини та риби. Зокрема, влада міста застосовувала інформаційні складові до галузі публічного управління, інформуючи дрібних перекупщиків риби, щоб ті дотримувались правил загальноприйнятої гігієни при продажі риби. Адже багато з них нереалізовану у торговий день рибу перетримували у мілких басейнах, де вона гинула [440, с. 30–31].

Для контролю за епізоотичною ситуацією органи публічного управління організували у Кракові, Львові та Мельці ветеринарні лабораторії. У Львові лабораторія находилась при ветеринарній академії на вул. Кохановського, 33, її керівником був Станіслав Фібіх; у Кракові – на вул. Колейовій, 1, керівник –

доктор Францішек Стафф. Для членів Крайового рибальського товариства проведення досліджень були безплатними [441, с. 131].

Краківський магістрат забороняв реалізовувати рибу у період, коли її не можна виловлювати, і такий підхід давав можливість зменшувати браконьєрство. Слід відмітити, що завдяки вдалому географічному розташуванню та транспортному сполученню у Кракові концентрувалась велика кількість риби та раків, які йшли не експорт. Так, преса повідомляла, що лише при перевірці одного вантажу було виявлено факт декларації іншого: у посилці незаконно знаходилось 3 тис. раків. Їх було конфісковано та випущено у річку, що вказує на екологічну спрямованість діяльності органів публічного управління. Контролюючі органи Кракова перевіряли не лише терміни вилову риби, але й Законом визначену мінімальну величину риби та раків, що повинна була становити не менш як 10 см. Такий підхід органів публічного управління дозволяв ефективно використовувати тваринний світ, так як мала риба мало ціниться, але є можливість за невеликий проміжок часу довести її до товарного стадарту споживання. Також заборонялось виловлювати самиць, що уможливило в стислий термін збільшити популяцію. За недотримання цієї вимоги в період з 28 травня по 20 липня 1896 року було конфісковано 450 кошів раків (2120 кг – біля 50 тис. штук). Лише за літні місяці 1897 року у Кракові контролюючі органи конфіскували 200 тис. раків. В подальшому їх випустили у місцеві річки біля Освенціма, та Кракова [442, с. 4]. За період з 1 січня по 1 травня 1898 року було конфісковано 353 посилки (1740 штук) раків, які намагались перевезти за кордон у недозволений час. Відзначалось, що основними порушниками законодавства були особи єврейської національності.

Ефективне ведення мисливського господарства, а відповідно й можливості отримання належного рівня оподаткування мисливських угідь вимагало й втручання органів державної влади щодо невиснажливого використання дичини. Компетентність щодо визначення термінів полювання, заборони полювання на певній місцевості і на певний вид дичини належала воєводам, які часто цим правом користувались. Зокрема, відповідно до розпорядження Краківського воєводи від 11.12.1929 р. та 30.05.1930 р.

Визначалось, що на території воєводства забороняється полювати на самців козуль з 01.10. по 15.06., на диких качок – з 1.03. по 20.07, а зайців – з 15.01 по 31.10.

Як свідчить аналіз мисливської літератури XIX–XX ст., у Галичині встановлювались конкретні терміни реалізації м'яса дичини, які були прив'язані до терміну їх добування. Починаючи середини XIX ст., це питання врегульовували конкретні нормативно-правові документи. Зокрема, відповідно до розпорядження Галицького намісництва від 21 березня 1854 р. L 6241 було заборонено добувати дичину під час парування або висижування яєць, а також, якщо її м'ясо вважалось шкідливим для людського організму в цей період [8, с. 1034–1035]. Тож публічне управління Галичини враховувало біологічні особливості дичини при регулюванні термінів полювання.

Особливості торгівлі м'ясною продукцією встановлювались Краківським магістратом. Відповідно до статті 232 розпорядження від 1843 року рибакам, які розводили рибу у Віслі у спеціальних загатах, дозволяли продавати виловлену рибу просто на березі річки [346, с. 216], і тим самим стимулювались використання інноваційних технологій.

2.2. Правозастосування у сфері користування тваринним світом

Однією з складових галузі мисливського господарства є виробництво, торгівля, способи транспортування та права набуття у власність вогнепальної мисливської зброї. Враховуючи суспільну небезпеку, яку становить власне вогнепальна зброя, до її виробництва та торгівлі завжди спостерігалась особлива увага з боку державної влади. Аналіз законодавчих документів виявив, що у середині XIX ст. на території Галичини діяв монарший патент імператора Австрії від 4 вересня 1852 року «Про виїзну торгівлю». Цей нормативно-правовий акт (патент) органів публічного управління встановлював, що мисливську зброю слід реалізовувати з відповідним штемпелем про походження. Торгівці та виробники зброї повинні були вести спеціальні книги з записами кількості виготовленої та проданої зброї, що давало змогу вести достовірну статистику обігу зброї. За порушення

передбачався штраф від 10 до 50 золотих, за повторне порушення – 100 золотих, а за третій раз – позбавлення права займатись виробництвом або торгівлею зброєю. Про жорсткий контроль за обігом вогнепальної зброї свідчить той факт, що для виготовлення мисливської зброї в органів державної влади необхідно було отримати відповідний дозвіл (концесію). Зокрема, п.10 «Промислового Закону» від 29.12.1859 р. регламентував механізм отримання дозволу: підприємство, яке хотіло отримати дозвіл (концесію) на виготовлення зброї та патронів, мало про це повідомити державну владу і довести професійну придатність працівників, які будуть зайняті у виробництві зброї. Для цього необхідно було представити відповідні свідоцтва про закінчення відповідних шкіл. Також потрібно було підтвердити матеріальне забезпечення майстерні. Детальніше про отримання цього дозволу було прописано у розпорядженні Міністра торгівлі від 17 вересня 1883 року № 151 [301, с. 1243]. Законодавча регламентація щодо спроможності якісного виготовлення зброї свідчить про значний вплив органів публічного управління на даний процес. Розпорядження Міністра крайової оборони Австрійської імперії від 27 липня 1895 року визначало перелік інструментів, який повинен був бути у зброярській воєнній майстерні [331, с. 511]. Публічне управління Галичини давало чітке визначення зброї. Так, пункт 72 Розпорядження Міністерства торгівлі Австрії визначав, що патентуванню (дозволу на продаж та виготовлення) підлягає вогнепальна зброя, амуніція, приціли [332, с. 558].

Зброя та набої при неправильній експлуатації є небезпечними для життя людей, тому для безпечного транспортування органи влади встановлювали умови перевезення зброї та набоїв. Так, було заборонено пересилати набої поштою, а право перевезення зброї залізницею мали особи, уповноважені носити зброю на службі, та мисливці. При цьому не дозволялось мати при собі багато набоїв [443, с. 220].

Публічне управління регулювало роботу зброярських майстрів. Відповідно до Закону Австрії «Про оборону» від 1 липня 1872 року було визначено окремий правовий статус майстрів зброї під час оголошення війни [302, с. 303]. Закон про крайову оборону від 24 травня 1883 року визначав

правовий статус воєнних зброярів у мирний час. Їм, на відміну від інших військовослужбовців, можна було не перебувати на передовій, а займатись фахом у тилу, що свідчить про важливість їхнього фаху [303, с. 274]. Категорично було заборонено переробляти військові карабіни на мисливські, так як їхні технічні характеристики не підходили для полювання, хоча й були зафіксовані такі випадки [444, с. 3].

Член Галицького мисливського товариства від Косівського повіту Людкевич звертав увагу влади, щоб не видавати дозволи на зброю гуцулам, так як вони, випасаючи високо в горах худобу та перебуваючи на полонині упродовж тривалого часу від весни до осені, живились м'ясом добутої дичини. Їх не було кому перевіряти, бо вони знаходились за декілька десятків кілометрів від владних кабінетів [445, с. 273–274]. На засіданні Галицького сейму 15 жовтня 1874 року було ухвалено доручення виконавчій гілці влади та жандармерії – точно виконувати вимоги патенту від 24 жовтня 1854 року щодо використання та носіння мисливської зброї. Також вказувалось, щоб компетентні органи видавали дозволи на зброю лише тим особам, які мають право полювати [371, с. 24], і цей підхід зменшував випадки незаконного полювання. Аналогічної думки дотримувався граф Баваровський, відзначаючи, що для зменшення випадків браконьєрства необхідно заборонити видачу дозволів на мисливську зброю з метою самооборони, так як з цією метою гуцули можуть застосовувати лише ножі або сокири [446, с. 59]. Галицьке намісництво систематично зверталось до старост повітів, щоб конфісковувати нелегальну зброю і продавати її на аукціонах, а виручені гроші використовувати для потреб суспільства [447, с. 9], що вказує на соціальну спрямованість публічного управління Галичини.

Лобіюючи зменшення обігу мисливської вогнепальної зброї, Галицьке мисливське товариство застосовувало маніпулятивні технології. Так, у статті «Браконьєри», опублікований у часописі Галицького мисливського товариства «Ловець», вказувалось, що видача дозволів на зброю селянам не лише збільшує браконьєрство, але призводить до ще більших трагічних наслідків у побуті: бо

якщо при сварці селяни застосовують кулаки, то при видачі дозволів на зброю будуть один одного вбивати [448, с. 108].

Соціальний конфлікт через отримання дозволів на зброю мав продовження у політичній площині. Так, політичне товариство «Народна Рада», яке займало нішу націонал-демократичного спрямування та на чолі якого стояв Олександр Огоновський, у 1885 році по містечках розіслав відповідну петицію. У своїх вимогах воно добивалось надавати більше дозволів на зброю для сільських господарів, виплачувати компенсації зазнаних втрат від диких звірів, а також вимагали відміну діючого Ловецького закону [449]. Однією з багатьох політичних організацій, яка декларувала захист інтересів селян, була Селянська партія. Її керівник Станіслав Поточек (1849–1919 рр.) [450, с. 1], виступаючи 20 вересня 1907 року у Галицькому сеймі, закликав владу не гальмувати видачу дозволів на зброю селянам, щоб вони могли ефективно боротись з хижаками на власних земельних ділянках [83, с. 1699]. Слід відмітити, що велика видача дозволів на зброю призводила до частого застосовування збройного опору проти мисливських охоронців [451, с. 190], які, у свою чергу, мали право відібрати у браконьєра вогнепальну зброю, але протягом 24 годин повинні були здати її в жандармерію [452, с. 50].

У середині XIX ст. патент Австрійського монарха від 24 жовтня 1852 року врегульовував механізм права набуття власності на мисливську вогнепальну зброю та права її носіння. Для того, щоб отримати відповідне рішення, претендент повинен був звернутись до органів державної влади на рівні повітів, або до місцевої поліції [323, с. 133]. При прийнятті позитивного рішення заявнику видавався відповідний дозвіл. Вартість дозволу у 1868 році становила 1 золотий, а у 1880 році зросла до 2 зол [453, с. 2]. Зокрема, у 1863 році пройшло реформування видачі дозволів на зброю (Waffenpass), при якому мисливцям необхідно було здати дозвіл старого зразка, щоб отримати новий. Ці нововведення викликали незадоволення, так як сплачені кошти за старі посвідчення ніхто не повертав, а за нові необхідно було сплатити додатково державне мито [454, с. 3]. Дозвіл на зброю потрібно було мати постійно зі зброєю і заборонялось передавати його іншій особі. В окремих випадках при

транспортуванні зброю дозволялось передавати своїй прислузі, але для цього їй видавали окремий дозвіл лише на право транспортування. У випадку, якщо при перевірці не буде дозволу, її власник повинен без опору віддати її перевіряючому. Також, як виняток, без відповідного дозволу на зброю її дозволяли мати особам, які відповідно перебувають на службі чи носять форму, і їм надано це право відповідною відомчою інструкцією. Без нагальної необхідності було заборонено носити з собою вогнепальну зброю для самооборони. У переліку осіб, які мали право використовувати зброю під час служби, були уповноважені до охорони лісу та мисливських тварин. Відповідно до п. 53 Австрійського імператорського патенту від 3 грудня 1853 року лісові охоронці мали право носити зброю при виконанні службових обов'язків без відповідного дозволу. Пункт 54 визначав, що службову зброю заборонено використовувати для власних потреб, а виключно за умов загрози життю. Окремо відзначалось, що із службовою зброєю заборонено полювати [301, с. 1050–1051]. Виняток становили особи, які носять національний костюм країн Австрійської імперії, а зброя є його частиною. Практично аналогічні норми збереглись у Галичині на початку XX ст., де мисливський закон дозволяв мисливським охоронцям носити та використовувати зброю без відповідного дозволу [26, с. 2052–2067].

У міжвоєнний період дозвіл на зброю давав можливість оренди права полювання. Так, Мисливський закон Другої Речі Посполитої від 3 грудня 1927 року визначав, що власники або орендарі права полювання зобов'язані мати дозвіл на зброю [74, с. 1–81]. Більше того, особа, яка не відповідала вимогам щодо отримання дозволу на володіння зброєю, не мала права отримати посвідчення мисливця, яким надавалось право полювання [16], [17]. На нашу думку, такий підхід публічного управління позитивно впливав на організацію використання тваринного світу, так як таким чином обмежував право займатись веденням мисливського господарства особам, які не розуміються у мисливському господарстві.

Для мотивації громадян до виконання вимог законодавства, публічне управління Галичини передбачало покарання за недотримання вимог

використання мисливської вогнепальної зброї без відповідного дозволу. У 1863 році за носіння зброї без дозволу (Waffenpass) передбачалось покарання 100 гульденів або 14 днів арешту [455, с. 3]. В подальшому, при відсутності у мисливця дозволу на зброю передбачався штраф від 5 до 15 золотих або арешт від 1 до трьох днів та конфіскація зброї. У випадку, коли мисливець довів, що забув дозвіл вдома, то тоді зброю повертали, а штраф зменшувався до 1–5 золотих, що свідчить про диференційованість покарання в залежності від ступеню порушення. Передбачалась конфіскація зброї в осіб, які вчинили кримінальні злочини, навіть у випадку, коли зброя не використовувалась. В окремих випадках конфіскацію зброї можна було замінити на штраф, а саме: коли порушник доведе, що зброя необхідна для власної оборони. Тоді зброю оцінювали, і порушник повинен сам її викупити. Якщо конфіскована зброя за своїм технічним станом не могла бути проданою або застосовуватись у військових цілях, її необхідно було здати на переплавлення. Кошти від штрафів за недотримання порядку носіння зброї йшли у бюджет убогих у тій місцевості, де було здійснено порушення [456, с. 763–768].

На публічне управління Галичини, й, зокрема, на правове регулювання та правозастосування при торгівлі продукцією дичини впливали й релігійні чинники. Практично всі релігії світу зобов’язують своїх адептів святкувати релігійні свята, забороняючи у такі дні важку фізичну працю. У Галичині визначальний вплив мала християнська релігія. З 1772 року у Галичині питання торгівлі дичиною у святкові дні регулювалось відповідними нормативно-правовими актами. Вперше це питання врегульовувалось Цісарським патентом від 10 листопада 1773 року, було визначено перелік релігійних свят у Галичині та Великому князівстві Краківському: понеділок після Великодня, понеділок після Зелених свят, Різдво, Новий рік, свято трьох Святих, Вознесіння, свято Тіла і Крові Христових, Марійні свята, Петра і Павла, Всіх Святих, Святого Степана. Окремо врегульовувались святкування релігійних свят у східній частині та західній частині Галичини, що свідчить про різноманітність культур за географічним принципом. Так, у східній частині на державному рівні святкували день Святого Михайла, тоді як у західній частині – день Святого

Станіслава. У ці дні забороняли торгувати житом, деревом, вапном, влаштовувати будь-які ярмарки. Хоча й євреї не святкували християнських свят, ці вимоги поширювались також і на них, оскільки публічне управління в Галичині орієнтувалось на християнську культуру. У Патенті передбачалось, що при виявленні порушення товар конфісковували, а на порушників накладали штраф у розмірі 42 золотих. Лише у разі нагальної потреби у свята дозволяли продавати м'ясо, рибу, хліб і молоко, але не довше, ніж до 9 години ранку [457, с. 1167–1169].

У Галичині на законодавчому рівні, починаючи з Мисливського закону Галичини 1897 року, стаття 41 забороняла полювати в неділі та великі свята [26, с. 120], [16]. Аналогічні вимоги щодо заборони полювання у святкові дні були прописані й у Мисливському законі Другої Речі Посполитої від 3 грудня 1927 року. Проте, цей закон м’якше ставився до трактування заборони полювання у неділю і свята [458, с. 220–222], [74, с. 1–81]. На відміну від повної заборони у цьому законі була визначена лише відстань для полювання у святкові дні – не менше двох кілометрів від церкви, при чому порушення цієї норми серед інших порушень мисливського законодавства вважалось найлегшим [73].

Слід відзначити, що не лише у Галичині кінця XIX – початку XX ст. мисливське законодавство забороняло полювання у вихідні дні. Зокрема, не дозволяли полювати у релігійні свята й в інших країнах: Данії [38, с. 32], Німеччині (у 1899 році закон забороняв полювання з використанням гончаків лише під час Святої Літургії, в той же час дозволяв полювати у релігійні свята лише у великих мисливських угіддях – лісах подалі від населених пунктів) [459, с. 11].

По аналогії з полюванням законодавство Галичини накладало й певні обмеження на торгівлю дичиною у релігійні свята. На законодавчому рівні у Галичині норми щодо заборони продажу дичини у свята були прийняті у 1895 році. Так, Галицьке намісництво видало розпорядження від 30 квітня 1895 року L. 35.721 «Щодо врегулювання недільного відпочинку» для виконання закону Австрії від 16 січня 1895 року. Відповідно до пункту 3 у неділю дозволяли

виготовляти продукцію з дичини лише до 10 години ранку, а також її реалізовувати. Слід зазначити, що пекарям дозволяли пекти хліб також лише до 10 години, але продавати – цілий день. Також було дозволено продаж упродовж всього святкового дня живих квітів, молока, а також працювати перукарям [339, с. 130–132]. На виконання Розпорядження Галицького намісництва магістрат Львова видав власне розпорядження, в якому деталізував вимоги. Зокрема, наймані робітники мали право на відпочинок у вихідні дні протягом не менше 24 годин, і вихідний мав розпочинатись у неділю не пізніше 6 години ранку. Виняток було зроблено лише для пекарів та кондитерів – до 10 години ранку. Продовжувати роботу їм, як виняток, дозволяли з 10 годин вечора [460, с. 10]. Це рішення проіснувало лише два роки. Наступне рішення Галицького намісництва від 22 квітня 1897 року L. 25.561 відміняло попереднє рішення, відповідно до нових норм на одну годину було продовжено можливість виробляти і торгувати дичиною з (10.00 до 11.00 ранку), а виробникам, які виробляли ковбаси, дозволяли торгувати ще й у неділю ввечері (з 18.00 до 21.00) [461, с. 104–105].

У місті Краків обмеження реалізації дичини до 10 години ранку були введені з 1885 року відповідно до Розпорядження магістрату L. 19197, [347, с. 2] та підтверджене наступним Розпорядженням магістрату L. 22.600. (1895 р.). Більш ліберальним було законодавство по відношенню до торгівців свійським м'ясом, яким дозволяли реалізовувати його з 15.00 до 18.00, а продаж квітів дозволяли взагалі без обмежень [348, с. 31]. З 1905 року продаж дичини був продовжений на одну годину – до 11години ранку [349, с. 103], [462, с. 103]. Виключно для міста Кракова було прийнято рішення Галицького намісництва від 23 січня 1908 року L. 140/30 A/23, що стосувалось виключно м'ясників міста Кракова. У цьому Розпорядженні також дозволяли у неділю продавати вироби з дичини до 11 години ранку з 31 серпня по 1 червня. Але у період з 1 червня до 31 серпня продаж дичини здійснювався лише до 9 години ранку [463, с. 25–26].

Аналогічні обмеження при торгівлі у святкові дні діяли також у Львові у міжвоєнний період. Зокрема, відповідно до п. 6 Розпорядження Львівського

старости рибою та дичиною у Львові дозволяли торгувати у будні дні з 7-ої ранку до 19-ої, а у передсвяткові дні та суботи – з 8^{00} до 20^{00} [464, с. 326–330].

Велике значення публічне управління у галузі використання тваринного світу приділяло ветеринарним аспектам при торгівлі м’ясною продукцією. Так, цісарський декрет Австрії від 8 серпня 1807 року забороняв продавати отруйні речовини, придатні для отруєння рибу. У цьому ж декреті відмічалось, що риба, добута за допомогою отрути , є шкідливою для людського організму.

Відповідно до декрету найвищої канцелярії Австрії від 23 серпня 1810 року застосовувався також своєрідний механізм контролю за якістю продуктів рибальства. Через відсутність на той час дієвих засобів контролю за свіжістю м’яса раків та слимаків їх дозволялось продавати лише живими [465, с. 1034–1035].

Торгівля дичиною гальмувалась також через страх перед завезенням епізоотичних хвороб [195, с. 146]. Це питання регулювало законодавство, а саме: контроль за якістю мисливської продукції при експортно-імпортних операціях Австро-Угорської монархії. Зокрема, Розпорядження Намісництва Галичини від 23 вересня 1906 року L. 117.704 щодо ветеринарної конвенції, укладеної між Австро-Угорщиною і Швейцарією, визначало, що вся м’ясна продукція, що ввозиться на територію Галичини із Швейцарії і вивозитьс на територію Швейцарії, повинна проходити ветеринарно-санітарну експертизу [21, с. 413].

Слід відмітити, що на початку XX століття ветеринарно-санітарні вимоги ставали предметом маніпуляцій при недобросовісній конкуренції експорті-імпорті рибної продукції. Галицькі торгівці рибою звинувачували німецьку сторону, яка не лише встановила високе мито за ввіз з Австрії карпів, але й подавала неправдиву інформацію про нібито розповсюджене у Галичині інфекційне захворювання карпа і що його ввезення до Німеччини є небезпечним. Крім того, галичани вважали, що німецькі митники спеціально затягували час оформлення документів на митниці, щоб риба тим часом псувалась, а німецькі ветеринарі мали причину не пропускати зіпсовану рибу [466, с. 232].

Окремі вимоги щодо якості мисливської продукції встановлювались й у Царстві Польському. В інструкції для державної лісової служби встановлювались вимоги, що дичину, яку вони повинні поставляти у Варшаву, слід випотрошити, вимити і лише після цього проштампувати державним знаком (печаткою). Для запобігання псування дрібної дичини та пернатих слід було їх укладати в дерев'янні коробки. За невиконання цих вимог та при постачанні зіпсованої мисливської продукції на ринок збитки покривав керівник лісового уряду, який не виконав розпорядження [467, с. 382–397]. Також відповідно до ветеринарного законодавства щодо боротьби зі сказом у Царстві Польському від 1902 року було заборонено на протязі 60 днів реалізовувати тварин, які б мали найменші симптоми сказу [468, с. 201]. Вважалось, що споживання зіпсованого м'яса призводило до інфекційних захворювань, зокрема, сказу. Публічне управління Галичини, базуючись на тодішніх знаннях, хибно визначало механізми профілактики інфекційних захворювань. Так, інструкція про профілактику сказу серед тварин та людей, затверджена розпорядженням Міністерства рільництва Австрії від 26 травня 1854 року визначала, що тварини хворіють на сказ через поїдання несвіжого м'яса, хоча й Луї Пастер це твердження не підтвердив і його твердження дотримується сучасна наука [469, с. 882–890].

У кодексі адміністративних законів Австрії (1893), розділ Е «Щодо контролю за торгівлею продукцією харчування на ринках, за вагами» врегульовувалось питання транспортування риби поштою. Було зазначено, що рибу відправляти поштою можна було виключно випотрошеною, так як вона у такому стані у меншій мірі псується [311, с. 62].

З розвитком науково-технічного прогресу проблема зберігання риби та дичини почала ефективно вирішуватись. Галицьке мисливське товариство через мисливську пресу (1911) відзначало, що необхідно використовувати позитивний досвід Чехії та Франції, де на ринку використовувались великі холодильники [470, с. 31], а також Німеччини, так як німці особливо вимогливі щодо якості добутої дичини. Зокрема, при транспортуванні фазанів, куріпок

вони туші цілими транспортують у підвішеному стані, а зайців і козуль перевозять у випотрошеному вигляді [471, с. 109].

Як свідчить практика правозастосування у частині ветеринарно-санітарного контролю за продукцією мисливства органи державної влади мали низку проблем через низький моральний рівень тогочасного населення. Так, споживачі мисливської продукції скаржились, що через великі сніги у мисливському сезоні 1906 – 1907р. загинуло багато козуль, а недобросовісні торгівці скуповували у селян загиблих замерзлих тварини і реалізовували їх на ринку Львова. Сприяла цьому бездіяльність чиновників Львівського магістрату, які повинні були контролювати якість продукції [472, с. 70].

Свою стурбованість реалізацією недоброякісної рибальської продукції висловило Краківське рибальське товариство. Товариство звернулось до Краківського магістрату, щоб той встановив посаду торгового комісара з повноваженнями перевіряти всю рибну продукцію, що продавалась на ринку, та контролювати свіжість риби на базарі. Необхідно було також котролювати, щоб рибу не продавали у недозволені для вилову строки, а при виявленні порушень фігурантів штрафувати та конфісковувати рибу [473, с. 64]. Слід відмітити, що на прохання товариства магістрат Кракова видав розпорядження про часткову заборону продажу загиблої риби [474, с. 127], що принесло певні результати, які висвітлювались у періодиці. Так, на площі Казимира у Кракові 6 червня 1902 року при спробі продати несвіжу рибу влада оштрафувала порушника, а неякісну рибу конфіскувала. Принагідно також покупцям нагадували, щоб вони остерігались купувати несвіжу рибну продукцію, так як це шкодить їхньому здоров'ю [475, с. 173].

Одним із визначальних чинників, які впливають на організацію ведення мисливського господарства, є правове регулювання власності на землю, допуск до права полювання та вогнепальної зброї, терміни полювання. Вагомим фактором, який визначає соціально-економічний напрям та ефективність ведення мисливського господарства, є правове регулювання права власності на дичину, яка є предметом, на який власне і відбувається полювання.

У 1848 році в Австрійській імперії, до складу якої входила Галичина, відбувається революція або, як ще її називали, «Весна народів», наслідком якої було скасування кріпацької системи. Із скасуванням панщини все більше селян отримували право власності на землю і відповідно у власність дичину, яка на ній знаходилась. У 1875 році сейм Галичини у Львові приймає Перший Мисливський закон. Цей закон закріпив таку суттєву норму, при якій право полювання і право самостійно розпоряджатись дичиною належало власнику земельної ділянки, площа якої складалась з не менше 115 га (200 моргів) [72, с. 379]. У тогочасному експертному середовищі піднімали питання про збільшення мінімальної площі мисливського господарства з 200 моргів до 300, мотивуючи це поведінкою дичини, яка перебуває у постійному русі [59, с. 173–176]. Відзначалось, що негативно впливає на стан мисливства його пов'язанісю із власністю на землю [476, с. 43–55]. Наступний Мисливський закон був прийнятий у 1897 році. Відповідно до статті 46 цього закону всі власники земельної ділянки мали право самостійно добувати та присвоювати качок та гусей на своїй земельній ділянці [16, с. 14].

Власники малих земельних ділянок відповідно до цього закону мали право без організації мисливського господарства на обгородженій території добувати диких гусей і диких качок, які ставали їхньою власністю, а стаття 1 визначала, що до полювання прирівнюється привласнення мисливської дичини, диких птахів, скинутих рогів [26, с. 2052].

Сума оренди за мисливські угіддя узгоджувалася серед мисливців на конкурсній основі. Так, 1904 р. вартість оренди землі у малих землевласників становила у Галичині 184 тис. крон, тобто, по 7 гелерів за один гектар. Відповідно до закону суму орендної плати слід було поділити між власниками земельних ділянок, з яких складався мисливський ревір, пропорційно до їх площі (Додаток А).

У 1910 році загальна площа Галичини становила 7,8 млн. га, а площа мисливських угідь – 7,5 млн. га [477, с. 290–2291], тобто, 96% від загальної території становили мисливські угіддя. Для порівняння: на цей час Україна займає площу 60,3 млн. га, а мисливські угіддя – 46,7 млн. га, що становить

лише 77% території [478, с. 5], що значно зменшує ефективність ведення мисливського господарства.

Мисливський закон від 3 грудня 1927 р., що діяв на території Галичини, визначав, що полювання – це привласнення дичини або її частин, переслідування, добування, стріляння в неї, а також інші дії. До полювання не прирівнювались дії, що застосовували в обгороджених місцях (вольєрах), фазанаріях (стаття 2), тобто, тварини, яких розводили у неволі, не підпадали під визначення полювання і їх дозволяли добувати та привласнювати у будь-який час. Власником полювання вважався не лише власник землі, але й орендар полювання, якому власник землі надав в оренду право полювання відповідно до умов оренди (стаття 4). Відповідно до тогочасних статистичних даних середня вартість річної оренди гектара мисливських угідь дорівнювала вартості, за яку можна було купити 0,5 кг м'яса [479, с. 199], а на даний час в Україні норми законодавства про сплату за використання мисливських угідь під ведення мисливського господарства ігноруються, що свідчить про правовий нігілізм сучасного стилю публічного управління.

Мисливський закон 1927 р. виходив з принципу приналежності полювання до власності на землю. Проте, це право можна було продати, орендувати іншій особі. Сервітутні права на право полювання власник землі повинен був передавати за винагороду. Якщо власник землі з цим положенням закону не погоджувався, то він мав право оплатити 20-кратну суму річної вартості чистого доходу, отриманого від полювання, і звільнити тим самим свою землю від сервітутних обов'язків – надання землі для полювання. Якщо ж власник був не згоден з таким положенням, то він міг через суд визначити іншу суму (стаття 5) [480, с. 1–81]. Такі підходи вмотивовували власників земельних ділянок надавати їх для ведення мисливського господарства. Поранена дичина, яка перейшла на сусідній мисливський ревір, вважалась власністю власника землі, на яку вона перейшла [481, с. 50–57].

Тогочасні правники вказували, що у праві були й своєрідні колізії, зокрема вказувалось, що законодавство Другої Речі Посполитої не давало відповіді щодо права набуття у власність конфіскованої дичини у браконьєра

[482, с. 392]. На землі, яка не входила до жодного ревіру, забороняли навіть підбирати та привласнювати дичину, яка застрелена у зареєстрованому мисливському ревірі [483, с. 574]. У коментарях Верховного суду з кримінальних злочинів судам давали вказівку – судити браконьєрів по статті 270 Кримінального кодексу навіть за незаконне привласнення пернатої дичини [484, с. 504], а будь-яке незаконне добування дичини мисливським охоронцем підлягає покаранню відповідно до кримінального, а не Цивільного кодексу [485, с. 208]. Тож домінантним у тогочасному публічному управлінні при встановленні права власності на тваринний світ при незаконному добуванні було покарання, а не цивільні правовідносини.

Крім законодавчих вимог щодо права власності на дичину, важливими були й вимоги, які визначали права власності на дичину під час проведення полювань. Вони були виписані у статутах та правилах поведінки для членів мисливських товариств [486, с. 5], що свідчить про важливість врегулювання даного роду взаємовідносин. Зокрема, у Львівському мисливському товаристві імені Святого Губерта, яке було утворене в 1876 році [264, с. 37], визначалось: якщо по дичині стріляло кілька мисливців, то вона ставала власністю того мисливця, після пострілу якого вона впала. Винятком у розподілі права власності були дикий кабан, вовк, ведмідь і рись, яких присуджували мисливцю, що зробив перший влучний постріл. У разі конфлікту, що стосувався власності дичини, за справу брався мировий суд. Якщо ж і він був не в стані вирішити конфлікт, то дичина ставала власністю товариства. Дичина, добута мисливськими охоронцями під час колективних полювань, теж ставала власністю товариства, яку воно одразу після полювання продавало на аукціоні, а кошти йшли на покриття видатків щодо організації полювання [236, с. 55].

Відповідно до статуту Станиславівського мисливського товариства «Кнея», утвореного у 1901 році, заєць, лисиця, перната дичина залишались у власності того мисливця, який стріляв у неї останнім, тоді як власником оленя, козулі та інших копитних ставав той, хто першим зробив смертельний постріл [283]. У Надвірнянському товаристві, організованому у 1880 році [264, с. 37–39], у власність мисливців переходила вся дичина, яку він добув. Кількість

добутої дичини під час полювання визначалось керівництвом товариства. Дичина, яка була добута понад визначену норму, переходила у власність товариства і реалізовувалась іншим мисливцям на аукціоні, а кошти поступали у бюджет товариства [487]. Практично аналогічні вимоги існували й у Ковельському товаристві мисливців, де статут товариства визначав, що дичина добута мисливцем, стає його власністю. При виникненні конфліктів за право власності на дичину справу вирішували на третейському суді, який складався з членів товариства, а рішення цього суду не можна було оскаржити. Також чітко регламентували алгоритм вирішення конфліктів, якщо у дичину стріляло двоє або більше осіб. Перевагу у визначенні власності на дичину надавалась мисливцю, який поцілив у неї кулею, а не дробом. При одночасному попаданні двох куль питання визначення власника дичини вирішувалась шляхом жеребкування. При пострілі дробом перевага надавалась тому мисливця, після пострілу якого дичина впала, а при одночасному пострілі двох мисливців з дробу першість мала особа, яка стріляла з ближчої відстані. Однак при цьому давали вказівку, що необхідно було визначати й місце поцілення. У випадку, коли була добута дичина, заборонена для добування, згідно вимог законодавства її конфісковували у порушника і продавали на аукціоні, а порушник навіть на мав права брати участь в аукціоні, щоб її викупити [488].

За звичаєвими нормами у Галичині побутувало правило – все, що знаходиться на землі та й, навіть, під землею, належить власнику земельної ділянки. Підтвердженням цього слугує прислів’я, яке збереглось в Україні до цього часу: «Що з воза впало, те пропало». Слід відмітити, що аналогічні філософські погляди були й в інших слов’янських народів [20, с. 335–339]. Специфіка ефективного ведення мисливського господарства полягає у необхідності організації господарства на великих площах, на якій можливо розводити дичину [478, с. 5]. Слід відмітити, що, до прикладу, дика свиня під час осінніх мандрівок може проходити за добу 20–40 кілометрів [489, с. 502–503], стація перебування ведмедя сягає площі до 800 га. [490, с. 196]. Одним із ключових аспектів державного регулювання мисливського господарства у контексті раціональної організації господарства є визначення права власності

на дичину та встановлення мінімально допустимої площі мисливського господарства. З входженням Галичини до Австрійської імперії у (1772 р.) встановлюються й законодавчі обмеження самостійного права полювання та привласнення дичини. Відповідно до патенту від 1786 року було заборонено самостійно проводити полювання та привласнювати дичину власникам земельних ділянок менших за 200 моргів [40, с. 467–470]. Аналогічні вимоги містились у Патенті від 7 березня 1849, [491, с. 70–71] першому Мисливському законі Галичини, що був прийнятий Галицьким сеймом у 1875 році [72, с. 379], та наступних – 1897 р. [16, с. 14] та 1909 р. [492, с. 184–195] Мінімально допустима площа мисливського господарства за Другої Речі Посполитої повинна була складати 100 га, що на 15 гектарів менше від попередніх вимог законодавства Галичини [73, с. 184–195].

Наслідком державного регулювання, при якому власник земельної ділянки не мав право самостійно розпоряджатись дичиною, а інтереси галузі вимагали збільшення мінімальної площі для користування мисливськими угіддями, став конфлікт інтересів.

Для гуцулів правомірним джерелом набуття власності вважалось присвоєння природних багатств громадського користування: дичини, риби, дикоростучих плодів [493, с. 232–233]. За свідченнями Юрія Гуцуляка – війта села Жаб'є (сучасна Верховина), вказував, що на Гуцульщині до 1939 року на практиці мисливські закони не працювали. Він відзначав: «Тай ще попри скотоводство дехто занимавси еще припадкове і мисливством, бо тогди за звіри драміжні ніхто не казав не бити, тай кождий ґазда, хоть навіть біднійший, міг собі посідати зброю пальну. І то не лише пістолета до паради, але і стрільби, і револьвери вдома, чи на полонині, тай і міг носити при собі, це правительство аустріяцке не заборонювало. І то тривало в такім порядку до року 1914, доків не вибухла війна світова, і по війні то само, доків цу країну не обняло паньство польскє» [6, с. 142]. Крім того, серед гуцулів побутувало прислів'я: «На дичину пана нема, она Божя» [7, с. 286], а на думку Р. Кайндля, такий стан на Гуцульщині мав своє підґрунтя у природно-географічних особливостях – велика кількість мисливських тварин та невелика кількість місцевих жителів:

«Сільські жителі вважають спільною власністю вулиці й дороги, разом з плодами дерев, що ростуть вздовж них, громадські криниці, ріки й потоки разом з рибою в них, довколишнє каміння, хутряну й ернату дичину, гриби і ягоди, а також знайдені бджолині рої, якщо власник їх назад не вимагає» [375, с. 68]. На думку Станіслава Орського, почуття власності на дичину у горах знецінились через те, що влада у горах, на відміну від рівнинних районів, є слабкою та бездіяльною [494, с. 5].

Досліджуючи питання звичаєвого права щодо права полювання та власності на дичину Я. Зеленчук вказував, що на Гуцульщині вирішальне значення в публічному управлінні для збереження популяції диких звірів і риб мало право на мисливський та рибальський ревір, яке збереглось і до нашого часу [7, с. 136]. Так, якщо в офіційному законодавстві площа ревіру повинна була мати мінімальну допустиму площу, то у Гуцульщині «ревір» або «терен» проходив по кінці села або до землі чи «межі», яка була у власності гуцула, і які «гуцул називає отари» [375, с. 59]. Тож аналізуючи поведінку багатьох мисливців, приходимо до висновку, що звичаєве право так добре вкоренилось у свідомості мисливців, що підтверджує народну мудрість: звичка – це друга природа людини [495, с. 2].

Також інтереси у галузі мисливства мали й національне забарвлення. В основу цих протиріч лягло те, що українське населення Східної Галичини (95%) переважно проживало по селах [496, с. 57], і лише невелика частина населення польської національності, яка переважно проживала по містах, займалась полюванням. Лобіюючи власні інтереси, кожна із сторін намагалась у цій ситуації вибороти якнайкорисніші для себе умови. Так, селяни-українці намагались отримати хоча б якісь кошти від здачі в оренду полювання і відповідно привласнення дичини на власній земельній ділянці або мати можливість самостійно на ній полювати. Можна погодитись з М. Вітенком, який вважає, що у ті часи у галузі мисливства антагонізм відбувався по лінії «панський маєток – сільська громада» фактично «польський поміщик – українські селяни» [497, с. 128–138].

Свідченням яскраво вираженого конфлікту інтересів на національно-соціальному рівні стали політичні протистояння у Галицькому сеймі у сфері мисливства. Зокрема, при розгляді чергового «Ловецького закону» восени 1907 року у Галицькому сеймі Євген Олесницький (1860-1917), член Народницької партії, доктор права, депутат від сільських гмін Стрийського повіту [26], обстоював інтереси селян. Він заявляв, що кожен селянин на своїй землі має право полювати і розпоряджатись добутою дичиною, в той час як інша сторона наполягала, щоб селянин годував дичину, а пан стріляв та споживав [498, с. 455–456].

Інший український депутат – Михайло Король, доктор права, адвокат, депутат сільських гмін Жовківського повіту [26], в подальшому комісар ЗУНР у Жовкві, у своєму виступі на Галицькому сеймі звернув увагу депутатів на той факт, що більшість населення – українці, не беруть участі у вирішенні питання надання права полювання, оскільки відповідно до чинного на той час законодавства це питання належить до виключної компетенції державної влади, яку представляють особи польської національності: «… це робиться через те, що повітове керівництво складається лише із Ваших (польських – прим. О. П.) представників, де українці переваг не мають, і Бог знає, чи коли будемо мати» [83, с. 2721]. Щоб згладити протиріччя, він запропонував передати ці функції громадам, керівництво якими у Східній Галичині переважно здійснювали особи української національності.

Не стояв осторонь захисту інтересів українських селян й Іван Франко, який особисто вносив пропозиції до Ловецького [65] та Рибальського закону [66, с. 450] на користь «хлопів», зазначаючи, що кожен власник землі має право повною мірою розпоряджатись дичиною чи рибою, яка на ній знаходиться.

З розвитком суспільства та демократичних процесів селяни намагались виборювати для себе більше прав щодо відшкодування збитків. Серед методів відстоювання своїх прав були мітинги, віча, подання звернень (петицій), вибори депутатів в органи представницької гілки влади, які відстоювали інтереси певної суспільної страти.

Так, серед багатьох мітингів селян у Галичині виділився мітинг у місті Долина 1884 року (сучасна Івано-Франківська область), на якому селяни заявили про своє незадоволення тим, що дичина завдає збитки їхнім сільськогосподарським угіддям.

На вічі була прийнята з цього питання резолюція, яку передали депутату Галицького сейму 1883–1895 рр. Юліану Романчуку, співзасновнику Національно-демократичної партії, головою якої він залишався до 1907 року. У своєму виступі у Галицькому сеймі на захист селян Юліан Романчук наголосив, що головною причиною такої ситуації є невиконання Мисливського закону повною мірою та більш прихильне ставленням влади до мисливців ніж до селян. Він запропонував надавати право полювання кожному селянину на своїй землі та видати їм зброю. Проте категоричний спротив в іншої сторони конфлікту викликала вимога видачі селянам зброї. Вони іронічно відзначали, що це «може легко спричинити до зловживань, і в цьому винна мисливська жилка, яка при характерному для селян загальному лінивстві у випадку вільного отримання дозволів перетворює селянина на браконьєра. Таких прикладів у Галичині – багато, коли добрий господар, отримуючи дозвіл на зброю, занедбував своє господарство і закінчував своє життя у п’янстві та бідності» [499, с. 366]. Незадоволення щодо норм права володіння дичиною та рибою знайшло своє відображення у народній творчості: «Рибу їдять пани, а селянинові можна лише дивитися, як вона грає у воді» [58, с. 167].

На відміну від селян мисливці лобіювали інтереси мисливської галузі, які полягали у збільшення площі мисливських угідь та забороні проводити на ній полювання, позбавленні власників земельних ділянок права власності на дичину. Лобіюючи інтереси мисливців, віденський адвокат Генріх Гердтль на Міжнародному Віденському конгресі мисливців у 1910 р. вказував, що прив’язка права власності на дичину до власників земельних ділянок гальмує розвиток мисливства. Тому він запропонував відмінити такий принцип формування законодавства, так як він суперечить «суспільно-політичній природі держави, яка повинна врегульовувати інтереси всіх суспільних груп» [63, с. 258]. Щоб обмежити селян вільно проводити полювання, депутат Адам

Єджейович вимагав приспікливіше відноситись до видачі мисливських білетів. Він вважав, що завдяки цьому у Галичині можна буде подолати хибну суспільну уяву щодо дичини, яку прийнято вважати власністю того, на чиїй території вона добута, а також щодо права будь-кого полювати на своїй землі [62 , с. 737].

До відстоювання інтересів мисливців були залучені й громадські мисливські організації. Так, Галицьке мисливське товариство, організоване у 1876 році, [500, с. 162–163] у часописі «Ловець» висловило свою позицію, що йшла врозріз з тодішнім законодавством. Члени товариства вважали, що дичина є власністю мисливців, так вони її розводять, а найбільшим ворогом права власності є селяни, які незаконно полюють на дичину [501, с. 67]. На думку товариства, мораль та хибні звичаєві норми у Галичині про те, що вся дичина є нічийною, не сприяють розвитку мисливства [502, с. 144]. Крім того, цьому сприяє ще й комуністична ідеологія, що нівелює право приватної власності на дичину [503, с. 5]. До прикладу, у Європі, де право приватної власності захищене належним чином не лише законодавством, але практичним його виконанням, краще ведеться мисливське господарство [504, с. 68]. Тому товариство неодноразово зверталось до влади за підтримкою у вигляді дієвого механізму, який би охороняв чужу власність [505, с. 3].

Правове регулювання користування мисливськими угіддями у країнах Європи також базувалось на принципі права власності на дичину. Історичні джерела свідчать про те, що на початку ХІХ ст. у Царстві Польському питання оренди права полювання врегульовували шляхом укладення відповідно типового контракту, затвердженого Урядовою комісією фінансів і казначейства від 9 (21) листопада 1835 року [506, с. 73–79]. Відповідно до вимог цього документу здача в оренду полювання могла передбачати певну групу мисливських тварин: велику дичину (лось, олень, кабан) і малу дичину (хутрові, пернаті). Стаття 22 цієї угоди визначала, що в орендну плату включається дохід від права проведення полювання на дрібну дичину на орних землях, пасовищах, заростях, неужитках, які відносились до фільварків та сіл. Під малим полюванням розуміли бережливе та правильне полювання з лягавою

собакою, або переслідування зайця, куріпок, куликів, диких качок, та гусей по свіжих слідах та іншу перелітну пенату дичину. Полювання дозволяли від початку серпня і до кінця лютого. Забороняли полювати із застосуванням борзих або гончих собак, розставляти сітки, рити ями, встановлювати капкани. Незалежно від часу орендар зобов’язувався винищувати шкідливих хижих тварин.

Щороку орендар був зобов’язаний оплатити 10 золотих за кожне проведене полювання в найближче лісове управління. Крім того, орендар був зобов’язаний представити в лісове управління, як доказ добування вовків та лисиць, їхні вуха [19, с. 469–472].

Державним розпорядження забов’язувало лісову охорону знищувати хижаків, мисливців також заохочували до цієї справи. Кожен лісник, або єгер був забов’язаний представити протягом року одну пару вух та ніс вовка, одну пару вух лисиці, або дві пари вух тхора чи куниці. За невиконання цього Розпорядження передбачався штраф – 6 золотих. Для звільнення від штрафу потрібно було доказати, що на цій території, підпорядкованій ліснику чи єгерю, немає хижаків. Орендарі малого полювання за кожні зароблені за полювання 10 золотих повинні були представити лісовій управі вовчий або лисячий ніс з вухами. Мисливцям за добування хворого на сказ вовка виплачували 50 золотих, за стару вовчицю – 36 золотих, старого вовка – 25 золотих, молодого вовка – 18 золотих, а за вовченя – 10 золотих. Ці суми за знищення хижаків виплачували з грошей, отриманих за мисливські квитки, дозволи на зброю та зі сплати штрафів за браконьєрство [221, с. 350 – 353].

З метою зменшення спекуляції правом полювання було заборонено без дозволу уряду переуступати оренду малого полювання. За порушення цих вимог накладався штраф в сумі 30 золотих. З осіб, які неправильно проводили полювання, орендар землі через суд мав право домагатись відшкодування завданих йому збитків, що свідчить про те, що публічне управління захищало права власників земельних ділянок, які здавались під мисливські угіддя. Про випадки завдання збитків орендар був зобов’язаний негайно повідомляти Губернське правління. На полях, які належали селянам і на яких вирощували

городину, косили сіно, сіяли зернові, забороняли проведення полювання, поки не буде зібраний урожай.

У середині XIX ст. у державних лісах Царства Польського передбачався досить ліберальний порядок користування мисливськими угіддями при полюванні на дрібну дичину, а саме: відповідно до розділу 4 «Про отримання доходів з мисливських тварин» визначалось, що дохід з полювання отримували двома способами – через оренду права полювання, або через продаж добутої лісовою охороною дичини.

Орендувати право полювання у державних лісах можна було лише на мале полювання, тобто, полювання на дрібне птаство на полях, луках і в заростях, а також на малих за площею клаптиках лісу, які знаходились окремо. Можна було добувати лише визначену кількість голів дичини і лише за дозволом влади на визначені види дичини, що вказує на те, що органи публічного управління дбали не лише про економічну, але й про екологічну сторону використання тваринного світу. Оренда малого полювання була можлива лише при укладенні угоди з переможцем аукціону, якого затверджував губерніальний уряд.

В угоді визначались: площа, на якій дозволяли полювання, види дичини і птахів, час заборони полювати, дозволені знаряддя добування, зобов’язання щодо знищення шкідливих тварин.

Між орендодавцем та орендарем укладалась типова угода відповідно до затвердженого зразка. Серед іншого у цій угоді було передбачено:

- дозвіл полювання лише на зайців, куріпок, білок, бекасів, диких гусей, качок, голубів й інше птаство – перелітне і місцеве (стаття 1);

- на орендаря покладався обов’язок ловити та знищувати будь-яку хижу дичину і птахів будь-якими способами відомими в мисливстві, але з перестрогою щодо людей (щоб їх не поранити) (стаття 2);

- полювання на лося, оленя, козулю і кабана не відносилось до малого полювання, і орендар не мав права їх добувати (стаття 3);

- орендар мав право виконувати полювання лише у дозволений мисливськими приписами час, тобто, на зайців і місцевих птахів – від 1 вересня

до 1 березня; на перелітних птахів – від 15 липня до 1 квітня; в інший час, тобто, на зайця і на місцевих пернатих – від 1 березня і до 1 вересня, а на перелітних птахів – від 1 квітня до 15 липня, полювати було заборонено. Хижі тварини і птахи дозволялось добувати в будь-який час (стаття 4);

- заборону утримувати для полювання собак (хортів і гончаків) і засобів, які мисливські приписи забороняли для полювання, тобто, виставляти сітки, петлі, капкани, та інші недозволені пристрої, під загрозою покарання відповідно до вимог законодавства. Дозволяли лише ставити сильця на дроздів та білок (стаття 5);

- забороняли полювати на селянських землях при незібраному врожаї, на пасовиськах, сіножатях до часу, поки вони не будуть використані за призначенням, під відповідальність щодо відшкодування завданих селянам збитків (стаття 6);

- орендар зобов’язаний був самостійно проводити полювання, або через обізнаних та представлених лісовому керівництву мисливців; сприяти перебуванню державної лісової охорони на території його мисливських угідь із зброєю (стаття 7).

На доказ того, що орендар знищує хижих тварин, він був зобов’язаний представити щороку лісовому управлінню відповідні докази, що він добув шкідників (вуха, носи і т.п.) (стаття 8).

Орендар не мав права передавати полювання в суборенду без дозволу органів державної влади. За невиконання цих вимог передбачався штраф у сумі 4, 50 рублів (стаття 9).

Поля і зарослі, на яких проводили мале полювання та які належали державі, включали до тих господарств, що були по сусідству здані в оренду за оплату – 1 відсоток від суми орендованого господарства.

Перед оголошенням аукціону надлісничий повинен був звернутись до орендаря цього лісу, щоб йому першому запропонували взяти в оренду мале полювання на час оренди господарства. У випадку, коли орендар лісу не погоджувався з цією пропозицією, оголошувався конкурс на оренду права

полювання. На надлісничого був покладений обов’язок організувати силами лісової служби полювання в дохід держави:

- на полях і заростях які знаходились біля лісництва та в яких мале полювання не здане в оренду чи не надане в господарювання власнику землі;

- у державних лісах для доставки дичини для потреб держави.

Якщо право малого полювання не було здане в оренду, надлісничий право полювання повинен був здійснювати силами лісової охорони з обов’язковим внесенням отриманих доходів від цього полювання до каси.

Для проведення контролю за доходами від малого полювання надлісничий був зобов’язаний щороку подавати звіт керівнику про селища та державні господарства, розташовані на території лісництва та в яких орендоване полювання, з зазначенням доходу [467, с. 382–397].

Кошти за оренду права полювання та рибної ловлі відповідно до адміністративного права Царства Польського повинні були надходити до міського бюджету [507, с. 14].

З історичних джерел відомо, що при закінченні терміну оренди права полювання орендарі збільшували чисельність добутої дичини. Тому публічне управління враховувало ці негативні моменти, і щоб попередити зменшення чисельності дичини, на власника земельної ділянки у цей період покладався обов’язок проводити особливий контроль за полюванням з боку орендаря. Для цього при оренді права полювання встановлювались відповідні вимоги:

- охорону дичини проводив у цей період не орендар, а власник земельної ділянки, який віддав в оренду право полювання;

- не схвалювалась здача в оренду права полювання на своїй землі сусідові, бо в такому разі він може привабити дичину на свою землю і там її вистріляти;

- рекомендовано укладати договір оренди на довгий термін;

- при укладенні договору оренди потрібно було визначити вид дичини та спосіб, в який її будуть добувати. Наприклад, можна заборонити використання сіток, капканів;

- терміни полювання повинні бути визначеними, а за їх порушення слід було призначити штраф;

- якщо власник землі віддавав її в оренду під ведення сільського господарства, а сам власник мав намір там полювати, то такі вимоги слід було вписати при укладенні відповідної угоди;

- орендар не мав права передавати право полювання третій особі без згоди власника земельної ділянки;

- організувати контроль за проведенням полювань, щоб представники власника землі мали право бути присутніми при проведенні полювань орендарем;

- орендар повинен віддати власнику землі таку саму кількість дичини, яку брав в нього в оренду [175, с. 612].

У Першому мисливському законі Царства Польського від 1871 року визначалось, що право на самостійне полювання надавали особам, які мали у власності не менше 150 моргів землі (стаття 1). На чужій землі дозволялись полювання лише з дозволу його власника або сільської громади, якій належала земля (стаття 5). До порушення прав власності відносилось не лише полювання на чужій землі, але й коли мисливець нічого не добув, а лише знаходився зі зброєю, капканами, собакою тощо на чужій землі (стаття 6). За порушення цих вимог на порушників накладались такі стягнення: за перший раз – 5 рублів, другий раз – 15 рублів, за третій раз – 25 рублів, а також в кожному випадку конфісковували собаку та рушницю. Також порушники зобов’язані були відшкодувати власнику або орендарю вартість добутої дичини [508, с. 206]. Для збільшення популяції тварин встановлювали й окремі вимоги. Зокрема, інструкція для власників маєтків Варшавської філії товариства правильного полювання визначала, що вони зобов’язані зарезервувати під заказники від 10 до 20% площі мисливських угідь, на яких було заборонене полювання [509, с. 105]. Поранена дичина, яка перейшла на сусідній мисливський ревір, вважалась власністю власника землі, на яку вона перейшла (стаття 7). Законодавчо встановлювали й терміни полювання, а саме: протягом вересня – жовтня – на самиць оленів і самиць козуль; упродовж всього року – на самців

козуль, кабанів, а з пернатих – на качок, самців глухарів, вальдшнепів, тетеруків (стаття 16); від серпня до 15 лютого – на зайців; від липня до квітня – на перелітних птахів, включаючи самиць глухарів, тетеруків, куріпок (стаття 15); хижих та шкідливих тварин можна було знищувати цілий рік всіма доступними способами (стаття 17).

З метою врегулювання механізму добування шкідливої дичини видавали відповідні сертифікати.

Мисливський закон 1909 року визначав два види мисливських господарств: двірське – організоване одним власником земельної ділянки, та гмінне – організовуване гміною. Відповідно до статті 5 мінімальна площа повинна була становити не менш 60 га. Власник земельної ділянки мав право на ній відловлювати за допомогою капканів, або й відстрілювати хижаків. (стаття 56) [510, с. 356 – 361].

Серед найбільших зловживань в галузі мисливства, як стверджувалось в доповіді міжнародного комітету на Першій міжнародній мисливській виставці у Відні 1910 року, були зловживання щодо права оренди полювання. Учасники заходу вважали, що для запобігання цьому зловживанню органи публічного управління повинні лише через конкурентну процедуру – аукціон, надавати в користування мисливські угіддя; а на власний розсуд укладати договори оренди можна було лише за спеціальним дозволом державних структур. Крім того, певну частину умови оренди могла встановлювати гміна, а господарська сторона оренди повинна бути під контролем держави. Договір оренди міг бути зареєстрованим лише тоді, коли він відповідав вимогам ефективного ведення мисливського господарства [171, с. 7 – 10].

Відповідно до угорського Мисливського закону від 1908 року оренда за мисливські угіддя, площа яких була меншою за 200 моргів і які знаходились на території гмін або міста, підлягали примусовій здачі в оренду, що мало позитивний вплив на формування площі мисливських господарств.

Моравський та німецький мисливські закон визначали мінімально допустиму площу мисливського господарства – 75 га, тоді як у Галичині вона була більшою і складала 115 га суцільної площі. На нашу думку, мінімально

допустима площа мисливського господарства у Німеччині була зумавлена меншою площею та більшою чисельністю населення. Інше застереження стосувалось того, що самостійне мисливське господарство не слід було утворювати лише з доріг, каналів, річок. На самостійних мисливських угіддях, облаштованих так, щоб до них підходила дичина, полювати на пернату дичину можна було лише з дозволу мисливсько-поліційної влади.

Виконувати право полювання в спільних мисливських округах в Німеччині та Моравії можна було через оренду права полювання в цьому господарстві, або через передачу права полювання встановленому мисливцю. Такі ж вимоги були й в Галичині.

У німецькому Мисливському законі визначалось, що у випадку, коли мисливські угіддя не вдалось здати в оренду, то за рахунок власників мисливських угідь можна було призначити трьох мисливців, які б полювали [511, с. 97–99]. На нашу думку, різні підходи публічного управління у використанні тваринного світу мали позитивне значення.

Спільні мисливські господарства, утворені із земель, власниками яких були кілька осіб, мали становити площу не меншу 250 га, хоча траплялись й винятки – площа могла бути зменшена до 75 га. При передачі права полювання в оренду укладали угоду на термін не менший шести років (стаття 16). Для надання в оренду права полювання власники земельних ділянок, які утворювали спільне мисливське господарство, повинні були організувати мисливську спілку – юридичну особу. Захист інтересів спілки в суді та в інших установах покладався на бургомістра, війта, керівника гміни (стаття 17). На керівництво спілки відповідно до статті 21 покладалось напрацювання умов надання права полювання в оренду.

Стаття 23 визначала принципи надання оренди права полювання: умови оренди повинні бути оформлені відповідним договором у письмовому вигляді.

1. Право полювання в одному мисливському господарстві можна орендувати не більше, ніж трьом особам за згодою керівництва повіту.

2. Суборенда права полювання дозволена лише за згодою орендодавця та за погодженням з керівництвом повіту.

3. Час оренди повинен складати не менше 6 і не більше 12 років. В міських мисливських округах час оренди може бути зменшений до трьох років і продовжений до 17 років.

4. Оренда мисливських угідь особам, які не мають громадянства, має бути схвалена державними органами, які контролюють ведення мисливства.

Кожен із учасників мисливської спілки мав право висловити свою незгоду старості повіту щодо умови оренди. На керівника мисливської спілки покладались повноваження отримувати кошти за оренду мисливських угідь, а також інші кошти, які заробляла спілка. Керівник спілки ділив кошти між учасниками мисливської спілки пропорційно до їхніх земельних наділів. Протягом двох тижнів після розподілу коштів незадоволені мали право подати скаргу до керівника спілки [17].

Існували певні принципи з надання в оренду права полювання й в інших країнах Європи кінця XIX ст. Зокрема, стаття 7 Іспанського Мисливського закону визначала, що під полюванням розуміють будь-які способи переслідування диких тварин і, навіть, приручених та випущених на волю, з метою заволодіння ними. У цей період практично в усіх країнах Європи були скасовані закони, що дозволяли полювання на чужій землі без дозволу його власника. Але тодішні уряди зрозуміли, що виконання права полювання кожним власником земельної ділянки з найменшою площею могло швидко привести до повного знищення дичини. Тому німецьке мисливське законодавство забороняло власникам малих земельних ділянок полювати, спонукало їх утворювати мисливські ревіри з більшою площею. Німецьке законодавство розрізняло два визначення права полювання: пов’язане із власністю на землю та з виконанням права полювання. Відповідно до Мисливського закону мисливським спілкам було дозволено виконувати право полювання на більшій площі. Власник права полювання отримував доходи від права полювання лише тоді, коли його земельна ділянка була включена у мисливський ревір. В Європі існували декілька систем щодо виконання права полювання. Публічне управління таких країн, як Франція, Англія, Швеція, Норвегія, Бельгія, Голландія, Іспанія, Румунія, Італія, визначало, що власник

земельної ділянки мав право самостійно полювати на ній, і ніхто інший не мав право на ній полювати без його згоди. Причому мінімально допустима площа земельної ділянки не була вказана, що негативно позначалось на використанні та популяції тваринного світу. На інших принципах базувалось мисливське законодавство у Німеччині та Австро-Угорщині, відповідно до якого власник земельної ділянки, який хоче виконувати право полювання, повинен мати у власності певну площу мисливських угідь – від 16 до 166 гектарів. Ця площа повинна бути суцільною, тобто, не перериватись чужою ділянкою. Слід відзначити, що в сучасній Україні мінімальна площа мисливського господарства повинна складати 3 тис. га.

Але й у цих країнах були винятки, коли власнику земельної ділянки дозволяли проводити полювання, не зважаючи на площу його землі:

- у вольєрних господарствах, обнесених огорожею, за яку не могли вийти тварини;

- на прибудинковій території, обгородженій парканом.

На даний час в Україні діють аналогічні підходи в державному регулюванні.

Власник самостійного права полювання міг виконувати його через встановленого мисливця, орендувати іншому, або просто передати іншій особі.

Особа, уповноважена до самостійного права полювання, повинна була вести мисливське господарство і з метою запобігання завдання збитків сільськогосподарським посівам слідкувати за станом популяції диких кабанів. Власник самостійного права полювання мав право бути зареєстрованим, як фізична або юридична особа. Гміни на власних землях не мали права вести мисливське господарство, а були зобов’язані здавати їх в оренду іншим особам. Особи, які мали у власності земельні ділянки, що не дозволяли самостійно вести мисливське господарство, мали право об’єднатись між собою з метою виконання вимог щодо мінімально допустимої площі мисливських угідь. Мисливські господарства, утворені за цим принципом, слід було надавати в оренду іншій особі.

В Італії та Португалії публічне управління щодо надання права полювання ґрунтувалось на запровадженні принципу повної свободи полювання, що негативно впливало на стан використання тваринного світу. Цей принцип опирався на римське право, яке визнавало власником тварини, яка проживає в дикій природі, того, хто її добув, не звертаючи увагу на чиїй землі ця дичина знаходилась. Також особливістю цього принципу було те, що лише у цих країнах дозволяли полювати там, де не заборонено, тоді як в усіх інших дозволяли полювати виключно там, де було дозволене полювання. На практиці в Італії відповідно до статті 712 Цивільного кодексу існувало право не допускати проведення полювання на власній земельній ділянці, але на практиці цим правом практично ніхто не користувався. Лише імперативно в Італії було заборонено полювання на засіяних полях, або на земельній ділянці, яка є обгородженою, тож ці обмеження мали вплив на збереження сіськогосподарських плодів, а не на ефективне використання тваринного світу.

Окрема система публічного управління щодо надання права полювання існувала у Швейцарії, де право полювання належало виключно державі. Вона мала можливість надати його в оренду, або реалізовувати ліцензії на право полювання на певній площі. Вважаємо, що такого роду підходи у використанні тваринного світу можливо використовувати лише при високій довірі суспільства до влади.

Автор книги «Мисливське законодавство Європи» (1898 р.) Т. Бресєвич, порівнюючи різні підходи країн Європи у наданні права полювання, відзначав, що належне державне регулювання ведення мисливського господарства сприяє його раціональному веденню. Одними із найефективніших механізмів регулювання є регулювання чисельності мисливців шляхом видачі мисливських білетів. Хоча у Європі були різні системи організації мисливського господарства, вони залишились ефективними лише тоді, коли чітко виконувались. Свою думку він аргументував тим, що й Галичина мала гідне мисливське законодавство, але його правозастосування було на найнижчому рівні в Австро-Угорській імперії, що спричинило його низьку ефективність.

Свої особливості публічного управління в Європі були й при організації мисливських господарств на території лісів, які в основному належали державі або багатим особам. У Швеції та Фінляндії обов’язки щодо організації мисливських господарств покладались на короля. Безпосередню організацію проводили великий ловчий, директор державних лісів і державні урядовці. У Прусії та Вітенберзі ці функції покладались на державних чиновників у галузі лісового господарства.

У таких країнах, як Бельгія, Франція, Росія, оренда права полювання здійснювалось шляхом проведення аукціонів, що свідчить про конкурентні підходи в організації мисливського господарства. В Іспанії виключно держава на лісових угіддях вела мисливське господарство. Полювання проводили особи, які заплатили за ліцензію і придбали мисливський білет [68, с. 23–29].

Велику роль в організації ефективного використання тваринного світу відігравали і відіграють мисливські собаки, які допомагають мисливцям при полюванні. Практично з початку приручення та застосування мисливської собаки для полювання запроваджуються відповідні норми, які врегульовують правові норми застосування собак під час полювання. Вже у перших Литовських статутах за Зигмунда Першого (1507–1548) мало місце регулювання їх застосування при полюванні. За використання при браконьєрстві собак у першому Литовському статуті передбачався штраф у розмірі 12 рублів, тобто, 526 злотих, а вже у третьому статуті він був зменшений до 2 коп, тобто, 42 злотих [300, с. 3–22].

За феодальних часів на Мазовші на селян накладалась повинність щодо догляду за собаками. Як у Польщі, так і в Німеччині у тринадцятому віці бачимо багато згадок про право полювання. Князівські ловчі називались псярами. Існувало зобов’язування допомагати князям при проведенні полювання, а кожне польське село мало годувати свори собак, чисельність яких нераз доходила до 500 голів [24, с. 277–289].

Церквою встановлювалились відповідні моральні правила для полювання та застосування собак на полюванні. Хоча й духовні особи та монастирі володіли мисливськими угіддями (так, Краківський єпископ Павло

(1260–1292) був великим пошановувачем полювання), але у 1279 році церковна влада заборонила своїми синодальними статутами віддаватись монахам мисливським утіхам і, навіть, дозволяла кожному, хто зустріне монаха з соколом або мисливськими собаками, відібрати їх у нього на свою користь [512, с. 7–16].

Незважаючи на заборону полювання церковним особам, є свідчення, що полювання для церковної ієрархії було звичним заняттям. Траплялись різні курйозні випадки курйозні випадки: так, єпископ Павло з Гремкова ходив до костелу з собаками і птахами, і в їх присутності проводив Службу Божу. Адміністранти, які прислуговували йому у відправі тримали на руках тварин. Польський король Зигмунт І у 16 столітті видав наказ шляхтичам, в якому заборонялось стріляти у мисливського собаку. Крім мисливських собак у ті часи велике значення мало полювання з прирученими хижими птахами [513, с. 1–9].

По якості соколів та собак було видно соціальний стан шляхтича, який тоді з ними полював, так як для утримання соколів та собак необхідні були великі кошти [514, с. 216]. Полювання з собаками і зброєю навколо Москви в шістнадцятому столітті дозволялось лише шляхті [515, с. 507–511]. У Галичині правове регулювання відстрілу бродячих собак регулювалось пунктом 17 патенту від 28 лютого 1786 року, який дозволяв відстріл бродячих собак у мисливських угіддях [391, с. 189–191]. .Для боротьби із браконьєрством підданим Галичини не дозволялось утримувати собак мисливських порід без дозволу їхнього пана. За недотримання цих вимог передбачався відстріл мисливських собак, які були у власності підданих [37, с. 132–135]. В наступному мисливському законі від 1897 року відповідно до статті 43 скасовувався безоглядний відстріл собак, але лише за умови, що вони знаходяться далі ніж 300 метрів від найближчого будинку [16, с. 27–28]. Не дозволялось залишати без нагляду мисливських собак і в інших країнах Австро-Угорської імперії. Так, відповідно до статті 40 мисливського закону Чехії від 1866 року визначалось, що «власник собак був зобов’язаний, щоб собаки на чужих мисливських територіях не ганялися за дичиною. За порушення цієї

вимоги передбачено покарання в 1–4 крони». Уповноважений до полювання мав право відстрілу собак, які бігали за дичиною, але при умові, що собаки перебувають на відстані 380 метрів від найближчого дому.

Мисливський закон для Моравії з 1896 року визначав, що власник полювання і його мисливська охорона мали право добувати собак, які перебували поза житловими приміщеннями, незважаючи на відстань до житлового будинку [387, с. 269–270].

В наступному мисливському законі від 3 грудня 1927 року Республіки Польщі стаття 36 вводила наступні вимоги щодо мисливських собак: було дано конкретизацію мисливських собак по породі. До мисливських собак відносились лягаві, гончаки, хорти, нірні, фокстер’єри, пошукові, полохачі (спанієлі), а також інші види собак, які використовуються для полювання на ведмедів та диких кабанів. Всі інші види собак закон відносив до немисливських порід. Був заборонений безоглядний відстріл мисливських собак, а саме мисливського собаку, який перебував без нагляду в мисливському господарстві, уповноважений до полювання в своєму господарстві зобов’язаний був зловити, повідомити про це власника мисливського собаки, а якщо не знав його адреси-то керівництво гміни, на території якої затримано мисливського собаку. Якщо власник мисливського собаки хотів її повернути у свою власність, то визначалось, що він повинен був оплатити кошти за утримання собаки та кошти на погашення збитків завданих мисливському господарству. Якщо власник собаки та власник мисливського ревіру не дійшли до згоди про відшкодування витрат на утримання собаки та відшкодування збитків, завданих собакою мисливському господарству, то така справа вирішувалась у звичайному суді. Відповідно до мисливського закону право затримання мисливського собаки надавались не лише орендарю права полювання, але також і власнику землі, де знаходився мисливський собака. За відстріл мисливського собаки мисливець, який її застрелив, зобов’язаний був оплатити відшкодування власнику собаки. Тож даний підхід публічного управління до регулювання чисельності собак свідчить про гуманне ставлення

до собак мисливських порід, які є знаряддям полювання на дичину. Аналогічні механізми публічного управління використовуються в Україні.

Суровіше ставився закон до собак немисливських порід і котів, які бродили по мисливських угіддях. Бродячих собак і котів, які перебували у мисливських угіддях не ближче ніж 300 метрів від господарських будівель або житлових будинків, або 30 метрів від суспільної дороги, можна було відстрілювати. Ці самі права добування бродячих собак покладались також на власників земельних ділянок, які навіть не мали права полювати [74, с. 44].

Не дозволялось використовувати на полюванні мисливських собак таких порід, як хорти та гончаки у мисливських господарствах, площа яких складала менш як дві тисячі гектарів. За порушення цієї вимоги на порушників накладався штраф у розмірі 200 злотих [73, с. 67]. Відомо, що вже в тринадцятому віці у Польщі існували заборони щодо використання засобів, які б при проведенні полювання калічили мисливських собак [35, с. 154].

Відповідно до законодавства Царства Польського середини дев'ятнадцятого століття взагалі не дозволялось полювання на державних полях і в лісах з гончими собаками. За невиконання цих вимог передбачався штраф за кожного собаку та 10 злотих за кожний капкан або сітку [175, с. 640].

В наступному мисливському законі Царства Польського у розділі 4 «Про собак» статтею 30 собаки поділялись на звичайні та мисливські. Стаття 31 визначала, що кожен собака, як звичайний, так і мисливськимй повинен мати свого господаря, який зобов'язаний за нього відповідати. Стаття 32 визначала, що звичайні собаки діляться на дворові, ланцюгові, вівчарські, кімнатні і повинні випускатись в поле чи до лісу на поводку або з прикріпленою до шиї палкою довжиною 2,5 стопи (1 стопа ≈ 30 см) товщиною 2,5 цалі (1 цаль = 2,54 см.), щоб вона заважала собаці переслідувати тварин. Звичайні собаки без поводка і без палки, які бігали по полях і лісах, могли бути безкарно відстріляні (стаття 33). Робився виняток, який дозволяв не застосовувати для собаки палку. Це стосувалось собак, які стерегли стада домашньої худоби. Стаття 34 визначала, що для таких собак потрібно використовувати довгий шнурок замість палки. Стаття 35 відзначала конкретні породи собак, які відносились до

мисливських видів, а саме: гончаки, хорти, такси, а також взагалі собаки, які навчені полювати. Стаття 36 визначала оподаткування за хортів та гончаків, а також їх помісів. Встановлювалась оплата за кожного хорта 15 рублів, а за кожного гончака – 5 рублів на рік. Щоб отримати відповідний дозвіл на утримання мисливського собаки у повітової влади, необхідно було подаватити щорічно до 1 вересня кожного року декларацію із зазначенням виду собак. Стаття 39 визначала, що лісовій охороні заборонялось утримувати хортів і гончаків. Під час полювання гончаки та хорти повинні були утримуватись на поводку і спускатись з поводка за наказом мисливця (стаття 40). Мисливські собаки, які знаходились на території полів і лісів без господаря, могли бути відловлені і поверненні господарю за винагороду в сумі 3 рублі (стаття 41). За застосування собак в час, коли не дозволялось полювання, порушники підлягали покаранню [516, с. 49–53].

Німецький мисливський закон від 1907 року статтею 73 передбачав штраф від 150 до 1000 марок для осіб, які полювали без посвідчення мисливця, та конфіскацію собаки, з якою проводилось полювання [17, с. 33].

Наступним мисливським законом Царства Польського від 1909 року розділом другим «Про собак» визначались конкретні терміни полювання, коли дозволялось полювати із собаками, а саме статтею 46 заборонялось з собаками полювати від 1 лютого до 15 липня. Незмінним залишався спосіб, який не дозволяв собакам вільне пересування, а саме: до шиї собаки прив’язувалась певного розміру палка. Стаття 49 дозволяла відстріл собак як мисливських, так і немисливських порід, які самостійно бігають по лісах без господаря і без прив’язаної палки. За невиконання вимоги щодо забезпечення відповідними палками собак при їх випуску до лісу або у поле на їх власників накладався штраф у розмірі до трьох рублів [510, с. 356–361].

Суворіше покарання за такі ж порушення було передбачено у Другій Речі Посполитій. Так, відповідно до статті 295 за порушення правил полювання, на якому використовувались собаки, була передбачена як конфіскація мисливських знарядь, так і собаки [517, с. 159].

У деяких країнах ціна дозволів на право відстрілу мисливських тварин була прив'язана до кількості собак, яких буде використовувати мисливець на полюванні. Так, у Швейцарії ліцензія на добування мисливської тварини без собаки у 1900 році складала 20 франків, а вже за право полювання з однією собакою – 30 франків, з двома собаками–50 франків, від трьох до п'яти собак – 150 франків, з більш ніж 5 собаками–300 франків [518, с. 11]. Такий підхід є ринковим, так як при використанні більшої кількості собак зростає ефективність полювання, що проявляється в більшій чисельності добутої дичини.

За утримання мисливських собак сплачувались податки у бюджет магістратів. Так, у 1930 році на території Варшави проживало 3224 особи, які мали мисливську зброю. Всього собак у Варшаві утримувалось 9453 голів, за що було оплачено 170 тис. злотих податку, тобто, біля 18 злотих податку за одного собаку [519, с. 163].

У Німеччині у 1912 році за догляд та навчання собак оплачено 17 мільйонів марок та організовано 116 конкурсів собак, а всього по мисливству річний оборот складав 830 мільйонів марок [529, с. 18]. Підраховано, що на утримання однієї мисливської собаки у Австро-Угорській імперії у 1898 році потрібно було витратити біля 25 крон [107, с. 367]. У Франції чисельність мисливців на початку двадцятого століття складала 600 тисяч осіб, які оплатили податок за утримування мисливських собак у сумі 7,3 млн. франків [171, с. 11].

Історичні джерела свідчать, що органи влади вживали низку заходів з метою врегулювати чисельність собак, правила вилову та утримання собак, посадові інструкції гицлів, ветеринарний нагляд за епізоотією сказу. Перший нормативний акт щодо регулювання чисельності собак у Галичині виходить через одинадцять років існування Галичини. Зокрема Декрет імператора Австрії від 11 вересня 1783 року давав вказівку метрополіям вжити заходи щодо зменшення собак, при чому особливу увагу слід було приділити знищенню бродячих собак. На виконання цього декрету Намісництво Галичини видавало розпорядження від 26 липня 1824 року L. 43598, від 1 липня 1857 р. L. 20164, від 9 квітня 1858 р. L. 9123. Декрет Австрійського імператора від 27 жовтня

1820 року визначав, що до шкідливих собак слід віднести тих, які без дратування нападають на людей. Відповідно до пункту 391 Кримінального кодексу Австрії власник будь-якої свійської тварини, яка має агресивний характер, повинен забезпечити, щоб ця тварина нікому не завдала лиха [336, с. 1922–1923].

З метою локалізації сказу Намісництво Галичини видало Розпорядження від 7 червня 1896 року L. 67.914 з вказівками старостам всіх повітів Галичини вжити заходів щодо зменшення чисельності собак. Крім того, населення Галичини мало дотримуватись вимог законодавства [337, с. 284]. Також з метою регулювання чисельності собак та локалізації сказу Галицьке намісництво розпорядженням від 24 травня 1905 року L. 73.733 зобов'язувало керівників повітів Бібрка, Долина, Краків, Львів, Рогатин, Станиславів, Золочів, Жидачів заборонити самостійний вигул собак за межі будинків їхніх власників. На вигулі собака повинен бути у наморднику, виняток стосувався лише собак під час полювання. Собаки, які утримувались за межами будинків, слід було утримувати на прив'язі [338, с. 286–287]. Про велике значення застосування намордників для профілактики поширення сказу йшлось на Міжнародному конгресі з охорони тварин, який проходив у Відні 8 вересня 1883 року [521, с. 3].

З метою належної організації роботи гицлів їхню діяльність в Австро-Угорській імперії регламентував Декрет від 27 лютого 1818 L. 28736. У цьому Декреті вказувалось, що на керівників гмін покладено обов'язок слідкувати за роботою гицлів. Слід було також здійснювати контроль, щоб гицлі не годували падаллю собак та з них не знущались [318, с. 2283–2284.]. Питання регулювання утримання собак у Відні базувалось практично на ідентичних вимогах. При спалаху епізоотії сказу гицлі мали вказівку протягом 14 днів провести відлов бродячих собак, після чого протягом 6 тижнів проводити їх огляд. Влада зверталась до всіх власників собак міста, щоб вони посилено доглядали за собаками, а у випадку виявлення симтомів сказу звертались до ветеринарного лікаря [337, с. 284]. У Царстві Польському з 1902 року було ухвалене законодавство, в якому визначалось: у випадку виявлення симптомів

сказу, власник хворої тварини повинен повідомити виконавчу владу, яка, в свою чергу, повинна закрити хвору тварину і тримати її в окремому приміщенні до приходу ветеринарного лікаря. Якщо неможливо було виловити хвору тварину, то її потрібно було відстріляти за допомогою місцевої поліції. Собаки і коти, які визнані ветеринарним лікарем скаженими, підлягали знищенню. Бродячі собаки та коти, які знаходились на території гміни з сиптомами сказу, мали бути відстріляні, а трупи не можна було знищувати до приходу ветеринарного лікаря. Якщо сказ було підтверджено, то покусаного і собаку направляли до найближчого Пастерівського інституту разом із одягом, в який жертва була одягнена під час укусу [468, с. 201]. Слід відмітити, що до боротьби зі сказом у Царстві Польському залучали також мисливців. Так, відповідно до постанови Адміністративної ради від 14 жовтня 1834 року існував фонд, який наповнювався коштами, отриманими за дозволи на право носіння мисливської зброї. Відповідно до цієї постанови за добування вовка, хворого на сказ, виплачувалось 50 злотих премії, за стару вовчицю – 36 злотих, за старого вовка – 25 злотих, за молодого вовка – 18 злотих, за щеня – 10 злотих [175].

Публічне управління крім регулювання порядку утримання собак, визначався й порядок надання першої долікарської допомоги особами без спеціальної медичної освіти, якщо існувала загроза життю людини. Розпорядження Галицького намісництва від 17 квітня 1858 року L. 15.752 «Рекомендації для осіб, які не є лікарями, щодо надання першої допомоги при небезпеці для життя людини». У цьому розпорядженні один з розділів торкався надання допомоги при укусі собаки, яка підозрюється на сказ. Рекомендації передбачали, щоб рани обмити оцтом, сильним розчином солі, милом і тримати у воді довгий час, поки не припиниться кровотеча. Добрий результат дає відсмоктування крові з рани ротом, але це не можна робити, коли є тріщини на губах. Потрібно було негайно сплюнути, те що відсмоктано [10, с. 362]. З огляду на те, що тогочасний рівень науки не давав можливості чіткого визначення причин захворювання та їх поширення, дані інструкції мали відносно незначний вплив.

З метою регулювання чисельності собак публічне управління широко застосовувалось оподаткування власників собак. У 1830 році у Берліні було запроваджено податок на собак [522, с. 71]. У Відні аналогічний податок запроваджено у 1870 році. Завдяки цьому податку у цьому ж році до міського бюджету надійшло 42000 золотих [523, с. 4]. У 1895 році у Відні нараховувалось 32750 собак, а податок становив 4 золотих за собаку [524, с. 187].

Хоча й Станиславів вважався у Галичині третім містом після Львова та Кракова, але аналогічний закон щодо накладення податків на власників собак було ухвалено після запровадження його у Львові. Закон був підписаний імператором у Люксембурзі 22 липня 1876 року, а в дію вступав з 1 січня 1877 року [305, с. 110].

29 листопада 1877 року виходить Закон про сплату податку за собак на території Кракова. Особливістю цього закону було те, що оплата ділилась на півріччя: 1 січня – 1 липня, II – з 1 липня по 1 січня; за кожного собаку потрібно було сплатити по 4 золотих. Відзначалось, що від сплати податку звільнялись власники щенят до 10 днів народження та собак, які використовуються для сторожування. Також звільнялись від податку власники собак, які постійно не проживали на території Кракова, але деякий час (не більш трьох місяців) знаходились у Кракові. Магістрат Кракова зобов'язаний був щорічно складати список собак, які знаходяться на території міста. Інформацію у Краківський магістрат про утримання собак повинні були подавати як власники будинків, так і квартиранти. За невиконання цих вимог був передбачений штраф від 2 до 5 золотих. У випадку, коли власник собаки продав собаку, або вона загинула, він був зобов'язаний в 14-денний термін повідомити магістрат і, тим самим, звільнявся від подальших оплат, але оплачені кошти вже назад не повертались. Пункт 9 визначав, що на підтвердження оплати податку власнику собаки видавався жетон, який необхідно було прикріпити до нашийника собаки. Собак, які знаходились у Кракові без відповідного жетона, виловлювали працівники магістрату, а через три дні їх знищували, якщо не з'явився в магістрат власник собаки. Власники собак могли забрати тварину лише після сплати штрафу [306 , с. 128–129]. Слід відмітити, що з метою ідентифікації

собак на засіданні Галицького сейму 10 січня 1887 року граф Станіслав Бадені запропонував встановити посвідчення для собак. У 1912 році у Кракові податок становив 8 крон, що відповідало 4 золотим ринським. До міського бюджету Кракова надійшло в 1908 році 10212 крон податку, а у 1909 році – 11337 крон [100]. Для Санока Закон вступив в дію з 1 листопада 1884 року [525, с. 133–134]. З 27 листопада 1884 року гміні Тарнув надавалось право оподатковувати власників самців на 3 золотих, самиць – на 2 золотих. Тобто, простежується тенденція, що у менших містах податок був меншим [526, с. 157–158]. З 2 березня 1887 року у Перемишлі вводилась плата – 2 золотих від самця і один – від самиці [527, с. 88–89]. З 18 березня 1888 року власники собак у Заліщиках повинні були сплатити 1,50 золотого за собаку, не зважаючи на стать [528, с. 111–114], що становило найменший податок з усіх міст Галичини. У Бережанах аналогічний закон діяв з 25 жовтня 1888 року [307, с. 226–228]. З 11 лютого 1889 року право на оплату податку за собак прийнято у місті Бучач. Визначалось, що оплачувати за собаку необхідно було два золотих, незалежно від статі. Сплачувати потрібно було два рази: за перше і друге півріччя [308, с. 72–76]. У місті Горлиці відповідно до закону від 1 грудня 1889 року за рік треба було сплатити 2 золотих [308, с. 291–293].

Занадто бюрократична процедура, яка полягала у розгляді питання оподаткування власників собак у Галицькому сеймі та у схваленні його цісарем Австрії, припинилась у 1891 році. Відповідно до Закону від 19 січня 1891 року власне на розгляд гмін можна було проводити оподаткування власників собак, але не більш як на 5 золотих за собаку [309, с. 65–67]. Децентралізація ухвалення рішення при оподаткуванні собак, мала на меті зменшити бюрократичну процедуру та підвищити компетенцію місцевої влади.

Слід відміти, що деякі гміни зловживали цими нормами. Так, на засіданні Галицького сейму у 1903 році прозвучала інформація, що з метою радикального зменшення чисельності собак гміна Нового Села запровадила вимоги, щоб власники собак сплачували надзвичайно високий податок у 20 крон, тобто, 10 золотих ринським [84, с. 1532].

На міжнародному засіданні у Швейцарії у справі боротьби із сказом ухвалено рішення запровадити в усіх країнах точну реєстрацію собак, забезпечивши кожного собаку відповідним жетоном. Собаки, які не мали відповідного жетона, вважались безгосподарними і їх відстрілювали. Вважаємо, що такий підхід публічного управління щодо ідентифікації собак є ефективним. Спираючись на цю ухвалу, Міністерство внутрішніх справ напрацьовує проект реєстрації собак, а одночасно розглядає можливість підвищення податку на собак. Проект встановлює оплату за першого собаку від 10 до 20 злотих, за другого – від 20 до 35, за третього – від 30 до 50 злотих [529, с. 750], тож прогресивне збільшення податкового навантаження на утримання більшого числа собак одним власником стимулює до зменшення чисельності їх утримання. Цісар Австрії схвалив 14 листопада 1909 року проект закону Галицького сейму від 18 вересня 1909 року про запровадження податку на собак у гміні Беч Горлицького повіту [530, с. 940]. 5 січня 1910 року цісар схвалив проект закону від 6 жовтня 1909 року про запровадження податку на собак у Мостах Великих [531, с. 940].

Аналіз ситуації суспільного життя в економічній, соціальній, гуманітарних сферах дозволяє краще зрозуміти формування політики Галичини щодо утримання собак. У стенограмах Галицького сейму збереглись дискусії тогочасних депутатів, які представляли думку тогочасного суспільства та формували політику щодо законодавчого забезпечення державного регулювання утримання собак у Галичині. Так, на засіданні Галицького сейму 28 грудня 1901 року розглядалось звернення ради міста Пшеворск щодо встановлення податку на собак – по 2 золотих від собаки. Також цього дня розглядалось питання оподаткування собак у місті Ланьцут. Противником оподаткування собак був священник-єзуїт С. Стояновський. Він аргументував свою позицію тим, що у малих містечках собаки в основному виконують практичну роль – охороняють майно своїх власників, а не так, як у Львові та Кракові, де собак використовують для розваг. Тому у цих містах доцільно запроваджувати податок. Він запропонував у малих містечках оподатковувати лише собак кімнатних та мисливських порід. Він також звертав увагу на те, що

цю норму необхідно чітко виписати у законі, а не давати на відкуп місцевим громадам, так як на цьому питанні спостерігаються великі зловживання. Особливо це часто відбувається через релігійні конфлікти: євреї, які негативно ставляться до собак і практично їх не утримують, маючи більшість у радах міст, дошкуляють християнам тим, що виставляють високі податки за утримання собак [532, с. 25]. На засіданні Галицького сейму 29 грудня 1902 року він звернув увагу на соціальні аспекти щодо утримання собак, зокрема, на військових, які є, зазвичай, багатими людьми і мають високі зарплати, а взагалі звільнені від оподаткування собак, а здебільшого використовують собак для відпочинку під час полювання [533, с. 1001].

25 вересня 1888 року польський політик, уродженець Калуша Францішек Смолька виступив з доповіддю у Галицькому сеймі про встановлення податку на собак у Бережанах, вказуючи що 23 грудня 1886 року гмінна рада Бережан вже затвердила проект Закону про запровадження оподаткування собак у Бережанах: за самця – 3 золотих; за самку – 1 золотий [534, с. 84–85]. Питання оподаткування собак у гміні Сколе теж розглядалось на засіданні Галицького сейму 15 жовтня 1903 року. Депутат Верещинський зачитав рішення гміни Сколе від 11 вересня 1903 року про оподаткування собак у розмірі 4 крон (2 золотих). Він вказав також, що це рішення було затверджено 15 жовтня 1903 року L.1956 старостою Стрийського повіту, до якого входить Сколе [532, с. 1960].

На публічне управління оподаткування собак мали вплив й громадські організації. Так, у 1905 році у Пешті проходив VIII Міжнародний ветеринарний конгрес. З питань утримання собак в Австро-Угорській імперії виступав ветеринарний лікар Йозеф Шпільман, зробивши історичний екскурс щодо питання регулювання собак на законодавчому рівні у країнах Європи, яке сформовано: в Австрії – 29 лютого 1880, Угорщині – 24 березня 1885 року, Німеччині – 23 червня 1880 року, Швейцарії – 1872 р., Франції – 1881 році. Він відзначив, що у всіх країнах Європи законодавство побудоване на однакових принципах, а саме: правила знищення бродячих собак, які підозрюються на сказ; лікування підозрілих на сказ тварин проводити лише під наглядом влади,

заборона вживання м’яса, молока, зняття шкіри з тварин, які підозрюються на сказ; спосіб знищення трупів тварин, карантин собак, коней, ВРХ, свиней, які мали контакт зі скаженими собаками, на три місяці, накладення карантинних обмежень з забороною на певний час у місцевості утримувати собак і котів. На початку ХХ століття багато країн вживали заходи щодо ефективного контролю за рухом собак, обов’язку виводити у публічні місця собак з намордником, зменшення собак у містах через підвищення податку на собак, заборона експорту собак з-за закордону. Доповідач ставив у приклад владу Німеччину, яка подолала сказ і, там не лише найжорсткіше законодавство, але й його правозастосування. Особливо це стосується контролю за бродячими собаками. На своє підтвердження він навів такі дані по Баварії (Додаток Б).

Лобіюючи питання підвищення оподаткування власників собак, він навів такий факт, що у великому герцогстві Баден податок на собак був запроваджений ще у 1832 році. У цьому ж році за собаку потрібно було сплатити 6 марок і їхня чисельність становила 26000 особин, а у 1844 році податок було знижено до 2,6 марок і кількість собак зросла майже вдвічі – до 45000. У 1877 році податок зріс до 16 марок і кількість собак зменшилась теж вдвічі – до 28824.

У 1905 році у Берліні податок на собаку становив 20 марок, у Відні – 8 крон, у Львові – з 1901 року податок становив 10 крон, не зважаючи на стать собаки і без звільнення від податку, що сприяло зменшенню чисельності собак та розповсюдження сказу [535, с. 313–318].

Питання боротьби із сказом розглядалось на Міжнародному симпозіумі в 1928 році, на який було запрошено представників всіх держав. Для успішної боротьби із сказом було ухвалено рамкову угоду, відповідно до якої всі країни зобов’язувались запровадити точну реєстрацію собак через реєстраційні жетони [529, с. 750].

У місцевих львівських періодичних виданнях публікувалась статистика захворювань на сказ тварин та людей. Найбільше публікацій зустрічається у «Ветеринарному огляді», який виходив у Львові в 1886–1939 рр. за ініціативи Галицького ветеринарного товариства [536, с. 147–154]. Так, у 1884 році в

Австрії на сказ загинуло 56 осіб, тоді як у Галичині – 37. Галицьке ветеринарне товариство звертало увагу влади, що Галичина є найбільш неблагополучною серед інших провінцій імперії щодо панзоотії сказу [524, с. 187]. У 1886 році в Галичині було зафіксовано 202 випадки сказу у собак, з яких: здохло 46 та забито 156. Ще забито 796 собак, які контактували зі скаженими. У цьому ж році собаками було покусано 70 людей, з яких двоє заразилось сказом. З покусаних 22 коней заразилось – 2; з 64 голів ВРХ заразилось – 22; з покусаних 105 свиней заразилось 10. Найбільше випадків сказу зафіксовано у Бродівському повіті (9 випадків), у Кракові (14), у Львові (9) [537, с. 202]. У 1888 році у Галичині кількість випадків сказу у собак збільшилось до 247, з яких: здохло 63 та вбито 184. У цьому ж році собаки покусали 84 людини, 7 коней, 28 голів ВРХ, 114 свиней [538, с. 276]. У 1889 році у Галичині було також зафіксовано збільшення захворювання собак на сказ до 273 випадків, з яких: 67 загинули самі та 189 умертвили. Собаки, хворі на сказ, покусали 84 людини, 10 коней (захворів 1), 41 гол. ВРХ (захворіли 23), 152 свині (захворіли 37). Було вбито 745 собак, які мали контакт з хворими собаками [538, с. 225–226]. У 1890 році у Галичині сказ було зафіксовано у 48 повітах. У собак сказ ідентифіковано у 282 тварини, з яких: 103 природно загинули, а 179 – умертвили. Собаки покусали 143 людей, (3 – захворіли), 9 коней (3 – захворіли), 54 гол. ВРХ, (28 – захворіли), 153 свиней (20 –захворіли), 2 вівці (1 – захворіла). Було вбито 1005 собак, які мали контакт з хворими собаками [540, с. 267–268]. У 1894 році панзоотія сказу поширилась. У порівнянні з 1893 роком сказ у 1894 році поширився до 50 повітів, що становило на 9 повітів більше. Сказ зафіксовано у 318 собак – на 16 більше. Також у 1894 році собаками було покусано 130 людей – на 20 людей більше. Четверо осіб померло від сказу [541, с. 212–216]. У 1894 році було вбито 1072 собаки та 40 котів, які мали контакт зі скаженими собаками. Відмічалось, що з Бережанського повіту епідемія сказу перейшла у Золочівський, Перемишлянський, Рогатинський, Станиславівський повіти [434, с. 4].

Переносниками сказу вважались лисиці. Для зменшення чисельності лисиці використовувалась отрута – стрихнін [542, с. 179–180]. Детальніше про

статистику щодо захворювань собак та людей на сказ у Галичині та Австрійській імперії в1891-1900 роках подано у додатку В.

Тогочасні фахівці відзначали, що сказ набув великого поширення як в Галичині, так і в Німеччині у дев'яностих роках XIX століття [543, с. 250–251]. Слід відмітити, що наприкінці XIX ст. медицина ефективніше почала лікувати хворих на сказ людей. Так, інститут Пастера у Парижі повідомляв про свої здобутки в лікуванні сказу, вказуючи, що якщо в 1886 році з їхніх пацієнтів помирав 1 з 100, то вже у 1898 році – 0,2 зі 100, тобто, за 12 років ефективність лікування підвищилась у п'ять разів. Всього за 13 років існування цього закладу (1886–1898 рр.) в інституті пройшло лікування 21631 особа, і лише 99 з них померли. Вказувалось, що головною причиною неефективного лікування було те, що хворі запізно звернулись [544, с. 4].

Також історичні джерела свідчать, що органи публічного управління вживали низку заходів з метою врегулювати чисельність собак у Львові, наповнити міський бюджет й боротись з панзоотією сказу. Вже через десять років після утворення Австрійської монархії, правове поле якої поширювалось на Галичину, виходять нормативно-правові акти, які врегульовували механізми поводження з собаками.

Одним з важливих інструментів публічного управління була регламентація діяльності гицлів, які займались відловом бродячих собак. Зокрема, Розпорядженням Австрійського Міністерства внутрішніх справ від 15 лютого 1855 року було заборонено використовувати для відлову собак петлі з дроту, так як такий вид відлову собак є негуманним. Однак, як свідчать історичні джерела, його неправомірно використовували у Львові. Для вирішення цієї проблеми Розпорядження намісника Галичини від 14 березня 1877 р. L. 50451 регламентувало, що для відлову собак необхідно застосовувати сітку. Воно вимагало, щоб виловлені собаки були належним чином годовані після вилову, що свідчить про гуманні підходи публічного управління Галичини при вирішенні питання утримання собак. Розпорядження передбачало також, щоб вилов собак відбувався у ранішні години, так як тоді найкраще видно, які собаки є без господаря. Адже вранці собаки забігають до

Львова з найближчих сіл. Найбільша увага львівського магістрату була прикута до того, щоб виловлювати собак найперше на околицях міста. Слід відмітити, що гуманітарний аспект при вилові собак мав домінуюче значення для громади Львова, так як через два місяці через Розпорядження намісника Галичини від 26 травня 1877 року L. 15371 була дана вказівка магістрату Львова про визначення точних ранішніх годин з планом вулиць, на яких буде проводитись відлов гицлем собак. Адже відомо, що нерідко місцеві мешканці чинили опір при вилові собак, так як сцени їхнього вилову викликали обурення. Тому у центрі Львові для допомоги потрібно було залучати поліцію [318, с. 2283–2284].

Розпорядження Галицького намісництва від 24 травня 1905 року L. 73.733 та від 7 червня 1906 р. L. 67.914 визначили, що місто Львів відноситься до неблагополучних міст Галичини щодо сказу. Місцевим органам влади з метою зменшення контактів між тваринами було наказано контролювати власників собак, щоб ті не випускали їх за межі власних будинків, або за межі подвір’я. Собаки, яких виводили на прогулянку, повинні були бути у жорсткому наморднику. Виняток становили собаки під час полювання [338, с. 286–287], і це свідчить про те, що такі підходи публічного управління сприяли ефективному використанню тваринного світу. Для практичного виконання цих розпоряджень магістрат Львова скликав спеціальну нараду, на якій було ухвалено рішення щодо посилення гицлем відлову бродячих собак. Історичні джерела є свідченням того, що такі заходи впливу мали позитивні наслідки, так як гицель за 24 години виловив в місті аж 100 собак [545, с. 6]. У розпорядженні визначався й алгоритм правозастосування. Зокрема, передбачалось, щоб всі собаки, які заходять до міста, перебували на карантині і не контактували з іншими тваринами. Особлива увага публічного управління була акцентована на агресивних собаках, яких їхні власники повинні були утримувати на прив’язі. Власники собак, які ходять на прогулянку, повинні своїх собак тримати на поводку та у наморднику. Намордник повинен бути з густою сіткою, щоб його не прокусити. Жорстка, негуманна позиція публічного управління, що стосувалась утримання собак, була зумовлена великими викликами через розповсюдження епізоотії сказу.

Так, гицель мав вказівку: собак без намордників і без власників на місці буде вбивати поліція, але якщо навіть вони будуть виловлені і до 3-х годин не з'явиться його власник, то собаку вб'ють. Історичні джерела свідчать, що публічне управління Галичини сприяло діагностуванню собак на сказ. Так відповідно до п. 15 Закону від 29 лютого 1888 року власники собак, які помітили симптоми сказу у тварини, зобов'язані направити її на Кульпарківську, 15. Також з метою зменшення контактів собак з людьми було заборонено з собаками заходити до трамваїв, ресторанів, магазинів, парків, кафе та інших публічних місць, що сприяло розірванню епідеміологічного ланцюга. Відповідальність за контроль за цими діями покладалась на поліцію, що свідчить про важливість для влади принципів правозастосування. Також про важливість для влади практичного виконання власниками собак вимог даного розпорядження свідчить й той факт, що відповідно до Закону від 24 травня 1882 року власники собак, які не повідомили, що їх собака має сказ, притягувались до кримінальної відповідальності [310 , с. 176–179].

Заборонялось випускати собак у місто без нагляду, а у публічні місця потрібно виходити з намордником. Вперше було зроблено виняток для собак, яких використовували на полюванні та для сторожових собак. Всі бродячі собаки повинні були бути виловлені і не пізніше, ніж за 48 годин під наглядом поліції вбиті. Заборонялось видавати собак, виловлених без намордника. Від поліції вимагали карати порушників відповідно до п. 45 закону від 24 травня 1882 року [546, с. 14–15], що мотивувало галичан дотримуватись вимог законодавства. Вражаючу кількість порушень і притягнень до відповідальності фіксували у Львові органи правопорядку на початку ХХ ст. Так, у 1907 році у місті було реєстровано 3357 собак. Органи правопорядку виявили 1251 порушника, які прогулювались містом з собакою без намордника. Середній розмір штрафу складав від 1 до 2 крон [547, с. 397].

Всього порушників було оштрафовано на суму 1882 крони 70 геллери [548, с. 444–445]. Слід відміти, що за Другої Речі Посполитої у Львові за невиконання вимог законодавства щодо обов'язкового вигулу собак у намордниках магістрат покарав чотирьох осіб триденним арештом без права

викупу [549, с. 5], що було набагато жорстокіше, ніж за Австрії. Відповідно до тогочасного законодавства навіть за замовчуванням перед поліцією або ветеринарним лікарем симптомів сказу власника собаки могли ув'язнити на два місяці [550, с. 2], тоді як у Львові за Австро-Угорської імперії передбачався лише штраф.

Одним з механізмів подолання сказу, який широко використовувався у Львові, було зобов'язання власників собак вдягати на собак намордники та прогулюватись з собакою лише на поводку. Зважаючи на агресивність певних порід собак – догів, бульдогів, їх незалежно від епізоотичної ситуації по сказу слід було вигулювати у наморднику і на поводку [551, с. 3]. Головним чином розпорядження Львівського магістрату про обов'язковість утримування собак у наморднику та на поводку стосувались загострення епізоотії на сказ у Львові, яка проявлялась збільшенням випадків укусу людей собаками. Зокрема, такі розпорядження приймались у 1891 [552, с. 2], 1900 роках [553, с. 2], 1907 р. [554, с. 3].

Після припинення випадків покусання людей собаками ці вимоги відмінювались. Так, 13 січня 1898 року Львівський магістрат ухвалив рішення про відміну попереднього рішення щодо вигулу собак у намордниках. Підставою для прийняття цього рішення стало те, що у Львові протягом трьох місяців не було зареєстровано жодного випадку сказу. Дописувачі часопису «Слово Польське» вказували, що ця вимога тривала два роки, але вже півроку майже ніхто цього не дотримується [555, с. 2]. Аналогічне рішення було ухвалене Львівським магістратом у грудні 1906 року. Підставою для цього було те, що з 25 серпня 1906 року по 1 грудня 1906 року у Львові не було зареєстровано жодного випадку сказу [556, с. 3]. Слід відмітити, що редакційна політика львівських часописів різнилась поглядами на гуманні аспекти щодо поводження із собаками. Одним з часописів, який радикально підтримував гуманні аспекти, була «Народна газета». У статті з промовистою назвою «Нещастя» були описані негативні наслідки для собак при утриманні їх у намордниках [557, с. 2].

Слід відмітити, що не лише сказ був причиною утримувати собак на поводку, але поведінка деяких власників. У львівські періодиці повідомлялось, що хоча при вході до Єзуїтського саду (сучасний Івана Франка) висить табличка про заборону заходити із собаками, але цього ніхто не дотримується. Більше того, один з мешканців Львова кожного дня заходить до парку, щоб дресирувати собаку, який нищить газони та кущі [558, с. 4].

З метою регулювання чисельності собак у Львові Галицький сейм ухвалює низку актів. Так, відповідно до Закону Галичини, підписаного Францом Йозефом 19 грудня 1872 року, в силу вступило право на стягнення податків за собак на території міста Львова. Цей закон вийшов у відповідності до рішення Галицького сейму. Визначалось, що за кожного собаку, який знаходиться на території міста Львова, слід сплачувати 2 золоті ринські. Оплату слід було здійснювати щорічно у січні місяці. Сплаті податку підлягали собаки, які перебували на території Львова більше чотирнадцяти днів. Вартість оплати становила суму як за цілий рік. Не підлягали оплаті щенята, які смокчуть молоко. За невиконання цих норм існував штраф у двійному розмірі – 4 золоті ринські [304, с. 169].

Слід відмітити, що питання оподаткування собак у Львові піднімалось у 1867 році. Так, дописувач «Народної газети» вказував, що Львів за кількістю собак йому дуже нагадує Константинопіль [559, с. 3]. На посаду гицля приймали на конкурентних принципах. Про відкритість дій органів публічного управління свідчить той факт, що інформація про проводення конкурсів публікували у місцевій пресі.

Так, 9 листопада 1880 року магістрат Львова оголосив конкурс на посаду гицля. В умовах зазначалось, що термін контракту буде укладатись на три роки: з 1 лютого 1881 року по 31 січня 1884 року. Претенденти на посаду гицля повинні були подати заявки до 30 листопада 1880 року. Про високі вимоги, які ставила перед собою влада, свідчить те, що до заяви необхідно було долучити автобіографію, документи про освіту та окремо – про знання польської мови (читання та письмо). Для виконання своїх службових обов’язків місто передасть переможцю конкурсу майновий комплекс на вулиці

Клепарівській, 9. За умовами конкурсу гицель в рік буде отримувати 400 золотих, при чому оплата коштів буде здійснюватись щоквартально. За ці кошти гицель повинен утримувати ще трьох помічників та коня. Додатково 30 золотих він буде отримувати на обслуговування візка, яким буде перевозити тварин, та для закупівлі вапна для дезинфекції. Існувала можливість доробити у приватних осіб за надані додаткові послуги [560, с. 9]. Аналогічні умови конкурсу були оголошені у 1884 році, але оплата за роботу служби підвищилась з 400 до 600 золотих [561, с. 11]. У 1885 році контракт на посаду гицля укладався лише на рік.

Умови виконання гицлями контролювала місцева влада. Так, на засіданні міської ради Львова 30 грудня 1880 року розкритикували роботу гицля. Було відзначене часте зловживання посадовими обов’язками. Тож з ним розірвали контракт і до визначення на конкурсних засадах нового гицля виконувати обов’язки призначено на п. Зігля з Дрогобича [562, с. 4]. У 1884 році на посаду гицля прийняли п. Ехнера, який перед тим вже декілька років тому працював гицлем [563, с. 3], а 31 січня 1885 року на засіданні міської ради Львова було ухвалено рішення про укладення контракту з Зіглем ще на три роки [564, с. 4].

Аналіз стенограм Галицького сейму дає можливість побачити політичну складову у публічному управлінні утримання собак у Львові. Зокрема, на засіданні Галицького сейму у 1872 році з промовою виступив депутат Скварчинський, який зачитав петицію магістрату м. Львова про дозвіл на оподаткування собак. У доповіді він вказав, що метою встановлення оподаткування собак є не лише наповнення бюджету міста, це призведе до їх зменшення у Львові, а утримувати собак будуть лише особи, яким буде конче необхідна їхня допомога [565, с. 353]. Закон від 1872 року проіснував п’ять років і втратив своє значення відповідно до п. 8 Закону Галичини «Про оплату за собак, які знаходяться на території міста Львова», підписаний цісарем 29 листопада 1877 року. Закон від 14 січня 1890 року відмінив дію закону від 29 листопада 1877 року, встановивши плату за собаку – 5 золотих незалежно від статі тварини [566, с. 10–11].

28 серпня 1877 року депутат Верещинський у Галицькому сеймі вказував, що закон від 19 грудня 1872 року визначає податок у 2 золотих за собаку з метою зменшення їх у Львові, але це не сприяє їхньому зменшенню. Тож з метою вирішення питання щодо зменшення популяції собак у Львові президент Львова 14 грудня 1876 року провів засідання за участі дев'яти ветеринарних лікарів, серед яких був і головний ветеринар Львова. Було досягнуто консенсусу і ухвалено рішення – підвищити плату за самців до 5 золотих, а за самок – 1 золотий. Підготовлено відповідний проект закону, за який Верещинський запропонував проголосувати. Для обґрунтування цієї ідеї він використав статистику: дохід міста Львова від сплати податків за собак становив у 1873 р. 7660 золотих, 1874 р. – 5600, 1875 р. – 5400, 1876 р. – 5200, а поголів'я собак зменшилось [567, с. 425]. Основною новелою цього Закону була диференціація суми сплати від статі тварини: за попереднім законом від 1872 року сплачували 2 золотих незалежно від статі. Собаки, які утримувались на власній території і перебували постійно на прив'язі, звільняли від сплати, але про їх існування потрібно було також повідомляти магістрату [306, с. 127]. Слід відмітити, що влада Львова була зацікавлених у збільшенні доходів від сплати податків за собак та у зменшенні їхньої популяції. Так, на засіданні Львівської ради від 14 листопада 1881 року було ухвалено рішення про підвищення оподаткування собак з 4 до 8 золотих [568, с. 3]. Галицький сейм цей законопроект відхилив. Але магістрат не припиняв намагання щодо збільшення оплати за собак. На засіданні Галицького сейму 26 листопада 1889 року була заслухана петиція (звернення) магістрату Львова щодо зміни податку на собак. По цьому питанню доповідав доктор Гошад – член Президії крайової управи. Він аргументував зміни до Закону від 29 листопада 1877 року про оподаткування собак тим, що відповідно до цього закону оподаткування собак становило велику різницю через стать: за самця – 5 золотих та за самку – 1 золотий. Він відзначав, що на початку це дало результати у сфері подолання сказу, але мало й негативні сторони: різне оподаткування статі негативно сприймалось львів'янами. Львівський магістрат просив внести зміни до законодавства, щоб від самиць та самців брали оплату 5 золотих. Було

запропоновано проект закону [569, с. 1120]. Такої ж думки дотримувався професор ветеринарії Станіслав Круліковський, який вказував, що запровадження у Львові в 1886 році меншого податку на самиць собак у порівнянні з самцями не дало належного результату. Цей податок навіть не призвів до зменшення собак у Львові [570, с. 57]. Більше того, у 1884 році Галицьке товариство охорони тварин вказувало, що однією з причин поширення сказу у Львові є недосконалість рішення влади, яка встановила різний податок за статтю. Була внесена пропозиція, щоб податок на собак у Львові становив 2 золотих за самицю і 3 – за самця. Прихильники змін підкреслювали, що навіть у багатому Відні податок від собаки становить 4 золотих, у Станиславові – 2 золотих [571, с. 82–84]. Ветеринарний лікар Йозеф Шпільман на VIII Міжнародному ветеринарному конгресі у Пешті вказував, що запровадження поголовної оплати податку не дало очікуваних результатів, так є багато зловживань. Багато кімнатних та мисливських собак власники записували до категорії собак на прив'язі. Лише збільшення штрафу та примусове надягання на собаку намордника виявились ефективними та привели до зменшення поширення сказу серед собак і людей. Зменшення покусів спричинила також кастрація собак, так як кастровані тварини стають менш агресивними. Дієвий вплив мало запровадження у Львові жетонів, які повинні були при сплаті податку отримувати власники з зазначенням власника собаки. Його необхідно було прикріпити до нашийника, а при пропажі собаки можна було легко знайти господаря [535, с. 313–318].

Практично аналогічні вимоги щодо застосування жетонів при ідентифікації собак висловило Галицьке ветеринарне товариство. На загальних зборах, які відбулись 27 лютого 1908 року, розглядалось питання боротьби із сказом у Львові. За результатами обговорення ухвалено рішення звернутись до влади, щоб за прикладом Німеччини на жетоні, який повинен знаходитись на нашийнику собаки, повідомляти інформацію про місцевість, власника собаки, кличку [572, с. 147].

Слід відмітити, що магістрат Львова дослухався до пропозицій вчених та громадських організацій та у 1908 році ухвалив рішення про оподаткування

собак незалежно від статі у розмірі 10 крон. У цьому рішенні передбачено, що після сплати податку власникам собак видаються жетони з білої бляхи у формі серця, які слід прикріпити до нашийника собаки. За собак, які утримувались на прив'язі, податок не сплачувався, але про них потрібно було повідомити магістрат, і їм безоплатно видавали жетони, але іншої форми. За собак, які утримувались у Львові менше року, слід було сплачувати податок у розмірі 5 крон. Фінансисти підрахували, що ухвалення магістратом такого рішення, принесе до бюджету Львова в 1909 році 22000 крон доходу [573, с. 445]. Влада Львова дала гицлям вказівку посилити у місті вилов собак, власники яких не сплатили податку. Віддавати собак власникам лише після проведення аукціону [574, с. 14]. У 1909 році Львівський магістрат ухвалює рішення про оподаткування собак: 10 крон незалежно від статі. Оплатити потрібно було найпізніше 15 лютого [575, с. 3]. Аналогічну суму оподаткування собак визначено на засіданні Львівської міської ради від 6 листопада 1913 р. За собак, які утримувались на прив'язі, не потрібно було сплачувати податку, але для них необхідно було придбати жетон вартістю 60 геллерів [576, с. 2]. У 1919 році величина податку не змінилась, але всі власники собак повинні були придбати жетон вартістю 50 геллерів; за дублікат вартість підносилась вдвічі – 1 крона [577, с. 4].

З метою стабілізації епізоотії сказу у Львові Львівський староста в 1907 році ухвалив рішення заборонити селянам відвідувати ярмарки разом із собаками, так як траплялись випадки, що вони залишали їх у місті. Поліція була зобов'язана взяти на облік собак не лише у місті, але й в навколишніх селах. Вказувалось, що особливу увагу слід звернути на такі села, як Замарстинів, Клепарів та Знесіння [578, с. 153–154], [547, с. 397], бо з цих сіл багато людей цілий день працюють у місті, й не маючи можливості прогодувати собак, випускають їх на цілий день до Львова [548, с. 444–445]. З метою зменшення чисельності бродячих собак львівські гицлі виїжджали на роботу у навколишні села. Зокрема, у 1907 році гміна Брюховичі замовила і оплатила послуги гицля [579, с. 3].

У міжвоєнний період на засіданні Львівського магістрату від 9 жовтня 1935 року було ухвалено рішення – встановити у Львові на 1936/37 рр. такі податки за кімнатних собак: за першого – 20 злотих, за другого – 40 злотих, третього – 60 злотих; у гмінах, які межували зі Львовом – по 10 злотих за собаку [580, с. 3].

Статистика свідчить, що органи публічного управління, застосувавши економічні важелі при оподаткуванні собак у Львові, домоглись їх зменшення з 6595 голів у 1886 року до 3728 голів у 1911 році. При цьому слід врахувати, що населення Львова у цей період збільшилось наполовину. Детальніше у додатку Г.

Крім зменшення поголів'я собак, що позитивно вплинуло на епізоотичний стан по сказу у Львові, до бюджету міста надійшло від сплати податку на собак в 1900 році 13000 крон [581, с. 3], у 1904 році – 20000 крон [582, с. 406–407]. У 1936 році дохідна частина бюджету Львова повинна була збагатитись на 105000 злотих від податку на собак [583, с. 8].

У зменшенні чисельності собак велику роль відіграли й гицлі, які в місті виловили у 1888 році 1298 бродячих собак, а у 1905 році – 3258 [584, с. 133], у 1908 році – 1898 собак і 56 котів, в 1909 році – 1293 собаки та 66 котів [585, с. 153–154].

З літературних джерел відомо, що належну увагу Львівська влада приділяла зведенню приміщення для гицлів, використовуючи для ухвалення рішення такі демократичні інструменти, як громадські слухання. У пресі публікували оголошення про проведення громадських слухань 19 червня 1897 року на 10 годину, на які були запрошені всі зацікавлені особи. На цьому комунікативному заході пропонувалось спільно вирішити організацію у Львові скотомогильника на території власності п. Едмунта Навроцького, що знаходиться на вул. Клепарівській, 19 [586, с. 10].

З метою належної організації роботи гицлів Львівський магістрат у 1903 році на будівництво приміщення виділив 15 тис крон [587, с. 4]. У цьому ж році розпочалось будівництво на землях Пiліховського, де вже був скотомогильник. Після завершення будівництва нового приміщення гицлі повинні були

покинути попереднє, яке знаходилось на початку парку Вішньовського, по вул. Клепарівській [588, с. 2].

Крім заходів, які вживали органи влади для зменшення собак, на їх чисельність вплинули й кулінарні смаки Сходу. У тогочасній пресі відзначалось, що деякі жителі Львова прийняли китайську кулінарію і вживають у їжу м'ясо собак. З цієї причини у Львові попропадають вгодовані собаки [589, с. 74].

Одомашнення тварин має й негативні сторони для людини. Однією з них є передача від тварин захворювань (антропозоонозів), які є спільними для людей та тварин. Одним із найнебезпечніших інфекційних захворювань, яке найчастіше протікає у гострій формі, є сказ. Історичні та статистичні дані свідчать, що у Львові органами публічної влади у різні роки досліджуваного періоду фіксувалась різна кількість випадків захворювання собак та людей на сказ. Так, у 1870 та 1871 роках не зафіксовано жодного випадку сказу серед людей, у 1874 р. – 1 випадок, в 1875 р. – 2, в 1876 р. – 4 [567, с. 425], в 1882 р. – 2 [535, с. 313–318]. «Ветеринарний огляд» (1892 р.) публікував статистику сказу з 1886 по 1890 рік (додаток Д).

У 1892 році з 8 покусаних осіб захворіла на сказ 1 особа [570, с. 57]. Слід відмітити що, той же «Ветеринарний огляд» у 1888 році вказував, що у 1887 році було покусано скаженими собаками трьох осіб та виявлено 65 скажених собак. Це суперечить даним цього ж видання, оприлюдненими у 1892 році [590, с. 133]. Аналогічні неточності спостерігаються у звіті ветеринарного лікаря Львова за 1895 рік, де вказано, що виявлено 34 скажені собаки, а не 20, як зазначено вище [524, с. 187]. У 1904 році у Львові зафіксовано 8 випадків сказу собак [591, с. 215–216].

Слід відмітити, що центральні органи публічного управління у Відні організували при Львівській ветеринарній академії лабораторію з діагностики тварин на сказ. У цій лабораторії проводили діагностику тварин з Галичини і з Буковини. Детальніше про діяльність лабораторії за період (1897–1904 рр.) викладено у додатку Е.

Великий внесок у лікуванні людей, покусаних собаками у Львові, зробило «Львівське рятувальне товариство». Так, доктор Я. Фелс опублікував у часописі «Лікарський голос» інформацію про діяльність цієї організації від початку (8 травня 1893 року) і по 1905 рік. Детальніше у додатку Ж.

На думку доктора Я. Фелса, збільшення звернень у їхню організацію не свідчить про те, що у місті стало гірше з епізоотичною ситуацією на сказ, а пов'язане з тим, що їхня організація стає популярнішою. Він вказував, що найбільше покусів людей собаками відбувається у літні місяці, коли собаки більше часу перебувають не в домі, а надворі, і багато жителів Львова прогулюється з ними. Так, за статистикою у січні було покусано 28 людей, лютому – 45, березні – 52, квітні – 80, травні – 84, червні –106, липні –128, серпні – 124, вересні – 88, жовтні – 67, листопаді – 65, грудні – 26. Всього 893 людей отримало допомогу через укуси. Крім укусів собак надано допомогу від укусів іншими тваринами, а саме: 21– конем, 3 – білками, 2 – мишами, 4 – щурами; по одному – свинею, мавпою, папугою, видрою, щупаком, змією [592, с. 198–199].

Органи публічного управління Галичини встановлювали законодавчі вимоги щодо умов торгівлі дичиною. Як показує аналіз правового забезпечення торгівлі дичиною та рибою, держава здійснювала наповнення бюджету через акцизний податок при торгівлі дичиною на внутрішньому ринку та через встановлення мита при торгівлі дичиною та рибою з іншими країнами, регулювала споживчі ціни під час воєн, контролювала якість мисливської продукції і торгівельних послуг. Так, у розпорядженні Галицької фінансової дирекції від 15 жовтня 1858 р. № 39.319 йдеться про оподаткування дичини при реалізації її на території м. Львова. При реалізації дичини необхідно було сплатити два види податків – споживчий та міський, причому споживчий податок був у два рази вищим, ніж міський. Практика сплати двох різних видів податку свідчить про високий рівень децентралізації публічного управління.

Відповідно до цього розпорядження за реалізацію одного оленя необхідно було сплати 1,05 ринського золотого та 0,52 ринського золотого, кабана живою вагою 30 і більше фунтів – відповідно 0,79 та 0,39, кабана живою

вагою до 30 фунтів – 0,26 та 0,13, зайця – 0,05 та 0,03, розроблену дичину (за центнер віденський – 50 кг) – 1,05 та 0,52, рябчика, качку, вальдшнепа, дику гуску, бекаса, куріпку – 0,05 та 0,03, дрозда, перепілку й інших птахів, придатних для харчування – 0,02 та 0,001 [10, с. 362]. Слід відміти, що оподаткування у 1858 році було від 5 до 40% вищим, ніж у 1857 році [593, с. 68–69], що вказує на збільшення ролі використання тваринного світу у формуванні публічних бюджетів. Відповідно до Розпорядження влади Львова на рівні 1858 року залишилось оподаткування за право реалізації дичини з 1 січня 1876 року. На 5–25 % зменшується оподаткування дичини відповідно до розпорядження, яке почало діяти у Львові з 2 липня 1883 року [594, с. 70–71]. Це дає підстави стверджувати, що таким чином політика публічного управління була спрямована на стимулювання виробництва та реалізації харчової продукції з дичини.

У 1903 році у порівнянні з 1858 роком номінально вдвічі зростає податок, але якщо врахувати інфляційні процеси, то рівень оподаткування зберігався на одному рівні. Так, за право реалізації оленя необхідно було сплатити всіх податків на суму 4,7 золотих ринських, кабана – 3 зол., зайця – 0, 21 зол., розробленої дичини – 7,10 за 100 кг. зол. Слід відміти, що у цьому році крім споживчого та міського податку вводився третій – надзвичайний, який складав від 20 до 30 % до міського податку. Споживчий податок при реалізації дичини зберігся у Львові й після Першої світової війни. Слід відмітити, що у цей період діяв лише один податок. Без сплати податку дозволялось реалізовувати лише оленя. Можна припуститти, що така політика публічного управління лобіювала інтереси багатших страт суспільства – мисливців, які добували оленів виключно заради мисливських трофеїв – рогів і, як правило, за невелику найкращу частину туші – полядвицю. За кабана від 17 кг і більше потрібно було сплатити 300 марок, зайця – 30, за центнер розробленої дичини – 1000, фазана, глухаря, тетерука, куріпку, рябчика – 40, дрозда, перепілку, бекаса – 20 [595, с. 98–99].

Великий впив на публічну політику при організації торгівлі тваринним світом мали громадські мисливські та рибальські організації. Так, Галицьке

мисливське товариство було незадоволене діями Львівського магістрату: «..у Львові вільно продають дичину, яку незаконно відстрілюють, без відповідних сертифікатів про походження дичини», «купівля дичини у Львові проводиться на високому рівні, а податкова охорона не діє..», «браконьєр, який не може збути свою дичину на місці, їде до Львова, де має можливість продавати дичину дорого. Відзначалось, що особи, які купують дичину у злодіїв, самі стають співучасниками злодійства» [178, с. 6–7], а С. Павлік звинуватив у цьому євреїв, які без сплати податків закуповували м'ясо у браконьєрів: «тому у Львові у них можна було купити м'ясо втричі дешевше ніж на базарі» [596, с. 2–6].

Аналогічні податки діяли також у Кракові, де за реалізацію центнера риби у 1911 році необхідно було сплатити 10,4 крони, тобто, близько 5 золотих (Додаток И).

У 1907 році за можливість реалізації дичини в Кракові необхідно було сплатити такі податки: за голову оленя – 1,05 крони, кабана до 17 кг – 0,79 крони, козулі – 0,27 крони, зайця – 0,06 крони, розібрану дичину за центнер – 1,88 крони, диких птахів, фазанів, глухарів (більших та кращої якості) – 0,11 крони, а гіршої якості – 0,06 крони [597, с. 165]. Слід відмітити, що вартість дичини на 30–50% була вищою від вартості м'яса свійських тварин. Оподаткування фазана було в десять разів вищим за оподаткування малої домашньої курки однакової ваги. Навіть якщо порівнювати оподаткування пернатих з іншою дичиною, то воно було високим. Зокрема, рябчика, вага якого в 6–8 разів менша за вагу зайця, оподатковували по одній ставці [211, с. 259–260]. Вищий рівень оподаткування продукції тваринного світу свідчить про те, що продукція тваринного світу користувалась більшим попитом, а купити її могли собі дозволити заможні особи, які сплачували збільшенй розмір податку.

Наступний нормативний акт, що врегульовував оподаткування споживання мисливської продукції харчування, в тому числі й пернатої дичини, був прийнятий 15 березня 1919 р. За реалізацію одного фазана, глухаря, тетерука необхідно було сплатити 3,2 крони, що в чотири рази перевищувало оплату, закладену в попередньому законі від 1911 року. Але за реалізацію

свійських пернатих сума була у чотири рази меншою: споживчий податок при реалізації індика становив 2 крони. У залежності від пори року реалізації коливався податок й на гусей: з березня по червень – 1,2 крони, з липня по лютий – 80 геллерів; за 1 курку або голуба – 16 геллерів [9, с. 43–44]. Аналогічний податок на торгівлю існував у Царстві Польському в 1840 році [175, с. 602].

Політика органів публічного управління Галичини базувалась на тому, що фіскальні органи Галичини через контроль за сплатою податків опосередковано боролись з браконьєрством. У журналі «Ловець» була навіть опублікована гумористична історія про боротьбу з браконьєрством на Долинщині з провокаційною назвою «Посмертна мандрівка козулі». Так, 18 листопада 1876 року львівська акцизна (податкова) охорона, виконуючи свої обов'язки з нагляду за рухом товару, затримала на вокзалі Львова посилку з козулею (самку), відправлену поштою з Долини п. Фішером з Болехова до п. Малецького, який працював у англійському готелі у Львові. Тогочасне законодавство не тільки забороняло торгувати дичиною у немисливський сезон, але й добувати самиць козулі. Був складений відповідний протокол та проведене розслідування, в ході якого отримувач посилки – п. Малицький зізнався, що купував дичину у Долині, але вона приходила у відповідний час. Він висловив своє обурення, що продавець не зазначив у посилці стать тварини. У свою чергу, поліція допитала у Долині продавця Фішера, який пояснив, що козулю купив на базарі і не відрізняє самця від самиці. Козулю конфіскували, продали на аукціоні за 10 золотих, а кошти направили у фонд бідних [598, с. 182].

Джерела свідчать, що предметом оподаткування була не лише дичина, але й риба. Дослідник Галичини В. Грабовецький вказував, що рибалки на Гуцульщині платили податок у розмірі 672 пструги (форель) або сплачували грішми 5 золотих [599, с. 186]. Крім живої риби, на думку дослідника М. Мандибури, податок також сплачувався сушеною [600, с. 21]. Про сплату спеціального рибальського податку на річках Лімниці та Свічі йшлось у «Географічному словнику Царства Польського та інших слов'янських країн»

[601, с. 536], [602, с. 507], [603, с. 510], [604, с. 358], [605, с. 516]. Крім податку за право вилову риби був у деяких місцевостях запроваджений податок за право використання рибальських снастей. У «Географічному словнику Польського Королівства та інших слов'янських країв» відзначалось, що «невід» був найоптимальнішим знаряддям для промислового рибальства. За його використання ще у другій половині XVIII ст. рибалки з Сокальщини на Бузі платили дуже високі податки (10 зол. в рік). Також описано факт, що у селі Поториця (нині Сокальський район) у 1765 р. риболови від ятера платили по 3 зол., від невода – по 10 зол., від зломки (złomki) – по 10 зол. податку [604, с. 876]. Зафіксовані випадки, коли органи публічного управління застосовували механізм зменшення або відміни оподаткування застосовували з метою стимулювання торгівлі рибою. Так, у 1535 році король Зигмунт І видав наказ Львівському старості Станіславу Одровонзову, щоб за привезену до Львова солону рибу з будь-якої місцевості не брати податки [606, с. 443–448]. Така політика органів публічного управління Галичини початку XVI ст. сприяла споживанню продукції тваринного світу.

Оподаткування за право реалізації риби існувало у Галичині в середині XIX ст. Так, відповідно до розпорядження Галицької фінансової дирекції від 15 жовтня 1858 р. № 39.319 визначався розмір оподаткування. За реалізацію віденського центнеру (50 кг) свіжої риби, раків, ікри накладали два податки – споживчий та міський, загалом потрібно було сплатити 1,57 крон, тоді як за реалізацію морської риби лише 62 центи [10, с. 362]. Тож розмір оподаткування рибної продукції показує, що політика органів публічного управління Галичини середини XIX ст. лобіювала експорт дешевої морської рибної продукції.

В подальшому політика публічного управління сприяла місцевому рибальському товаровиробнику. Історичні джерела свідчать, що в 1876 році за право реалізації у Львові 100 кг річкової та ставкової риби, раків, ікри слід було оплатити 1,05 золотого, а за реалізацію 100 кг морської риби – 3,18 золотих, що свідчить про стимулювання податковими механізмами виробництва місцевого ставкового та річкового рибальства. Аналогічна величина податку була й у 1883 році. З 30 жовтня 1903 року за реалізацію 100 кг річкової риби податок

підвищився вдвічі і становив 7,10 золотого, а морської – 2,35 [607, с. 5–6]. Вже за правління Другої Речі Посполитої у 1923 році за право реалізації у Львові 100 кг свіжої риби необхідно було сплатити 3000 марок, а морської – 800, тобто, політика публічного управління стимулювала експорт морської риби. У Кракові в 1911 році за реалізацію 100 кг риби та раків стягували 10,4 крони, що відповідало 5 золотим ринським [28, с. 236]. Тогочасні дослідники вказували, що податки, мита та збори на 20 % здорожчували вартість риби на ринках Львова [608, с. 188], що негативно позначалось на виробництві та реалізації продуктів рибальства. Контролюючі органи влади відзначали, що з метою уникнення податків деякі торгівці не декларували перевезення російської рибної продукції територією Галичини і підпільно продавали її на ринках Львова [340, с. 5].

Крім оподаткування дичини у галузі мисливського господарства велике значення для наповнення бюджету мало й оподаткування за використання мисливських угідь. Так, за підрахунками тодішньої державної статистики в 1898 р. в Австро-Угорській імперії дохід від ведення мисливського господарства склав 31 802 500 крон, а податок за виконання права полювання – 88 тис. крон [609, с. 11–17].

Органи місцевого самоврядування мали право суму податку збільшувати. Зокрема, гміна міста Кракова рішенням від 18.01.1926 року збільшила розмір оподаткування втричі, і воно сягало 30 грош за гектар. У рішенні визначалось, що податок слід було сплатити двома частинами, а саме: упродовж перших чотирьох тижнів кожного півріччя [23, с. 2]. Всього у 1926 році у бюджет міста Кракова надійшло 600 злотих податку за користування мисливськими угіддями [610, с. 2]. У тогочасній пресі відзначалось, що деякі мисливські господарства приховували від податкових органів кількість добутих диких тварин, подаючи недостовірні дані [611, с. 58]. Делегування повноважень щодо визначення розміру оподаткування на рівень місцевого самоврядування свідчить про високий ступінь децентралізації влади.

Слід відмітити, що оподаткуванню підлягало не лише право реалізації дичини, а й використання права полювання. Власне продукція мисливського

господарства виступала еквівалентом сплати податків. Так, цінним лисячим хутром можна було сплатити податки замість грошей. Зокрема, Гетьман України – Остафій Дашкович (Литовський воєвода, а згодом Черкаський та Канівський староста) встановив податки, які козаки повинні були сплачувати шкірами куниць та лисиць [3, с. 54]. Хутро лисиці стає основною платіжною одиницею при сплаті податку на Поліссі. Зокрема, у 1470 р. нарівні з грошима, медом, хутром куниці можна було розрахуватись її хутром в околицях Житомира. Традиція розплачуватись за накладений податок на право полювання шкірами лисиць, куниць, білок, яйцями, курми, пшеницею існувала й на Волині та Польщі у XII–XIV ст. [3, с. 146–149], [25, с. 824] Певні особливості оплати були й у Галичині, де лисицями сплачували податки церкви, корчми та осілі селяни [3, с. 155]. Лисячою шкірою оплачували не лише податки, але й також судове мито [612, с. 7].

Відомо, що людство при полюванні застосовує декілька методів добування тваринного світу. На нашу думку, добування дичини за допомогою капканів поступається лише її добуванню з використанням вогнепальної зброї. У Галичині це явище було широко розповсюджене у період, поки не набула широке застосування зброя при добуванні дичини. Більше того, капкани охоронялись законом ще за панування Владислава Ягайла (1351–1434), крадіжка капканів прирівнювалась до крадіжки дичини [300, с. 3–22]. В подальшому у статуті Великого князівства Литовського в 1588 році стаття 12 визначала «псування принад злодійським звичаєм»: якщо б хтось чиїсь принади попсував (під принадами тут розуміється капкани, різноманітні пастки), намазавши їх часником чи дьогтем, то повинен був заплатити власнику принад три рублі. Треба зазначити, що дьоготь та часник відлякують тварин, і капкани стають непридатними для подальшого використання. Якщо б хтось вкрав приманку («шатро») на тетерука або сітку для відлову куріпок, той мав би заплатити штраф: за шатро на тетерука – три рублі, а на куріпок – рубель [613].

Гуманітарний розвиток суспільства позначається й на культурі добування тваринного світу, що віддображається й в публічному управлінні, зокрема й в законодавстві. Так з 30 січня 1875 року у Галичині вводиться в дію

перший Мисливський закон Галичини, який встановлює заборону добування дичини за допомогою капканів, силець та інших подібних споряджень. Винятком був лише вилов перепілок та дроздів [72, с. 379]. Наступний Мисливський закон дозволяв використовувати капкани лише на хижаків, але у цьому випадку вся відповідальність за безпеку людей та запобігання їхньому каліцтву покладались на особу, що розставила капкани. Крім того, у випадку, коли кабани або ведмеді завдавали збитків власникам сільгоспугідь, то власникам земельних ділянок також дозволялось виставляти капкани, але виключно за дозволом повітової влади (сучасний аналог райдержадміністрацій) [16]. Можна було використовувати за дозволом повітової влади отруту для зменшення чисельності поголів'я хижаків [614, с. 136 – 138]. Мисливський закон Галичини у 1910 році [104, с. 340–344] визначав, що для відлову дичини заборонено застосовувати капкани [1 , с. 43–55], але з припискою, що кожен власник земельної ділянки має право добувати хижаків [615, с. 172–173] із застосуванням капканів [26].

Заборона використання капканів була визначена і в наступному Мисливському законі 1927 року. Виняток складали хижаки [73], до яких відносились вовки, видри, куниці, тхори, горностаї, кролики, сороки, яструби [74, с. 1–81]. В Німеччині, яка найбільше в Європі славилась культурою мисливства, взагалі відповідно до Мисливського закону від 1934 року повністю було заборонено використання капканів, в тому числі й на хижаків [39, с. 303–305]. У Королівстві Прусії на початку XIX ст. особи, які використовували капкани, прирівнювались до злодіїв і несли покарання за крадіжки [616, с. 226]. Забороняли використовувати капкани й у Царстві Польському при полюванні на благородну дичину. Для добування хижаків дозволяли встановлювати ловчі ями, гаки, сітки, отруту, капкани [508, с. 202–209]. Відповідно до Мисливського закону від 1871 року винуватець відлягав покаранню від півтора до 10 рублів штрафу або ув'язненню від 3 до 7 днів [516, с. 49–53]. За спорядження капканів у період, коли заборонялось будь-яке полювання, штраф подвоювався, так як шкода для тваринного світу була більшою [175]. Виняток становило використання сіток для відлову дроздів [19, с. 469 – 472], а у державних лісах

капканами відповідно до Закону від 1853 року дозволяли добувати ще й білок [467, с. 382–397]. Але, як свідчать історичні джерела, звичаєве право домінувало над законодавством. Так, на початку XIX ст., коли вогнепальна зброя ще не була досконалою, основним методом для добування боязкої серни у Галицьких Татрах були капкани, сильця та самостріли [617, с. 29–30].

Полювання з застосуванням капканів на благородні види тварин було заборонено на початку XX ст. у Прусії [17] та Моравії [618, с. 122]. У Данії (1931 р.) було дозволено використовувати капкани виключно при полюванні на видру, або на загороджених ділянках [38, с. 32]. Лише для добування зайців, глухарів, тетеруків, куріпок дозволяли у 1900 році використовувати капкани у Норвегії [619, с. 11]. Також на початку XX століття дозволяли для полювання використовувати капкани й в Японії [69, с. 144]. Тож спостерігаємо чіткий прояв кореляції – у країнах Європи, де вища культура, лише як виняток було дозволено використовувати капкани.

Дослідники мисливства Галичини звертали особливу увагу на те, що застосування капканів завдає більше шкоди, ніж браконьєрське полювання із застосуванням зброї [172, с. 173–175]. Вплив на органи публічного управління мали громадські організації. Так, Галицьке мисливське товариство вживало заходи, щоб не допустити цей вид браконьєрства. На зборах 25 травня 1898 року було прийнято звернення до старост, в якому наголошувалось, що звичай добування дичини петельниками у Галичині є дуже розповсюдженим і завдає багато шкоди [171]. Більше того, питання застосування капканів розглядалось і на Міжнародному мисливському конгресі у Відні 1910 року. Було ухвалено резолюцію для всіх країн імперії – повністю заборонили полювання із застосуванням капканів у своїх законодавствах, [620, с. 245–247] адже велика кількість браконьєрів, які полюють з капканами, призводить до значного зменшення дичини [59, с. 173–176].

Під час Першої Світової війни браконьєрські полювання значно зросли через російських солдатів, яких здебільшого мобілізували із Сибіру, і вони були вправними мисливцями. Саме вони конфісковували у лісників та місцевого населення всі капкани. Доходило до того, що під час обшуку зривали навіть

підлоги у хатах [173, с. 15]. За свідченням багаторічного керівника мисливського господарства у Мізуні Долинського повіту, росіяни конфіскували всі капкани [621, с. 3–4].

Слід відмітити, що 3 грудня 1927 року у Другій Речі Посполитій прийнято Мисливський закон, стаття 41 [622, с. 8–10] якого дозволяла використовувати капкани виключно для добування хижаків [103, с. 210–211], [458, с. 220–222]. Незаконне добування мисливських тварин за допомогою капканів прирівнювали до важкого порушення правил полювання і у міжвоєнний період карали штрафом у 600 злотих або ув'язнення до шести місяців. Натомість незаконне полювання з застосуванням вогнепальної зброї відносилось до категорії легких порушень і каралось штрафом до 300 злотих [517, с. 204].

Для запобігання випадків добування дичини за допомогою капканів у деяких мисливських товариствах діяла норма, відповідно до якої мисливські охоронці були зобов'язані протидіяти незаконному полюванні із застосуванням зброї, і при застосуванні капканів, петель, отрути [283]. Слід відмітити, що у країнах Австро-Угорської імперії питання незаконного добування дичини за допомогою капканів контролювали на високому рівні. Так, у Крайні для жандармів, які проходили службу у сільській місцевості, були запроваджені спеціальні курси для боротьби з особами, які незаконно використовують для добування дичини капкани [623, с. 61].

Велику проблему на початку ХХ ст. становив низький моральний рівень населення, який спричинявся до того, що селяни у Галичині не лише використовували капкани для вилову пернатих, але й також розорювали гнізда птахів сапами та вилами [624, с. 55–56]. Негативний вплив на мисливство мав й розвиток залізниці: робітники, які будували колії, масово використовували для добування дичини капкани. «Злапаного зайця, або косулю колійовий майстер несе до першого жида, або продає знайомому машиністові» [166, с. 165].

Правозастосування органами публічного управління, відстоювання інтересів у політичних процесах, що впливають на ухвалення мисливського

законодавства, та порушення законодавства під час правозастосування органами державної виконавчої влади, становить тло для корупційних діянь.

Аналізуючи фахову мисливську історичну літературу, відзначаємо, що найпоширеніші корупційні зловживання у галузі мисливства спостерігались при ухвалені рішення щодо надання права оренди полювання. Про це згадано у доповіді міжнародного комітету у Відні (1910 р.). У документі вказувалось, що запобігти цьому зловживанню можна було лише через конкурентну процедуру аукціону з надання мисливських угідь в користування [625, с. 303–311].

Слід відмітити, що органи публічного управління намагалась контролювати видачу мисливських білетів та зброї. Зокрема, за вказівкою Станиславівського воєводи проведено перевірку організації мисливського господарства, завдяки якій контролюючі органи виявили багато порушень, а саме: проведення полювання без оформлення оренди права полювання, зафіксовано низку порушень під час видачі мисливських білетів, тобто, особи, які претендували на їх отримання, не відповідали вимогам законодавства. З метою зменшення навантаження на чисельність добування дичини була вказівка зменшити видачу мисливських білетів [626, с. 10–12].

Були зафіксовані факти корупції при організації аукціонів органами державної влади. Селянам навіть не давали право самостійно вести мисливське господарство у випадках, коли вони, сформувавши мисливську спілку, платили гміні іноді в 10–12 разів вищу ціну, ніж пани з міста [627, с. 188–191].

Також критичну до влади позицію зайняв депутат Галицького сейму Жардецький, який неодноразово вказував на недолугість нового Мисливського закону [84, с. 2012].

Зафіксовано корупційні дії посадових осіб, уповноважених визначати відшкодування за збитки, завдані мисливськими видами тварин сільськогосподарським виробникам. Так, на засіданні Галицького сейму 16 лютого 1914 року депутат Іван Курівець (в майбутньому – член Державного секретаріату Західноукраїнської Народної Республіки) став на захист селян, звернувшись до намісника Галичини щодо зловживання своїм службовим становищем лісничого Юзефа Кисілевського з Великої Тур'ї Долинського

повіту. Він вказував, що при відшкодуванні збитків він знущається над людьми, заставляючи їх чекати цілий день, а щоб їм не сприкрилось, заставляє в цей час різати та колоти для себе дрова. Через таку принизливу процедуру багато селян відмовились від відшкодувань. При визначенні суми відшкодувань він занижує їхню вартість у десятки разів. Більше того, доповідач відзначав, що той поводиться з людьми, ніби він поміщик. Людей називає мургами, драбами, злодіями й іншими гидкими словами. Замість громадських робіт на користь села селяни косять йому сіно, а після роботи він їх пригощає горілкою та ромом [85, с. 439–440]. Слід відмітити, що Галицьке мисливське товариство взяло на себе контроль за справедливим вирішенням такого роду конфліктів. Керівництво товариства направило своїм делегатам директиву, щоб вони втручались у вирішення конфліктів і вирішували їх на компромісній основі [93, с. 41–42].

Один з проявів корупції у галузі мисливства спостерігався також при зловживанні становищем посадових осіб, які відповідали за охорону дичини. У статті «Торгівля дичиною, рибою і раками у Галичині» С. Павлік відзначав, що одним із найбільших чинників, який негативно впливає на галузь, є зловживання службовим становищем особами, уповноваженими на охорону мисливських угідь, в той же час органи виконавчої влади та органів місцевого самоврядування самоусунулись від контролю за вирішенням цих питань [229, с. 2–6].

Галицьке мисливське товариство у резолюції XVIII з’їзду (1913 р.) зазначало, що влада не сприяє боротьбі з браконьєрством, що є випадки, коли професійних браконьєрів зловили охоронці, але їх не лише не покарали, а навпаки, влада наказала віддати їм зброю, оскільки ці браконьєри були потрібні для вирішення політичних справ» [628, с. 134–135]. Слід відмітити, що й мисливські охоронці не цуралися брати хабарі. Микола-Богдан де Новіна Лучаковський, який працював на Калущині лісовим інженером, у своїх спогадах «З Галицьких Ловищ» згадував, як одному браконьєрові вдалось відкупитись, бо мисливський охоронець дав неправдиві свідчення в суді. За цю

послугу браконьєр відплатив побережнику Сковроніку великою кількістю сушених грибів та лісових горіхів [122, с. 35].

Відомі зловживання владою при охороні угідь. Мав місце випадок, коли у Ворохті Юра Пітеляка, який знайшов після Першої Світової війни карабін, потайки ходив на полювання в панські ліси. Пан Грабовський, який закупив полювання у Ворохті, зловив його під час полювання і застрелив, звинувативши у браконьєрстві. Цей факт знайшов навіть відображення у народній творчості (співанці). Зі співанки дізнаємося також, що приїхала комісія з Делятина для розслідування обставин і нечесно поступила відносно звичаєвих норм гуцулів [57, с. 58].

Великий вплив на подолання корупції мали громадські мисливські організації Галичини. Зокрема у 1904 році Галицьке мисливське товариство звертало увагу намісника Галичини на проблеми галузі, які випливають з бездіяльності місцевих органів державної влади. Воно висунуло вимогу, щоб повітова влада енергійно втручалась у вирішення проблем мисливства, точно виконувала Мисливський закон. Керівництво товариства відзначало, що серед найбільших проблем були недотримання владою вимог законодавства при наданні в користування мисливських угідь, відсутність дієвого контролю влади за дотриманням тогочасного законодавства, зловживання при видачі мисливських білетів, відсутність дієвого контролю за дотриманням термінів полювання на певні види дичини, у боротьбі з браконьєрством, нелегальною торгівлею дичини, недопущення у мисливські угіддя собак. Також товариство звертало увагу намісництва, що представники (делегати) товариства повинні були виступати експертами старост при вирішенні питань, пов’язаних з мисливством.

Розглянувши це звернення, Галицьке намісництво своїм розпорядженням № 108.358 (Львів, 13 серпня 1904) за підписом намісника графа А. Потоцького звернулось до всіх старост Галичини з наступними вимогами:

- запрошувати представників (делегатів) Галицького мисливського товариства консультантами при ухваленні рішень, що стосуються мисливського господарства;

- старости повітів повинні взяти під особистий контроль надання в користування мисливських угідь, дотримання правил полювання, складання присяги мисливськими охоронцями, видачу мисливських білетів, контролювати мисливські угіддя для запобігання випадкам браконьєрства та дотримання правил торгівлі дичиною [629, с. 209]. Також товариство лобіювало зміни до тогочасного мисливського законодавства, щоб конфісковану зброю у браконьєрів направляти повітовій владі, а не гмінам. На думку товариства, ці зміни зможуть запобігти корупції, так як державна виконавча гілка влади більш відповідально ставиться до виконання своїх обов'язків, ніж органи місцевого самоврядування [630, с. 30].

Слід відмітити, що з метою впливу на органи публічного управління та лобіювання інтересів у кожному повіті серед членів Галицького мисливського товариства обирали делегата, який відповідно до своїх посадових обов'язків повинен був наглядати за всіма мисливськими справами у своїй частині повіту. В його обов'язки входив контроль за діями повітової влади в частині точного виконання вимог мисливського законодавства, а у випадку зловживань слід було повідомляти керівництво товариства та інформувати журнал «Ловець» з метою надання публічного розголосу незаконним чи неефективним діям влади у сфері використання тваринного світу [93, с. 41–42].

З розпадом Австро-Угорської імперії на території Другої Речі Посполитої організовується Малопольське мисливське товариство, яке стало спадкоємцем Галицького мисливського товариства. З тогочасних публікацій довідуємось, що товариство було не задоволене діями керівника Сколівського повіту, який порушував вимоги законодавства при видачі мисливських білетів та дозволів на зброю [631, с. 2–3].

Висновки до Розділу 2

Встановлено, що законодавче забезпечення права власності на дичину відіграє ключову роль в організації мисливського господарства. Великий вплив на лобіювання законодавства Галичини досліджуваного періоду в частині права власності відігравали соціальні групи, які об'єднувались у політичні партії та громадські організації. Крім того, великий вплив на ці процеси мали також й національні чинники, зокрема українці та поляки. Виявлено, що у Галицькому сеймі інтереси селян, серед яких переважали українці, представляла частина депутатів Михайло Король, Євген Олесницький, Юліан Романчук Жардецький. У цьому їх підтримував також Іван Франко. Одним з найпоширінеших механізмів позбавлення права розпоряджатись дичиною було обмеження права полювання шляхом видачі обмеженому колу осіб мисливських білетів, дозволів на вогнепальну зброю, права організації мисливських господарств.

Право власності на мисливські види тварин у досліджуваний період Галичини тісно пов'язане з суспільно-політичною системою держави. З метою ефективної організації ведення мисливського господарства право власності на мисливські види дичини обмежувалось для малих землевласників з метою їх об'єднання у більші господарства, на яких можна раціонально вести господарство. За здачу в оренду права користування мисливськими видами дичини їх власники отримували відповідні суми коштів. Встановлено, що значний вплив на формування ціни мало місцезнаходження земельної ділянки, яку здавали в оренду з правом полювання. На рівні підзаконних актів мисливські товариства теж встановлювали право власності на добуту дичину під час проведення полювання.

Право регулювання користування мисливськими угіддями корелюється з політичним режимами, які визначали механізми їх використання. Виявлено, що у різних країнах були різні підходи щодо права полювання на власній земельній ділянці. Якщо мисливське законодавство у Франції, Англії, Швеції, Норвегії, Бельгії, Голландії, Іспанії, Румунії, Італії давало право полювання власникам земельних ділянок незалежно від їх площі, а без їхньої згоди ніхто не мав право полювати, то у Німеччині та країнах, які входили до Австро-Угорської імперії,

визначалась мінімально допустима площа, власник якої мав право полювати. На різних принципах надавались у користування мисливські угіддя. У Бельгії, Франції, Росії оренда права полювання здійснювалась шляхом проведення аукціонів, в Іспанії це питання вирішували виключно органи державної влади. У Швеції та Фінляндії ця функція покладалась на короля.

У низці країн з метою раціонального використання дичини між землевласниками та орендарями права полювання укладались угоди, в яких визначались не лише розмір орендної плати, але й зобов'язання щодо невиснажливого використання популяції дичини, заходи щодо запобігання поширення епізоотичних захворювань, регуляція чисельності шкідливих та хижих тварин. Встановлено, що основними положеннями, які врегульовували це питання, були: визначення власності мисливських угідь, процедура оренди угідь, оплата за їх використання, охорона угідь від незаконного полювання.

Якість мисливської продукції під час торгівлі у Галичині базувалася на регулюванні дій торгівців дичиною і керівників мисливських господарств. Окремо ветеринарні аспекти врегульовували при експортно-імпортних операціях. Основні критерії оцінки якості м'яса дичини та риби у ветеринарному законодавстві базувались на свіжості м'яса, способах транспортування, обмеженнях при встановленні епізоотій, принципі заборони застосування отруйних речовин при добуванні дичини.

Аналіз законодавчого забезпечення державного управління галуззю мисливського господарства та інституційного забезпечення органів місцевої влади в період Другої Речі Посполитої показав, що воєводи мали широкі повноваження для впливу на галузь мисливського господарства.

Встановлено що податкова політика що оподаткування дичини була вищою, ніж м'ясо свійських тварин. Розмір податку у Галичині за реалізацію продукції мисливства встановлювався відповідно до виду дичини. Оподаткуванню підлягало право виконання полювання, податок залежав від місцезнаходження мисливських угідь та чисельності дичини, яка знаходиться в них. Аналогічні підходи існували у рибальському господарстві, особливість оподаткування якого полягала не лише в податку на право вилову риби, але й

на знаряддя для вилову риби. Виявлено, що податкові механізми застосовувались в публічному управлінні рибальства з метою стимулювати місцевого виробника. Встановлено, що для зменшення кількості мисливських собак і тим самим для зниження поширення епізоотичних захворювань застосовувались податкові важелі. Виявлено, що на розмір оподаткування мали також вплив політичні режими.

Правовому регулюванню підлягали й методи полювання. У своєму еволюційному розвитку людство у методах полювання пройшло етапи від використання капканів, силець та інших механічних засобів для добування дичини до повної їх заборони. Головним чином капкани застосовували з метою добування хижих тварин. З розвитком науково-технічного прогресу та ширшим застосуванням вогнепальної зброї на полюванні зменшується частка застосування капканів та методів отруєння дичини з метою добування. Виявлено, що галицьке суспільство негативно ставилось до добування дичини із застосуванням капканів. Особливе несприйняття виявили мисливці, які орієнтуватись не лише на м’ясо дичини, а й на мисливські трофеї, якими можна похвалитись на організованих мисливських виставках. Виготовленням капканів у Галичині займались на промисловій основі, а у мисливських часописах широко рекламували капкани та інші знаряддя для добування дичини, дозволені тогочасним законодавством.

Встановлено що при, в організації мисливського господарства воєводи мали відповідно до мисливських законів широкі повноваження, як визначення термінів полювання, перевірки діяльності старост, боротьбі з браконьєрством. Позитивний вплив на правозастосування у галузі мисливського господарства у Львівському воєводстві мала та обставина, що власне сам Львівський воєвода був палким прихильником мисливства.

Встановлено, що корупційні дії уповноважених осіб органів державної влади Галичини не сприяли ефективному розвитку мисливського господарства. Виявлено, що найбільше невдоволення суспільства викликали ухвалення рішення щодо надання в оренду права полювання, де переможця аукціону визначали всупереч тогочасному законодавству. Корупційні прояви мали

великий вплив на вирішенні судових рішень при відшкодуванні збитків, завданих мисливськими тваринами сільськогосподарським виробникам, притягнення порушників правил полювання до відповідальності та й самих мисливських охоронців при порушенні виконання службових обов'язків. Громадські мисливські організації вживали відповідних заходів з метою зменшення корупційних дій при правозастосуванні законодавства у галузі мисливського господарства.

Крім корупційних дій влади негативний вплив виходив від дій окупаційної влади під час воєн. Виявлено що у частині державного управління мисливським господарством та полювання окупаційна влада приділяла велику увагу визначенню кола осіб, яким видавали мисливські посвідчення та дозволи на зброю. Вирішальну роль відігравала лояльність осіб до окупаційної влади. Дія дозволів поширювалась на окремий регіон, а термін дії зменшувався до одного року. При втраті довіри до особи у неї можна було конфіскувати видані документи без пояснень.

РОЗДІЛ 3
ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ КОРИСТУВАННЯ ТВАРИННИМ СВІТОМ

3.1. Вплив міжнародних організацій на формування регуляторних механізмів у сфері користування тваринним світом

Про утворення міждержавних органів, які б координували ведення мисливства та використання тваринного світу на міждержавному рівні, відомо починаючи з кінця XIX століття. У 1882 році в м. Відень відбувся мисливський конгрес. Основною метою конгресу було утворення спілки мисливських товариств Австрійської монархії. На конгресі обговорювалась співпраця країн імперії в питаннях піднесення ефективності галузі мисливства та визначення спільних принципів у сфері використання тваринного світу. Та попри намагання учасників, на конгресі не було знайдено порозуміння щодо визначення принципів правового регулювання мисливства. Через непоступливість делегацій не вдалося визначитись з єдиним охоронним часом для мисливських тварин, що посідало і посідає визначальне місце у сфері ефективного використання дичини.

На цьому конгресі Галицьке мисливське товариство, представлене графом Романом Потоцьким, прийняло рішення приєднатись до Австрійської спілки мисливців. За цього було поставлено умову, що товариство припинить свою участь у спілці мисливців, якщо утискатимуться його права, і якщо Австрійська спілка мисливців неналежним чином підтримуватиме мисливські справи Галичини. Річний членський внесок для Галицького мисливського товариства було встановлено у сумі 50 злотих [93, с. 70].

В умовах Австро-Угорської імперії значна увага приділялась питанням структурування мисливських товариств. Так, з метою утворення центральної спілки Цислейтанських мисливських товариств 7 червня 1883 року у Відні відбулась попередня нарада за участю представників Чехії, Моравії, Штирії, Каринтії, Нижньої Австрі, Верхньої Австрії, Зальцбургу, Галичини, Тиролю, які входили до Цислейтанії. На нараді була висловлена думка, що всім

мисливським товариствам Цислейтанії потрібно діяти спільно для піднесення галузі мисливського господарства та ефективного викоритання дичини. Водночас, не слід допускати порушення автономії кожного окремого товариства монархії. Також ставилось питання щодо визначення законодавчих принципів побудови мисливського законодавства для Цислейтанських країн, а саме: мисливсько-поліційного законодавства, законодавства про діяльність мисливської охорони, про проведення полювання, про охорону мисливських тварин, про врегулювання торгівлі дичиною. Надзвичайно загострювалось питання охорони перелітних пернатих – особливо вальдшнепа. Була внесена пропозиція щодо прийняття для охорони перелітних пернатих єдиного закону, який би діяв на всіх землях. Практично така ж ситуація склалася із охороною самиці косулі.

На нараді йшла мова про неврегульованість питань з відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами в країнах імперії. Зверталась увага на необхідність стандартизації правового забезпечення з врегулювання процедури видачі мисливських посвідчень і посвідчень на право носіння зброї.

Для організації роботи з уніфікації мисливського законодавства та координації мисливських товариств було запропоновано утворити центральний орган мисливців імперії. Відзначалось, що утворення такого органу підвищить рівень поінформованості мисливців та громадськості. За утворення Центрального органу Цислейтанських мисливських товариств проголосували усі присутні делегати. Доручено створити організаційний комітет із шести членів з різних провінцій монархії. На комітет було покладено обов’язок вибрати керівника і приготувати для затвердження статут. Від Галичини участь у конгресі взяв доктор Зиґмунд Рігер [632, с. 120–125].

Для участі у наступній мисливській нараді з нагоди організації центрального органу мисливських товариств, яка мала відбутись у 1884 році у Відні, делегатом від Галичини було обрано д-ра Зигмунта Рігера.

Крім міжнародних мисливських організацій, які існували в Австро-Угорській імперії, в Європі була організована у 1908 році (м. Брюссель) міжнародна мисливська організація під назвою “Office international de

Dokumentation pour la Chasse" ("Міжнародна спілка підтримки мисливства"). Відповідно до статті 29 статуту спілки на неї покладалась підтримка всього, що стосується мисливства, а особливо підтримка мисливської бібліографії, колекціонуваня картин, малюнків, фотографій, інших документів, що стосуються мисливства у всіх народів. Для ефективного функціонування спілки, утворено виконавчий орган "College tehnigue", діяльність якого поширювалася на всі країни-учасниці. Для реалізації статутних вимог велась переписка з народами країн світу, які надсилали відповідну інформацію про мисливство. Отримані матеріали сортувались за напрямами: бібліографія публікацій з мисливства у книжках, газетах, брошурах, журналах; зібрання рисунків, картин інших предметів мисливської культури; зібрання документів, що складаються з наукових рукописних праць.

Галицьким мисливським товариством ставилось питання про самостійне членство Галичини у спілці "Office international de Dokumentation pour la Chasse". Мета самостійного членства – показати світовій спільноті особливості та відмінності Галицького мисливства. Втім, через самостійне членство, крім підтримки мисливства, ставилось завдання ще й на підтримку галицької культури, а саме: підтримку польської мисливської науки; каталогізацію польської мисливської бібліографії; організацію бібліотеки, яка насамперед буде складатись з польської літератури; зібрання фотографій, картин, документів, предметів старовини; усунення чужих польському мисливству впливів, а головним чином очищення мисливської мови; піднесення рівня польської мисливської літератури за допомогою організації конкурсів, сприяння мисливським письменникам у виданні їх праць. Річна сума членського внеску складала 25 франків [633, с. 169–170].

В 1907 році у Парижі, наступний аналогічний конгрес відбувся в 1910 році у наддунайській столиці Австро-Угорської імперії – Відні, де одночасно проходила перша міжнародна мисливська виставка. Робота конгресу була організована за напрямами: значення мисливства в економіці держави; мисливська статистика; пломбування добутої дичини; торгівля хутром; стандартизація мисливської зброї; інфекційні захворювання дичини;

акліматизація муфлонів. На конгресі, особливий наголос робився на організації та узаконенні мисливської статистики без якої неможливо ефективно вести мисливство.

Піднімалось питання і були висунуті пропозиції щодо вирощування хутрової дичини, як складової тваринного світу. Зокрема, д-р Кнауер подав пропозицію, щоб уряди країн-учасниць уніфікували мисливське законодавство з метою ефектиного використання тваринного світу. Суть уніфікації полягала у запобіганні випадків, коли в одній країні добування певного виду хутрової мисливської дичини забороняється, а у сусідній на неї можна полювати без будь-яких обмежень. Перед органами публічного управління ставилось питання, щоб мисливські закони були суворими до порушників правил полювання, а пропагування охорони природи слід починати вже у шкільному віці.

У секції правового регулювання конгресу, де головою був д-р Густав Мархет, екс-міністр освіти Австрії, дійшли висновку, що правове регулювання мисливства повинно мати й соціальну складову в частині залагоджування конфлікту між мисливцями та власниками права полювання. Найчастіше ці конфлікти виникали між власниками права полювання та місцевим населенням даної гміни. На цьому фоні відбувались також суспільні та партійні конфлікти. Вирішили, що при ухваленні мисливського законодавства, для суспільного спокою, необхідно враховувати інтереси всіх сторін [55, с. 245–247].

На практиці багато учасників конгресу, керуючись власними інтересами, так як представляли виключно мисливців, не були готові йти на компроміси і звертали увагу на те, що у сфері правового регулювання мисливства законодавство жодної з країн Австро-Угорської імперії не відповідало сучасним вимогам. Причиною такої позиції було те, що у багатьох країнах законодавство упереджено налаштоване до мисливства. Відзначалось, що таке мисливське законодавство є джерелом інтересів малих та великих власників полювання. Пропонувалось, у дусі демократичних суспільних настроїв того часу, забезпечити усім громадянам якнайбільшу свободу при відстоюванні своїх інтересів. З іншого боку відзначалось, що ефективне в однаковій мірі

сільське, лісове мисливське господарство на малих територіях, що було у власності декількох власників, не сприяло їх раціональному веденню. Інтереси великих та малих власників полювання були суперечливими і становили проблему для їх вирішення [634, с. 257–259].

У 1910 році у Відні була організована перша міжнародна мисливська виставка, де була представлена і Галичина. Поряд із організацією мисливської виставки був організований мисливський конгрес. Перший міжнародний мисливський конгрес був організований у 1907 році у Парижі французькою громадською мисливською організацією «Saint Hubert Club de France”. Як описував діяльність мисливського конгресу «Ловець», то у ньому взяла участь тодішня наукова, економічна, господарська еліта.

Керівництво конгресом взяв на себе князь Фредерик, а допомагали йому міністри або керівники департаментів міністерства сільського господарства Австрії так Франції. Робота на конгресі була організована таким чином, що учасники конгресу були поділені на групи, а саме: значення мисливства в економіці держави; мисливська статистика; пломбування добутої дичини; торгівля хутром; стандартизація мисливської зброї; інфекційні захворювання дичини; акліматизація муфлонів.

Мисливською статистикою займались др. Форхер з Відня і Лессе з Парижа, які наголошували на тому, щоб законодавчо врегулювати статистичні дані по мисливству. Вони вказували, що не слід діяти за сильно вкоріненими принципами: «Бог знає скільки народилось і скільки треба відстріляти», бо мисливство далі не буде розвиватись, якщо органи публічного управління не будуть керуватись реальнми показниками.

Доповідачами зверталась увага на те, що для економічного піднесення мисливства владі та мисливським товариствам потрібно вживати наступні заходи: проводити широку роз’яснювальну роботу про диких тварин; організувати гуртову закупівлю для споживачів мисливської продукції; організувати роботу холодильних камер для зберігання дичини; знизити тариф на перевезення продукції з дичини; організувати належну торгівлю дичиною на

базарах; спростити контроль над продажем дичини в спосіб, який би не створював незручності споживачам.

У частині виготовлення зброї та набоїв відзначалось, що необхідно встановлювати обов’язкові стандарти для всіх країн у цій галузі. Зверталась увага, що у Франції номер дробу не відповідає іншим країнам. Така ж ситуація була і в Англії, де дріб випускався взагалі із незрозумілою нумерацією. Невідповідність у зброї та боєприпасах призводила до непорозумінь під час полювань та псуванні зброї.

Для запобігання непорозумінь було прийнято рішення про дотримання німецького стандарту при відливанні дробинок; у мішечках, в яких продається дріб, слід повідомляти наступні дані – номер дробу, середній діаметр дробу у міліметрах, якість дробу (м’який, твердий), вага однієї дробини [91, с. 233–235].

Іншою темою, яку розглядали на мисливському конгресі, була також справа інфекційних захворювань тварин. З цього приводу зробив доповідь професор природничого музею у Парижі п. Троусера, який повідомив про епізоотію серни у Штирії. Але на думку доповідача цій проблемі можна було б запобігти, якби мисливський персонал був ознайомлений з методами боротьби із захворюванням тварин, але найефективнішу боротьбу з епізоотіями можна вести, коли ветеринарний нагляд проводить професійний ветлікар. Також для ефективної боротьби з епізоотіями, на думку пана Троусера, потрібно було б розробити інструкції по боротьбі з епізоотіями диких тварин.

У справі акліматизації мисливських тварин, і зокрема: муфлона, виступив пан Денис. У своїй доповіді він звернув увагу на той факт, що розвиток сільського, лісового господарства, туризму та й взагалі розвиток економіки призводить до знищення багатьох видів мисливських тварин. У таких локальних місцевостях, де швидко розвивається промисловість, не затримується жодна мисливська тварина. Одним із дієвих заходів для запобігання міграції мисливських тварин на таких територіях є організація вольєрів особливо для грубої дичини, яка в першу чергу від цього страждає. Іншим способом попередження міграції тварин з густо заселених територій є

відлов та переселення мисливських тварин в місця, де вони на волі будуть добре почуватись.

У цьому контексті на конгресі було прийняте рішення про те, щоб в усіх державах, а головним чином, на території яких пролягають шляхи міграції пернатих, заборонити на час перельоту полювання на перепілок, торгівлі нею. Стосовно вальдшнепа було прийнято рішення, щоб термін полювання на вальдшнепа у тих державах, де він починається 2 лютого, був безумовно відмінений.

Для правового врегулювання проблеми із перелітними птахами графом Кларі було запропоновано запровадження міжнародної конвенції, яка б охороняла перелітних мисливських птахів і вимагала повної заборони вживання сіток та капканів, а також полювання в будь-який спосіб у час висиджування яєць як на воді, так і на суші. Також було запропоновано включити до конвенції заборону відстрілу перелітних птахів з мисливських дробових гармат. Для цього потрібно було добитись, щоб всі країни взагалі заборонили продаж мисливської зброї більше 4-го калібру. Іншою проблемою регулювання, яка мала міждержавне значення, була охорона морських птахів, і в цьому питанні конгрес прийняв наступну резолюцію: видавати дозволи на право вибирання яєць морських птахів лише у такій кількості, щоб не перешкоджали росту чисельності популяції птахів; при виловлюванні морських птахів заборонити використання сітки та капканів.

Для подальшого вдосконалення міждержавних правових стосунків по охороні морських птахів на конгресі була організована комісія, метою якої було дослідження для встановлення міжнародних норм добування морських птахів та складання проекту міжнародної конвенції по охороні морських птахів [635, с. 245–247].

На конгресі майже всі промовці відзначали, що положення врегулювання мисливства у жодній із країн Австро-Угорської імперії не відповідають сучасним вимогам, а в багатьох країнах мисливське законодавство взагалі вороже наставлено до самого мисливства. Відзначалось, що полювання стоїть на межі конфліктів між власниками земельних ділянок та

власниками права полювання які доглядають за дичиною – «Демократичний дух часу старається забезпечити всім громадянам якнайбільшу свободу і якнайбільшу свободу щодо оборони своїх інтересів. З іншої сторони в однаковій мірі ефективне ведення сільського, лісового, або мисливського господарства на малих територіях, які є у власності декількох власників, не сприяє їх раціональному веденню. Інтереси великих та малих власників полювання завжди суперечливі і утворювали твердий горіх для його вирішення» [63, с. 257–258].

Типові конфлікти інтересів у мисливстві в рамках цивільного права подавав Генріх Гердтль – віденський адвокат, який окреслив два різні погляди на правове регулювання мисливства, а саме:

1. Право виконання полювання не може бути пов'язане із правом власності; в той же час обмеження права полювання повинно бути врегульоване відповідно до суспільно–політичної природи держави, яка б врегульовувала інтереси всіх суспільних груп.

2. Право привласнення дичини на мисливських угіддях належить його власнику від часу, коли тварина зайшла на його територію.

Як бачимо в цих правових поглядах чи не вперше в Європі були сформульовані два різні погляди на власність дичини. У першому випадку тварина є загально–суспільним добром, тоді коли у другому пункті вона є власністю власника земельної ділянки. Відповідно до діючого мисливського закону у Галичині право власності на дичину належало власнику земельної ділянки, на якій знаходилась мисливська тварина.

Протилежну від Генріха Гердтля думку мав голова адміністративного трибуналу Австрії-Франц Зенкер. Він пов'язував право полювання із виключним правом власності на землю та запропонував у своїй доповіді наступні норми: право полювання на тварин, які постійно знаходяться на землі, і на мігруючих тварин належать: власнику земельної ділянки загальною площею не менш як 300 га; мисливській спілці, яка буде утворювати мисливське товариство і буде управляти мисливськими угіддями на певних умовах шляхом оренди. Якщо площа ділянки не відповідає умовам

самостійного ведення мисливського господарства, то її потрібно приєднати до сусіднього мисливського господарства; залізничні колії, громадські та приватні дороги, ріки не переривають цілісності мисливського масиву; вузькі ділянки, які утворились через поділ мисливських грунтів, не надаються для утворення мисливського господарства; ділянки землі, які не відповідають умовам ведення мисливського господарства, повинні бути надані сусіднім мисливським господарства в оренду.

Доктор Бруно Шведер виголосив доповідь, в якій висловив стурбованість керування мисливством, і для його покращення запропонував наступні зміни до правового регулювання мисливства, де серед іншого звертав увагу на те, що при наданні права оренди мисливських угідь професійними мисливцям та лісникам повинні укладатись договори про способи полювання з дотриманням виконання права полювання та охорони зникаючих видів дичини. Зазначалось, що потрібно організовувати фахові курси, випуск мисливських книжок, написання заміток до газети. Як у звичайних та народних школах, так і в середніх, вищих потрібно вивчати, що ліс і мисливські тварини є суспільним скарбом всього народу, і обов’язком всього народу є його збереження. Потрібно запровадити здачу екзаменів при видачі посвідчень мисливця. Для піднесення стану мисливства потрібно запровадити наукову інституцію, а для піднесення чисельності мисливських тварин необхідно організувати відтворюючі ділянки, на яких би не дозволялось відстрілювати дичину, та проводити акліматизацію і догляд за особливо цінними видами дичини.

Також велику увагу було приділено на конгресі кримінальному праву у мисливському законодавстві. Із доповіддю на цю тему виступив доктор Ервін Доляйш, суддя найвищого касаційного трибуналу. У своїй доповіді він звернув увагу на те, що кримінальне мисливське законодавство є досить недосконалим. Він заявив: «Із практики відомо, що покарання за браконьєрство зазвичай не відповідає його справжній вині і не дає покривдженому жодного відповідного відшкодування, яке завдав йому браконьєр. Браконьєр підпадає під покарання виключно за крадіжку добутої дичини. Але вартість тієї дичини є надзвичайно малою. Від цієї малої суми і визначається сама міра покарання браконьєра.

Кожен власник полювання добре знає, яку шкоду насправді йому спричиняють браконьєри» [63, с. 258].

Ним було запропоновано будувати мисливські закони на наступних принципах: браконьєрство повинно каратись виключно кримінальним, а не мисливським законодавством. З цією метою потрібно перенести норми про покарання із мисливського законодавства в кримінальне; визначення «браконьєрство» повинно бути віднесено в кримінальному законодавстві до розділу злодійство; у праві потрібно чітко визначити поняття браконьєрство; необхідно чітко розмежувати поняття злочин-браконьєрство та поняття проступок – браконьєрство, яке повинно ґрунтуватись на величині нанесених збитків мисливському господарству; потрібно визначити міру покарання по ієрархії (тяжкі, середні, легкі), але при цьому потрібно розірвати ланцюг дуже лагідного покарання, яке існує на даний час; грошовий штраф потрібно застосовувати в широких межах як головний та додатковий вид покарання; браконьєрство повинно визнаватись за злочин, при якому покарання належить до компетенції держави.

Про загрозливу ситуацію з популяцією орлів доповів пан Райзер. Він повідомив, що орли-беркути хоч і завдають шкоду мисливській дичині, але не в значній мірі, і на даний час їх є дуже мало. Він посилався на відомих орнітологів, які стверджували, що добування цього гарного птаха не має під собою жодної підстави. Для відновлення популяції орлів, на його думку, потрібно було вжити наступні заходи, а саме: відмінити за добування орла будь-які премії, провести пропаганду корисності цього птаха; охороняти гнізда, в яких розмножуються пташенята орлів; вживати заходів щодо виставляння отрути на інших хижаків, так як в цю пастку потрапляє багато орлів.

Присутні члени конгресу ухвалили рішення щодо впровадження запропонованих змін до правового регулювання мисливства та застосування адміністративних заходів, які потрібні владі для покращення ведення мисливства. Всіх делегатів конгресу зобов’язано особисто подати ухвалу конгресу уряду тієї країни, яку вони представляли, та вжити всіх заходів для проведення відповідних змін у своїх законодавствах. Відстоюючи свої інтереси,

власники мисливських господарств, яких серед членів конгресу була переважаюча більшість, прийняли резолюцію, в якій йшлось про те, що «делегати всіх країн відзначали, що найбільшої шкоди мисливству завдало мисливське законодавство, вплив на яке мала «політично-компромісна» природа прийняття мисливського законодавства».

З метою охорони та раціонального використання тваринного світу створювались організації з охорони певних видів дичини. Так, 3 вересня 1926 року у Франкфурті-на-Майні зареєстровано статут «Міжнародного товариства охорони зубра», яке ставило собі за мету розведення зубра та тура. Воно збиралося налагодити видання журналу «Звіти міжнародного товариства охорони зубра». Сума членських внесків складала 5 марок, хоча члени за межами Німеччини мали право оплачувати членські внески валютою своєї країни [636].

Головою товариства було обрано К. Прімеля з Франкфурта-на-Майні. З польського боку у роботі товариства брали участь лише представники із Познанського зоопарку, де знаходились зубри. Представляли польську сторону Владислав Янта-Палчинський. Всього членів товариства із польського боку було 34 особи, з Німеччини – 194, з Італії – 42 [637, с. 840–841].

З розпадом Австро-Угорської імперії розпались і міжнародні мисливські організації, які були організовані із країн, які входили у склад імперії. Але їх місце заповнили інші новостворені мисливські організації. Для вирішення міжнародних проблем у галузі мисливства і координації спільних дій, 22–25 листопада 1928 року з ініціативи Франції у Нових Замках (Чехословаччина) відбувся Перший міжнародний з’їзд керівників мисливства Франції, Польщі, Румунії та Чехословаччини.

На конференції розглядались питання, встановлення принципів охорони диких птахів, перевезення між країнами мисливської зброї, отримання дозволу полювання іноземцям та питання отримання мисливських посвідчень, полювань іноземців з чужою зброєю, відсвіжування крові мисливських тварин, охорони зникаючих видів тварин, подолання браконьєрства, організації

мисливських виставок, на яких би представлялись традиції різних народів та велась популяризація мисливської науки.

Після обговорення було вирішено утворити міжнародну мисливську організацію, яка б мала назву “Міжнародна мисливська рада”. До організаційного комітету цієї ради увійшов керівник Дюрок (Ducrocg), від Польщі – Ейсмонд, Румунії – Саулесцу, Чехословаччини – Шмідт. Президія організаційного комітету звернулась до всіх керівників у галузі мисливства усіх європейських країн із запрошенням взяти участь у роботі «Міжнародної мисливської ради». Було вирішено, що керівництво Ради буде обиратись, коли до неї ввійдуть представники не менше десяти країн.

Учасники з’їзду відзначали, що у Польщі є найкраще мисливське законодавство, але ефекту від нього не буде, якщо у сусідніх державах буде інше законодавство: не відчуватиметься ефект у сфері покращення популяції мисливських тварин, особливо перелітних птахів [638, с. 853–854].

Заснування Міжнародної мисливської ради (Conseil International de Chasse) відбулось лише через чотири роки (1932 р.) у Парижі, де й був зареєстрований статут організації. Відповідно до цього статуту її головним завданням була популяризація знань про мисливство та охорона інтересів мисливства. З метою концентрування всієї законодавчої інформації про мисливство (закони, статути, постанови) ставилось завдання встановити безпосередні відносини між мисливцями країн-учасниць. Рада мала на меті привернути увагу урядів до проблем мисливства, гармонізувати мисливські закони у країнах-сусідах, підтримувати видавництва, які висвітлюють проблеми мисливства у світі.

Керівництво Ради складалось з осіб різних національностей відомих своєю діяльністю у галузі мисливства, а також вищих урядовців, які здійснювали керівні функції у сфері мисливства, власників великих мисливських господарств, науковців, мисливців, редакторів мисливських журналів. Відповідно до статуту чисельність членів Ради не могла перевищувати 15 осіб від однієї держави і не повинна бути меншою 4 осіб. Станом на 1932 рік Міжнародна мисливська Рада складалась із 170 членів, які

представляли 46 країн з усього світу. До 1932 року відбулись два з'їзди, а у 1933 році було заплановано провести з'їзд у Румунії [639, с. 292].

3.2. Роль політичних партій у формуванні державної політики користування тваринним світом

Еволюційний розвиток суспільства відображається у різних аспектах та на організації мисливського господарства, зокрема. Мисливство, головним чином, зачіпає інтереси селян, які є власниками земельних ділянок, та мисливців – жителів міст, які ведуть мисливське господарство та проводять полювання на селянських землях. Конфлікт інтересів в основному полягає в економічній площині: оплата за користування сервітутами на право проведення полювання; відшкодування збитків, завданих сільськогосподарським товаровиробникам. Менше заторкувались гуманітарні інтереси: проведення полювання у релігійні свята, право отримання дозволу на зброю тощо.

З розвитком демократичних процесів у Галичині кінця XIX ст. селянство все наполегливіше застусовуючи політичні важелі впливає на власників мисливських господарств щодо захисту своїх прав. Однією з багатьох політичних організацій, яка декларувала захист інтересів селян, була Селянська партія. З січня 1894 року виходить часопис «Спілка селян» («Związek chłopski») – друкований орган партії, в якому повідомляється, що селянська фракція буде відстоювати законні та політичні інтереси селян Галичини. Засновником та керівником партії був Станіслав Поточек (1849–1919 рр.) [450, с. 1]. З 1893 по 1908 рік він був керівником Селянської партії, до якої входило до двох тисяч членів, з 1897 по 1908 рік – представляв інтереси селян у Галицькому сеймі, з 1907 по 1911 рр. – депутат Віденського парламенту.

При наданні права організації полювання малозаможних селян всіляко намагались відсторонити багатші містяни, які для задоволення займались мисливством. Чинне на той час законодавство Австро-Угорької імперії забороняло надавати в оренду мисливські угіддя особам, які не мали права на володіння зброєю. Цю норму широко використовували органи державної влади, які ставили селянам перепони при придбанні зброї [640, с. 7]. Вартість дозволу

на зброю («Waffenpass») становила 2 крони [641, с. 242–243]. Не сприяла їм й інша вимога – володіння мисливським білетом, вартість якого на рік становила 10 крон, а на три – 30 крон [26, с. 2066]. Про актуальність питання щодо відміни мисливського білету та дозволу на зброю для отримання права організації мисливського господарства на власних земельних ділянках свідчить те, що його розглядали на вічі у Відні, куди з’їхались селяни з усіх частин Австро-Угорської імперії [642, с. 20]. Вони аргументували відміну обов’язкового отримання мисливського білету тим, що плата за мисливський білет це – вид податку, а вони не повинні двічі сплачувати податок при користуванні своєю власністю. Аналогічно вони аргументували й позицію щодо відміни оплати за надання дозволу на зброю, так як зброя є для селян знаряддям праці. З вимогою про відміну дозволів на вогнепальну зброю 14 січня 1894 року С. Поточек звернувся до Галицького сейму. Але це подання було відхилено. Урядовий комісар граф В. Лось відповів, що ні рільництво, ні полювання не є промислом, тому дозвіл необхідно отримувати [643, с. 39].

У пресі друкували багато скарг селян. Показовою стала скарга Петра Каліського з села Циранка біля Мельца. Він звернув увагу, що при проведенні аукціонів старости здійснюють корупційні дії. Мисливські угіддя, які ще недавно здавали за 35 золотих, на даний час здали лише за 2 золоті. Крім того, лише мисливські собаки під час полювання завдавали більшої шкоди, ніж плата за користування угіддями. Відомий випадок, коли один селянин намагався самостійно отримати право полювання. Виконуючи вимогу законодавства, він отримав у старости дозвіл на зброю. Придбавши револьвер та сплативши кошти за отримання мисливського білету, він все ж не зміг взяти участь в аукціоні, так як еліта визнала, що револьвер не є мисливською зброєю [644, с. 259–260]. Це звернення було настільки добре аргументоване, що польська фракція у Віденському сеймі домоглась його включення у порядок денний [645, с. 282–283]. Аналогічну вимогу ставили селяни гміни Купець, які скаржились, що їх не допускають до аукціону через те, що вони не мають дозволу на зброю [646, с. 87]. Голова партії С. Поточек звернувся до Галицького сейму, відзначаючи, що мисливські угіддя надаються бандитам, які зустрівши у лісі селянина навіть

без зброї, б’ють. У випадку, якщо людина починала тікати, то її могли і застрелити, а гміна не мала впливу на цю ситуацію. Відзначалось, що лише у Жешівському повіті за рік були три подібні випадки, коли було побито селян [647, с. 12–13].

Для лобіювання інтересів та вироблення спільної позиції 27 серпня 1894 року відбулось селянське віче у Львові (зал товариства «Сокіл»), на якому були присутні 2000 селян. Активну участь взяли й представники Селянської партії. Керівником віча було вибрано депутата Болеслава Жардецького. Розглядали й питання мисливства, велику увагу приділяли питанню відсторонення селян від права оренди мисливських угідь, проблеми з отриманням дозволу на зброю. Крім того, депутати вимагали, щоб аукціон на оренду права полювання проводила гміна, а не старостат [648, с. 118], так як селяни мали більший вплив на орган місцевого самоврядування. Селяни покладали велику надію, що у новому проекті мисливського закону оренду права полювання повинна надавали виключно гміна через проведення аукціону, участь в якому може брати особа, яке не має мисливського білету та дозволу на зброю [649, с. 13–14].

Іншою проблемою для селян щодо надання права полювання була мінімально допустима площа мисливських угідь 115 га, з якої повинно складатись мисливське господарство [204, с. 136–138]. Звісно, що селянин самостійно не володів такою великою площею землі, тому вони вимагали зменшити законодавчу вимогу до 50 га мінімально допустимої площі мисливських угідь. Свою позицію вони аргументували тим, що в інших країнах мінімально допустима площа була меншою, зокрема, в Альзасі – 25 га, Бадені – 45 га, Баварії – 72 га [650, с. 21]. Для реалізації інтересів селян у частині права полювання Станіслав Поточек вніс до Галицького Сейму пропозицію щодо надання самостійного права полювання селянам, які мають у власності лише 50 га; заборонити право полювати біля житлових будівель, а виключне право полювання біля власного будинку надати його власнику. Компетенцію при прийнятті рішення про надання права на користування мисливськими угіддями передати від старости до гміни, а першочергове право оренди повинно належати власникам земельних ділянок, з яких складається мисливське

господарство. Він вимагав відмінити обов'язковість отримання селянами дозволу на зброю та мисливського білету, боровся за право власників земельних ділянок добувати кабанів та лисиць без будь-яких дозволів у будь-який час і будь-яким способом [651, с. 20]. Для лобіювання цих вимог члени партії були зобов'язані збирати підписи селян на підтримку [652, с. 143].

Велике значення для селян мало вирішення проблеми відшкодування збитків. Для лобіювання цього питання партійний часопис публікував звернення селян. Зокрема, селянин та член Селянської партії А. Креніна з Слотвіни зазначав, що у їхньому селі лише у 1894 році селянам було завдано збитків на 27 золотих від кабанів, на 24 золотих – від вовків та на 7 золотих – від лисиць. Було складено відповідні документи, на які ніхто не реагує. При зверненні селянина до орендаря права полювання той зухвало відповідав, «що селяни того кабана чи вовка за хвоста не зловили» [653, с. 143]. Селяни справедливо відзначали, що прийняті сто років тому патенти Австрійського монарха, за якими мали б відшкодовувати збитки, на практиці не мають жодного значення [654, с. 125–128]. Селяни були також незадоволені бюрократичними процедурами, через які не вирішувались конфліктні ситуації про відшкодуванні їм збитків. Відповідно до діючого законодавства механізм відшкодування збитків передбачав, що повітова влада скликала для цього відповідну комісію, роботу якої повинен був оплатити селян, який і сам зазнав збитків. Нелогічність цих правових норм проявлялась у двох аспектах. Так, із власників свійської худоби (селян), корова яких зайшла у чужий город, стягнути відшкодування за завдані нею збитки відповідно до чинного на той час законодавства було набагато легше, так як ці справи вже вирішувала гміна. Крім того, були відомі факти, коли стада козулі по 50 голів топчуть поля, і збитки ніхто не відшкодовує, а якщо теля забіжить до лісу, то слід заплатити штраф – 5 золотих [655, с. 37].

Основним шкідником для селян були дикі кабани, які завдавали збитки посівам. Щоб зменшити їх чисельність, державна повітова влада повинна була організовувати облави, але ця вимога існувала лише на папері [649, с. 13–14]. Селяни домагались, права добувати шкідливі та хижі види тварин у будь-який

час. Більше того, вони були незадоволені, що такі види тварин, які мають позитивний вплив на сільське господарство – собаки, куниці, сороки, ворони, мають статус шкідливих [656, с. 118]. Поза регуляторними нормами для селян залишалось питання доведення фактів добування курей лисицею, так як цей факт практично не було можливості довести. На лисицю був розповсюджений охоронний термін – від 15 лютого до 31 серпня, але сама лисиця не дотримувалась жодного охоронного терміну полювання на курей [657, с. 91]. Хоча відповідно до законодавства Австрії, яке поширювалось на Галичину, кожен власник земельної ділянки мав право відстрілювати кабанів, лисиць та іншу шкідливу дичину. Але, як справедливо відзначали селяни, ця вимога не спрацьовувала, так як під визначенням «кожен» слід було розуміти лише ту особу, яка мала дозвіл на зброю та мисливський білет, а селяни їх не мали [658, с. 21]. Більше того, навіть якщо й деяким селянам без зброї, а лише застосовуючи петлі, капкани, сильця, вдавалось добути кабана, вони були зобов'язані здати його керівнику мисливського господарства [659, с. 91]. У випадку, якщо селянин не дотримався цієї вимоги, його звинувачували у браконьєрстві. Якщо власник на своїй землі і застрелить кабана, і це стане відомо жандарму, то той одразу веде цього господаря як найгіршого розбійника до суду. Якщо дитина, випасаючи на полі худобу, відловить птаха, а це зафіксує жандарм, то він веде її до суду, за що потім батьки сплачують великі штрафи [647 , с. 12–13].

Відстоюючи інтереси селян, Селянська партія різко розкритикувала поданий до Галицького сейму законопроект, в якому пропонувалось зарахувати кабанів до немисливського виду, щоб він не підлягав охороні. Але таке формулювання дозволило б мисливцям зовсім не відшкодовувати збитки, завдані кабанами, тобто, «щоб вовк був ситий, а вівцю з'їли» [649, с. 13–14]. Противники ж лібералізації процедури відшкодувань збитків вказували, що багато селян спеціально біля лісу після збору урожаю картоплі засівали поле житом лише для того, щоб кабани нашкодили, а вони отримали відшкодування» [660, с. 364].

У 1897 році новоприйнятий закон визначав, що відшкодуванню підлягали збитки, завдані при проведенні полювання самим власником мисливських угідь, його працівниками, гостями та собаками, які брали участь у полюванні, а також за збитки, завдані на його мисливському ревірі мисливськими тваринами на землі, з якої ще не зібрано урожай (крім збитків, що завдавали дикі качки та гуси) [16, с. 32–38].

Селяни, які у своїй більшості були віруючими-християнами, виступали за заборону проведення полювання у релігійні свята. Селянська партія також вимагала заборонити полювання у свята, аргументуючи, що постріли на полюванні негативно позначаються на проведенні богослужінь. Дописувач часопису «Związek chłopski» вказував, що депутати гмін села, в якому він проживає, одноголосно прийняли рішення, щоб мисливців, які полюють на території гміни у релігійні свята, були оштрафовані у розмірі від 2 до 5 золотих. Це рішення було передано керівнику мисливського ревіру, але він відмовився його виконувати, посилаючись на те, що це рішення є незаконним, так як таких вимог у законі не передбачено [661, с. 254–255]. Питання заборони полювання у свята розглядали і на другому католицькому віче у Львові 1896 року. Одноголосно було ухвалено резолюцію про заборону полювань у неділю [662, с. 13–14]. Слід відмітити, що селяни домоглись, щоб у Мисливському законі 1897 року були прийняті законодавчі зміни, які забороняють полювання у неділю та великі релігійні свята [26], [16]. В подальшому мисливці намагались їх відмінити і у 1901 році подали до Галицького сейму поправку, яка б скасовувала цю вимогу, але ця пропозиція не знайшла більшості голосів депутатів [663, с. 151].

Селянин Йосиф Гурик, депутат Галицького сейму з сільських гмін Станиславівського повіту [83, с. 17] на засіданні Галицького сейму у 1903 році на підтримку селян виголосив українською мовою промову: «Треба вже на васні очі побачити, яку кривду завдає дичина селянам. Селянин змушений від початку весни до кінця осені охороняти городи, щоб звірина йому не нашкодила.… Наш селянин, який цілий рік працює на землі, не заслуговує, щоб йому дичина за одну ніч все знищила» [664, с. 42]. Він зазначав також, що

немає такого селянина, який би не хотів, щоб відмінили теперішній Мисливський закон. Але цей голос ніхто не хоче чути.

Іншим адвокатом селянства був депутат Галицького сейму Могильницький, член Народно-християнської депутатської групи [665, с. 1920]. Серед іншого він підтримував позицію щодо проведення аукціонів виключно гмінами, а відмовка влади, що гміни перевантажені роботою і їм ніколи організовувати аукціони, є маніпуляцією [666, с. 6–7].

На захист селян виступали й польські політики. Так, Віктор Сколишевський, інженер, депутат сільських гмін повіту Велічка, член Народно-християнської депутатської групи у Галицькому сеймі, вперше на засіданні сейму проголосив тезу, що «ліси становлять загальносуспільне добро» [26, с. 85]. На підтримку селян у Галицькому сеймі він у 1903 році виступив з промовою: «Дуже складно, щоб власнику землі відшкодували заподіяні мисливськими тваринами шкоди … У нас мисливський закон не захищає селян у питанні оплати за заподіяну йому шкоду … Для селянина вона досить часто буває значною, бо це – втрата врожаю, який є джерелом утримання всієї родини, причому нівелюється святе право розпоряджатися своєю приватною власністю. У суспільстві набирає силу обурення, тому треба ще задуматись про баланс користі і шкоди від мисливства» [667, с. 27–28]. Депутат Галицького сейму Болеслав Жардецький намагався відмінити у Мисливському законі будь-які обмеження на добування і торгівлю дичиною для власників земельних ділянок [668, с. 167–168].

Один із засновників Української радикальної партії та Селянської радикальної партії Східної Галичини депутат Трильовський на засіданні Галицького сейму 4 березня 1914 року, захищаючи інтереси гуцулів, вказував на неприпустимість конфіскації у гуцулів зброї, так як це – їхня життєва необхідність при захисті від ведмедів та вовків [85, с. 1653].

До політичного протистояння доходило й при намаганнях органів публічного управління Галичини практично реалізувати вимоги Рибальського закону, що викликало обурення серед селян Східної Галичини. Резонансне протистояння виникло у селі Чернихові на Тернопільщині між селянами-

українцями та жандармерією під час незаконного вилову риби, про що вперше повідомив часопис «Слово польське» за 27 травня 1908 року. У статті «Кривавий інцидент» відмічали, що під час патрулювання рибальського ревіру на річці Серет (орендар – граф Коритовський) лісничий Альфред Кіршнер 25 травня 1908 року разом з двома жандармами затримав неповнолітнього хлопця та його маму. Під час їх відправки до гміни жінка зчинила лемент, на який збіглось біля 500 селян. Натовп селян обступив будівлю і вимагав, щоб до них вийшов лісничий Альфред Кіршнер, але той побоявся це зробити. Через деякий час у будинок гміни незадоволені селяни почали кидати каміння, а потім, озброївшись парканними штахетами та сапами, почали штурмувати будівлю. Відбиваючи атаку селян, жандарми зробили три постріли. Було вбито п'ятьох осіб: Михайла Карачука (60 р.), Миколу Шегедина (40 р.), Марію Мандзій (35 років), Анастасію Сидов'як (40 р.), Семка Лалика (12 р.). Поранення отримали Андрій Хмельовський, С. Прокопів, Катерина Линська, С. Копитильц, Федько Островський, Юрко Гвоздзей. Пораненого Юрка Гасюка перевезено до лікарні у Тернополі. На наступний день на місце інциденту прибули староста, судова комісія, полковник жандармерії, доктор Трембалович. Також для вирішення конфлікту намісник Галичини направив на місце свого радника Чежовського, який видав розпорядження – закрити у селі корчму. Велике занепокоєння у влади викликало те, що до села на похорони загиблих мали приїхати 5 українських депутатів, серед яких Трильовський, Будзиновський, які, на думку влади, могли своїми діями лише загострити політичну та національну ситуацію. Тож для дотримання порядку влада видала наказ, щоб прислати з Тернополя ескадрон кавалерії [669, с. 4–5]. В подальшому часописи відмічали, що похорон вбитих у селі відбувся спокійно, а фактів правопорушень не було [670, с. 1], [671, с. 1].

На противагу часопису «Слово Польське», який підтримував владу, український – «Діло» підтримав селян, надрукувавши відповідну статтю [672, с. 3]. Про серйозність конфлікту свідчить той факт, що про нього написали й часописи інших країн Європи. Зокрема, часопис «Neue Fr. Presse» злісно таврував депутатів поляків, звинувачуючи їх у придушенні прав українців; але

німецький «Die Zeit», навпаки підтримав польську сторону та владу, відзначаючи, що українці були винуватцями конфлікту, а жандарми правомірно застосували зброю, так як наражались на небезпеку. Крім того, редакція вважала, що люди були застрелені не за те, що вони крали рибу, а за напад на жандармів [670, с. 1].

Цей кривавий конфлікт переріс також у бурхливі дебати у законодавчому органі Австро-Угорської монархії – Рейхсраті. Зокрема, на підтримку української позиції зазначали, що у Східній Галичині найгірше соціальне становище селян, і там у політичних протистояннях гинуть люди. Польські депутати, у свою чергу, відзначали, що аналогічна ситуація спостерігається й у інших країнах, де під час страйків гинуть люди, наприклад, у Франції під час соціальних конфліктів. Періодично протистояння відбуваються й у Німеччині, Бельгії, Нідерландах, Англії і Швейцарії. Вину у роздмухуванні соціального конфлікту вони покладали на радикальні українські організації, вказуючи, що вони культивують дух Січі Хмельницького, Гонти й Залізняка, підбурюють до самоуправства, анархії, грабежу, відзначають, що кров русинська, що проливається на синьо-жовтому прапорі, проливається недаремно, а за кращу долю для українців. Для цього вони заохочують свою молодь вступати у січові товариства, привчаючи її до розбою. Українські партії спеціально загострюють ситуацію і провокують соціальні вибухи, одним з проявів яких стало те, що селяни не лише не виконують вимог Рибальського закону, але й нападають на жандармів. Польська сторона у Віденському парламенті звинуватила українську в тому, що та використовує трагедію у політичних цілях. Адже селяни у селі лише на деякий час перестали красти рибу, а тепер знову почали безкарно це робити. Боячись за своє життя, граф Коритовський практично не виходить зі свого будинку, так як пропагандисти з Тернополя постійно агітують селян, що вони «не повинні боятись панів», і на свій спосіб інтерпретують Рибальський та Мисливський закон. Більше того, нехтування Рибальським законом поширилось й на інші рибальські господарства Тернопільщини. Зокрема, у селі Охримівці селяни повністю з неважають на закон і незаконно виловлюють рибу із ставка, який є у власності

пана Козловського. Крім того, агітація та пропаганда українських радикалів зачепила й села з переважно польським населенням. Зокрема, на цьому полі найбільше потрудився український депутат Остапчук. Так, маніпулюючи на трагедії у Чернихові, йому вдалось підбурити селян у селі Чернелів-Мазовецький (сучасне Жукове), де проживало лише 20 % українців, щоб ті порушували Рибальський закон і також незаконно виловлювали рибу у ставках (власність Леона Подлевського). Через ці випадки Леон Подлевський вирішив взагалі висушити став площею 50 моргів [673, с. 1]. Також польська пропаганда звинуватила Я. Остапчука, що він не виконує свої депутатські обов'язки у Відні, тобто, відсутній на засіданнях у парламенті. В результаті його агітації у селах Глинна, Копичинці, Золочівка виникли рибальські конфлікти на ріці Стрипа, де рибальські ревіри орендували Віктор і Тадеуш Розвадовські. Там селяни хотіли будь-коли виловлювати рибу, не зважаючи на орендаря [674, с. 7]. Також відзначалось, що подібна ситуація на річці Стир була у селах Петрикові, Буцневі, Березовиці Великій. У цих селах оренду рибальських ревірів отримав п. Серватовський, який планував тут організувати взірцеве рибальське господарство. Для цього він зарибнив річку мальком, взяв на роботу рибних охоронців. Але його головною проблемою було відзвичаїти місцеве населення від злодійства. Щоб не провокувати конфлікти, він всупереч вимог законодавства наказав своїм охоронцям при порушеннях не затримувати місцеве населення, а лише напоумити і насварити. Але прикрий випадок у Чернихові моментально розійшовся між селянами та став прецедентом для різного роду політичних агітаторів. Селяни у цих селах взагалі перестали зважати на охоронців і ще з більшим ентузіазмом виловлювали рибу. При зустрічі охоронців лякали смертю, а на незаконний вилов риби озброювались палицями, а деякі – навіть револьверами. При необхідності селяни подавали знак, і з села на допомогу прибігало 30 озброєних камінням селян. Лише за одну ніч кожна злодійська бригада виловлювала по декілька центнерів риби, яку на наступний день продавали у Тернополі. Декілька разів доходило до бійок. Відомий випадок, датований 22 серпня 1908 року, коли відбувся напад у селі Петрикові на рибальського охоронця, який лише прийшовши на річку і був

сильно побитий палками. Більше того, на наступний день, коли він о 12 годині проходив попри українську церкву у Тернополі, на нього знову напали ті самі люди, які його побили біля річки. Охоронець впізнав злочинців, серед яких були Ясько, Лисак, Янкевич [675 , с. 7].

Охоронці часто самі залишали місце інциденту, щоб не загостювати ситуацію, а іноді просто боялись підходити до злодіїв; вночі ж взагалі не виходили з дому. Виправдовуючись, селяни покликались на депутата Віденського Рейхсрату Я. Остапчука, який агітував їх на свою ріку жодного охоронця не пускати. Вони погрожували охоронцям, «якщо ті ще раз прийдуть, то вони їх втоплять. Бо це є українська річка, а не ляхів».

Крім бездіяльності приватних охоронців проявляла свою бездіяльність й державна повітова влада, яка була спантеличена подіями у Чернихові. Побоюючись подібного конфлікту та опираючись на наказ зі Львова, вона загравала з селянами і самоусунулась від контролю за вимогами Рибальського закону. Нагнітав обстановку і недавній випадок із старостою Тернопільського повіту, який намагався проконтролювати стан справ на річці Серет, а на нього з берегів селяни почали кидати каміння. Але найгірше трапилось, коли він проїжджав човном під мостом, і на нього посипався град каміння. Лише чудом йому вдалось вибратись без великих пошкоджень.

Тогочасні політичні аналітики вважали, що такі конфлікти мають під собою ментальне та політичне підґрунтя. Крім того, потрібно розуміти, що селянин, який віддавна незаконно ловив рибу, не може відразу зупинитись. Фермент соціальної ненависті вже запущений, і він виражається у насильстві та анархії. І якщо уряд буде застосовувати лише силу, то ми ще отримаємо такі ж криваві протистояння, які уже були. Селяни і на той час трактували ці події, як акт несправедливості.

Щоб зрозуміти цей антагонізм між селянами та панами, потрібно трохи прожити у селі. Виходячи з того, що конфлікт носить соціальний характер, необхідно вносити зміни до Рибальського закону, який би давав можливість місцевому населенню рибалити, навіть, якщо це не буде сприяти ефективному веденню рибальства [676, с. 1].

Серед захисників української позиції у Віденському парламенті був депутат Вітик (1876–1937 рр.), засновник Української соціал-демократичної партії (УСДП). Він звертав увагу, що під час протистояння загинули не лише українські, але й польські селяни, а лісничий, який стріляв взагалі не мав права застосовувати зброю у населеному пункті. Аналогічну позицію підтримав інший український депутат – Тимофій Старух. Він вимагав, щоб слідство щодо вбивств проводилось ретельно, а жандарми, які відкрили вогонь, були заарештовані. Українські депутати, серед яких Старух, Романчук, Цеглинський, Будзиновський, Трильовський, Остапчук, Вітик звинувачували польських депутатів у цих вбивствах. Польський депутат Дідушицький, у свою чергу, звинуватив Старуха, що той своїми промовами накликає на селян смерть [677, с. 1].

Інший український депутат Олесницький відзначав, що застосування зброї проти мирних громадян у Галичині стало звичайним явищем. Він вимагав, щоб відбулось справедливе розслідування щодо правомірності застосування зброї жандармами проти селян. Депутат наголошував, що у Галичині не було зафіксовано жодного випадку, щоб через перевищення службових обов’язків у кримінальному порядку було покарано жандарма, найбільшим покаранням було звільнення зі служби.

Крім того, було зазначено, що у Галичині після відміни панщини українці надалі перебували під гнітом поляків, а факт, який мав місце у Чернихові, має політичний, а не правовий підтекст: «Рибальський закон відібрав у селян споконвічний спадок користування природними ресурсами – вилов риби, використання води у господарських цілях. Лише у Галичині було прийнято дискримінаційний закон з правом влади надавати в оренду рибальські ревіри багачам, які зможуть найкраще вести рибальське господарство. Тому селяни не мали можливості взяти в оренду рибальський ревір, а його віддали графу Коритовському». Він також відзначав, що не лише за майновим поділом програють українці, але й також за національним, так як поляки фактично узурпували владу у Галичині. Використовуючи своє панівне становище, вони неправомірно використовували державні кошти і багатьох жандармів, щоб

охороняти право ведення рибальського господарства графом Коритовським, яке він купив лише за 10 крон (вартість оренди ревіру). Коли місцеві селяни намагались викупити право оренди рибальства, їм цього влада не дала зробити. Не подіяла й скарга селян на рішення влади.

Підсумовуючи свій виступ у Віденському Рейхсраті, депутат відзначав, що для миру повинна бути взаємоповага між польською та українською нацією. Адже в історії вже було багато випадків, коли влада лише за одну ніч переходила в інші руки [678, с. 2].

Практично такої ж думки дотримувався український депутат Бачинський, який відзначив, що коріння цього злочину криється у політичний площині, а граф Коритовський мстить місцевим селянам, які не вибрали його у депутати [679, с. 1]. На думку депутата Куриловича, ця трагедія сталась через відсутність належної інструкції, яка б регламентували використання зброї жандармами [680, с. 1]. Висловив обурення щодо застосування жандармами зброї проти людей, які навіть і незаконно виловлювали рибу, депутат Пернештофер. Такого випадку не фіксували у жодній іншій країні імперії. На його думку, Галицький уряд не здатний у Галичині забезпечити правопорядок.

До дискусії підключились й депутати з-за меж Галичини. Зокрема, барон Баттагліл відзначав, що в Чернихові вже декілька років не вщухає конфлікт щодо права рибальства. Важко сказати, чи жандарми вчинили відповідно до закону, коли вбили людей, але точно можна сказати, що до цього не дійшло б, якби українські радикальні агітатори не підбурювали селян до незаконного вилову риби. Тому за цю трагедію, на його думку, повинні відповісти, насамперед, українські агітатори, так як вони виношують ідею побудови української держави. Також він нагадав, що на могилі Хмельницького є напис «Хочемо завжди бути з російським царем». Барон засуджував, що українці постійну заручаються підтримкою Росії, щоб повалити польську державу, а у своїй пропаганді агітують пересилити поляків зі Східної Галичини за Сян. Будучи апологетом Польщі, він вважав, що польські колоністи принесли на Східну Галичину культуру, в тому числі й розведення риби [681, с. 1–3].

Варто відмітити, що австрійська влада на цей випадок відреагувала швидко, вже через два дні у Рейхсраті (27 травня) перед депутатами доповідав Міністр внутрішніх справ – барон Бінерт. Початок його доповіді про те, що 25 травня у рибальському ревірі графа Коритовського відбулась крадіжка риби, зупинив окрик депутата Брейтера, який повідомив, що граф Коритовський незаконно отримав в оренду рибальський ревір, що й стало основою для конфлікту. Депутат Вітик додав, що Коритовський обкрадав селян і має про це докази. Надалі доповідь барона Бінерта, що «коло Чернихова жандармерія затримала жінку з сином, які незаконно виловлювали рибу, і яких доставили до гмінної канцелярії», неодноразово переривались коментарями депутатів-опонентів. Так, депутат Трильовський вказав, що «це була мала дитина», а Вітик – що селяни мають право там ловити рибу. Відповідно до стенограми засідання між депутатами виникла така гаряча суперечка, що доповідач, закінчуючи промову, зазначив, що стосовно цієї справи потрібно відкрити дискусію.

Опонуючи міністру Бінерту щодо застосування зброї жандармами, депутат Трильовський вказав, що не лише жандарми стріляли, але й лісничий, а Вітик додав, що лісничий не мав права стріляти. Міністр повідомив, що вже працює судова комісія, яка розслідує правомірність застосування зброї. Депутат Старух вимагав від Міністра, щоб оскаржених жандармів утримували під арештом до суду, що було підтримано оплесками зі сторони українських депутатів. Крім того, міністр доповів, що після проведення слідства інформацію буде оприлюднено для громадськості [682, с. 6]. Слідство тяглось до початку липня 1908 року. Висновки комісії, оприлюднені перед депутатами, виправдовували дії влади. На її думку, 25 травня 1908 року о 4 годині після обіду лісничий Кіршер разом з жандармом Жуком патрулювали один берег річки Серет, а другий – жандарм Олексій. Під час патрулювання вони затримали Теклю Притуляк, яка пручалась, а інша селянка – Гануська Власенко ображала жандарма, на що депутат Вітик викрикнув, що її не лише затримано, але побито на місці.

В одного жандарма було кинуто камінь у груди, іншому мало не поцілили у голову. Вітик відреагував, що це сталось після того, як жандарми обізвали селян «собачими душами». Міністр зазначив, що лише коли люди з палицями та мотиками накинулись на жандармів, ті відкрили вогонь на ураження. Керівник зібрання і міністр на неодноразові викрики Вітика просили, щоб він дозволив закінчити промову. Під час стрілянини жандармів ушкодження дістало 17 осіб, з яких 5 вбито, 6 тяжко і 6 легко поранені. Практично всі люди отримали поранення у верхню частину тіла, хоча жандармам потрібно було стріляти у цих випадках по ногах. Але було темно. Матеріали – чи правомірно була застосована жандармами зброя, ще не надійшли. На завершення промови міністр запевнив, що після розгляду всієї справи у суді він разом з Міністрам фінансів займеться відшкодуванням лікування пораненим людям. Польський депутат Томашевський сказав, що польська фракція висловлює співчуття родинам загиблих, але визнав, що вони самі винні, так як порушили законодавство.

Доповідь Міністра кілька разів переривали українські депутати, які звинувачували його у тенденційності і неправдивості інформації. Після виступу міністра слово на засіданні Рейхсрату взяв депутат Брейтер, який відзначив, що відповідно до висновків комісії лісничий незаконно застрелив 12-літнього хлопця, і його потрібно ув’язнити. Український депутат Григорій Цеглинський відзначив, що лісничий, який перебуває ще на волі, це – злочин влади. Інший український депутат Романчук вказав, що міністр пообіцяв на протязі 5 тижнів доповісти про розлідування, але цього не зробив. Він відзначив, що жандарми лише на Східній Галичині за два роки застрелили 15 осіб та тяжко поранили 14, а декілька десятків – легко. Жандарми, на думку Романчука, переконані, що український народ повинен служити полякам. За порушення вимог застосування зброї жандармами ще ніколи не були покарані [678, с. 2].

3.3. Розвиток громадських інституцій у сфері користування тваринним світом

Окрему функцію у публічному управління Галичини відігравали громадські організації. Однією з найбільших громадських мисливських організацій, яка діяла на території Галичини, було Галицьке мисливське товариство. Діяльність товариства розпочалась у 1876 році, коли ініціативна група подала до Галицького намісництва звернення про реєстрацію статуту Галицького мисливського товариства. Після реєстрації статуту 24 квітня 1876 року збираються перші збори членів товариства, в яких брали участь 42 особи. Діяльність Галицького мисливського товариства регламентувалась статутом. У Статуті Галицького мисливського товариства була визначена мета, засоби, управління та інші організаційні аспекти діяльності товариства.

Серед основних цілей товариства були:

- збільшення кількості дичини в Галичині;
- підтримка влади у питаннях нагляду за виконанням Закону про полювання і у розслідуванні випадків невиконання Мисливського закону від 30 січня 1875 року.

Засоби досягнення мети передбачали:

- особливий нагляд за виконанням Мисливського закону членами товариства;
- викриття браконьєрства і повідомлення про це владу для покарання;
- винагорода за викриття браконьєрства, якщо випадки будуть розслідувані, а злочинець буде покараний.

Статут передбачав певну структуру товариства: Галицьке мисливське товариство складалось з членів звичайних або чинних; членом товариства міг бути кожен громадянин Галичини.

Офіс товариства знаходився у місті Львові. За згодою Галицького мисливського товариства у Львові була утворена його філія у місті Кракові за умови, що там збереться 100 членів, які будуть у своїй діяльності керуватись Законом про товариства від 15 листопада 1867 року, застосовувати печатку з написом: «Галицьке мисливське товариство».

Кожен член товариства мав право бути присутнім на зборах товариства, виступати, голосувати, отримати безплатно часопис товариства, подавати пропозиції для вирішення проблем товариства.

Члени товариства, які були відсутні на зборах, мали право подати свою думку про роботу товариства письмово через одного із членів товариства.

Обов’язки членів товариства передбачали:

- підтримувати цілі товариства, визначені статутом товариства, в особливий спосіб здійснювати нагляд за дотримуванням Мисливського закону;

- платити річний внесок у розмірі 5 золотих та вступний – 2 золоті;

- кожен член товариства отримував відповідну відзнаку, яку повинен був носити на полюванні.

Управління товариством здійснювали таким чином:

- справи товариства вирішувало керівництво товариства;

- керівництво товариства складалось з керівника, заступника і дванадцяти членів;

- керівництво обирало секретаря, який отримував відповідну винагороду за свою роботу. Секретар одночасно був скарбником товариства;

- керівництво товариства обиралось на три роки;

- майно товариства складалось з членських внесків та пожертв. Ліквідація товариства могла бути здійснена лише на загальних зборах. Майно у цьому випадку переходило б у власність до крайової школи лісового господарства.

Галицьке мисливське товариство поширювало свою діяльність на всю територію Галичини. Керівництво товариства відмічало, що галузь буде лише тоді розвиватись, коли наглядом за дотриманням законодавства та мисливською наукою будуть займатись люди в провінції, бо вплив керівництва та його моральна влада губиться, чим далі від Львова. Для узгодження дій у кожному повіті Галичини існували делегати товариства. На делегатів покладався обов’язок бути посередниками між владою і товариством та вирішувати конфлікти, які виникали при веденні мисливського господарства. Їхня діяльність була регламентована інструкцією [313, с. 17–18].

Відповідно до цієї інструкції делегат товариства представляв на місцях товариство і діяв від його імені; делегати товариства ділили повіт на мисливські райони, які контролювали окремі його члени; делегат товариства мав право звертатись до старости повіту від імені Галицького Мисливського товариства при порушенні вимог Мисливського закону; надавати власникам мисливських господарств поради з метою раціонального ведення господарства; контролювати мисливців за дотриманням ними Мисливського закону та правил полювання.

Обов'язком делегата був звіт повітовій владі і керівництву товариства про всі відомі випадки порушення Мисливського закону з прізвищами браконьєрів, які займають цим на промисловій основі, з метою їх переслідування.

Делегат агітував осіб до вступу у Галицьке мисливське товариство, контролював мисливські спілки, а свої спостереження направляв до керівництва товариства, а квартальні звіти про стан мисливства – до редакції часопису «Ловець» за адресою: місто Львів, Галицька площа, 14.

Він міг за поданням осіб вирішувати суперечки, які стосувались відшкодування збитків, заданих мисливськими тваринами. Щорічно збори членів Галицького мисливського товариства скликали в повіті. Після вирішення всіх формальних питань організовували показові вправи зі стрільби, організовували свята або бали, дискусії щодо мисливства, винагороджували мисливських охоронців, які добре працювали.

В загальному делегат повинен був докладати багато зусиль, щоб стати душею для всіх мисливців повіту, інформувати про всі справи мисливства у повіті, щоб вживати заходів для їхнього покращення [683, с. 19]. На з'їзді товариства розглядали питання щодо діяльності делегатів товариства. За період з травня 1910 по травень 1911 року делегати подали 78 своїх пропозицій та експертиз щодо можливості надання в оренду права полювання.

Керівник товариства направив листа всім старостам із списками членів товариства та побажав тісної співпраці [684, с. 110–112]. Про серйозність співпраці з органами державної влади Галичини свідчить той факт, що до

товариства звертались за порадами. Зокрема, на засіданні товариства 30 січня 1903 року розглядали подання Намісництва Галичини про можливість виключити відстріл самиць оленя у Богородчанському повіті [685, с. 60]. Слід відмітити, що ухвалені рішення товариство висвітлювало у тогочасній пресі. У 1914 році товариство випустило спеціальний каталог (68 сторінок) із списком членів товариства та делегатів у розрізі повітів Галичини [686, с. 68].

Для популяризації мисливства під час з'їздів товариство організовувало виставки мисливських трофеїв [687, с. 10]. Воно налагодило тісну співпрацю з Галицьким товариством охорони тварин, так як багато завдань, які ставили перед собою ці товариства, співпадали, а саме: охорона пернатих, контроль за реалізацією дичини, боротьба з браконьєрством, боротьба зі сказом. На сторінках «Ловця» Галицьке товариство охорони тварин зверталось до членів Галицького мисливського товариства з проханням вступити в їхні ряди. Щорічний членський внесок складав лише 2 крони 40 геллерів, та сплативши цей внесок, член товариства отримував безплатно часопис «Місячник» [688, с. 140–141].

Головним ініціатором заснування товариства був граф В. Дідушицький. З 1880 року Дідушицький обіймає посаду голови товариства та його протектора [689, с. 185], його заступником був Станіслав Ключицький [690, с. 659], а першим секретарем товариства став Владислав Жонтак. Почесним членом товариства Дідушицький залишився до своєї смерті в 1899 р. [260]. Як член Галицького мисливського товариства, В. Дідушицький спілкувався на мисливську тематику з великим поціновувачем полювання – цісарем Австро-Угорщини Францом Йосипом, коли той у 1880 році перебував у Львові [245, с. 146]. Наступним керівником товариства стає граф Роман Потоцький Заступником Романа Потоцького був Тадеуш Чарковський-Голейовський. 30 червня 1902 року керівником товариства стає Станіслав Стадніцький. Він був членом Лисовицького мисливського товариства. Про його участь в полюваннях описано у «Хроніках» товариства за 1871–1895 рр. 15 жовтня 1873 р. його обирають керівником Лисовицього мисливського товариства [260, с. 6].

Відповідно до даних Шематизмів та інших історичних джерел кількість членів Галицького мисливського товариства становила на початку 1897 р. 308 осіб, а на кінець року сягнула аж 704 членів. У наступному 1898 році чисельність членів товариства зростала до 980 осіб [178, с. 137]. У 1902 році товариство налічувало більше 1100 осіб [691, с. 137], у 1910 році – 1240. Слід відмітити, що у товаристві практикували прийом інших мисливських товариств на правах колективного члена. Так, у 1907 році до Галицького мисливського товариства вступило Станиславівське мисливське товариство [692, с. 211].

Галицьке мисливське товариство було асоційованим членом Австрійського мисливського товариства, за що сплачувало щорічно внески у розмірі 50 золотих. Але товариство поставило умову, якщо Австрійське товариство не буде належно підтримувати мисливські справи Галичини, то Галицьке товариство відразу вийде [297, с. 216–222].

9 березня 1901 року товариство на з'їзді мисливських товариств у Відні представляв граф Антоній Водзіцький. У заході взяли участь не лише мисливські товариства, але й також лісники та рільники [693, с. 105].

Новій владі – Другій Речі Посполитій, не сподобалась назва «Галицьке» і, щоб затерти українську ідентифікацію, Галицьке мисливське товариство перейменовують на «Малопольське мисливське товариство». Власне до назви товариства входить назва адміністративної одиниці – Малопольщі та професійної ознаки – мисливства. Товариство розповсюджувало свою діяльність на територію бувшої Галичини і охоплювало Львівське, Тернопільське та Станиславівське воєводства. Після Першої Світової війни товариство орендувало офіс у Львові [272, с. LXX – LXXIV], у будинку № 6 по вулиці Міцкевича [694, с. 13], а починаючи з 1927 року, по вул. Оссолінських, 11 [695, с. 156], [696, с. 179]. Слід відмітити, що на роботу в товариство набирали на конкурсній основі. Так, у 1923 році у пресі було опубліковане оголошення про вакантне місце керівника офісу Малопольського мисливського товариства. Особам, зацікавленим у працевлаштуванні, слід було подавати заявки до товариства з шостої до сьомої вечора [697, с. 111].

У 1937 році Малопольське мисливське товариство налічувало 1084 члени (Додаток ЦБ). Товариство відігравало велику роль сфері ефективного використання тваринного світу, так як основною метою товариства – розвиток мисливства та збільшення чисельності дичини, була закріплена у Статуті товариства (стаття 2). У статті 3 були прописані вимоги – допомагати владі контролювати виконання Мисливського закону та розслідувати випадки, що стосувались порушення цього закону, встановлювати випадки незаконного полювання для притягнення винуватців до відповідальності. Для раціонального ведення мисливського господарства слід було надавати будь-яку підтримку власникам полювань, за умови виконання ними мисливського законодавства, в організації роботи мисливської охорони та охорони дичини, підтримувати лісову та мисливську охорону, охоронців, які при виконанні своїх службових обов'язків дістали поранення від браконьєрів, опікуватись вдовами та сиротами родин загиблих. Для проведення роз'яснювальної роботи Статут передбачав організацію бібліотек та видавничої діяльності (випуск журналів, книжок), організацію з'їздів та виставок, підтримку власників мисливських собак для збільшення їх кількості та якості.

Третій розділ Статуту визначав права та обов'язки членів товариства. Зокрема, було два статуси членів товариства: звичайні та почесні. До звичайних членів могли бути прийняті особи, які не мали жодних покарань протягом останніх трьох років за порушення правил полювання. Почесних членів приймала повітова мисливська рада відповідно до місця проживання певного кандидата.

Кандидати на звичайних членів складали відповідний екзамен відповідно до затвердженої Польською мисливською спілкою програми. У разі відмови прийняття особи у звичайні члени товариства претендент міг подати протягом 14 днів апеляцію до керівництва Малопольського мисливського товариства.

Почесними членами були особи, які відповідали відповідним вимогам, і були щонайменше рік звичайними членами. Члени товариства отримували відповідні посвідчення, які підтверджували їхнє членство.

До Малопольського мисливського товариства мали право входити й інші мисливські товариства, але лише за умови, що всі їхні члени прийняті звичайними членами до Малопольського мисливського товариства. Прийом у звичайні члени товариства проводило керівництво товариства за поданням повітової ради товариства. Спеціально для визнання заслуг перед товариством існував статус почесних членів товариства. Для отримання цього статусу було потрібне позитивне голосування 3/4 членів керівництва Малопольського мисливського товариства. Почесні члени товариства були звільнені від сплати членських внесків.

Стаття 9 визначала обов'язки членів товариства: виконувати вимоги статуту товариства; при проведенні полювання або веденні мисливського господарства виконувати вимоги мисливського законодавства; дотримуватись мисливської етики; співпрацювати з владними органами.

У випадку, якщо претендент подав недостовірні дані про себе, несплати членських внесків чи невиконання рішенню мисливського суду передбачалось його виключення з членів з товариства.

Відповідно до статті 13 була затверджена емблема (логотип) товариства, яку повинні були носити члени товариства. Взірець емблеми було затверджено на з'їзді товариства. Стаття 14 Статуту визначала, що керівництво товариством здійснювалось через з'їзд, а також виконавчим органом товариства та ревізійною комісією. З'їзди товариства ділились на дві категорії: звичайні та надзвичайні. Черговий з'їзд товариства скликався у першій половині кожного року, не пізніше 1-го травня. Позачерговий з'їзд відбувався у випадку, якщо цього вимагали 20 членів товариства, уповноважених до голосування, ревізійна комісія або керівництво Польської мисливської спілки. Керівництво товариства складалось з керівника, його трьох заступників та дванадцяти членів президії. Повноваження керівника та його заступників тривало повних три роки. Зміна керівництва проходила поступово, так як щорічно проходила ротація однієї третьої частини президії товариства.

Для перевірки діяльності товариства існувала комісія у складі трьох осіб. Вибори членів ревізійної комісії відбувались кожного року. Комісія

складала щорічно звіт про бухгалтерський облік у товаристві та річний баланс. Бюджет товариства наповнювався із вступних членських внесків, коштів, отриманих від організації виставок, видавництва книг та журналів, а також з подарунків, пожертвувань, субсидій.

Для вирішення конфліктів між членами товариства існувала спеціально створена для цього комісія. Серед основних питань, які вирішувала комісія, були: міжособистісні конфлікти між членами товариства, конфлікти через отримання права полювання, сусідсько-мисливські відносини між членами товариства. Рішення комісії не підлягало оскарженню.

Для вирішення конфліктів, що стосувались мисливської етики, був організований мисливський суд, який мав право винести рішення щодо виключення винного з товариства. Офіцери армії та поліції не підлягали юрисдикції цього суду, а матеріали про їхні правопорушення передавались військовій владі. Статут передбачав, що у випадку закриття товариства його майно переходило до Польської мисливської спілки. Але, як показала історія, ця вимога не спрацювала. Так, у вересні 1939 року внаслідок окупації Німеччиною та Радянським Союзом Другої Речі Посполитої практично одночасно припинило своє існування як Малопольське мисливське товариство, так і Польська мисливська спілка.

Для реалізації статутних вимог на місцях, на території кожного повіту був створений осередок товариства, керівними органами яких були повітовий з'їзд, повітова мисливська рада та повітовий ловчий, який отримував відповідну печатку, якою скріплював свій підпис.

Відповідно до статті 34 Статуту, у повітовому з'їзді мали право брати участь звичайні та почесні члени Малопольського мисливського товариства, які постійно проживали на території відповідного мисливського повіту. Також у роботі з'їзду мали право брати участь власники мисливських угідь на території повіту, особи, які входили до складу повітової мисливської ради, надлісничі державних лісів, які знаходились на території повіту, старости або делеговані ними особи. Уповноваженим щодо ведення з'їзду був повітовий ловчий. Стаття 36 визначала, що до компетенції повітового мисливського з'їзду входило

обрання членів до повітової мисливської ради. Рішення на з’їзді приймалось більшістю голосів присутніх. Між з’їздами поточні справи вирішувала повітова мисливська рада, що складалась з трьох-п’яти членів. Обирали повітову раду щороку. До функцій повітової мисливської ради входило: прийняття надзвичайних членів, аналіз та подання пропозицій щодо ефективного мисливського господарювання на території повіту. Для співпраці з повітовими адміністративними органами, контролю за виконанням мисливського закону та розпоряджень органів виконавчої влади, зібрання статистичних даних, вирішення справ вступу нових членів, у кожному повіті були встановлені ловчі та підловчі, яких призначало Малопольське мисливське товариства. Чисельність підловчих коливалась в залежності від умов конкретного повіту. Ловчий був підпорядкований керівництву Малопольського мисливського товариства. Стаття 46 передбачала, що при Малопольському мисливському товаристві діяла Краківська філія, яка поширювала свій вплив лише на Краківське воєводство. Стаття 47 визначала, що всі фізичні особи, які проживали на території Малопольщі, мали право стати членами «Польської мисливської спілки» лише через вступ до Малопольського мисливського товариства. З метою ознайомлення членів товариства із Статутом, його публікували у часописі «Ловець», а також він був надрукований окремою брошурою об’ємом 24 сторінки.

Товариство займало привілейоване становище в системі публічного управління сектору мисливства. Зокрема, старости були зобов’язані надавати в оренду мисливські угіддя, враховуючи думку Малопольського мисливського товариства [626, с. 10–12]. Товариство надавало консультації владі, щодо реєстрації статутів товариств, які займались веденням мисливського господарства [698, с. 50], а при ухваленні рішення щодо видачі мисливських білетів староста повіту повинен був вислухати та зважати на думку делегата товариства [699, с. 248–250.], що сприяло залученню до мисливської галузі достойних осіб.

Детальна історія діяльності Малопольського мисливського товариства описана у книзі Северина Крогульського, «Піввіку: огляд діяльності

Малопольського мисливського товариства», виданій з нагоди відзначення 50-ліття Галицького мисливського товариства [93, с. 6].

Міське мисливське товариство у Львові можна вважати одним з найстарших товариств, організованих у місті. У Львівському архіві зберігаються документи, які вказують, що товариство було організоване в 1862 році. Засновниками товариства були львів'яни Леопольд Шімсер, Зигмунт Мосер і Войцех Пєшковський. Рішенням Львівської гміни від 3 вересня 1862 року їм було надано на шість років мисливські угіддя, в яких полювали лише лісники. Зважаючи на те, що орендарі права полювання були львів'янами, гміна їм надала право полювання із скидкою. Більше того, відповідно до цього рішення гміна вперше отримувала кошти за оренду права полювання [700, с. 72–75].

Але на думку відомого дослідника Галицького мисливського товариства, «Міське товариство мисливців» у Львові було засноване не у 1862 році, а у 1838 році і є найстаршим товариством у Галичині. Після нього йде Лисовицьке мисливське товариство [701, с. 18].

З історичних джерел відомо, що у 1880 році керівником товариства був Францішек Ерліх [702, с. 63]. На виконання Першого мисливського закону Галичини від 30 січня 1875 року [70, с. 177–184] товариство у 1880 році реорганізувалось, і було зареєстровано новий статут. У цей період товариство налічувало 20 осіб – в основному представники тогочасної львівської інтелігенції [700, с. 72–75] (професори, лікарі, урядовці) [703, с. 4].

Львівське мисливське товариство імені Святого Губерта було утворене в 1876 році [264, с. 37]. Спочатку зібрався організаційний комітет засновників товариства, а лише 19 грудня 1879 року Галицьке намісництво затвердило статут товариства. Біля витоків організації стояло 25 осіб. У 1884 році друком виходить мисливський путівник товариства, в якому було опубліковано статут товариства, список членів товариства, правила внутрішньої поведінки у товаристві.

Для завірення документів, які виходили з товариства, існувало дві печатки: окремо для керівництва товариства та з емблемою товариства.

Товариство складалось переважно з державних службовців, військових, професорів, адвокатів, лікарів, промисловців та купців. Першими керівниками товариства імені Святого Губерта були Грегор, Н. Лозинський (обраний на зборах товариства 9 січня 1880 року), Броніслав Коморовскі, доктор Зигмунт Рігер, Владислав Годовскі. На початку XX ст. бухгалтером товариства був відомий зброярський майстер Альфред Дзіковський [704, с. 250].

Львівське мисливське товариство «Тур» було організоване за національною ознакою. Назва товариства походить від виду тварин, які у великій кількості населяли Галичину. Існують свідчення, що князь Данило Галицький (1220–1264) спричинився великою мірою до збереження тура [705, с. 28–29], але наприкінці XVI століття вони на території України перевелись [2, с. 15–17].

Статут ловецького товариства «Тур» затверджено рескриптом Львівського Воєводства від 29 серпня 1922 року ч. 13090/22. Відповідно до статуту, головний офіс товариства повинен був знаходитись у місті Львові, а його символом був «Тетерук». Майно товариства складалось з вступних внесків, членських внесків та здачі майна в оренду, інвентаря, фонду, призначеного на збільшення чисельності дичини та добровільних пожертвувань членів товариства. Адміністративний рік починався з 1 липня і закінчувався 30 червня. В статуті були визначені головні цілі товариства, серед яких:

- допомога владі у справі контролю за виконанням вимог мисливського закону і переслідуванні осіб, які не дотримуються мисливського закону;

- допомогти власникам полювання у веденні мисливського господарства та захист їх перед владою відповідно до закону;

- підтримка шляхетного мисливського спорту;

- підтримка членів товариства у набутті мисливських угідь;

- проведення полювання без шкоди для мисливського господарства;

- розведення дичини у місцях із малою її чисельністю і піднесення її популяції;

- зменшення популяції шкідників всіма дозволеними методами.

Члени товариства мали різні статуси: звичайні та почесні члени, прихильники. Звичайним та членом-прихильником міг бути будь-який громадянин – бездоганний у справі мисливства, за якого на зборах товариства проголосувало більшість членів товариства та поручилось двоє членів товариства. Почесним ставав лише той мисливець, що мав відповідні заслуги перед товариством, спричинився до його розвитку. Крім того, право призначити звання почесного члена надавалось загальним зборам товариства за представленням його керівництва. Дісний член товариства зобов'язується виконувати статут товариства.

В залежності від статусу члени товариства мали різні права. Зокрема, звичайні члени товариства мали право:

- брати участь в загальних зборах з активним та пасивним правом вибору;

- брати участь в колективних полюваннях та інших відпочинкових акціях, організованих товариством;

- полювати на полюваннях самостійно, а також разом із собакою на птахів, зайців, куріпок, козуль, кабанів у мисливських угіддях, визначених керівництвом товариства. Менше прав мали члени-прихильники. Вони могли брати участь в загальних зборах без права голосування, брати участь у товариських забавах та у полюваннях лише за спеціальним запрошенням.

Члени товариства були зобов'язані сплачувати членські внески. Сума та час оплати ухвалювались Загальними зборами. Під час полювання всі присутні члени повинні були безумовно виконувати розпорядження ловчого (керівника полювання). Покинути товариство дозволялось лише наприкінці адміністративного року на підставі поданої заяви. Керівництво товариства мало право вигнати людину з товариства, якщо:

- член товариства не сплатив на протязі трьохмісячного терміну заборгованість по членських внесках і попри нагадування надалі не сплачує їх;

- якщо важко порушив статут товариства або рішення загальних зборів товариства;

- якщо діяв на шкоду товариству.

Вигнанець мав право подати апеляцію до загальних зборів товариства, але до часу вирішення його питання йому не дозволялось брати участь у полюваннях. Так, стаття 13 Статуту товариства визначала, що вигнаний член товариства не має права на повернення сплачених ним членських внесків або інших коштів, які він пожертвував товариству.

Важливу роль в діяльності товариства відігравали збори членів товариства. Так, не пізніше ніж за 14 днів до завершення кожного адміністративного року за головування керівника товариства повинні були відбутись загальні збори (стаття 14). Всі голосування на зборах товариства проводились виключно картками. На цих зборах обов'язково обирався голова товариства та заступник, повноваження яких тривали три роки, тоді як секретар, касир, ловчий та керівник господарством товариства обирались на річний термін. Рішення загальних зборів набирали свою чинність у випадку, якщо за них проголосувала абсолютна більшість присутніх на зборах. Збори вважались правочинними, якщо на них була присутня хоча б одна третя членів товариства. Засідання керівництва повинно було відбуватись кожного року перед початком сезону полювання. До керівництва товариства зараховувались голова, заступник, секретар, касир, ловчий, керівник господарства.

Свою діяльність товариство мало право припинити на основі рішення його загальних зборів. У цьому разі майно переходило у фонд на виплату стипендії, з якого міг користуватись один студент Вищого лісового інституту із скромними статками. Право першості призначення стипендії мав син члена товариства, син лісничого чи гайового, який обслуговував мисливські угіддя товариства.

Крім статуту товариства існував також «Правильник», у сучасному розумінні − інструкція для проведення полювання, затверджений на загальних зборах товариства 28 червня 1924 і в подальшому доповнений 29 червня 1926 року. У ньому визначалось, що члени товариства були поділені на групи (гуртки), які самостійно орендували право полювання у власників земельних ділянок. Кожен звичайний член, який бажав полювати, повинен був належати

до одного із гуртків товариства і був зобов’язаний сплачувати кошти за оренду мисливських ревірів.

Для фінансування товариства кошти залучались із місячних (річних) внесків, з накладених штрафів, з продажу спірної дичини та прибутків від організованих змагань, забав, прогулянок. І все ж пріоритетною ціллю, яке ставило собі товариство, була організація видавництва літератури, бібліотеки, виставки, конкурси, виплата мисливських премій, коштів на охорону дичини.

Для вирішення конфліктів між членами товариства діяв мировий суд, керівником якого був голова товариства. За невиконання вимог статуту товариства призначались штрафи. Наприклад, тодішнє мисливське законодавство не дозволяло добувати самиць козуль. Тож за випадкове добування самиці козулі членом товариства «Тур» накладався штраф в одну гривню яка прирівнювалась одному долару США, за повторне − дві гривні, за третє мисливець вибував із членів товариства. Крім того, за навмисне добування козулі передбачалось також виключення з товариства [248].

У 1896 році в Львові було організоване Міське товариство мисливців «Немрод». Ініціаторами заснування товариства виступили чотири відомі у Львові мисливці – В. Вихера, Ф. Куглер, Г. Паммер та К. Воспіл.

У 1931 році загальні видатки товариства становило 5558 злотих, в тому числі за оренду мисливських ревірів товариство сплатило 3519 злотих, зарплата єгерів склала 1488, закупівля кормів для дичини – 109 злотих. Загальні доходи склали у цьому ж році 3088 злотих. Слід відмітити, що всі члени товариства страхувались від нещасних випадків під час полювання [706, с. 130].

Одним з перших товариств, яке лобіювало інтереси рибалок у Галичині було Крайове рибальське товариство в Кракові, створене 24 серпня 1879 року відповідно до затвердженого статуту намісником Галичини (рескрипт від 2 серпня 1879 року). Відповідно до цього статуту офіс товариства розміщувався у Кракові, а не у центральному місті Галичини – Львові. Але діяльність товариства поширювалась на всю Галичину. Через рік після реєстрації товариство відповідно до статті 10 його статуту було організовано 20 філій по всій Галичині [707, с. 5]. Головним чином філії займались наглядом за певними

річками. Зокрема, Болехівска філія відповідала за стан рибальства на річках Свіча та Лімниця [708, с. 55], а Станиславівська – на річці Бистриці [709, с. 106]. На 1880 рік припадає пік популярності товариства, яке нараховувало 870 членів, а вже у 1884 році їх чисельність зменшується до 270 [710, с. 39]. У 1902 році у рибальському товаристві було 366 членів, в тому числі: 11 почесних і 17 довічних [711, с. 2–3]. Як свідчать історичні дані, товариство нараховувало в 1904 році 377 звичайних, 12 почесних, 17 довічних членів; [712, с. 2] а у 1906 році – 470 членів [1, с. 43–55]. Головною метою товариства були дії, які б підтримували розвиток та охорону рибальства у Галичині. У своїй діяльність товариство зобов’язувалось співпрацювати з органами влади та власниками рибацьких господарств [713, с. 162]. Для кращої комунікації з органами державної влади товариство організувало видання часопису «Okólnik» («Циркуляр»). Перщий номер цього журналу вийшов 20.03.1881 року. З 1902 року цей журнал отримує назву «Okólnik rybacki» (Рибальский циркуляр), який виходив досить рідко. Так, наприклад: № 2 вийшов 20.02.1882 року, а вже № 3 – 24.08.1883 року, № 4 – лише у 1889 році. Починаючи з 1894 року, цей журнал почав виходити із періодичністю 4–10 номерів на рік. З часу заснування і до 1892 року часопис виходив накладом 500 примірників. З 1893 р. його тираж збільшується до 1000 екзмеплярів [714, с. 15]. Всі члени товариства та власники великих рибальських господарств отримували його безкоштовно [715, с. 6]. Для підтримки видання «Okólnik» Міністерство рільництва Австрії в 1900 році виділило 150 крон субвенції [716, с. 162]. Окремо субвенція виділялась також і для фінансування інших статутних завдань товариства, що свідчить про тісну співпрацю між товариством та органами державної влади [1, с. 43м55]. Слід відмітити, що Галицьке мисливське товариство, на відміну від рибальського товариства, не отримувало жодних субвенцій [717, с. 71–75]. Крім того, лише рибальські товариства підтримувались за Другої Речі Посполитої, на них було витрачено 6 мільйонів злотих [718, с. 462].

Зацікавленість рибальською галуззю проявляли й перші особи Австрії. Зокрема, 23 жовтня 1895 року під час святкування 50-річчя правління цісаря

Франца Йозефа I він призначив стипендії для переможців конкурсу на краще рибальське господарство [719, с. 1].

Для координації роботи рибальських товариств Австро-Угорської імперії у Відні організовували рибальські віча, в яких брали участь керівники рибальських товариств та власники великих рибних господарств Галичини [720, с. 2]. Зокрема, на шостому загальнавстрійському вічі рибалок у Відні було ухвалене рішення організувати спеціальний комітет з представників всіх рибальських товариств Галичини. Головною метою цього комітету було проголошено охорону річок та ставків від забруднення, що негативно впливало на рибальське господарство [721, с. 8–9]. Через деякий час комітет реорганізувався в Австрійське рибальське товариство. У 1905 році чисельність членів становила 375 осіб. Серед головних завдань товариства були охорона на законодавчому рівні риби під час спорудження та функціонування водяних млинів та гребель, забруднення річок, ведення рибальської статистики [722, с. 227–228].

Відомо, що з 17 березня по 2 листопада 1890 року доходи товариства становили 450 золотих, а на проведення виставок було витрачено 17,84 золотих, а для навчання – 10,62 золотих [723, с. 8].

З метою налагодження ефективного ведення рибальського господарства на території Галичини товариство подавало звернення до органів виконавчої влади після проведення низки перевірок організації рибальства [724, с. 3], [724, с. 2], [725, с. 7] Одним із інструментів впливу було оприлюднення звернень через тодішні засоби масової інформації. Зокрема, свою стурбованість щодо забруднення промисловими відходами річок Галичини товариство висловило намісництву Галичини, відзначаючи, що це питання розглядали на рільничо-лісовому конгресі 3 вересня 1890 року у Відні. У зверненні вимагали, щоб влада взяла на себе контроль за промисловими підприємствами, щоб не допустити забруднення водойм. Серед іншого пропонували утворити спеціальний контролюючий орган при намісництві Галичини, а до контролю залучити не лише товариство, але й спеціалістів – хіміків, бактеріологів, зоологів і гідротехніків [726, с. 8–9].

Своє обурення бездіяльністю органів державної влади в частині дотриманням вимог рибальського закону висловив у 1892 році делегат Крайового рибальського товариства Й. Вархол, вказуючи, що старостати Бережан, Золочева, Підгайців, Стрия, Долини, Турки, Дрогобича фактично допускають правовий нігілізм у галузі риболовлі. На його думку, на всю Галичину лише двоє старост вживають відповідних заходів [727, с. 6]. Керівник товариства З. Фішер через пресу звертав увагу влади на головні причини зниження рибостану річок Східної Галичини: бездіяльність влади в частині сплаву дерева; забруднення річок відходами з нафтопереробних та текстильних підприємств; величезну кількість гатей, на яких відсутні рибоходи (конструкції, що давали можливість рибам долати греблі на водоймах) [728, с. 36–41].

Товариство намагалось також перебрати на себе функції держави з охорони навколишнього природного середовища. Зокрема, у 1895 році воно звернулось до керівництва фабрики з виробництва паперу у Побочі Золочівського повіту, вимагаючи припинити щоденний скид у річку Буг 300 кг гіпохлориту вапна, який використовували для відбілювання продукції [729, с. 15]. З метою належної організації за роботою ринків Львівский магістрат виступив ініціатором організації спілки торгівців рибою на Львівському ринку. Для цього продавцям риби було запропоновано зібратись у львівському магістраті 9 червня 1900 року на установчі збори спілки [730, с. 2]. Крім належного контролю за реалізацією риби на ринках товариство звертало увагу торгівців на гуманне відношення до риби, вказуючи, що на Краківському ринку «ще живій рибі розпорюють живіт, так що ікра та кров тече по столах, а риба мучиться» [731, с. 6–7].

Слід відмітити, що задекларовані у статуті важелі впливу на органи державної влади грубо порушувались й самим керівництвом товариства. Зокрема, у Станиславові (1934 р.) порушено карну справу проти орендаря XIX округу р. Бистриці Ф. Фрізнера та делегата Товариства любителів вудкового спорту Р. Матусова, які всупереч законодавству організували вилов риби сітками. Поліція встановила нелегальний вилов нерестової марени та підусти вагою 400 кг. [732, с. 143]. Крім відкриття кримінальної справи на керівників

товариства місцева влада припинила існування самого товариства. Але через деякий час повітова влада зареєструвала нове рибальське товариство «Вудилище», куди й перейшли порушники закону [733, с. 32–33]. Тодішній секретар товариства – А. Молицький, звертав увагу, що лише для піднесення власної самооцінки до товариства записались «урядовці, професори, лікарі та інші міщани, котрі не дуже й можуть спричинитись до розвитку рибальства» [734, с. 17]. Зокрема, серед 64 членів товариства у Стрию нараховувалось 11 греко-католицьких священиків [735, с. 2].

Велику роль у культурі застосування, виробництві мисливської вогнепальної зброї, організації публічного управління пов'язаного з виробництвом зброї відігравали громадські організації. У товаристві імені Святого Губерта серед правил поведінки членів товариства були визначені певні правила поводження зі зброєю. Так, зброя мисливця, який виходив на полювання, повинна бути у доброму стані; [238, с. 184–185] було заборонено стріляти із несправної зброї. Незалежно від того, чи зброя заряджена чи розряджена, на полюванні її слід було носити стволами догори. На колективних та індивідуальних полюваннях після закінчення кожної нагінки потрібно було розрядити зброю і заряджати її, коли мисливець ставав на новий номер. Особливо уважно слід користуватись зброєю під час ожеледиці, на нерівній поверхні, на території, що поросла кущами, та при переїзді на возі. Право перевірки в товариша зброї на предмет її зарядженості мав кожен учасник полювання [236, с. 55]. Умовою вступу до Снятинського мисливського товариства було вміння поводитись зі зброєю [246, с. 3–5].

Окремі правила стосувались безпеки поводження з вогнепальною зброєю у Лисовицькому мисливському товаристві. Так, кожен учасник полювання, який сходив з номерів, повинен був відразу вийняти патрон із рушниці або тримати рушницю відкритою. Порушення цих вимог каралось штрафом у 5 золотих [736, с. 5].

Значний вплив на формування державної політики в частині використання мисливської зброї мало Галицьке мисливське товариство, засноване в 1876 р. [235, с. 80].

Так, 20 жовтня 1903 р. товариство прийняло звернення до старост щодо незаконного використання мисливської зброї браконьєрами [737, с. 209]. Лише за період з 1899 по 1914 рік товариство конфіскувало 47021 одиницю зброї [738, с. 299–303]. Для популяризації та реклами мисливської зброї товариства щороку організовувало стрілецькі конкурси [93, с. 41–42]. Зброярська тематика не оминула й Міжнародний мисливський конгрес, який проходив у Відні в 1910 році та розглядав питання виготовлення зброї та набоїв. У підсумку з'явилася вимога встановити обов'язкові стандарти для всіх країн у цій галузі. Аналіз фахівців показав, що у Франції номер дробу не відповідає іншим країнам; в Англії дріб випускали взагалі із незрозумілою нумерацією; невідповідність зброї та боєприпасів призводила до непорозумінь під час полювань та псування зброї. Для запобігання непорозумінь було прийнято рішення про дотримання німецького стандарту при відливанні дробинок; на мішечках, в яких продавався дріб, слід було фіксувати такі дані: номер дробу, середній діаметр дробу у міліметрах, якість дробу (м'який, твердий), вага однієї дробини [91, с. 233–235].

Крім суто мисливських товариств, питанням використання вогнепальної зброї приділяли увагу й природоохоронні організації. Зокрема, «Польська ліга друзів тварин» у часописі «Світ тварин» [30, с. 26–35] звертала увагу мисливців на знання конструкції зброї, безпечної поведінки на полюванні, влучності стрільби, так як ці фактори напряму пов'язані з раціональним використанням об'єктів тваринного світу [739, с. 288].

Виробництво та реалізація мисливських видів зброї складають галузь суспільного виробництва, що інтегрована у політичні, економічні, гуманітарні процеси розвитку суспільства. Тому з метою відстоювання власних інтересів у Галичині були організовані корпорації ремісників. У Львові корпорація зброярів, слюсарів та майстрів годинників утворились у 1765 році, тоді як шевців у 1620 р., столярів 1707 р., ковалів 1759 р., мулярів 1782 р. [740, с. 49]. У середині XIX ст. координацію корпорацій покладали на торгово-промислові палати. Зокрема, на VIII засіданні Львівської торгово-промислової палати від 9 липня 1867 року під головуванням її керівника Йозефа Бренера було розглянуто питання проекту корпоративного статуту для слюсарів, зброярів та інших

промисловців, пов'язаних з обробкою металу [741, с. 3]. Слід відмітити, що у Львові відповідно до статистики, поданої секретарем спілки ремісників Львова, у 1886 році зброярською справою займались 22 особи, а саме: 4 майстри, 12 підмайстрів, 6 учнів, а всього ручною працею займалось у Львові 7156 осіб, зокрема: 2411 самостійних майстрів, 3123 підмайстри (челядники) і 1622 учні [742, с. 4]. На початку ХХ століття у місті Кракові до цеху слюсарів, ножівників та зброярів належало 48 осіб. Тогочасна преса зазначала, що керівниками ремісничих товариств були в основному християни, [743, с. 64] а зброярським промислом займались в основному особи польської національності [744, с. 2].

З метою належного регулювання діяльності ремісничих товариств 15 березня 1883 року вступає в дію «Закон про промисли» [314, с. 510]. У зв'язку із внесенням змін до закону, що визначав діяльність професійних груп і необхідність їх організації у Львові, у січні 1884 року на засіданні торгового-промислової палати ухвалено рішення про звернення до Львівського магістрату про підтримку промислових товариств. У прийнятому зверненні відмічалось, що у Львові необхідно організувати 21 професійну групу, при чому зброярі разом із слюсарями, ножівниками, цьвяхарями, шпилькарями, дротярями, машиністами, котельниками повинні відноситись до 17-ої групи [745, с. 2–3]. Щоб організувати роботу, на зборах корпорації від 20 лютого 1887 року було вирішено вибрати на цей рік керівником відомого Львівського зброяря Казмира Табачковського, а його заступником – Петра Мерка [746, с. 3]. Також на цьому засіданні розглядався стан виконання рішень останньої наради товариства, звіт керівництва товариства, страхування на випадок хвороби, оплата членських внесків [747, с. 2–3]. Наступне зібрання корпорації відбулось через місяць – 20 березня 1887 року, [748, с. 3] в костелі отців Бернадитів, де під час служби Божої було освячено прапор корпорації [749, с. 2]. Відповідно до вимог статуту корпорації, крім загальних зборів товариства, кожних півроку повинні були відбуватись звичайні збори. Зокрема, у 1887 році вони відбулись 27 червня у великій залі Львівської ратуші [750, с. 2].

Корпорація ремісничих цехів вживала заходи з залагоджування соціальних конфліктів, які виникали у процесі виробництва зброї. Так, на зборах слюсарської гільдії, до якої входили й зброярі, від 9 липня 1905 року у присутності державного інспектора по корпорації було ухвалено рішення скоротити робочий день до 9,5 годин та підвищити на 10% заробітну платню; при акордових роботах оплату праці повинна встановлювати спеціальна комісія. З метою якісного навчання учнів майстру заборонялось навчати більше 20 учнів [751 , с. 5]. На інших зборах корпорації під керівництвом пана Лаурука ухвалено рішення, що забороняло без відома керівництва майстрів самовільний перехід учнів від однієї до іншої фірми [752, с. 5]. З метою ефективної координації роботи на початку ХХ ст. Львівське товариство слюсарів, до якого входили зброярі, обладнало власний офіс у Львові на вулиці Городецькій, 3 [753, с. 121].

Також громадські мисливські організації в межах тогочасного законодавства здійснювали вплив на органи публічного управління з метою лобіювання інтересів мисливців при торгівлі продукцією тваринного світу. Зокрема, на зборах Галицького мисливського товариства 14 березня 1878 року Владислав Жонтак вніс пропозицію щодо організації на Львівському ринку торгового ряду для реалізації дичини. На думку доповідача, це дасть змогу зменшити ціну на дичину і вона буде конкурентоздатною щодо свійського м’яса [754, с. 3]. Першими на цей заклик відгукнулись граф Роман Потоцький, який направив 126 зайців і 2 кабани та князь Владислав Сапєга (285 зайці). Львівські часописи відзначали, що мешканці Львова радо беруть дичину. З насиченням ринку торгівці свійським м’ясом змушені були знизити ціну, [755, с. 50] а мисливські господарства отримали можливість без проблем реалізовувати дичину [756, с. 177]. З метою належної організації продажу дичини журнал «Ловець» друкував оголошення про спеціально організований мисливський ряд на Львівському ринку [757, с. 176], а Галицьке мисливське товариство ухвалило рішення про сплату 10 % коштів від реалізованої дичини [758, с. 17]. Цей експеримент проіснував до кінця 1887 року. 1 січня 1888 року на зборах Галицького мисливського товариства було прийнято рішення про

відміну утримування товариством місця для торгівлі дичиною на Львівському ринку, хоча робота у цьому напрямі не згорталась. Членам товариства було доручено провести аналіз ринку дичини, а головному редактору «Ловця» – через часопис інформувати мисливців про те, де можна найефективніше продати дичину [759 , с. 8–10].

Для належної організації торгівлі дичиною та боротьби з незаконним полюванням товариством подано 13 січня 1880 року до Львівського магістрату звернення про проведення у лютому інвентаризації всіх м'ясних торговиць і магазинів з метою виявлення незаконно добутої дичини [237, с. 38], а член товариства Лубенський запропонував прийняти звернення до керівництва залізниці, щоб воно не приймало посилки з дичиною без сертифікату походження дичини [60, с. 1–2].

Також Галицьке мисливське товариство лобіювало внесення до проекту Мисливського закону таких змін: «У чотирнадцятиденний термін після закінчення визначеного законом терміну полювання заборонити торгівлю м'ясом певних видів дичини на торговицях, у магазина та готувати з неї їжу у ресторанах та їдальнях». При відстрілі дичини, яка знаходиться у вольєрах і яку дозволено відстрілювати у будь-який час, повітова влада повинна видавати сертифікати походження» [614, с. 136–138]. Слід відмітити, що тодішня влада врахувала ці поправки, вони були враховані також Галицьким сеймом при прийнятті нового Мисливського закону у 1897 році[16, с. 10]. Питання незаконної торгівлі дичиною піднімали на зборах товариства у 1887 році, прийнявши звернення до влади щодо ефективного контролю за торгівлею дичиною [760, с. 136–138]. Неодноразово це питання піднімали й у мисливському часописі «Ловець» [36, с. 18 – 19]. На нараді товариства 30 травня 1903 року було ухвалене рішення, щоб направити звернення до намісника Галичини, в якому серед іншого зазначалось, що у Львові й у провінції не дотримуються вимоги торгівлі дичиною [761, с. 15–16], [762, с. 151] Також на зборах було прийняте звернення до всіх членів товариства – контролювати ресторани та магазини на предмет легальної реалізації дичини [763, с. 287], так як торгівці продають у великій кількості зайців, яких

заборонено відстрілювати з 14 лютого, а також випадки порушень правил торгівлі повідомляти органам державної влади [764, с. 49]. Слід відзначити, що товариство намагається внормувати реалізацію дичини не лише апелюючи до влади щодо ефективного правозастосування, але й вживало відповідні заходи. Так, для кращого контролю за реалізацією дичини товариство уклало угоду з торгівцями м’яса щодо їхньої співпраці з членами товариства. Але така співпраця не дала сподіваних позитивних результатів. Тому було прийнято рішення про створення синдикату. Для організації синдикату на практиці товариство звернулось до найбільших закупівельників дичини з метою налагодження прямих контактів, щоб таким чином, оптимізувати витрати на торгівлю і відмежувати спекулянтів, які лише наживались на мисливських господарствах та спричиняли здороження дичини, а відповідно зменшення попиту на неї. Власникам великих мисливських господарств було запропоновано подати інформацію про заплановані полювання, яку в подальшому передавали споживачам. На думку організаторів, централізація торгівлі принесе користь не лише мисливським господарствам, але й споживачам продукції. Для практичної реалізації цього проекту товариство вирішило профінансувати проект у сумі 250 крон та запропонувало ухвалити відповідні інструкції для організації роботи. На пропозицію члена товариства П. Ковнацького було ухвалено звернення до місцевих часописів з пропозицією публікації термінів полювання та нагадування про заборону закупівлі дичини у заборонений час. Граф Шембек запропонував звернутись до влади, щоб вони видали членам Галицького мисливського товариства відповідні посвідчення, щоб ті мали право контролю на ринках. Зокрема, член товариства П. Висоцкі звернув увагу, що дуже багато торгівців зложивають при торгівлі дичиною тим, що отримавши один раз сертифікат на партію зайців і продавши їх, вони той самий сертифікат використовують для продажу зайців, куплених у браконьєрів. Він вважав сертифікати про походження дичини неефективним механізмом у запобіганні нелегальній торгівлі дичиною запропонував набагато вигідніший метод: внести зміни до законодавства з вимогою накладати на легально добуту дичину металеву пломбу з вигравіруваною інформацією про повіт, з якого

походить дичина. Посилаючись на практику інших країн, де їх використовували, підробити пломбу було неможливо. Слід відмітити, що аналогічну вимогу висували на зборах і члени мисливського товариства ім. Святого Губерта у Львові у 1890 році. Вони пропонували, щоб пломби видавав староста повіту власникам мисливських угідь або їх орендарям. На підтвердження легально добутої дичини пломбу слід було закріпити на вусі у копитних видів дичини та на дзьобі – у пернатих [766, с. 162–163]. Про важливість врегулювання різних аспектів торгівлі дичиною свідчить й думка Казимира Висоцького про відсутність належного механізму для встановлення походження дичини, що спричиняє до спекуляцій на міжнародному рівні. Проблеми із встановленням походження дичини дозволили блокувати доступ на ринки реалізації мисливської продукції навіть деяким країнам. Так, експортери з Німеччини монополізували експорт дичини до Франції, Англії та Італії, не допускаючи на ці ринки польських експортерів. Маніпулюючи інформацією, що у Польщі дичина низької якості, вони її ж самі скуповували у Польщі для наступної реалізації у ці країни, видаючи її за німецьку продукцію. Дієвим механізмом, який би запобіг цьому шахрайству, на думку автора статті К. Висоцького, мало стати запровадження на законодавчому рівні пломбування дичини. Повторно питання організації торгового ряду з продажу дичини піднімали на зборах товариства 2 липня 1907 року [767, с. 166]. Для цього було виділено 250 крон [768, с. 146], [769, с. 150]. Свої дії товариство аргументувало тим, що жодне підприємство у Львові не займається торгівлею дичини. Відзначали, що дичину у Львові продають у магазинах, що спеціалізуються на спеціях з метою приваблення потенційних покупців. Спекулянти у Львові в основному продавали дичину у закутках кам’яниць. Найбільше спекуляція дичиною активізувалась до Різдвяних свят [770, с. 163]. Оскільки купити дичину можна було лише в обмеженій кількості через відсутність налагодженої торгівлі, то й ціна на неї зростала [771, с. 291–292]. Для більш ефективного контролю було домовлено співпрацювати з Галицьким товариством охорони тварин, так як мета обох товариств збігалась [258, с. 134–135]. Для співпраці у 1912 році між Галицьким мисливським товариством та Галицьким товариством

охорони тварин було укладено угоду, відповідно до якої компетенція контролю за торгівлею дичиною було також покладено і на членів Галицького товариства охорони тварин [772, с. 89], [688, с. 140–141]. Товариство пропонувало на законодавчому рівні затвердити вимогу не лише встановити пломби, але й реалізовувати дичину лише через сертифікованого торгівця [773, с. 151]. Також відповідно до статуту Малопольського мисливського товариства члени товариства були зобов'язані вести боротьбу з браконьєрством та контролювати браконьєрів у випадку торгівлі «краденою» дичиною. Для досягнення мети товариство тісно співпрацювало з органами державної влади. Для заохочення членів товариства у боротьбі з браконьєрством та нелегальною торгівлею дичиною була заснована відзнака для тих осіб, які проявили велику відвагу у небезпечній ситуації, що загрожувала їм втратою здоров'я або життя [774, с. 78 –79]. На зборах товариства 8 червня 1927 року було прийняте рішення про заохочення не лише членів товариства, але й також службовців державної поліції, які проявили наполегливість у боротьбі з нелегальною торгівлею дичиною [775, с. 78–79]. Для практичного подолання нелегальної торгівлі дичиною у періодичній мисливській пресі друкували звернення із закликами до членів Малопольського мисливського товариства – повідомляти органи державної влади про випадки реалізації дроздів [776, с. 47]. На зборах 16 червня 1927 року товариство прийняло рішення організувати торговий ряд для ефективного продажу дичини [777, с. 186]. Питання нелегальної торгівлі дичиною піднімали не лише мисливські товариствами, але й громадські організації Галичини, що ставили собі за мету підняти економіку, впливати на екологію та гуманне ставлення до диких тварин. У 1871 році на загальних зборах Галицького господарського товариства зазначалось, що органи влади у Львові не вживають жодних заходів щодо дотримання вимог закону про заборону торгівлі дичиною у заборонений час [778, с. 3].

Ефективних результатів у боротьбі з нелегальною торгівлею дичиною досягло Мисливське товариство східних земель, яке у період з 1927 по 1934 рік виплатило поліції премій на суму 1840 злотих за добре організовану боротьбу з браконьєрством та організацію облав на нелегальних торгівців дичиною [779,

с. 1]. Питання реалізації добутої дичини врегульовували й статути мисливських товариств, які на практиці вели мисливське господарство. Зокрема, статут і правила поведінки Товариства мисливців ім. Святого Губерта у Львові від 9 вересня 1884 року визначав, що полювання у мисливських угіддях товариства можливе лише при поданні мисливцем інформації керівнику товариства. У випадку невиконання цієї вимоги конфіскованy дичину реалізовували, а кошти поступали на рахунок товариства [236, с. 55], [238, с. 184–185]. У мисливському товаристві дозволяли полювати не членам товариства (гостям) за умови, що добута ними дичина буде реалізована, а кошти будуть зараховані товариству [780, с. 187].

Дичина приваблювала також місцеве населення і спокушала до незаконного добування. Щоб люди не спокушалось, у статуті Каліського мисливського товариства було визначено, що добуту дичину заборонено реалізовувати на території мисливських угідь товариства [781]. Відомі випадки, коли місцеві сільські браконьєри реалізовували незаконно добуту дичину мисливцям з міста, яким не пощастило [782, с. 4].

Питання реалізації дичини знайшло своє відображення у міжнародних мисливських організаціях Австро-Угорської імперії та Європи. Зокрема, на нараді делегацій мисливських товариств у Відні 7 червня 1883 року відзначалось, що законодавство країн імперії не відповідає ефективній торгівлі дичиною [783, с. 120], [784, с. 120–125] .

На третій сесії Міжнародної мисливської ради, що відбулась з 19 по 22 квітня 1934 року у Варшаві, була прийнята резолюція про створення у країнах Європи належних умов для імпорту/експорту дичини. Для координації дій Рада створила орган, що сприяв би виконанню цієї задачі [785, с. 125]. Наукове забезпечення торгівлі дичиною у Другій Речі Посполитій було покладено на «Перший польський мисливський інститут», організований 28 квітня 1928 року у місті Станиславів [786, с. 352–357]. Відповідно до статуту інститут надавав посередницькі послуги при обміні, продажу і закупці мисливської звірини, організовував експорт мисливських тварин [787, с. 118].

3.4. Формування гуманного ставлення до тваринного світу

З розвитком людської цивілізації все більшого значення набувають гуманітарні аспекти у ставленні до живої природи, зокрема, і до тварин. На практиці це виливається в організацію товариств з метою недопущення жорстокого ставлення до тварин та впровадження гуманістичних ідей. Специфіка мисливської та рибальської галузі пов’язана з використанням тварин та риби, що й зумовило певні звичаєві правила, а в подальшому – на законодавчому рівні врегулювання гуманного ставлення до об’єктів добування.

Для громадського контролю за дотриманням вимог законодавства щодо гуманного поводження з тваринами організовують громадські організації. Чи не першим таким товариством на території Польщі була організована 18 вересня 1868 року «Варшавська філія Російського товариства опіки над тваринами» [788, с. 18 – 19]. Через 3 роки після організації у Львові Галицького товариства охорони тварин на підставі рескрипту Галицького намісництва від 13 січня 1879 року L. 1158 у Кракові організовано Краківське товариство охорони тварин. Офіс товариства розміщувався на вул. Вєльополе, 89. На початку було лише 36 членів, першим керівником товариства став Йозеф Мохнацькі, заступником – Хуго Йон, секретарем – Броніслав Густавич [341, с. 9]. У першому пункті статуту товариства було визначено мету: «найвищою ціллю товариства є розбудити і підтримувати почуття людяності, розкрити суть гуманізму і взагалі освіти та традицій, насамперед, для нижчих суспільних верст». Для реалізації статутних вимог передбачали сплату членських внесків у розмірі 1,5 золотого ринського, а для учнів та вчителів – 1 золотий [789, с. 2]. Вже станом на 15 червня 1887 року товариство нараховувало 156 членів [790, с. 156], а на кінець цього ж року – 200 членів, в тому числі 153 – з Кракова [791, с. 156]; у 1888 р. – 259 [352, с. 49 – 50], 1889 р. – 277, 1890 р. – 283 члени, в тому числі 170 – з Кракова. Зважаючи на низьку соціальну активність жінок у XIX ст., їх у товаристві налічувалось лише 21 особу. До основного складу товариства належала інтелігенція: 5 священиків, 12 професорів середніх шкіл, 26 вчителів народних шкіл, 58 учнів [792 , с. 69].

Фактично відразу після реєстрації товариства було організовано випуск часопису «Опікун тварин» (Opiekun zwierząt). У першому номері було опубліковане звернення до членів товариства та мешканців Кракова з просьбою повідомляти товариство про випадки жорстокого поводження з тваринами за адресою товариства (вул. Підзамче, 1) [793, с. 20]. Тираж часопису становив 450 екземплярів, а річна вартість друку складала 253 золотих. Часопис безплатно розповсюджувався у тюрмі Краківського кримінального суду 3 екземпляри, 10 екземплярів передавали щомісяця Товариству народної освіти, 3 екзмепляри – в бібліотеки Кракова. Великих збитків розповсюдженню часопису завдавали іноді самі ж члени товариства, які, вступивши до товариства, мали право отримувати часопис безкоштовно. Але були випадки, коли, не сплативши членських внесків, вони отримували часопис цілий рік, а коли приходив час сплачувати членські внески або хоча б сплатити вартість вже отриманих часописів, вони направляли лист-заяву наступного змісту: «Не маю більше бажання належати до товариства, прошу мене викреслити зі списку його членів».

Для проведення просвітницької діяльності у 1890 році товариство випустило 200 плакатів про сказ у собак, 2000 екземплярів «Десять заповідей охорони тварин», 1500 екземплярів «Слово до підгалян щодо охорони бабаків та серни», 4000 екзмплярів «Інформація про товариство охорони тварин», 1200 еземплярів «Ластівка» [794, с. 34 – 42].

Велику увагу товариство приділяло охороні птахів. У 1887 році Товариство випустило брошуру «Давайте дбати про птахів» об’ємом 20 сторінок, при чому 150 екземплярів передали Товариству народної освіти у Кракові для подальшого розповсюдження у школах [790, с. 156]. У 1888 році було видано декілька брошур «Не знущайсь над тваринами» і «Пам’ятай про птахів» [792, с. 70]. Товариство привертало увагу до торгівців птахами у Галичині, які на замовлення німецьких торгівців виловлюють відповідні види пернатих для поповнення орнітологічних колекцій у країнах Європи [795, с. 6 – 12], чим завдавали птахам великої шкоди. Птахи найчастіше потерпали від

жорстокого поводження. Так, власники голубів підрізують їм хвости та крила, щоб ті далеко не відлітали. Через такі дії гине багато голубів [796, с. 60].

Багато пернатих піддавались жорстокому поводженню ще до того, як їх доставляли на ринок. З метою уникнення сплати податку торгівці голубами приносили їх у кишенях, за пазухою, у капелюхах, хустках. Для запобігання таким випадкам товариство 30.12.1887 року направило до Краківського магістрату лист L. 270, в якому висловило своє занепокоєння недостатньою роботою поліції на Краківському ринку щодо охорони птахів. Магістрат теж висловив стурбованість цією справою, і 14.02.1888 року зробив зауваження торговому комісару з вимогою точно виконувати норми законодавства щодо охорони птахів. Зокрема, йому було доручено перевіряти ринок на предмет гуманного ставлення до птахів при їх реалізації особливо в неділю, також Розпорядження від 18 січня 1888 року зобов’язало керівництво «митної рогатки» перевіряти торгівці на спосіб добування птахів. Якщо тварини не були застрелені, а задушені у петлях, то їх конфісковували.

Крім попередження торгового комісара, до магістрату викликали великих торгівців птахами, яким наголосили про відповідальність за недотримання вимог законодавства щодо птахів [352, с. 49 – 50]. Для попередження незаконного відлову дроздів товариство звернулось з листом від 12.11.1887 року до керівника гміни Жарнівці, в якому повідомлялось про те, що 31 жовтня 1887 року жандарм Антоній Конас конфіскував на залізничній станції посилку від мешканця села Жарнівці Войцеха Канта з 372 дроздами. Від керівника гміни вимагали вжити дієвих заходів, щоб не допустити вилов дроздів на території гміни, який відповідно до Закону від 21 грудня 1874 року – заборонений [797, с. 138].

Крім наведення порядку у власній країні товариство намагалось впливати на свідомість та традиції громадян інших країн. Зокрема, член товариства Микола Бубовський відзначав, що у Німеччині, Італії, Франції співочих птахів, таких як жайворонок, зараховано до мисливських видів, що є недопустимим з огляду на мораль. У цих країнах мільйонами виловлюють жайворонків для споживання. Він взивав до совісті громадян цих країн словами

відомого польського зоолога та орнітолога, дослідника Карпат Станіслава Констатина Пєтруського (1811-1874): «Сором і вічна ганьба цивілізованим людям, яким Бог дав так багато їжі для споживання, а їх все ще не задовольняє м'ясо, молоко, яйця домашніх тварин». У Галичині люди вірять, що жайворонок перебуває під Божою опікою. Він повідомив такий факт, що у липні 1882 року виявилось, що жайворонок зробив собі гніздо просто під днищем вагону [798, с. 51]. Було багато прикладів гуманного ставлення до птахів у Прусії. Там відповідно до Розпорядження від 17.03.1876 року було заборонено годувати диких тварин живими свійськими. Крім того, директор зоопарку у Роттердамі (Нідерланди) вказував, що багато глядачів, керуючись жорстокими інстинктами, приходили у зоопарк власне під час годівлі хижаків живими тваринами (голубами, кроликами, морськими свинками). Для переконання людей він доклав багато зусиль і годував хижаків лише м'ясом вбитих тварин [799, с. 122 – 123].

Для координації своєї роботи товариство уклало угоду про співпрацю з 45 товариствами охорони тварин з різних країн Європи та Америки. Завдяки цій співпраці товариство організувало бібліотеку, до якої постійно направляли 13 часописів з цих товариств. Активною була співпраця з Татранським товариством охорони альпійських видів тварин, бабаків та серни. З метою охорони диких тварин було направлено звернення до єпископа, щоб він під час проповідей у церкві нагадував парафіянам про недопустимість браконьєрства [800, с. 31 – 32]. У 1889 р. дохід товариства склав 352, а у 1890 р. – 284 золотих ринських. Члени товариства у 1890 році не сплатили 107 золотих членських внесків [794 , с. 34 – 42]. Друковані видання товариства звертали увагу читачів на недопустимість жорстокого поводження з рибою. Було заборонено здирати з живої риби луску або шкіру з живого вугра. При приготуванні раків або слимаків забороняли вкидати їх до холодної води з поступовим нагріванням. Було заборонено транспортувати живу рибу на шнурках, які протягували через зябра або очі риби, відрубувати у живих жаб лапок, відлов диких птахів на сильця, капкани, а риби – гаками. Вважалось неприпустимим приколювати живих ворон, сов, сорок для відлякування інших птахів, відрізання у

мисливських собак хвостів, вух [341, с. 34 – 42]. Тварин не можна було перед забиттям лякати чи завдавати їм болю. Було заборонено мучити тварин: рибу потрібно було обухом вдарити по голові а потім швидко відрізати голову; раків слід було відразу кинути в окріп [801, с. 25].

Також у брошурах вказували, що риба найбільше потерпає від жорстокого поводження, перш ніж її споживають. Їхня мука починалась вже з транспортування на базар. У цей час живій рибі продавці просували шнурок або прут через зябра. Але найбільше вони зазнають мук, коли потрапляють на кухонний стіл, і з живої риби здирають луску. Дуже часто це варварство відбувалось через незнання та не усвідомлення того, що здираючи луску із живої риби, люди не лише жорстоко ставляться до риби, але й тому, що у риби виробляється в організмі отрута, яка стає причиною багатьох захворювань. Рекомендували розробляти живу рибу швидко, відрізавши гострим довгим ножем голову, після цього рибу необхідно було занурити на 2-5 секунд в гарячу воду, а тоді знімати луску [802, с. 130].

Поряд з товариством Краківський магістрат звертав увагу не лише на якість риби при її реалізації, але й на гуманне поводження. Зокрема, на звернення товариства щодо жорстокого поводження з рибою магістрат Кракова видав Розпорядження від 17 грудня 1897 року L.53232, в якому торговому комісару Кракова була дана вказівка контролювати та запобігати жорстокому поводженню при торгівлі рибою [353, с. 7]. В загальному товариство не було задоволене роботою торгового комісара Кракова.

Його звинувачували у недбалому виконанні своїх обов’язків: поганий контроль за незаконно добутою дичиною, що продається на ринках, зокрема, у великі кількості куріпок, виловлених у недозволений для торгівлі час на сильця. Складалось таке враження, що торговий комісар здійснює на ринку ранковий променад [803, с. 28 – 29].

Однак є свідчення плідної роботи торгового комісаріату Кракова: проведені заходи щодо дотримання законності при реалізації рибної продукції. Лише за невідповідність величини раків у 1888 році їх було конфісковано, а одинадцять торгівців оштрафовано; у 1889 р. – шість, у 1890 р. – дев’ять [804,

с. 9]. Слід відмітити, що попри критику для мотивації ефективної роботи торгових комісарів лише у 1891 році було премійовано семеро жандармів у розмірі від 1 до 3 дукатів за ефективний контроль щодо дотримання законодавства у частині гуманного поводження з тваринами [794, с. 34 – 42].

Занепокоєння товариства викликало й те, що всупереч вимогам Рибальського закону на ринках Кракова реалізовували рибу, величина якої була меншою за визначену тодішнім законодавством. Товариство звертало увагу на те, що це питання повинні контролювати організовані при в'їзді до Кракова рогатки (митні пости). Але вони, на думку керівництва товариства, виявились фактично бездіяльними, адже доставити таємно рибу до міста і торгувати нею з-під поли неможливо. Крім того, мальок риби продавався на всіх краківських базарах «серед білого дня», а торговий інспектор лише для проформи прогулювався по ринку, щоб показати свою присутність перед членами товариства. Товариство таврувало селян, які не маючи у власності ставків, реалізовують лише крадену рибу. Особливо погіршувалась ситуація з незаконною реалізацією риби під час єврейського шабату та Різдвяних свят. Члени товариства мали можливість спостерігати, як у Кракові на площі Щепанського селяни до свята кошиками продавали малька карпа, лосося, щук, що також є заборонено законом.

Також у Краківському повіті було надзвичайно розповсюджене браконьєрство, незаконно добували багато козуль, зайців, лисиць, куріпок на сильця в основному їх перепродували у Кракові. Для запобігання незаконного вилову риби та полювання товариство звернулось до Краківського магістрату з листом від 30 грудня 1889 року L. 325, вимагаючи від влади ретельного контролю за роботою митних рогаток. Для попередження браконьєрства вони повинні слідкувати, щоб завезені до міста куріпки були застрелені, а не задушені сильцями, і не пропускати селян з мальком риби [355, с. 62 – 63].

Товариство заявило, що прийняті у Галичині Мисливський закон від 30 січня 1875 року та Закон про охорону птахів від 21 грудня 1874 року фактично виконуються на низькому рівні, що на краківських торговицях продають

дичину, хто і коли хоче, так як торговий інспектор не виконує свої функції [341, с. 9].

Під тиском товариства староста Лімановського повіту звернувся 6 жовтня 1887 року до всіх керівників гмін з вимогою про посилення контролю за дотриманням вимог закону про охорону птахів від 21 грудня 1874 року. Він вказував, що на території гмін відбувається торгівля пернатими у недозволений період, що суперечить вимогам чинного Мисливського закону, який регламентує терміни добування пернатих відповідного виду. Керівників гмін було зобов’язувано контролювати виконання законодавства та притягувати порушників до відповідальності. Критика стосувалась дотримання Рибальського закону у частині вилову риби відповідного розміру. Було рекомендовано при вилові риби сітками вживати сітки з великими отворами [805, с. 132 – 133].

Товариство зазначало, що іншою причиною зменшення поголів’я риби є розповсюдження епізоотій. У 1879 році великим негативним чинником у розведенні риби стала епізоотія риби у Янівському озері біля Львова, де лише за кілька днів загинуло декілька тисяч щук. Товариство було занепокоєне відсутністю належного ветеринарного обслуговування рибних господарств. Наступна велика епізоотія риби спостерігалась на ставках біля Каньова недалеко від Вісли. Досліджувати захворювання взявся М. Раціборський, який встановив, що у риби спостерігаються такі ж симптоми, як і на Янівському озері. Хвора риба була вкрита ранами, в яких розмножувався заразний грибок – Saprolenia (водяний грибок, інша назва Achlya, Leptomitus). Дослідженням захворювань риби зайнявся почесний член товариства – Максиміліан Новицький, який виявив та описав підвид грибка Achlya, якому пізніше назву – Achlya Nowicki.

Для ефективного ведення рибного господарства у Галичині товариство заохочувало придбання книжок з розведення риби, що видавали у Кракові, і які описували особливості ведення рибного господарства у Краківському повіті. Однією з таких книг була книга Л.Ліндеса «Використання річок, ставів, боліт, озер та торфових ям для розведення риби, раків та п’явок» (1867 р., Краків).

Серед іншого автор вказував, що при ефективному використанні водного дзеркала розведення риби може приносити добрий дохід, а саме: один морг водного дзеркала – біля 50 золотих в рік. Він застерігав власників ставів здавати їх в оренду євреям [75, с. 81 – 85]. Товариство рекомендувало книгу С. Бендзікєвича, «Про наше рибне господарство» („O naszem gospodarstwie rybnem“) вартістю 0,1 золотого римського[806, с. 36]. На думку автора, фундаментом для дальших досліджень Галицького рибальства є праці К. Пєтруського «Особливості ведення господарства у Карпатських горах», («Opis gospodarstw galicyjskich w zastosowaniu do pasma gór karpackich», 1847), Лесневського «Рибальство краю» («Rybactwo krajowe», Варшава, 1837), зоолога А. Валецького «Матеріали про дослідження іхтіофауни Польщі» («Materyjały do fauny ichtyjologicznej Polski», Варшава, 1864).

Великий вклад у вивчення Галицького рибальства зробив вчитель рільничої школи у Дублянах – Барта. Він досліджував річки Галичини, серед яких – Дністер. Вагоме значення для галицького рибальства мали його книги: «Риби Дністра» (1877), «Риби Серету» (1880), «Матеріали про іхтіологію Дністра» (1888). Також великий вклад у дослідження рибальства Галичини вніс М. Новицький зі своїми працями «Риба басейну Вісли, Стиру, Дністра і Пруту у Галичині» (1887 р.) з картою розселення цих риб, «Атлас риб галицьких річок» (1883 р.) [807, с. 62 – 63].

Товариство з сумом констатувало, що стан рибальства у Галичині погіршився і рибалки стали біднішими, ніж колись [352, с. 41 – 44]. Проте, Краківські рибалки мали причину пишались, так як біля Кракова у 1850 році доктор Радзіловський організував перше у Галичині форельне господарство. Також великі зусилля для розвитку Галицького рибальства заклали графи Браницький та Потоцький [75, с. 81 – 85].

Для реалізації своїх статутних вимог товариство широко застосовувало вплив на органи влади через подання звернень. Щоб посилити вплив найрезонансніші публікували у часописі товариства. Лише за 1887 рік товариство направлено до Краківського магістрату 120 звернень [792, с. 70], у 1890 р. – 58 звернень. Крім звернень до органів влади товариство апелювало до

окремих соціальних груп: до вчителів та учнів звертались члени товариства, щоб ті, по можливості, контролювали час проведення полювання. Якщо вони виявляли, що полювання проходило не у визначені законом терміни, то повинні були повідомити органи влади [808, с. 36].

Не зважаючи на терміни полювання, чиновникам Краківського магістрату постійно поставляли м'ясо козуль, зайців та куріпок [809, с. 59], а на ринку можна було купити добути співочих птахів, яких забороняли виловлювати [810, с. 4]. Увагу старости Живецького повіту акцентували на тому, що через бездіяльність влади тут набуло поширення браконьєрства. Товариство вимагало від влади жорстоко карати браконьєрів [811, с. 59].

Практично аналогічне звернення подав представницький орган повітової ради у Вадовіцах [812, с. 133] та Ланцуті [813, с. 133], звертаючи увагу керівників гмін на дотримання вимог Закону про охорону птахів від 21 грудня 1874 року.

У найрезонанснішому зверненні товариства йшлось про недостойну поведінку офіцерів Краківського гарнізону. Повідомлялось, що 25 лютого 1892 року на місцевому стрільбищі офіцери вправлялись не у влучності по мішенях, а по живих тваринах. Для цього вони випускали птахів, котів, собак, і навіть свійську свиню. До своєї злочинної діяльності вони залучили навіть місцевих підлітків, які за гроші їм виловлювали бродячих котів або й викрадали свійських у власників [814, с. 47].

Занепокоєння в товаристві викликало розпорядження Краківського магістрату від 26 березня 1890 року L. 7501, в якому через поширення епідемії сказу наказували власникам собак вигулювати їх виключно у наморднику, а за невиконання цих вимог виловлених собак мали вбивати. Товариство аргументувало, що Санітарний закон від 29 лютого 1880 року L. забороняє вбивати тварин з підозрою на сказ, їх слід було лише ізолювати, а застосування намордника негативно впливало на здоров'я собаки [312, с. 79].

Товариство не завжди було задоволено діями влади у частині виконання повноважень щодо контролю за дотриманням законодавства щодо охорони мисливських видів тварин та запобігання жорстокого поводження з тваринами.

На шпальтах часопису «Опікун тварин» було опублікувано перелік звернень, на які взагалі влада не відповіла зокрема, звернення: від 12.01.1889 L. 12 до магістрату Кракова у справі знищення птахів; від 13.03.1889 L. 68 до Галицького намісництва в справі транспортування птахів; від 23.04.1889 L. 121 до Галицького намісництва у справі використання живих голубів для приманки на полюванні на яструбів; від 30.12.1889 L.325 у справі торгівлі задушеними дикими пернатими та мальком риби [815, с. 63 – 64].

Все ж слід відмітити, що для перестороги потенційним порушникам та для мотивації влади до ефективного застосування владних повноважень товариство оприлюднювало дії влади, спрямовані на охорону дичини. Повідомлялось, що 18 лютого 1888 року при перевірці посилки на залізничному вокзалі у Кракові поліція виявила тушу незаконно добутої самиці козулі, 25 куріпок та 181 дрозда, яких відправив торгівець Хочнер з Тарнова. Так як дичина була добута у недозволений час, недозволеного виду та статі, то її конфіскували, а на злочинців відкрили кримінальну справу. Також у Кракові 16 травня 1888 року поліція на залізничному вокзалі конфіскувала 12 живих солов'їв, призначених для продажу. Птахів випустили на волю, а порушників притягли до відповідальності [816, с. 164].

У Галичині завдяки ініціативі священика і професора германістики Львівського університету Євгена Яноти було організоване Галицьке товариство охорони тварин. У перший рік свого існування – після реєстрації, кількість членів товариства становила 254 особи [817, с. 57]. Товариство було зареєстровано рескриптом намісника Галичини від 12 лютого 1876 року № 5832.

Друкованим органом товариства був журнал «Місячник» [196 , с. 657]. Він став першим природоохоронним часописом у Галичині, який виходив до 1915 рр. [818, с. 181 – 190]. У 1886 році тираж часопису становив 1020 екземплярів.

Головною ціллю Галицького товариства охорони тварин відповідно до затвердженого статуту була охорона від переслідування і винищення всіх видів тварин, утримання і розмноження яких має господарське, лісове, наукове та

інші значення, запобігання будь-якій жорстокості при утриманні тварин взагалі, а особливо тих тварин, яких людина використовує для своїх потреб. Слід було також запобігати будь-яким подразненням, каліченням, негуманному відношенню при забитті тварин.

Для досягнення цілі товариство поставило собі завдання – пробудити у суспільстві співпереживання до живої природи, раціональне втручання у природу і поширення розумного співіснування людини і тварини, а особливо поширювати роботу серед нижчих суспільних соціальних груп для дотримання норм поведінки з тваринами. Засобами для досягнення мети були:

- власний добрий приклад членів товариства;
- нагадування, осуд винуватця;
- поширення закону і повага до нього;
- підтримка влади і її службовців, яким довірено наглядати за виконанням законодавства, що забороняє знущатись над тваринами;
- випуск і розповсюдження преси, яка підтримує цілі товариства;
- розповсюдження природничих знань;
- стимулювання підтримки цілей товариства фінансовими й матеріальними засобами.

Відповідно до статуту член товариства повинен був дотримуватись громадянських обов'язків і мати добру репутацію. Рішення про прийняття у товариство вирішувалось його керівництвом після отримання усного або письмового звернення. Кожен член отримував відповідне членське посвідчення, мав право вийти із членів товариства після письмового або усного звернення до керівника товариства. У випадку недотримання статуту або, якщо своїми діями член товариства його зганьбив, то такого виключали з товариства. Офіс товариства був розташований у Львові. У повітах можна було утворювати філії товариства. Для підтвердження підписів відповідно до статуту передбачалось виготовлення печатки «Галицьке товариство охорони тварин», написане польською та українською (русинською) мовами.

Члени товариства мали право брати участь у зборах товариства: виступати, голосувати, отримувати безплатно журнали, які видає товариство.

Члени товариства, які не проживали у Львові, мали право направляти свої звернення та побажання, які стосуються справ товариства. Не допускались у лоні товариства дебати на політичні та церковно-релігійні теми.

У часописі «Місячник» (№ 3, 1895 р.) публікувались оголошення про проведення зборів товариства, зокрема про проведення Галицьким товариством охорони тварин загальних зборів 21 квітня 1895 року у великому залі Львівської ратуші [819].

На членів товариства покладався обов'язок підтримувати цілі товариства, викладені у статуті, сплачувати річні членські внески у сумі 1 злотий. У випадку несплати членських внесків з товариства виганяли, а попередньо сплачені членські внески не повертали.

Управління товариством здійснювало керівництво, яке складалось з керівника, заступника, секретаря. Секретар товариства одночасно був скарбником (касиром) товариства. Щороку керівник товариства зобов'язаний був скликати загальні збори. Щоб рішення зборів набрали силу, необхідна була присутність половини членів товариства. Філії товариства для участі у зборах направляли своїх представників. Рішення ухвалювали простою більшістю голосів присутніх осіб. У випадку, коли член товариства не мав змоги бути присутнім, він свій голос мав право передати іншому члену, який брав участь у засіданні. Для закриття товариства потрібне було рішення, за яке проголосувало дві третіх членів товариства [256].

На 36-х загальних зборах товариства у 1911 році відзначалось, що товариство з метою залучення молоді співпрацює з шкільною радою міста Львова, а з педагогічним товариством – з метою утворення природничих гуртків.

Лише за 1911 рік Галицьке товариство охорони тварин припинило 800 випадків жорстокого поводження. На свою діяльність товариство отримало від держави субвенцій на 200 крон. У 1911 році доходи та видатки товариства склали 1767 крон [820, с. 36 – 40].

Діяльність Галицького товариства охорони тварин поширювало свою співпрацю з іншими товариствами. Зокрема, у 1912 році товариство уклало

угоду з Галицьким мисливським товариством, згідно якої кожен член мисливського товариства залишився записаним до Галицького товариства охорони тварин. Відзначалось, що мета двох товариств є подібною, тому для ефективної реалізації поставлених завдань доцільною є й співпраця, зокрема у сфері охорони пернатої дичини та контролю за продажем на ринках дичини, в боротьбі з браконьєрством та захворюванням тварин на сказ.

Вказувалось, що мисливське товариство завдяки тому своїм багатим членам диспонує великими грошима, тому й результативно охороняє популяцію дичини шляхом боротьби з браконьєрством, слідкує за дотриманням термінів полювання, регулює чисельність бродячих тварин та хижаків. З метою тіснішої співпраці було вирішено видати ловецькому товариству декілька сотень посвідчень мисливця Галицького товариства охорони тварин. Слід відмітити, що Галицьке товариство охорони тварин тісно співпрацювало також з Львівським мисливським товариством імені Святого Губерта. Так, у статті «З-під знаку Святого Губерта» (1914 р.) відзначалось, що голова товариства Северин Крогульський багато уваги приділяв охороні мисливських тварин, за що йому висловили подяку [821, с. 25 – 26].

Також Галицьке товариства охорони тварин тісно співпрацювало з Галицьким мисливським товариством, так як ці два братні товариства мали багато спільного, а головним чином, співпрацювали у сфері подолання недозволеної торгівлі дичиною під час охоронного часу, браконьєрства, боротьби зі сказом [258, с. 134 – 135].

Товариство вживало низку заходів з пропаганди культури гуманного ставлення до тварин. У своєму зверненні (1909 р.) до суспільства товариство декларувало, що через брак цивілізації і моралі серед широких мас населення Галичини на низькому рівні залишається як економічний, так і етичний та гуманітарний розвиток суспільства.

Також відзначалось, що різні мисливські законодавства Європи не сприяють збільшення популяції птахів. На їхню думку, вирішення цього питання можливе шляхом добуванням пернатих виключно за допомогою вогнепальної зброї і у невеликій кількості [822, с. 14]. Товариство підтримало

ініціативу Галицького мисливського товариства щодо організації фауністичних резерватів [823, с. 89 – 92]. Для врегулювання термінів полювання, починаючи з 1910 року, «Місячник» публікує мисливський календар, в якому зазначено, на яку дичину дозволено полювати і яку можна продавати [824, с. 160]. Там же популяризували полювання та рибалку у селі Микуличин [825, с. 148 – 149].

У зверненні, яке розповсюджувало Галицьке товариство охорони тварин у 1884 році, були представлені психологічні особливості людини і її вплив на гуманне ставлення до тварин: «Найновіші судові справи над вбивцями доказують, що теперішні вбивці у молодості погано відносились до тварин. Взагалі неприятелі тварин це – люди деморалізовані, які піддаються лише найбруднішим інстинктам, кожен раз вони завдають шкоду гуманізму, якого ніколи не можуть зрозуміти. Звертаємось до всіх наших друзів, щоб до нас прилучались, і про всі злочини, які трапляються супроти тварин, повідомляли нам. Наш обов'язок полягає в тому, щоб кожна людина, яка негуманно відноситься до тварин, була покарана. Адрес товариства охорони тварин: м. Львів вулиця Театинська № 23 (сучасна Максима Кривоноса)» [826, с. 81].

Також у зверненні до членів товариства пропонувалось звертати увагу на те, щоб у зимовий час собаки, які утримуються на прив'язі, мали добротні буди, хоча б один раз в день теплу їжу й у мисках незамерзаючу свіжу воду. Коней під час великих холодів пропонували накривати, а птахів – підгодовувати. Зверталась увага, щоб при виявленні порушень члени товариства негайно повідомляли керівництво товариства [259, с. 162]. Піднімали й питання про те, що багато куріпок, добутих браконьєрами, реалізовують на ринку у Кракові [827, с. 102].

24 червня 1914 року на загальних зборах товариства розглядали низку звернень. Одне із них стосувалось охорони ведмедів. Товариство звернулось з листом до Львівського магістрату: « Вже декілька років товариство звертається до Львівського магістрату з просьбою щодо вирішення тяжкої долі ведмедів, які ув'язнені в тісній клітці на виставковій площі парку Кілінського (сучасний Стрийський). Вказувалось також, що клітка є низькою, а болото ніколи не висихає. Про це питання писали також у «Щоденнику польському» № 329 від

29 листопада 1913 року: «Скаути вимагали від магістрату вирішити це питання, бо вони не розуміють, з якою ціллю утримують цих ведмедів. Вони вказували, якщо магістрату так залежить на ведмедях, то слід зробити велику клітку – на щонайменше 400 $м^2$» [828, с. 50 – 52].

За 1883 рік товариство подало 57 звернень: до намісництва Галичини, магістратів, дирекції поліції, старост, ветеринарної школи, судів. Надрукувало і розіслало 5 тисяч екземплярів «Рибальського закону».

Товариство вживало практичні заходи, а саме: сприяло підгодівлі птахів на Високому замку, у міських парках. Для цього гміна міста Львова виділила 60 злотих, а за допомогою звернення до органів державної влади вдалось домогтись, щоб худобу таврували не на шкірі, а на рогах. У Львові вдалось запровадити порядок, щоб у возах, які тягне один кінь, було два дишла, а не одне, як до цього часу. Також товариство взяло участь у Міжнародному конгресі товариств з охорони тварин у Відні. Річний дохід товариства у 1883 році склав 769 злотих, а видатки – 822 злотих. Дефіцит бюджету, який склав 53 золоті, покрив пан Ріхтман.

На зборах товариства, які відбулись 15 липня 1884 року у Львові, було ухвалено рішення звернутись до Галицького сейму, щоб він видав розпорядження для дирекції ветеринарної школи – приймати до своєї клініки хворих або покалічених коней, а кошти на заходи покривались з міського бюджету міста Львова. Крім того, вимагалось, щоб всі вози, які використовували підприємці у місті, мали номери, що дозволило б прослідкувати, як візники відносяться до коней. Вимагалось також ухвалення закону, щоб власники всіх собак – незалежно від статі – сплачували по 3 золотих податку.

За період з 1885 по 1886 рік товариство направило владі 140 звернень про порушення вимог законодавства щодо полювання та жорстокого поводження з тваринами.

У 1889 році було направлено 63 звернення до різних органів влади. Крім питань щодо жорстокого поводження з тваринами увагу акцентували на

необхідності ремонту публічних стаєнь для коней, належної торгівлі тваринами [826, с. 98 – 100].

Слід звернути увагу, що товариство проводило роботу не лише у Львові, але й у філіях, які були у багатьох містах Галичини. Зокрема, у місті Жешів керівництво філії Галицького товариства охорони тварин 24 листопада 1884 року видало постанову, в якій містились такі розпорядження:

1. Розклеїти плакати, в яких повідомити громаду Жешова про головні цілі товариства охорони тварин;

2. Повідомити магістрат міста про утворення філії з проханням про підтримку товариства і навчання місцевої поліції законам, які стосуються охорони тварин;

3. Повідомити повітове управління шкіл, деканат (церкву) з проханням про підтримку товариства на рівні гмін;

4. Просити дирекцію гімназії, семінарії щодо підтримки учнів для вступу у товариство та передплату «Місячника»;

5. Членам товариства повіту організувати у містах повіту філії [830, с. 179 – 180].

У 1883 році у Галицькому товаристві охорони тварин нараховувалось 1102 члени, в тому числі у Львові – 226, у провінції – 511, у філіях товариства – 365.

На зборах, які відбулись 15 липня 1884 року, було переобрано керівництво товариства: керівником обрано Бенедикта Дибовського, який у 1883 році обіймав посаду завідувача кафедри зоології при Львівському університеті. До кінця життя він займався науковою діяльністю і помер у віці 97 років 1 січня 1930 р. Заступником голови товариства був обраний депутат Галицького сейму – Фелікс Плавіцький. Також до керівництва товариством входив Ісидор Шараневич – відомий галицький історик, почесний член Просвіти з 1871 року, громадський діяч москвофільського напряму [257, с. 114 – 116].

1886 року кількість членів товариства зменшилась до 934 членів, у Львові проживало 279. У цьому році доходи товариства становили 647 золотих,

а видатки – 734 золотих [831, с. 20]. Географія діяльності Товариства поступово розширювалась за межі Львова. У 1888 році до його складу входило 200 осіб зі Львова. Філії ж були засновані у Сяноку, Перемишлі, Бродах, Станиславові, Коломиї, Роздолі та інших містах [832, с. 26]. Серед його членів були професори університету, технічної академії, директори шкіл, священики. Відзначимо, що священиків латинського обряду налічувалося 18 осіб, а греко-католицького — значно більше – 27 осіб [833, с. 138].

5 липня 1890 року відбулись збори товариства. У 1889 році товариство нараховувало 800 членів, з яких 243 проживали у Львові. У 1911 році протектором товариства став його ексиленція, граф Леон Пінінський, який був намісником Галичини.

Висновки до Розділу 3

Встановлено, що діяльність Селянської партії («Stronnictwo chłopskie») у частині захисту мисливського господарства полягала у корисному для селянства законодавчому забезпеченні галузі та його належному правозастосуванні. Встановлено, що в основному конфлікт інтересів полягав в оплаті за користування сервітутами для права проведення полювання, відшкодування збитків, завданих сільськогосподарським господарствам, у дискусійності проведення полювання у релігійні свята, у праві отримання дозволу на зброю тощо. У відстоюванні інтересів селяни зуміли домогтись корисних для себе змін у законодавчому забезпечення галузі мисливського господарства. У лобіюванні цих інтересів Селянська партія співпрацювала з іншими партіями, які підтримували селянство.

Встановлено, що, конфлікт у селі Чернихові через незаконний вилов селянами риби мав політичне та соціальне підґрунтя, що проявлялось у неконкурентному наданні у користування рибальських ревірів, соціальній нерівності українців, неправомірного використання зброї правоохоронними органами.

Встановлено, що активну участь у публічному управління приймали громадські організації. Зокрема Краківське товариство охорони тварин мало

позитивний вплив на розвиток мисливства та рибальства Галичини, яке проявлялось у боротьбі з браконьєрством, незаконною реалізацією дичини та риби.

Слід зазначити, що органами державної влади та місцевого самоврядування Галичини у досліджуваний період вживались організаційні, законодавчі, інформаційні заходи з метою запобігання негуманного ставлення до тварин. Окремий напрямок у недопущенні жорстокого поводження з мисливськими тваринами становила специфічна мисливська культура, яка у своєму загалі базувалась більше на звичаєвому праві, ніж на вимогах тогочасного законодавства. Гуманне ставлення до тварин проявлялось з розвитком суспільства. Було організовано багато громадських організацій з метою подолання у суспільстві жорстокого поводження з тваринами та впливу на органи влади для законодавчого забезпечення цього процесу та контролю за владою щодо правозастосування.

З метою кооперації зусиль щодо ефективного ведення рибальського господарства зацікавлені особи з числа власників великих рибальських господарств, науковців, рибалок-спортсменів створили Крайове рибальське товариство. Для лобіювання своїх інтересів члени товариства чинили вплив на органи державного управління у формі звернень, які для більшого резонансу публікувались в спеціалізованій рибальській літературі. Серед основних проблем, які піднімало товариство – забруднення водойм промисловими відходами, дотримання вимог законодавства при оренді рибальських ревірів, дотримання мінімально допустимої величини виловленої риби, належна організація торгівлі рибою на ринках. Встановлено, що органи державної влади та місцевого самоврядування реагували на такі апеляції розпорядчими рішеннями, прийнятими під тиском товариства. З метою популяризації галузі рибальства і отримання бюджетних коштів на розвиток галузі товариство організовувало курси, виставки, проводило наукові дослідження, видавало періодичні фахові друковані видання. Виявлено низку випадків порушень вимог рибальського законодавства членами товариства, та відповідну реакцію на них.

Встановлено що громадські мисливські організації, метою яких була належна організація ефективного мисливського господарства, лобіювали питання відповідного законодавчого забезпечення та правозастосування органами державної влади прозорої процедури продажу дичини. Мисливські організації брали на себе функцію громадського контролю за належним дотриманням законодавства та координуючу функцію при реалізації дичини виробниками та потенційними покупцями.

Починаючи з кінця XIX століття мисливство як форма суспільних відносин набуває міжнародної вагомості і зумовлює потребу у його нормативно-правовому врегулюванні. Мисливські товариства, власники великих мисливських господарств, державні функціонери у галузі мисливства, для координації своїх дій, організовуються у міжнародні мисливські організації. Через проведення змін до мисливського законодавства, пропагандистських кампаній у засобах масової інформації, координації у науковій, культурній та економічній сфері щодо мисливства насамперед відбувалось лобіювання їх власних інтересів. Проте, в еволюційному аспекті, намагання реалізації вузьких інтересів спричинило виникнення нових загальноєвропейських стандартів ставлення до мисливства, його організації, функціонування і розвитку.

Участь Галичини у міжнародних мисливських організаціях дала поштовх до виникнення організаційних та вдосконалення нормативно-правових чинників у формуванні цивілізаційної уяви щодо мисливства як галузі суспільного господарювання.

Зокрема у мисливському конгресі, який був організований у Відні у 1910 році, брали участь мисливці, які належали до найвищої соціальної верхівки країн Європи, інтереси яких полягали у лобіюванні мисливського законодавства, при якому мисливським господарствам надавались найбільш сприятливі умови для вирішення конфліктів з власниками лісів та сільськогосподарських угідь. Ухвали Конгресу чинили відповідний тиск на уряди країн щодо внесення змін до мисливського законодавства, які були б вигідними для ведення мисливського господарства та проведення полювання.

РОЗДІЛ 4
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КОРИСТУВАННЯ ТВАРИННИМ СВІТОМ

4.1. Організаційно-правові заходи публічного управління в регулюванні процесів користування тваринним світом

Однією із основних складових, яка визначає ефективність мисливства, є його пропаганда для отримання позитивного іміджу у суспільстві з метою відстоювання інтересів мисливської галузі та ухвалення лояльних для мисливської галузі нормативно-правових документів. Для реалізації цієї мети мисливськими товариствами використовувались такі методи як видання друкованої продукції, вибори в законодавчі органи влади лояльних осіб, а одним із найефективніших засобів була організація мисливських виставок.

Депутат сейму Давид Абрахамович, член Галицького мисливського товариства, виступив з промовою у 1887 році у Галицькому сеймі, в якій серед іншого говорив про підтримку запровадження посвідчення мисливця, а саме: фонд, який буде складатися з оплат за посвідчення мисливця, повинен бути призначений на цілі мисливської культури та служити тій галузі економіки і тій продукції, завдяки якій утворився, а також для організації виставок [93, с. 28]. Одним із найголовніших завдань, на думку відомого науковця в мисливській галузі С. Камоцького, була організація виставок [211, с. 266 – 267].

Так, наприклад: серед інших виставок у Лондоні 13 травня 1883 року відкрилась міжнародна рибацька виставка, яку ініціювали члени королівської родини, дипломати і широкі верстви суспільства. Серед держав, які взяли участь у цій виставці , найскромніше були представлені Англія та Росія. Найбагатше були представлені такі країни як Нідерланди, Бельгія і Норвегія, в яких рибацька індустрія розвинута найліпше. У роботі виставки взяли участь навіть такі віддалені країни як Індія та Китай, які представили знаряддя для вилову риби [834, с. 113].

У 1894 році у Львові в період з 5 червня до 10 жовтня була організована загальнокрайова виставка, що стала імпульсом для розвитку торгівлі у

Галичині. На території Стрийського парку на площі 50 га було збудовано 130 павільйонів, а за час дії виставки її відвідали майже півтора мільйони осіб. Галицьке мисливське товариство також на цій виставці представляло мисливське господарство. При цьому відзначалось, що розділ мисливства був часто відвідуваний [835, с. 133 – 135].

У 1908 році урядом Австро-Угорської імперії було прийняте рішення - організувати у 1910 році у місті Відень першу міжнародну мисливську виставку. Галицьке мисливське товариство при організації виставки переслідувало не лише економічні, а й політичні інтереси. Воно відзначало, що «основним завданням міжнародної мисливської виставки було надання багато доказів противникам мисливства щодо помилковості їх демагогічних гасел « Геть з полюванням!.. Геть забави панів! Бо доглянута панами дичина завдає непомірної шкоди нашим лісам та полям!» Ці гасла були просто засобами для підбурювання несвідомої частини суспільства і застосовувались для агітації під час виборів до гмін» [93, с. 110 – 113].

Галицький сейм профінансував організацію виставки. Листом від 11 травня 1909 року повідомлялось, що Галицький сейм виділяє на виставку 1 тис. крон. Для організації участі Галичини у виставці журнал «Ловець» друкує звернення Галицького крайового виставкового комітету до всіх мисливців Галичини з просьбою надіслати мисливські експонати на виставку до Відня. Якщо у читачів не було власних експонатів, то їх просили повідомити, в кого вони, щоб комітет домовився з їхнім власником про учать експонатів у виставці [836, с. 157].

Великі зусилля організаторів виставки мали певний успіх. Щоденно виставку відвідувало 15 тис. осіб, а всього її відвідало два мільйони осіб. Протектор виставки – монарх Франц Йосиф I відвідав виставку 8 разів, цісар Вільгельм – один раз. Три рази відвідав виставу король Шведський – Густав. Також виставку відвідали король Болгарський – Фердинанд, вищі члени австрійського уряду та багато князів.

Крім основної вистави організовували одноденні виставки, а саме виставку коней, мисливських трофеїв, собак, птахів, кроликів і т.д. [837, с. 243].

На виставці у Відні у 1910 році два трофеї, виставлені Галичиною здобули мисливські рекорди, а саме: граф Мицєльський – за роги косулі роги з Нєнадова і новий власник успадкованого чучела ведмедя, якого добув покійний граф Андрій Потоцький. Також першою нагородою відзначено наступні трофеї: клики старого вепра графа Юліуша Бєльського з 1889 року; роги оленя (18) графа Е.Сільва Тароука (Поляниця); (20) графа К. Вайсенвольфа (Вітліна); (14) князя Г. Ліхтенштейна (Татарів); роги косулі з 1901 і 1902 року князя К. Траутманнсдорфа (з Греблі) та роги косулі – графа Ресеквейра з Ніска. Золоту медаль отримала колекція косулячих рогів графа Ресеквейра з Ніска. Другу нагороду отримали клики одинака графа Юліуша Бєльського з 1906 року; роги (18) князя Ліхтенштейна (добуті художником Піком в Татарові), роги оленя (22) А. Федоровича (Вітлін); (18) доктора А. Крісера (Крушельниця); (18) з 1906 року графа Здіслава Тарновського; роги оленя (12) з 1908 року графа Здіслава Тарновського; роги оленя (16), добуті графом Сєраковським; роги оленя (16), добуті графом Андрієм Заморським; косулячі роги князя Януша Радзівілла з 1908 року, графа Ресеквейра з 1905 року, графа Шептицького з 1909 року,(8) Юліуша Ковнацького з 1894 року.Третю нагороду отримали: роги оленя (14) графа Сильва – Таруока (Поляниця), (14) Мослера (Велдзіж), та 3 пари косулячих ріжків з 1875 , 1901 і 1904 року [150, с. 146 – 147].

Виходячи з фінансових та матеріальних можливостей, Галичина не представлялась на виставці у вигляді салону, як це зробили більш багаті країни Австрійської монархії, проте зробила галерею рідкісних і великої ваги мисливських трофеїв, тим самим у скромному вигляді підкреслюючи досить великий розвиток мисливства на Галичині за останні 30 років [93, с. 113].

У звіті керівництво Галицького мисливського товариства з часу 15 травня 1910 року по 16 травня 1911 року відзначалося, що першою головною справою, яку виконало товариство за цей час та яке мало історичне значення, була участь Галичини у мисливській виставці у Відні у 1910 році. Завдяки жертовності лише 107 членів товариства Галичина мала можливість взяти участь у цій виставці. Було зібрано 30000 крон для організації виставки. Галичина була добре представлена на цій виставі і отримала ряд нагород 1, 2 та

3 класів. Також крім членів мисливського товариства велику роль відграли такі особи, які не були членами товариства мисливців: як князь Андрій Любомирський – керівник виставкового комітету, барон Гьоц-Окоцімські – віце президент виставкового комітету, Кароль Драгоновський – комісар цього комітету. Щира подяка була висловлена членам виконавчого комітету вистави: а саме Юліушу Цибульському, графу Павлу Дзєдушицькому, Кирилу Кохановському, Єжи Ольшевському, Станіславу Рейхану, Едварду Шехтелю. Іншим великим внеском галицького мисливства була його участь у мисливському конгресі, який проходив паралельно із виставкою у 1910 році [151, с. 110].

Велику справу у розвитку популяризації мисливства та рибальства у Галичині зробив граф Володимир Дідушицький, який був натхненником Галицького мисливського товариства, великим знавцем і любителем природи та полювання. Зібравши велику колекцію тварин та птахів переважно під час полювання, він придбав палац у центрі Львова по вул. Театральній 18, де у 1869 році після його реконструкції був організований «Природничий музей ім. Дідушицьких», теперішня назва – Львівський природничий музей [838, с. 352-357]. Згадку про участь Дідушицького у загально-господарській виставці у Відні 1872 року, де він представив рибальські снасті, [839, с. 87] та про його відзначення дипломом організаторами [840, с. 3] зустрічаємо у «Газеті Львівській». Також у цьому часописі у статті «Програма крайової рільничо-промислової виставки у Львові» повідомлялось про організацію виставки з 6 вересня до 4 жовтня 1876 р., 8 секція якої буде присвячена розведенню риби [841, с. 4]. Про організацію рибальської виставки у Відні йшлось у статті «Міжнародна рибальська виставка у Відні в 1912 р.». Відзначалось, що у виставці візьмуть участь багато європейських держав і США. Планувалось, що експонати на виставці будуть поділені за такими розділами: жива риба та інші водяні тварини; розведення риби й інших водяних тварин (плани, малюнки, моделі, рибальські снасті); годівля риби; захворювання риб, шкідники; рибальський спорт; транспортування риби; рибальська література, історичний відділ; промислові вироби з риби; рибна кулінарія [842, с. 19 – 20].

Дані про мисливські виставки та змагання зібрано на основі публікацій у часописах «Ловець» та «Ловець Польський», «Каталозі рибальської, мисливської і лісової виставки у Кракові 1887 року» [843, с. 25]. В подальшому ця виставка описана у статті «Рибальська виставка у Львові 1912 року». Відзначалось, що виставка 1887 року у Кракові стала першою виставкою, коли у Галичині були представлені досягнення рибальської та мисливської галузі [844, с. 157 – 161]. Про заплановану участь галицьких рибалок у рільничо-лісовій виставці 15 травня – 15 жовтня 1890 року у Відні згадано у статті «Загальна рільничо-лісова виставка у Відні», що вийшла у «Сильвані» [845, с. 168 – 169]. Про організацію рибальського відділу на виставці у Львові 1894 року написали книгу «Загальнонаціональна крайова виставка 1894 р. і виробничі потужності: полювання та риболовля» керівник Краківського рибальського товариства Зигмунт Фішер та Ю. Старкль [142, с. 129]. У статті «Мисливство на загальнонаціональній крайовій виставці у 1894 році» описано представлені знаряддя для «дикого рибальства», а саме: різноманітні саки, крошні, вудки, ості [846, с. 97 – 98]. У статті «Рибальство на Крайовій виставці у Львові у 1894 році» з захопленням повідомляли про оздоблені вудки, вартість яких становить 200 золотих, і вони користуються великим попитом у Європі [847, с. 19–27]. Досягнення рибальської галузі презентувались також й на інших господарських виставках. Так, Галицьке господарське товариство на торговій виставці 28-30 січня 1906 року у Львові представило досягнення галузі та організувало продаж малька риби. Найбільше малька було завезено з рибальського господарства Опарів Дрогобицького повіту [848, с. 101]. Слід відзначити, що при Галицькому господарському товаристві був утворений відділ рибальства, керівником якого обрано Владислава Тунецького [849, с. 229].

З рибальської виставки у Львові 12 – 22 жовтня 1912 року вийшов окремий каталог. Про організацію рибальських виставок у Царстві Польському йдеться у працях М. Гірдвойна «Додаток до каталогу рибальської виставки (Варшава, 1885 р.) та «Каталог рибальської виставки» (Варшава, 1885 р.), К. Козловського «Варшавський музей рибальства» (Варшава, 1883 р.).

Слід відміти, що рибальскі снасті, такі як «іглиця дерев'яна для рибальських сітей для ловлі риби» [850], «верша рибальська з лози» [851]·[852], «льодоруб» [853], [854] «ость» [855] , які використовували у Галичині, зберігають в музеї етнографії і художнього промислу Інституту народознавства Національної академії наук України (м. Львів) та Тернопільського краєзнавчого музею.

Галицьке господарське товариство організувало у Львові 28-30 січня 1906 р. торгову виставку риби. За інформацією часопису «Окульник», головною метою виставки була реклама рибальської продукції та налагодження ділових відносин виробників та споживачів товару. Велику активність проявило рибальське господарство з села Опарів Дрогобицького повіту [856, с. 112].

Сьогодні полювання з мисливським собакою приносить мисливцю не лише більше трофеїв, але й незрівнянне задоволення від спостереження за хорошою роботою собаки, відчуття присутності надійного помічника, надає азарт і емоційну насиченість полюванню. Більше того, за якістю собак було видно соціальний статус людини, що з ними полювала, так як їх утримання вимагало великих коштів [857, с. 216]. Тогочасні дослідники відзначали, що Великобританія є найбагатшою країною Європи, тому там на високому рівні проводять полювання з собаками, а англійці виявляють найбільшу любов до собак [859, с. 116 – 119]. Хоча й мисливське собаківництво найбільше було розвинуте у Великобританії, найбільше собак було в Франції, а саме: 75 собак на 1000 мешканців, у Німеччині – 31 собака, у Англії – 38 собак [859, с. 14].

Галичина у досліджуваний період була однією з найвідсталіших частин Європи, і мисливське собаківництво не мало широкого застосування. Гуцули практично взагалі не використовували собак на полюванні. На рівнинних територіях дозволити тримати собаку міг лише поміщик, гайовий чи писар [860, с. 329].

З метою демонстрації мисливських навиків собаки та підвищення власного соціального статусу мисливці організовували у Львові чисельні виставки собак мисливських порід. Історичні джерела свідчать, що до часу

організації в Галичині виставок мисливських собак, їхні власники збирались на мисливські випробування собак. Так, у 1885 році у готелі «Жорж» зібрався спеціальний організаційний комітет під керівництвом графа Альфреда Потоцького, графа Альберта Цетнера, майора – графа Хорінського. Організатори запрошували власників мисливських собак у весняний період збиратись щотижня в суботу о 13.30 на площі Святого Юри, після чого буде організований транспорт для поїздки за місто [861, с. 3]. Вперше у Львові виставка собак, живих птахів, голубів, добутої дичини була запланована на 1873 рік, однак вона не відбулась [862, с. 3]. Вперше у Львові була організована 5 червня 1894 р. велика загальногосподарська Галицька виставка. Всього на виставці було відкрито 130 павільйонів, а мисливський павільйон займав площу 300 $м^2$ [863, с. 81—83].

Граф Владислав Замойський виступив з ініціативою – організувати в рамках цієї виставки у період з 21 по 23 вересня 1894 року також й виставку собак [864, с. 16]. Було створено виконавчий комітет під керівництвом Владислава Федоровича [865, с. 5]. Метою цієї виставки була пропаганда мисливського собаківництва та мотивування власників собак до організації кінологічного товариства для розведення породистих собак [866, с. 4]. Учасники виставки повинні були сплатити організаційний внесок. Але для незаможних власників собак за рішенням організаторів участь була безплатною. Планувалось поділити собак на три групи: мисливських, службових, декоративних. Для заохочення до участі у виставці планувалось преміювання учасників. Спонсорувати премії зголосились Галицьке господарське товариство та Галицьке лісове товариство [867, с. 4].

Плани організаторів виставки не були результативними. За тиждень до запланованої дати відкриття виставки «Газета Львівська» опублікувала оголошення щодо відміни виставки через малу кількість поданих заявок [868, с. 5]. Великий поштовх в організації кінологічних тренувань мисливських порід собак дала організація у Львові Клубу з догляду та дресирування мисливських собак. Рішення про організацію Клубу було прийняте Галицьким мисливським товариством на зборах, 4 березня 1905 року, а вже 23 травня 1905

року був схвалений статут товариства [869, с. 140 – 141]. Головною метою товариства були контроль за чистокровним розведенням мисливських порід собак, допомога власникам собак в імпорті та експорті, організація виставок [870, с. 140 – 141]. Крім статуту товариства були затверджені правила поведінки його членів, що визначали правила придбання собак, обміну, дарування, дресирування, ведення книги родоводів [871, с. 144 – 145]. Відповідно до рішення зборів товариства від 3 липня 1906 року сума членських внесків в залежності від соціального статусу складала 5-10 крон [872, с. 9].

Вперше Клуб догляду та дресирування мисливських собак організував виставку 4-5 липня 1908 року. Тогочасна преса відзначала, що вперше до виставки залучені професійні кінологи з усієї Галичини [873, с. 121]. У липневому номері мисливський фаховий часопис «Ловець» на першій сторінці повідомляв, що для участі у виставці надійшло більше сотні заяв від власників кращих собак Галичини. Відзначалось, що участь у виставці має намір взяти граф Сечені виставляючи сімох норних собак [874, с. 145].

Виставка була організована у виставковому павільйоні парку Кілінського (сучасний Стрийський парк) у Львові під протекторатом князя Андрія Любомирського. Для участі у виставці претендент, який виставляв собак, повинен був заповнити розлогий формуляр. Участь у виставці собак була платною і плата коливалась від 8 до 50 крон в залежності від виду випробувань, на яку передбачалось виставляти собаку. Також передбачались грошові винагороди власникам собак, а саме: за перше місце – 30 крон, друге – 20 крон, третє – 10 крон. Випробування проводили окремо для кожної породи собак. Для участі собаки у виставці передбачався ветеринарний огляд, який проводив львівський ветеринарний лікар. Собаки, які були допущені до участі у виставці, були забезпечені безоплатним спеціальним харчуванням, яке було представлене фірмою Fattinger & Co з Відня.

Лихоліття Першої Світової війни призупинили проведення у Львові виставок мисливських собак. Перша післявоєнна виставка була організована в рамках загальнопольської спортивної виставки 3-16 червня 1927 року. На відкриття виставки о 12 годині прийшли керівники міста Львова, Львівського

воєводства, Міністр внутрішніх справ Складовський [845, с. 132]. В організації виставки активну участь взяли Малопольське мисливське товариство, Львівська спілка любителів собак, Львівська ветеринарна академія, Польська спілка з розведення породистих собак [876, с. 163]. Друга повоєнна виставка собак була організована у Львові 24-26 червня 1932 року [877, с. 178]. Всього на виставці було представлено 102 собаки, в тому числі – 43 мисливські. Організатори виставки за прикладом Варшави прагнули організовувати щорічно у Львові виставки мисливських собак. Залізниця навіть давала пільги для власників собак, які повинні були приїхати до Львова, але цього було недостатню, щоб велика кількість учасників з інших міст брала участь. Головними організаторами виставки виступило Малопольське рільниче товариство, Академія ветеринарії у Львові, Львівська державна комендатура поліції. Окрему подяку організатори висловили львів'янину Вітольду Зембіцькому, який прислужився до розвитку галицької кінології «Каталогом польської кінологічної книги», що був широко презентований на виставці [878, с. 178 – 182].

На 3-5 червня 1933 року була запланована загальнопольська виставка собак в рамках XIII Східного ярмарку, що проходив у Львові. Претенденти на участь повинні були подати заявку до 27 травня 1933 року [879, с. 183]. З 5 по 30 вересня 1936 р. була організована мисливська виставка, присвячена 60-річчю заснування Малопольського мисливського товариства. На цій виставці відбувся також показ мисливських собак [880, с. 149]. У цьому ж році у програмі Східних ярмарків у Львові була запланована виставка собак. Організатором заходу виступила Львівська філія «Польського союзу породистих собак» у Варшаві. Слід відмітити, що відповідно до статуту однією з головних цілей товариства була підтримка мисливського собаківництва [272, с. LXX – LXXIV]. Учасники виставки – члени спілки повинні були за собаку сплатити 1,5 злотого, інші – 3 злоті [881, с. 6]. 20 вересня 1936 року Малопольське мисливське товариство організувало виставку «День собаки» у Львові, в рамках виставки «Наші ліси і охорона породи». Учасників змагань могли пройти лише з собакою у наморднику та ветеринарним свідоцтвом. Вхідний квиток коштував

50 грош. Учасники змагань поділялись на групи: мисливські собаки та службові для охорони кордону [882, с. 2]. Слід відмітити, що в 1936 році у Львові було зареєстровано 10580 собак, їхні власники сплатили 160 тис. злотих податку [883, с. 17]. Організатором змагань виступило Малопольське мисливське товариство. У 1937 році (12-13 вересня) у Львові була організована загальнокрайова виставка собак в рамках «Східних ярмарків». У цій виставці зголосились взяти участь 149 учасників, а реально взяли участь 142 [884, с. 15].

У 1938 році Львівська філія Польської кінологічної спілки (11-12 вересня) організувала загальнокрайову виставку собак в рамках «Східних ярмарків». Організатори «Східних ярмарків» представили для диспозиції 108 боксів для утримання собак. На виставці виступила 91 доросла собака та 10 щенят. В тому числі були представлені: 1 сетер ірландський, 2 – англійські, 4 німецькі гончі, 6 спанієлів, 10 собак нірних порід, 4 шотландські фокстер'єри. Суддею у категорії мисливських собак була інженер Ярена Водзінські [885, с. 12].

Львівські власники мисливських порід собак мали можливість вдосконалювати мисливські якості собак, здаючи їх на навчання до професійних дресирувальників. Оголошення з пропозиціями про надання послуг з дресирування собак часто публікували у мисливській періодиці. Зокрема, Флоріан Войцеховський надавав такі послуги.

Влучність пострілу для мисливців є однією із складових успіху при використанні тваринного світу. З історичних джерел відомо, що військові традиції влучності у стрільбі домінували при організації стрілецьких змагань. Так, Львівське офіцерське стрілецьке товариство запросило Галицьке мисливське товариство взяти участі у змаганнях з влучності стрільби, яке мало відбутись у Львові 28 травня 1902 року, а також 12 та 16 червня, 10 та 24 липня, 7 та 16 серпня [886, с. 134]. Аналогічне запрошення для участі у змаганнях надійшло до Галицького мисливському товариства й у 1904 році. Змагання повинні були відбутись 23 червня, 7 липня та 4 серпня [887, с. 145]. Співпраця в організації стрільб продовжилась й в 1906 р. [888, с. 143]. Традиція проведення показових стрільб у Галицькому мисливському товаристві спостерігалась під

час проведення його з'їздів. В організації стрільб під час IX, X, XI з'їздів товариства (1902-1906 рр.) воно тісно співпрацювало з Львівським стрілецьким товариством [889, с. 161-162], [890, с. 165-166], [891, с. 138-139]. Більше того, офіцерське стрілецьке товариство вишукало можливості преміювати цінними призами переможців змагань. Так, у 1904 році переможця було нагороджено срібним портсигаром, а за друге місце – запальничкою [892, с. 149-150]; у 1905 році член товариства Альберт Мнішек отримав від офіцерів золотий годинник «Омега» [893, с. 166-167]. Аналогічно у 1910 році переможець отримав золотий годинник [894, с. 167]. А переможцю 1908 року від офіцерів дісталась бронзова статуетка стрільця [895, с. 134-135].

Змагання з стрілецтва набирали також рекреаційного характеру. Тогочасна преса відмічала, що на Міжнародній мисливській виставці у Відні (1910 р.), яку відвідало два мільйони осіб, відвідувачам вперше була показана стрільба по літаючих тарілках. Преса з захопленням коментувала, як з машинки вилітають глиняні мішені, по яких стріляють мисливці. Цей показ став одним із найбільших.

4.2 Інформаційно-просвітницька діяльність органів публічного управління в організації мисливства і рибальства

Громадські мисливські організації, які існували в Галичині для пропагування своєї діяльності, засновували часописи. Зокрема, Галицьким мисливським товариством видавався журнал «Łowiec». Перший його примірник з'явився 10 січня 1878 року. За допомогою журналу товариство пропагувало культуру полювання. Відзначалось, що дана галузь економіки, які і галузь мисливського спорту стоїть на захисті природи та відповідних законів, які врегульовують дану галузь господарства в Галичині та за межами держави. «Łowiec» конкурував з подібними закордонними журналами. Він старався зберегти автентичні Галицькі традиції, культуру полювання, мобілізував суспільство до бережного відношення до природи та раціонального його використання. Особливо в цьому відношенні спричинився Юліуш Старка (1887-1897), який старався, щоб журнал давав своїм читачам не тільки

приємність від читання, й надихав мисливців на культуру полювання, догляду за тваринами, боротьбу з браконьєрством, підготовці відповідних кадрів для мисливського господарства, а також домагався, щоб мисливство було економічно ефективним по всій Галичині.

На сторінках журналу систематично друкувався мисливський календар, який інформував про час та види тварин, на які заборонено полювання. Починаючи з 1882 року календар видавався окремо від журналу.

З 1899 року «Łowiec» з щомісячника переходить у двомісячний формат. Число читачів та членів товариства збільшилась більш як у десять разів. Журнал не переставав виходити і під час Першої світової війни. Після війни видання журналу «Łowiec» припинилось на 3 роки. Журнал поновив свою роботу у 1921 році як видавничий орган Малопольського мисливського товариства. Традиції, які склалися в журналі «Łowiec» переходять також в тодішній журнал «Łowiec Polski» („Польський мисливець»).

Перший номер місячника «Łowiec», який нараховував 16 сторінок формату трохи більшого як А4. Майже всі статті в першому екземплярі були написані головним редактором Йозефом Лозинським, який працював бібліотекарем у Володимира Дідушицького. Спочатку редактор скаржився, що йому було дуже тяжко переконати мисливців у співпраці з журналом. Більшість мисливців мала більшу схильність до розмов, ніж взяти в руки перо [896, с. 5].

Починаючи з 1879 року в редакцію поступали статті з різних сторін Галичини. Лозинський та його заступник турбувались про високий рівень журналу, його бездоганну літературну мову, а також графіку. Схвальні відгуки були від Варшавського редактора журналу «Besiada literacka» («Літературна бесіда») Йозефа Ігнаці Крашевського, де давались відгуки про те, що «Łowiec» підтримує народні мисливські традиції, друкує цікаві статті «про гончих, птахів та мисливські забави» [897, с. 115].

Також позитивно на новий журнал відреагували варшавський журнал «Kłosy» («Колос»): «У Львові виходить журнал під назвою «Łowiec», який є друкованим органом Товариства мисливців Галичини, під старанною редакцією Йозефа Лозинського. Журнал з початку виходу дотримується певних

стандартів. Відомо, що товариство було створено у Львові у 1876 році і ставить перед собою мету контролювати стан виконання мисливського закону, охорону мисливських тварин, які безгосподарно знищуються. Багато активістів з числа охоронців природи із задоволенням вступили в колектив мисливського товариства» [898, с. 672].

З похвалою сприйняли читачі-мисливці новий журнал. Зустрічаються такі дописи: «З цього журналу я відтепер довідався, як потрібно охороняти звірину», «З «Łowca» довідався, що там, де немає природніх ремізів, на полях потрібно закладати штучні» [899, с. 15].

Після десятирічної праці Йозеф Лозинський зрікся своїх редакторських обов'язків на користь Юліуша Старка, який їх виконував аж до 1897 року, утримуючи журнал на досить високому рівні. У 1897 році керівником редакції став Едмунд Колбушевський, який відійшов від традиційних історичних мисливських мотивів. Редакційна політика журналу з цього часу була сконцентрована на утриманні доброго стану мисливської популяції звірини, що базувалось на прагматизмі та дотриманні законодавства [900, с. 112].

Новий редактор вважав, що «Łowiec» повинен дбати не лише про приємне читання для читачів чи про рекламу мисливських задоволень, але й про економічну користь для держави, підтримку мисливської культури на високому рівні. Колбушевський вів толерантну редакторську політику і дозволяв публікувати статті в журналі затятим консерваторам, завдяки чому полеміка та дискусії ставали щораз цікавішими [901, с. 107].

Під кінець XIX століття почалися непевні часи для редакції та читачів «Łowca». Читачі зауважили, що їх товариство та журнал занедбується, і що потрібно надати журналу більш привабливу форму та скоректувавати зміст журналу відповідно до змін, які сталися в культурі , економіці і суспільстві. Товариство на сторінках журналу опублікувало звернення, в якому закликало до « пробудження життя в тій частині, яка занедбувалась» [902, с. 21].

Дане звернення було широко прокоментоване і принесло очікуваний ефект. Влітку 1914 року Галичина була поділена лінією фронту. Російська

влада на території своєї окупації заборонила роботу Галицького мисливського товариства [93, с. 177].

Випуск «Łowca» був під загрозою, так як зменшилась кількість читачів. Товариство перестало підтримувати журнал зі своїх членських внесків. Читачів, які не належали до товариства і передплачували журнал, було небагато, наприклад, у 1897 році – лише 40 передплатників. Сума річних членських внесків до 1912 року становила 4,5 злотих (9 крон), а потім 6 злотих (12 крон). У перший рік виходу «Łowiec» мав 150 передплатників, на другий рік його чисельність подвоїлась. Потім вона систематично збільшувалась і тривалий час трималась біля 500 осіб. Піковий період розвитку товариства припав на початок XX століття, коли в ньому перебувало 1500 членів. Приблизно таку ж кількість становили передплатники «Łowca» [903].

Воєнний редактор Северин Кругловський використав свої зв'язки, щоб зберегти «Łowiec» у цей важкий час і постарався отримати дозвіл на випуск журналу як приватного видання. Такий статус «Łowiec» зберіг до жовтня 1918 року. Журнал залишався на високому рівні. Редактор зберігав екземпляри журналу для тих читачів, які у воєнний час виїхали за межі держави. Після повернення до Галичини австрійських військ «Łowiec» залишився під воєнною цензурою.

31 липня 1915 року відбулось перше засідання керівництва Галицького мисливського товариства, на якому вирішено звернутися до намісника Галичини про незадовільний стан дичини в результаті війни. Дане звернення було прийнято не лише з поваги до природи, але й через турботу про перспективу розвитку мисливства.

Після війни Галицьке мисливське товариство поновило свою діяльність і було перейменоване у Малопольське мисливське товариство. Вихід журналу «Łowiec» було припинено на три роки з фінансових причин. Перший повоєнний номер вийшов лише у 1921 році і мав лише 4 сторінки. Дякуючи старанням тодішнього редактора, кількість сторінок збільшилась до восьми. У 1928 році «Łowiec» стає знову двотижневиком, але під час великої кризи (1929-1933), за редактора Вітольда Зембіцького повернувся до щомісячника. З огляду на зміст

та форму «Łowiec» конкурував з відомими іноземними журналами подібного типу „Wild und Hund“, „Le saint Hubert“, коли журнал було продовжено в міжвоєнний час та після Другої світової війни, про що із задоволенням відзначив «Łowiec Polski» у 1961 році [904, с. 4].

Також тодішнє мисливське середовище мисливське оцінило високий рівень львівської періодики, а його головний редактор Юліуш Старкель писав в 1887 році… знаючи німецьку мисливську періодику, яка виходить великими тиражами(…) і яка має у штаті справжніх професіоналів, можу і повинен сказати з чистою совістю, що їм ще далеко до «Łowca» [905, с. 106].

На діяльність Галицького мисливського товариства і його друкований орган була звернена увага суспільства, а також інших природоохоронних організацій, наприклад, товариство захисту тварин звернулося до мисливського товариства з проханням про підтримку своїх починань і відкрило для їх членів свою організацію. Остаточно дану справу було вирішено у 1912 році, коли керівництво мисливського товариства уклало договір з Галицьким товариством охорони тварин, згідно якого кожен член мисливського товариства залишився записаним до Галицького товариства охорони тварин. Посвідчення надавало право втручання у випадку порушення ким-небудь закону про охорону тварин , а особливо коли її відстрілювали і продавали у недозволений час [906, с. 89].

Треба також відзначити заслуги «Łowca», які були безпосередньо пов'язані з охороною природи і піднесенням культури мисливства, а головним чином з пізнаванням і збагаченням мисливської мови та підтримкою художньої літератури по мисливській тематиці, яка ґрунтувалась на любові до природи та її краси. Спеціально для «Łowca» писав репортажі Генрик Сінкевич (наприклад «Репортажі з Біловежської пущі»), на сторінках журналу публікувались А.Дигасінський, Й.І.Крашевський, вірші А. Міцкевича, В. Поля, а також інші менш відомі автори. Читачі оцінювали «Łowiec», як видання, яке забавляє, вчить і облагороджує [907, с. 5]. Значна роль відводилась журналу у висвітленні краєзнавчих питань на території Галичини. Іван Франко відзначає в статті «Галицьке краєзнавство» роль часописів «Łowiec», «Sylwan» «Rolnik» «Przyrodnik», які зробили великий вклад у Галицьке краєзнавство [295, с. 124].

Так на сторінках «Łowca» вміщується багато краєзнавчого матеріалу про Прикарпатський край. Практично в кожному номері в рубриці «Кореспонденція» вміщувались матеріали про хід полювання на території краю, з чого можна дізнатись про стан дичини, господарське значення мисливства.

Подаються матеріали про перебіг сказу на території Галичини в 1900 - 1901 році [908, с. 187]. У розлогих статтях інших номерів описується ведення мисливства з описом добутої дичини. Докладно описано ведення мисливського господарства в угіддях села Лисець з 1894 по 1903рік, у таблиці подається докладний звіт добутої дичини за цей період [909, с. 295-296]. Друкуються спогади про проведені полювання в горах. Так, у статті «Спогади з гір» подається опис полювання селі Рафайлів, теперішня Бистриця, а у статті «На Перегінському риковищі» подаються спогади з полювань у Перегінську [910, с. 243-245]. У статті «Про результати полювання під час риковища в Надвірнянському повіті» подаються результати полювань високих гостей, які приїхали на полювання до князя Ліхтенштейна, який орендував в держави мисливські угіддя у Ворохті, Татарові, Надвірні. Серед гостей, які полювали, були князь Демидов, князь Альба з Іспанії, художник Рудольф Пік. Під час полювання добуто 37 оленів [911, с. 279-280]. Також про полювання у Рафайлові подається у статті «Спогади про гірське життя» [912, с. 275-276].

Знання про поводження із зброєю на полюванні можна було отримати з чисельних публікацій та спеціальних книжок. Так, у «Мисливському календарі на 1934 рік» для запрошених на полювання містились рекомендації щодо поведінки зі зброєю:

– особи, які не вміли поводитися зі зброєю, повинні були відмовитися від участі у полюванні, бо вони наражали інших учасників на небезпеку і викликали кепкування;

– не доручати власну зброю прислузі, бо бричка, на якій їде прислуга, може зламатись, і полювання буде зіпсоване [913, с. 275 – 276].

Наприкінці XVII ст. вийшла книга «Господарство: верхове, стрілецьке та мисливське». У книзі давали поради щодо зберігання зброї, зокрема

попереджали: не слід заходити з холодного двору до теплої хати з рушницею, так як у стволах виступить роса, що негативно впливає на стволи. Рекомендували рушницю на деякий термін залишати у холодних сінях. Слушними були поради, як на ринку підібрати порох до патронів. Загалом, найкращим вважали мисливця, який полюючи індивідуально, без допомоги прислуги, добуває найбільше дичини.

До книг, з яких отримували знання мисливці на початку XIX ст., належало двотомне видання Ігнатія Бобятинського «Наука мисливства». Перший том складався з дев’яти розділів, деякі з них були присвячені й мисливській зброї та боєприпасам. Охарактеризовано різні види пороху та рушниць, основи користування зброєю, правильного спорядження патронів, навиків влучних пострілів, правильного підбору, випередження при стрільбі по рухомих цілях [914]. Про поводження із мисливською вогнепальною зброєю на полюванні йдеться у підручнику Я. Штольцмана «Мисливство: підручник для лісових та рільничих шкіл» (1918р.) [300, с. 3 – 22].

Через специфічність виразів, які застосовували мисливські зброярі, їхня термінологія знайшла своє відображення у мисливських тлумачних словниках. Зокрема, у мисливському польсько-німецькому та німецько-польському словнику князя Людвіка Недбала велику увагу приділяли визначенням, що стосувались старої мисливської зброї [915]. У міжвоєнний період мисливці також запланували випустити словник польської мисливської мови, в який увійшла термінологія, що стосувалася стрілецтва та вогнепальної мисливської зброї [916, с. 31 – 33].

У 1908 р. член Галицького мисливського товариства Фелікс Герушинський підготував до друку підручник «Найважливіші відомості мисливської галузі та нарис з риболовства», виданий через три роки у Львові. Книга складалася з двох частин. У першій частині автор приділив увагу питанню розведення дичини, боротьбі та способам знищення хижаків, у другій – рибальству. В. Дзерович у 1898 році написав «Підручник з лісового, польового мисливського та рибальського законодавства» [288].

Рибальство знайшло своє відображення й у багатьох енциклопедіях, довідниках, словниках, статистичних довідниках (шематизмах). Для дослідження рибальської галузі Галичини найбільш цінною є «Енциклопедія всіх галузей наук», що вийшла у Львові 1898 року. У цій енциклопедії містилась інформація про біологічні особливості риби: особливості їх розведення і розселення у річках Галичини. Зокрема, у першому томі йшлось про «Осетра» (С. 592), «Карася» (С. 634), «Коропа» (С. 641) [323, с. 133]. У «Загальній енциклопедії» подавалась розлога інформація про стан рибальства на Віслі [917, с. 201 – 204]. У «Старопольській енциклопедії» більшу увагу приділяли опису матеріальних знарядь для вилову риби. Зокрема, описані рибальський човен, який використовували для вилову риби у Галичині [918, с. 292], рибальські снасті [919, с. 54], [920, с. 26–27], [921, с. 137–139], [922, с. 2–3], [923, с. 250], [924, с. 4], [925, с. 17–18]. Багато інформації про розвиток рибальства міститься у «Великій ілюстрованій енциклопедії», яка виходила у Варшаві наприкінці XIX – початку XX століття. Велику увагу у ній приділено загальному розвитку рибальства у світі, згадувалось й рибальство Галичини [926]. Про діяльність громадських та галузевих організацій повідомляли у Шематизмах. Зокрема, у Шематизмах (1892 р.) йшлось про діяльність Краківського рибальського товариства [196, с. 658], а у 1895 році [43, с. 672] та у 1898 році подавали інформацію щодо зариблення річок Галичини [271, с. 761].

Важлива інформація про рибальство на річці Черемош, басейні Черемоша (Кривець) біля села Криворівня [927, с. 767] та про рибне господарство біля Кракова [928, с. 569] міститься у «Географічному словнику Царства Польського та інших слов’янських країн». «Словник польської мови» подавав визначення, пов’язані з рибою [929]. Також у праці Б. Лінде «Словник польської мови» подана термінологія, пов’язана з рибою Галичини (Львів, 1859 р., С. 169-171).

Інформацію про рибальську бібліографію знайдено у статті «Відомості про часописи та праці з фізіографії Польщі», надрукованій у щорічнику

Краківського наукового товариства, [930, с. 69] та у праці Яна Сметанського «Нарис польської бібліографії рибальської» [931].

Вагомий вклад у розвиток рибальства вніс П. Лєснєвський працею «Крайове рибальство або натуральна історія крайових риб» («Rybactwo krajowe czyli historyja naturalna ryb krajowych»), що була опублікована вперше у 1837 р. та перевидана у 1895-96 рр. на сторінках того ж «Рибальського циркуляру». У ній подана детальна характеристика тодішніх рибальських знарядь, що побутували в регіоні [932, с. 20–29], [933, с. 4–15], [934, с. 2–18].

Фішер З. у статті «Рибне господарство на «диких» ставах» («Gospodarstwo rybne na «dzikich stawach») описав особливості ставкового господарства Східної Галичини. Було проаналізовано причини, що призвели до надзвичайно великої кількості «диких» ставів (водойм, в яких не здійснювали штучне розведення риби, а відбувався їх природний приріст). Подано статистичні дані стосовно їх чисельності та розмірів в різні історичні періоди. Узагальнюючи, автор зазначив, що переорієнтація водойм на потреби промисловості (закладання млинів, тартаків), окрім очікуваної користі, призвела до зменшення чисельності риби і раків та відкинула економічне значення рибальства на задній план [935, с. 15–29]. У статті «Дари» відзначалось, що Антоній Яворовський написав цікаву книгу «Риби Прута» [936, с. 3].

4.3 Вплив релігійних та етнонаціональних традицій на формування галузі тваринного світу

Мисливці Галичини, які в основному були прихожанами латинського обряду, дотримувались загальнокатолицького віривизнання і обрали своїм заступником Святого Губерта, який у свій час був мисливцем, та перед полюванням просили його про ласку на полюваннях, але ніколи про удачу [93, с. 1]. Мисливці тодішньої столиці Галичини Львова не могли оминути нагоди не лише закласти товариство мисливців імені Святого Губерта, але й зробити щось більше. І тут трапилась нагода. У 1911 році освячується костел Святої Ельжбєти (Єлизавети), будівництво якого тривало з 1903 року, а перший камінь

у фундамент храму був закладений Францом Йосифом І. Але при освячені храму внутрішнє оздоблення було повністю відсутнє. Тодішні мисливці вирішили використати дану обставину і прикласти свою енергію для вшанування свого патрона. Отож, на зборах Галицького мисливського товариства член товариства – доктор Йозеф Єкельський, піднімає питання про спорудження каплиці Святого Губерта у новозбодованому костелі. Дана пропозиція була одноголосно підтримана всіма учасниками зборів. За благословінням розпочатої роботи товариство звернулось до правлячого архієпископа – Юзефа Більчевського.

Для збору коштів на створення каплиці був відкритий спеціальний рахунок, а у журналі Ловець надруковане звернення до всіх мисливців Галичини про допомогу. «Нехай Ваша щедра рука, хоча б вдовиною лептою спричинеться до так дорогого кожному серцю мисливця святого Губерта і підтримає традицію наших батьків вшанування культу цього Святого. Нехай живуть в наших серцях не лише емоції, а й справи, якими ми засвідчуємо нашу віру» [937, с. 281]. Крім того, у журналі друкувалась інформація про збір коштів: за перші 2 тижні було зібрано 257 крон, а всього в списку подано 11 жертводавців. Найбільшу пожертву у сумі 100 крон зробили Владислав та Марія Соловій. При проведенні полювання в селі Родатичі учасниками полювань зібрано 10 крон, а анонімом W.G. перераховано виграні у карти 6 крон [938, с. 12].

Вибух Першої Світової війни відклав наміри щодо побудови каплиці. Слушна нагода випала вже після війни: на 1926 рік припадає п’ятидесятилітній ювілей з часу заснування Галицького мисливського товариства. До цієї події було вирішено завершити будівництво каплиці і вівтаря. Всього на їх спорудження було витрачено 18587 злотих, але на час святкування ювілею вся робота все ще не була завершена, а будівництво затягнулось до 1927 року [939, с. 88].

Однак 16 червня 1926 році у костелі Святої Єлизавети літургією розпочалось святкування п’ятдесятилітнього ювілею Галицького мисливського товариства. Під час літургії відбулось посвячення ще недобудованої каплиці

святого Губерта. На святкування прибули представники від органів державної влади, представлені радником Міністра сільського господарства Польщі – Юліаном Есмондом, воєвода Львівський, генерал Сікорський, Меравільгія та інша мисливська еліта.

Голова товариства відзначив, що всі з'їзди товариства розпочинались з прославлення Бога, і ця традиція збережеться і в подальшому [835, с. 133 – 135]. Чин посвячення каплиці виконав ксьондз Болеслав Твардовський, наголосивши у проповіді, що «католицька церква має багато святих у різних сферах – святих королів, святих вчених, святих рільників, святих слуг. У цьому великому переліку святих є й ім'я святого Губерта, яке особливо дороге для мисливців. Від найдавніших часів у всіх християнських країнах він об'єднує мисливців і вони до нього хиляться. У святого Губерта мисливці шукають опіки та допомоги під час тяжких полювань, у небезпеках, які супроводжують мисливське життя». Саме цим можна пояснити факт, що мисливське товариство пожертвувало вівтар на честь святого Губерта, а також благало його, щоб він заступився за них перед Богом при кожній мисливській пригоді.

Святий Губерт, однак, є не лише патроном у мисливській діяльності та небезпеці. Легенда, яка подає його навернення, підказує нам ще одну глибоку думку. Після Божественного об'явлення Губерту на полюванні його життя кардинально змінилось. Він покаявся, покинув мирське життя, став священником і присвятив себе виключно Богові. Ця історія із життя майбутнього патрона мисливців вчить, як йти до правдивої цілі життя. А на думку архиєпископа, «нашою ціллю є Бог. Тому у нашій земній подорожі нам не можна відхилятись від Бога і від тієї дороги, що веде до Бога». Архиєпископ виразив подяку мисливцям та їх родинам за каплицю та вівтар та побажав, щоб Святий Губерт взяв їх під свою опіку у мисливських пригодах і залишався опікуном і охоронцем їх душі і тіла.

Про розуміння життєвих цілей мисливця свідчить їх велике зібрання у християнській святині і святкування ювілей Галицького мисливського товариства за християнськими традиціями. Більше того, будівництво вівтаря на честь святого Губерта є свідченням їх віри і прикладом для наступних поколінь.

Каплиця була розмальована художником Казимиром Сіхульським, професором промислової школи у Львові [940, с. 101]. Перед вівтарем був постелений гарний килим з емблемою Галицького мисливського товариства. Лисовицьке мисливське товариство пожертвувало для вівтаря стильні світильники [939, с. 88].

Але, як з'ясувалось пізніше (1935 рік), мисливська громада Львова мала проблеми з парафіянами костелу, які побажали, щоб вітраж Святого Губерта був прикритий іконою Діви Марії, так як у їхньому розумінні святий не може зображатись із зброєю в руках, добуваючи дичину. Це дуже обурило мисливців, які за власні кошти побудували каплицю, а особливо те, що місцевий священник нічого не робив, бо не хотів вступати у конфлікти із парафіянами. На думку голови Галицького мисливського товариства, така ситуація склалась через те, що парафіяни походили з нижчих прошарків суспільства і були малоосвіченими. Було подано відповідне звернення від Галицького мисливського товариства архиєпископу, який пообіцяв дану ситуацію виправити на їхню користь [941, с. 112].

Будь-яка сфера діяльності людини впливає на культуру та мову нації. Не винятком у цьому є мисливство. Мисливство разом з розвитком мисливських відносин та технічного прогресу пройшло швидку еволюцію. Стара зброя і мисливські знаряддя втратили своє значення і споживчу вартість, і тому разом із ними пішли в небуття і їхні назви. В той же час з розвитком мисливства увійшли в життя зовсім нові вирази та термінологія, яких бракувало у польській мові [942, с. 25 – 26].

Мисливська мова була утворена мисливцями вже дуже давно. Пізніше вона удосконалювалась, утворюючи обширну мисливську термінологію та обростаючи такою великою кількістю слів, яку не знає жодна мова світу. Дуже багато було пошановувачів цієї мисливської мови, які нею послуговувались для написання своїх художніх творів. Завдяки багатьом художнім творам, в яких використовувалась мисливська термінологія, ця мова збереглась до наших днів.

Існувало ряд причин, які спричинились до того, що така багата польська мисливська мова підлягала германізації у другій половині XIX століття.

Насамперед польські мисливці перейняли німецькі способи полювання, а відповідно і прийняли до польської мови німецькі слова. Вищі навчальні заклади, у яких готували провідних фахівців у галузі лісового та мисливського господарства, були у Відні; викладання у них проводилось німецькою мовою. У Львові ж функціонувала лісова школа, навчання у якій проводилось польською мовою і тривало три роки [943, с. 207].

Професійні мисливці були виховані на німецьких підручниках, і не бажали утруднюють себе застосуванням польської термінології, а використовували лише німецькі вирази, які з часом прописались у польській мові і дістали громадянський статус.

Польські мисливці іноді не знали навіть найелементарніших польських виразів у галузі мисливства. В країнах, які шанували мисливські традиції, так як наприклад у Німеччині, цієї проблеми взагалі не існувало. Німецькі мисливці не терпіли у своїх лавах легковажного ставлення до мисливської мови, а молодий мисливський адепт мав обов'язково засвідчити своє знання мисливської мови на спеціальному екзамені. Без такого екзамену йому не видавали мисливське посвідчення, яке було необхідне для проведення полювання. Мисливська мова у Німеччині була стандартизована, хоча й існували в окремих землях свої відмінності.

Саме тому постає питання створення польського словника мисливської термінології. Також крім мисливського словника потрібно було також видати новий мисливський підручник, який би ґрунтувався на виключно польських виразах. В подальшому роботу потрібно було сконцентрувати на тому, щоб загальна більшість мисливців використовувала польські терміни, щоб польська мисливська мова була не книжною, а живою. Для популяризації мисливської мови слід було видавати старі польські твори, в яких є справжні польські мисливські вирази [944 , с. 40 – 41].

Першим, хто започаткував працю на ниві польської мисливської термінології, був Віктор Козловський. Він заохочував вживати мисливську польську мову, з погордою говорив про лісників, які не хотіли вживати польські мисливські терміни, бо вважав, що мисливська мова утворилась із

звичаїв народу [945]. У 1822 році у Варшаві вийшла його праця «Перші початки мисливської термінології». Вже сама назва говорила про те, що В.Козловський не вважав її завершеною, а лише початком майбутніх досліджень у цій галузі [946, с. 49 – 50].

Огляд тогочасної професійної мисливської польської літератури вказує на те, що питання впровадження польських мисливських термінів набуває ваги у суспільстві. Так, Антоні Вага – відомий природолюб перевидав у 1842 році «Пташине мисливство» Циганського з передмовою, в якій він велику увагу приділив мисливській термінології. Цю традицію продовжує Вільгельм Мільке, автор книги «Крайове мисливство», що вийшла у Варшаві у 1843 році, на сторінках 36-81 він присвятив спеціальний розділ мисливській термінології.

Мисливські перли мови сарматських мисливців описав Микола Рейман у своїй книзі «Мисливське господарство з древньою історією польського мисливства» [175].

У 1848 році вийшов у місті Лєшно «Путівник мисливця» Лукіана Семенського, який у розділі «Декілька слів про мисливську мову» пише: «Очевидно, що вживання мисливських термінів робить мисливську мову більш барвистою, а батьківську мову не позбавляє багатства» [300].

Списки польських мисливських виразів подають у своїх працях Йозеф Шлезігер («Полювання з гончаком», Варшава 1856 р., «Мисливець з рушницею», Варшава 1880) [508], та Олександр Убиш («Гончак», Львів 1880р.).

У 1913 році Єжи Оренштейн-Ореньські працював над мисливським словником, але через вибух Першої Світової війни він залишився незавершеним. Зате професор, доктор Йозеф Ростафінський залишив по собі неоціненну працю – «Словник древньої мисливської термінології». А вже у 1917 році у місті Познань було видруковано «Мисливський польсько-німецький та німецько-польський словник» князя Людвіка Недбала, який став його великою заслугою. Найбільш практичною у цій книзі є порівняльна таблиця найважливіших мисливських термінів, які стосувались частин тіла і повадок та поведінки тварин, головним чином виразів, які пов’язані з полюванням з мисливськими собаками, соколами. Багато виразів стосувались старої

мисливської зброї. У додатку до цього словника була вміщена також термінологія мисливських тварин [915].

У 1928 році була навіть утворена у цій справі відповідна комісія, в яку входили відомий полоніст – професор А. Кринський та Я. Стольчман, але надії, які покладались на роботу цієї комісії, не були виправдані, а обсяг виконаних нею робіт був невеликим. Гарну статтю на цю тему було написано Йозефом Владиславом Кобилянським у статті «Мисливська мова як мисливський спадок і скарб народу», яка надрукована в № 5, 6 1935 році в журналі «Ловець Польський». Він охарактеризував роботу над термінологічним мисливським словником як таку, що носить франгментарний характер. Результат такого легковажного ставлення та недбальства до польської мисливської термінології призводить до її перекручення та занепаду. Автор пише, що «на даний час треба щиро визнати, що справа мисливської термінології та мови не має державної опіки і є запущеною» [947, с. 15].

Варто зазначити, що мисливство належало до елітного виду розваг, які дозволити собі могли багаті люди та вершки суспільства. Важливо, що саме їх турбувала чистота мисливської польської мови, оскільки розробка та втілення будь-якого проекту в життя вимагало коштів. Заможні патріотично налаштовані люди польської національності належали до мисливських товариств та мали змогу сплачувати чималі членські внески, вносити пожертви для видання відповідних книг чи журналів чи фінансувати їх.

У журналі «Ловець» (друкованому органі Галицького мисливського товариства, який виходив з 1878 по 1939 рік) відповідно редагувалась мисливська польська мова. Він став взірцем у справі очищення мисливської мови і з нього інші видання повинні були брати приклад. У «Ловці» від 1896 року у статті «Мова у тортурах боротьби» з гіркотою написано про каліцтво іншомовними словами і перекручування мисливської мови.

В одному із своїх номерів редакція газети «Ловець» надрукувала заклик до всіх мисливців та співпрацівників, щоб на ниві мисливської мови з допомогою своїх дописувачів відновити багато старих мисливських виразів, які застосовувались у польській мові, дати поштовх для використання багатьох

нових мисливських виразів, які були б підхоплені польськими мисливцями, і тим самим виштовхували з їхнього вживання іншомовні слова. Особливо це стосувалось германізмів, які закоренились у польській мові. У тексті відозви було записано: «Дбаймо про нашу мову, так як вона на рівні з нашою землею є найбільшим скарбом, що нам передали наші предки. У ній наша самобутність та наша самоідентифікація» [948, с. 241 – 242].

У 1907 році в журналі «Ловець» розпочався друк мисливського словника, укладеного графом Артуром Сумінським. Ця праця нараховувала 1592 мисливські вирази, була розміщена у 21 номері та була завершена лише через два роки, у 1909 році. У цьому словнику було подано до відома читачів збірку мисливської термінології, яка в той час втратила своє практичне використання, а для багатьох мисливців ця термінологія мала більше історичне ніж практичне значення.

Після того як був опублікований останній номер, в якому друкувався словник, редакція «Ловця» звернулась до мисливців з проханням поправити недоречності у тільки-но надрукованому словнику. У декількох номерах друкувались мисливські вирази німецькою мовою, щоб читачі виправляли перекладені слова з німецької на польську мову. Але широкий мисливський світ прохолодно поставився до цієї пропозиції. Знайшлось лише чотири дописувачі, які надіслали до редакції свої замітки.

На жаль, після того, як у «Ловці» був надрукований мисливський словник, складений графом Артуром Сумінським, у справі утвердження мисливської мови не було зроблено жодного кроку вперед [647, с. 20].

Після виходу словника у 1910 році у «Ловці» з’явилась стаття «У справі очищення мисливської мови». У ній йшлось про потребу очищення польської мисливської мови та про те, щоб «дати їй давню красоту і поставити її на такий рівень, якого вимагає наш теперішній стан розвитку мисливства» [944, с. 40 – 41]. Для цього слід було усунути всі іншомовні вирази, які можна було замінити давніми польськими виразами, а також узгодити їх відповідно до технічних норм.

З ініціативи п. Северина Крогульського, голови Малопольського мисливського товариства, було вирішено зайнятись справою мисливської мови. Він нагадав, що з початку заснування товариства воно домагалось опрацювання мисливської термінології. Керівництво товариства серйозно займалось цією справою, але у зв'язку із смертю графа Леопольда Стаженського ця справа занепала. Пан Крогульський вважав, що Польща на рівні з іншими культурними народами світу також повинна мати свій словник мисливської мови.

Як вже відзначала редакція «Ловця Польського», було утворено відповідний комітет, який мав на меті зайнятися створенням словника польської мисливської мови. Ця праця очевидно мала реалізовуватись частинами і вимагала тривалої тяжкої праці. Подана у словнику мисливська мова повинна бути живою, використовуватись у повсякденному житті, а не тільки бути надрукованою у словнику. До створення мисливського словника ставились певні вимоги: потрібно було точно визначити термінологію мисливських тварин, догляду за нею, видів мисливських угідь, термінологію собаківництва, стрілецтва, вогнепальної зброї, мисливських знарядь і т. д. Не потрібно однак впадати в крайнощі і вживати лише слова із давнини. Потрібно створити живу мову для щоденних потреб мисливців, витлумачити багато слів, які стосуються догляду за тваринами, мисливських знарядь і роботи мисливських собак. Повинні існувати місцеві говірки, які будуть вживатись в окремих частинах Польщі, так як вони є джерелом літературної мови. Але архаїзми потрібно осучаснити для їх щоденного вжитку, щоб ними міг користуватись воєвода, староста, возний і багато інших людей [916, с. 31 – 33].

Проблеми існували не тільки з польською, але й з українською мисливською термінологією на території Галичини. У додатку до «Нового часу» від 15 квітня 1937 року у дописах читачів пропонувалось: «Пильну увагу треба присвятити українській ловецькій термінології. Пропоную вести ловецький словник». Проте редакція сама не могла братись за це діло, хоча б тому, що в різних околицях краю існували різні визначення, тому вона висловила побажання, щоб якнайбільше мисливців та прихильників ловецького

спорту допомогло їй у цьому. Кожен бажаючий міг написати відомі йому ловецькі визначення й надіслати їх на адресу Львівського українського мисливського товариства «Тур» для редакції додатку «Ловецтво» [949].

Мисливство більше ніж будь-яка інша галузь індустрії розваг чи економіки через колективність полювань та проведення часу на природі увібрало в себе культуру різних національностей. Кожна нація має свою унікальність, що полягає у різних пластах культури, що виражаються через віро сповідування, ментальність, спосіб виробництва матеріальних цінностей тощо. Певні ментальні особливості, що проявляються в основному у способі торгівлі, приготування їжі, ведення господарства, притаманні й єврейській національності.

Хоча й євреї практично ніколи не займались полюванням і не їли дичину, так як спосіб її добування не відповідав єврейським законам, але тим не менш зосередили у своїх руках торгівлю дичиною [950, с. 46]. Більше того, вони ніколи не займались практичним розведенням дичини і ніколи не орендували мисливські ревіри [62, с. 738], але створили у Галичині власну монополію на торгівлю дичиною, диктуючи тим самим ціну на закупівлю та продаж продукції. Гуцули, які не мали можливості продати дичину, обмінювали її у євреїв на тютюн та горілку [184, с. 81–83].

З приходом у гори цивілізації у вигляді залізниці та промислової вирубки лісу, а разом з тим і приїздом у гори більшої кількості євреїв пожвавились торгівля дичиною, бо її можна було швидше вивезти і доставити до міста, де вона дорожче коштувала. Так, якщо до будівництва залізниці у Карпатах форель вагою у пів-фунта можна було купити лише за 0,03-0,05 золотого, то її ціна в подальшому зросла у 10 разів. Крім того, для потреб багатьох шинків гуцули на замовлення виловлювали рибу у річці Прут. Більшу рибу продавали єврею-корчмарю, а меншу забирали собі – варили юшку. Цікавими з цього огляду є спогади З. Фішера, одного із керівників Краківського рибальського товариства, який подорожував Гуцульщиною. Він згадує, що у селі Вовчівцях (Снятинський повіт) купив два щупаки лише за 0,5 золотого, і рибалки були дуже раді й сказали, що єврей заплатив би набагато менше. Якщо

фунт щупака на ринку у Кракові коштував 1 золотий, то у Коломиї – у десять разів дешевше [951, с. 39].

Крім залізниці для пожвавлення торгівлі велику роль відіграла також промислова експлуатація Карпатських лісів. Разом з лісорубами у гори зайшли євреї, які одразу монополізували торгівлю рибою. Ціни на форель піднеслись у десять разів [952, с. 30].

Якщо християни велику кількість риби споживали лише у певні періоди року (пости), то євреї харчувались рибою цілий рік, що пояснюється еврейською релігією. Відзначалось, що багаті християни по містах у період поза постом рибу не їдять. Серед населення Галичини найбільше риби споживають євреї, яких тут проживало 780 тис. осіб, з яких 180 тисяч – дітей. У них навіть найскромніше свято не обходились без риби. Але осетер, вугор та деякі інші види риби були заборонені до споживання.

Статистика засвідчила, що в середньому один єврей за тиждень споживав один кілограм риби, тобто, а за рік євреї Галичини споживали риби на 1248 тис. золотих [953, с. 69].

Через нелегальну торгівлю ставала нерентабельною легальна торгівля дичиною, за яку потрібно було заплатити відповідні податки та оплатити місце для торгівлі на ринку [229 , с. 2 – 6]. Крім того, євреї не виконували вимоги закону, що зобов'язували при продажі дичини представити відповідний сертифікат про походження дичини [288]. Але Галицьке мисливське товариство боролось за те, щоб торгівля дичиною відбувалась відповідно до вимог законодавства. У статті «Закон та його виконання» піднімали питання про те, що магістрат м. Львова не виконує свої обов'язки відповідно до статті 36 Мисливського закону від 1897 року. Так, у Львові вільно продавали дичину, яку відстрілювали без відповідних сертифікатів про походження. Браконьєр, який не міг збути свою дичину, їхав до Львова як на землю обітовану, щоб дорожче продати дичину. Там на нього вже чекали євреї, і не питаючи про жодні сертифікати, без роздумів купували дичину у злодіїв, і самі ставали причасними до злодійства [178, с. 6 – 7],[36, с. 18 – 19].

Галицька мисливська преса напряму звинувачувала єврейських торгашів у пособництві браконьєрству, відзначаючи, що браконьєри боялись тримати заяче хутро, а одразу його відносили євреям-перекупникам [954, с. 41 – 48] та обмінювали його на порох та нелегальну зброю [175, с. 635]. Аналогічно рибалки звинувачували євреїв у потуранні браконьєрству, вказуючи, що євреї-корчмарі обмінювали незаконно виловлену рибу на динаміт, сітки, отруту.

Про розмах нелегальної торгівлі отрутами для риби свідчить випадок, коли торгівцю з Бродів – Мойсею Бауману прийшла посилка з Лондона із 750 кг отрути. Завдяки пильності галицьких митників її було виявлено, конфісковано і відправлено назад у Лондон [142, с. 85].

Примітивне ведення рибного господарства, яке практикувалось у Галичині, полягало не на виловлюванні риби сітями, а у спусканні цілого ставу. І за цю справу брались євреї, які платили 30 корон за один гектар водного дзеркала, при чому вони заробляли на цьому у 3-4 рази більше, коли продавали виловлену у ставку рибу [1, с. 43 – 55].

Слід відмітити, що мисливські та рибальські товариства намагались впливати на ситуацію з монополізацією євреями торгівлі рибою та дичиною, закликаючи до свідомості мисливців, щоб вони не продавали та не обмінювали мисливську продукцію у єврейських перекупщиків, а здавали її у християнські магазини [955, с. 14]. З цією метою у Кракові у 1896 році була організована «Спілка торгівлі рибою», яка торгувала рибою та раками на християнських засадах [440, с. 31].

Виходячи з вимог норм християнської моралі, яка забороняє працю у неділю та свята, мисливський закон статтею 41 забороняв у ці дні полювання [16, с. 27]. Звісно, що дана вимога законодавства не подобалась мисливцям, які намагались маніпулювати нею. Галицьке мисливське товариство, посилаючись на вимогу законодавства, яка визначає, що не можна полювати у свята, а не визначає, якої віри, чи то християнської чи єврейської, де як відомо свята не співпадають. Щоб ще більше заплутати вимогу щодо заборони полювання на свята, товариством було направлено подання, в якому від Галицького намісника

вимагалось подати роз'яснення, у які свята не дозволяється полювати – єврейські, католицькі євангелістські чи православні [274 , с. 85 – 88].

Більше того, вказувалось на ту особливість, що Галичина поділена фактично на східну, де християни у більшості притримуються Юліанського календаря, і західна, де притримуються Григоріанського. Був навіть складений для наочності календар святкування різними віровизнаннями свят на грудень 1898 року, в якому вказувалось, що лише за цілий місяць є 14 днів, коли ніхто не святкує (Додаток К).

Слід відмітити, що хоча й єврейська релігія не дозволяла євреям полювання, все ж, як зазначав у Галицькому сеймі депутат Пастор, все більше євреїв не дотримується релігійних та національних поглядів, а мисливський азарт все більше наповнює, спокушає їхню душу [62, с. 738].

Нелегальна торгівля євреїв продукцією полювання викликала невдоволення господарів мисливських господарств, які вказували, що євреї не полюють і не їдять дичину, але вони є найголовнішими постачальниками дичини на ринки Варшави і мають добрий заробіток від продажі, чим саме кривдять виробників мисливської продукції [956, с. 46]. Дійшло навіть до того, що коли один власник магазину купив оптом 200 голів зайців у мисливців після офіційного полювання, до нього підійшли євреї та примусово заставили його віддати (за гроші) їм зайців, погрожуючи, щоб він більше до торгівлі дичиною не ліз. Зверталась увага на те, що євреями не виконуються вимоги закону, яким зобов'язувалось при продажі дичини представити відповідний сертифікат походження дичини [288]. Як свідчать літературні джерела того часу, проблема незаконного обігу дичиною була також і в царстві Польському. Зокрема, Микола Рейман у книзі, яка вийшла в 1845 році, відзначав, що найбільше потрібно слідкувати за євреями, які торгують м'ясом, отриманим у браконьєрський спосіб. Потрібно встановити суворий контроль за обігом у торгівлі зброї та пороху [175, с. 635]. Євреї скупляли не лише у браконьєрів, але й у петельників, які боялись нести добуту дичину додому, а відразу несли євреям- перекупникам [954].

Гонитва за надприбутками мотивувала використовувати недозволені методи добування дичини. У каталозі мисливської та рибальської виставки, яка відбулась у Львові у 1894 році, зазначалось, що при будівництві залізничної колії практично всі робітники, які походили із села, незаконно і недозволеними методами (вибухами) виловлювали рибу, а динаміт можна було купити у кожній єврейській корчмі. Описується взагалі курйозний випадок, коли торгівцю з Бродів Мойсею Бауману прийшла посилка з Лондона із 750 кг отрути, але її завдяки пильності митників було виявлено конфісковано і відправлено назад у Лондон. Сільськогосподарські підприємства, які були в руках євреїв, не зважали на правила полювання. Зокрема, у Надвірній, у фільварках, дозволялось своїм побережникам добувати лисиць, а вони добували будь-яку дичину [174, с. 6].

Як свідчить тодішня преса, найчастіше право рибальства орендували євреї, при тому самостійно вони не приймали участь у вилові, а наймали гуцулів [958, с. 69 – 70]. Збереглися свідчення про методи організації праці гуцулів при вилові риби: «Євреї у рибацькому господарстві використовують працю місцевих селян, які люблять риболовство. Маніпулюючи законодавством та вибудовуючи свої власні інструкції, єврей дозволяв селянам виловлювати рибу, але половину вилову він забирав собі нібито для оплати оренди права рибальства, а друга половина ділилась між усіма рибаками. Більше того, кожен із рибалок мав зобов’язання продати єврею обумовлену кількість риби по низькій ціні. Доходило до того, що рибалка діставав лише декілька малих рибок, які приносив до дому. Навіть тоді, коли рибакам не вдалось нічого зловити, то і в такому разі збитки мали лише селяни-рибаки, які не отримували заробітної плати. Такий спосіб рибальства використовувався майже по всій Галичині» [142, с. 129].

Що стосується оренди права полювання, то євреї не були до нього охочі, так як мисливці були вище за своїм соціальним статусом ніж рибалки, і ними важко було маніпулювати [62, с. 738], та й мисливство не давало таких доходів як рибальство [402, с. 4 – 5]. Зокрема у 1933 році у Рава-Руському повіті із

загальної кількості 69 мисливських господарств в руках євреїв було 7 [959, с. 456 – 458].

Серед населення Галичини найбільше риби споживають євреї, яких тут проживало 780 тис. осіб, з яких 180 тисяч дітей. Цей факт пояснюють їх релігійні приписи. У них навіть найбідніші свята не обходились без риби [960, с. 13 – 16]. Але все ж таки осетр, вугор та деякі інші види також вважались «трафними» стравами. Християни у більшій мірі споживали більше риби під час посту, але багатші люди у містах рибу взагалі не споживали.

4.4. Освітньо-наукові підходи до обґрунтування раціонального користування тваринним світом

З розвитком науково-технічного прогресу у Галичині кінця XIX – початку XX століття зростає роль науки та навчання персоналу, який повинен оволодіти відповідними навиками для його повсякденного використання при виконанні своїх професійних обов’язків. Для цього закладаються і використовуються вищі навчальні заклади Австрії, де мала змогу вчитись еліта Галичини, громадяни якої були її підданими. Так, відповідно до Розпорядження міністра рільництва Австрії від 24 лютого 1873 року у Відні створюється рільнича академія. Відповідно до статуту Академія готувала управлінців з найвищим рівнем освіти, які могли управляти як приватними, так і державними маєтками, викладачів та вчителів у галузі лісництва та сільського господарства [944, с. 40 – 41].

Головними предметами, які вивчали на лісовому факультеті у Віденській академії були: методологія лісової науки, використання хімічних засобів, догляд за лісами, використання лісів, наука вимірювання деревини (таксація), визначення доходів від лісів та обрахування їх вартості, управління лісовим господарством, охорона лісів з огляду технічного та правового, лісова інженерія, механічна технологія, хімічна технологія, суспільні науки. До теоретичних предметів були віднесені: математика, геодезія, креслення, мінералогія, геологія, ґрунтознавство, кліматологія, загальна ботаніка, фізіологія рослин, загальна зоологія, загальна фізика, загальна хімія, механіка.

Допоміжними вважались науки про полювання, будівництво, бухгалтерія, економіка, історія і лісова статистика, законодавство [961, с. 127 – 128]. Важливу роль у цьому процесі починає відігравати і статистика. Зокрема, для узагальнення результатів ведення мисливського господарства у Галичині, починаючи з 1874 року, відповідно до розпорядження Міністерства рільництва Австрії започатковується ведення мисливської статистики, яка включала статистику добутої дичини, чисельність мисливського персоналу, господарські показники, завдані збитки сільськогосподарським угіддям дикими тваринами [142, с. 27 – 28].

Через рік після організації Рільничої академії у Відні у 1874 році у Львові організовується Вища крайова школа лісового господарства. У перші десятиліття її існування чисельність учнів не перевищувала 50 осіб. Після закінчення навчання учні повинні були здати екзамен. У 1910 році термін навчання становив три роки, навчальний рік тривав з 1 жовтня по 31 липня. Навчання було платним і в середньому становило 70 крон на місяць. Слід відмітити, що вартість одного кілограма м'яса у той час складав на Львівському ринку біля 2 крон [101]. Учням, які добре навчались, надавались різні стипендії та допомоги вже через півроку навчання. Вимоги до абітурієнтів були наступними: вік 17 років; особи, які успішно закінчили 6 класів гімназії, або реальної школи, приймались до школи без вступних іспитів, інші повинні були їх здати. До вступного екзамену допускались лише ті, хто успішно закінчив щонайменше 4 класи гімназії. Особи, які закінчили гімназію, приймались одразу на другий курс, з умовою, що вони покажуть хороші результати з таких предметів, як хімія, геологія, ботаніка, зоологія. Вступні екзамени складались з математики, географії, польської мови. Документи для вступу слід було подати до 15 вересня за адресою м. Львів, вул. Святого Марка, 1 [943 , с. 207]. У школі за підтримки Галицького мисливського товариства з 1882 року діяв мисливський музей [93, с. 23]. Серед експонатів була стара зброя різних систем, різні знаряддя для полювання, а саме: сітки, сильця, конфісковані у браконьєрів, а також різні мисливські трофеї [962, с. 161]. Керівник школи – Генріх Стшелєцький на з'їзді Галицького мисливського товариства відзначав,

що мисливство у школі викладається з 1880 року. Не зважаючи на те, що вивчення лісового господарства вимагало багато часу, все ж навіть за відсутності такої дисципліни як «Мисливство» на уроках зоології учні ознайомлювались з мисливським законом, вивчали, коли можна добувати мисливських тварин, заходи для догляду за дичиною, правила поводження із зброєю [60].

На відміну від сучасної освіти закінчення школи не означало автоматичне отримання диплому. Так, у 1900 році кількість професійних працівників, які були зайняті у лісовому господарстві Австрії, становила 36106 осіб, з яких тільки 9816 були дипломованими [207, с. 296]. А у 1908 році в Австрії на професійній основі займалось мисливським господарством 5374 особи, які отримали диплом, 4595 осіб, які провалили випускний екзамен і не отримали диплом [171, с. 17].

З прискореним розвитком науково-технічного прогресу наприкінці ХІХ – початку ХХ століття визначальне значення для розвитку галузі рибальства у Галичині набуває підготовка кваліфікованих фахівців. Перші згадки у пресі щодо організації курсів, на яких вивчали основи розвитку рибальства, знаходимо в «Окульнику» – «П'яте австрійське віче рибалок у Відні». У статті відзначалось що державний інспектор з розвитку рибальства Галичини Зигмунд Фішер організував курси, на яких же й викладав [720, с. 2]. Про особливості навчання рибальства у молодшій лісовій школі у Болехові та рільничій школі у Дублянах йшлось у статті «Рільничі школи та рибальська наука» [963, с. 8]. Підготовка фахівців у галузі рибальства здійснювалась у Галичині у Краківському університеті та сільськогогосподарській академії в Дублянах, про що писали у Львівському науково-літературному виданні «Наука і життя» [1, с. 43-55]. Питання навчання піднімали в часописі «Окульник» у статтях: «Рибальські курси» [964, с. 3], «У справі навчання рибальства в рільничих школах Галичини» [965, с. 145], «Навчання розведення риби у вищій школі Галичини» [966, с. 99]. У статті «Різні відомості» йшлось про особливості викладання рибальства доцентом Генриком Вєловейським на сільськогосподарському факультеті Яґеллонського університету у Кракові [967,

с. 95]. У статті «Наука про розведення риби у вищих школах Галичини» (1911 р.) йшлось про особливості викладання предмету у Львівській ветеринарній школі доктором Станіславом Фібіхом, який читав курс «Про рибальство», у рільничій школі в Дублянах – інженером Тадеушом Розвадовським (курс – «Рибальство»), а у Краківському Ягеллонському університеті – доктором Францішеком Стаффом (курс – «Риба, її природа та розведення») [966, с. 99]. Про організацію рибальських курсів Краківським рільничим товариством для зацікавлених осіб йшлось у «Звіті Краківського рільничого товариства за 1905 р.». Відзначалось, що організатором курсів, які відбулись з 29 червня по 2 липня 1905 року, був Зигмунт Фішер. Слухачами були 62 особи, з яких – 42 самі оплатили за навчання, а за 20 – курси оплатило рільниче товариство. Щоб мати можливість безоплатно взяти участь у курсах, необхідно було пройти окреме тестування, на яке зголосилось 85 претендентів. Для осіб, які отримали право на безоплатне навчання, за рахунок товариства було оплачено дорогу з місця проживання до Кракова і назад та виділено на харчування 12 крон кожному. Всього на ці цілі товариство витратило 360 крон. Відмічалось, що учасниками курсів були не лише місцеві мешканці, але й також приїхали з Царства Польського, Литви. У курсах взяли участь 4 жінки. Курси відбулись у приміщенні кафедри зоології Ягелонського університету, на яких викладали такі предмети: біологія річкових та ставкових риб; розведення коропа, лина, щупака, судака і вугра; організація розведення риби у ставках; захворювання риб [968, с. 90]. Крім організації курсів, на з’їзді фахівців з рибальства, який відбувся у Львові 1895 року, було вирішено, що влада виділятиме безоплатну консультативну допомогу при проектуванні та будівництві ставів, риборозплідників, рибоходів на греблях тощо. Крім того, з метою виховання кадрів у рибальській галузі (ставничих) було запроваджено п’ять щорічних стипендій розміром по 200 зол. ринських для випускників нижчих землеробських шкіл, що виявлять бажання працювати у рибальстві [969, с. 10].

У справі «Звіт Новицького М. про результати перевірки рибальської справи в Галичині у 1884 р.» відзначалось, що навчальні бесіди з рибалками проводилися і в наступні роки [724, с. 2]. Деякі архівні фонди містять хоча й

невеликі за обсягом, але дуже оригінальні і важливі факти. Так, фонд Тернопільського повітового відділу самоуправління (ф. 137) зберігає унікальну інформацію про проведення рибальських курсів та їх програму [970, с. 113]. У справі «Розпорядження Львівської земельної палати, Тернопільського повітового відділу самоуправління і свідчення ґмінних управ про рибні господарства приватні і ґмінні Тернопільського повіту. 18 січня – 23 серпня 1934 р.» є матеріали про те, що з 1930 р. було започатковано триденний рибальський курс у Львові для орендарів округів та їхніх помічників. Його навчальна програма постійно удосконалювалась і щоразу містила якісь нові важливі елементи, навіяні плином часу. Наприклад, у 1934 р. головне спрямування курсу було націлене на вивченні біології риб та їх господарчого значення. З цією метою транслювали навіть фільм. Крім того, значну увагу організатори приділили теоретичним та практичним аспектам виготовлення рибальських знарядь, способам їх монтування, зберігання тощо [971, с. 3]. У справі «Листування повітового старости з воєводським управлінням про облік рибальських товариств і рибних угідь. 6-10 серпня 1931 р.» відзначалось, що позитивно вплинуло на ситуацію в рибальстві повернення з початку 30-х рр. XX ст. до практики проведення рибальських курсів. Зокрема, у 1931 р. за сприяння Малопольського землеробського товариства відбулися одноденні студії з галузі річкового рибальства у Ярославі, Коломиї та Чорткові [972, с. 4]. Міскєвіч В. у статті «Рибацька школа» вказував, що у 1938 р. в Бухажево Мєндзиходзького повіту Познанського воєводства (нині Великопольське воєводство, Польща) було відкрито першу в державі рибальську однорічну школу. В ній могли навчатися особи з усіх частин Польщі (в тому числі і Східної Галичини), які досягли 18-ти річного віку, закінчили школу (незалежно від її рівня) та принаймні 1 рік працювали в сфері рибальства [973, с. 265].

Для ефективного функціонування мисливства у Галичині все більшого значення набуває освіченість персоналу, зайнятого у використанні тваринного світу. Крім того велике значення набуває розвиток науки, який сприяє ефективності господарювання. Для впровадження у життя покладених перед

мисливською галуззю завдань за підтримки влади був організований у місті Станиславові мисливський інститут.

Виконуючи політику держави щодо використання мисливських багатств держави, воєвода Станиславівський - доктор Моравський виступив з ініціативою про створення мисливського інституту у Станиславівському воєводстві, діяльність якого буде поширюватися на цілу Польщу. На запрошення Станиславівського воєводи у місті Станиславові 30 березня 1928 року відбувся з'їзд ширшого кола мисливців, осіб, що вели мисливське господарство і організаторів мисливства. У цьому з'їзді взяли участь президія Малопольського мисливського товариства, керівники мисливських товариств. Заслухавши докладний реферат інженера Камоцького, який був запрошений паном воєводою, було ухвалено рішення створити спілку під назвою «Перший Польський мисливський інститут» [974, с. 118].

Головною ідеєю інституту було згуртувати осіб, які відносились до мисливства не лише як до спорту, але й як до важливої галузі економіки Польщі. Ініціативу у цьому напрямку взяв на себе воєвода Станиславівський. На з'їзді було зазначено, що хоча в попередньому році була велика повінь, яка завдала території Станиславівського воєводства збитків, все ж тут водились найрізноманітніші види мисливських тварин. Голова інституту граф Ян Бельський на мисливському з'їзді сказав: «якщо мисливство у державі трактується як святиня, то напевно воєводство Станиславівське є в цьому краї великим вівтарем».

Інститут мав офіс у Станиславові, але на меті мав організацію філій по цілій Польщі. Такий інститут був першим на території Польщі, проте подібні Станиславівському інститутові були в інших країнах, наприклад інститут у Німеччині, який був утворений завдяки ініціативі одного з мисливських журналів. У планах Станиславівського інституту було об'єднати професіоналів мисливства. Перед інститутом ставилось завдання - значно підвищити експорт дичини. Річна сума оплати членських внесків складала 60 злотих [975, с. 328-329].

Із статуту довідуємось, що 28 квітня 1928 року повстала у місті Станиславові спілка під назвою «Перший польський мисливський інститут». Відповідно до статуту:

1.Інститут мав право виготовити власну печатку з написом «Перший польський інститут в Станиславові»

2.Діяльність інституту поширювалась на цілу Польську республіку. Офіс інституту розміщувався у м. Станиславові. Можна було організовувати філії інституту без обмежень.

Основними завданнями інституту було: поширення культури та мисливської етики через видавництво друкованої продукції; організація конкурсів та мисливських виставок як в Польщі, так і за кордоном; опіка за мисливськими господарствами членів інституту; боротьба із захворюваннями мисливських тварин; ведення родовідних книг мисливських порід собак; навчання мисливського персоналу; організація полювань, а головним чином – відлову живої дичини для відсвіжування крові; організація експорту дичини; ведення статистичних мисливських даних.

Інститут брав участь у багатьох виставках і конкурсах, завоював 3 золоті медалі на конкурсах мисливських собак. Йдучи на зустріч побажанням членів інституту, інститут зайнявся організацією хутрового господарства і спричинився до організації першої у Польщі зразкової ферми по вирощуванню лисиць та норок в Дзержбіцах. Серед членів мисливського інституту у 1930 році було 98 осіб, серед яких з Галичини був п.Кхоль- директор лісів барона Грьодля в Сколе. Асоційоване членство мало Станиславівське українське мисливське товариство «Ватра», мисливське товариство з міста Львова, Коломиї, Станиславова, Малопольське мисливське товариство, товариство святого Губерта із Станиславова та інші.

За два роки своєї діяльності інститут отримав дохід на суму - 11.645 злотих в тому числі: з членських внесків членів інституту - 6.245 зл., субвенції польської спілки мисливців - 2.300 зл., доходів за дресування собак – 3100 зл.

Практично таку ж суму як доходи інституту склали його видатки, (11.613 злотих), а саме: виплата зарплати - 6695 зл., закупівля сіток для вилову

тварин, закупівля книг – 490 зл., оплата за оренду офісу у Станиславові – 865 зл., виплата винагород на виставках –125 злотих, канцелярські витрати – 968 зл., кошти на відрядження – 800 зл., поштові витрати – 332 зл. інші видатки – 495 зл. [976, с. 448-451].

4.5. Економічні результати діяльності органів публічного управління у сфері користування тваринним світом

Проведення аналізу добування мисливських видів тварин, стає можливим з кінця XIX ст., коли в 1874 р. відповідно до розпорядження Міністерства рільництва Австрії, до складу якої входила Галичина, започатковано ведення мисливської статистики [142, с. 27 – 28]. Багато тогочасних дослідників (1888 р.) вважали, що ведення мисливської статистики має багато похибок. Для більшої точності пропонували обраховувати добуту дичину не в календарному році, а в мисливському сезоні, який би тривав з 1 квітня по 31 березня [977, с. 147]. Інформація про добування дичини в Галичині вперше надрукована в «Ловці» в 1876 р. Відповідно до цих даних у 1876 р. було добуто 55 оленів, 2621 козуля, 77 кабанів, 44174 зайці, 37 ведмедів, 167 вовків, 5 рисів, 4447 лисиць, 333 куниці, 451 тхора, 111 видр, 159 диких котів та ласок, 293 борсуки, 40 глухарів, 501 тетерука, 1201 рябчика, 7122 куріпки, 1189 фазанів, 27914 перепілок, 12421 бекаса, 386 диких гусей, 9482 дикі качки; із шкідливих пернатих – 215 орлів, 95 пугачів, 4085 яструбів, 760 сов та ворон [978, с. 127]. У перерахунку на 1 тис. км^2 у Галичині, що займала площу 78,5 тис. км^2, було добуто 0,7 оленів, 33,3 козуль, 0,9 кабанів, 562 зайців, 0,4 ведмедів, 2,1 вовків, 0,06 рисів, 56,6 лисиць, 4,2 куниць, 5,7 тхорів, 1,4 видр, 2 диких котів та ласок, 3,7 борсуків, 0,5 глухарів, 6 тетеруків, 15 рябчиків, 91 куріпка, 15 фазанів, 355 перепілок, 158 бекасів, 5 диких гусей, 121 дика качка.

У наступному 1877 р., відповідно до даних радника дирекції лісів Г. Леттнера, в Галичині було добуто 17 оленів, 8 ланей, 2795 козуль, 734 кабани, 43051 зайця, 22 ведмеді, 22 вовки, 4511 лисиць, 437 куниць, 490 тхорів, 164 видр, 53 дикі коти, 367 борсуків, 54 глухарі, 622 тетеруки, 1773 рябчики, 100 фазанів, 8792 куріпки, 31452 перепілки, 5875 вальдшнепів, 7744 бекаси, 248

диких гусей, 10200 диких качок. Серед шкідників добуто 215 орлів, 115 пугачів, 3407 яструбів, 810 сов [979, с. 159]. У перерахунку на 1 тис. км^2 було добуто 0,2 олені, 0,1 лані, 35,6 козулі, 9,3 кабани, 548 зайців, 0,2 ведмеді та вовки, 57 лисиць, 5,5 куниці, 6,2 тхори, 2 видри, 0,6 диких котів, 4,6 борсуків, 0,7 глухарів, 8 тетеруків, 23 рябчики, 113 куріпок, 403 перепілки, 75 вальдшнепів, 99 бекасів, 3 дикі гуски, 130 диких качок. На думку Рожинського і Шлехтера, виходячи з географічного положення Польщі, на площі 1000 гектарів можна щорічно добувати 175 куріпок, 145 зайців, 30 козуль [198, с. 2 – 3]. В. Гюрлер вказував, що на 1 тис. га мисливських угідь можна утримувати 500 фазанів, 100-150 зайців, 150-200 куріпок [218, с. 12].

На думку іншого дослідника Янта-Полчинського, також можна було добувати з 1 тис. га 175 куріпок, 30 фазанів, 20 качок; з копитних – 0,6 оленя, 0,3 кабана, 25 козуль, 160 кроликів. На його думку при ефективному веденні мисливського господарства на території Польщі (площа – 395 км^2) можна було отримувати 49674975 кг м’яса дичини. На практиці цифри добування дичини були в сотні разів меншими навіть у випадку ефективного ведення мисливського господарства (Додаток Л).

Крім ведення статистики в розрізі повітів у Галичині велась також статистика у розрізі державних лісових господарств Львівської дирекції домен та лісів. Зокрема, за десятилітній період – з 1878 по 1887 р. найбільше глухарів добували у Гриняві, Явірнику (Додаток М). У 1882 р. в державних лісових господарствах Львівської дирекції лісів було добуто 326 голів козуль, найбільше – в Неполоміце (96 гол.). У той же час найбільше оленів було добуто в Калуші (2 гол) (Додаток Н, П).

У 1879 р. в Галичині було добуто 16 оленів, 18 ланей, 3588 козуль, 975 кабанів, 50069 зайців, 21 ведмідь, 144 вовки, 5 рисі, 4725 лисиць, 451 тхора, 155 видр, 64 дикі коти, 236 борсуків, 24 глухарі, 341 тетерука, 1146 рябчиків, 10426 куріпок, 156 фазанів, 29328 перепілок, 8590 вальдшнепів, 12930 бекасів, 243 дикі гуски, 13387 диких качок; із шкідливої дичини – 130 орлів, 3756 яструбів, 975 соколів та сов. Цікаво, що у Східній Галичині найбільшу кількість оленів добуто в Долинському повіті – 10 голів; найбільше кабанів добуто у

Біберкському повіті – 78, Богородчанському – 17, Борщівському – 42, Бродівському – 19, Бережанському – 26, Бучацькому – 30, Долинському – 26, Дрогобицькому – 48, Калуському – 49, Коломийському – 18, Надвірнянському – 14, Рава-Руському – 19, Рогатинському – 21, Самбірському – 14, Сокальському – 42, Станіславівському – 15, Стрийському – 28, Жовківському – 29, Жидачівському – 36. Вовків наібільше добуто у Богородчанському – 3, Бродівському – 3, Бучацькому – 2, Чортківському – 4, Добромильському – 1, Долинському – 1, Дрогобицькому – 2, Гусятинському –10, Калуському – 7, Коломийському – 10, Косівському – 7, Львівському – 1, Надвірнянському – 7, Рава-Руському – 7, Стрийському – 6, Тернопільському – 2, Турківському – 13, Заліщицькому – 3, Збаражському – 3, Золочівському та Жовківському – 2. Ведмедів у Богородчанському – 6, Долинському – 3, Дрогобицькому – 1, Калуському – 2, Коломийському – 1, Косівському – 2, Стрийському – 4, Турківському – 1 [980, с. 14].

Статистичні дані про стан ведення мисливських господарств за 1881 р. становлять для дослідників невичерпне джерело для відтворення картини мисливства у Галичині кінця ХІХ ст. Відповідно до статистичних даних загальна чисельність добутої по Цислейтанії дичини становила 2145479 голів, з яких на Галичину припадала мізерна кількість – 118619 голів (5,52 %), тоді як у Чехії добували 946415 голів дичини (44,11 %), Моравії – 409696 голів (19 %), Нижній Австрії – 327142 голів (15 %). Нижчими, ніж у Галичині, були показники у Тиролі – 33318 голів (1,5 %). Значну кількість серед добутої дичини становили зайці (940805 голів). Галичина займала шосте місце з добування зайця (38137 голів – 4,05 %), на Чехію припадало 380568 голів (40,5 %), Моравію – 205000 голів (21,5 %), Австрію – 169060 голів (16,9 %), Штирію – 40650 голів (4,32 %), Верхню Австрію – 38806 голів (4,12 %) (Додаток ХБ).

Таке ж місце Галичина утримувала за кількістю добутих козуль – 3355 голів (7,98 %) з 42014 добутих особин по всій Цислейтанії. У Галичині було добуто також 221 кролика, що складало 0,81 % від загальнодержавного показника. Галичина лідирувала у добуванні диких кабанів – 808 голів (38 %) з 2121 загальної чисельності, залишивши позаду навіть Чехію (37 %). Гордістю

Галичини було ще й те, що там добували не приручених, як у Чехії, кабанів. Що стосувалося оленів, то у Галичині спостерігалося значне відставання – було добуто лише 23 особини (0,38 %) у порівнянні з 6048, добутими в Австрії, та 1287 в Чехії. Факт відставання пояснюється тим, що в Галичині олені водились в дуже малій кількості через гористу, вкриту лісами місцевість та недостатню охорону. З пернатих у Галичині найбільше добували перепілок – 24567 шт. (29,7 %) від загальної чисельності, добутої по Ціслейтанії (84487 голів), бекасів – 11567 (56 %), вальдшнепів – 5937 (24 %), диких гусей – 487 (40 %), качок – 11244 (26 %). Галичина випереджала інші країни Ціслейтанії у добуванні диких шкідливих тварин, займаючи у цій сфері перше місце. Із загальної чисельності добутих лисиць (21679) на Галичину припало 4678 (22 %). Для порівняння, у Нижній Австрії було добуто 3483 лисиць, у Чехії – 2453. Однак, Чехія утримувала пальму першості у добуванні тхорів – 6291 (52 %), тоді як в Галичині їх було добуто 597 (4 %) від загальної чисельності, добутої по Ціслейтанії – 12205 особин. Великий відсоток серед добування шкідливих тварин у Галичині припадав на вовків – 113 особин (67 %), рисів – 50 (77 %), ведмедів – 15 або 60 %.

Дослідники мисливства Галичини дійшли висновку, що мисливське господарство у Галичині ведеться нераціонально, оскільки допускається наявність великої кількості хижаків: лисиць, вовків, рисів. Було виявлено, що задекларована чисельність добування – 442 куріпки, не відповідає дійсності й це спотворює статистичні дані [200, с. 53 – 54].

У 1883 році у Галичині було добуто 4000 козуль, 890 кабанів, 49833 зайці, 23 ведмеді, 107 вовків, 4898 лисиць, 296 борсуків [981, с. 2]. У перерахунку на 1 тис. км^2 було добуто: 51 козулю, 11 кабанів, 635 зайців, 0,3 ведмеді, 1,4 вовків, 62 лисиці, 3,8 борсуків. Вже в ті часи проводили порівняльний аналіз ефективності ведення мисливського господарства Галичини й інших країн Європи. Результати виявились невтішними: вартість добутої дичини з умовної площі мисливських угідь в Галичині була у десятки разів меншою, ніж у Німеччині.

У період з 1885 по 1893 р. у Галичині добуто 667 глухарів, 2852 тетеруки, 10532 рябчики, 6549 фазанів, 107128 куріпок, 267391 перепілка, 51670 вальдшнепів, 98556 бекасів, 4337 диких гусей, 108108 диких качок (Додаток П).

У цей період добування глухаря становило в рік мінімально від 52 до 100 голів, тетерука – від 243 до 418 голів, рябчиків – від 659 до 1301 голови, фазанів – від 531 до 1099 голів

Аналізуючи рівень добування пернатих у 1885-1893 р.р., спостерігаємо незначне збільшення чисельності добування оленів (38), ведмедів (18), глухарів (14), тетеруків (47), рябчиків (438), фазанів (403), куріпок (967), перепілок (15786). Дещо знизилось добування диких гусей (105) та диких качок (1453). Тогочасні дослідники відзначали, що на зменшення чисельності добування качок вплинуло осушення боліт, збільшення чисельності мисливців та удосконалення мисливської зброї, осушення боліт, збільшення чисельності мисливців та удосконалення мисливської зброї (Додаток Р).

Незначно відрізнялась статистика добування пернатих, подана в «Ловці» № 3 за 1900 р. (Додаток С).

У 1886 р. в Галичині було добуто 43 олені, 31 лань, 5308 козуль, 1309 кабанів, 38915 зайці, 27 кролів, 9 ведмедів, 111 вовків, 32 рисі, 6408 лисиць, 802 куниці, 389 тхорів, 227 видр, 16 диких котів, 361 борсука, 314 орлів, 7845 яструбів, соколів, 1454 сови, 71 глухаря, 362 тетеруки, 1127 рябчиків, 551 фазана, 11245 куріпок, 21609 перепілок, 5325 вальдшнепів, 465 диких гусей, 12576 диких качок [982, с. 122]. У перерахунку на 1 тис. км^2 було добуто: 0,5 олені 0,4 лань, 67,6 козулі, 16,7 кабанів, 495,7 зайців, 0,3 кролики, 0,1 ведмедів, 1,4 вовків, 0,4 рисі, 81,6 лисиць, 10,2 куниць, 5 тхорів, 2,9 видр, 0,2 диких котів, 4,6 борсуків, 4 орла, 100 яструбів, соколів, 18,5 сови, 0,9 глухаря, 5 тетеруків, 14 рябчиків, 7 фазанів, 144 куріпки, 277 перепілок, 68 вальдшнепів, 6 диких гусей, 161 дика качка. Порівнюючи з рівнем добування в 1876 р., бачимо, що у два рази зросла чисельність добування глухаря, куріпки, дикої качки та знизилось добування перепілок.

У 1887 р. в Галичині було добуто 81 оленя, 33 лані, 5437 козуль, 1373 кабани, 42428 зайців; серед пернатих – 86 глухарів, 1301 рябчика, 709 фазанів, 12026 куріпок, 31710 перепілок. Глухарів традиційно найбільше добували в гірських повітах – Надвірнянському та Косівському, оленів – у Хшанівському та Краківському повіті. Козуль найбільше добували у Дрогобицькому, Живецькому, Ніскському повітах, кабанів – у Долинському, Рогатинському, Ніскському. У перерахунку на 1 тис. км^2 було добуто: 1 оленя, 0,4 лані, 69,3 козулі, 17,5 кабанів, 540 зайців, серед пернатих – 1,1 глухаря, 16,6 рябчиків, 9 фазанів, 153 куріпки, 404 перепілок (Додаток Т).

У 1888 р. в Галичині добуто 100 глухарів, 259 тетеруків, 1331 рябчик, 599 фазанів; серед хижаків – 1388 сов, 7560 яструбів й шулік, 323 орли. Найбільша кількість оленів – понад 100 голів, добута в 1896-1897 рр., а мінімальна становила лише 23 особини.

У Галичині в 1898 р. добуто 159 оленів, 7 ланей, 5913 козуль, 1037 кабанів, 5149 зайців, 17 ведмедів, 23 вовків, 23 рисі, 648 лисиць, 622 куниці, 634 тхори, 259 видр, 473 борсуки, 36 глухарів, 825 рябчиків, 4167 фазанів. З хижих та шкідливих пернатих у Галичині було добуто 12986 яструбів та шулік, 1230 сов. Традиційно найбільше глухарів добували в Косівському та Надвірнянському повіті (Додаток У).

У 1900 р. в Галичині збільшилось добування пернатих у порівнянні з 1898 р. Зокрема, було добуто 68 глухарів, 494 тетеруки, 1572 рябчики, 4339 фазанів. Крім того, добуто 241 олень, 8844 козулі, 2110 кабанів, 63773 зайці, 25 ведмедів, 38 вовків, 980 лисиць, 974 куниць, 107 ласок, 118 тхорів, 348 видр, 976 борсуків, 182 білки. У перерахунку на 1 тис. км^2 у Галичині було добуто 3,1 олень, 112,7 козулі, 26,9 кабани, 812,4 зайці, 0,3 ведмедів, 0,5 вовків, 12,5 лисиць, 12,4 куниць, 1,4 ласок, 1,5 тхорів, 4,4 видр, 12,4 борсуків, 2,3 білок, 0,9 глухарів, 6,3 тетеруки, 20 рябчики, 55,3 фазанів (Додаток Ф).

З 1898 по 1901 р. у Галичині спостерігалось поступове зростання добування дичини. Зокрема, за цей період добування оленя зросло на 155 гол. (204 %), козулі на 2975 гол. (150%), кабана на 971 гол. (193 %), зайця на 11291 гол. (121 %) глухарів на 36 гол. (200 %), тетеруків на 45 гол. (110 %), рябчиків

на 792 гол. (196 %), куріпок на 1577 гол. (157 %), перепілок на 1800 гол. (110 %), диких качок на 1345 гол. (111 %), вальдшнепів на 3111 гол. (170 %). Зменшилось добування фазанів на 28%, диких гусей – на 11%. Тогочасні фахівці у сфері мисливства відзначали, що в Галичині добували мало куріпок через її невелику популяцію [208, с. 118] (Додаток Х).

У порівнянні з 1901 р., у 1906 р. Галичина нарощує добування всіх видів дичини. Зокрема, добування оленів становить 500 гол. (165 %), козуль – 9594 гол. (108 %), кабанів – 2043 гол. (100 %), зайців – 88347 гол. (100 %), фазанів – 8410 гол. (274%), куріпок – 53307 гол. (156%), перепілок – 29465 гол. (142%), вальдшнепів – 10850 гол. (144%), диких качок – 14277 гол. (102%) [1, с. 43–55].

Мисливська література зафіксувала детальну статистику ведення мисливського господарства в Лисці (Богородчанський повіт). Мисливське господарство займало площу 8400 моргів, з яких складали 4400 моргів ліси, а 4000 морги – польові угіддя. Всі мисливські угіддя знаходились на території гмін Старий Лисець та Посіч. З числа пернатих найбільше добували в господарстві вальдшнепів (Додаток Ц).

З середини 20-х рр. ХХ ст. у Другій Речі Посполитій запроваджено не лише статистику добутої дичини, але й наявної популяції. Так, у доповіді про східні Карпати [95, с. 180 – 187] фігурувала чисельність дичини, яку облікували на території дирекції державних лісів у Станиславівському воєводстві. Зокрема, на території Поляницького надлісництва (басейн річок Сукіль і Свіча) площею 9878 га обліковано 15 оленів, 2 ведмеді, 30 кабанів, 2 вовки, 2 диких коти і 2 рисі, 50 рябчиків, тобто, на 1 тис. га припадало 1,5 оленя, по 0,2 ведмедя, вовка, рисі, 3,1 кабана, 5,1 рябчика; в надлісництві Мізунь Солотвинський площею 25602 га обліковано 120 оленів, 4 ведмеді, 16 кабанів, 10 глухарів, 300 рябчиків – на 1 тис. га припадало 4,7 оленя, 0,2 ведмедя, 0,6 кабана, 0,4 глухаря, 11,7 рябчика; в надлісництві Суходіл і Лоп’янка на площі 19697 га обліковано 95 оленів, 16 ведмедів, 60 кабанів, 95 глухарів, 450 рябчиків, на 1 тис. га – 4,8 оленя, 0,8 ведмедя, 3 кабани, 4,8 глухаря, 33 рябчики; в надлісництві Ясень площею 15706 га – 90 оленів, 7 ведмедів, 60 кабанів, 6 вовків, 5 рисів. 35 глухарів та 500 рябчиків, на 1 тис. га – 5,7 оленя, 0,4 ведмедя, 3,8 кабана, 0,4

вовка, 0,3 рисі, 2,2 глухаря, 31,8 рябчика; у надлісництвах Надвірна, Зелена і Рафайловій на сумарній площі 45400 га – 216 оленів, 5 ведмедів, 50 кабанів, 5 вовків, 3 рисі, 80 глухарів та 150 рябчиків, на 1 тис. га – 4,8 оленя, 0,2 ведмедя, 1,1 кабана, 0,1 вовка та рисі, 1,7 глухаря, 3,3 рябчика; в Делятинському надлісництві на площі 52253 га – 615 оленів, 5 ведмедів, 185 кабанів, 7 вовків, 8 рисів, 105 глухарів, 300 рябчиків, на 1 тис. га – 12 оленів, 0,1 ведмедя, 3,5 кабани, 0,1 вовка, 0,2 рисі, 2 глухарі, 5,7 рябчика; у Гринявському надлісництві площею 27467 га – 80 оленів, 20 ведмедів, 70 кабанів, 55 вовків, 18 рисів, 5 диких котів, 450 глухарів, 2500 рябчиків, на 1 тис. га – 2,9 оленів, 0,7 ведемедів, 2,5 кабанів, 2 вовки, 0,7 рисі, 0,2 диких котів, 16,4 глухаря, 91 рябчик. Всього на території Дирекції державних лісів (площа 196 тис. га) нараховувалось 1300 оленів, 59 ведмедів, 471 кабан, 715 глухарів, 185 тетеруків, 5600 рябчиків. У середньому на 1 тис. га державних лісів обліковано 6,6 гол. оленів, 0,3 ведмедя, 2,3 кабана, 3,6 глухарів, 1 тетерук, 28 рябчиків.

Серед надлісництв найменше обліковано оленя у Гринявському надлісництві, де на 1 тис. га припадало 2,9 гол., та Поляницькому – 1,5 гол. Кабанів найбільше обліковували у Делятинському надлісництві – 3,5 голови на 1 тис. га та Ясенському – 3,8 гол. Пернатих найменше обліковувалось у Солотвині Мізунській, де на 1 тис. га припадало 0,4 глухаря, 11,7 рябчика, та Надвірнянському надлісництві: на 1 тис. га – 1,7 глухар, 3,3 рябчика. Найбільшу кількість пернатих зафіксовано у Гринявському надлісництві: на 1 тис. га припадало 16,4 глухаря, 91 рябчик.

Всього на території державних лісів Львівського воєводства у 1928 році обліковувалось 47 оленів, 550 козуль, 27 вовків, 79 кабанів [983, с. 48 – 70]. У порівнянні з Львівським воєводством, у Станиславівському в мисливському сезоні 1932/33 рр. було добуто 1910 качок, що складає 50%, перепілок 421 гол., що складає 3%. Зайців у Львівському воєводстві добувалось на 250 ніж у Станиславівському, козуль на 157 %, кабанів на 121 % (Додаток Ш).

У середині 30-х років XX ст. у Станиславівському воєводстві щорічно добували по 100 оленів [984, с. 15]. Зокрема, у 1936 році у гірських лісництвах Станиславівського воєводства було добуто 78 самців оленів, з яких одна

двадцятка, дві – вісімнадцятки, шість – шістнадцяток, сімнадцять – чотирнадцяток, двадцять одна – дванадцятка, вісімнадцять – десяток, шість – вісьмірок, три – шістки [985, с. 14].

У мисливському сезоні 1933/34 рр. у Львівському воєводстві зросло добування дичини: добуто 55272 зайців, 1469 козуль, 1592 лисиці, 4119 диких качок та 21416 куріпок [986, с. 72]. Фахівці відзначали, що в середині 30-х років ХХ ст. у Станіславівському воєводстві розвелось багато глухарів [987, с. 22]. На нашу думку, статистика добування дичини, що вели у Другій Речі Посполитій, мала велику похибку. Зокрема, як зазначалося в інших літературних джерелах, на території Станиславівського повіту площею 101 тис. га у мисливському сезоні 1937/38 рр. було добуто 1 оленя, 137 самців козулі, 24 самиці козулі, 24 кабани, 4610 зайців, 103 лисиці, 3 дикі коти, 35 куниць та тхорів, 13 тетеруків, 33 рябчики, 768 куріпок, 234 вальдшнепи, 11 перепілок, 12 гусей, 4086 пернатих хижаків, тобто, через декілька років в окремо взятому повіті добували більше пернатих, ніж у цілому воєводстві [988, с. 25].

Всього у Другій Речі Посполитій в 1937 році нараховували 15358 кабанів, в тому числі: у Львівському воєводстві – 1711 гол., Станаславівському – 2101 гол., Тернопільському воєводстві – 490. Відтак, у Станиславівському воєводстві найбільше кабанів нараховувалось у Косівському повіті (210 гол.), Надвірнянському (620 гол.), Тлумацькому (200 гол.), Долинському (600 гол.), Городенківському (80 гол.), Коломийському (80 гол.), Калуському (100 гол.), Станіславівському (100 гол.), Стрийському (85 гол.) [989, с. 9 – 11].

Порівнюючи добування дичини між Львівським та Тернопільським воєводством у мисливському сезоні 1930/1931 рр., бачимо, що у Львівському воєводстві добувалось більше дичини, але воно й за площею було майже у два рази більшим. Також дослідники відзначали, що на території Тернопільського воєводства довше тривали бойові дії під час Першої Світової війни, ніж на території Львівського воєводства (Додаток Щ).

Розгорнутий звіт щодо ведення мисливського господарства в Рава-Руському повіті (Львівське воєводство) за 1930-1933 рр. показує, що на площі 135 тис. га (108 тис. га польових та 27 тис. га лісових) щорічно добували 23-30

кабанів, 43-86 козуль, 2771-3480 зайців. Серед пернатих найбільше добували диких качок, куріпок. Велике значення надавали знищенню хижаків – сірих ворон та яструбів (Додаток Ю).

Відзначалось, що в повіті декілька мисливських господарств робили спроби розведення фазанів у природних умовах, але вони взимку гинули або відлітали [959, с. 456 – 458].

Вперше на шпальти тогочасної мисливської преси потрапила інформація про чисельність добування дичини в Австро-Угорській імперії в 1878 році: у провінції імперії – Штирії. На площі 2427 км^2 [205, с. 168] було добуто 838 оленів, 23 лані, 3714 козуль, 1186 серн, 34638 зайців, 58 кроликів; з хижаків – 3205 лисиць, 647 куниць, 353 тхорів, 2 диких коти, 238 борсуків, 790 глухарів, 695 тетеруків, 1698 рябчиків, 2618 фазанів, 6314 куріпок, 7180 перепілок, 3338 вальдшнепів, 595 бекасів, 61 дика гуска, 2632 дикі качки [990, с. 158].

Вперше статистика добування на території Цислейтанії була опублікована в 1887 р. у спеціалізованому мисливському виданні «Ловець». Відповідно до цієї статистики у 1886 році було добуто 9624 оленів, 2741 лань, 58070 козуль, 7281 серну, 2999 кабанів, 1426000 зайців, 65380 кроликів, 4427 глухарів, 8240 тетеруків, 9895 рябчиків, 1327000 куріпок, 108680 перепілок, 27341 вальдшнепа, 1322 дикі гуски, 28704 дикі качки [991, с. 204]. Якщо враховувати, що площа Цислейтанії становила 300008 км^2, то на 1 тис. км^2 було добуто 32,1 оленя, 9,1 ланей, 193,5 козулі, 24,2 серн, 10 кабанів, 4753 зайці, 218 кроликів, 15 глухарів, 27 тетеруків, 33 рябчики, 4423 куріпки, 362 перепілки, 91 вальдшнеп, 4 дикі гуски, 95 диких качок. У 1905 р. в Цислейтанії було добуто 18429 оленів, 2509 ланей, 106858 козуль, 8314 серн, 4017 кабанів, 158188 кроликів, 1696646 зайців, 7055 глухарів, 12873 тетеруків, 261915 фазанів, 2107796 куріпок, 72419 качок [211, с. 266 – 267]. На 1 тис км^2 було добуто 61,4 оленів, 8,4 ланей, 356,2 козуль, 27,7 серни, 13,4 кабанів, 527,3 кроликів, 5655 зайці, 23 глухарі, 43 тетеруки, 873 фазани, 7025 куріпок, 241 качка.

Тогочасні дослідники, проаналізувавши стан добування дичини за період з 1875-1895 рр., виявили, що в середньому на 1 тис. км^2 у Цислейтанії добували 10 глухарів, 30 тетеруків, 400 фазанів, 3240 куріпок, тобто, добування

дичини за двадцять років подвоїлось. Найефективнішим було ведення мисливського господарства в Нижній Австрії та Чехії (Додаток Я). Тож найкраще мисливське господарство велось у Північно-західній частині імперії, де добування копитних та доходи були найвищими.

Дані про співвідношення між площею та рівнем доходів від полювання представлено (Додаток АА). В середньому по Австро – Угорській імперії на 100 гектарів мисливських угідь за один рік в період 1875-1895 років отримували 17,90 крон, в тому числі: в Нижній Австрії – 45,48 крон, Верхній Австрії – 28,17, Зальцбурзі – 11,38, Штирії – 20,02, Каринтії – 9,62, Крайні – 4,37, Тіролі і Форальберзі – 4,77, Чехії – 34,38, Моравії – 36,43, Сілезії – 22,11, Трієсті, Гориції, Істрії – 6,29, Галичині 3,70, Буковині – 1,86 [107, с. 322].

Рівень добування пернатої дичини серед земель Австрійської імперії був найвищим в Альпійській та Придунайській частинах. Якщо в середньому по імперії на 1 тис. км^2 добували 49 глухарів та 1149 фазанів, то у Придунайській частині – 82 глухаря та 2556 фазанів. Аналогічний показник відмічався по добуванню оленів. Тоді коли в середньому по імперії в середньому на 1 тис. км^2 добували 198 оленів то у Придунайській частині 533 голови, козулі в середньому добувалось на 1 тис. км^2 945 гол то у Придунайській частині 2882 гол. (Додаток БА).

У кількісному вигляді глухарів найбільше добували у Штирії, фазанів та куріпок – у Нижній Австрії, перепілок – у Моравії.

Доктор Фурман у статті «Статистичний місячний звіт» (Statistische Monatsschrift) аналізував статистику добутої в Австрії дичини в 1896 році. Відповідно до цієї статистики в 1895 році в країнах Австро-Угорської монархії, за винятком Далмації, було 19176 мисливських господарств, а також нараховувалось 324 вольєрних господарства. Порівнюючи з 1890 роком, мисливських господарств збільшилось на 611, а вольєрних господарств зменшилось на 236 одиниць. У мисливському господарстві наприкінці 1895 року працювало 33258 осіб, що на 2261 більше, ніж в 1890 році [204, с. 136 – 138]. У Королівстві Польському в 1897 році рибальством займалось у п’ять разів більше осіб, ніж у галузі мисливства (Додаток ВА).

Відповідно до тогочасної статистики, найбільше ланей знаходилось у Чехії, а також в Нижній Австрії, Штирії, Каринтії й у Моравії. Кабанів найбільше було у Галичині, Чехії, Моравії і Буковині, і дуже мало їх знаходилось в Нижній Австрії та Штирії. Також ведмідь, вовк та рись найбільше розповсюджені у Галичині та на Буковині. Доктор Фурман вказував, що у зв'язку з тим, що точних даних не було зібрано, дані добування тварин подаються в середньому за періоди років (Додаток ГА).

У 1899 р. в Цислейтанії у два рази зменшилось добування глухаря в порівнянні з попереднім 1898 р. Найкращі показники по добування демонструвала Чехія. У два рази збільшилось добування диких голубів – 4747 гол (Додаток ДА).

Галичина в 1899 р. в порівнянні з іншими провінціями Австро-Угорської імперії добувала стосовно мало благородних видів пернатих. Якщо в Галичині було добуто 68 глухарів, то в Чехії – 1266, Тиролі – 898, Штирії – 2185; всього в Австро-Угорській імперії було добуто 3843 глухарі. Відносно мало добували в Галичині хижих птахів. Так, яструбів у Галичині було добуто 7555, тоді як у Нижній Австрії – 26810, Верхній Австрії – 9628, Моравії – 16323 (Додаток ЕА).

Щодо копитних то в Австро-Угорській імперії в 1899 році оленів добуто на 4801 голів (33 %) більше ніж в 1898 козуль на 11442 голови (12 %), кабанів на 492 гол., (20 %). Також австрійська фірма «Шонталєр і син» з Відня провела аналіз добування дичини в Австро-Угорській імперії протягом десяти років з 1889 до 1898рр. і дійшла висновку, що в середньому за один рік в імперії добували 2954861 голів дичини для споживання та 231830 шкідників та хижих тварин. З пернатих найбільше добували куріпок у 1896 р. (691000 гол.), а найменше – 1894 р. (146161 гол.). У звітах відзначалось, що майже за всіма мисливськими показниками перше місце займала Чехія [992, с. 2 – 3] (Додаток ЖА).

У період з 1875 по 1895 р. середня по Австрії вартість добутої дичини з 1 км^2 склала 17,9 крони. Найвищою була ефективність у Наддунайській частині монархії, до якої належали Нижня та Верхня Австрія, вартість дичини складала в середньому 38,9 крони з 1 км^2. Найгірші показники демонстрували північно-

східні провінції монархії, до яких входила Галичина та Буковина, де з 1 км^2 добували дичини лише на 3,48 крони. Цей показник був у десять разів гіршим, ніж у Наддунайській частині монархії та втричі нижчим від середньостатистичних показників по імперії. У середньому по імперії добували з 1 км^2 одного глухаря, 3 тетеруки, 40 фазанів та 324 куріпки.

У 1903 р. збільшується добування глухарів до 6723 голів, тетеруків – 10883, фазанів – 212076, куріпок – 1092847, перепілок – 55719, вальдшнепів – 21730, диких качок – 62684 [207, с. 296]., З копитних та хутрових добуто 16542 олені, 3063 лані, 97246 козуль, 3625 кабанів, 1202914 зайців, 80130 кроликів [993, с. 237 – 238].

При порівнянні добування дичини у період в 1895-1899 р.р. по 1905-1908 рр. встановлено, що середньорічне добування дичини поступово збільшилось по всіх видах тварин. Зокрема, добування оленів самців збільшилось на 2175 гол., Самиць оленя на 147 гол., самців козуль на 12041 гол., зайців на 407433 гол., кроликів 102510 гол., кабанів 1128 гол. лисиці на 9233 гол.,ласки на 13804 гол., тхорів на 4777 гол., борсуків на 1238 гол. білки на 98044 гол. глухарів збільшилось на 1566 гол., рябчиків – на 1401 гол., фазанів – на 70473 гол., білої куріпки – 348 гол., скельної куріпки – 348 гол., сірої куріпки – 825087 гол. По деяких видах дичини спостерігалось незначне зменшення добування: самиць козуль на 1100 гол., ведмедів на 11 гол., куниці на 357 гол., видри на 226 гол., дикого кота на 678 гол. (Додаток ИА).

Дані таблиць, що показують відстріл дичини, є найважливішими, оскільки вони наочно показують ефективність ведення мисливського господарства. З цих показників видно, що лідирують північно-західні країни, а саме: Чехія, Моравія і Сілезія. На останньому місці залишились північно-східні країни, до яких належала Галичина. У загальному північно-західні країни перевищили в ефективності ведення мисливського господарства північно-східні в десять разів, і Галичину зокрема [994].

У 1905 році в Австро-Угорській імперії майже половину благородної дичини добуто в Чехії – 2171562 гол. (47%), у Моравії – 889753 гол. (19 %), Нижній Австрії – 747526 гол. (18 %), Верхній Австрії – 216125 гол. (4 %),

Штирії – 211586 гол. (4 %), Галичині – 178447 гол. (3 %), Сілезії – 106538 гол. (2 %). У Тиролі, Предлітавії, Крайні, Каринтії і Буковині добуто 188554 голів, що становило 3%. Пернатої дичини у всіх частинах Австрії добуто 2440535 голів, з яких – майже два мільйони куріпок. Хутрової дичини добуто 2269646, з яких – майже 1 мільйон зайців. Найбільше шкідливої дичини було добуто у Чехії – 427005 гол. (37 %), Моравії – 168424 гол. (15 %), Нижній Австрії – 160986 гол. (14 %), Галичині – 125722 гол. (11 %), Штирії – 98973 гол. (9 %), Верхній Австрії – 70918 гол. (6 %), Сілезії – 25848 гол. (2 %), Тиролі та Предлітавії – 20674 гол. (2 %), Каринтії – 16183 гол. (1 %), Крайні – 14895 гол. (1 %), Буковині – 22825 гол. (2 %). Загальна кількість добутих шкідників до загальної кількості добутих благородних тварин складає 1 до 4, тобто, в середньому 25 % добувалось шкідливих тварин. В кожній частині імперії було різне співвідношення: у Чехії шкідники складали лише 20%, Моравії – 19%, Нижній Австрії – 22%, Галичині – 70%, Штирії – 46%, Сілезії – 24%, Тиролі – 5%, Каринтії – 50%, Країні – 33%, Буковині – 78%.

Аналіз добування показав, що у тих частинах імперії (Буковина, Галичина, Каринтія, Штирія, Сілезія), де мало добували благородної дичини, добували багато хижаків. Відтак, у Чехії, Моравії, Нижній та Верхній Австрії багато добували благородної дичини, а мало хижаків [169, с. 75].

У 2017 р. на території Івано-Франківської області на площі мисливських угідь 7,3 тис. км^2 (тоді як загальна площа займає 13,9 тис. км^2) добуто 19 оленів, 177 козуль, 161 кабан, 3699 зайців, 572 лисиць, 3 вовки, 55 куниць, 346 гусей, 194 вальдшнепи, 7938 голуби, 2174 сірі куріпки, 4272 перепілок, 8503 качок [995], тобто на 1 тис. км^2 загальної площі добуто 1,4 оленів, 12,7 козуль, 11,6 кабанів, 266,1 зайців, 41,2 лисиць, 0,2 вовків, 4,0 куниць, 24,9 гусей, 14 вальдшнепів, 571,1 голубів, 156,4 сірих куріпок, 307,3 перепілок, 611,7 качок. Порівнюючи добування дичини на території Галичини й Івано-Франківської області, встановлено, що на території області встановлено, що на умовну одиницю площі в у Галичині в 1900 році оленів добувалось більше у 2,2 рази, козуль у 8,8, кабанів у 2,3, зайців у 3,05 раз, вовків 2,5, куниць 3,1. Менше у Галичині добувалось лише лисиць у три рази. Якщо ж порівняти добування в

Івано-Франківській області 2017 рік та Чехії у 1899 році то у Чехії добувалось більше оленів в 37,5 раз,козуль 25,8, кабанів 1,2, зайців 36,5, куріпок у 72, дикої гуски у 2,3, вальдшнепа 2,9 раз. Менше добувалось лише перепілки та дикої качки.

З економічним розвитком Галичини в XIX ст. все більшу роль у харчуванні починають відігравати м'ясні продукти, ціна на які в порівняні з рослинними зростає. Так, якщо протягом 1805–1814 рр. співвідношення вартості пшениці до м'яса було 33:1, то з 1865 по 1874 р. вартість м'яса зросла у два рази (Додаток КА).

Порівняно з іншими країнами на ринках м. Львова наприкінці XIX ст. встановились низькі ціни на пернатих [996, с. 165], а гуцули обмінювали вальдшнепа лише за пачку тютюну, що коштувала лише 4 геллери, тоді як у Відні його вартість була у тридцять разів вищою [184, с. 81–83]. Преса заохочувала експортувати дичину до країн Європи, інформуючи про досить високі ціни на тамтешніх ринках. Саме тому у Відні закуповували дичину для Гамбурга і Лондона, бо там її ціна постійно зростала: молоді куріпки коштували 90 геллерів, фазан – 2,5 крон, дика качка – 1-1,2 крони, вальдшнеп – 1-1,3 крони, 1 кг оленини – 44-49 геллерів, великих кабанів – 32-36 геллерів, середніх – 50-60 геллерів, малих – 80-90 геллерів [191, с. 3]. Очевидно, що м'ясо пернатої дичини було дорогим. Зокрема, вага живої маси вальдшнепа сягала 400 г. За гроші, сплачені за нього, можна було купити 2 кг м'яса дикого кабана середньої якості.

Однак слід зазначити, що торгівля дичиною в Львові не мала системного характеру, а свої умови тут диктували торгівці, а не мисливські господарства. Формування ціни на м'ясо дичини в м. Львові зумовлювала низка факторів, пов'язаних з регулюючим впливом магістрату міста та з економічними особливостями. Так, у Львові на початку XX ст. були встановлені наступні акцизи (податок на споживання) на дичину, за одну голову: олень – 3,95 крон, дикі кабани понад 17 кг – 2,80 крон, козулі, малі кабани – 0,95 крон, зайці – 0,2 крони. Вартість 1 кг м'яса у зв'язку із встановленням податку на споживання зросла на 5-10% у залежності від виду дичини.

Слід відмітити, що торгівля продуктами харчування у Відні була на високому рівні. Загальна площа віденського ринку складала 314 тис. м^2. Лише в день тут продавали біля 8 тис. свиней. Перевагою ринку було те, що у Відні скуповувалось багато торгівців, які в подальшому перепродували продукцію у Лондон та Париж, так як там м'ясо коштувало дорожче. Відповідно до правил на ринку дозволяли торгувати свинями щовівторка, а дичиною – кожного четверга [997, с. 3]. У Галицьких періодичних виданнях публікувались оголошення (пропозиції) про можливу співпрацю галицьких та віденських купців. «Газета Народова» публікувала оголошення Ф. Баля, який з 1 січня 1869 року винайняв цілий торгівельний ряд для торгівлі будь-якими видами м'яса, дичиною, пернатими, з пропозицією співпраці з власниками дичини, різниками, торгівцями м'яса [998, с. 4].

Практично аналогічне оголошення подав Станіслав Дзюжинський (1885 р.), та Арнольд Бауер (1890 р.) про можливість торгівлі дичиною на щоденних м'ясних торгах у великій торгівельній залі у Відні. Не оминали Львів і Познанські купці дичиною. В оголошенні, поданому Торговою палатою (Познань) пропонувалось галицьким купцям укладати угоди на закупівлю дичини.

«Газета народова» відзначала, що 17 грудня 1892 року ціни на дичину у Відні були досить високими, так як багато дичини закупили торгівці з Гамбурга та Лондона. І хоча було дуже багато зайців, ціни не знижувались через погану погоду. Бракувало й гарних фазанів, торгівці очікували, що на тижні повинні були відбутись полювання в імператорському вольєрі, і ціни на дичину мали знизитись. Були занотовані такі ціни: на молоді куріпки – 0,9 золотого, старі – 0,5-0,6 зол., застрелені фазани – 2-2,5 зол., виловлені – 2,5-2,75 зол., дикі качки – 1-1,2 зол., вальдшнепи – 1-1,3 зол., зайці вищої якості –1,5 зол. Кілограм м'яса козулі коштував 0,8-0,9 золотого, оленини – 0,44-0,49 зол., старого кабана – 0,35 зол. і молодого 0,8-0,9 зол [999, с. 3].

У 1900 р. на віденському ринку кілограм м'яса козулі коштував 1,3-1,6 крони, оленини – 0,6-0,7 крони, великі зайці – 3,2-3,5 крони, малі зайці – 1,4-2,1 крони. Серед пернатих, за голову молодих куріпок брали 1,0-1,45 крони, старих

– 0,7-0,9 крони, фазана – 2,8-3,2 крони, дикої качки – 1,2-1,4 крони перепілки 0,2-0,4 крони зайчатину [1000, с. 295]. У порівнянні з цінами на львівському ринку у Відні ціна на дичину була у два рази вищою. Середня ціна на пернату дичину протягом 12 років (1898-1909 рр.) у деяких містах Європи становила (в марках): за куріпку в Ліоні – 2,82, Парижі – 1,08, Відні – 1,07, Ризі – 1,03, Монако – 0,99, Берліні – 0,85; за фазана в Ліоні – 4,26, Римі – 3,63, Відні – 3,63, Дрездені – 3,60, Парижі – 3,38, Відні – 3,04, Цюріху – 2,89, Будапешті – 2,89, Липску – 2,83; за дику качку в Ліоні – 2,52, Парижі – 2,45, Дрездені – 2,11, Відні – 1.96, Ліпську – 1,86, Відні – 1,67, Будапешті – 1,57, Римі – 1,52; за один кілограм оленятини в Ліоні – 2,16, Мадриді – 1,62, Відні – 1,39, Мюнхені – 1,26, Парижі – 1,16, Римі – 1,01 в Берліні – 0,86 марок; за кілограм козулячого м’яса у Ліоні – 2,26 марок, Парижі – 1,86, Цюріху – 1,45, в Берліні – 1,28 марок; за кілограм дикого кабана в Мадриді – 2,83 марки, Цюріху – 1,90, Ліоні – 1,86 марок, Відні – 1,75, Дрездені – 1,67, Мюнхені – 1,57, Будапешті – 1,56, Парижі – 1,37, Берліні – 0,97, Римі – 0,86; за голову зайця в Ліоні платили – 6,13, Парижі – 4,44, Дредені – 3,99, Цюріху – 3,80, Ліпску – 3,71, Вроцлаві – 3,26, Мюнхені – 2,88, Берліні – 2,87, Будапешті – 2,50, Відні – 2,47, Римі – 1,82, Ризі – 1,72.

Як бачимо, найдорожче можна було реалізувати дичину в Ліоні. Також порівняно високі ціни на дичину фіксували в Парижі. Дешевше можна було купити дичину в Відні. Але найдешевше дичину, в тому числі й пернату, можна було купити в Берліні. Дослідники відзначали, що висока ціна на дичину в Ліоні, Парижі та Мадриді криється в поганих умовах ведення мисливського господарства в цих країнах.

Львівський фаховий мисливський часопис сприяв торгівцям дичини експортувати її в інші країни, повідомляючи торгівельні тенденції у Галичині та інших країнах Європи. Так, у пресі з’явилась інформація, що 9 грудня 1900 року ціни на зайців зменшились через те, що з настанням морозу мисливці частіше полювали. Але спостерігається й інша тенденція до збільшення ціни – це наближення Різдвяних свят, що зумовлює посилення попиту на зайчатину [1001, с. 375]. Також часопис відзначав, що починаючи з 15 лютого 1901 року

відбулось підвищення температури довкілля і цей фактор спричинив зниження ціни на 10 геллерів кожного зайця так як продавці почали їх масово продавати, остерігаючись їх псування [1002, с. 77]. Відзначалось, що у Львові козуля у літню пору коштує дешевше, ніж у зимову. А найбільша її вартість спостерігається у грудні [1003, с. 122]. Для експортерів зайчатини до Відня відзначалось, що у грудні 1900 року ціни на зайчатину були високі через невелику пропозицію продажу. Але з наближенням Різдва та завершенням їх реалізації до Англії відбулось збільшення реалізаційної ціни. Після Різдвяних свят ціни на зайчатину знизились [1004, с. 13]. Відзначалось, що у лютому 1901 року внаслідок теплої зими до Угорщини з Галичини було експортовано велику кількість зайців та козуль. Крім того, на свято Богоявлення (Трьох королів) тут відбувався традиційний розпродаж дичини, і ціни більше ще знижувались [1005, с. 61].

Цікавим є той факт, що на подорожчання дичини впливали деякі дивні для сучасника чинники, зокрема, для приготування дичини використовували більшу кількість приправ, які на той час коштували дорого, та потрібні були послуги доброго кухаря, бо господині нижчих соціальних прошарків не вміли приготувати з дичини смачні страви [1006, с. 127 – 137].

Слід відмітити, що на початку XX століття був розвинений не лише ринок дичини, але й екзотичних тварин, яких закуповували здебільшого зоопарки. Тогочасна періодика відзначала, що «ціна диких тварин доходить до казкової висоти». Так, вартість жирафи становила 12-15 тис. марок, зубра – 2 тис. марок, бізона американського – 2-3 тис. марок, слона – 5 тис. марок, зебри – 2-2,5 тис. марок, тигра сибірського – 3-4 тис. марок, тигра бенгальського – 1,5-2,5 тис. марок, левиці – від 500 до 2000 марок, лева – 3-5 тис. марок, молодого носорога – 5-6 тис. марок, дорослого носорога 8-15 тис. марок, ягуара – 800 марок, леопарда – до 600 марок, страуса – 500-700 марок [1007, с. 11]. У 1928 році у Другій Речі Посполитій мавпа (шимпанзе) вартувала 3500 злотих, орангутанг 35000 – 45000 злотих, слон 12 000 – 15 000 злотих, тигр від 20000 до 40000 злотих [1008, с. 51].

Для покращення експорту дичини й ознайомлення потенційних експортерів з ціновою ситуацією на ринках Європи в тогочасній мисливській пресі публікували ціни на дичину в той чи інший час. Зокрема, в 1907 р. у Вроцлаві куріпки були дорогими, а в Пешті встановились наступні ціни: дика качка – 0,8 золотого, куріпка – 0,75 зол., заєць – 1,7 зол. за голову, дикий голуб – 0,5 зол., перепілка – 0,5 зол. за пару, 1 кг козулячого м'яса – 0,75 зол., а оленячого – 0,6 зол. [185, с. 196]. Порівнюючи ціни у Львові та Пешті, встановлено, що м'ясо козулі вартувало в Пешті у два рази більше, а вартість куріпки та дикої качки була більшою на 50%. Великий попит на дичину спостерігався в Парижі. Його мешканці в 1899 р. спожили 1500000 жайворонків, 31000 вальдшнепів, 277000 перепілок, 138000 фазанів, 230000 дроздів, 650000 куріпок; з копитних – 14000 оленів і козуль, 500 кабанів; 100000 зайців. Найбільше дичини до міста привозили з Англії, Голландії, Італії, Норвегії і Німеччини. Пернатої дичини, а особливо жайворонків найбільше експортували з Іспанії, а з Єгипту – перепілок. Крім того, ціна на жайворонка становила 1,65– 2,75 франки, вальдшнепа – 3-5 фр., перепілку – 0,75-1 фр., фазана – 5-6 фр., дрозда – 0,4-0,6 фр., зайця – 5-7 фр., оленя – 50-170 фр., кабана – 40-90 франки [183, с. 10]. Отже, парижани високо цінували пернату дичину: вартість 15 фазанів дорівнювала вартості 1 дикого кабана. Слід відмітити, що фазан у живій масі у 50-70 разів менший за кабана.

Тенденція до високих цін на дику пернату дичину збереглась і наприкінці 20-х років ХХ ст. Зокрема, вальдшнеп, середня вага якого становила 300 г, коштував як 3-4 кг оленини. Фазан дорівнював вартості одного зайця, дика качка – 4 кг м'яса дикого кабана [1009, с. 17]. У 30-х роках ХХ ст. в Італії вартість куріпки становила 80-100 лір, зайця – 85-110 лір, фазана – 40-50 лір. 31 грудня після закінчення сезону полювання, велику кількість дичини, в тому числі й пернатих, випускали в угіддя. Пернатих навіть експортували з інших країн Європи. Експортери зазвичай транспортували дичину лише до італійського кордону, звідти після митних та санітарних формальностей її швидкими поїздами доставляли до місця призначення. Переїзд по Італії тривав максимально до 24 годин, тому випадків загибелі дичини не було. За дичину,

призначену для мисливських угідь, мито відповідно до чинного законодавства не оплачували, а перевезення на території Італії коштувало 50-70 лір за 100 кг багажу (живої дичини) [195, с. 146].

У середині грудня 1929 року у роздрібній торгівлі на ринку склались такі ціни: козуля 1 категорії – від 1,20 до 1,28 марок за кг, 2 категорії – 1-1,15. 1 кг м'яса дорослого оленя коштував 0,70-0.74 марки, молодого – 0,76-0,78, молодняка – 0,80 до 0,85; дорослого самця лані – 0,70 до 0,72, середнього – 0,78 до 0,80, молодняка – 1,05-1,10. М'ясо дорослого кабана коштувало 0,58-0,62 марки за кг, середнього – 0,65-0,70. Дика качка 1 категорії коштувала за одну голову 2,40-2,70 марки, фазан 1 категорії (когут молодий) – 3,70-3,80 марки, дорослий – 3,20-3,30, курка 1 категорії – 2,60-2,80, вальдшнеп – 3,80-4,00. Заєць великий коштував 7 до 7,5 марки, середній – 4,5-5,5, малий – 3-4, дикий кролик – 2.30 до 2,40 марок [1010, с. 36].

Дослідники відзначали, що ціни на пернатих у Бельгії в 30-х роках XX ст. були в 4-7 разів вищими, ніж у Другій Речі Посполитій. Це заохочувало експортерів поставляти туди продукцію. Так, куріпок реалізовували по 20-23 франки, зайців – по 20-50 франків, перепілок – по 10-20 франків, тетеруків – по 50 франків [287, с. 339].

Слід відмітити, що під час захоплення Австрії Німеччиною в 1938 р. ринкові механізми визначення цін на дичину було замінено на адміністративне втручання, притаманне державам з тоталітарним режимом. Законодавство забороняло реалізовувати дичину за ринковими цінами, причому окремо ціна встановлювалась при оптовій та роздрібній реалізації (Додаток ЛА).

На початку XX ст. у Царстві Польському одна куріпка середньої ваги (350-600 г) коштувала як і заєць, вага якого становила 3-7 кг, а вартість однієї дикої качки дорівнювала вартості 7 кг м'яса дикого кабана (Додаток МА).

У порівнянні з Варшавою в Чехії ціни були у два рази вищими. Головним чином на підвищення ціни впливав той фактор, що Чехія з 1890 року великими партіями експортувала куріпок до Парижа, де їхня ціна була ще вищою, а браконьєри налагодили реалізацію яєць куріпки до Німеччини [1011, с. 62].

Коливання цін на дичину в Царстві Польському мало сезонний характер. Взимку дичина коштувала дорожче і дешевшала на весні (Додаток НА). Відомий дослідник мисливства Царства Польського Микола Ройман відзначав особливості реалізації дичини на ринках. Наприклад, у Царстві Польському олені, кабани, козулі реалізовували цілими зі шкірою. Велике значення на формування ціни мала й категорія м'яса та його якість. М'ясо самок оленів, козуль і кроликів вартувало більше, ніж м'ясо самців. Вище цінувалась дичина, добута влітку. Більше того, кожному виду дичини були присвоєні категорії якості. Найвище цінувались пернаті: куріпка, вальдшнеп, бекас, перепілка. Вони були віднесені до найвищої – третьої категорії. За їх реалізацію сплачували найвищий торгівельний податок і вони мали високу реалізаційну ціну. М'ясо козулі оцінювалось на 1,5 бали, оленя та лося – на 1 бал. До найнижчої категорії відносився дикий кабан – 1-0,6 бали (Додаток ПА).

Щоб організувати реалізацію рибної продукції у фахових рибальських часописах публікували ціни, встановлені на ринках Галичини. Цьому допомагало Крайове рибальське товариство. З цією метою товариство направляло анкети (опитувальники) до членів товариства, які проживали у різних містах Галичини. У 1892 році анкету заповнили представники товариства з 42 міст Галичини. На основі аналізу було визначено, що середня ціна 1 кг риби у 1892 році становила у Галичині 0,76 золотого: середнього щупака – 0,99 зол., (найбільша – 1,65 зол. у Ясло, найнижча – 0,50 зол. у Збаражі). На лосося середня ціна була 1,92 зол.: найвища – 2,25 зол. (Ясло), найнижча – 1,60 зол. (Кенти); середня ціна коропа у Галичині становила 0,9 зол., форелі – 1,17 зол., карася – 0,61 зол., окуня – 0,57 зол., судака – 1,55 зол., копи раків – 0,62 зол.. Аналітики відзначили, що у 1892 році споживання риби дещо збільшилось, а ціни дещо знизилась [1012, с. 6].

У 1893 році на основі заповнених п'ятдесяти анкет з різних міст аналітики товариства костатували, що у східній Галичині найменший рівень споживання риба спостерігався у Болехові та Городенці. Виявлено, що середня вартість риби у Галичині становила – 0,85 золотого: щука в середньому коштувала – 1,06 зол. Найбільшою ціна була у Кросно – 1,6 зол., а найменшою

– у Збаражі – 0,65 зол.) Середня ціна лосося становила – 1,4 зол. Найвище платили у Тарнові – 2 зол., найменше у Новому Тарзі – 1,2 зол. Середня ціна коропа становила 0,97 зол., найвищою була у Яворові – 1,4 зол., найнижчою – 0,75 зол. у Кракові. Форель в середньому коштувала 0,9 зол., найбільше – у Долині (1 зол.), найменше – у Новому Тарзі (0,80 зол.). Середня ціна карася становила 0,65 зол., найвищою була у Ліско (0,80 зол.), найнижчою – у Збаражі (0,36 зол.). З проведеного аналізу зроблено висновок, що споживання риби було великим, незважаючи на високі ціни [1013, с. 23 – 24].

У 1895 році було проведено опитування у 47 містах Галичини. Середня ціна 1 кг риби становила 0,77 зол.; середня ціна лосося – 1,68 зол., форелі – 0,89 зол., щуки – 0,96 зол., судака –1,27 зол., коропа – 0,8 зол., лина – 0,84 зол., окуня – 0, 56 зол., карася – 0,46 зол., вугра – 0,69 зол. зол. за копу раків – 0,49 зол. Зроблено висновок, що у 1895 році споживання риби значно збільшилось у зв'язку із збільшенням внутрішнього виробництва у Галичині. В той же час зменшилось споживання імпортної риби [1014, с. 19]. Відмічалось, що у 1895 році вартість одного лосося, виловленого на Гуцульщині, становила біля 5 золотих [1015, с. 30 – 34].

У міжвоєнний період ціна коропа була найдешевшою на ринках Станиславова, Солотвино, Надвірної і становила 50 грош. Щука у цих містах була вдвічі дешевшою, ніж у Кракові. Це пояснювалось тим, що у Східній Галичині всі водойми були заповнені щукою. У західній частині Галичини вели рибальське господарство раціональніше, і щуку не розводили, так як вона є хижаком [5, с. 30].

Крім свіжої риби у Галичині для заможних споживачів реалізовувались рибні консерви. Зокрема, купець Новицький на вулиці Чарнецького, 2 у Львові реалізовував в 1876 році за акційними цінами рибні консерви та оброблену рибу: копчений лосось в олії коштував 1,6 зол., 0,5 кг маринованого вугра – 1 зол., найбільша консерва сардин – 1,8 зол [1016, с. 13].

У 1902 році в Америці проходила рибальська виставка, на якій багато європейських країн представили експонати у наступних розділах експозицій: жива риба та інші водяні тварини; розведення риби й інших водяних тварин

(плани, малюнки, моделі, рибальські снасті); годівля риб; захворювання риб, шкідники; рибальський спорт; транспортування риби; література; історичний відділ; промисливі вироби з риби; рибна кулірінарія [842, с. 19 – 20].

Фактором підвищення вартості дичини були дієтичні та лікувальні якості цього м'яса, яке лікарі в той час призначали хворим з проблемами шлунково-кишкового тракту. Вказувалось що м'ясо дичини є поживне, але не відповідає делікатним шлункам [1017, с. 346 – 347]. Для лікування хворих великим попитом користувалась перната дичина [1, с. 348]. До найсмачніших видів відносилось м'ясо рябчика та перепілки, бекасів. На думку фахівців, через поїдання фазанами, глухарями та тетеруками чорниці їхнє м'ясо є найсмачнішим [1018, с. 470].

В. Романюк відзначає, що більшість випадків застосування продуктів мисливства для лікування у другій половині XIX – першій половині XX ст. були пережитками минулого [1019, с. 813 – 818]. [1020, с. 20—21], На думку З. Болтарович лікування органами тварин – «органотерапія», застосовувалась ще у період Київської Русі [1021, с. 128].

Як свідчать історичні джерела, широко у народній медицині застосовували борсуче сало [1022, с. 171 – 180], [1023, с. 31]. У пресі публікувались оголошення про купівлю борсучого сала. Так керівництво школи Мартина у Львові подало оголошення про купівлю однієї літри боручого сала [1024, с. 84]. Цілою ходячою аптекою є бобер. Його сало лікує варикоз. Шкіра бобра є помічною для тих, хто має подагру, та паралітиків [224, с. 25 – 26]. Дослідження В. Романюка показують, що гуцули до цього часу вважають його найкращими ліками від легеневих хворіб [1025, с. 60]. В. Грабовецький відзначав, що за право полювання на Гуцульщині мисливці повинні були сплачувати 4 золоті, або віддавали роги оленя і бурсукове сало [1026, с. 186].

Подібно до борсучого жиру гуцули у досліджуваний період застосовували ведмежий. Його застосування було дещо ширшим. Крім легеневих захворювань його вживали при радикуліті, болях у тілі, натирали болючі місця. Окрім жиру, у народній медицині використовували також ведмеже м'ясо, бульйон з якого пили хворі на астму. Досліджуючи це питання,

В. Шухевич відзначав, що застосування ведмежого жиру було менш поширеним у застосуванні від борсучого [1027, с. 244 – 246]. Слід відмітити аналогічне застосування у лікувальних цілях ведмежого й лисячого жиру у бойківській частині Карпат [1028, с. 230]. Дослідники відзначали, що застосування жиру було поширене в усіх етнічних групах Карпатах для лікування різноманітних легеневих хворіб: туберкульозу, астми, запалення легень, кашлю, хрипів [1029, с. 146]. Його пили сам або ж з гарячим молоком, інколи додаючи меду, а також натирали ним груди [1025, с. 23], використовували як мазь для загоювання ран, при ревматизмі, болях, наривах, простуді [1030, с. 22]. Білоголовий Дмитро Ілліч (1924 р. н.) з села Криворівня (присілок Березово) вказував, що для лікування використовували не лише сало ведмедя та борсука, але й оленя, а молоко із салом пили від застуди, салом змащували забиті місця на тілі. Аналогічної думки дотримувався й Волинюк Дмитро Павлович (1930 р.) з села Дземброні [7, с. 212]. Готич Іван Васильович (1924 р.н.) з с. Криворівні відзначав, що борсуче сало за Радянського Союзу здавали у Верховинську аптеку і за нього платили нам 90 карбованців за 1 літр. Він також відзначав, що будь-яке сало необхідно топити на воді, а не на вогні, так як на вогні воно втрачає своїх лікувальні властивості. Він також відзначав, що з ведмедя може вийти від 20 до 50 літрів сала, але ведмеже сало може пошкодити на печінку. Відзначалось, що лікувальні властивості має не лише ведмеже сало, але й його жовч [7, с. 235]. Ведмежою жовчю лікували паралічі, а ведмежим салом – грижі та покращували пам’ять. Відповідно до народних забобон ведмежий мозок їсти заборонялось, бо можна було зійти з розуму [224, с. 12].

Окреме місце в народній медицині займав заєць. Зокрема, у Жидачівському р-ні Львівської обл. лікували за допомогою заячої шкіри дітей від гнійних прищів на шкірі [1031, с. 103]. З. Болтарович у праці «Народна медицина та ветеринарія» вказував, що у другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст. гуцули та лемки [1030 , с. 22] застосовували заячу шкіру для лікування наривів та фурункулів вказуючи, що цей засіб був виправданим з медичного погляду, оскільки шкіра вигрівала нарив, діючи на нього наче

компрес. У народній медицині знайшли своє відображення й пернаті. Зокрема, на Гуцульщині хворі на астму пили розсіл з м’яса яструба [1032, с. 283]. Народні повір’я приписували, що людині слабість приносять погані звірі, заклята вода, погані очі [1033, с. 190]. Цінним для лікування різних захворювань у ХІХ ст. важались й фітобезоари з добутої серни [1034, с. 2009].

Серед важливих чинників, що впливали на ціну м’яса, – поширеність дичини в певному регіоні (дорожчою дичина була в тих місцях, де її було менше), ціна на м’ясо свійських тварин. Крім того, у великих містах дичина коштувала більше, ніж у селах або малих містечках [1006, с. 127 – 137]. Фахівці відзначали, що захід Галичини був більш цивілізованим, тому там споживання м’яса було вищим. Якщо у Кракові в середньому кожна людина в рік споживала 66,9 кг м’яса, а разом з рибою – 84,7 кг, то у Львові в середньому одна людина споживала 58,8 кг м’яса, а з пернатими та дичиною – 64,5 кг. [289, с. 12]. Тодішні дослідники вказували, що споживання м’яса у Кракові було вищим, ніж в інших містах Європи. Так, в 1899 р. один мешканець Кракова споживав 98,84 кг, в 1900 р. – 104,28 кг, тоді як у більш заможному Берліні в 1899 р. – 76,64 кг, а у 1900 р. – 81 кг м’яса. Мешканець Праги у цей же період споживав близько 90 кг м’яса. Але автори статистики вказували, що перепис населення у Кракові відбувається 31 грудня, коли учні та студенти мали канікули та роз’їхались додому, тому чисельність жителів міста насправді була вищою і така велика цифра щодо споживання м’яса може мати велику похибку [1035, с. 154 – 155].

Про недостовірність офіційної статистики та реального споживання свідчать й ті факти, що навіть в середині ХХ ст. бували випадки, коли діти за допомогою звичайних палиць з металевими наконечниками впольовували зайців, м’ясо яких одразу ж на місці пекли та споживали [1025, с. 41], [1036, с. 67]. Також цю думку підтримує Г. Й. Горинь, вважаючи, що частка м’ясних продуктів у раціоні гуцулів була більшою, ніж це подавали офіційні джерела. Основною причиною була неврахована дичина від незаконного полювання [1037, с. 38]. Відповідно до тогочасної статистики, викладеної у спеціалізованих статистичних додатках «Газети Львівської», споживання

харчових продуктів у місті Львові в період з 1836 по 1862 роки розподілилось таким чином (Додаток РА).

Аналіз реалізації м'ясних продуктів харчування на ринках Львова показав, що відсоток дичини по відношенню до свійських тварин складав від 0,5 до 3 % по копитних видах тварин та від 0,5 до 10 % по пернатій дичині. Виявлено, що частка споживання пернатої дичини у період з 1836 по 1862 рік зменшувалась, тоді як копитних мала тенденцію до зростання. Виявлено сталу тенденцію до збільшення споживання дичини у першому півріччі, що пов'язано з сезонністю полювання та святкуванням релігійних свят. Протягом цього періоду зростало споживання кулінарних виробів, виготовлених з дичини.

Можна припустити, що на ринках Львова реалізовували лише незначну частину дичини, яку споживали львів'яни. Багато дичини завозили до міста самі мисливці, які її споживали у колі своєї сім'ї. Про велике значення дичини у харчуванні свідчить той факт, що у досліджуваний період лише у Львові реалізовували стільки дичини, скільки сьогодні добувають на території мисливських угідь всієї Львівської області [1038]. Відповідно до статистики, у східній частині Галичини в 1853 році було зареєстровано 7 спеціалізованих підприємців, які займались торгівлею виключно дичини: шість – у Жовківському та один – у Станиславівському обводі (Додаток СА).

Для полегшення реалізації м'яса законно добутої дичини Галицьке мисливське товариство, починаючи з 1878 р., організовує на Львівському ринку торговий ряд для продажу м'яса дичини, добутої членами товариства, що дало можливість зменшити його вартість, оскільки при продажу виключались перекупники [93, с. 8].

У структурі харчування жителів Львова кінця ХІХ ст. дичина, й зокрема пернаті, займала вагоме місце. У 1865 р. чисельність населення Львова становила 55662 особи. У середньому за період 1860-1865 рр. Львів споживав 20479 голів ВРХ, 18737 телят, 8772 вівці, 18668 свиней, 27450 центнерів риби, 285633 свійських пернатих. Серед дичини споживали 4956 гол. копитних та 6896 пернатих [1039, с. 43 – 45]. Протягом 1874-1876 рр. до міста лише через митні пости (рогатки) завозили від 258 до 322 голів фазанів, глухарів, тетеруків,

2722-2792 рябчиків, куріпок, качок, вальдшнепів, 1138-1898 бекасів, 511-4068 дрібної пернатої дичини (Додаток ТА).

Слід зазначити, що рівень споживання дичини в період з 1881 по 1895 р. постійно зростав (Додаток УА). Закономірно, що Відень, як столиця імперії, споживав найбільшу кількість дичини, а для Галичини був найбільшим споживачем її мисливської продукції. Так, жителі Відня в 1893 р. спожили 2534 олені, 844 дикі кабани, 11675 козуль, диких свиней і серн, 441843 зайці, 22070 кг козячого м'яса, 31570 кг іншої розробленої дичини, 44216 гол. фазанів, глухарів, куріпок та інших птахів, всього – 177520 гол. [229, с. 2 – 4].

Вартість дичини у Львові не піднімалась з 1888 р. через фіскальну політику Львівського магістрату, який встановив вищий податок на дичину, ніж на м'ясну продукцію із свійських тварин. Про цю несправедливість писав часопис «Ловець», подаючи порівняння податків на свійських тварин та дичину: за однорічне теля слід було заплатити лише 2,03 крони, тоді як за оленя того ж віку – 3,95 крон; за вівцю та барана – 0,78 крон, за козулю – 0,95 крон; за одного індика – 0,16 крон, за одного дикого голуба – 0,21 крони, за одну дику качку сплачували 0,06 крон, а за найбільшу і добре вгодовану свійську качку – 0,058 крони.

Як вказували тогочасні дослідники, на початку XIX ст. практично кожна країна мала свою культуру торгівлі дичиною. У деяких країнах була встановлена ціна за цілу тварину, а в інших на вагу продавалась, як м'ясо домашніх тварин. Великий вплив на вартість дичини мала стать тварини. Так, м'ясо самиць вартувало більше, ніж м'ясо самців, бо за смаковими якостями вважалось делікатнішим. Також на ціну м'яса впливав час добування. Ціна оленя, добутого в липні, була вищою, ніж добутого восени під час парування, знову ж таки через якість м'яса. Натомість більше вартували дикий кабан та заєць, добуті пізньою осінню, ніж наприкінці літа, так як те м'ясо було жирнішим. Вказувалось, що бекаси, вальдшнепи, інші кулики стають найсмачнішими з початком осені [1040, с. 35].

Серед важливих чинників впливу на ціну м'яса була поширеність дичини в певному регіоні. На рівень цін впливала також ціна м'яса домашніх

тварин. Крім того, у великих містах дичина коштувала дорожче, ніж у селах або містечках. Що стосується вартості шкіри, то на її ціну більший вплив мав фактор сезону добування дичини. Найбільш цінувались шкіри тварин, добутих у зимовий період [175, с. 602].

Тогочасні дослідники відзначали, що у Львові протягом 1881-1890 рр. споживання дичини було незначним: у середньому споживали 12 тисяч зайців; з пернатої дичини: 4300 рябчиків, куріпок, диких гусей і качок; дрібних пернатих: 1500 гол. фазанів, глухарів, тетеруків; з копитних: 110 гол. кабанів, оленів, 1600 гол. молодняка (кабанів та козуль). У середньому в цей період у Львові спожили 21 тис. голів дичини, в тому числі 40 центнерів м'яса копитної дичини. Ціни на м'ясо у досліджуваний період мали тенденцію до зростання. Так, у період з 1805 по 1848 р. в середньому кілограм м'яса коштував 0,17 золотого ринського (центів). Найменша ціна в цей період була зафіксована в 1826 р. – лише 6 центів, а найвища, в 1811 р. – 45 центів. У 1849 р. ціна м'яса зростає до 20 центів, а в 1890-1894 рр. – до 60 центів за кілограм. Протягом 1881-1892 рр. споживання свійських пернатих на 100 осіб населення Львова в рік становило від 385 до 403 голів. Але місцеві мисливські господарства не задовольняли попит Львова на дику пернату дичину. У «Львівський Газеті» (1883 р.) відзначалось, що для організації весілля на 50 осіб на місцевому ринку не знайшлось відповідної кількості пернатої дичини, і пернату дичину (рябчиків, вальдшнепів) довелось у терміновому порядку закуповувати в Чехії [291, с. 1] (Додаток ФА).

Цікава статистика споживання м'яса подана у книзі «Місто Львів в період самоуправління (1870-1895 рр.)». Відмічалось, що за період 1881-1890 років львів'яни в середньому споживали в рік 16500 центнерів свіжого м'яса та виробів з м'яса. В середньому протягом року припадало 13 кг на людину, в 1891 році спожито 16110 центнерів – 12,4 кг на людину, в 1892 році – 14660 центнерів, (11,2 кг на людину). Аналіз показав, що в останні роки зменшилась реалізації свіжого м'яса та збільшилась реалізації живої худоби. Протягом 1881-1890 рр. в середньому у Львові в рік реалізовували 16000 голів корів, волів, биків; у 1891 році реалізовано 17230 голів ВРХ, 1892 р. – 17006 голів,

тобто, одна голова ВРХ припадала на 7,5 мешканців Львова. Телят до одного року протягом 1881-1890 років в середньому в рік реалізовували 28900 гол. Починаючи з 1887 року споживання телят постійно зростало. У 1891 році у Львові реалізовано 33020 гол. телят, 1892 р. – 33570 гол., тобто, 1 теля припадало на 4 мешканців Львова. Також протягом 1881-1890 рр. в середньому в рік у Львові реалізовували 5241 голову овець, козлів, ягнят, поросят, у 1891 р. – 5310 гол., 1892 р. – 4450 гол., тобто, 22,6 голів на одного мешканця Львова. Порівнюючи з сімдесятими роками XIX ст. у Львові найбільше почали споживати свиней. Упродовж 1881-1890 рр. в середньому у Львові в рік реалізовували 24500 гол. свиней, у 1891 р. – 30545 гол., а в 1892 р. – 32520 гол. Тож за період з 1881 по 1890 рік одна свиня припадала на 4,9 львів'ян; в 1891 р. – на 4,2, 1891 р. – на 4,1. Пернатих щорічно протягом 1881-1890 років у Львові реалізовували 458315 гол., тобто, 3,8 пернатих на одну людину. У 1891 році реалізовано 562120 гол. (4,3 пернатих на мешканця Львова), в 1892 році – 529190 гол (4,1 пернатих на мешканця Львова). Автор стверджував, що в період з 1890 – 1892 рр. спостерігалось зниження реалізації великої рогатої худоби і зростання споживання пернатих та дрібної рогатої худоби [182, с. 662].

Статистика відзначала, що в 1901 р. на львівській різниці (м'ясокомбінаті) із забитої худоби було отримано 18000 центнерів свіжого та копченого м'яса, 4528 центнерів річкової риби. Крім того, було забито дичини: 125 оленів, 2575 козуль та кабанів, 16447 зайців. Додатково для переробки було завезено 5000 кг м'яса розібраної дичини. Зі свійських пернатих було забито 241168 курей та 550162 голубів; з диких пернатих – 855 фазанів і глухарів, 5816 рябчиків і куріпок, 688 бекасів. З попередньо забитих 760 кг диких пернатих вироблено м'ясні вироби [190, с. 3].

Статистичні дані щодо реалізації свійської пернатої дичини мали сезонний характер. Найменше в 1906 р. у Львові їх споживали в січні, а найбільше – в жовтні, листопаді та грудні. Дика перната дичина відзначалась сезонністю споживання, яке пов'язували з термінами полювання на той чи інший вид дичини. Зокрема, велику пернату дичину, найбільше реалізовували у вересні-жовтні, тоді як малу – в січні (Додаток ХА).

Статистичні дані щодо реалізації пернатої дичини відзначали, що в 1908 році у Львові в місяць реалізовували від 174 до 1292 голів пернатої дичини, тоді як свійських птахів – від 1898 до 36697 голів. Перната дичина складала лише двадцяту частину від свійських пернатих. У порівнянні з 1906 роком реалізація диких пернатих видів дичини у Львові зменшилась (Додаток ЦА). За січень 1908 р. дані відсутні через те, що магістрат Львова не подав їх редакції статистичного віснику.

Певні особливості були й у Кракові. Зокрема, в XIV ст. у Кракові існували окремі ятки, в яких торгували виключно дичиною. Торгівці дичиною мали спеціальні привілеї (дозволи), щоб займатись такого роду діяльністю. В основному вони централізовано закуповували дичину в солтисів і уповноважених мисливців. Дичина в ті часи користувалась великим попитом [218, с. 6]. Дослідники торгівлі дичиною встановили, що вартість м'яса дичини на початку XX ст. зростала на 25-35% відносно закупленої в мисливському господарстві. У структурі торгівельних послуг лише 10% від реалізованої вартості становили власне послуги торгівців, а 15-25% становила вартість транспорту [285 , с. 258].

Протягом 1897-1900 рр. постійно зростало споживання м'яса. Якщо в 1897 році на одного жителя Кракова припадало 96,92 кг м'яса, то в 1900 р.-вже 104,28 кг. Тогочасні статистичні дані по дикій пернатій дичині зафіксували її реалізацію: щороку – близько 2 тис. голів (Додаток ШA). У період з 1890 по 1896 рр. мешканці Кракова споживали пернатої дичини від 16154 гол. (1896 р.) до 27715 гол. (1893 р.). Споживання пернатої дичини в цей період мало тенденцію до зменшення (Додаток ЩА). У середньому протягом 1895-1896 рр. споживання дичини відповідно становило 5,7 кг та 6,3 кг, а риби – 9,5 та 10,2 кг. У структурі споживання дичини перевагу надавали м'ясу козулі та оленя (Додаток ЮА). У період з 1889 по 1896 р. жителі Кракова споживали від 7 до 35 голів оленя, від 22 до 79 голів кабана, від 594 до 796 голів козулі. З пернатої дичини обліковували споживання лише фазанів. У цей період їх реалізація у Кракові склала від 500 до 1000 голів (Додаток ЯА). У період 1901 – 1904 рр. у Кракові найбільше з копитних було реалізовано козуль (812-674 гол.), кабанів

(54 – 20 гол.), найменше – оленів (12 – 1 гол). Зростає споживання фазанів. Зокрема, у 1904 році їх споживання складало 1704 голови (Додаток ЯА).

У подальшому дещо зростає кількість реалізованих оленів, але зменшується реалізація кабанів та козуль. Реалізація фазанів утримується на попередньому рівні. Значно, в 4-5 разів, зменшується реалізація іншої пернатої дичини у порівнянні з 80-ми роками XIX століття (Додаток ББ, ВБ).

У ваговому вимірі споживання риби по відношенню до дичини було в десять разів більшим. Споживання риби протягом з 1901 -1907 рр. становило 4-5% від спожитої м’ясної продукції. Дичина становила близько 0,5%. Реалізація фазанів утримувалась на попередньому рівні, тоді як у два рази зростає реалізація іншої пернатої дичини (Додаток ГБ). У ваговому вимірі споживання риби по відношенню до дичини було в десять разів більшим. Споживання риби протягом 1901-1907 рр. становило близько 4-5% від спожитої м’ясної продукції. У загальному дичина становила близько 0,5%. Частка пернатої дичини складала від 0,1% до 0,05% і мала тенденцію до зниження. Слід відмітити, що вартість дичини на 30-50% була вищою від вартості м’яса свійських тварин. Серед риби найбільше цінувалась щука (Додаток ДБ, ЕБ, ЖБ).

Найнижчий рівень споживання пернатої дичини припадав на березень, квітень, травень. У ці місяці відповідно до чинного на той час законодавства було заборонене практично будь-яке полювання, дозволялось добувати лише у вольєрах. Найвищий рівень реалізації припадав на вересень, жовтень та листопад. У порівнянні з початком XX ст., в 1925 р. реалізація дикої пернатої дичини у Кракові різко знижується. За право реалізації продуктів харчування сплачували відповідний податок. Найбільше податків надходило за реалізацію зайців та козуль. На початку XX ст. діяли відповідні ставки щодо оплати акцизного податку (Додаток КБ).

Слід відмітити, що вартість дичини на 30-50% була вищою від вартості м’яса свійських тварин. Серед риби найбільше цінувалась щука. Оподаткування фазана було в десять разів вищим за оподаткування малої домашньої курки однакової ваги. Навіть якщо порівнювати оподаткування пернатих з іншою

дичиною, то воно було високим. Зокрема, рябчик, вага якого в 6-8 разів менша за вагу зайця, оподатковувалась по одній ставці.

Доволі велике значення споживання пернатої дичини мало і в інших містах Європи. Лише за 1907 р. парижани спожили 6,8 млн голів різної пернатої дичини, в тому числі: 500 тис. куріпок, 40 тис. перепілок, 1,2 млн. голубів, 860 тис. диких качок. З копитних – 11 тис. оленів та козуль, 200 кабанів; з хутрових - 253 тис. зайців, 3,25 млн. диких кроликів [1041, с. 248]. А вже в 1912 році парижани спожили наступну кількість пернатої дичини: 143 тис. фазанів, 170 тис. індиків, 173 тис. шпаків, 317 тис. куріпок, 622 тис. диких качок [1042, с. 131]. Якщо врахувати, що в місті в той час проживало 2,7 млн осіб, то в середньому один парижанин споживав 2,5 голів дикої пернатої дичини. У Львові в цей же період (початок ХХ ст.) проживало близько 150 тис. мешканців. Споживання пернатої дичини складало 7-10 тис. голів. У середньому один львів'янин споживав 0,04-0,06 голів пернатої дичини, що в 50 разів менше, ніж у Парижі. Великими споживачами пернатої дичини були й мешканці Берліна, які лише в 1906 р. спожили 432 тис. фазанів. Якщо врахувати, що чисельність мешканців Берліна в той час становила близько двох мільйонів, то в середньому один фазан припадав на чотирьох мешканців [211, с. 259 – 260]. У цейже період львів'яни споживали до 1 тис. фазанів тобто, 1 фазан припадав на 150 львів'ян. Статистичні дані свідчать, що в 1898 році у Львові проживало 109 тис. людей, а у 1910 р. разом з найближчими приміськими селами, які складали з містом суцільну забудову, проживало близько 230 тис. осіб, з них: 206 тис. осіб – безпосередньо у Львові. А разом з населенням Львівського повіту кількість жителів Львівської міської агломерації наближалася до 370 тис. осіб [1043].

Відомий дослідник мисливства Галичини Шехтель вказував, що у Галичині в середньому одна людина споживала в рік 20 кг м'яса, причому мисливтвська галузь забезпечувало 2 кг, що становило 10 % від усієї м'ясної продукції [1044, с. 11 – 12].

На думку делегата Краківського рибальського товариства з Бережан Яна Вархоли, 1 морг водного дзеркала ставу може принести доходу 20 золотих. Він

на прикладі ведення рибальського господарства у Бережанах пояснював, що зі ставу площею 500 моргів було виловлено 4 тис голів щуки загальною масою 10 тонн. При її реалізації отримано 9 тис. зол. [1045, с. 19 – 30]. Також тогочасні знавці розведення раків вказували, що при ефективному веденні господарства з одного кілометра річки можна отримувати 3 тис. штук раків, а вже за 5-6 років можна було розраховувати на прибуток [1046, с. 59].

Наприкінці XIX ст. в Галичині площа водного дзеркала становила 229565 моргів, загальний приріст риби становив 3194830 кг загальною вартістю 159741 злотих [1, с. 43-54]. Дослідники відзначали, що кращою ситуація у Галичині є західній частині, де добре поставлене розведення форелі та коропа. А в загальному поганий стан рибальства пояснювався бездіяльністю держави налагодити дієвий контроль за виловом риби [1047, с. 39 – 41].

Іншу думку мав І. Крип'якевич, який досліджув економіку Галичини. Він вказував що до XVI ст. рибальські промисли були знані у Європі [2, с. 86 – 88], а Галицькі риболови спускалися Дністром через море аж до вустя Дунаю [2, с. 15 – 17].

У 1900 році риболовством у Галичині займалось 209 осіб. У 1904 році нараховувалось 490 рибальських ревірів, які проходили по річках, і їх загальна протяжність становила 8136 км.

Найвідповідальніші орендарі були професійнали рибалки, для яких резервувались великі ревіри, довжина яких в середньому складала 20 км. Багато ревірів орендувались на суму від 10 до 600 крон. Звичайно оренда рибацького ревіру складала менше 100 крон. У 1904 році орендувалось 373 ревіри за річну суму оренди біля 37 тис. крон, а інші ревіри не мали орендарів.

Відповідно до статистичної звітності 1904 року в одній третій частині галицьких ревірів річний вилов риби складав 110000 кг риби вартістю 58000 крон. Хоча за твердженням фахівці, реальна сума була занижена у 2-3 рази , так як власники ревірів занижували цю суму, боячись підвищення орендної ставки при оренді рибацьких ревірів. З цього виходить, що у Галичині вартість вилову річкової риби становила 360.000 крон. Найдорожча вартість оренди була на ріці Вісла, яка по деяких ревірах сягала до 2.500 крон [1, с. 43 – 54]. На річці Прут

середня вартість оренди одного рибальського ревіру становли 20-30 золотих, а з одного моргу водного дзеркала рибалки виловлювали 1590-1660 кілограм риби [1048, с. 68 – 70].

Більше економічне значення мало рибне господарство, яке велось у ставках і взагалі не врегульовувались рибацьким законом. Ставкових рибацьких господарств у 1904 році було 430, які складались з 1581 ставків, що мали взагальному площу водного зеркала 13.200 га. Найбільша площа ставків була на території Східної частини Галичини у таких повітах: Городок (1.726 га) і Броди (1.712) га. На території восьми повітів Східної Галичини площа ставків складала від 300 до 800 га, а саме: в таких господарствах, як Біберка, Бережани, Гусятин, Яворів, Підгайці, Рогатин, Рудки, і Тернопіль. Східна частина Галичини, порівнюючи із Західною, мала більшу поверхню ставів, але ефективність господарювання була на нижчому рівні. Лише у 155 господарствах Галичини ефективно велось рибне господарство, що становило 35% поверхні ставків, тоді як на примітивному рівні воно велось у 342 господарствах площею 65%. Ведення примітивного рибальського господарства заключалось в тому, що раз на три роки спускався став до однієї третьої води і рибу виловлювалось сіткою на протязі декількох тижнів. Часто цю роботу власник ставу доручав жидам - торгівцям, які платили 30 корон за один гектар водного дзеркала, хоча при цьому вони заробляли в 3-4 рази більше, продавши виловлену у ставку рибу. У Східній Галичині найбільше рибацьке господарство знаходилось у Любені Великому, площа якого складала 345 га, а найбільш передове у Любелі біля Жовкви. Гордістю рибного господарства Галичини вважався королівський карп, вага якого коливалась від 1 до 1,5 кг, а один кілограм риби коштував 2-2,40 крони. Всього у Галичині було 11 господарств, які займались розведенням малька [1, с. 43 – 54]. У 1903 році у Львові на м’ясокомбінаті почали виготовляти спеціальний комбікорм для годівлі форелі. Основним складником якого була кров тварин [1049, с. 222].

Тогочасна рибальська перса вказувала що в 1903 році у Галичині виловлено на річках та озерах 1433700 кг риб, в тому числі 387200 кг (27%) крапа, лящів 32900 кг (2,3%), линів 93200 кг (6,5%), щупаків 308200 кг (21,5%),

карасів 612200 кг (42%). Господарства на яких раціонально велось господарства становлять 10074 моргів, тоді як «диких ставів» 23326 моргів [1050, с. 160].

У Другій Речі Посполитій загальна площа водного дзеркала прісноводного становило 220 тис. га, а вилов риби складав 10 тисяч тон риби. Рибальські ставки зариблювались в основному щупаками, судаками, лящами, линами. Загальна площа ставкового господарства становить біля 100 тис. га. Рибним господарством займалось біля 2 тисяч господарств [1051, с. 166].

Свіжа риба не була звичайною їжею для селян. Вони в основному споживали дрібні види риби або таку, що неохоче купували. Заможні верстви сільського суспільства споживали також мало риби. Раціон споживання риби збільшувався під час Великого та Різдвяного постів.В той же час зростало споживання риби найбільшими містами Галичини – Краковом та Львовом. В період з 1890 по 1895 рік одна особа на рік споживала у Кракові 5,5 кг, риби а у Львові – 4,5 кг. У 1879 році відповідно до державної статистики, яку представив Едмунд Добруцький Краків з прилеглими околицями в спожив 1609 кілограм свіжої риби вартістю 800 злотих, солених оселедців 362526 кг вартістю 60625 кг, сушених, а бо копчених риб 3512 кг, вартістю 1750 злотих, маринованих риб 23697 кг вартістю 11850 злотих, ікри 1691 кг, вартістю 3384 злотих. Всього за 1879 рік Краків спожив 393,2 тони риби, загальною вартістю 108,5 тис. злотих [1048, с. 70]. У 1896 р. Краків спожив 507060 кг риби. Найбільше було спожито благородних видів риби у грудні (39246 кг), менше – у березні і вересні (20 т), у січні (17 т), у лютому (16 т). Найменшим споживання риби було у червні (7287 кг.). Споживання звичайних видів риби відбувалось інакше: максимум припадав на лютий (53100 кг), мінімум – на серпень. Львів з 1891р. по 1895 р. в середньому споживав за рік 605900 кг риби, Краків за цей же період – 426230 кг, Броди (1893 р.) – 65000 кг, Ярослав (1893 р.) – 50000 кг, Тернопіль – 35000 кг, Станиславів – 26000 кг, Стрий – 8000 кг, Самбір – 6000 кг.

Головним транспортом, яким перевозилась риба з Галичини, були залізниця, річковий та гужовий транспорт. Поштою було перевезено у 1895 р. 40061 кг риби, причому 25985 кг в межах Австро-Угорщини і лише 9846 кг – за

межі монархії. У 1895 р. до Галичини було ввезено поштою 62554 кг риби, в тому числі – 54742 кг з-за меж Австро-Угорської імперії [960, с. 13 – 16].

Слід відмітити, що у 90-их роках XIX століття реалізовували екзотичні водяні види тварин. Тогочасні маркетологи вказували, що загалом у Галичині жаби, як продукт харчування не користуються попитом. У Кракові взагалі їх не продають, а у Львові досить часто торгуються жаб'ячими ногами, які призначені для смаження. Причому охочі купити завжди знаходяться і вони продаються за досить пристойними цінами [1052, с. 23 – 24]. Також відзначалось, що слимак (helix pnmatia)який у Галичині зустрічається у городах користується великим попитом у Франції, Німеччині та Італії. У Галичині слимаком торгували виключно у Львові, якого використовували як приправу до інших страв [1053, с. 37].

Слід відміти, що відповідно до державного статистичного спостереження, виловом риби в Івано-Франківській області в 2014р. галуззю рибальства займалися 23 підприємства, з яких 6 – спеціалізовані рибогосподарські. Загальний обсяг виловленої риби підприємствами та фізичними особами-підприємцями, які здійснюють рибогосподарську діяльність, за минулий рік склав 668 т (на 8,4% більше, ніж у 2013р.), з яких 73% – короп, 14% – товстолобик, 5% – форель, 8% – інші види риби. Одним мешканцем області в середньому за рік споживається по 8,5 кг риби та рибних продуктів [1054].

Слід відмітити, що у порівнянні із свійськими тваринами у гуцулів м'ясо дичини цінувалось за харчовими якостями вище [1025, с. 41]. На подорожчення дичини впливав й той факт, що для приготування дичини необхідно було використовувати більшу кількість приправ, які на той час коштували досить дорого, та послуги доброго кухаря, бо господині нижчих соціальних страт не вміли приготувати із дичини смачні страви [285, с. 257]. На Гуцульщині мисливство й рибальство було суто чоловічим заняттям, але до переробки і зберігання м'яса й риби залучались жінки. Приготування їжі із м'яса диких звірів і риби вважало завжди суто жіночим заняттям [1055, с. 81].

Деякі автори вказували, що молоді голуби мають дуже делікатне і смачне м’ясо [1056, с. 187], а його найкраще готувати з нашпигованим салом [1057, с. 152]. Інші автори запевняли, що найсмачнішим є м’ясо вальдшнепа, [1058, с.] бо воно – делікатне та сочисте [1059, с. 211].

На думку фахівців, через поїдання фазанами, глухарями та тетеруками чорниці їхнє м’ясо є найсмачнішим [1060, с. 470]. Особливо смачними були молоді особини. Пізнання особливостей смакових якостей дикої пернатої дичини зіграло злий жарт з її поціновувачами. Так, у львівських часописах публікувались «рецепти» вигодовування дичини на основі свійських тварин. Наприклад, що якщо курчат у віці чотирьох тижнів – період, коли вони можуть обходитись без квочки, почати годувати ячмінною кашею з додаванням ялівця, то через місяць можна з них приготувати страви, які будуть мати смак дичини [1061, с. 3]. У Німеччині навіть випускали свійських курей в ліс, де вони дичавіли і споживали природний корм, а м’ясо у них було навіть смачніше, ніж у фазанів [1062, с. 79].

Тогочасні дослідники вказували, що серед диких качок найсмачнішою є циранка (anas querquedula), тоді як кряква (anas boschas) є гіршої якості, так як пахне жиром та болотом, а найнижчої якості з диких качок є нурок [1063, с. 202]. В загальному не рекомендувалось весною добувати качок, так як тоді їхнє м’ясо є найгіршої якості [1064, с. 166]. У календарі «Галичанин» (1853 р.) мисливцям давали пораду – добувати пернатих з початком осені, так як вони є тоді найсмачнішими [1040, с. 35].

Практично однакової якості з качками були водяні курочки [1065, с. 361], які мали такий самий смак [1066, с. 326 – 327]. На думку барона Шінгена, восени вальдшнеп має смачне і здорове м’ясо [1067, с. 50], а гуси, навіть старі особини, мають добрий смак [1068, с. 115 – 116].

Діаметрально протилежними були думки щодо якості м’яса дрохви (*Otis tarda*). На нашу думку, ці суперечності вказували на те, що у Галичині цей пернатий вид був рідкістю. Це давало додаткову унікальну можливість проявити мисливцям, які цього птаха добули чи смакували, свій інтелект.

Мисливці, які відстоювали дрохву, вказували, що «багато людей вважають дрохву несмачною. Але це через те, що її мало хто їв, або ті, що її куштували, натрапили на погано приготовлену, так як після відстрілу вона є твердою, а коли її вимочити, то м'ясо крушіє і стає смачним» [1069, с. 21 – 23]. Крім того, молоді особини дрохви є смачними, [1071, с. 205 – 207] на противагу старим [1071, с. 186].

Противники дрохви вказували, що хоча у деяких країнах Європи цю птицю вважають делікатесом, але її м'ясо є несмачним, так як має неприємний специфічний запах, до якого важко звикнути. Вказувалось, що з одного птаха топлять до одного літру жиру, який використовують для притравки лисиць та вимащують ним капкани на тхорів та куниць [1072, с. 792 – 795]. Вказувалось, що збити неприємний запах та твердість цього м'яса можна вимочуючи декілька днів м'ясо дрохви в оцті [1073, с. 6].

Загалом за відгуками тогочасних мисливців, у пресі було багато публікацій, присвячених доброму смаку м'яса зайців [1074, с. 38]. У порівнянні з іншими видами дичини вартість м'яса зайця є несправедливо дешевою [1075, с. 366 – 367]. У багатьох публікаціях відзначалось, що велике значення для якості м'яса зайців має місце його добування та підвидові особливості. Так, зайці, добуті на болотах та в очереті, є худими та несмачними, [1076, с. 195 – 196] тоді як найкращої якості зайців добували в місцевостях з добре розвинутим сільським господарством, або у гірській місцевості [1077, с. 68]. Багато галицьких мисливців, яким пощастило полювати у Сибіру, вказували, що у Галичині звичайні сірі зайці є смачніші, ніж там біляки [1078, с. 184-185], [1079, с. 52], [1080, с. 309 – 310].

Серед копитних видів дичини найбільше цінувалось м'ясо оленів та козуль. Так, через великий попит і ціну на Гуцульщині ці види тварин отримали назву «товарє». Хоча й козуля у порівнянні з оленем має меншу вагу, але вважалось, що її м'ясо є смачнішим [1081, с. 279].

Інші дослідники вказували навпаки, що олені добуті у липні є кращої якості. Хоча їхня туша у цей період є худішою, але м'ясо не має специфічного запаху, ніж в оленя, добутого під час парування восени. Великий вплив на

вартість дичини мала стать тварини. Так, м’ясо самиць оленя та козулі вартувало більше, ніж м’ясо самців, бо за смаковими якостями вважалось делікатнішим. Більше того, на смак м’яса оленя впливав і спосіб його добування. Так, гуцули в переважній більшості не добували оленів за допомогою силець, так як «олені і кози в сильці задушуються, тоді кров не витікає, і таке м’ясо не смачне» [7, с. 196 – 203].

Багато хороших відгуків у мисливській пресі публікували про смачне м’ясо лося [1082, с. 141], [1083, с. 89 – 90], [1084, с. 177 – 178]. Також смакові якості м’яса лося залежали від його добування у певний період року. Найсмачнішим м’ясо лося було у червні [1085, с. 99], [1086, с. 112] а найменш смачним – у грудні [1087, с. 289-196]. Аналогічно цінувалось м’ясо серни у Татрах [1088, с. 64 – 65].

Найменш цінували серед дичини м’ясо дикого кабана. Полювання на нього влаштовували з охоронною метою, так як вони нищили посадки картоплі. Найменш цінними за смаковими якостями були старі кабани, так як вони мали специфічний запах [1089 , с. 11], [1090, с. 363]. У пресі сповіщали про курйозні випадки на полюванні, коли було добуто кабана на 280 кілограм, і воно було смачне, так як під час шлюбних забав суперник кастрував добутого кабана [1091, с. 7 – 8].

Окрім класичних видів дичини, які споживались у Галичині, у мисливській пресі публікувалась інформація щодо харчової цінності нетрадиційних видів дичини. Так, відомий мисливець та публіцист Ян Стольцман вказував, що м’ясо рисі є смачне, а печінку рисі подавали на конгресі князів, який відбувся у Відні. М’ясо рисі лікарі прописали баварському королю в 1891 році і він розпорядився його добути [1092, с. 53]. У Німеччині в Середні віки великим попитом користувались білки. Деякі дописувачі відзначали, що смачне м’ясо є у бобра [1093, с. 194], видри [1094, с. 250], лисиці та борсука, але їх потрібно вміло приготувати. Давали навіть пораду, що найкраще бабака закоптити, а його сало є смачнішим за вершкове масло [1095, с. 309-310].

Про велику харчову цінність ведмежатини повідомлялось у статті «Ведмеже м'ясо» (1908 р.). Вказувалось, що в Лондоні два відомі ресторани пригощали відвідувачів ведмежатиною у запеченому й смаженому вигляді. Ця страва користувалась великим попитом серед відвідувачів. Живих ведмедів було привезено з Росії, а у Лондоні їх вбили [1096, с. 172].

Також тогочасні мисливці звертали увагу на нетрадиційну кухню, представлену пернатою дичиною. Так, була опублікована інформація, що яйця чайки [1097, с. 220] та лебедів є смачними [1098, с. 79]. Один з галицьких мисливців переконував , що ворони є найсмачнішими з усіх пернатих, а особливо йому смакують запечені або супи. Для більшого переконання він вказував, що вполював і з'їв 50 ворон [1099, с. 93]. Історичні джерела свідчать, що під час Першої світової війни, рятуючись від голоду, у Галичині добували ворон та граків [209, с. 155 – 157]. Про схожість якості м'яса ворон та куріпок свідчить той факт, що у Варшаві в багатьох ресторанах фальсифікували м'ясо. Замість куріпок готували ворон [1100, с. 302]. Також у галицькій пресі описували специфічні смаки європейців: дроздів люблять у Франції та Італії [1101, с. 309 – 310], граків готують у берлінських ресторанах, жайворонків масово виловлюють в Італії та Швейцарії й експортують до Парижу, де вони користуються найбільшим попитом [1102, с. 91]. У французьких кулінарних книгах публікували рецепти для приготування чаплі [1103, с. 236].

Аналіз цін на м'ясо для різних видів тварин дає змогу порівняльним методом визначати харчосмакові якості м'яса дичини. Так, у 1903 році, за даними Кирила Кохановського, при закупівлі дичини безпосередньо в мисливських господарствах під Львовом: заєць коштував 1,5-1,8 крон за голову за голову, козуля понад 14 кг – 13 крон, кабан (три і більше років) – близько 20 крон, дворічний – 16 крон і однорічний – 6-10 крон; олень вагою понад 100 кг – близько 25 крон, від 60 до 100 кг – близько 20 крон, менше 60 кг – близько 15 крон за одну голову. У той же час ціни на львівській торговиці були сформовані наступним чином: заєць – 2-2,5 крон; козуля велика – 18-20 крон, середня – 14-15 крон; кабан великий – близько 30 крон, середній – 25 крон, малий – близько 15 крон; великий олень – близько 32 крони, середній – близько 24 крон, малий –

20 крон. У Відні в цей же період ціна продажу дичини була ще більшою, ніж у Львові і становила: заєць – 3-3,20 крони, куріпка – 1,30-1,60 крони, стара куріпка – 0,8-1,1 крони; качка – 2-2,4 крони; вальдшнеп – 2,2 до 2,8 крони; олень (1 кг) – 0,64-0,76 крони; козуля (1 кг) – 1,40-1,50 крон, кабан старий (1 кг) – 0,6-0,8 крон [285, с. 255 – 258].

Кілограм оленини коштував 80 гелерів, [1104, с. 253] тобто, 0,4 золотого. Інший закупівельник у Львові Міхал Кривда (1904 р., м. Львів, Ринок, 29 –«Пасаж Андріолі») скуповував дичину за такими цінами: 1 кг м'яса самця оленя – 0,4 золотих, заєць – 1 золотий, 1 кг м'яса дикого кабана (молодняк до 25 кг) – 0,3 золотого, середньої ваги (25-50 кг) – 0,25 золотого, вище середньої ваги (50-70 кг) - 0,15 золотого; за пернатих: фазан – 1,1 золотого, рябчик – 1 золотий, вальдшнеп – 0,9 золотого, дика качка – 0,65 золотого [1105, с. 297].

Велику роль у реалізації дичини відігравала пошта. З метою належної організації пересилки дичини органи державної виконавчої влади, поштова дирекція прийняли низку нормативно-правових актів, які регламентували перевезення дичини. Одним із перших нормативно-правових документів, що врегульовував питання перевезення дичини на території Галичини, було Розпорядження Міністерства торгівлі Австрії від 2 квітня 1870 року «Щодо пакування, опечатування і декларування вартості посилок, які пересилаються на територію монархії». У Розпорядженні була прописана вимога, щоб особи, які пересилають дичину, слідкували, щоб дичина була сухою та добре обезкровленою. Лише у цьому вигляді її дозволяли пересилати без упаковки. Для зручності транспортування посилок з дичиною слід було при оформленні посилки важчої за 50 фунтів зв'язувати їх так, щоб можна було взятись за ручку [328, с. 138 – 139]. Аналогічні вимоги були у розпорядженні Львівської поштової дирекції від 1 липня 1894 року [344, с. 9]. Дещо прискіпливішими були вимоги до транспортування дичини у Розпорядженні Міністерства торгівлі Австрії від 22 вересня 1916 року: продукція з дичиною повинна була бути не лише обезкровленою, але й без шерсті [329, с. 956]. Адже неналежним чином запакована посилка з дичиною призводила не лише до псування м'яса, але й могла пошкодити інші посилки [1106, с. 3]. Для швидкої обробки посилок

на митниці Львівська поштова дирекція (1903 р.) зверталась до користувачів пошти, щоб при пересилці дичини вказувати, вагу та вартість посилки, так як у таких містах як Львів, Краків, Прага, Відень існує споживчий податок за споживання дичини. У «Львівському Кур'єрі» (1905 р.) було надруковане оголошення для потенційних відправників дичини, щоб пришвидшити відправлення посилок у зв'язку з перевантаженнями, які щорічно з'являються напередодні Різдвяних Свят. Їм нагадували, щоб при пересилці дичини її попередньо добре висушували [1108, с. 3]. Для довшого зберігання м'яса пропонувалось також посипати туші меленою кавою, так як вона має дезінфікуючі властивості і на відміну від йодоформу не має поганого запаху. Тому каву потрібно застосовувати при дезінфекції дичини [1109, с. 105]. Для виконання вимог французьких законів, що передбачали при продажу дичини обов'язковий сертифікат про походження, поштова дирекція у м. Львові звернулась до потенційних відправників посилок з дичиною до Франції з вимогою додавати до посилки відповідний сертифікат про її походження [1110, с. 8].

Слід відмітити, що живих тварин залізницею перевозити забороняли. Лише як виняток мисливцям дозволяли перевозити мисливських собак у третьому класі і за згодою попутчиків. Для перевезення собаки необхідно було купити білет [1111, с. 346 – 347].

Мисливська галузь володіє різноманітними матеріальними активами – м'ясом дичини її хутром або шкірою в залежності від виду дичини, а також нематеріальними активами, до яких можна віднести добуті мисливцем трофеї, кількість добутої дичини, участь в мисливських виставках, влучність пострілів.

Історичні джерела свідчать, що шкіра мисливських видів тварин мала віддавна велике значення. Ще до обігу будь-яких грошей за часів Київської Русі шкіра куниці виконували функцію грошей. Так, одна шкірка куниці отримала назву «куна» [1112, с. 102], а за правління на Київській Русі в X столітті князя Володимира шкіри куниць цінувались на рівні з грошима [1113, с. 6].

Мисливське господарство в кожний історичний період відігравало велике господарське значення. Дослідники відзначали, що торгівля шкірою

дичини у Середні віки за значенням та вартістю прирівнювалась до торгівлі кіньми [1114]. Про важливість торгівлі шкірою свідчить також той факт, що ще в 1816 році у Варшаві видана книга Сочинського «Історія торгівлі хутром та шкірою у теперішній час» [1115, с. 330]. Історичні джерела вказують, що лише відповідно до статистичної інформації про обробку шкіри мисливська галузь в Австро-Угорській імперія отримувала в 1898 році доходу на сумі 412 тис. крон (Додаток ЛБ).

Аналіз показав, що аналогічні доходи приносить реалізація рогів та чучел від диких тварин [107, с. 384-385]. Тогочасна статистична інформація свідчить, що високі ціни на зовнішніх ринках мотивували товаровиробників експортувати шкірки дичини та свійських тварин. Так, вартість вивезених з Австро-Угорської монархії заячих і кролячих шкірок складала у 1894 р. 379256 зол., у 1895 р. – 543610 зол., у 1896 р. – 252470 зол. У 1896 р. найбільше шкірок було вивезено до Німеччини (186800 зол.) і Бельгії (58360 зол.). Експорт шкір козулі з Австро-Угорщини у 1894 р. становив 2262755, у 1895 р. – 2056985, у 1896 р. – 1768720 зол. Шкірки козуль, головним чином, вивозили до Німеччини, Франції, Швейцарії, Сполучених Штатів. Загальна вартість вивозу з Австро-Угорщини дичини, шкірок козуль, зайців, кролів, а також хутра мисливських тварин в 1896 р. становила 4027420 зол.

До Австро-Угорщини мисливську продукцію також імпортували (Додаток МБ). Вартість імпортованої мисливської продукції в 1896 р. складала 1246468 зол., експорту – 4027420 зол., що становило позитивне торгове сальдо для Австро-Угорщини на суму 2780952 зол [1116, с. 2–6].

Велике значення для вартості шкірки мав час її добування. Найбільш цінували шкіри тварин, добутих у зимовий період [175, с. 602]. Існували й особливості її реалізації. Зокрема, у Царстві Польському у середині XIX ст. туші добутої дичини реалізовували разом із шкірою [1040, с. 35], тоді як в інших країнах Європи – окремо. У 20-их роках в Другій Речі Посполитій вартість шкірок коливалась (Детальніше – додатоку НБ). У 30-тих роках XX ст. на Львівському ринку найвище цінувалась видра. Шкіра невичениної видри коштувала 90-110 злотих, лісової куниці – 70-90 злотих, вовка – 15-35 злотих,

лисиці – 35 злотих, тхора – 10-30 злотих, борсука – 12 злотих, горностая – 6-12 злотих. Найдешевше вартувала шкірка білки – 60-70 грош [1117, с. 58]. Одного зайця з шкірою у Львові можна було придбати за 3,5 злотого, тоді як без шкіри – за 2,20-2,75 злотого, тобто, вартість однієї заячої шкіри становила 1 злотий [1118, с. 372].

Вартість хутра дичини у Польщі в 1932 році різнилась: куниці – 72-80 злотих, видри – 90-100 злотих, лисиці – 40 злотих, тхора –18 злотих, борсука – 8-10 злотих, білки – 1 злотий, горностая – 7-8 злотих, зайця – 70-80 грош, кролика – 40-80 грош, шкіра козулі вартувала 1,5-2 злотих, шкіра оленя – 5-8, шкіра кабана – 7-10 [1119 , с. 40]. Дещо дешевші ціни нотували на ринку Львова в травні 1932 року за шкіру оленя (4-5 злотих), кабана (4-6 злотих), а за козулячу шкіру потрібно було оплатити 2-2,50 злотих, куниці – 70-80, видри – 90-100, лисиці – 25-40, тхора – 12-16, борска – 3-15, білки – 1-1,2, горностая – 7-8, зайця – 0,9. М’ясо 1 кг кабана коштувало 50 грош, качка – 2 злотих за голову, а вальдшнеп – 2,5 злотих [1120 , с. 126]. З метою запобігання браконьєрству у Другій Речі Посполитій відповідно до ст. 53 Мисливського закону 1927 року заборонялось продавати шкіру дичини після 10-тиденного терміну від запровадження охоронного часу на відповідний вид [409, с. 238 – 239].

З метою інформування потенційних продавців шкірок дичини у фаховій мисливській періодичній пресі публікували інформацію про їхню вартість на Берлінському ринку при гуртовому продажі. Як в Польщі, так і Німеччині найвище цінували шкірку видри – 65 марок, з темним відтінком – 80 марок. Також високо цінувалась шкірка лісової куниці, добутої взимку (85-95 марок), кам’яна куниця, добута взимку, вартувала від 55 до 65 марок, а шкірка куниці поганої якості – 20-30 марок. Хутро лисиці оцінювали від 14 до 38 марок, тхора – 8-18 марок, борсука – в залежності від величини шкірки – від 4 до 6 марок, зайця – 0,4-1,2 марки, шкіра козулі вартувала 1,6 - 3 марки, білки – від 5 до 85 пфенінгів, ласки – 1 марку, горностая – 5; кілограм оленячої шкіри коштував 70 пфенінгів, лані – 1,1 марки [1121, с. 36].

За підрахунками тогочасних німецьких дослідників Лунса та Бігера, у 20-их роках ХХ ст. у Німеччині щорічно мисливське господарство поставляло

на ринок шкір на суму 2,5 млн. марок та хутра на суму 3 млн марок, тоді як загальний дохід мисливства становив біля 27 млн. марок, [217, с. 585] при чому лише м'яса дичини реалізовувалось 20 мільйонів кілограм на 25 мільйонів марок [1122, с. 330 – 331]. Тобто, п'яту частину доходу мисливства, на думку Лунса та Бігера, у Німеччині становив дохід від хутра та шкір добутої дичини.

Реалізація та обробка шкір дичини стала причиною насмішок над ідеологічними противниками. Зокрема, у статті «Собачі шкіри» відзначався низький економічний рівень мисливського господарства у Радянському Союзі, що призводить до виробництва малої кількості шкір. Тому для зменшення дефіциту мисливців заставляють добувати бродячих собак [1123, с. 113].

Шкіра дичини також високо цінилась і на Гуцульщині. Вичинкою шкір із впольованих звірів і пошиттям із них одягу займалась вся сім'я [1055, с. 81]. На Гуцульщині найбільше цінувалось хутро куниці. Шкірками з куниці сплачували податки. Зокрема, у селах Рибне, Здвижин, Кути в 1565 році кожен тяглий рільник, що займав дворище, був змушений віддати домінії, крім інших поборів, три куниці або 20 грошів за кожну з них [1124, с. 28], а кріпаки з Рахова в 1600 році також давали 14 шкірок куниць за користування панськими наділами та пасовиськами [493, с. 156].

За спогадами жителя Верховини Волинюка Дмитра Павловича, у 60 –их роках XX ст. лише у селі Голови мисливець Михайло Місюк виставляв на куниці більш як 150 капканів. За мисливський сезон він добував до 120 куниць. Відзначається, що деякі вправні гуцули за рік добували по 600 білок, використовуючи для цього спеціальну пристосовану вогнепальну зброю марки «Белка».

У цей період на Гуцульщині з метою зменшення чисельності вовків, які завдавали збитки, заохочували їх добування. Доказом добутого вовка була здача шкіри. Колгоспи преміювали мисливців за здачу шкіри вовка 500 радянськими рублями та двома вівцями, а у деяких випадках преміювали також кукурудзяною мукою, борошном вищого сорту та цукром.

На Гуцульщині мисливці мали план здачі шкірок білок, куниці, лисиць, рисі та вовка на суму 1500 карбованців. Обов'язково після ліцензійного

полювання на оленя, козулю, кабана шкіру необхідно було здати у заготконтору, і лише тоді закривали ліцензію [7, с. 204 – 242].

Як свідчать історичні джерела, гуцули були добре вмотивовані, щоб добувати хутрову дичину. Куниця у міжвоєнний період вартувала, як корова – 100-110 злотих, шкіра тхора – 30-40 злотих, лисиці – 25 злотих. Все ж найдорожче цінувалась шкірка видри – 300 злотих [1125, с. 26]. Описані випадки, коли у розпалі весілля староста весілля покидав гостей і йшов до лісу, щоб перевірити капкани і невдовзі вертався на закінчення весілля. Слід відмітити, що гуцули, які незаконно добули козулю, не приносили додому шкіри, щоб себе не видати. Але часто на Гуцульщині мисливці тримали у своїх хатах шкіри ведмедя, які власноруч були ними добуті. Цей трофей був предметом гордості для них.

Знаний український етнограф у своїй відомій програмній роботі «Українська народна словесність. (В справі записів українського етнографічного матеріалу)» вказував, що дослідження обробки шкіри становить матеріальну культуру народу і давав вказівки щодо збирання відомостей про цю галузь народного промислу [1126, с. 51].

Слід відмітитти, що шкіра диких тварин стала предметом народної творчості на Гуцульщині. На думку Ярослава Зеленчука, це свідчить про те, що «власники таких територій чітко знали кількість тварин, які мешкали в їхньому ревірі. Вони настільки добре знали місця перебування тварин і були переконані в своїй спроможності їх добути, що дозволяли собі пропивати у шинку наперед ще невпольовану тварину. Це відображено в усній народній творчості гуцулів у вигляді приказок «Не продавай вовка, поки не вбив», «П'є на вовчу шкуру», «Шкуру пропив, а вовк у лісі», «Ще вовка не зловив, а вже шкіру пропив», «Не діли шкуру невбитого ведмедя», «Не продавай шкіри, не вбивши ведмедя», «Не продавай шкіри, не вбивши звіра», «Не вбивши ведмедя, шкіри не продають», «Не вбивши ведмедя, не діли шкуру», «На живому ведмедю шкури не купляй», «Діли шкуру, аж уб'єш ведмедя», «Де медвідь, там і шкура» [7, с. 283].

Вдале географічне розташування України сприяє розведенню риби. М. Грушевський відзначав, що ще у XVI-XVII ст. експорт рибної продукції

переріс у важливу галузь, що давала великі доходи [3, с. 164]. Не поступалась у цій галузі й Галичина: ще у XVI столітті населення вживало дуже багато риби. З середини XIX ст. Галичина славилась великою кількістю раків. У східній Галичині їх навіть спалювали через відсутність попиту, а попіл використовували замість гною на полях. Існувала навіть приказка: «Не звір серед звірів їжак, не риба серед риб рак» [2, с. 27 – 28]. Цією ситуацією скористались спекулянти, які у 1880 році викупили монопольне право торгівлі раками, що вивозились за кордон [42, с. 59 – 60]. Цей рік вважається у Галичині початком великої торгівлі раками. Серед факторів, що сприяли торгівлі раками, слід назвати, по-перше, зростання ціни на них у Франції, Німеччині та південній Австрії, через епізоотію раків і їх загибель; і по-друге, між сусідніми країнами і Галичиною з’явилось залізничне сполучення. Як відзначала тодішня преса, з Галичини раки почали вивозити не лише окремими вагонами, але й цілими ешелонами. І це при тому, що рибалки жалілись на найвищий тариф перевезення товару в Австрії, що стримувало експорт риби: вартість перевезення одного товарного вагону на відстань 300 кілометрів в Австрії складала 360 крон, тоді як у Німеччині – 230 крон, Румунії – 260, Росії – 230 [1127, с. 61]. Однак деякі дослідники стверджують, що залізниця імені Карла Людвіга покращила можливості для експорту риби. Цим промислом в Рожнятові (сучасна Івано-Франківська обл.) зайнялись євреї, які організували вилов риби для експорту в країни Європи. Через це у річці Чечві стало набагато менше риби [1128, с. 22 – 23].

Тодішні аналітики відзначали, що найвигідніше було експортувати раки до Німеччини та Франції. Хоча й до Франції, особливо до Парижу була далека дорога, але у французів раки користувались набагато більшим попитом ніж у Галичині. Тож вартість раків у Франції була найвищою у Європі. У 1884 році одні лише парижани спожили 8 мільйонів голів раків на суму 400 тисяч франків. У Франції спостерігався їх дефіцит: спочатку раків виловили на околицях Парижу, а потім – у цілій Франції. Через великий попит до Парижу їх вперше експортували у 1868 році з Познані та Сілезії, всього у 1868 р. у Парижі було продано 38556 кошиків раків на суму 400125 франків. У кожному кошику

було 150-180 раків, тобто, середня вартість рака становила 6 сантимів. Крім того, ціна раків протягом року коливалась. Влітку вони дешевшали, а взимку дорожчали [1129, с. 123 – 125].

Найбільше раків до Європи експортувала Росія, але через далеку дорогу раки втрачали у вазі. Щоб покращити якість раків, були організовані спеціальні господарства, де раків догодовували після їх перевезення з Росії та Галичини [1130, с. 278]. У 1906 році лише одне російське торгівельне підприємство скуповувало за рік у Литві, Білорусії, Смоленській та Псковській губерніях 15 мільйонів раків загальною вартістю 200 тисяч рублів. Переважно раків імпортували до Франції [1131, с. 87].

Транспортувати раків поштою влітку слід було у кошиках, застелених соломою, взимку – у скриньках. Перед цим їх необхідно було витерти ганчіркою та висушити на сонці. При пересилці раків взимку потрібно було слідкувати, щоб вони не замерзли і не загинули. Було підраховано, що при пересилці раків з Галичини до Парижу чи Берліну гине 10%. Виробники повинні були врахувати те, що у Галичині найкраще продавались раки вагою 45-55 грам і віком 10-12 років, а у Німеччині та Франції – раки вагою 100 грам та віком 20 років. Більшим попитом користувались самці раків [1129, с. 123]. Ставковий рак через свої смакові характеристики вартував більше, ніж річковий, так як був більш м’ясистим і поживнішим [1132, с. 52 – 54].

З розбудовою у Галичині залізниць пожвавилась й торгівля рибою. Найбільший експорт рибної продукції здійснювався через залізничну станцію Підволочиськ, де з 1 жовтня 1903 року по 30 вересня 1904 року було відправлено 457485 кг живої риби, в тому числі 175593 кг – в окремих посилках та 281892 кг – у товарних вагонах. За цей же період з Тернополя було відправлено 12011 кг, Городка – 2930 кг, Перемишля – 5455 кг, Торська – 1400 кг, Ходорова – 7045 кг, Бурштина – 4502 кг, Затора – 175000 кг [1133, с. 34].

З розвитком наприкінці ХІХ ст. залізниці у східній Європі пожвавилась торгівля рибою й в Австрії: збільшився експорт риби з Росії та Румунії, а також морської риби з Німеччини [343, с. 121]. Як свідчать статистичні дані, у 1895 році з Галичини було вивезено 388919 кг раків, тоді як завезено лише 10147 кг.

Велика частина раків з Галичини була відправлена поштою за її межі: 295973 кг – за межі Австро-Угорської імперії і лише 82799 кг – до країн Австро-Угорщини. В Галичині найбільше раків споживали міста Львів та Краків. У Кракові була організована спілка «Union», що займалась торгівлею раками за кордоном. Із Станиславова єврейські торгівці висилали раки колією до Будапешту і Баварії (6364 кг раків в рік). Найбільшими виробниками раків були рибні господарства Ходорова та Більшівців, які відповідно щороку відправляли по 40 та 10 тонн раків до Австрії та Німеччини. Але й у Німеччині галицькі раки не застоювались. Відзначалось, що у Баварії галицьких раків спеціально догодовували і вже по дорожчій ціні перепродували до Франції та Німеччини (Додаток ПБ) [42, с. 60 – 63].

Поштовий департамент відзначав, що реалізація раків через Краків, який знаходився ближче до західних кордонів Галичини, у літній період досягала піку (біля 2,5 тони), транзитом тут проходило по 500 і більше кошиків раків в день [1134, с. 20].

Статистичні дані торгівлі раками свідчать, що у 1896 році головним чином їх експортували до Німеччини (на суму 265650 зол.), Італії (15500 зол.), Швейцарії (11800 зол.), Румунії (8000 зол.), Франції (1000 зол.). Найбільше раків виловлювали у річках Збруч, Буг та ставках Ходорова та Добровлян. Раків, виловлених на річці Буг, відправляли до Львова, а звідти – до Німеччини [1135, с. 28].

Дослідники вважали, що Галичина має великий природний потенціал, але через брак відповідних високотехнологічних господарств вона не могла у повній мірі використати його і «збирала лише те, що дала природа» [1136, с. 52 – 54].

Відсутність відповідної правової культури у Галичині у поєднанні з неконтрольованим експортом раків спричинило їх здорожчення. Через привабливі ціни на раки часто порушувалось рибальське законодавство, а саме: терміни вилову та розміри раку [1137, с. 34]. Так, якщо у річці Верещиці біля Львова у 1880 році можна було ще виловити багато раків і ціна за копу становила 20 центів, то вже у 1884 році вартість раків зросла до 2-4 центи за

штуку [1138, с. 124]. Проте, не лише браконьєри порушували законодавство щодо охорони раків, але й торгівці, які вдавались до махінацій. Імпортуючи незначну кількість раків з Росії, вони в подальшому додавали раки, виловлені у Галичині, декларували, їх як російський завіз, уникаючи сплати податків та завдаючи шкоди популяції раків у Галичині. Галицьке намісництво направило через це до фінансової дирекції Галичини лист від 21.12.1897р L. 86451 «У справі охорони раків», в якому вимагало запровадити відповідні сертифікати походження для раків [340, с. 5]. Для врегулювання питання торгівлі раками з Росією Галицька фінансова дирекція видала розпорядження від 4 січня 1898 року L. 130830 усім митницям Галичини, що стосувалось торгівлі раками у містах Белз та Підволочиськ, через які імпортували російські раки в охоронний час. Увага була зосереджена на контролі кількості закуплених у Росії раків та їх їх експорту у країни Європи.

Для захисту своєї продукції німецькі рибалки домоглись встановлення мита на раки, яких завозили з Австро-Угорської імперії до Німеччини. Хоча це не сприяло вільній торгівлі, але мало вплив на збереження популяції раків у Галичині. А от Краківське рибальське товариство, лобіюючи інтереси рибоводів Галичини, неодноразово ставило питання про відміну ввізного мита на раки до Німеччини [343, с. 121].

Через те, що Австро-Угорська імперія і Галичина, зокрема, не могли забезпечити відповідній на той час технологічний рівень розведення риби, це зумовило її здорожчення. Найбільше, чим могла на той час похвалитись Галичина, був лосось, виловлений у Віслі та Пруті [1048, с. 68 – 70]. Але за межами Галичини вартість риби в інших країнах була дорожчою. Тож відповідно до об'єктивних законів економіки товар перетікав на ринки, де його можна дорожче продати. Так, Галицький карп експортували до Нідерландів [1139, с. 32]. Також за високі смакові якості лина, щуки, а особлива коропа їх також експортували до Швейцарії [1140, с. 202]. Спеціалізована галицька рибальська преса відзначала великий попит на форель у Німеччині та інформувала про доцільність її експорту, так як ціна форелі там сягнула 3,60 золотих за 1 кг [1141, с. 25].

Найбільше риби до Австро-Угорської імперії ввозили з Росії. В основному це була свіжа риба. Зокрема, у 1896 році до Австро-Угорської імперії з Росії ввезено риби на суму 988725 золотих, до Румунії – 383175 золотих, Німеччини – 277865 золотих, Італії – 174450 золотих.

Основними постачальниками морської риби до Австро-Угорщини були Німеччина, яка у 1896 році поставила товару на суму 913560 золотих, та Італія – на суму 358740 золотих. Найбільше оселедця постачали Англія, Німеччина, Норвегія, Швеція і Нідерланди, тріску – Норвегія, Німеччина, Нідерланди та Італія, інші види риби – Англія, Норвегія, Росія, Румунія, Німеччина. Найбільшим постачальником ікри була Росія [960, с. 13 – 16].

Звісно, що для захисту своїх внутрішніх ринків держави застосовували механізми державного регулювання ринку риби. Кожна держава, яка сама виробляла надлишкову продукцію, захищала свої ринки митом від ввезення з інших країн. Так, Німеччина, яка славилась виловом риби з морів та виготовленням оселедців, щоб захистити внутрішній ринок рибної продукції, ввела у 1901 році мито на ввезення до Німеччини з Австро-Угорської імперії живих коропів у розмірі 15 марок за центнер риби.

Таку звістку експортери риби сприйняли з незадоволенням і зазначали, що такі дії Німеччини спрямовані на знищення рибної галузі Австрії. Більше того, журнал «Окульник» – орган Краківського рибальського товариства розповідав про інформаційну війну, що вибухла у Німеччині: «Багато фахових журналів, що виходять у Німеччині, подають фальшиву інформацію про те, що у Галичині розповсюджене інфекційне захворювання коропа і ввезення його до Німеччини є небезпечним» [466, с. 232].

Крім високого ввізного мита, запровадженого Німеччиною, надзвичайно довгою і забюрократизованою стала процедура проходження митного оформлення, що спричиняло псування риби, яку ветеринарні лікарі бракували і взагалі не пропускали через кордон. Більше того, Німеччина зобов'язала своє консульство у Львові проводити ветеринарну експертизу риби та раків, яких експортували з Галичини [1142, с. 5].

Зрозуміло, що галицькі рибалки шукали вихід з цієї ситуації, переорієнтовуючи продаж риби в інші країни. Лунали пропозиції спорудити за кошт держави консервний завод по переробці риби, так як консервна продукція, що ввозилась з Істрії (Хорватії), мала добрий попит, наприклад: консерви сардин, які в народі називаються «Москаликами». Але все ж таки найбільші сподівання були пов'язані з тим, що уряд Австрії домовиться із Німеччиною про відміну ввізного мита.

Для покращення товарообігу риби було прийнято звернення до уряду, щоб знизити ціни на перевезення риби колією і покращити умови перевезення. Одна з проблем полягала в тому, що контролювати вагу риби у бочках з водою було важко, а при переважуванні риби поза водою вона задихалась. Крім того, звучала вимога, щоб укласти міждержавні угоди про продаж риби [466, с. 232].

Для врегулювання двостороннього конфлікту, що виник між Австрією та Німеччиною через експорт риби, 21 листопада 1901 року відбулась нарада в центральному австрійському закладі з охорони інтересів рільництва і лісівництва у справі регулювання мита на рибу. На думку всіх присутніх на нараді, мито, встановлене Німеччиною, негативно впливав на торгівлю рибою. Було прийнято звернення до австрійського уряду з вимогою провести переговори щодо скасування мита, а у випадку відхилення Німеччиною цієї пропозиції запровадити подібні мита на ввезення риби з цієї країни. Австрія також вела агітацію щодо повної заборони ввезення замороженої рибної продукції через її шкідливість для здоров'я, а основним постачальником мороженої продукції була саме Німеччина [1143, с. 50].

Проте Німеччина не була єдиною у введенні ввізного мита. Слідом за нею рішенням від 26 січня 1903 року Росія також запровадила ввізне мито на рибну продукцію – 27 копійок за пуд риби [1144, с. 164].

Краківське рибальське товариство виступило з ініціативою до уряду, щоб торгівля рибою між Австрією та Німеччиною була вільною. На думку товариства, «потрібно запровадити мито на експорт до Австрії риби з Румунії та Росії, а в майбутньому – з Сербії та Італії. У цих країнах географічні та економічні умови були кращими ніж у Австрії, тому й риба у них була

дешевшою. Гальмом експорту риби з Австрії є висока вартість перевезення колією» [1145, с. 130].

Через загострення ситуації, з експортом риби у Німеччині це питання у 1902 році розглядалось на парламентській комісії. В результаті було прийняте звернення до німецького парламенту, в якому відзначався негативний вплив встановлення Німеччиною мита на рибу на її споживання [1146, с. 136]. Проте «Німецьке рибальське товариство», обстоюючи власні меркантильні інтереси – недопущення конкуренції на внутрішньому німецькому ринку риби, звернулось у свою чергу уряду Німеччини, з вимогою щоб мито було підвищене з 15, до 25 марок [1147 , с. 7].

Різноманітні мита та податки значно здорожували рибну продукцію. Так, у статті «Чи оплачується продавати форель у Парижі» 1904 р. детально описані всі ціноутворюючі перипетії на форель. По перше, щоб продавати рибу на Паризькому ринку, потрібно було навести ділові контакти із тамтешніми торговими представниками. Найбільшим попитом у Парижі користувалась озерна форель ціною від 8 до 13 франків за 1 кілограм, меншим – річкова форель ціною від 5,5 до 8 франків за 1 кг. Якщо у Львові купити 1 кг форелі за 5 франків, то один франк витрачається на різні податки, мита та збори. Крім того, при продажі у Франції риби потрібно було сплатити галицьким риболовам мито за 100 кг риби у розмірі 30 франків у державний фонд, міський акциз – 40 франків, 8% комісійних – за вартість пересилки. 1% відсоток риби дорогою всихав і риба зменшувалась у вазі. Порада для торговців містила наступну інформацію: кращі торги у Парижі відбувались у п'ятницю, суботу і неділю; найоптимальніше пакувати у посилці по 50 форелей до ящика з льодом [608, с. 188]. Наприкінці XIX століття під час різних святкувань гості та мешканці Парижа (3800000 осіб) з’їли 575 тонн риби, що показує, яким великим попитом користувалась риба [1148, с. 3].

На початку XX ст. Париж в рік споживав 11 тис. оленів та козуль, 200 кабанів, 253 тис. зайців, 500 тис. куріпок, 40 тис. перепілок, 1,2 млн. голубів, 860 тис. диких качок, 3,25 млн. диких кроликів, 6,8 млн. різної пернатої дичини,

22,4 млн. кг риби. З дичини лише 20% добували у Франції, а 80% експортували з Австрії, Німеччини, Росії, Іспанії, Голландії [1041, с. 248].

Для врегулювання харчового балансу в Австро-Угорській імперії було видано розпорядження Міністра внутрішніх справ, фінансів, торгівлі і рільництва «Щодо заборони експорту» від 9 лютого 1915 року. Відповідно до цього розпорядження було заборонено експортувати не лише рибу, але й каву, чай, паприку, збіжжя, рис, муку, картоплю, сало, м'ясо дичини, хліб і мучні вироби [330, с. 49 – 53].

Рибна продукція займала у Галичині досліджуваного періоду чільне місце. Площа ставків, на яких ефективно велось рибальське господарство, складало 4798,7 га, тоді як на примітивному рівні рибальське господарства велось на площі водного дзеркала у 8418,1 га. На цих ставках рибу не годували, а їх вилов здійснювався шляхом спускання води кожні 3-4 роки. (Детальніше про стан рибного господарства у Галичині подано у додатку РБ).

То ж зважаючи на те, що місцеві товаровиробники через низьку ефективність не були в стані забезпечити у достатній кількості рибною продукцією місцевий ринок, за його насичення взялись торгівці. Найпопулярнішою продукцією рибальства у 80-тих роках XIX століття став солений оселедець. Це відбувалось з двох причин: він був дешевий, а Австро-Угорщина мала доступ лише до Адріатичного моря, в якому його не виловлювали [179, с. 38]. Статистика свідчила, що в цей період у Галичину імпортували щорічно в середньому біля 62500 бочок оселедця, вартість кожної була 30 золотих. Вартість спожитих оселедців обрахували у 1875000 злотих. Головними споживачами були селяни, так як оселедець був у два рази дешевшим за будь- яку рибу, що реалізовували живою на Галицьких ринках. В середньому імпортували 315864 кг сушеної риби загальною вартістю 63172 золоті (по 0,20 злотого за кг), 20220 кг копченої та маринованої риби загальною вартістю 10110 золотих (по 0,50 золотого за кг). В загальному Галичина імпортувала за рік риби на суму 1948282 золотих [1048, с. 68 – 70]. Так, у 1883 році Галичина імпортувала 2861519 кг риби, 82 % від усієї імпортованої риби становили солені оселедці (2331761 кг). Головним чином оселедці імпортували

з Німеччини та Росії. Свіжої риби було імпортовано 115527 кг (4 %), соленої риби (крім оселедців) – 388 419 кг (13 %) та консервованої риби – 8799 кг (1 %) [1149, с. 132].

Експерти рибної галузі зазначали, що низький технологічний рівень розведення риби не давав можливості Австро-Угорській імперії, і Галичині зокрема, ефективно розводити рибу, що й зумовлювало її дорожнечу. А відповідно до об’єктивних законів економіки товар перетікає на ринки, де його можна дорожче продати. Зокрема, якщо проаналізувати торгівлю між Австро-Угорщиною та Німеччиною, бачимо, що у 1891 році з Німеччини до Австро-Угорщини експортовано 8542 тонн риби, при чому 5285,5 тони – до Галичини, що становило 61% від всього експорту риби з Німеччини. Галичина, у свою чергу, експортувала до Німеччини лише 45,2 тони риби, що становило біля 1% від імпорту. Слід відмітити, що в наступних роках розбіжність між експортом та імпортом риби до Галичини з Німеччини скоротилась у десять разів (Детальніше у додатку СБ).

Перевищення імпорту риби над експортом до Австрії склало у 1899 році 8233 ц, 1900 р. – 15996 ц, 1901 р. – 22746 ц, 1902 р. – 22818 ц. Тож лише за ці чотири роки риби було імпортовано на 2390430 крон більше ніж експортовано. Крім низького технологічного рівня ведення рибного господарства австрійські рибалки відзначали, що експорт риби з Австро-Угорщини гальмується високими тарифами залізниці: в Австрії за перевезення одного вагону на відстань 300 км необхідно сплатити 360 крон, тоді як у Німеччині – 230, Румунії – 260, Росії – 230 [1127, с. 61].

У 1910 році Австро-Угорщина імпортувала 3885 ц живого коропа тоді як експортувала – 24087 ц. В подальшому імпорт коропа Австро-Угорщиною зростає. Так, у 1911 році Австро-Угорщина імпортувала 4189 ц коропа, при чому з Німеччини, імпортовано 138 ц, тоді як з Румунії – 2771 ц, а Росії – 1118 ц. В 1913 році імпорт живого коропа зменшився до 1896 ц, в тому числі: з Німеччини – 56 ц, Румунії – 444 ц, Росії – 1348 ц.

У 1910 р. Австрія ввезла 27051 ц битої прісноводної риби, а вивезла лише 5173 центнери. Найбільше цих видів риби експортували до Австро-

Угорщини Румунія (12627 ц), Німеччина (3012 ц), Росія (9208 ц) - в основному мороженого судака і лосося. Італія в основному експортувала до 1478 ц вугра.

Якщо імпорт прісноводної риби зменшувався, то в той же час імпорт морських видів риби щороку зростав. Зростає щороку і споживання морських видів риби у Австрії. Якщо порівняти імпорт морських видів риби Австро-Угорщиною у 10-тих роках XX ст. та 80-тих XIX ст., то він зріс в середньому у десять разів. Основним постачальником морської риби залишалась Німеччина (дивись додаток ТБ).

Слід відмітити, що Австро-Угорщина мала доступ лише до Адріатичного моря, яке малопродуктивне на морську рибу та оселедець. Тому морської риби експортували дуже мало – від 4 до 6 тис. центнерів. У 1913 році Австро-Угорська імперія ввозила риби на суму 21597267 крон, а вивозила - на 2726190 крон. Негативний баланс експорту над імпортом становив 18871077 крон, а в процентному відношення експорт до імпорту складало лише 12,6 %.

Але ринок Німеччини потребував прісноводних видів риби. Тож якщо Німеччина, яка найбільше експортувала до Австро-Угорської імперії оселедців, у свою чергу, найбільше імпортувала з Австро-Угорської імперії коропа (дивись додаток УБ).

Вартість імпортованого до Німеччини коропа в рік становила від 1926960 до 1768765 крон. Також Австрія експортувала й інші види риби до Німеччини, в основному це був лин (3674 ц вартістю 514360 крон, 1913 р.). Також одним із важливих видів риби, які ввозила Німеччина, була жива форель з Данії. (Дані статистичного довідника уряду Німеччини про імпорт та експорт рибної продукції Німеччини за 1913 рік (див додаток ФБ).

З поданих статистичних даних бачимо, що значну частину риби, яка потрапляла на німецький ринок, була імпортованою. Всього у 1913 році Німеччина імпортувала риби на 141 млн. марок, а експортувала – 15,4 млн. марок [1150, с. 92 – 95].

Відомо, що у тогочасному рибному промислі велике значення мали п’явки, яких використовували у медицині. То ж Австро-Угорщина крім риби у великій кількості закуповувала п’явки. Їх основними постачальниками були

Греція, Сербія, Туреччина, Бельгія, Німеччина. У 1892 році було завезено п'явок на суму 182 тис. золотих, у 1893 р. – 107525 зол., у 1894 р. – 79500 зол., у 1895 р. – 64000 зол., у 1896 р. – 73000 зол [42, с. 64].

Визначальним для експортно-імпортних операцій було нормативно-правове забезпечення. Зокрема, у Законі Австрії «Про мито» (1868 р.) визначалось, що за імпорт 1 центнера риби слід було сплатити 1,5 золотих, таку ж суму потрібно було сплатити за одну корову. Не обкладались митом телята, свині, коні, дичина [315 , с. 137 – 139]. У Законі «Про ввізний митний тариф Австро-Угорщини» від 25 травня 1882 року, ставка сплати мита за імпорт 100 кг риби, раків та слимаків становила один золотий, в той час як за 100 кг битого м'яса сплачували 6 золотих, за 1 голову бика – 4 зол., корови – 3 зол., вівці – 0,5 зол., свині – 3 зол [316, с. 119 – 130]. Така ж сума за імпорт риби була визначена у законі Австро-Угорщини від 25 травня 1892 року «Про загальний митний тариф Австро-Угорщини» [11, с. 119 – 132].

В окремих випадках для врегулювання експортно-імпортних відносин укладались міждержавні торгові договори (трактати), у які окремо врегульовували розмір мита. Зокрема, торговий трактат від 24 березня 1870 року, укладений між Австро-Угорською монархією та Іспанією, врегульовував питання торгових відносин при торгівлі рибою [321, с. 375].

Аналогічний торговельний договір був укладений між Австро-Угорською монархією та Італією 27 грудня 1878 року. Австрією він був ратифікований 28 січня 1879 року, а італійською стороною – 30 січня 1879 року. Сторони домовились про умови торгівлі між країнами, зокрема і про вартість мита на конкретні види товарів. Торгівля свіжою рибою, раками, слимаками проходила без сплати мита, тоді як за торгівлю морською рибою необхідно було сплатити 3 крони за кожні 100 кг. Таку ж суму потрібно було сплатити при торгівлі свійськими тваринами. Але харчова продукція оподатковувались по вищій ставці. Так, за переміщення через кордон 100 кг ковбаси мито становило 16 крон, а сиру – 4,4 крони [322, с. 69 – 75].

Австрійський закон від 13 лютого 1906 року «Про встановлення вартості мита» визначав ставку мита для всіх країн Австро-Угорської імперії. Зокрема,

за імпорт 100 кг риби або раків потрібно було сплатити 10 крон. Не обкладалась митом жива дичини – копитні і пернаті. За 100 кг битих пернатих накладалось мито – 25 крон, а за 100 кг живих – 8 крон. За 100 кг битої дичини потрібно було сплатити 20 крон [317, с. 40].

Крім мита міста накладали споживчий податок. Відповідно до Закону від 22 грудня 1910 року «Стосовно зміни споживчого податку» за реалізацію 100 кг риби необхідно було сплатити 6 крон,1 голови оленя – 7 крон, дикого кабана (понад 17 кг) – 6 крон, зайця – 30 геллерів, за 100 кг оленини – 8 крон, м’яса іншої дичини – 12 крон, за реалізацію фазана, глухаря, тетерука – 80 геллерів, рябчика, дикої гуски, вальдшнепа, дикої качки – 40 геллерів, куріпки, бекаса – 20 геллерів, водної курки, дикого голуба – 10 геллерів, дрозда, перепілки – 4 геллери, за 100 кг риби – 8 крон [12, с. 451 – 455].

Виходячи з власних інтересів, рибалки не були зацікавлені у імпорті рибної продукції на внутрішній ринок. Одним із найактивніших товариств, яке лобіювало інтереси рибалок, було «Крайове рибальське товариство» [1151, с. 42 – 45]. Для обмеження імпорту мороженої риби воно звертало увагу влади на шкідливість для здоров’я споживання мороженої риби [1152, с. 4]. Нагодою для інформаційної компанії проти імпорту замороженої риби стало масове отруєння юристів на банкеті після проведення їхнього з’їзду. У зверненні до влади товариство відзначало, що споживання російського судака вже апріорі несе загрозу для здоров’я, так як його виловлюють в азійській частині Росії і для його транспортування необхідно багато часу, за який він псується. Відзначалось, що галицький короп за харчовими якостями не поступається російському судаку, а його споживання є лише данина моді [1153, с. 155 – 156].

Для зменшення імпорту риби з Німеччини товариство вимагало підвищення мита для німецьких експортерів, відзначаючи, що імпорт дешевої морської риби унеможливлює розвиток рибальства у Галичині. Також товариство лобіювало відміну сплати мита при імпорті кормів для риби, зменшення тарифів на залізничні перевезення та акцизного податку при реалізації риби з 15 крон 60 геллерів за 100 кг до 2 крон та 60 геллерів тобто, до рівня, що встановлений при реалізації імпортованої з Німеччини морської риби

[1154, с. 143 – 144]. Товариство сприяло імпорту раків та риби до Галичини з метою відсвіжування крові [1155, с. 130].

Висновки до Розділу 4

Встановлено що з 1878 року виходив часопис «Łowiec» виходив як друкований орган Галицького мисливського товариства. Видання часопису припинилось разом з ліквідацією товариства у вересні 1939 року з приєднанням західноукраїнських земель до складу УРСР. На його сторінках друкувались матеріали, в яких утверджувалась культура полювання, раціональне ведення мисливського господарства, інформувалось суспільство про діяльність Галицького мисливського товариства, охорону природи. Подавались матеріали з мисливських походів багатих мисливців в інші частини світу, в яких висвітлювалось як загальну культуру тамтешніх народів, так і особлива увага приділялась мисливській культурі взагалі. Друкований орган «Łowiec» був знаряддям товариства для лобіювання статутних цілей товариства в запровадженні раціонального ведення мисливства, відстоював інтереси мисливців, орендарів мисливських угідь перед органами державної влади, сільським населенням, так як мисливські тварини завдавали їм значних збитків.

Для досягнення найбільш сприятливих для мисливства політичних цілей щодо правового регулювання мисливства необхідно було проводились широкомасштабні пропагандистські заходи про його роль в економіці та соціальному розвитку країни. Для цієї мети використовувались випуск друкованої продукції (журналів, плакатів, книжок), проведення конкурсів, а найбільший резонанс мало організація виставок. Організація виставок в галузі мисливства та рибальства була започаткована з кінця ХІХ віку. Організована у 1910 році у Відні виставка мала міжнародне значення і отримала назву «Першої міжнародної мисливської виставки». Хоча її головною ціллю була пропаганда мисливства, проте іншою причиною організації було святкування вісімдесятиріччя монарха Австро-Угорської імперії Франца Йосифа І, який, як відомо, був вправний мисливець. Він лише на протязі 36 років свого життя, а саме з 1848 по 1884 рік вполював з копитних тварин: 1570 серн, 1279 кабанів,

807 оленів, 922олениць, 377 козуль. На честь дня народження монарха влаштовувались пишні полювання за участю керівників інших держав, на яких ухвалювали в тому числі і політичні рішення.

Встановлено що наприкінці XIX століття у Галичині розвивалась рибальська освіта, і органи державної влади намагались використовувати позитивний досвід європейських країн у цій сфері. Стає зрозумілим, що ефективне ведення рибальського господарства можливе лише з використанням наукових інновацій, які спроможні втілити кваліфіковані спеціалісти. З кінця XIX ст. у Галичині з метою підготовки фахівців у галузі рибальського господарства було організовано низку навчальних закладів та короткотермінових курсів, які, як правило, мали тематичне спрямування. Великих зусиль до організації навчання у Галичині досліджуваного періоду доклало Крайове рибальське товариство та його керівники М. Новицький та З. Фішер, а також Краківське рільниче товариство. Головним навчальним закладом з підготовки спеціалістів у галузі рибальства у Галичині були кафедра зоології Ягеллонського університету, сількогогосподарської академії у Дублянах, Львівської ветеринарної школи, молодша лісова школа у Болехові, рільнича школа у Дублянах.

Встановлено що у Галичині, починаючи з XIX століття, над польською мисливською термінологією тяжіє німецька мова, оскільки місцеві мисливці переймають німецькі способи полювання, німецькі назви та визначення, послуговуються німецькими підручниками з мисливства. Навчання лісників та єгерів ведеться, за невеликим винятком німецькою мовою. Прогресивно та патріотично настроєна польська мисливська верхівка об’єднується у мисливські товариства та бачить своє завдання у збереженні та створенні польської мисливської термінології, виданні польських термінологічних мисливських словників та підручників, сприяє та фінансує видавництво друкованих мисливських періодичних видань польською мовою, оскільки розглядає мисливську мову у якості самобутності та самоідентифікації нації. Не зважаючи на труднощі, XIX століття залишило солідні праці, які стосуються польської мисливської термінології.

Встановлено, що за період з кінця XIX – початку XX ст. добування пернатої дичини збільшилось. Найефективніше ведення мисливського господарства по пернатій дичині спостерігалось у таких провінціях імперії, як Чехія, Моравія, Сілезія. Порівняння щодо добування пернатих на території Івано-Франківської області та в Австрійській імперії складається не на користь сучасності. Відповідно залишається актуальним досвід ведення мисливського господарства в Австро-Угорській імперії кінця XIX – початку XX ст. в умовах сучасної України.

Встановлено, що мисливські види пернатої дичини користувались на ринках Галичини та Європи високим попитом. Вартість м'яса пернатих у порівнянні з м'ясом диких копитних тварин була у 5-7 разів вищою. Загалом вартість пернатої дичини в Європі була вищою, ніж у Галичині, що зумовлювало її експорт та підвищувало ціни на внутрішньому ринку. Особливо цінувалась дичина у Франції, де вартість 15 фазанів дорівнювала вартості 1 дикого кабана. Споживання дичини мало сезонний характер, найнижчий рівень припадав на березень-травень, а найвищий – на вересень-листопад. Позитивно на торгівлю дичиною вплинув науково-технічний прогрес, при якому м'ясо дичини можна довгий час зберігати в охолодженому вигляді. Це дало можливість знівелювати сезонне подорожчання дичини. У порівнянні з країнами Європи, в Галичині споживання пернатої дичини було в десятки, а по деяких позиціях у сотні разів нижчим.

Встановлено, що у порівнянні із свійськими тваринами у Галичині дичина цінувалась вище за харчовими якостями, ніж м'ясо свійських тварин. Виявлено, що з метою фальсифікації дичини свійських тварин годували природним лісовим кормом, або на деякий період їх переводили в ліс. Деякі мисливці полювали на нетрадиційні види пернатих, таких як ворони, з метою їх споживання.

Аналіз цін на дичину показав, що великим попитом у Галичині користувалась зайчатина. З копитних тварин найдорожчим було м'ясо козулі. У порівнянні з копитними видами тварин м'ясо пернатої дичини було дорогим. Зокрема, вага живої маси вальдшнепа сягала 400 г. За гроші, сплачені за нього,

можна було купити 2 кг м’яса дикого кабана середньої якості. Найдорожче реалізовували фазанів, а найдешевше – диких качок та перепілок. Серед копитних найбільше цінувалось м’ясо козулі, яке було у два рази дорожчим за оленину. Великий вплив на ціну мав вік тварини. Так, м’ясо старого кабана було у 2-3 рази дешевшим за молодого, тоді як у оленя цей показник не перебільшував 1,5 рази. У порівняння зі Львовом ціни в європейських країнах на дичину були у 2-3 рази вищими. Встановлено, що велике значення для якості м’яса того чи іншого виду тварин мало також місце та спосіб їх добування. Великий вплив на смакові властивості продукції, приготовленої з дичини, мали й спосіб обробки туші, підбір приправ, вправність кухарів.

Важливу роль для Галичини відігравав експорт риби та раків. Особливо на зарубіжних ринках цінувались короп та раки. Основною країною для експорту рибної продукції з Галичини була Німеччина. Серед факторів, що сприяли експорту рибної продукції – її висока ціна на ринках Європи та кулінарні смаки європейців. Для стримування експорту рибної продукції з Галичини європейські країни запроваджували високі мита та здійснювали сумнівні маніпуляції з якістю продукції.

Встановлено, що експорт дичини значно перевищував імпорт. Основними чинниками, які спонукали до експорту дичини, був великий попит на неї і відповідно висока ціна у країнах Європи. Найбільше дичини експортували до Франції, Німеччини, Англії, Швейцарії, а імпортували з Німеччини, Росії, Італії. Одним із чинників, що негативно впливав на експорт дичини, була висока ціна залізничних перевезень.

Особливо на зарубіжних ринках цінувалась перната дичина. Державне регулювання експорту та імпорту дичини було зосереджене на контролі за якістю дичини та оплатою мита. Розмір податку в Галичині за реалізацію дичини залежав від її виду. Вартість оподаткування пернатої дичини була вищою за свійських пернатих.

Встановлено, що галузь мисливського господарства Галичини досліджуваного періоду продукувала не лише велику частину харчової продукції, але й хутро та шкіру. Шкіра та хутро становили п’яту частину від

всієї продукції мисливської галузі. У Галичині велика кількість підприємств з вичинки дичини та реалізації знаходилась у Львові. Найвищу вартість серед хутрової продукції мало хутро видри, куниці, лисиці. Географічне та природне становище сприяло добуванню хутрових видів мисливських тварин, що мало велике економічне значення.

РОЗДІЛ 5
СУБ'ЄКТНІСТЬ ТА СФЕРИ ВПЛИВУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА КОРИСТУВАННЯ ТВАРИННИМ СВІТОМ

5.1. Гуманітарні аспекти

Гуманітарні аспекти публічного управління Галичини торкаються власне ідеології державотворення, до якої входить розвиток специфічної термінології, культури виробництва, ментальності осіб, які займались мисливством та рибальством, впливу релігії на формування законодавства у сфері використання тваринного світу, етнічних аспектів тощо.

Полювання є колективним видом відпочинку, на якому взаємодіють особи з різним соціальним статусом, а процеси добування дичини передбачають різні ролі мисливців, як то загінка, чатування на номері, які за потенційністю добування дичини мають різні статуси. Таким чином гуманітарна складова публічного управління у сфері використання тваринного світу посідає вагоме місце. Одним з його проявів є нормативне регулювання рольової участі мисливців на полюванні, а саме: виставлення на номери, загінка тощо. Спочатку у звичаєвих нормах, а в подальшому законодавчими актами через жеребкування визначалось місце мисливця на полюванні. Такий підхід у публічному управлінні давав змогу нівелювати використання соціального статусу учасниками полювання для обрання для себе кращого місця під час колективного полювання. Вважаємо, що позитивним кроком публічного управління є регулювання права власності на дичину, коли до неї стріляли одночасно декілька мисливців, або після пострілу одного мисливця вона не зупинялась, а її в подальшому добував інший. Був визначений чіткий алгоритм, який визначав право власності мисливців, які мали відношення до добутої дичини і в той чи інший спосіб до неї стріляли. Якщо до згоди не дійшли, то за вирішення проблеми брався мировий суд, який складався з загальновизнаних авторитетів мисливського товариства. Позитивним було те, що судді повинні були вирішувати конфлікт не на власний розсуд, а за чітко визначеним алгоритмом: якщо по дичині стріляли кілька мисливців, то вона ставала

власністю того мисливця, після пострілу якого вона впала. Винятком у розподілі права власності були дикий кабан, вовк, ведмідь і рись, які присуджувались мисливцю, що зробив перший влучний постріл. Якщо ж і судді були не в стані вирішити конфлікт, то дичина ставала власністю товариства. Такий підхід до вирішення конфліктів між мисливцями вважаємо позитивним, так як він нівелює міжособистісні образи між мисливцями та дозволяє зберегти позитивний емоційний дух у мисливському колективі при проведенні полювань.

Слід відмітити, що й правила проведення полювань у значній мірі грунтувались на принципах соціальної справедливості при розподілі добутої дичини на колективних полюваннях. Кожен успішний мисливець з колективу, який добув більшу кількість дичини, повинен був поділитись нею з менш влучним мисливцем. Такий підхід публічного управління до проведення полювань, на наш погляд, сприяв більш оптимальній організації відпочинкового процесу, так як нівелював негативну емоційну складову в осіб, які нічого не вполювали, і часто це могло статись через старість, хвороби тощо. Також на раціональне використання тваринного світу позитивно впливало й мотивування мисливських охоронців при добрих результатах на полюванні. У правилах внутрішнього розпорядку багатьох мисливських товариств були конкретно визначені кошти за конкретно добуті тварини в розрізі видів дини, які мисливці повинні були сплатити мисливським охоронцям як премії [236, с. 55]. Громадські мисливські організації з метою збереження дичини застосовували штрафи до мисливців, які здійснювали промахи на полюванні, а особливо, коли поранена дичина після поранення не була добутою. Отже, такий підхід публічного управління вмотивовував мисливців вдосконалювати вправність у стрільбі, що, в свою чергу, зумовлювало ефективне використання тваринного світу.

Позитивним фактором публічного управління Галичини є те, що претендент на отримання мисливського білету, який був обов’язковий для проведення полювання мав не лише сплатити певну суму коштів, але відповідати певним соціальним, майновим, фізичним критеріям. Зокрема, не

мав право отримати мисливській білет малолітній, так як поводження зі зброєю та навики полювання потребують певних знань та досвіду; особам, які не мали постійного заробітку або користувались соціальною допомогою, яку отримували з державного бюджету, а полювання вважалось елітним видом відпочинку; психічнохворим та алкоголікам, так як поводження із зброєю потребує стійкої психіки; особам, які не мали дозволу на право носіння зброї, або менше як п’ять років тому відбули покарання за злочин проти особи або майнові злочин, які упродовж двох років були покарані за повторне порушення вимог щодо охорони звірини – що служило додатковим покаранням і мотивувало громадян Галичини не порушувати законодавство. Сучасне українське законодавство не містить таких вимог щодо отримання посвідчення мисливця, як судимість, отримання соціального захисту, постійної зайнятості тощо, що негативно позначається на стані використання тваринного світу.

Законодавство Галичини накладало й певні обмеження на торгівлю дичиною у релігійні свята. Аналіз публічного управління показав, що на правила торгівлі продукцією тваринного світу аналогічно, як і на правила полювання, також впливали *секуляритивні* політичні тенденції, які проявлялись у поступовому зменшенні термінів заборони торгівлі дичиною та рибою до повного дозволу їх реалізації у релігійні свята. Аналіз законодавства показав, що дичину дозволялось у свята реалізовувати менше часу, ніж свійських тварин. Пояснення цьому було те, що дичина вважалась делікатесною продукцією, тоді як м’ясо свійських тварин мало лише харчове значення. Крім реалізації дичини та риби політика публічного управління Галичини регламентувала обмеження роботи закладів у релігійні свята, які їх переробляли, тим самим уможливлюючи працівникам закладів дотримуватись релігійних заповідей та відновитись фізіологічно.

Виявлено, що релігійні чинники мали велике значення та вплив на публічне управління Галичини не лише при регламентації ведення мисливського та рибальського господарства, але й при споживанні дичини. Зокрема, великий позитивний вплив на економічний розвиток рибальства мала єврейська релігія, яка особливим чином мотивувала споживати багато риби, а

особливо – у святкові дні. Але, з іншої сторони, цей позитивний вплив єврейської культури нівелювався розвитком рибальського браконьєрства. Більше того, негативний вплив на економічний розвиток сфери використання тваринного світу Галичини мала єврейська монополія на торгівлю рибою, яка, у свою чергу, призводила до здорожчання риби та демотивовувала осіб інших національностей займатись рибальським промислом. На публічне управління та економіку Галичини у сфері використання тваринного світу також мала вплив християнська релігія а саме: різко збільшувалось споживання риби під час Великого та Різдвяного постів. Виявлено чітку тенденцію збільшенням споживання риби у грудні-лютому, а найменше – у серпні. У період, коли не було посту, заможні верстви населення споживали мало риби, а такі соціальні верстви, як селяни, в основному споживали дрібні види риби або такі, які користувались малим попитом.

Встановлено, що мисливці в основному були христистиянами, так як визнавці віри Мойсея не займались цим промислом. За покровителя вони обрали Святого Губерта, який був єпископом, а до переходу у духовний сан – мисливцем. Відомо, що багато мисливських товариств носили ім'я святого Губерта, зокрема, у Ріпному, Львові, Станиславові, Жовкві.

Слід сказати, що християнська мораль мала домінуючий вплив й на формування правового регулювання мисливського законодавства Галичини, Австро-Угорської монархії та країн Європи. Виявлено, що публічне управління Галичини базувалось на законодавстві яке відображало наступні вимоги християнської моралі: святкування неділь та релігійних свят, виконуючи вимоги четвертої заповіді Божої – «Пам'ятай день святий святкувати: шість днів працюй і роби в них усі діла свої, а день сьомий – свято Господу Богу твоєму», і відповідно до Галицького Мисливського Закону 1897 року (стаття 41) заборонялось полювати у неділю та великі релігійні свята [16, с. 27].

Встановлено, що хоча за християнськими канонами (догматами) будь-яка робота у неділю і в християнські свята не дозволялась, але на практиці мисливці несхвально ставились до виконання цієї Божої заповіді і, лобіюючи свої інтереси, домагались її відміни, так як у робочі дні вони займались своєю

професійною діяльністю й не могли проводити полювання. Аналіз їхніх вимог дає підстави стверджувати, що їхня поведінка базувалась на фарисейській моралі. З ноткою лукавства товариства, які носили ім'я Святого Губерта, маніпулювали законодавством, трактуючи його з корисною метою, звертаючи увагу влади на те, що законодавство не дає відповіді на питання, які свята і яких віросповідань слід вважати великими (єврейські, католицькі, євангелістські, православні) у такій багатонаціональній та багатоконфесійній країні. Крім того, на свою користь трактували прогалини у законодавстві, які не пояснювали, кому заборонено полювати: мисливцям, нагоничам чи власникам землі, на якій знаходяться мисливські угіддя. Мисливці аргументували свою позицію ще й тим, що вони своєю поведінкою на полюванні нікому не шкодять. Водночас вони погоджувались з тією нормою законодавства, що коли б мисливці відволікали місцеве населення для організації нагінок, то такий вид полювання потрібно було б заборонити [93, с. 52]. Й навіть, коли їхні плани щодо відміни права полювання у святкові дні не знайшли підтримки у Галицькому сеймі, вони намагались внести зміни, відповідно до яких забороняється полювати у ранішні години, коли йде Служба Божа, але тогочасна політика публічного управління не підтримувала аргументацію мисливської спільноти і не дозволила реалізувати такий план [274, с. 85 – 88].

Хронологічний аналіз публічного управління показав, що з розпадом Австро-Угорської монархії суспільство секуляризувалось, що позначилось й на новому Мисливському законі від 3 грудня 1927 року: вимогу щодо заборони полювання у неділі та свята було скасовано, проте заборонялось полювати біля церкви під час відправлення літургії на визначеній відстані [73, с. 40]. Аналіз публічного управління Сполучених Штатів Америки та Данії показав, що в них теж, як й в Галичині, існували обмеження при полюванні у релігійні свята [1156, с. 121], [38, с. 32]. Також з етичного підходу логічними є норми Галицького законодавства, згідно з якими заборонялось полювати ближче як 500 метрів від кладовищ, тоді як публічне управління сучасної України не передбачає таких вимог, даючи можливість це право реалізовувати чи ні мисливцеві на розгляд в залежності від його релігійних чи етичних переконань.

Вплив релігійності мисливців проявлялась й у їхньому товариському житті. Зокрема, мисливські з'їзди Галицького мисливського товариства й інших товариств починались із молитви за членів товариства, які померли за період між з'їздами, учасники відвідували кладовища, де були поховані видатні мисливці – члени товариства.

Після «визвольного» вересня 1939 року на території Галичини про вплив християнської моралі на мисливство не йшлось. Атеїстичний режим, декларуючи принцип відокремлення церкви від держави, зробив все, щоб не тільки мисливці, але й населення взагалі забуло про існування Бога, що мало негативний вплив на використання тваринного світу.

Слід відмітити, що у полі зору публічного управління було гуманне поводження з рибою. Встановлено, що у цьому аспекті громадські організації відігравали визначальну роль. Через громадський тиск органи влади вживали організаційних заходів. Показовим у цьому плані є звернення Краківського рибальського товариства щодо жорстокого поводження з рибою, магістрат Кракова видав розпорядження від 17 грудня 1897 року L.53232. Відповідальність за реалізацію цього розпорядження покладалось на торгового комісара та жандармерію [353, с. 7]. Крім звернень до владних органів громадські організації виступали з пропагандистськими та просвітницькими настановами. Зокрема, Краківське рибальське товариство картало торгівців за недопустиме жорстоке поводження з рибою, вказуючи, що на Краківському ринку «ще живій рибі розпорюють живіт, так що ікра та кров тече по столах, а риба мучається» [731, с. 6 – 7].

Громадські мисливські та рибальські організації з метою реалізації статутних завдань щодо формування публічною владою Галичини гуманітарного спрямування у сфері використання тваринного світу інформували суспільство про свою роботу через випуск друкованої продукції. Аналіз тогочасної друкованої продукції показав, що на їхній зміст великий вплив мав режим правління, який існував в країні. Так, часописи мисливських чи рибальських товариств, які видавались у Варшаві, яка на той час знаходилась під протекторатом Російської імперії, у порівнянні з аналогічними

часописами Галичини, яка входила до Австро-Угорської імперії, були набагато поміркованіші у своїх статтях, бо всі номери часописів виходили виключно за дозволом цензора. Якщо у львівському «Ловці» можна було зустріти критику дій влади щодо мисливства, то у Варшавському «Ловці польському» – лише підтримку влади та подяку. Тому можна стверджувати, що в Галичині, яка входила до складу Австро-Угорської імперії, вплив громадських організацій був вищим, ніж у країнах, які входили під протекторат Російської імперії.

Встановлено, що гуманітарні аспекти публічного управління в частині випуску друкованої продукції будувались за національним принципом. Єдиним україномовним друкованим органом Львівського українського мисливського товариства «Тур» був додаток «Ловецтво» до газети «Новий час», перший номер якого вийшов 27 березня 1937 р. Так було започатковано українську мисливську періодику. За двадцятилітній період (1918-1939 рр.) – між двома світовими війнами, світ побачило 492 книги на мисливську тематику. Найбільш плідним з цього огляду був 1936 рік, в якому вийшло 56 книг [163, с. 273 – 274].

На жаль, на цей час жодне із багатьох мисливських товариств в Україні не має власних періодичних друкованих видань, що без сумніву не сприяє комунікації влади та рядових мисливців, не сприяє оперативному вирішенню нагальних проблем, які завжди були, є і будуть у мисливстві. Цей сегмент ринку з випуску періодичної мисливської літератури зайняли комерційні видання.

5.2. Соціально-економічні аспекти

Регулювання соціально-економічних процесів органами публічного управління Галичини задавало через законодавче регулювання алгоритм поведінки виробників продукції тваринного світу й споживачів. Головними принципами соціально-економічного регулювання були: раціональне використання тваринного світу, що дозволяло стале відтворення дичини; стандартизація якості продукції з метою безпечного споживання; регулювання цін в умовах політичних катаклізмів з метою забезпечення продукцією

харчування малозабезпечених верств населення; оподаткування товарів галузі з метою наповнення державних та місцевих бюджетів.

Мисливський вид спорту є елітарним, тому, на наш погляд, прогресивним у плані соціальної справедливості. Встановлення законодавчого механізму оподаткування права полювання кореспондується з соціальною направленістю політики диктатора Польщі Йозефа Пілсудського, який, як відомо, був співзасновником Польської соціалістичної партії. Раціональним був й диференційований підхід до розміру податку. Відомо, що захід Другої Речі Посполитої був набагато багатшим, ніж відстала на той час східна Галичина. Найбільшою сума податку була у західній частині держави: в Познанському, Варшавському, Лодзькому воєводствах, і становила 20 грош з одного гектара; найменша – у східній частині: в Волинському, Станиславівському, Тернопільському воєводствах, 1 грош з одного гектара.

Позитивною стороною публічного управління є децетралізація визначення розміру оподаткування. Право збільшувати суму податку надавалось гмінам, які використовували надані їм права, якщо це дозволяла економічна ситуація на місцях. Зокрема, гміна Кракова, де проживало багато заможних мисливців, так як Краків був одним з найбільших міст країни, втричі збільшила податок. Позитивним є також підхід, при якому оплату вносили не одним платежем, а кожного кварталу.

На нашу думку, приєднання Галичини у 1939 році до Радянського Союзу кардинально змінило філософські підходи у формуванні політики публічного управління, які базувались на комуністичній ідеології – усуспільненні землі, та мало негативний вплив не лише на виробництво аграрної продукції, але й на ведення мисливського господарства. Головним негативним чинником став знеособлений власник (суспільна власність) на тваринний світ. У цьому контексті слід відмітити, що на даний час номінальні власники земельних ділянок мають право відповідно до чинного законодавства на отримання коштів за надані у користування земельні ділянки для ведення мисливського господарства, але за роки панування тоталітарної комуністичної ідеології почуття власника знівелювалось, а органи публічного управління не

зацікавленні в утвердженні законності та справедливості на практиці й не організовують плату за користування мисливськими угіддями.

Крім того, ведення сільського та мисливського господарства носить у деяких випадках антагоністичний характер: коли полювання проводиться до збору урожаю. Публічне управління Галичини враховувало ці особливості і у законодавчих механізмах передбачало укладення відповідних договорів між власниками земельних ділянок та керівництвом мисливських господарств про умови проведення полювання до збору врожаю. Предметом цивільно-правового регулювання були умови про використання коней, собак на полюванні, погодні умови та й, навіть, можливості проведення полювання на грядках та про відстані між рядками. Публічне управління України передбачає такі вимоги, але на практиці їх не застосовують.

Звичаєві норми Галичини базувались на тому, що кількість добутої дичини мала двояке значення: як реклама мисливського господарства, так і облік добутої дичини та популяції тваринного світу на певній території, бо чисельність дичини корелюється до чисельності добутої дичини. Основним показником була кількість добутої дичини того чи іншого виду одним мисливцем за день. Цей метод можна застосовувати для кореляції сучасної статистичної інформації щодо чисельності дичини.

Заслуговують на увагу підходи публічного управління, які врегульовували право полювати громадянам інших країн. Вони не були зобов'язані отримати мисливський білет, але за іноземного громадянина повинен поручитись громадянин Польщі, який своїм власним майном повинен відповідати за можливі накладені штрафи при порушенні іноземцем правил полювання. У більш привілейованому стані були члени дипломатичних делегацій, які мали право полювати за посвідченням Міністерства закордонних справ. Такі механізми публічного управління свідчать про пріоритетне значення щодо залучення іноземних гостей на полювання з метою отримання як матеріальних, так і нематеріальних активів. Відомо, що на полюванні вирішуються важливі державні справи. Зокрема, остання Радянська імперія

закінчувала своє існування на полювання у мисливських угіддях «Біловежської пущі».

З метою наповнення бюджету публічне управління застосовувало механізм оподаткування продукції тваринного світу. Розмір оподаткування м’яса дичини був вищим, ніж м’яса свійських видів тварин, так як вважалось, що дичина відноситься до делікатесних продуктів, а її покупці є багатшими. Виходячи з принципу соціальної справедливості, вони повинні більше сплачувати податку. Також тогочасне публічне управління диференційовано підходило до оподаткування різних видів дичини. Якщо фазан, глухар та тетерук вважались елітарними видами пернатої дичини і їхня вартість була найвищою, то й податок на них був найвищим. Найменше цінувалось м’ясо старого дикого кабана. Об’єктивно воно мало найнижчу харчову якість, тож коштувало найдешевше, й його оподаткування було найнижчим.

З метою контролю за сплатою податків було організовано податкову службу. Позитивний аспект її діяльності для легального використання тваринного світу полягав у тому, що до її компетенції належало слідкувати, щоб не лише торгівці сплачували податки, але й карати осіб, які реалізували певні види дичини, які на той час заборонялось добувати.

Негативний вплив на ефективність ведення рибальської галузі мало монопольне становище євреїв в оренді рибальських ревірів. Аналогічна ситуація була з монополією у торгівлі рибою. Через це на початку 30-х рр. XX ст. ціни на живу та биту рибу у Львові були одними з найвищих у Польщі. Опосередковано цьому, на нашу думку, сприяли й органи публічного управління, які зареєстрували «Синдикат єврейських торгівців м’яса», до якого входило 452 особи. Також негативно на процеси монополізації впливала єврейська релігія, так як равини спонукали прихожан підтримувати монопольну торгівлю, закликаючи в синагогах до купівлі дичини лише у єдиновірців. Іншим негативним чинником діяльності єврейських торгівців на використання тваринного світу був той факт, що євреї практично взагалі зневажали закон і скупляли дешевше дичину та рибу у браконьєрів.

Слід відмітити, що високі ціни на зовнішніх ринках та преференції органів публічного управління негативно впливали на формування цін та якість продукції тваринного світу. У Львові реалізують продукцію гіршої якості зі старих оленів, тоді як туші молодих – вищої якості, йшли на експорт. Виявлено, що експортно-імпортна політика публічного управління Австро-Угорської імперії не базувалась на преференціях при торгівлі продукцією тваринного світу з провінціями. Через нижчі мита виробникам з Галичини краще було торгувати у Берліні (Німеччині), ніж у Відні [285, с. 256].

Питання експорту та імпорту продукції тваринного світу підлягали перевірці на харчосмакову якість та ветеринарній експертизі з метою запобігання розповсюдження інфекційних захворювань. Для врегулювання цих питань органи публічного управління Австро-Угорської імперії укладали ветеринарні конвенції з іншими країнами Європи, в яких прописували умови щодо ветеринарно-санітарної експертизи продукції тваринного світу. Встановлено, що торговий трактат від 24 березня 1870 року було укладено між Австро-Угорською монархією та Іспанією [321, с. 375]. Аналогічний торгівельний договір був укладений між Австро-Угорською монархією та Італією 27 грудня 1878 року та ратифікований Австрією 28 січня 1879 року, а італійською стороною – 30 січня 1879 року; від 23 вересня 1906 року – між Австро-Угорщиною і Швейцарією [21, с. 413].

Виявлено, що економічна політика органів публічного управління Австро-Угорської імперії сприяла експорту дичини. Так, у період з 1884 по 1908 рік дичини імпортовано на 1701082 крон, а експортовано – на 73090307 крон. Тож експортовано у грошовому еквіваленті у тридцять разів більше дичини, ніж імпортовано.

Точної статистики про те, яку роль в імпорті та експорті дичини відігравала Галичина, немає, але з історичних джерел відомо, що Галичина поставляла до Відня значну кількість кабанів, козуль, оленів, зайців [229, с. 2–6]. Але й були випадки, коли ці питання вирішували консульства тих країн, куди відправляли продукцію [1142, с. 5]. Історичні джерела свідчать, що навіть прогресивні рішення органів публічної влади при їх неправильному

застосуванні мають великий негативний ефект. Процедуру ветеринарного контролю перетворювали на обмеження імпорту риби. Так, німецькі митники спеціально через довгу процедуру проходження контролю риби з Галичини спричинялись до її псування і в подальшому не допускали її на територію Німеччини [466, с. 232].

Встановлено, що публічна політика Австро-Угорської монархії була спрямована на врегулюванні конфліктів з іншими країнами Європи щодо експортно-імпортних операцій з рибою. Для врегулювання двостороннього конфлікту, що виник між Австрією та Німеччиною через експорт риби, 21 листопада 1901 року відбулась нарада в центральному австрійському закладі з охорони інтересів рільництва і лісівництва у справі регулювання мита на рибу. На думку всіх присутніх на нараді, мито, встановлене Німеччиною, негативно впливало на торгівлю рибою. Було прийняте звернення до Австрійського уряду з вимогою провести переговори щодо скасування мита, а у випадку відхилення Німеччиною цієї пропозиції запровадити подібні мита на ввезення риби з цієї країни [1143, с. 50].

Також експортно-імпортні операції регулювались розміром сплати мита. Політика органів публічного управління Австро-Угорщини, опираючись на закон Австрії «Про мито» (1868 р.), надавала преференції при імпорті свійської тваринної продукції на свою територію, за яку не потрібно було сплачувати мито, тоді як за дичину та рибу слід було сплачувати. Сприятливою для галицьких торгівців дичиною була політика для її експорту до Італії, де без сплати мита можна було ввозити живу дичину.

З метою сприяння експорту продукції тваринного світу часописи, які видавались Галицьким мисливським товариством та Краківським рибальським товариством, практично щомісячно публікували ціни, які склались на ринках провінцій Австро-Угорської імперії та країн Європи, сприяючи експортерам. Також у часописах публікували оголошення закордонних імпортерів продукції тваринного світу. За дичину, яка було призначена для випуску в мисливські угіддя, мита відповідно до чинного законодавства не сплачували, а перевезення на території Італії коштувало 50-70 лір за 100 кг багажу (живої дичини). На

формування цін мали вплив й сезонні фактори. Загалом вартість пернатої дичини в Європі була вищиою, ніж у Галичині, що зумовлювало експорт та підвищувало ціни на внутрішньому ринку.

Органи публічного управління впливали на компетентність ветеринарних лікарів, які вели боротьбу із сказом серед диких тварин. Для перевірки знань у 70-х роках XIX ст. вони повинні були здати відповідні екзаменаційні тести, як це було передбачено Розпорядженням Міністра внутрішніх справ Австрії від 27 серпня 1873 року «Про перелік предметів, які ветеринарні лікарі повинні здати для отримання посади у службі охорони здоров'я державних адміністрацій».

Позитивним кроком для подолання сказу серед тваринного світу Галичини було ухвалення Галицьким сеймом у 80-х роках XIX ст. закону «Про профілактику інфекційних захворювань у тварин та про боротьбу з ними», який встановлював алгоритм дій при виявленні симптомів сказу власником собаки, державними ветеринарниими лікарями, поліцією, місцевими органами державної влади, а також місцевого самоврядування. Цим законом також встановлювався механізм дії з трупами загиблих від інфекційних захворювань тварин, предметів вжитку які контактували з хворою твариною.

Слід відмітити, що органи державної влади, як на рівні центральної Віденської, так і на рівні Галицького намісництва, вживали не лише заходи правового регулювання боротьби зі сказом, але й впливали фінансово, матеріально та організаційно. Кардинально ситуація по боротьбі зі сказом змінилась після наукового відкриття вченого Луї Пастера (1885), який вперше почав застосовувати щеплення проти сказу, досягнувши при цьому вагомих результатів [1157, с. 59]. У Галичині органи публічного управління виділили з бюджету кошти для доктора Одо Буйвіда, який в Галичині керував філією пастерівського інституту [1158, с. 173 – 174]. Статистика свідчить, що для організації цього закладу у 1895 році було виділено 500 золотих, у 1896 р. – 1000 золотих, 1897 р. – 600 золотих, у 1898 році – 600 золотих, у 1900 р. – 1000 крон, у 1902 р. – 2000 крон, у 1903 р. – 2000 крон. Лише у 1889 р. бюджет Галичини у сфері подолання епізоотій становив 325668 золотих [1159, с. 4], що

свідчить про значний вплив органів публічного управління на процеси подолання інфекційних захворювань серед тваринного світу Галичини.

Для профілактики сказу Львівський магістрат проводив роз'яснювальні заходи. Зокрема, у реальній школі можна було прослухати публічну лекцію про сказ [1160, с. 3]. Органи публічного управління сприяли розвитку ветеринарної науки. Так, за їх підтримки 1 вересня 1904 року у Львівській ветеринарній академії відкривається клініка з надання консультацій щодо захворювань риби (м. Львів, вул. Личаківська 11). Керував клінікою доктор Станіслав Фібіх, якого було призначено колегією професорів ветеринарної академії, при чому це рішення було затверджене рескриптом Міністра освіти Австрії від 28 березня 1905р. L. 9683, що свідчить про увагу, яка приділялась лікуванню риби [1161, с. 187]. Аналогічна лабораторія була організована у Кракові під керівництвом доктора Францішека Стаффа. Лабораторії тісно співпрацювали з громадськими організаціями, свідченням цього є безплатне проведення експертиз для членів Крайового рибальського товариства [441, с. 131].

Для ефективної боротьби зі сказом людей у Галичині лікування проходило за кошти державного бюджету. Також за бюджетні кошти утримували діагностичні заклади, в яких проводили діагностику тварин не лише з Галичини, але й Буковини. Великий вклад у подолання сказу в Галичині зробили й громадські інституції: Галицьке ветеринарне товариство, Галицьке товариство охорони тварин.

Органи публічного управління врегульовували чисельність собак, особливо у містах. У середині XVIII ст., коли ще не були досліджені симптоми сказу, законодавчо визначались ознаки «скаженості» собаки, а саме: тварини, які без дратування людей нападають на них. Власники цих собак повинні були забезпечити, щоб ці тварин нікому не завдавали лиха. Іншими дієвими інструментами, які використовувала влади для регулювання чисельності популяції собак, були: дієва служба гицлів, що фінансувалась з міського бюджету; заборона вигулу собак без намордника. В середині XIX ст. влада намагалась формалізувати й надання першої допомоги особам, які не були лікарями, оприлюднивши для цього рекомендації, які мали статус нормативно-

правового документу. Одним із головних інструментів влади щодо регулювання чисельності популяції собак був розмір податку на тварин. Питання розміру оподаткування розглядалось на трьох рівнях, а саме: гміні, Галицькому сеймі та підписувалось монархом імперії. Це свідчить, з однієї сторони, про велику бюрократію, а з іншої – про високий рівень демократичних процедур в публічному управлінні Галичини. Із зростанням панзоотії сказу перед владою актуалізовувалась потреба зменшення чисельності собак, і чи не єдиним механізмом для їх зменшення було підвищення податку. Слід відмітити, що встановлений владою розмір податку залежав також від статі собаки. Податок на самців був вищим, ніж на самиць, що мотивувало утримувати більше самиць.

Слід відмітити, що на величину податку на собак впливали й релігійні складові. У гмінах, де більшість становили особи єврейської національності, податок на собак був вищим, так як вони взагалі собак не любили. Християни впливали на органи публічного управління щодо зменшення оподаткування собак для бідніших верств населення, аргументуючи це тим, що вони використовують їх у практичній площині для захисту майна, а багатії утримують для приємності кімнатних собак та для проведення полювань. Тож оплата однакового податку не сприяє соціальній справедливості.

Влада для ідентифікації собак, які були власністю людей і за яких сплачено податок, видавала відповідний жетон. Такий підхід органів публічного управління сприяв гуманному відношенню до тварин, так як у випадку відлову їх гицлями можна було повідомити власника собаки. Дбаючи про зменшення чисельності бродячих собак, Львівський магістрат організував заклад, в якому за гроші власник собаки мав можливість його залишити на обумовлений час.

5.3. Правове регулювання та правозастосування

Правове регулювання у значній мірі пов’язане перш за все з публічним управлінням, і воно задає алгоритм поведінки суб’єкта впливу на об’єкт. Аналіз правових норм, що впливали на регуляторну політику, має важливе значення до розуміння публічного управління досліджуваного періоду. Власне через

правове регулювання публічного управління можна зробити аналіз діяльності держави та описати форму реалізації державної влади в цілому. Встановлено, що на правове регулювання публічного управління Галичини досліджуваного періоду мали вплив соціальна структура суспільства, рівень економічного розвитку суспільства та стійкості суспільних відносин, інституційна можливість забезпечити законність, загальний рівень культури як громадян, так і посадових осіб, до компетенції яких входить організація публічного управління.

Іншим важливим чинником, який характеризує публічне управління Галичини, є практика правозастосування правового регулювання, яка має державно-владний характер і характеризує публічне управління Галичини. Власне за правозастосуванням можна охарактеризувати як діяльність органів публічного управління, так об’єктів публічного управління власників земельних ділянок, мисливців, рибалок тощо.

Одним з головних аспектів правового регулювання у сфері використання тваринного світу є власне механізми формування господарств. Так, формування мисливських господарств базувалось на тому, що лише власники тваринного світу були суб’єктами, які визначали організацію мисливських господарств. Приватна власність на тваринний світ дала можливість раціональніше підходити до використання об’єктів тваринного світу, коли вона була усуспільненою, а організацією використання тваринного світу займались публічні інституції. Слід відмітити, що тодішнє право прив′язувало право полювання до земельної власності і визначало, що мисливські тварини, які на цей час знаходяться на певній території, є власністю господаря земельної ділянки. Однак, право власності на мисливську дичину не давало можливості її вполювати. Право виконання полювання було доступне лише власникам великих земельних наділів у 200 моргів (115 га). Ця вимога дозволяла раціонально використовувати ресурс тваринного світу, так як для розведення популяції дичини необхідна велика площа. Не менш раціональним регулюванням щодо організації мисливського господарства було й те, що ця

площа повинна бути суцільною, до якої можна дістатися, не ступаючи на чужу власність.

Не залишались поза увагою й власники малих земельних ділянок. Вони повинні були об′єднуватись з іншими власниками земельних ділянок, щоб набрати необхідну мінімальну площу для реєстрації мисливського господарства. Власне ця норма давала змогу раціонально використовувати всю площу землі для організації мисливського господарства. Також логічним було законодавче визначення можливості розведення дичини у вольєрах, незважаючи на їхню площу, так як популяція дичини у вольєрі не впливає на загальноприродні популяції дичини у природному середовищі. Виходячи з цього принципу, у вольєрних господарствах дозволялось на противагу до мисливських господарств проводити полювання або відлов у будь-який період року та не зважаючи на вікову та статеву структуру.

Позитивним є те, що законодавство Галичини кваліфікувало браконьєрство, як крадіжку, тобто, незаконне добування оленя – як крадіжку корови, кабана – як свійської свині, зайця – як кролика, а також виписувало покарання за кожен окремий вид дичини. Така парадигма дозволяла суддям об’єктивніше оцінювати збитки, завдані незаконним полюванням. Ця норма проіснувала у період входження Галичини до Австро-Угорської імперії. Публічне управління Другої Речі Посполитої базувалось на лівих поглядах, відповідно до яких право приватної власності поважали у меншій мірі. Враховуючи політичну ситуацію, законодавство, яке визначало незаконне полювання, було перекваліфіковане з крадіжки мисливських видів тварин на порушення правил полювання. Відповідно були зменшенні штрафні санкції до порушників правил полювання. Але, як згадували тогочасні дослідники, визначальне значення для суддів мала не санкція статті, а психологічне сприйняття визначення, коли злодійство – це значне порушення, а порушення правил полювання – такий собі проступок. Оригінальний вклад зробив журнал «Ловець» у боротьбу з браконьєрством, а саме: щомісячно друкував на своїх сторінках прізвища порушників правил полювання. Тож зміна філософсько-

політичних пріоритетів суспільства Другої Речі Посполитої мала негативний вплив на збереження тваринного світу.

Вдалим механізмом публічного управління Галичини є диверсифікація відбування покарання для порушників правил полювання та рибальства. У випадку, якщо порушник був бідним і не мав змоги сплатити штраф, грошове покарання могло бути замінене арештом у зв'язку з неплатоспроможністю порушника. При цьому 1 день арешту прирівнювався до 5 золотих. Кошти, вилучені зі штрафів і від продажу конфіскованої риби та снастей, надходили до Фонду розвитку рибальства, яким опікувався Крайовий відділ – аналог сучасної виконавчої гілки влади [1162, с. 163 – 164].

Вважаємо, що мінімально допустима норма мисливського господарства Галичини у 115 га була недостатньою і не сприяла ефективному веденню мисливського господарства. Генеза цієї норми походить від великої кількості дрібнотоварних сільськогосподарських виробників та вкоріненого почуття приватної власності на землю. На нашу думку, мінімальна допустима площа мисливського господарства у 3 тис. га сприяє раціональному використанню тваринного світу. Але публічне управління у міжвоєнний період визначало, що на території Львівського та Станиславівського воєводств право полювання на оленів та лосів мали лише ті орендарі права полювання, площа мисливських господарств яких була більшою ніж тисяча гектарів [73]. І це логічно з точки зору раціонального ведення мисливського господарства, так як власне ці тварини з посеред інших потребують великих площ [1163, с. 291 – 292]. Аналіз публічного управління Галичини показав, що питання, пов'язані з мисливством та рибальством, головним чином лежали у площині використання земельних ділянок. Тому селяни, які мали у власності земельні ділянки, лобіювали, щоб їхні інтереси представляли гміни, яким вони більше довіряли, бо мали вплив на їхні рішення, а війти – сучасний аналог сільського голови, проживав в одному селі з селянами. Натомість багатші мисливці, які проживали у містах, більше знались з органами державної виконавчої влади, які знаходились по містах, й лобіювали, щоб вони представляли їхні інтереси. Показовим у цьому контексті є формування товариського (третейського) суду, який вирішував питання

відшкодування збитків завданих мисливськими видами тварин. Склад цього суду був представлений двома рівними квотами, а саме: половина представників повинна була представляти державну владу, а половина – органи місцевого самоврядування. Цей факт свідчить про високу культуру вирішення конфліктів. В сучасних умовах в українському законодавстві механізм вирішення такого роду конфліктів не прописаний.

Свої особливості були й в організації рибальських господарств. На відміну від земельних ділянок водне дзеркало річок не було приватизованим. Цей фактор спростив механізм публічного регулювання у рибальстві у порівнянні з галуззю мисливського господарства. Тож публічне управління в організації рибальства базувалось на тому, що всі річки Галичини були поділені на рибальські ревіри і здавались в оренду на конкурентній основі. Сплативши на аукціоні кошти, орендар отримував право вилову риби. Про екологічну складову невиснажливого використання тваринного світу свідчить той факт, що законодавчо на керівника рибальського ревіру покладався обов’язок здійснювати охорону від незаконного вилову риби. Цей метод, на нашу думку, є ефективнішим, ніж сучасні підходи, коли за охорону тваринного світу у річках відповідали орендарі, які напряму були зацікавлені у збільшенні реальної чисельності риби, ніж теперішній рибоохоронний патруль, зацікавлений у номінальних показниках затримання порушників правил рибної ловлі.

Публічне управління Галичини визначало, що кошти від оренди права вилову риби надходили приватним особам, якщо риба виловлювалась на приватній землі (ставку), і поступали у бюджет гміни, якщо вилов відбувався на території гміни (річки та потічки) [1164, с. 147]. Такий підхід при розподілі коштів за використання тваринного світу свідчить, що фінансове регулювання в Галичині було максимально децентралізованим, а органи місцевого самоврядування були вмотивовані його розвитком. Загалом на початку XX ст. всі річки Галичини були поділені на 472 рибальські ревіри, з яких: 366 здавались в оренду, а 106 ревірів не були затребувані через брак на них попиту. Від здачі в оренду рибальських ревірів у 1905 році до бюджету надійшло 36603

крон орендної плати. Крім плати за користування рибальськими ревірами, на орендарів рибальських ревірів покладався обов'язок сплатити 15% від суми орендної плати у фонд розвитку рибальства [1165, с. 160]. Тож публічне управління на законодавчому рівні, застосовуючи фінансові механізми, спонукала орендарів рибальских ревірів до невиснажливого використання тваринного світу. Місцева влада мала право збільшувати перелік списку недозволених снастей та способів риболовлі, що сприяло адаптації вимог рибальської галузі до місцевих кліматичних, географічних, кліматичних умов. Тому цей факт свідчить, що публічне управління Галичини базувалось на принципі законодавчої дерегуляції у сфері використання тваринного світу, що мало позитивний вплив на ефективність галузі. Також одним з методів збільшення популяції риби була заборона вилову риби меншого розміру, ніж визначало законодавство на певний вид. Для оптимізації контролю рибальські знаряддя за відсутності рибалки мали бути помічені знаком, що полегшувало верифікацію законності використання тваринного світу.

Рибальска галузь велась на меншій площі, на відміну від мисливства, тому вона менше потерпала від браконьєрства. Але основним негативним чинником для рибальства було забруднення води нафтовими промислами. Задля подолання цього явища було організовано низку інституційних державних органів. Наприкінці XIX ст. компетенцію контролю за забрудненням річок покладали на інспекцію нагляду за видобутком нафти. Вона повинна була контролювати це питання, виконуючи розпорядження Намісництва Галичини від 29 грудня 1896р. L. 84167 «Про організацію, отримання і виготовлення бензинів та мастил». До її компетенції входив нагляд за екологічно чистим добуванням нафти, а при забрудненні води слід було організовувати виплату рибальським господарствам відшкодування [1166, с. 214]. Таким чином публічне управління Галичини шляхом компенсації за завдані рибальській галузі збитки сприяло компромісному вирішенні конфліктів, які негативно впливали на галузь.

У Другій Речі Посполитій до компетенції рільничих департаментів при воєводствах відносилось управління галуззю рибальства [1167, с. 326 – 330], а

відповідно до воєводських розпоряджень цим займалися старости, які були зобов'язані: «взяти під контроль вибір каменю з річок, забруднення річок побутовими відходами, відшкодування збитків у випадку порушення цих вимог» [1168, с. 4 – 5]. Також у міжвоєнний період використання дичини здійснювало рільниче управління відповідного воєводства, до якого входили лісовий та ветеринарний відділи. Крім рільничого управління були: загальний, безпеки, самоуправління, виконання, охорони здоров'я, військовий, публічних робіт, праці та соціального забезпечення [1169, с. 1 – 10]. Такий інституційний підхід вважаємо виправданим, на противагу сучасному, коли управління лісового та мисливського господарства підпорядковане центральному органу виконавчої влади, а департамент сільського господарства перебуває у підпорядкуванні обласної державної адміністрації. Також відповідальність за забруднення річок та ставів покладалась відповідно до типового статуту «Рибальської охоронної спілки» й на саму спілку [1170, с. 1327].

Процеси розведення дичини мають у деяких випадках негативні моменти для сільськогосподарських виробників. Велика чисельність дичини, не маючи можливості добувати корм у лісі, переходить у сільськогосподарські угіддя, завдаючи збитки. У Галичині публічне управління визначало механізм відшкодування збитків, що нівелювало конфліктні ситуації між мисливцями та сільськогосподарськими товаровиробниками. Принцип врегулювання конфлікту базувався на тому, що власник мисливського господарства зобов'язаний був відшкодовувати збитки, завдані дичиною сільгоспвиробникам. Ця норма, вважаємо, є логічною, так як стимулювала мисливські господарства врегульовувати до оптимальної чисельності дичину, яка не завдає пошкоджень врожаю. Також, на нашу думку, позитивною є вимога, яка визначала, що після збору урожаю селяни не мали права позиватись до мисливців з відшкодуванням, тим самим публічне управління зменшувало кількість необгрунтованих претензій та нівелювало корупційні ризики. Аналогічно можна було не відшкодовувати збитки, завдані дикими качками та гусками. Цей підхід в публічному управлінні був логічним, так як мисливці не

впливають на чисельність популяції цих видів дичини, бо їх не розводять, адже вони є перелітним видом.

Позитивний регуляторний вплив публічного управління полягав у тому, що регулювати негативний вплив шкідників на сільськогосподарські посіви мали можливість не лише мисливці, але й також власники земельних ділянок. Для цього їм дозволялось в окремих випадках й добувати дичину, яка завдавала шкоду. З метою зменшення збитків, завданих дичиною, у садах, овочевих городах, у шкілках дерев, а також молоді дерева власники повинні були обгороджувати, інакше вони втрачали право на відшкодування. Публічне управління давало можливість вирішувати такі конфлікти між обома сторонами шляхом домовленостей про суму збитків. У випадку, якщо вони не досягали згоди до цього залучали експертів органу місцевого самоврядування та державної влади. Але мотивуючим чинником для досягнення компромісу був той фактор, що експерти та органи влади працювали на платній основі і сплачувати їхні послуги повинна була та сторона, яка хотіла відшкодування на більшу суму, ніж це визначили експерти, чи не хотіла відшкодовувати взагалі. Слід відмітити, що механізм відшкодування збитків займав третину тексту Мисливського закону Галичини, тоді як на даний час ця негативна сторона використання тваринного світу взагалі не врегульована у мисливському законодавстві. На нашу думку, слід назвати дві визначальні причини нехтування цього принципу в Україні: у порівнянні з Галичиною в Україні популяція дичини є набагато меншою і не завдає значних збитків, а інша – це знівельована вартість праці у сільському господарстві індивідуальних сільгоспвиробників поєднана з втратою почуття приватного землевласника.

Публічне управління Галичини врегульовувало не лише обов’язкову чисельність мисливських охоронців у мисливських господарствах, але й крім відповідної освіти, виставляло вимоги щодо моральних та психологічних якостей, фізичної форми, можливості отримати у відповідних правоохоронних органах дозвіл на право володіння зброєю. Навіть у приватних мисливських господарствах мисливських охоронців затверджував на посаду староста повіту. Вони, як і державні службовці, складали типову присягу та отримували статус

правоохоронців. Свідчення мисливського охоронця з таким статусом у суді мало визначальне значення. Тож такий законодавчий механізм у публічному управлінні Галичини свідчить, що охороні дичини приділялась значна увага, що спричинилось до ефективності використання тваринного світу. Для належного виконання ними обов’язків публічне управління передбачало механізми їх навчання. Зокрема, Розпорядження Міністерства внутрішніх справ Австро-Угорської імперії від 2 січня 1854 року регламентувало обов’язки і права мисливської охорони; Розпорядження Міністерства рільництва Австро-Угорської імперії (від 14 червня 1889 р.) – про проведення екзамену для мисливської охорони [288]. Хоча й мисливський охоронець працював у приватному мисливському господарстві й не отримував заробітної плати з державного бюджету, його могли звільнити з займаної посади за розпорядженням старости повіту. Такий підхід сприяв підвищенню поваги до професії та раціональному використанні тваринного світу. Слід відзначити, що за часів правління Литовсько-Польської держави ловчі (мисливські охоронці) отримували статус державних службовців. При порівнянні кількості мисливських охоронців в Галичині з іншими провінціями Австро-Угорської монархії простежуємо чітку кореляцію – у провінціях, де ефективніше використовується тваринний світ, працює більше охоронців на одиницю площі. Якщо порівняти кількість мисливських охоронців в Галичині і в сучасній Україні, то бачимо, що в Галичині їх було в десятки разів більше. Позитивно впливало на мисливських охоронців матеріальне стимулюваня при добуванні хижаків чи за затримання браконьєрів.

Видача мисливських білетів у Галичині мав позитивний економічний ефект: кошти, отримані за посвідчення мисливця, направляли на поповнення крайового бюджету, тоді як в умовах сучасної України ці кошти розподіляються виключно на фінансування відомчих підприємств системи Держлісагенства, що нівелює утвердження ринкових принципів. Слід відмітити, що у Галичині мисливські білети (посвідчення) були встановлені найпізніше з усіх провінцій Австро-Угорської монархії, що співвідноситься з тим, що й власне мисливське господарство теж велось на найнижчому рівні.

Позитивно сприймається досвід публічного управління Галичини, відповідно до якого посвідчення мисливця давало право на полювання відповідно до площі мисливських угідь, де проживав мисливець. Цей механізм давав змогу врегульовувати кількість мисливців, що мало позитивний вплив на збереження тваринного світу. На цей час такого механізму публічного управління не існує.

Для раціонального та ефективного використання тваринного світу публічне управління Галичини використовувало один із найвагоміших механізмів – терміни добування дичини. Слід відмітити, що на звичаєвому рівні цей метод у Галичині застосовувався до законодавчо прописаних вимог, а саме: свята Святого Войцеха (23 квітня) і до збору урожаю [300, с. 3 – 22], що співпадало з Днем Святого Бартоломея (24 серпня) [513, с. 1 – 9]. Ці звичаєві норми базувались на біологічних особливостях кожного окремого виду тварин й поширювали свою дію на всі види дичини. Позитивний вплив у публічному управління мало й те, що при визначенні термінів полювання враховувались й погодні та географічні умови. Наприклад, традиція розпочинати полювання на свято Петра і Павла і завершувати 1 березня зберігалась до 1892 році на територіях біля Вільнюса. У роки, коли весна приходила швидше, то й полювання починалось швидше за свято Петра і Павла, а коли зима була сніжною і довгою, то полювання продовжувалось і після 1 березня [1171, с. 1 – 98]. Винятки з правил були й у звичаєвому праві Сілезії, де дозволялось вполювати у недозволений час одну особину дичини для відзначення свята, наприклад, для весілля, хрестин і т.п. [175].

Із встановленням Австрійської імперії в Галичині законодавчі норми встановлювали терміни полювання на конкретний вид дичини, а також повну заборону добування самиць всіх видів мисливських тварин. Позитивним моментом публічного управління Галичини є також той факт, що мисливське законодавство Другої Речі Посполитої децентралізувало визначення термінів полювання. Закон визначав граничні терміни можливості проведення полювання і, в той же час, надав компетенцію регіонам (воєводствам) – аналогам сучасних державних адміністрацій, конкретніше визначати на кожен мисливський сезон терміни полювання, виходячи з погодних, кліматичних,

географічних умов тощо. Аналіз публічного управління показав, що у випадку зменшення чисельності популяції тваринного світу воєводи ухвалювали рішення про обмеження полювання на той чи інший вид дичини як по цілому воєводству, та і по окремих повітах. Ці рішення мали масовий характер, що свідчить, що органи державного управління мали великий вплив на ефективність використання тваринного світу. Слід відміти, що на цей час органи публічного управління мають аналогічні компетенції, але практично ніколи їх не застосовують.

Органи публічного управління у міжвоєнний період велику увагу звертали на інформування населення про встановлення термінів полювання, розуміючи, що саме цим підходом можна досягнути виконання чинного законодавства та зменшити незаконне використання тваринного світу. Зокрема, Міністерство рільництва у 1928 році розіслало вимогу до всіх воєводств, щоб вони організували випуск плакатів, в яких інформували б про вимоги мисливського законодавства, і які слід було розвісити у всіх гмінах, відділках поліції, залізничних вокзалах відповідно до поданого зразку [425, с. 119].

Публічне управління Галичини передбачало регулювання різними методами добування тваринного світу. Одним із методів добування дичини є вилов із застосування капканів. Аналіз мисливського законодавства показав, що перший мисливський Австрійський патент від 28 лютого 1786 року дозволяв застосовувати капкани, але лише для знищення шкідливої дичини на чужій землі [70, с. 177 – 184]. Слід відмітити, що у різних країнах Європи законодавство визначало шкідливі чи благородні види тварин, виходячи з географічних, культурних та природних особливостей. Якщо в Галичині до шкідливих тварин зараховували диких качок та гусей, які пристали до свійських стад, тоді як у Бельгії, Німеччині, Голландії та Іспанії шкідливою дичиною вважались дикі кролики, які в Галичині водились в обмеженій кількості. В Англії, крім кроликів, до шкідливих зараховували зайців відповідно до Закону від 7 вересня 1880 року. У цих країнах кожен власник землі мав право добувати кроликів, в Англії – ще й зайців [68, с. 67]. Зарахування у багатьох країнах Європи зайців до шкідливих видів дичини

свідчить про те, що галузь мисливського господарства в них стояла на вищому рівні, і вони не звертали увагу на розведення дрібної дичини. Про розвиток етичних норм при полюванні свідчить той факт, що наступний «Патент про полювання» від 7 березня 1849 року [72, с. 361] дещо звужував право застосування капканів і визнав право селян добувати шкідників за допомогою капканів лише на власній земельній ділянці, і лише у випадку, коли зафіксовано, що дичина робить шкоду [72, с. 71 – 77], але й в цьому випадку добута дичина ставала власністю пана (власника земельної ділянки), якому селяни повинні були віддати трофей, так як дичина відповідно до тогочасного законодавства була власністю власника земельної ділянки [37, с. 132 – 135]. І повністю заборонялось застосовувати капкани відповідно Мисливського закону Галичини від 30 січня 1875 року. Виняток був прописаний лише при вилові перепілок та дроздів [72, с. 379]. Наступний Мисливський закон від 1898 року дозволяв використовувати капкани лише на хижаків, але у цьому випадку вся відповідальність за безпеку людей та запобігання їхньому каліцтву покладались на особу, що розставила капкани. Крім того, у випадку, коли кабани або ведмеді завдавали збитків власникам сільгоспугідь, то власникам земельних ділянок також дозволялось виставляти капкани, але виключно за дозволом повітової влади (сучасний аналог райдержадміністрацій) [16], що свідчить про формування людиноцентричної політики влади Галичини та її впливу на збереження людського здоров'я та життя. Мисливський закон Галичини у 1910 році [104, с. 340 – 344] визначав, що для відлову дичини заборонено застосовувати капкани [1, с. 43 – 55], але з припискою, що кожен власник земельної ділянки має право добувати хижаків [1172, с. 172 – 173] із застосуванням капканів [26]. Штраф за недотримання цих вимог складав від 10 до 100 золотих [1173, с. 15].

Заборона використання капканів була визначена і в наступному Мисливському законі 1927 року. Виняток складали хижаки [73], до яких відносились вовки, видри, куниці, тхори, горностаї, кролики, сороки, яструби [74, с. 1 – 81]. В Німеччині, яка найбільше в Європі славилась культурою мисливства, взагалі відповідно до Мисливського закону від 1934 року повністю

було заборонено використання капканів, в тому числі й на хижаків [39, с. 303 – 305]. Цей факт свідчить, що у Німеччині велику роль відігравали мисливці-професіонали, які за допомогою вогнепальної зброї контролювали чисельність популяції дичини. Більше того, про вищу культуру використання тваринного світу в країнах Європи, ніж у Галичині свідчить той факт, що у Королівстві Прусія на початку XIX ст. особи, які використовували капкани, прирівнювались до злодіїв і несли найсуворіше покарання за крадіжки, а не за порушення правил полювання [616, с. 226]. Забороняли використовувати капкани й у Царстві Польському при полюванні на благородну дичину. Для добування хижаків дозволяли встановлювати ловчі ями, гаки, сітки, отруту, капкани [508, с. 202 – 209]. Відповідно до Мисливського закону від 1871 року винуватець відлягав покаранню від півтора до 10 рублів штрафу або ув'язненню від 3 до 7 днів [516, с. 49 – 53]. Більше того, за спорядження капканів у період, коли заборонялось будь-яке полювання, штраф подвоювався [175]. Виняток становило використання сіток для відлову дроздів [19, с. 469 – 472], а у державних лісах капканами відповідно до Закону від 1853 року дозволяли добувати ще й білок [467, с. 382 – 397]. На нашу думку, використання капканів для відлову дроздів та білок має практичне підгрунтя, так як з вогнепальної зброї їх добути важко. Як свідчать історичні джерела, звичаєве право домінувало над законодавством. Так, на початку XIX ст., коли вогнепальна зброя ще не була досконалою, основним методом для добування боязкої серни у Галицьких Татрах були капкани, сильця та самостріли [617, с. 29 – 30].

Полювання із застосуванням капканів на благородні види тварин було заборонено на початку XX ст. у Прусії [17] та Моравії [618, с. 122]. У Данії (1931р.) було дозволено використовувати капкани виключно при полюванні на видру або на загороджених ділянках [38, с. 32]. Лише для добування зайців, глухарів, тетеруків, куріпок дозволяли у 1900 році використовувати капкани у Норвегії [619, с. 11]. Також на початку XX століття дозволяли для полювання використовувати капкани й в Японії [69, с. 142 – 144.].

Капкани, як недозволені методи використання тваринного світу, цікавили широкі верстви населення й вузьких спеціалістів. Зокрема, на зборах

Галицького мисливського товариства 14 жовтня 1882 року керівництво Львівської лісової школи звернулось до мисливців, щоб вони направляли конфісковані капкани в організований при школі мисливський музей [60].

То ж слід відмітити, що у своєму еволюційному розвитку публічне управління у методах полювання пройшло етапи від використання капканів, силець та інших механічних засобів для добування дичини до повної їх заборони. Головним чином капкани застосовували з метою добування хижих тварин. З розвитком науково-технічного прогресу та ширшим застосуванням вогнепальної зброї на полюванні зменшується частка застосування капканів та методів отруєння дичини з метою добування. Виявлено, що галицьке суспільство негативно ставилось до добування дичини із застосуванням капканів. Встановлено, що особливе несприйняття використання капканів виявили мисливці, які орієнтуватись не лише на м’ясо дичини, а й на мисливські трофеї, якими можна похвалитись на організованих мисливських виставках. Однак, низький рівень культури Галичини у сфері використання тваринного світу підтверджує той факт, що виготовленням капканів у Галичині займались на промисловій основі, а у мисливських часописах широко рекламували капкани та інші знаряддя для добування дичини, дозволені тогочасним законодавством.

Ще гіршим з етичної позиції є використання отруйних речовин з метою добування дичини. Слід відмітити, що органи публічного управління Австрійської імперії вживали заходів державного регулювання з метою запобігання розповсюдження отруйних речових у вільному доступі. Так, розпорядження державної канцелярії Австрійській монархії 18 липня 1819 року була прописана заборона вільної торгівлі отрутою [1174, с. 72 – 74].

Загалом у Європі наприкінці XIX століття публічне управління щодо застосування отруйних речовин на полюванні було різним. Так, в Англії законодавство було найбільш ліберально налаштоване щодо застосування різних методів полювання: шкідливих тварин (диких кроликів, зайців) мав право відстрілювати та знищувати за допомогою отруйних речовин кожен власник земельної ділянки. У Франції цього ж періоду законодавство

забороняло застосовувати вовчі ями, капкани й отрути лише з огляду на загрозу для людського життя. Крім того, використання отрути як способу полювання завдавало великих фізичних страждань тваринам. Щоб запобігти жорстокому поводженню з тваринами, у низці країн Австоро-Угорської імперії законодавство забороняло використовувати отруту: у Галичині (1875), Австрії (1874), Буковині (1874), Істрії (1882), Моравії (1873), Штирії (1876), Крайні (1889), Предлітавії (1887), Прусії (1870) [68, с. 49]. Така ж заборона діяла і відповідно до Мисливського закону від 17 липня 1871року на території губерній Королівства Польського. Порушників навіть мали право арештувати на 7 діб або покарати штрафом до 10 рублів [516, с. 49 – 53]. Наступний Мисливський закон 1909 року давав право застосування отруйних речовин для знищення хижаків, але для цього потрібно було отримати дозвіл губернатора [104, с. 340 – 344]. Мисливським законом Галичини (1907р.) також заборонялось використовувати отруту (ст. 47) [26, с. 2060].

З розпадом Австро-Угорської монархії і встановленням на території Галичини Другої Речі Посполитої публічне управління у сфері використання тваринного світу продовжувало курувати використання отрути для регулювання дичини. 3 грудня 1927 року ухвалено новий Мисливський закон, який у статті 41 визначає, що отруту дозволено застосовувати лише для знищення хижаків [73]. Широкого вжитку для відлову дичини набув етиловий спирт. Тож вперше вводиться законодавча норма щодо заборони застосування зерна, змоченого у спирті, для відлову пернатої дичини [103, с. 210 – 211]. У міжвоєнний період у різних країнах Європи законодавство мало свої особливості, що свідчить про актуальність цього питання при використанні дичини. Так, Мисливський закон Данії (1931р.) дозволяв на полюванні використовувати лише фосфорну отруту [38 , с. 32], Німеччини (1934р.) забороняв виставляти отруту за межею огородженої ділянки біля будинку [1175, с. 30]. У Сербії на початку ХХ століття законодавство взагалі заборонило застосовувати будь-яку отруту [1176, с. 13].

Використання отруйних речовин полегшувало роботу з регулювання чисельності популяції хижаків. Тож мисливські товариства Галичини кінця ХІХ

ст. лобіювали перед органами публічного управління застосування отрути для зменшення поголів'я хижих та шкідливих тварин, обговорювались можливості її застосування лише при дотриманні техніки безпеки і лише за дозволом старости повіту [614, с. 136 – 138]. Все ж вчені, які не займались мисливським господарством і переймались екологічними проблемами, на Мисливському конгресі 1910 року у Відні наголошували, що через застосування отруйних речових гине багато орлів [63, с. 257 – 259], й лобіювали перед владою питання зменшення використання отруйних речовин.

Про зацікавленість органів публічного управління регулюванням популяції дичини з використанням отруйних речовин свідчить те, що у міжвоєнний період відповідно до Мисливського законодавства давались вказівки застосовувати отруйні речовини для знищення хижаків. Історичні джерела свідчать, що Станиславівський воєвода звернувася до старост Косівського, Надвірнянського, Богородчанського, Калуського, Долинського, Стрийського Сколівського, Турківського повіту з листом L. 4706/Vllb. 1924 про збитки, що вовки завдають під час випасу худоби на полонинах. Для зменшення їх поголів'я було видано розпорядження використовувати для їх знищення капкани й отруту [427, с. 156].

З метою раціонального використання тваринного світу необхідно регулювати чисельність хижаків та шкідливих видів тварин. Важливість регулювання дичини засвідчує те, що в першому акті публічного управління Галичини, який регулював використання тваринного світу – Патенті від 1786 році, визначалось, що хижаків дозволялось добувати кожному, виняток становили хижаки, які знаходились у вольєрному господарстві. У випадку, коли хижаки надмірно розмножувались, органи публічного управління мали право організовувати полювання на них [70, с. 177 – 184]. За відстріл вовка та ведмедя видавалась нагорода [37, с. 132 – 135]. Позитивно в публічному управління можна оцінити наявність на законодавчому рівні переліку хижаків, бо це запобігало безпідставному добуванню тварин, які за біологічним визначенням є хижаками. Про важливість питання регулювання хижаків

свідчить той факт, що у випадку, коли власник мисливського господарства занедбував свої обов’язки, його функції перебирала влада.

В подальшому публічне управління законодавчо детальніше визначає механізм регулювання хижаків, що свідчить про важливість їхньої стабілізації для ефективного ведення мисливського господарства. Так, у Мисливському законі від 5 березня 1897 року, який діяв на території королівства Галичини і Лодомерії та Краківського князівства, визначалось, що відстрілювати собак і котів дозволялось у випадку, коли вони знаходяться далі, ніж 300 метрів від найближчого будинку. Тим самим органи публічного управління чітко врегульовували поведінку мисливців при полюванні та відповідальність власників приручених свійських тварин за недопущення їх у мисливські угіддя, де вони, як правило, завдають збитки.

На власників права полювання покладався обов’язок знищення хижаків та шкідливої дичини, що відповідає сучасним нормам організації мисливського господарства, так як це в першу чергу відповідає їхнім інтересам. До переліку хижаків додано такі дрібні види, як рись та дикий кіт, а з переліку хижаків вилучено дикого кабана, що свідчить, з однієї сторони, про зменшення популяції, а з іншого, що з плином часу ефективніше велось використання тваринного світу. Слід відмітити, що на даний час рись та дикий кіт занесенні до Червоної книги України.

Позитивний вплив публічного управління на регулювання чисельності хижаків мало також й те, кожен мисливець, який легально полював, мав право також добувати хижаків незалежно від того, на які види тварин йому видали дозвіл.

Хоча й кабани були виведені з переліку хижаків, але при збільшенні їх чисельності вони завдавали великої шкоди сільському господарству, тому уповноважені до полювання були зобов'язані їх відстрілювати. З метою дієвого впливу на власників мисливських господарств повітова влада мала право сама видавати безкоштовні сертифікати на відстріл диких кабанів або інших шкідливих тварин, навіть без згоди власника полювань. Однак, про видачу безплатних сертифікатів державна повітова влада була зобов’язана

проінформувати власника полювання, а також місцеву поліцію. На нашу думку, в основі інформування інших зацікавлених інституцій лежить механізм дієвого контролю за зловживанням владними повноваженнями. Слід відмітити, що публічне управління в регулюванні чисельності хижаків враховувало і соціальний аспект, так як для допоміжних робіт (для нагінки) при полюванні використовували працю селян, а добуті хижі тварини реалізовувались за конкурентним принципом через аукціон, який організовувала повітова влада, а гроші з продажу зараховували у фонд бідних мешканців гміни, що зменшувало корупційні ризики. Також про соціальну спрямованість публічного управління Галичини свідчить той факт, що штрафи за незаконне полювання йшли у територіальні фонди бідних, на землях яких сталось незаконне полювання. На цей час кошти від штрафів поступають до бюджету органів місцевого самоврядування і не відіграють соціально-спрямовуючої функції.

Дієвим методом публічного управління щодо регулювання чисельності хижаків вважаємо використання капканів, тоді як на благородну дичину їх забороняли застосовувати. Але при цьому встановлювались певні обмеження: при використанні капканів задля безпеки людей потрібно було вжити заходи безпеки. Законодавчо було виписано що про місця їх викладання необхідно були вивісити оголошення у гміні, а також інформаційні стенди біля викладки капканів.

Мисливський закон, ухвалений Галицьким сеймом 10 жовтня 1907 року, визначав, що «органи виконавчої влади встановлювали осіб, які б мали право до знищення ведмедів, вовків, рисів, диких котів, кабанів за кошти уповноважених до полювання, що позитивно вплинуло на інтереси селян, так як хижі тварини завдавали шкоди їхньому урожаю» [1177, с. 97 – 99]. У Мисливському законі Другої Речі Посполитої спостерігалась гуманізація мисливського законодавства, так як використовувати капкани для добування шкідливих хижаків дозволялось у виключних випадках лише Радою Міністрів республіки Польща за поданням міністра сільського господарства [74, с. 13].

Аналіз публічного управління Галичини в частині торгівлі рибою показав, що воно впливало також на легальний вилов риби. Так, Краківський

магістрат забороняв реалізовувати рибу у період, коли існувала заборона на її вилов. Відбувався також контроль мінімальної величини риби та раків, що повинна була становити не менше 10 см.

Тогочасна поліцейська статистика свідчить про ефективну роботу державних контролюючих органів [1178, с. 20]. Лише за літні місяці 1897 року у Кракові контролюючі органи конфіскували 200 тис. раків. В подальшому їх не реалізували, а випустили у місцеві річки біля Освенціма та Кракова, що свідчить про екологічну спрямованість органів публічного управління Галичини [442, с. 4]. За період з 1 січня по 1 травня 1898 року було конфісковано 353 посилки (1740 штук) раків, які намагались перевезти за кордон у недозволений час [1179, с. 5] в основному особами єврейської національності [1180, с. 17].

У спектр діяльності органів публічного управління входило регулювання та контроль за якістю продукції харчування. З цією метою була налагоджена служба торгових комісарів. Діяльність була тісно пов'язана з рибальськими товариствами. Влада вживала заходи щодо їхньої компетенції: проводила навчання з санітарно-ветеринарної експертизи риби, дичини та м'яса свійських видів тварин. Тривалість курсів – 4 місяці. Особлива увага приділялась діагностиці трихінельозу [1181, с. 35 – 36]. Позитивним, на нашу думку, було рішення про заборону продажу на ринках мертвої риби [474, с. 127], так як цей захід сам по собі унеможливлював реалізацію протермінованих продуктів. Про велику увагу органів публічного управління до якості рибної продукції свідчить той факт, що магістрат Кракова розпорядженням № 932/97 заборонив на період з 1 квітня до 30 листопада кожного року продаж замороженої риби, аргументуючи це тим, що у теплі місяці року морожена риба швидко псується [320, с. 5].

Нагляд за якістю риби покладався на спеціально навчених для цього ветеринарних лікарів, які призначались владою, до компетенції яких належало проведення ветеринарно-санітарної експертизи дичини, риби, слимаків, м'яса свійських тварин, м'ясних виробів. Відповідальними за проведення ветеринарно-санітарної експертизи м'ясних продуктів були власники продукції

[1182, с. 162]. Публічне управління передбачало, що під наглядом торгових комісарів всю зіпсовану рибу слід було утилізувати [473, с. 64]. З метою запобігання реалізації неякісної продукції тваринного світу громадські організації у своїх часописах публікували статистику конфіскованої продукції [475, с. 173]. Слід відмітити, що конфіскація риби, яку реалізовували без належного контролю, проводилась не лише на ринках, але й на пошті. Механізми державного регулювання визначали, що за неправильно задекларований товар продукцію конфіскували [1183, с. 53].

Одним з дієвих механізмів публічного управління щодо подолання браконьєрства був механізм видачі сертифікатів походження дичини, без яких забороняли її продаж, і які не можна було видавати після 14 –ти днів по закінченні сезону полювання на певний вид дичини [26, с. 2062]. Лише на дичину, добуту у вольєрах, сертифікат походження видавала державна повітова влада у будь-який час, незалежно від визначеного терміну полювання [614, с. 136 – 138], так як терміни полювання у вольєрах не визначались законодавчо, тобто, визначалось, що розведення дичини у вольєрах не відноситься до мисливського господарства, бо її повністю підгодовують, й вона знаходиться не у природньому, а невільному становищі.

Про важливість врегулювання різних аспектів торгівлі дичиною свідчить й публікації представників органів виконавчої влади про відсутність належного механізму для встановлення походження дичини, що спричиняє спекуляцій на міжнародному рівні. Проблеми із встановленням походження дичини дозволили блокувати доступ на ринки реалізації мисливської продукції навіть деяким країнам. Так, експортери з Німеччини монополізували експорт дичини до Франції, Англії та Італії, не допускаючи на ці ринки польських експортерів. Маніпулюючи інформацією, що у Польщі дичина низької якості, вони її ж самі скуповували у Польщі для наступної реалізації у ці країни, видаючи її за німецьку продукцію. Дієвим механізмом публічного управління було запровадження на законодавчому рівні пломбування дичини [1184, с. 154 – 155]. У Європі сертифікат про походження дичини був запроваджений ще у 1888 р [1185, с. 5]. Про дієвість цього механізму публічного управління

свідчить той факт, що його використовували у Європейських країнах у міжвоєнний період [1186, с. 2].

На початку XX ст. основні засади боротьби та профілактики сказу серед тваринного світу містили Австрійські закони, зокрема, від 6 серпня 1909 року «Про профілактику та боротьбу з інфекційними захворюваннями тварин», але вони визначали лише основні тенденції публічного управління. На його основі приймались місцеві (партикулярні) закони у законодавчих органах (сеймах) провінцій імперії, які не мали суперечити принципам основного закону [329, с. 581 – 630]. В подальшому державне регулювання боротьби зі сказом деталізувало методи повідомлення власників тварин про підозру на сказ органи публічного управління [1187, с. 21]. Також законодавчого регулювання набуває механізм проведення карантину підозрілих на сказ тварин та методику лікування людей та тварин.

5.4. Політичні процеси

Публічне управління, як складова політичного управління, включає в себе управління суспільством у різних його сферах з метою реалізації головних суспільних і державних цілей. Розуміння політичних процесів, що відбувались на території Галичини, вплив на них громадських організацій, політичних партій, груп тиску дає можливість зрозуміти логіку процесів, що відбувались у сфері публічного управління Галичини. Кожен з політичних суб’єктів, виходячи з інтересів їх можливостей впливу, реалізовував власну поведінкову політику.

Так, Галицьке мисливське товариство [93, с. 23] здійснювало вплив на органи публічного управління Галичини щодо запровадження правових механізмів встановлення сертифікатів походження дичини. З 1880 року воно подавало звернення до влади через пресу [178, с. 6–7]. З метою зменшення випадків незаконного полювання Галицьке мисливське товариство направило звернення до керівництва залізниці, щоб воно не приймало посилки з дичиною без сертифікату походження дичини [178, с. 1 – 2]. Головною метою, якої добивалось товариство,

був вплив через механізми державного контролю за походженням дичини на зменшення кількості незаконного полювання.

Аналіз публічного управління Галичини показав, що встановлення механізмів законодавчого регулювання не завжди дає очікуваний результат. Зокрема, після законодавчого механізму запровадження сертифікатів походження дичини Галицьке мисливське товариство було незадоволене діями Львівського магістрату: «..у Львові вільно продають дичину, яку незаконно відстрілюють, без відповідних сертифікатів про походження дичини», «купівля дичини у Львові проводиться на високому рівні, а акційна охорона не діє..», «браконьєр, який не може збути свою дичину на місці, їде до Львова, де має можливість продавати дорого дичину. У Львові вже на нього чекають жиди, які не питають про сертифікати походження дичини. Вони навіть не задумуються, що купуючи дичину у злодіїв, самі стають причасними до злодійства» [1188, с. 6–7].

Також Галицьке мисливське товариство звертало увагу влади на те, що дуже багато торгівців зловживають при торгівлі дичиною тим, що, отримавши один раз сертифікат на партію зайців і продавши їх, вони той самий сертифікат використовують для продажу зайців, куплених у браконьєрів. Тому товариство запропонувало набагато надійніший метод: внести зміни до законодавства з вимогою накладати на легально добуту дичину металеву пломбу з вигравіруваною інформацією про повіт, з якого походить дичина. Посилаючись на практику інших країн, де їх використовували, підробити пломбу було неможливо [765, с. 162 – 163]. Слід відмітити, що ця пропозиція не знайшла підтримки в органах публічного управління, що свідчить про те, що, у порівнянні з іншими провінціями Австро-Угорської імперії, в Галичині менше уваги приділяли галузі мисливського господарства. Цей висновок підтверджується й економічними показниками, які розглядаються в інших розділах.

У деяких випадках діяльність громадських організацій через низьку мораль низка її членів негативно позначалась на рибальській галузі. Так, громадські рибальські організації Галичини та Німеччини, захищаючи інтереси

власних товаровиробників, провокували інформаційні торгівельні війни, що не сприяло вільній торгівлі. Так, німецькі рибалки через засоби масової інформації розповсюджували чутки про те, що нібито у Галичині має місце небезпечне інфекційне захворювання коропа. З іншого боку, галицькі рибалки звертали увагу, на те, що заморожена риба, яку у великих кількостях експортували з Німеччини, є шкідливою для здоров'я, і її потрібно заборонити для споживання [343, с. 121]. Лобіюючи інтереси місцевих рибалок, Краківське рибальське товариство виступило з ініціативою до уряду, запропонувавши запровадити вільну торгівлю рибою між Австрією та Німеччиною. Натомість товариство пропонувало «…запровадити мито на експорт до Австрії риби з Румунії та Росії, а в майбутньому – з Сербії та Італії», мотивуючи свою позицію тим, що «у цих країнах географічні та економічні умови були кращими, ніж в Австрії, тому й риба у них була дешевшою» [1145, с. 130]. Крім запровадження мит товариство домагалось від влади зменшення вартості перевезення залізницею.

Аналогічні дії здійснювало «Німецьке рибальське товариство», обстоюючи власні меркантильні інтереси – усунення конкурентів на внутрішньому німецькому ринку риби, звернувшись у свою чергу до уряду Німеччини з вимогою, щоб мито на імпорт риби з Галичини було підвищене з 15 до 25 марок [1147 , с. 7].

З метою лобіювання власних інтересів любителі рибальського спорту організовували громадські організації. Велику роль у примноженні тваринного світу у річках належить рибальским товариствам, які популяризували любов до «вудкарського спорту», впливали на органи публічного управління Галичини: «Краківський рибацький клуб», «Товариство любителів риболовлі в Кракові», «Товариство любителів вудкового спорту» [1189, с. 127–127], «Повітове рибальське товариство у Коломиї», «Спортивний клуб вудкарів у Львові». Вони також вживали заходи щодо раціонального ведення рибальства – охорона від незаконного вилову риби, зариблення мальком та ікрою тощо. Із цивілізаційним розвитком суспільства Галичини рибальство на початку XX століття набирає рис відпочинку. Слід відмітити, що тогочасне державне регулювання дослухалось до думки громадських рибальських організацій і дозволяло ловити

вудкою на всіх річках Галичини, тоді як сіткою ловити рибу мав право орендар рибальського ревіру. Також про сприяння держави відпочинковому рибальству свідчить й той факт, що за допомогою вудки можна було ловити рибу не зважаючи на охоронні терміни – коли заборонялось ловити рибу промисловим методом.

Громадські організації сприяли ветеринарному нагляду за тваринним світом. Так, «Галицький клуб по догляду та дресируванню собак», офіс якого знаходився у Львові, уклав угоди з ветеринарним лікарем, щоб він централізовано надавав ветеринарну допомогу собакам, власники яких входили до клубу [871, с. 144 – 145].

ВИСНОВКИ

У монографії міститься вирішення наукової проблеми, яка полягає в здійсненні історичної реконструкції та проведенні комплексного дослідження становлення і розвитку публічного управління використання тваринного світу Галичини кінця XVIII –початку XX століття. На основі наукової оцінки процесів публічного управління у галузі використання тваринного світу сформульовано низку положень, основні з яких:

1. Основним джерелом вивчення публічного управління в Австрійській імперії виступає австрійське законодавство: закони, кодекси, декрети (правові акти, постанови органу влади або посадової особи), патенти (законодавчі документи, що видавалися імператором в Австро-Угорській монархії), рескрипти (монарший указ, що мав силу закону) , розпорядження Галицького намісництва, розпорядження магістратів міст Галичини, міждержавні угоди, листи. Також важливим джерелом для розуміння публічного управління Галичини виступають роз’яснення органів публічного управління, які в багатьох випадках доповнювали положення законів та унормовували окремі правові відносини. До них відносяться закони Австро-Угорської імперії, цісарські патенти, розпорядження міністерств, рішення магістратів міст Галичини, розпорядження намісника Галичини й інші офіційні документи. Ці збірники зберігаються у фондах державного архіву Івано-Франківської області, відділу рідкісної книги Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника. Оригінальні тексти документів, опубліковані безпосередньо після їх прийняття, є абсолютно достовірним науковим джерелом.

2. Джерельну базу наукової розвідки складають нормативно-правові акти, розміщені у «Збірці законів», що виходили в Кракові в середині XIX ст. (Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych), «Збірці законів» (Dziennik rządowy dla okręgu administracyjnego Namiesnictwa we Lwowie), «Офіційному зведенні законів Австрії» (Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa

reprezentowanych), стенографічних звітах Галицького сейму (Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesyi ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem), «Цивільному кодексі Австрії» (1918 р.) (Kodeks cywilny obowiązujący w Austryi od l . stycznia 1812 r. z uwzględnieniem wszystkich zmian i uzupełnień łacznie z trzema nowelami), «Законодавстві про приватну власність» (Prawo prywatne a Austryackie), «Новому мисливському Законі Галичини і Великого Князівства Краківського» (Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego), збірках законів та розпоряджень Галичини, що регулярно виходили у Львові (Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem), «Збірках законів», що виходили у Кракові на початку XIX ст. (Dziennik praw z roku), «Офіційному зведенні розпоряджень для столичного королівського міста Кракова» (Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa).

3. Встановлено, що на формування публічного управління Галичини великий вплив мали громадські організації та політичні партії. Доведено, що селянська партія («Stronnictwo chłopskie») лобіювала інтереси селянства в частині використання тваринного світу, а саме: в оплаті за користування сервітутами для права проведення полювання, відшкодування збитків, завданих сільськогосподарським господарствам, проведення полювання у релігійні свята, у праві отримання дозволу на зброю тощо. Встановлено, що конфлікти в Галичині, крім політичного та соціального підґрунтя, мали й національний характер.

Встановлено, що активну участь в публічному управлінні брали громадські організації. Зокрема, Краківське товариство охорони тварин мало позитивний вплив на розвиток мисливства та рибальства Галичини, яке проявлялось в боротьбі з браконьєрством, незаконною реалізацією дичини та риби. З метою кооперації зусиль в ефективному веденні рибальського господарства зацікавлені особи з числа власників великих рибальських господарств, науковців, рибалок-спортсменів створили Крайове рибальське товариство. Для лобіювання своїх інтересів члени товариства здійснювали

вплив на органи державного управління у формі звернень, які для більшого резонансу публікували в спеціалізованій рибальській літературі. Серед основних проблем, які піднімало товариство – забруднення водойм промисловими відходами, дотримання вимог законодавства при оренді рибальських ревірів, дотримання мінімально допустимої величини виловленої риби, належна організація торгівлі рибою на ринках. Встановлено, що органи державної влади та місцевого самоврядування реагували на такі апеляції розпорядчими рішеннями, ухваленням під тиском товариства. З метою популяризації галузі рибальства і отримання бюджетних коштів на розвиток галузі товариство організовувало курси, виставки, проводило наукові дослідження, видавало періодичні фахові друковані видання. Виявлено низку випадків порушень вимог рибальського законодавства членами товариства та відповідну реакцію на них.

Встановлено, що громадські мисливські організації, метою яких була належна організація ефективного мисливського господарства, лобіювали питання відповідного законодавчого забезпечення та правозастосування органами державної влади прозорої процедури продажу дичини. Мисливські товариства брали на себе функцію громадського контролю за належним дотриманням законодавства та координуючу функцію при реалізації дичини виробниками та потенційними покупцями.

Встановлено, що громадські організації мали великий вплив на гуманне ставлення до тварин. Було організовано багато громадських організацій з метою подолання у суспільстві жорстокого поводження з тваринами та впливу на органи влади для законодавчого забезпечення цього процесу та контролю за владою щодо правозастосування. Окремий напрям у недопущенні жорстокого поводження з мисливськими тваринами становила специфічна мисливська культура, яка в своєму загалі базувалась більше на звичаєвому праві, ніж на вимогах тогочасного законодавства.

Встановлено, що мисливські товариства, власники великих мисливських господарств, державні функціонери в галузі мисливства, для координації своїх дій організовувались у міжнародні мисливські організації. Через внесення змін

до мисливського законодавства, пропагандистські кампанії у засобах масової інформації, координацію діяльності в науковій, культурній та економічній сфері щодо мисливства, насамперед, відбувалось лобіювання їхніх власних інтересів. Проте, в еволюційному аспекті намагання реалізації вузьких інтересів спричинило виникнення нових загальноєвропейських стандартів ставлення до мисливства, його організації, функціонування і розвитку. Участь Галичини в міжнародних мисливських організаціях дала поштовх до виникнення організаційних та вдосконалення нормативно-правових чинників у формуванні цивілізаційної уяви щодо мисливства, як галузі суспільного господарювання.

Встановлено, що на мисливському конгресі у Відні 1910 року брали участь мисливці, які належали до найвищої соціальної верхівки країн Європи, інтереси яких полягали в лобіюванні мисливського законодавства, при якому мисливським господарствам створювали б найсприятливіші умови для вирішення конфліктів з власниками лісів та сільськогосподарських угідь. Ухвали Конгресу чинили відповідний тиск на уряди країн щодо внесення змін до мисливського законодавства, які були б вигідними для ведення мисливського господарства та проведення полювання.

4. Встановлено, що з 1878 року виходив часопис «Łowiec» – друкований орган Галицького мисливського товариства. Видання часопису припинилось разом з ліквідацією товариства у вересні 1939 року з приєднанням західноукраїнських земель до складу УРСР. На його сторінках друкувались матеріали, в яких утверджувалась культура полювання, раціональне ведення мисливського господарства, інформувалось суспільство про діяльність Галицького мисливського товариства, охорону природи. Подавались матеріали з мисливських походів відомих мисливців в інші частини світу, в яких висвітлювалась загальна культура тамтешніх народів. Особлива увага приділялась мисливській культурі взагалі. Друкований орган «Łowiec» був знаряддям товариства для лобіювання статутних цілей товариства в запровадженні раціонального ведення мисливства, відстоював інтереси мисливців, орендарів мисливських угідь перед органами державної влади,

сільським населенням, так як мисливські тварини завдавали останнім значних збитків.

Для успішного досягнення для мисливства стратегічних цілей щодо правового регулювання використання тваринного світу Галичини використовували пропагандистські заходи – виставки в галузі мисливства та рибальства. Їх організація в Галичині була започаткована з кінця XIX віку. Організована в 1910 році у Відні виставка мала міжнародне значення і отримала назву «Першої міжнародної мисливської виставки». Її головною ціллю була пропаганда мисливства та рибальства, а також – святкування вісімдесятиріччя монарха Австро-Угорської імперії Франца Йосифа I, який, як відомо, був вправним мисливцем.

Встановлено, що позитивні наслідки для ефективного використання тваринного світу мав розвиток рибальської та мисливської освіти. З кінця XIX ст. в Галичині з метою підготовки фахівців у галузі рибальського господарства було організовано низку навчальних закладів та короткотермінових курсів, які, як правило, мали тематичне спрямування. Великих зусиль до організації фахового навчання в Галичині досліджуваного періоду доклало Крайове рибальське товариство та його керівники – М. Новицький та З. Фішер, а також Краківське рільниче товариство. Головним навчальним закладом з підготовки спеціалістів у галузі рибальства в Галичині були кафедра зоології Ягеллонського університету, сільськогосподарської академії у Дублянах, Львівської ветеринарної школи та молодша лісова школа у Болехові й рільнича школа у Дублянах.

Встановлено, що в Галичині, починаючи з XIX століття, над польською мисливською термінологією тяжіє німецька мова, оскільки місцеві мисливці переймали німецькі способи полювання, німецькі назви та визначення, послуговувались німецькими підручниками з мисливства. Навчання лісників та єгерів велась за невеликим винятком, німецькою мовою. Прогресивно та патріотично настроєна польська мисливська верхівка об’єднувалась у мисливські товариства та бачила своє завдання в збереженні та створенні польської мисливської термінології, виданні польських термінологічних

мисливських словників та підручників, сприяла та фінансувала видавництво друкованих мисливських періодичних видань польською мовою, оскільки розглядала мисливську мову в якості самобутності та самоідентифікації нації. Не зважаючи на труднощі, XIX століття залишило солідні праці, що стосуються польської мисливської термінології.

5. Встановлено, що за період кінця XIX – початку XX ст. добування пернатої дичини збільшилось. Найефективніше ведення мисливського господарства по пернатій дичині спостерігалось в таких провінціях імперії, як Чехія, Моравія, Сілезія. Порівняння щодо добування пернатих на території Івано-Франківської області та в Австрійській імперії складається не на користь сучасності. Відповідно залишається актуальним досвід ведення мисливського господарства в Австро-Угорській імперії кінця XIX – початку XX ст. в умовах сучасної України. Встановлено, що мисливські види пернатої дичини користувались на ринках Галичини та Європи високим попитом. Вартість м'яса пернатих у порівнянні з м'ясом диких копитних тварин була у 5-7 разів вищою. Загалом вартість пернатої дичини в Європі була вищою, ніж у Галичині, що зумовлювало її експорт та підвищувало ціни на внутрішньому ринку. Особливо цінувалась дичина у Франції, де вартість 15 фазанів дорівнювала вартості 1 дикого кабана. Споживання дичини мало сезонний характер, найнижчий рівень припадав на березень-травень, а найвищий – на вересень-листопад. Позитивно на торгівлю дичиною вплинув науково-технічний прогрес, коли м'ясо дичини можна було тривалий час зберігати в охолодженому вигляді. Це унеможливлювало знівелювати сезонне удорожчання дичини. У порівнянні з країнами Європи в Галичині споживання пернатої дичини було в десятки, а по деяких позиціях – у сотні разів нижчим.

Встановлено, що в порівнянні зі свійськими тваринами в Галичині дичина цінувалась вище за харчовими якостями, ніж м'ясо свійських тварин. Виявлено, що з метою фальсифікації дичини свійських тварин годували природним лісовим кормом, або на деякий період їх переводили в ліс. Деякі мисливці полювали на нетрадиційні види пернатих – ворон, з метою їх споживання.

Аналіз цін на дичину показав, що великим попитом Галичині користувалась зайчатина. З копитних тварин найдорожчим було м'ясо козулі. У порівнянні з копитними видами тварин м'ясо пернатої дичини було дорогим. Зокрема, вага живої маси вальдшнепа сягала 400 г. За гроші, сплачені за нього, можна було купити 2 кг м'яса дикого кабана середньої якості. Найдорожче реалізовували фазанів, а найдешевше – диких качок та перепілок. Серед копитних найбільше цінувалось м'ясо козулі, яке було у два рази дорожчим за оленину. Великий вплив на ціну мав вік тварини. Так, м'ясо старого кабана було у 2-3 рази дешевшим за молодого, тоді як в оленя цей показник не перебільшував 1,5 рази. У порівняння зі Львовом ціни в європейських країнах на дичину були у 2-3 рази вищими. Встановлено, що велике значення для якості м'яса того чи іншого виду тварин мало також місце та спосіб їх добування. Великий вплив на смакові властивості продукції, приготовленої з дичини, мали й спосіб обробки туші, підбір приправ, вправність кухарів.

Важливу роль для Галичини відігравав експорт риби та раків. Особливо на зарубіжних ринках цінувались короп та раки. Основною країною для експорту рибної продукції з Галичини була Німеччина. Серед факторів, що сприяли експорту рибної продукції – її висока ціна на ринках Європи та кулінарні смаки європейців. Для стримування експорту рибної продукції з Галичини європейські країни запроваджували високі мита та здійснювали сумнівні маніпуляції з якістю продукції. Встановлено, що експорт дичини значно перевищував імпорт. Основними чинниками, які спонукали до експорту дичини, був великий попит на неї і відповідно висока ціна у країнах Європи. Найбільше дичини експортували до Франції, Німеччини, Англії, Швейцарії, а імпортували з Німеччини, Росії, Італії. Одним із чинників, що негативно впливав на експорт дичини, була висока ціна залізничних перевезень.

Державне регулювання експорту та імпорту дичини було зосереджене на контролі за якістю дичини та оплатою мита. Розмір податку в Галичині за реалізацію дичини залежав від її виду. Вартість оподаткування пернатої дичини була вищою за свійських пернатих.

Встановлено, що галузь мисливського господарства Галичини досліджуваного періоду продукувала не лише велику частину харчової продукції, але й хутро та шкіру. Шкіра та хутро становили п'яту частину від усієї продукції мисливської галузі. У Галичині велика кількість підприємств з вичинки дичини та їїї реалізації знаходилась у Львові. Найвищу вартість серед хутрової продукції мало хутро видри, куниці, лисиці. Географічне та природне становище сприяло добуванню хутрових видів мисливських тварин, що мало велике економічне значення.

6. Право власності на мисливські види тварин у досліджуваний період Галичини тісно пов'язане з суспільно-політичною системою держави. З метою ефективної організації ведення мисливського господарства право власності на мисливські види дичини обмежувалось для малих землевласників з метою їх об'єднання в більші господарства, на яких можна раціонально вести господарство. За здачу в оренду права використування дисини їх власники отримували відповідні суми коштів. Встановлено, що значний вплив на формування ціни мало місцезнаходження земельної ділянки, яку здавали в оренду з правом полювання. На рівні підзаконних актів мисливські товариства теж встановлювали право власності на добуту дичину під час проведення полювання.

Виявлено, що у різних країнах були різні підходи щодо права полювання на власній земельній ділянці. Якщо мисливське законодавство у Франції, Англії, Швеції, Норвегії, Бельгії, Голландії, Іспанії, Румунії, Італії давало право полювання власникам земельних ділянок незалежно від їхньої площі, а без їхньої згоди ніхто не мав право полювати, то в Німеччині та країнах, які входили до Австро-Угорської імперії, визначалась мінімально допустима площа, власник якої мав право полювати. На різних принципах надавались в користування мисливські угіддя. У Бельгії, Франції, Росії оренда права полювання здійснювалась шляхом проведення аукціонів, в Іспанії це питання вирішували виключно органи державної влади. У Швеції та Фінляндії ця функція покладалась на короля.

У низці країн з метою раціонального використання дичини між землевласниками та орендарями права полювання укладались угоди, в яких визначались не лише розмір орендної плати, але й зобов’язання щодо невиснажливого використання популяції дичини, заходи щодо запобігання поширення епізоотичних захворювань, регуляція чисельності шкідливих та хижих тварин. Встановлено, що основними положеннями, які врегульовували це питання, були: визначення власності мисливських угідь, процедура оренди угідь, оплата за їх використання, охорона угідь від незаконного полювання.

Ветеринарні аспекти при експортно-імпортних операціях врегульовувались як законодавчо, так і в міждержавних договорах. Основні критерії оцінки якості м’яса дичини та риби у ветеринарному законодавстві базувались на свіжості м’яса, способах транспортування, обмеженнях при встановленні епізоотій, принципі заборони застосування отруйних речових при добуванні дичини. Аналіз законодавчого забезпечення державного управління галуззю мисливського господарства та інституційного забезпечення органів місцевої влади в період Другої Речі Посполитої показав, що воєводи мали широкі повноваження для впливу на галузь мисливського господарства.

7. Встановлено, що законодавчо розмір податку в Галичині за реалізацію продукції мисливства встановлювався відповідно до виду дичини. Оподаткуванню підлягало право виконання полювання, податок залежав від місцезнаходження мисливських угідь та чисельності дичини, яка знаходиться в них. Аналогічні підходи існували у рибальському господарстві, особливість оподаткування якого полягала не лише в податку на право вилову риби, але й на знаряддя для вилову риби. Виявлено, що податкові механізми застосовувались в публічному управлінні рибальства з метою стимулювання місцевого виробника. Встановлено, що для зменшення кількості мисливських собак і, тим самим, для зниження поширення епізоотичних захворювань застосовувались податкові важелі. Виявлено, що на розмір оподаткування мали також вплив політичні режими.

Правовому регулюванню підлягали й методи полювання. У своєму еволюційному розвитку людство в методах полювання пройшло етапи від

використання капканів, силець та інших механічних засобів для добування дичини до повної їх заборони. Головним чином капкани застосовували з метою добування хижих тварин. З розвитком науково-технічного прогресу та ширшим застосуванням вогнепальної зброї на полюванні зменшилась частка застосування капканів та методів отруєння дичини з метою добування. Виявлено, що галицьке суспільство негативно ставилось до добування дичини із застосуванням капканів. Особливе несприйняття виявили мисливці, які орієнтуватись не лише на м’ясо дичини, а й на мисливські трофеї, якими можна похвалитись на організованих мисливських виставках. Виготовленням капканів в Галичині займались на промисловій основі, а у мисливських часописах широко рекламували капкани та інші знаряддя для добування дичини, дозволені тогочасним законодавством.

Встановлено, що при організації мисливського господарства воєводи мали відповідно до мисливських законів широкі повноваження: визначення термінів полювання, перевірки діяльності старост, боротьби з браконьєрством. Позитивний вплив на правозастосування в галузі мисливського господарства у Львівському воєводстві мала та обставина, що власне сам Львівський воєвода був палким прихильником мисливства.

Встановлено, що корупційні дії уповноважених осіб органів державної влади Галичини не сприяли ефективному розвитку мисливського господарства. Виявлено, що найбільше невдоволення суспільства викликали ухвалення рішення щодо надання в оренду права полювання, де переможця аукціону визначали всупереч тогочасному законодавству. Корупційні прояви мали великий вплив на ухвалення судових рішень при відшкодуванні збитків, завданих мисливськими тваринами сільськогосподарським виробникам, притягнення порушників правил полювання до відповідальності та й самих мисливських охоронців при порушенні виконання службових обов’язків. Громадські мисливські організації вживали відповідних заходів з метою зменшення корупційних дій при правозастосуванні законодавства в галузі мисливського господарства.

Крім корупційних дій влади негативний вплив спостерігався від дій окупаційної влади під час воєн. Виявлено що у частині державного управління мисливським господарством та полювання окупаційна влада приділяла велику увагу визначенню кола осіб, яким видавали мисливські посвідчення та дозволи на зброю. Вирішальну роль відігравала лояльність осіб до окупаційної влади. Дія дозволів поширювалась на окремий регіон, а термін дії зменшувався до одного року. При втраті довіри до особи у неї можна було конфіскувати видані документи без пояснень.

8. Встановлено, що публічне управління Галичини досліджуваного періоду базувалось на тогочасній політичній ситуації, яка визначала соціально-економічні та гуманітарні відносини.

Позитивний вплив на використання тваринного світу мав той аспект, що з метою залучення більшої площі мисливських угідь в користування власники ділянок повинні були надавати їх для полювання за визначену законом платню. З іншої сторони публічне управління, застосовуючи законодавчі механізми, спонукало орендарів рибальских ревірів до невиснажливого використання тваринного світу. Визначалось, що місцева влада мала право збільшувати перелік списку недозволених снастей та способів добування тварин в залежності від місцевих кліматичних та географічних умов. У деяких періодах на місцевому рівні визначались також й терміни полювання, а також місцева влада мала можливість заборонити полювання на певний вид дичини. Ці заходи позитивно впливали на стан популяції дичини і, таким чином сприяли ефективному використанню тваринного світу.

Позитивним аспектом публічного управління Галичини, на відміну від сучасного було те що на рівні нормативно-правових актів визначався алгоритм права власності на дичину під час полювань. Більше того, заохочували більш влучних та молодих мисливців ділитись дичиною з старшими, які не відзначались спритністю. Це давало можливість уникати конфліктів між учасниками полювань та сприяло відпочинку під час полювань. Слід відмітити, що в національному законодавстві вирішення права власності на дичину під час полювань не регламентується.

У досліджуваний період приватна власність на тваринний світ була абсолютизована і тому домінувала над суспільними інтересами. Цей факт мав позитивне значення, так як незаконне полювання на дичину прирівнювалось до крадіжки свійських тварин, при чому навіть покарання було однаковим. Ліберальний політичний режим Другої Речі Посполитої знівелював ці традиції, і крадіжка дичини була перекваліфікована на незаконне полювання з набагато легшим покаранням.

На даний час в Україні відсутній механізм відшкодування збитків завданих дичиною, що значною мірою зумовлюється суспільною власністю сільськогосподарського виробництва та малочисельною популяцією дичини, яка практично не завдає збитків. У Галичині досліджуваного періоду сільськогосподарське товаро-виробництво належало виключно приватним особам, які мали право на відшкодування збитків від мисливських господарств за завдані дичиною збитки, а мисливці до збору урожаю не мали право перебувати на полях. Більше того, їм дозволялось самостійно знищувати хижих тварин, але в цьому випадку тварин необхідно було віддати власнику мисливського господарства, що було логічним. В окремих випадках функцію регулювання чисельності хижаків брала на себе держава, що свідчить, що публічне управління Галичини великою мірою шанувало приватну власність.

Позитивний вплив на зменшення хижаків відгравала й законодавчо закріплена норма щодо преміювання мисливських охоронців. Логічною була норма, за якою не відшкодовували збитки, завдані перелітними птахами, так як мисливці не впливають на чисельність популяції цих видів дичини, бо їх не розводять, адже вони є перелітним видом.

Публічне управління Галичини щодо регулювання добування тваринного світу використовувало механізм допуску осіб через видачу мисливських білетів. Законодавчо врегульовувалась не лише сплата певних коштів, але й відповідальність певним соціальним, майновим, фізичним критеріям, що, на нашу думку, сприяє ефективності використання тваринного світу. На даний час в Україні також видається аналогічний документ – «Посвідчення мисливця», але він такої функції не відіграє, так як встановлено лише віковий ценз. Видача

мисливських білетів у Галичині мала позитивний економічний ефект: кошти, отримані за посвідчення мисливця, направляли на поповнення крайового бюджету, тоді як в умовах сучасної України ці кошти розподіляються виключно на фінансування відомчих підприємств системи Держлісагенства, що нівелює утвердження ринкових принципів. Позитивно сприймається досвід публічного управління Галичини, відповідно до якого посвідчення мисливця давало право на полювання відповідно до площі мисливських угідь, де проживав мисливець. Цей механізм давав змогу врегульовувати кількість мисливців, що мало позитивний вплив на збереження тваринного світу. На цей час такого механізму публічного управління не існує. Особа без мисливського білету в Галичині, на відміну від сучасної України, не мала право займатись мисливським господарством. Вважаємо, що такий підхід публічного управління позитивно впливав на організацію використання тваринного світу, так як таким чином обмежував право займатись веденням мисливського господарства особам, які не розуміються в мисливському господарстві.

9. Встановлено, що з проголошенням незалежності в Україні з’явилась можливість дослідити свою історію без ідеологічних нашарувань тоталітарного комуністичного режиму. Красномовним є той факт, що архівні справи, які стосуються мисливських та рибальських товариств до 1939 року, затавровані як «Буржуазное националистическое сообщество». Дещо інший стан дослідження розвитку мисливства та рибальства спостерігається на лівобережній Україні, яка входила до Російської імперії. Велику роль відіграло те, що Галичина до 1939 року не входила до Російської імперії, а до Радянського Союзу увійшла лише в 1939 році. Негативно впливав й ідеологічний фактор, так як матеріали для дослідження публічного управління Галичини повністю були опубліковані «буржуазно чужою польською мовою».

Із встановленням незалежності України в 1991 році країна декларативно взяла курс на утвердження приватної власності на засоби виробництва, ринкову економіку, багатопартійність. Тобто, фактично повернулась на суспільно-економічні відносини, які існували в Галичині до вересня 1939 року. Тож дане дослідження актуалізується тим, що дослідження закономірностей, принципів і

тенденцій розвитку публічного управління в історичному контексті збагачують не лише теорію, але практику використання природних ресурсів та використання тваринного світу, зокрема.

Сучасна система публічного управління в галузі використання тваринного світу намагається трансформувати командно-адміністративні принципи управління на рикові.

У дослідженні проведено аналіз використання земельних ділянок для ведення мисливських господарств у період загальної приватної власності на неї. Рудиментом комуністично-тоталітарного режиму залишився механізм надання у користування земельних ділянок. Якщо на даний час рішення про надання земельних ділянок ухвалює орган місцевого самоврядування, а вся галузь є збитковою, на відміну від країн Європи, то доцільно використати досвід Галичини, кули суб'єктом прийняття даного роду рішення був землевласник, який напряму був зацікавлений, щоб його ділянка ефективно використовувалась, так як від цього залежали його дивіденди. Тому критично важливим для публічного управління України є застосувати досвід Галичини, де мисливські угіддя надавались на конкурентних засадах, а суб'єктом ухвалення рішень був землевласник, а не органи влади.

У зв'язку з тим, що Радянська влада усуспільнила засоби виробництва відпали та знівелював конфліктні ситуації щодо відшкодування збитків, завданих мисливськими видами тварин. На даний час суспільна ситуація докорінно помінялась, тому слід використати досвід публічного управління Галичини в частині відшкодування збитків, завданих сільськогосподарським товаровиробникам дичиною.

Публічне управління сучасної України повністю централізовано. Доцільно використати досвід Галичини у децентралізації публічного управління щодо використання тваринного світу, так як великій за площею країні неможливо врахувати в одному законодавчому акті вплив погодних, географічних, кліматичних особливостей. Компетенція вирішення впливу цих компонентів дає можливість ефективніше використовувати тваринний світ.

ДОДАТКИ

Додаток А

Вартість отриманих коштів за оренду права полювання

в Австро-Угорській імперії 1900-1908 рр.

Вартість оплати за оренду 1 га в гелерах

Частина Австро-Угорської монархії	1900 рік	1905 рік	1908 рік
Нижня Австрія	49	64	71
Верхня Австрія	33	38	44
Чехія	32	35	37
Моравія	43	37	42
Галичина	3	5	6
Буковина	2	2	7
В середньому по монархії	22	25	30

Додаток Б

Рік	Кількість випадків сказу у собак	Кількість летальних випадків у людей
1873	1821	15
1875	458	23
Після значного підвищення податку на собак		
1876	241	13
1877	140	8
1878	117	5
1880	42	1
1884	9	0
1885	11	0

Додаток В

Поширення сказу в Австрії 1891-1900 роки [1190, с. 362 – 366]

Рік	Кількість неблагополучних територій		Кількість скажених собак	Скажені собаки			Забиті тварини в результаті їх покусання собаками				Кількість людей і тварин, покусаних собаками					
	Повіти	Місцевості		Здохло	Забито	Невідомо	Собаки	Коти	Пернаті	Інші тварини	Люди	Коні	ВРХ	Вівці	Кози	Свині
1891	155	651	805	156	643	6	2418	184	20	-	366	13	91	10	-	103
1892	137	535	685	166	514	5	2243	37	28	14	309	12	47	10	1	99
1893	151	550	698	209	484	5	2562	193	82	39	298	16	95	8	5	133
1894	171	683	861	184	661	16	2524	420	43	19	362	10	49	11	8	123
1895	168	635	792	178	609	5	4575	255	51	1	400	14	53	1	5	121
1896	171	779	1031	221	789	21	4534	299	89	8	538	19	40	9	3	144
1897	200	868	1128	267	851	10	5231	367	47	4	531	20	62	4	4	115
1898	225	976	1228	242	963	23	7146	514	103	25	736	22	70	22	12	152
1899	238	1208	1551	309	1191	51	7822	666	122	2	798	52	79	11	21	197
1900	195	974	1187	288	885	14	7118	492	30	11	636	35	116	5	9	200
Всього	1811	7859	9966	2220	7590	156	46173	3427	615	123	4974	213	702	91	68	1387
Галичина																
1891	49	203	260	61	99	-	980	10	-	-	123	9	54	10	-	82
1892	46	184	250	89	161	-	1161	5	-	-	141	7	38	8	1	79
1893	40	208	312	146	166	-	1055	-	-	-	110	15	65	4	-	101
1894	52	216	318	84	230	4	1072	40	-	6	130	10	37	8	1	99
1895	53	222	308	88	220	-	2579	83	11	-	192	10	47	1	2	79
1896	55	232	309	78	231	-	1460	-	-	-	225	17	29	8	-	121
1897	55	196	318	100	218	-	1278	-	-	-	192	15	46	-	1	71
1898	66	297	408	68	340	-	2264	-	-	-	288	18	52	6	2	115
1899	67	340	477	86	388	3	2469	-	-	-	330	14	56	3	1	137
1900	67	466	609	119	490	-	3072	-	-	-	364	34	65	4	-	168
Всього	**550**	**2564**	**3569**	**919**	**2643**	**7**	**17390**	**138**	**11**	**6**	**2095**	**149**	**489**	**52**	**8**	**1052**

Додаток Г

Чисельність собак в місті Львові з 1886 по 1911 рік. [1191, с. 117 – 120], [584, с. 133], [1192, с. 123 – 124], [590 , с. 133], [524, с. 187], [578, с. 153–154], [1193, с. 204 – 205], [590, с. 133], [1194, с. 113 – 114], [591, с. 215 – 216], [1195, с. 203], [548, с. 444 – 445].

<table>
<tr><th rowspan="2">Рік</th><th colspan="2">Кількість собак, за яких сплачено податок</th><th colspan="2">Кількість собак, за яких не сплачено податок</th><th rowspan="2">Всього</th></tr>
<tr><th>Самці</th><th>Самиці</th><th>Самці</th><th>Самиці</th></tr>
<tr><td>1886</td><td>866</td><td>1352</td><td>867</td><td>3510</td><td>6595</td></tr>
<tr><td>1887</td><td>914</td><td>1598</td><td>1029</td><td>245</td><td>3786</td></tr>
<tr><td>1888</td><td>907</td><td>1489</td><td>871</td><td>450</td><td>3717</td></tr>
<tr><td>1889</td><td>770</td><td>1474</td><td>947</td><td>405</td><td>3596</td></tr>
<tr><td>1890</td><td>934</td><td>1550</td><td>1003</td><td>248</td><td>3735</td></tr>
<tr><td>1892</td><td>961</td><td>1104</td><td>1037</td><td>228</td><td>3330</td></tr>
<tr><td>1894</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>3159</td></tr>
<tr><td>1895</td><td colspan="2">1586</td><td colspan="2">1337</td><td>2923</td></tr>
<tr><td>1900</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td><td>2885</td></tr>
<tr><td>1904</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td><td>3362</td></tr>
<tr><td>1905</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td><td>3937</td></tr>
<tr><td>1907</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td><td>3357</td></tr>
<tr><td>1911</td><td colspan="2">2210</td><td colspan="2">1518</td><td>3728</td></tr>
<tr><td>1934</td><td colspan="4"></td><td>11073</td></tr>
<tr><td>1935</td><td colspan="2"></td><td colspan="2"></td><td>10580</td></tr>
</table>

Додаток Д

Сказ у людей і собак в місті Львові 1886 – 1903 р. [1196, с. 362 – 366], [1197, с. 117 – 120], [1198, с.203], [1199, с. 204 – 205], [1200, с. 113 – 114].

Рік	Собаки, хворі на сказ, зафіксовані у місті	Кількість смертей у людей через сказ	Кількість покусаних людей
1886	9	0	1
1887	26	0	0
1888	40	2	12
1889	53	1	11
1890	45	2	10
1891	15	-	-
1892	19	1	8
1893	20	-	15
1894	23	-	6
1895	30	-	22
1896	35	1	18
1897	65	-	20
1898	16	-	6
1899	36	-	14
1900	41	1	8
1901	33	-	26
1902	16	-	6
1903	18	1	5

Додаток Е

Список проведених експертиз у ветеринарній лабораторії Львівської ветеринарної академії за період з 1897 по 1904 р. [1201, с. 362 – 366].

Рік	Проведено експертиз	Підтверджено сказ	Не підтверджено сказ
1897	Всього 42, в т. ч. – 40 собак,	31	3
1898	Всього 121, в т.ч. – 108 собак	99	6
1899	Всього 155, в т.ч. – 149 собак	132	9
1900	Всього 203, в т.ч. – 185 собак	169	4
1901	Всього 248, в т.ч. – 231 собак	202	11
1902	Всього 199, в т.ч. – 183 собак	167	8
1903	Всього 221, в т.ч. – 210 собак	195	4
1904	Всього 207, в т.ч. – 185 собак	188	1

Додаток Ж

Діяльність Львівського рятувального товариства
за період 1893-1905 рр.

Рік	Кількість людей, яким надано допомогу
1893 рік: з 8 травня по 31 грудня	8
1894	30
1895	36
1896	42
1897	43
1898	66
1899	100
1900	104
1901	85
1902	94
1903	99
1904	67
1905	119
Всього	893

Додаток И

Загальний дохід магістрату Кракова від сплати акцизного податку по видах дичини в 1894-1903 рр. (у кронах) [1202, с. 116]

Вид дичини / роки	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903
Олені	100	68	68	68	39	29	18	43	35	3
Кабани	145	150	59	40	32	51	64	145	75	54
Козулі	833	723	706	692	772	774	700	736	756	696
Зайці	3062	2323	2452	2120	2227	2345	4899	2185	2534	2012
Фазани та глухарі	375	307	265	335	436	304	353	352	491	284
Дикі птахи	540	674	699	651	807	815	884	902	694	400

Додаток К

Свята у грудні місяці 1898 року [1204, с. 90 – 91]

Дні		1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Віровизнання	Рим.кат				*				*			*							*							*	*					
	Грек.кат			*	*							*		*					*			*				*						
	Вірмен.				*				*			*							*							*	*					
	Правос лавні			*	*							*		*					*			*				*						
	Євангелі сти				*							*							*							*	*	*				
	Єврейсь кі			*						*	*				*									*	*							*
	Всього			*	*				*	*	*	*		*	*			*	*			*		*	*	*	*	*				*

Додаток Л

Оптимальна можливість добування дичини на території мисливських угідь Другої Речі Посполитої за Янта-Полчинським.

[199, с. 7 – 8]

Вид дичини	Оптимальне добування на 1000 га (гол.)	Оптимальне добування по всій Польщі (гол.)	Кількість м’яса (кг)	
			вага 1 голови	всього
Олені	0,6	19254	100	1925400
Лані	1	39500	60	2370000
Кабани	0,3	11850	60	711000
Козулі	25	987500	15	14812500
Зайці	160	6320000	3	18960000
Кролики	10	395000	1,5	5925000
Куріпки	175	912.500	0,4	2765000
Фазани	30	185000	1,0	1185000
Тетеруки	3	118500	1,0	118500
Рябчики	1	39500	0,3	11850
Качки	20	790000	1,0	790000
Гуси	0,1	3950	3,0	11850
Перепілки	10	395000	0,2	79000
Вальдшнепи	2	39500	0,25	9875
Всього, кг				**49674975**

Додаток М

Добування у камеральних лісах з 1878 по 1887 р. [201, с. 69]

Мис-ливське госпо-дарство	Кабан	Олень	Козуля	Заєць	Глухар	Тетерук	Рябчик	Курiпка	Дика гуска	Дика качка	Вальдшнеп	Дрібні пернаті	Пугач та орел	Яструб	Чапля
Мізунь	46		5	19	3	1	161				4		1		1
Рахиня	80		230	105			32				7				
Велика Тур’я	42		62	20			10				8				
Лоп’янка	3		40	40			60				20		2	6	
Суходіл	56		3	5			60				15				
Роп’янка	27		107	202			2				27				
Калуш	22		53	121			1				2				
Красне	27		25	99		1	7				3				
Небилів	23		32	25	4		16			12	10		1		
Ясень	8	22	2	39	13		99	4		1	1		1		
Болехів	24		60	74			4	12			60		2		
Поля-ниця	118	1	9	78			57	2			3	16	2	8	
Лисовичі	88		150	106			40				120		2		
Дрого-бич	5		124	300					1		5				
Гринява			12	36	72	16	466			11	1		1	5	
Явірник		1	36	16	20		60				20		2		
Кути			34	277		1	1								
Косів	10		26	86							7		1	1	
Шешори	31		95	181	1		17	20			3				
Уторопи	6		188	117			7	1			8	18			
Печені-жин	26		48	157			15	6			30	1			
Княж-двір	43		34	308			7	24		3	20	29			

Яблунів	41		148	198			3	7	1	1	24		4	1 7	
Делятин	44		109	211		1	19	10	2		37		2		
Дора	32		28	79	4		41	2			2				
Ослави	33		51	102			10	14			19				
Всього по Галичині	**1041**	**24**	**3116**	**6436**	**117**	**20**	**1332**	**843**	**6**	**465**	**660**	**644**			**1**
В середньому за рік по Галичині	104	2	312	643	12	2	13	84	1	46	66	64			
1887 р.	468	367	3596	3436	187	95	1806	509		1030	10				

Добування у камеральних лісах з 1878 по 1887 р. [201, с. 69]

Мисливське господарство	Ведмеді	Вовки	Рисі	Дикі коти	Лисиці	Куниць	Видр	Тхороів	Ласок
Мізунь	3		2	2	4		2		
Рахиня		1	3	5	107		1		
Велика Тур’я				1	30				
Лоп’янка	1		4	1	20		4		
Суходіл	3		3		10				
Роп’янка			1		80				
Калуш					32			2	
Красне	1		4		22				
Небилів	2	5	3	3	12	1			
Ясень	3	2	4	3	12		1	4	
Болехів	3		2	1	24				
Поляниця	2	3	1		11	2	6	6	
Лисовичі	1		2	1	80				
Дрогобич		2			107			1	

Гринява	6	10			43	8			
Явірник	2	14	2		9	6			
Кути					45				
Косів					13				
Шешори	1	6			25	4		1	
Уторопи		4	1		21		2		
Печеніжин				1	35	1			
Княждвір					56	1			
Яблунів		2			51	8		1	
Делятин	1	7	1		61	4	6	1	2
Дора	4		2		7	2			1
Ослави		6	1		15	1			2
Всього по Галичині	**33**	**71**	**57**	**18**	**1464**	**125**	**15**	**34**	**36**
В середньому за рік по Галичині	3	6	6	2	147	12	1	3	4
1887 р.	41	29	34	29	802	332	99	98	154

Додаток Н

Список добутої дичини протягом 1882 р. в державних господарствах

[1205, с. 99]

	Ведмідь	Вовк	Рись	Лисиця	Куниця	Видра	Дикий кіт	Дикий кабан	Борсук	Олень	Козуля	Заяць
Кути	1	6	0	9	1	0	0	2	0	0	49	79
Печеніжин	0	0	0	22	0	0	0	9	0	0	29	61
Делятин	3	2	0	9	3	0	0	13	3	0	22	42
Калуш	0	0	1	12	2	0	0	4	0	2	29	44
Долина	2	0	0	21	2	0	1	32	0	0	32	20
Болехів	0	0	0	0	1	1	0	9	0	0	1	2
Дрогобич	0	1	0	18	0	0	0	7	0	0	28	62
Добромиль	0	0	3	8	3	2	2	8	0	0	40	29
Неполомніце	0	0	0	52	8	0	0	8	8	0	96	493
Всього	6	9	4	151	15	3	3	87	11	2	326	832

Додаток П

Добування дичини в Галичині протягом 1885-1893 рр. (птахи)

Повіт	Глухар	Тетерук	Рябчик	Фазан	Курiпка	Перепілка	Вальдшнеп	Бекас	Дика гуска	Дика качка	Орел, яструб, сокіл	Сова
Бяла	26	8	5	599	7876	887	368	564	44	4702	1120	74
Бібрка	1	6	133	6	958	4927	1972	1979	312	2232	2043	204
Бохня					673	949	586	204		734	258	47
Богородчани	7	93	322	1	450	2425	755	215	37	151	1214	140
Борщів					916	16536	1052	526	21	706	4151	372
Броди		20	25		600	960	392	2212	11	1508	1290	113
Бжеско		180	949		1789	1824	142	459	7	752	866	136

Бережани			57		319	2977	583	1314	339	2650	868	281
Бжозув			109		137	2521	311	75	1	140	331	119
Бучач				67	159	3768	584	2646		2662	600	174
Хранів	21	665		1133	8756	1363	322	244	40	1418	2637	102
Цешанів		54	55		738	3341	451	637	166	957	986	396
Чортків					1341	4663	812	1360		706	1488	127
Домброва			12	148	1740	2834	70	292	6	472	490	92
Добромиль			322		398	819	214	58	46	88	438	131
Долина	34	23	1271		151	221	438	441	24	155	265	206
Дрогобич	1	24	381		527	1130	511	1982	18	817	637	88
Горлиці			186		791	1256	131		5	94	246	27
Городок			108		448	2472	455	2619	24	2122	355	98
Грибів					347	260	58			31	94	19
Городенка					262	6688	931	3383	97	2230	962	624
Гусятин				293	407	4611	823	860	56	784	300	117
Ярослав		5		22	2080	3740	521	1240	97	1310	2266	56
Ясло					1952	8240	2417		2	528	407	97
Яворів		6	37	111	1170	2295	512	1531	256	2363	932	222
Калуш	46	131	316		332	2140	565	192		251	176	21
Кам’янка		290	90		3171	4024	1693	4199	350	4678	4002	288
Колбушова		6	71	19	956	1110	48	469	1	460	311	83
Коломия	99		445		2109	6530	2600	225		1320	520	223
Косів	204	95	1047		345	496	319	200	28	182	143	97
Краків		24	9	238	1844	579	152	319	4	130	329	24
Кросно			63		476	3073	157	705	14	199	221	13
Ліманова	3	164	125		615	718	303			98	225	22
Ліско			614		750	3135	391	259	10	212	1167	85
Львів					1490	14600	1510	2000	306	7318	1848	1396
Ланьцут			5	547	1432	2456	425	1534	1	355	1839	22
Мелець	1	12	139		3712	2704	340	382	20	1284	604	185
Мостиська					3008	6485	1004	1212	332	2993	1453	700
Мисленіце	1		19		1121	856	708	21	79	172	116	28
Надвірна	124	215	507		381	2034	490	228	34	149	673	123
Ніско	4	116	106	69	1372	1859	376	619	104	2837	1362	317
Новий Сонч			2		2192	2070	189	108	48	473	136	89
Новий Тарг	8				225	95	107			118	29	6
Пільзно					1476	1970	403	120		389	377	655
Підгайці		5	10		1406	6022	1669	1038	115	1200	1151	509

Перемишль		8	357	102	4400	6210	994	1100	100	1051	1334	201
Перемишляни			54		2078	8720	1987	5430	30	959	4846	154
Рава		212	137	32	1690	6725	862	6828	51	3338	1528	189
Рогатин		1	123		62	3365	761	1542	328	1834	813	479
Ропчиці		1			974	1306	102	232	4	414	190	103
Рудки			138		523	3915	3915	2591	24	2603	546	55
Жешів		13	177	100	3950	14500	1005	1992	34	2235	2005	565
Самбір					988	2600	1386	3738	4	2126	376	109
Санок			253		747	1570	234	342		306	143	87
Скалат			94		1680	3521	651	2066	66	3175	480	200
Снятин	27				268	5107	454	2220	7	985	332	56
Сокаль		59	27	3	393	2415	1554	1332	36	1593	981	262
Станиславів	17	111	103		927	7543	928	2365	50	1633	1060	592
Старе місто	9				110	681	364		13	207	107	58
Стрий	16	111	1043	1	1120	4462	1080	1422	37	1195	1929	438
Тарнобжег	10	9		264	2267	2747	821	87	179	2140	1243	13
Тернопіль				204	1121	7772	708	4747	102	4688	237	94
Тарнів			63	260	2446	2270	756	665	66	1452	253	19
Тлумач		24	2		1063	3256	709	980	6	1578	805	748
Теребовля				15	388	3623	523	953	13	795	903	703
Турка			240		76	306	266			30	172	80
Вадовіце		2		2225	5822	1300	522	4449	6	4479	2839	55
Величка		23			1075	739	160	589		223	187	173
Заліщики			10		1663	8134	602	240	8	296	1061	198
Збараж				90	830	2762	710	1417	28	2425	459	339
Золочів			113		4396	11607	3312	9011		6794	438	488
Жовква		135	41		1855	3481	298	2344	9	1772	1879	66
Жидачів		1	13		141	1950	665	1102	77	2567	482	210
Живець	8		4		677	91	81	1	4	85	2868	33
Всього	**667**	**2852**	**10532**	**6549**	**107128**	**267391**	**51670**	**98556**	**4337**	**108108**	**72325**	**15715**

Додаток Р

Добування дичини в Галичині в 1885-1893 рр.

[142, с. 32], [203, с. 161 – 164]

Рік	Благородні види					Шкідливі види								
	Олені	Лань	Козулі	Зайці	Кабани	Ведмеді	Вовки	Рисі	Лисиці	Куниці	Тхори	Видри	Дикі коти	Борсуки
1885	39	27	5412	55729	1326	10	94	22	6177	623	505	221	28	368
1886	43	31	5308	38915	1309	9	111	32	6408	802	389	227	27	361
1887	81	33	5437	42428	1373	24	85	19	7318	734	566	246	23	368
1888	25		5382	45488	1169	12	89	28	7113	686	627	304	21	393
1889	23		5500	47962	1421	16	97	17	6289	719	534	228	9	246
1890	63	6	5625	51844	1147	20	89	20	5413	503	538	271	50	459
1891	58	10	5645	43202	1236	19	71	19	6178	566	501	220	8	405
1892	77	37	5797	47933	1535	13	50	25	6603	623	407	265	15	538
1893	77	20	5121	42138	1256	28	44	19	6006	768	576	254	17	388
Всього	486	164	49227	415639	11772	151	730	201	57505	6024	4643	2236	198	3556

Рік	Благородні птахи									Шкідники		
	Глухар	Тетерук	Рябчик	Фазан	Куріпка	Перепілка	Вальдшнеп	Крук	Дика гуска	Дика качка	Орел, яструб, сокол	Сова
1885	52	356	1215	531	20501	30198	7573	1456	431	13864	7048	1864

								5				
1886	71	362	1127	551	11245	21609	6325	11300	465	12516	8159	1751
1887	86	311	1301	709	12026	31210	6593	12058	495	14424	6762	1601
1888	100	259	1331	599	9950	27091	5524	11909	618	13632	7883	1836
1889	73	243	1085	664	11715	27258	4593	10193	426	11724	6583	2239
1890	74	282	1123	548	12956	29978	5427	10170	718	10335	8054	1484
1891	58	301	1114	1099	10272	32500	6344	11550	378	11988	9182	1826
1892	85	418	1565	789	10653	37395	5324	9202	319	11063	8463	1448
1893	66	327	659	1093	8664	28859	4561	7942	430	9022	10094	1795
Всього	665	2859	10520	6583	107982	266098	52264	98889	4280	108568	72228	15844

Додаток С

Чисельність добутих пернатих у Галичині в 1878-1898 рр. [1207, с. 49]

Рік	Глухар	Тетерук	Рябчик	Фазан	Куріпка	Перепілка	Вальдшнеп	Бекас	Дика гуска	Дика качка	Орел	Пугач	Яструб, шуліка	Сова
1898	36	415	825	4210	21550	18880	4410	7470	421	12540	108	111	13030	1250
1897	71	422	929	3532	14993	18906	4497	8467	430	11785	78	136	12485	1157
1896	55	406	999	3706	13689	23737	5614	8791	421	12591	106	110	12517	1134
1895	68	341	976	1971	12082	28204	4290	8900	442	12462	129	70	11643	1023
1894	70	353	1229	1789	10073	32315	6051	11728	634	12730	341	357	10913	1258
1893	68	321	669	1093	7224	28304	4550	7836	434	8914	254	769	9757	1040
1892	85	418	1565	789	10653	37395	5324	9202	319	11063	256	270	8207	1178
1891	58	301	1114	1099	10272	32500	6344	11550	378	11988	226	127	8956	1699
1890	74	282	1123	548	12956	29978	5427	10170	718	10335	236	315	7818	1169
1885	52	356	1215	531	20001	30688	7668	14565	431	13964	324	329	6923	1417
1884	42	454	1052	303	14770	26194	6489	16926	354	17143	232	241	5611	1226
1882	37	324	1184		442	324567	5937	11567	487	11244	137	435	3715	
1878	23	384	1464	114	11132	30084	8460	13017	223	11078	156	212	3751	1404

Додаток Т

Довідка про добуту в 1887 р. пернату дичину на підставі урядової статистики, представленої лісовим радником Г. Леттнером [202, с. 134]

Повіт	Площа повіту в австрійських милях =57,54 км ^{2}	Глухар	Тетерук	Рябчик	Фазан	Куріпка	Перепілка	Вальдшнеп	Бекас	Дика гуска	Дика качка	Орел	Пугач	Яструб	Сова
Бяла	11,4	3	1		45	673	43	71	64	12	989			103	
Бібрка	15,7					83	47	121	130	5	381	9	4	105	16
Бохня	14,3						34	21	15		118			47	
Богородчани	16,2		6	32		59	168	75	26		24	17	1	187	15
Борщів	14,8					120	2600	118	98	4	119	12	19	106	6
Броди	32,6		4	2		180	71	10	204	2	163	5		186	7
Бжешко	14,4		50	175		215	300	40			108	3	3	120	25
Бережани	19,8			23		3	190	45	85	32	291		10	127	6
Бжозув	12,3			34		16	140	24	34	1	27	7		81	16
Бучач	19,3				15		400	50	360		500	5	5	70	15
Хшанув	12,5	2	53		193	606	94	79	40	26	152		1	314	3
Цешанів	20,6					193	1001	99	120	53	250	1	8	310	136
Чортків	14					250	500	100	200		180	2		252	10
Домброва	10,9					32	260	10	75		60				
Добромиль	14,9			24		8	5	22			6	2	4	30	4
Долина	43	5	6	112		15	30	58	145	3	48	7	1	25	11
Дрогобич	23		3	40		60	135	77	311	4	162	3	1	72	8
Горлиці	15,4			38		211	47	3				3		67	
Городок	13,9			9		36	200	40	260		300		7	30	
Грибів	10,2					40	20	4			4			4	
Городенка	14,3					150	8	215			80		2	22	7
Гусятин	15,6				68	215	2535	200	340	7	205	1	10	40	20
Ярослав	22,6				3	230	370	41	115	18	120	4		190	
Ясло	14,5					320	951	520			58			15	2
Яворів	18,0			11	1	155	309	85	146	23	89	1	15	76	25
Калуш	19,9	7	20	36		32	160	52	18		21	3		17	3
Кам’янка	26,4		31	9		642	311	200	703	2	707	4		416	28
Колбушова	14,7			13		129	68		31		69			10	1
Коломия	21,0	13		83		250	700	100	35		140		6	90	15
Косів	33,4	30	15	109		47	55	38	53	4	39	3	9	21	5
Краків	8,7		6	5	60	152	30	14	40		14			50	20
Кросно	16,5			17		42	97	6	77	78	6			10	
Ланьцут	19,9				80	60	72	58	137		20	3		80	8
Ліманова	16,4		35	30		50	100	75			15	2		10	
Ліско	32,6			50		19	100	50		10	10	5	10	200	10
Львів	22,3					120	2600	350	460	60	1300	3	60	170	150
Мелець	4,2			14		420	618	45	60	2	200		3	40	15
Мостиська	12,7					392	503	130	181	53	351		18	162	84

Мисленіце	19,0					100	120	140		15	30				
Надвірна	33,8	19	6	44		128	578	44	71	5	15	3	6	70	2
Ніско	17,2		6	4	5	70	235	116	219		125			160	
Новий Сонч	23,9					231	182	27	19		43	3	1	11	6
Новий Тарг	19,5	3				10	23					1			
Пільзно	14,8					170	305	98			85			75	135
Підгайці	18,3					106	684	346		9	246	4		126	37
Перемишль	17,9			45	18	740	1050	50	165		186		10	78	22
Пере-мишляни	17,1			7		45	380	80	500		85		8	18	6
Рава	24,3		21	29		650	800	31	890	4	255			62	
Рогатин	20,0			8			213	84	187	21	196	4	3	68	71
Ропчинці	12,8					120	110	12			41			16	8
Рудки	12,6					35	180	16	150	4	212		1	15	3
Жешів	20,1			30		300	1500	150	250	3	300	4		300	80
Самбір	18,3					250	500	350	400		450			60	20
Санок	22,2			60		120	115	20	16		30	2	1	12	6
Скалат	15,1					110	500	30	240	3	370			20	2
Снятин	10,4					24	700	38	360		180		2	18	7
Сокаль	23,2					85	280	310	20		94	3		110	9
Станиславів	13,8		1	14		91	520	60	270		140	12		72	19
Старе Місто	12,9						75	65			23	1	2	4	5
Стрий	33,6	2	26	178		140	428	120	327	5	184	14	23	363	51
Тарнобжег	17,8					280	360	105			290			110	
Тернопіль	20,3				80	227	1500	114	829	6	420		4	29	14
Тарнів	13,9			5		216	234	84	84	8	242				
Тлумач	17,6		2			180	540	100	260		244	132	45	54	35
Теребовля	9,9					40	440	69	41	3	76			70	12
Турка	25,3						100	60							
Вадовіце	14,9				141	367	106	40	502	1	400		12	204	
Величка	12,3		1			115	130	25	70		36		6	15	15
Заліщики	15,1					184	678	73			18	1	12	72	
Збараж	13,4					30	400	40	150		200	1		30	20
Золочів	29,3			5		250	1150	320	950		600		4	20	15
Жовква	20,9		18	5		340	520	36	480		337	4		152	
Жидачів	16,1						200	80	45	5	140			40	
Живець	19,9	2		1		56	2	17		4	5	7	1	195	10
Всього		**86**	**311**	**1301**	**709**	**12026**	**31710**	**6596**	**12058**	**495**	**13624**	**290**	**337**	**6117**	**1271**

Довідка про добутих в 1887 р. копитну та хутрову дичину

на підставі урядової статистики, представленої лісовим радником

Г. Леттнером [202, с. 134]

Повіт	Площа повіту в австрійських милях =57,54 км ^{2}	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Вовки	Рисі	Лисиці	Куниці	Тхори	Видри	Дикі коти	Борсуки
Бяла	11,4	2		38	5	736			23					1
Бібрка	15,7			101	25	346			104	15	10	7		1
Бохня	14,3			108		851			92	2	4			
Богородчани	16,2			25	11	263			55	16	17	1	1	2
Борщів	14,8	2	5	105	15	2200	4		102	6	12	1		18
Броди	32,6			48	12	140	2		56	4	9	5	1	4
Бжешко	14,4			108	21	1112			187	15	17			
Бережани	19,8			43	4	319			131		2			
Бжозув	12,3			49	10	260			87		2	3		4
Бучач	19,3			66	40	620			80	15		10		8
Хшанув	12,5	44	5	135	4	2490			115	20	40	8		1
Цешанів	20,6			65	14	540	3		140	30	13	1		31
Чортків	14			80	15	800	4		60	2	2			1
Домброва	10,9			6		300			8					
Добромиль	14,9			126	24	116		2	46					6
Долина	43	1		189	95	349		3	68	11	5	2	1	
Дрогобич	23			252	27	260	1	2	109	6	3	3		9
Горлиці	15,4			23	5	830	3		53	27	27	21	1	
Городок	13,9			59	7	312			39	4				
Грибів	10,2			10	1	320			8	1				
Городенка	14,3			12	11	120			30					12
Гусятин	15,6		10	9	20	589	6		58	30	10			16
Ярослав	22,6			75	10	940	2		90	8		3		
Ясло	14,5			28	45	1121			315	9				
Яворів	18,0			113	9	274			69	7	25	4		16
Калуш	19,9	8		68	34	185		2	76	3		2	5	1
Кам’янка	26,4			114	29	592	1		213	6	19	4		8
Колбушова	14,7			17		264			16		9			
Коломия	21,0			50	21	1050			54					
Косів	33,4			69	13	256			52	41	13	12	5	11
Краків	8,7	16		36		270			10	3	2	2		4
Кросно	16,5			27	9	257	2		26	1	20	1		2
Ланьцут	19,9		8	100	6	410			1211	12	6	11		11
Ліманова	16,4			32	25	300			30			5		20
Ліско	32,6	2		150	10	350		2	50	10	5	3		10

Львів	22,3			140	30	480			19	9				
Мелець	4,2			40	12	530			80	12	6	2		4
Мостиська	12,7			165	15	402	11		150	68		13		
Мисленіце	19,0			63	12	180			62					
Надвірна	33,8	6		90	34	416	5	3	78	6	5	3	2	7
Ніско	17,2		4	214	59	871			196	7	1			4
Новий Сонч	23,9			20	6	297			42	7		8	1	1
Новий Тарг	19,5		1	16	3	84			13	2				
Пільзно	14,8			35	15	450			103	17	40			
Підгайці	18,3			62	28	655			125	2				2
Перемишль	17,9			165	12	326			170	15	24	5		10
Перемиш-ляни	17,1			37	28	240	3		80	6	6	3		
Рава	24,3			117	34	470	9		87	4		6		
Рогатин	20,0			83	78	613			212	18	6	21		11
Ропчинці	12,8			42	16	600			61	14	4	2		
Рудки	12,6			25	20	60			30	6	3	2		2
Жешів	20,1			70	8	2000			350	8	7	3		12
Самбір	18,3			180	15	350			120	30	15	25		30
Санок	22,2			60	30	700	6	2	80	30	6	2		1
Скалат	15,1			75	7	920	4		55	4	8			12
Снятин	10,4			10	1	500			48	12				7
Сокаль	23,2			110	57	300	5		62	5		1		7
Станиславів	13,8			21	9	321			70	2	5		2	3
Старе Місто	12,9			12	18	287			26	11	25	2		
Стрий	33,6			180	41	395	8	3	168	14	17	11	2	3
Тарнобжег	17,8			64	12	1010			50	49		26		30
Тернопіль	20,3			11		710			59					
Тарнів	13,9			45	6	786			30	7		1		
Тлумач	17,6			65	42	820			102	2	36			4
Теребовля	9,9			30	1	226			41	2				2
Турка	25,3			30		500	4		70			10		
Вадовіце	14,9			47	10	1500			54	10	74			
Величка	12,3			10	12	820			54	2	10			
Заліщики	15,1			72	7	786			107					
Збараж	13,4			15		300			15	10				
Золочів	29,3			120	10	1400			100	12		2		8
Жовква	20,9			53	40	185	2		95	2		3		2
Жидачів	16,1			80	20	200			60	6		1		
Живець	19,9			227	48	596			131	19	2	5		6
Всього		**81**	**33**	**5437**	**1373**	**42428**	**83**	**19**	**7032**	**707**	**570**	**257**	**21**	**357**

Додаток У

Чисельність добутої дичини у 1898 р. в розрізі повітів Галичини

[1210, с. 37]

Повіт	Глухар	Тетерук	Рябчик	Фазан	Куріпка	Перепілка	Вальдшнеп	Бекас	Дика гуска	Дика качка	Орел	Пугач	Яструб, шуліка	Сова
Бяла		5	17	368	1230	37	15	80	7	1102		1	120	40
Бібрка			10		118	226	191	88		247			365	41
Бохня					140	380	36	60		40			136	
Богородчани		11	15		11	74	140	3		2	4	2	223	3
Борщів					196	884	194		3	47			386	18
Броди		35			205	408	488		12	527			315	
Бжеско				37	950	60	20	75		250			28	6
Бережании			6		31	40	30	60	4	210			118	14
Бжозув					450	402	203	26	6	63		2	139	4
Бучач				85	64	671	124	319	7	93		13	143	98
Хшанув		67		846	3047	89	16	2		163	8		219	5
Цешанів		15	1		288	157	50	84	10	1			84	
Чортків					86	751	97	255	3	261	1	10	211	34
Домброва				18	605	216	1	3	1	133			132	5
Добромиль			77		69	27			7	23			57	17
Долина			90		45	120	55		16	48		1	72	8
Дрогобич			36		157	264	67	487	1	254	8	3	159	12
Горлиці			15		55	30	10		2	10			30	
Городок			9		57	77	62	37		135			87	
Грибів			1		396				1	5	1		68	14
Городенка						360	48	40		120			240	44
Гусятин				17		34	34	17	16	75	8	26	120	31
Ярослав		1	5	1	350	358	30	400	2	150			250	30
Ясло		1			658	337	65	55	32	28			141	19
Яворів		14	7		400	215	40	128	2	264			26	15
Калуш		15	52			120	67	28		45	1		120	2
Кам'янка		71	22		532	340	97	193	11	477			753	
Колбушова		15	6		406	95	3	87	3	67			232	46
Коломия	2	3	51		187	651	62		4	65		8	49	17
Косів	13	12	53		14	27	9		32	55	10	13	23	5
Краків				6	840	30	16	30		24			18	
Кросно			7		98	400	50	30	6	20	4	2	60	10
Ланьцут				1986	579	255	32	99		103			547	2
Ліманова					686	57	12			12	1		61	7
Ліско			10		15	120					2		15	
Львів					144	504	156	432		269			897	6
Мелець		3	8		600	150	16	13	3	120			220	16
Мостиська					262	520	35	85	12	75			364	24
Мисленіце			10		132	25	7	3		11	1		82	2
Надвірна	21	12	77		39	67	63	2	4	17	10	8	107	10
Ніско		9	5	4	475	90	23	92		120			182	7
Новий Тарг					8	10					1		70	
Новий Сонч			13		149	300	35		8	30	3	2	21	8
Пільзно				33	522	201	14	1	2	129			71	70
Підгайці					15	520	52	400	2	350			160	71
Перемишль		6	72	8	400	700	210	30	3	200			500	25
Печеніжин			10			14	20						20	10

Перемишляни					47	186	18	9		250			210	10
Рава		29		3	885	421	98	902	3	375	1		122	21
Рогатин						349	83		6	14			50	8
Ропчинці					220	18	3			12			150	6
Рудки					24	85	231	91	8	404			91	23
Жешів		28	9	350	1250	900	75	153	2	45		5	500	30
Самбір					42	116	30	250	7	350			74	8
Санок			3		40	420	30			60			80	
Скалат			1		49	334	1	63	7	174	15	10	180	10
Снятин						330	6	41		72			23	
Сокаль					64	206	37	18		618			41	1
Станиславів		11	8		95	670	176	132	5	175			180	36
Старе місто					13	40	15	6	1	8	17		22	8
Стрий			20		65	92	49	12		96	1		22	9
Тарнобжег		15		148	1321	261	45	315	4	566			949	18
Тернопіль					32	548	25	15	59	578			64	55
Тарнів					130	250	59			60	3		140	
Тлумач					46	52	41			12	3		36	20
Теребовля					11	179	27	30		125		2	74	4
Турка			65			12				5	1		18	2
Вадовіце				227	438	179	44	612		683			412	60
Величка					356	140	10	23		34			37	4
Заліщики					105	440	86		18	78	2		208	18
Збараж					30	256	40	180	12	220		1	68	20
Золочів		14			111	170	61	274	51	330	3		171	17
Жовква		14			10	140	30	230		350			61	18
Жидачів		10	4	21	84	125	62	414	16	35			21	15
Живець			30	9	92	12				22			19	3
Всього	36	416	825	4167	21546	18539	4417	7534	421	12540	109	109	12986	1230

Додаток Ф

Чисельність добутої дичини в 1900 році

	Повіт	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Кролики
1	Бяла			62		1276	
2	Бібрка			279	71	1146	
3	Бохня			125		370	
4	Богородчани	9		55	38	564	
5	Борщів			271	43	3907	
6	Броди			130	96	630	
7	Бжеско			50		650	
8	Бережани			32	49	490	
9	Бжозів			143	13	656	

10	Бучач			189	94	2073	
11	Хранів	15		94	2	2100	11
12	Цешанів			172	50	616	
13	Чортків			81	23	1395	
14	Донброва			48		421	
15	Добромиль			166	37	621	
16	Долина	59		173	141	366	
17	Дрогобич	2		140	28	245	
18	Голиці			25	1	293	
19	Городок			126	24	679	
20	Грибів			45	10	389	
21	Городенка			109	21	964	
22	Гусятин			187	44	1916	
23	Ярослав			196	23	1474	
24	Ясло			34	9	454	
25	Яворів			263	53	899	
26	Калуш	21		58	12	220	
27	Кам’янка			123	62	1386	
28	Колбушова	1		112	11	1037	
29	Коломия			301	35	1118	
30	Косів	1		28	7	336	
31	Краків			39		697	
32	Кросно			60	5	517	
33	Ланкут		3	119	5	1408	
34	Ліманова			73	46	1461	
35	Ліско	11		163	147	763	
36	Львів			134	23	641	
37	Мелець			57	12	1006	
38	Мостиська			233	23	531	
39	Мисленіце			41	15	521	

40	Надвірна	76		11	97	554	
41	Ніско	2		211	12	644	
42	Новий Сонч			43	38	617	
43	Новий Тарг			51	9	264	
44	Печеніжин			28	11	294	
45	Пільзно			107	6	477	
46	Підгуже			8		752	
47	Підгайці			86	15	1047	
48	Перемишль			354	38	861	
49	Перемишляни			184	9	1291	
50	Пшеворск			51		680	15
51	Рава			231	49	1786	
52	Рогатин			140	27	971	
53	Ропчиці			49	33	594	
54	Рудки			127	4	443	
55	Жешів			104	3	635	
56	Самбір			94	8	500	
57	Сянок	8		62	36	356	
58	Скалат			94	4	1128	
59	Снятин			40	5	758	
60	Сокаль			190	92	1064	
61	Station	2		98	29	1182	
62	Старий Самбір			65	14	317	
63	Стрий	29		182	107	815	
64	Стшижув			76	6	319	
65	Тарнобжег			284	30	854	
66	Тернопіль			161		829	
67	Тарнів			63	5	186	
68	Тлумач			110	16	1007	

69	Теребовля			116	4	967	
70	Турка			14	7	52	
71	Вадовіце			41	9	1089	
72	Величка			8		700	
73	Заліщики	2		118	30	1074	
74	Збараж			51		405	
75	Золочів			53	11	502	
76	Жовква			180	47	140	
77	Жидачів			90	6	300	
78	Живець	3		133	20	1083	
	Всього	241	3	8844	2110	63773	26

Додаток Х

Добування дичини у Галичині з 1898 по 1901 рр.

Вид дичини	1898 р.	1899 р.	1900 р.	1901 р.
Олень	148	145	241	303
Лань	7	9	3	7
Козуля	5860	6171	8943	8835
Кабан	1043	1288	2110	2014
Заєць	51500	57507	63765	62791
Кролик	7	7	27	18
Ведмідь	16	18	26	24
Вовк	20	14	38	35
Рись	30	46	35	31
Лисиця	6450	6527	9903	9395
Куниця		558	974	968
Ласка	622		679	772
Тхір	633	742	1152	944
Видра	261	247	348	370
Дикий кіт	4	-	-	-

Глухар	36	68	68	72
Тетерук	415	454	494	460
Рябчик	825	841	1582	1617
Фазан	4210	4533	4338	3066
Куріпка	21550	26228	37234	34003
Перепілка	18880	23218	21118	20680
Вальдшнеп	4410	2960	7749	7521
Дика гуска	421	316	498	378
Дика качка	12540	13362	14487	13885
Орел	108	154	539	347
Сова	111	107	220	84
Яструб	13030	75555	14359	14641
Ворона, сорока	1250		37851	36577

Додаток Ц

Добування мисливських видів тварин у мисливському господарстві «Лисець» протягом 1894-1903 рр. [1211, с. 295 – 296]

Рік	Олень самець	Олень самка	Козуля самець	Козуля самка	Великі особини	Кабани	Однорічні кабани	Зайці	Тетеруки	Рябчики	Куріпки	Перепілки	Вальдшнеп	Бекас	Дикі гуси	Інш пернаті
1894						1		4					60			
1895								6	2				26		3	
1896						1	2	29	1				32			
1897			1					8					40	2		
1898								11	2				43			
1899								11		1			36			
1900	1		3		1	4		25		4			51	2		
1901			9		1			43	2	5	2		119			
1902	1		15					53	7	5	16		80		1	3
1903	2		12					41	6	1	28	2	85			

Всьо-го	4		40		2	6	2	231	**20**	**16**	**46**	**2**	**572**	**4**	**4**	**3**

Додаток Ш

Статистика дичини у Польщі в розрізі воєводств станом на 1928 р. [983, с. 261]

Воєводство	Олень	Козуля	Ведмідь	Лось	Вовки	Дикі кабани	Рись	Дикі коти
Познанське	2336	8910				1031		
Станиславівське	1289	1635	128		213	1189	86	132
Поморське	964	8620				1115		
Кельцьке	287	2136				445		
Лодзьке	77	734				37		
Варшавське	67	1360			9	88		
Львівське	47	550			27	79		9
Любельське	18	1970			16	644		
Краківське	17	200			2	47	1	
Шльонське	9	840				20		
Поліське	6	1968	11	67	426	826	85	
Білостоцьке	223	4692		45	391	1038	16	
Волинське		1980		10	150	594	27	
Новогродське		835		43	253	282	20	
Віленське		770	2	28	683	165	60	
Всього	**5160**	**37200**	**141**	**193**	**2170**	**7600**	**298**	**141**

Додаток Щ

Добування дичини на території Львівського та Тернопільського воєводства у мисливський сезон 1930/1931 р.р. [210, с. 49]

Вид дичини	Львівське воєводство	Тернопільське воєводство
Заєць	44454	23477
Олень (самці)	552	172
Дика свиня	468	172
Дика качка	2956	1889

Ворона	14211	6210
Сорока	7012	4265

Додаток Ю

Добування мисливських видів тварин у Рава-Руському повіті у період 1930-1933 рр. (голів)

Добуто за сезон	1930/31	1931/32	1932/33
Кабан	30	25	23
Козуля	77	43	86
Лисиця	54	67	52
Зайці	3260	2771	3480
Видра	2	0	2
Тхір	19	46	61
Ласка	1	62	34
Собака	181	292	146
Кіт	179	284	117
Тетерук	5	12	17
Фазан	33	25	27
Куріпка	215	299	436
Білка	22	65	8
Вальдшнеп	38	71	62
Дубпель	91	154	19
Качка дика	546	388	95
Водяна курка	27	0	2
Голуб	2	0	3
Яструб	114	104	82
Сойка	2	0	5
Ворона	765	1154	312
Сорока	33	178	37
Крук	17	45	21
Куниця лісова	0	1	3

Борсук	0	2	4
Олень	0	1	0

Додаток Я

Добування дичини на 1 тис. км^2 в Австро-Угорській імперії в адміністративно-територіальному розрізі [107, с. 322 – 324]

Частини імперії	Глухарі	Тетеруки	Фазани	Куріпки
Нижня Австрія	10	10	1090	7060
Верхня Австрія	40	20	890	2790
Зальцбург	30	40	40	100
Чехія	10	70	900	9640
Моравія		10	1020	7830
Тіроль і Форальберг	20	50		80
Штирія	50	40	500	1450
Каринтія	40	40		110
Триєст, Гориція, Істрія			20	610
Сілезія			500	3160
Галичина			10	160
Буковина				10
У середньому по імперії	**10**	**30**	**400**	**3240**

Додаток АА

Співвідношення між площею та рівнем доходів від полювання за період 1875-1895 років

Частина монархії	Відношення у % до площі всієї імперії	% отриманих доходів
Придунайська	11%	24,1%
Альпійська	27,5%	16,2%
Північно-Західна	27,6%	52,6%
Північно-Східна	30,9%	6,0%

Приморська	2,7%	1%
Всього	100%	100%

Додаток БА

Добування дичини у 1908 р. на 1 тис. км^2

Територія Австрійської монархії	Олень	Лань	Козуля самець	Кабан	Козуля самка	Серна	Бабак	Заєць
Придунайська	533	27	2882	61	935	935	-	13208
Альпійська	133	2	402	-	421	421	92	1467
Північно-західна	111	96	1141	38	-		-	14449
Північно-східня	014	-	178	47	-		-	808
Приморська	-	-	124	12	23	23	-	2394
В середньому	**198**	**42**	**945**	**39**	**459**	**459**	**92**	**6465**

Додаток ВА

Чисельність добутої пернатої дичини у 1899 р. в Австро-Угорській імперії (відповідно до даних Міністерства сільського господарства) [1214, с. 274]

Землі	Глухар	Тетерук	Рябчик	Куріпка біла	Фазан	Куріпка
Нижня Австрія	527	551	269	5	30527	226408
Верхня Австрія	514	197	410	19	16370	45328
Зальцбург	310	270	278	24	440	1096
Штирія	2185	1426	2999	252	29774	37892
Каринтія	742	624	1902	121	836	4110
Крайна	202	50	1099	14	98	3668
Австрійське примор’я	12	11	66	8	87	3852
Тироль	898	1723	1896	1482		4345
Чехія	1266	6066	919		600007	587841

Моравія	15	444	172		43922	421938
Сілезія	58	23	43		3156	24586
Галичина	68	454	841		4566	26228
Буковина	46	36	860			129
Всього в 1899 р.	3843	11875	11754	1925	189783	1387421
Всього в 1898 р.	**6563**	**13000**	**11319**	**1934**	**204000**	**1181400**

Чисельність добутої дичини у 1899 р. в Австро-Угорській імперії

Землі	Перепілка	Вальдшнеп	Бекас	Дикий голуб	Дика качка	Орел	Пугач	Яструб	Сова
Нижня Австрія	6855	1375	138	387	5242	23	86	26810	3985
Верхня Австрія	509	406	59	29	3430	1	9	9628	1248
Зальцбург	57	85	8	5	601	2	11	1232	-
Штирія	3723	2372	476	280	3230	18	352	11002	2186
Каринтія	576	281	134	24	1303	2	36	2309	354
Крайна	1988	1161	712	261	1753	11	56	2362	320
Австрійське примор’я	2562	1895	392	105	1088	15	24	448	145
Тироль і Предлітавія	2180	851	320	21	1776	21	59	1900	290
Чехія	13118	2063	548	3026	13365		174	55036	419
Моравія	10834	1170	223	227	7313	20	208	16323	513
Сілезія	617	376	94	3	2950	5	5	4903	531
Галичина	23218	2960	8369	316	13362	154	107	7555	1212
Буковина	3142	331	230	63	754	52	52	1288	111
Всього в 1899 р.	69379	15326	11703	4747	56167	289	1226	140796	11314

Всього в 1898 р.	**59800**	**16900**	**11100**	**2124**	**63069**	**280**	**1097**	**105600**	**22628**

Додаток ЕА

Чисельність добутої дичини у 1899 р. в Австро-Угорській імперії (відповідно до даних міністерства сільського господарства

[1215, с. 274], [204, с. 136 – 138]

Назва країни	Олені	Лані	Козулі	Серни	Кабани	Зайці	Кролики
Нижня Австрія	3673	277	19669	357	453	253370	43032
Верхня Австрія	2407	25	15219	860		76650	99
Зальцбург	901		2790	1812		5034	
Штирія	5763	57	12143	2501		73401	118
Каринтія	916	40	5359	887		10847	10
Крайна	15		3355	255		10633	
Австрійське примор’я			364	49		11394	10
Тироль	960		2833	2931		12675	50
Чехія	2728	2347	17015		748	504497	31411
Моравія	1167	579	13354		405	339361	46771
Сілезія	319		3559		1	35041	683
Галичина	145	9	6171		1288	57507	7
Буковина	192		301		78	6726	
Всього у 1899 р.	19186	3334	102042	9652	2973	1397136	122191
Всього в 1898 р.	14385	2488	90600	8965	2481	1412300	120640

Додаток ЖА

Землі	Глухар	Тетерук	Рябчик	Куріпка біла	Фазан	Куріпка
Нижня Австрія	361	223	417	4	35300	123400
Верхня Австрія	287	53	409		14300	29300
Зальцбург	224	233	263	19	500	1200
Штирія	1622	890	2832	113	19900	26200
Каринтія	626	645	1572	110	200	1600
Крайна	232	52	941	3	30	1400
Австрійське примор'я	12	15	34	2	100	3200
Тироль і Предлітавія	809	1598	1890	1327	-	4200
Чехія	1246	5341	481		57200	298400
Моравія	26	343	161	-	33600	167100
Сілезія	16	13	19		2870	21200
Галичина	55	406	999		3700	13700
Буковина	Дані відсутні					
Всього в 1896 р.	5547	9818	10482	1578	167700	691000
1895 р.	5271	9768	10446	1989	177887	814308
1894 р.	5861	9690	10067	1908	188940	1462161
1893 р.	5305	9551	9388	1582	187703	1244330
1892 р.	4984	9110	10778	?	142903	934682
У середньому за рік у період з 1892-1896 рр.	5394	9587	10532	?	172927	1029296

Середнє добування дичини в країнах Австрійської монархії (без Далмації) за один рік протягом 1895-1899 рр. та 1905-1908 рр.

Вид дичини	1895-1899 роки	1905-1908 роки
Олені самці	15188	17363
Олені самиці	2754	2901
Козулі самці	87715	99756
Козулі самиці	9967	8867
Зайці	1237548	1644981
Кролики	104095	206605
Ведмеді	24	13
Вовки	56	59
Рисі	38	40
Кабани	2525	3653
Лисиці	29832	39065
Куниці	16390	16033
Ласки	58101	71905
Тхори	28601	33378
Видри	1281	1055
Борсуки	4222	5460
Дикі коти	868	190
Білки	215275	313319
Біла куріпка	1852	2200
Куріпка скельна	3379	7067
Куріпка сіра	997114	1822201
Перепілка	67954	87330
Вальдшнеп	19001	33052
Бекас	12093	12440
Дика гуска	2189	2024
Дика качка	53868	85150

Орел	252	547
Сова Пугач, інші	582	492
Сокіл і нші.	119560	102845
Ворона, сорока	444725	520907

Додаток КА

Ціни продуктів харчування в м. Львові в золотих ринських

[182, с. 663]

Роки	за центнер					за 1 кг
	пшениця	жито	ячмінь	гречка	овес	м’ясо
1805-1814	4,89	3,76	2,96	3,20	1,82	0,15
1815-1824	4,42	3,35	2,42	2,87	1,43	0,13
1825-1834	2,89	1,98	1,52	1,89	1,29	0,10
1835-1844	2,81	2,04	1,53	2	1,2	0,13
1845-1854	5,92	4,57	3,70	3,96	2,58	0,20
1855-1864	7,04	4,38	3,59	4,23	2,65	0,36
1865-1874	7,68	4,99	4	4,85	2,84	0,45
1875-1884	6,94	4,86	3,70	4,63	2,85	0,50
1885-1894	5,71	4,06	3,11	4,90	2,72	0,59

Додаток ЛА

Максимальні реалізаційні ціни в Австрії в 1938 р. [1216, с. 708]

Вид дичини	Ціна (в марках)	
	для заготівельників	для споживачів
Заєць (1 гол.)	3	3,8
Заяче м’ясо (1 кг)		1,3
Козуля (1 кг)		0,8
Олень зі шкірою (1 кг)	0,9	
Оленяча полядвиця за		3

(1 кг)		
Оленяча лопатка (1 кг)		2
Фазан-самка (1 гол.)	1,5	1,9
Фазан-самець (1 гол.)	1,8	2,3
Куріпка (1 гол.)	0,6	0,8

Додаток МА

Вартість дичини на складі Хрущинського в м. Варшава (1900 р.)

[619, с. 13]

Вид дичини	Купівля	Продаж	Одиниця виміру
	Вартість		
М’ясо козулі	18 коп.	22,5-25 коп.	Фунт
Заєць	75 коп.	1-1,20 коп.	Голова
Куріпка	80 коп.	1.00 коп.	Пара
Качка дика	90 коп.	1,20 коп.	Пара
Рябчик	1.20 коп.	1,50 коп.	Пара
Тетерук	1,80 коп.	2,50 коп.	Пара
Кабан	5 коп.	8 коп.	фунт

Примітка. 1 фунт = 453 г.

Додаток НА

Оголошення про продаж живої дичини в с. Скерневичі (Королівство Польське) у 1909 р. [1217, с. 334]

Місяць	Заєць (ціна в рублях)		Фазан за голову (ціна в рублях)		куріпка (ціна за пару в рублях)
	самець (1 гол.)	самиця (1 гол.)	півень (гол.)	курка (гол.)	
Грудень	2	6,80	2,30	3,20	2,70
Січень	2,30	7,80	2,80	3,50	3,0
Лютий	2	8,80	3	4	3,50
Березень			3,20	4,50	3,80

Додаток ПА

Категорія якості, вартість та торгівельний податок на дичину в Царстві Польському (1840 р.) [175, с. 602]

Вид дичини	Категорія якості	Вага (у фунтах)	Торговельний податок (в рублях)	Вартість м'яса певних категорій	
				найнижча	найвища
Самець оленя до 2-х років	1	160	1,20	4,80	8.0
Самка оленя	1	120	1.20	3,60	6,0
Олень або олениця до 2-х років	1	90	1.20	2.70	4.5
Лось-самець старший 2-х років	0,8	400	1,20	9.60	16
Самка лося старша 2-х років	0,8	330	1,20	7,92	13,20
Лось (молодняк) до 2-х років	0,8	240	1,20	5,76	9,60
Козуля-самець старший 2-х років	1,5	60	0,60	2,70	4,50
Козуля-самка до 2-х років	1,5	50	0,60	2,25	3,75
Козуля-самець або самка до 2-х років	1,5	40	0,60	1,80	3
Кабан-самець (однорічний)	0,6	200	0.90	3,60	6
Кабан-самка старша 3-х років	0.7	120	0,60	2,52	4,20
Кабан-самець або самка старші 2-х років	0,8	100	0,45	2,40	3,95
Кабан до одного року	1.0	40	0,30	1,20	2,0
Заєць	1	9	7,5 копійок	27	45
Бобер			30 копійок	4.50	4,50
Дрохва	1	10	15	48	80
Глухар	1,2	9	15	32	54
Рябчик	2	4	7,5	24	40
Куріпка	3	1,5	5	13	22
Вальдшнеп	3	1,5	5	13	22
Бекас	3	1	5	9	15
Перепілка	3	0.5	4	4	7
Деркач, кулик, шпак, голуб	2	0,5	2,5	3	5
Дика качка	1	3	5	0	15

Додаток РА

Споживання м’ясної продукції у місті Львові

[1218, с. 797 – 798], [1219, с. 218], [1220, с. 98]

	Одиниця виміру	1836 р.	1851 за I півріччя	1852 за I півріччя	1855 рік (1.11 по 31.04)	1854 рік (1.11 по 31.04)
Продукція із свійських тварин						
ВРХ високої вгодованості	гол.	19594			9375	8368
Телята	гол.	17700			10135	11228
Вівці	гол.	6090			950	1068
Ягнята до 25 фунтів	гол.	1340			516	555
Нерогата худоба вагою більше 35 фунтів	гол.	16250			7552	9010
Свійські пернаті (індики, качки)	гол.	113800			29499	44668
Свійські пернаті (кури, голуби)	гол.	354200			21468	39302
Свіже м’ясо		2350 центнерів			1704 фунтів	2356 фунтів
Продукція з дичини						
Олені	гол	3	1860	1513		
Кабани вагою більше 30 фунтів	гол.	32			62	46
Козулі	гол.	480			595	765
Зайці	гол.	7400			3680	4191
Фазани, глухарі, тетеруки	гол.	490			111	144
Рябчики, дикі гуси, бекаси, вальдшнепи	гол.	3150			1839	1653
Куріпки, дрозди	гол.	16000			85	93
Перепілки, шпаи	гол.				3250	7560
М’ясо дичини		100 кілограм			1031 фунтів	816 фунтів
Риба		4730 центнерів	1433 центнерів	1687 центнерів		

	Одиниця виміру	1856 р. за І півріччя	1857 р. за І півріччя [1221, с. 108]	1859 р. за І півріччя [1222, с. 116]	1859 р. ІІ півріччя [1223, с. 10–11]
Продукція із свійських тварин					
ВРХ високої вгодованості	гол.	7838	8316	8547	7609
Телята	гол.	10327	10585	9201	8180
Вівці	гол.	855	891	672	2885
Ягнята до 25 фунтів	гол.	583	667	827	748
Нерогата худоба вагою більше 35 фунтів	гол.	5869	7480	9004	8266
Свійські пернаті (індики, качки)	гол.	32451	35485	108000	55708
Свійські пернаті (кури, голуби)	гол.	31122	32644		188509
Свіже м’ясо				4665 центнерів	1956 центнерів
Продукція з дичини					
Олені	гол.	1	1	0	0
Кабани вагою більше 30 фунтів	гол.	29	29	764	3
Козулі, кабани до 30 фунтів	гол.	642	662		134
Зайці	гол.	3983	4873	3877	1184
Фазани, глухарі, тетеруки	гол.	97	238	167	10
Рябчики, дикі гуси, бекаси, вальдшнепи	гол.	1367	1457	1302	703
Куріпки, дрозди, перепілки, шпаки	гол.	3338	1626	4722	550
М’ясо дичини	центнерів	14,6	8,4	8	2,18
Риба річкова та морська	центнерів	3225	2976	3216	1393

	Одиниця виміру	1860 р. за I півріччя [1224, с. 171]	1860 р. за II півріччя [1225, с. 218]	1861 р. за I півріччя [1226, с. 43]	1862 р. за I півріччя [1227, с. 79]
Продукція із свійських тварин					
ВРХ високої вгодованості	гол.	7631	8828	7724	6711
Телята	гол.	8202	8197	7657	6214
Вівці	гол.	725	4220	570	1189
Ягнята до 25 фунтів	гол.	809	685	539	432
Нерогата худоба вагою більше 35 фунтів	гол.	10888	7114	8674	8886
Свійські пернаті (індики, качки)	гол.	59496	53983	47914	46336
Свійські пернаті (кури, голуби)	гол.	63737	195108	46566	44900
Свіже м’ясо		4845 центнерів	2140 центнерів		6006
Продукція з дичини					
Олені	гол.	0	0	1	1
Кабани вагою більше 30 фунтів	гол.	70	3	30	101
Козулі, кабани до 30 фунтів	гол.	699	137	540	641
Зайці	гол.	4531	921	3748	3039
Фазани, глухарі, тетеруки	гол.	126	21	167	155
Рябчики, дикі гуси, бекаси, вальдшнепи	гол.	1321	564	0	754
Куріпки, дрозди, перепілки, шпаки	гол.	345	614	346	507
М’ясо дичини	центнерів	7,3	2,18	4	4
Риба річкова	центнерів	1099	1445	935	1272
Риби морська	центнерів	1545		1601	1556

Додаток СА

Статистика торгових фірм, оподаткованих в 1853 році

(Східна Галичина) [1228, с. 162 – 163]

Види товарів	Обводи								місто	
	Сяноцький		Самбірський		Перемишльський		Жовківський		Львів	
	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники
Худоба	45	1	52	0	1	2	2	0	25	0
Хміль	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Дошки	0	0	1	3	1	1	3	0	0	0
Птахи	0	0	1	0	6	1	1	0	17	0
Дріздже	0	0	3	0						
Дріт	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Деревина	5	0	12	0	24	7	17	0	26	0
Дичина							6			

Види товарів	Обводи									
	Львівський		Стрийський		Станиславівський		Бережанський		Золочівський	
	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники
Худоба	11	0	144	302	29	40	83	0	7	0
Хміль							1			
Дошки			2						1	
Птахи							1		4	15
Дріздже			5		2		1		5	

Дріт										
Деревина	26		24	64	23	1	3		37	
Дичина					1					
Хутро			3				7		4	2

Види товарів	Обводи						Всього у Галичині	
	Тернопільський		Чортківський		Коломийський			
	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники	Підприємці	Помічники
Худоба	9	0	37	3	82	7	527	355
Хміль							1	0
Дошки							8	4
Птахи	1						31	16
Дрізджі			1		1		18	0
Дріт							0	0
Деревина	12		56	13	24	3	281	88
Дичина							7	0
Хутро							19	2

Додаток ТА

Ввезення дичини через митну рогатку Львова (1874-1876 рр.)

[1229, с. 30]

Вид дичини	1874 р.	1875 р.	1876 р.
Олені (гол.)	2	2	4
Кабани (гол.)	64	94	84
Козулі (гол.)	1243	1045	777
Зайці (гол.)	8930	8631	8656

Розроблена дичина (кг)	1085	2068	1342
Фазани, глухарі, тетеруки (гол.)	258	256	322
Рябчики, куріпки, качки, вальдшнепи (гол.)	2792	4430	2722
Бекаси (гол.)	1898	920	1138
Дрібні птахи (гол.)	511	10400	4068

Додаток УА

Реалізація дичини у Львові (1881-1895 р.р.) [229, с. 5 – 6]

Рік	Копитні та зайці					Пернаті				
	Олень (гол.)	кабан вагою до 17 кг (гол.)	великі кабани, козулі (гол.)	зайці (гол.)	розроблена дичина всіх видів (ц)	перната дичина (гол.)	фазан, глухар, тетерук (гол.)	рябчик, куріпка дика гуска і качка (гол.)	болотні птахи (гол.).	перепілка, дрізд, інші птахи (гол.)
1881	1	80	1250	8350	30	12740	330	4050	1040	7320
1890	4	140	1850	12050	45	15825	610	4560	695	9960
1891	3	105	1990	13020	55	17295	635	4320	1360	10980
1892	2	160	2150	14060	51	19910	630	4820	3280	11720
1893	2	110	2440	14280	50	8590	620	4360	2470	11400
1894	9	120	2600	15630	70	18260	1190	6400	2380	9480
1895	6	145	2470	15030	60	17780	1110	6350	1640	10680

Додаток ФА

Споживання м'ясних продуктів на 100 мешканців Львова (1881-1892 рр.) [182, с.663]

Роки	М'ясо (кг)	ВРХ (гол.)	Дрібна рогата худоба (гол.)	Пернаті (гол.)
1881-1890 (в середньому за рік)	1285	13,5	49	385
1891	1242	13,3	53	434
1892	1118	12,9	53	403

Додаток ХА

Забезпечення міста Львова продуктами харчування в 1906 р.

[1230, с. 1 – 8], [1231, с. 1 – 8], [1232, с. 1 – 8], [1233, с. 1 – 8], [1234, с. 1 – 8], [1235, с. 1 – 8], [1236, с. 1 – 8], [1237, с. 1 – 8], [1238, с. 1 – 8], [1239, с. 1 – 8], [1240, с. 1 – 8]

Вид м’ясної продукції	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
ВРХ (гол.)	1274	1515	1200	1200	1660	1328	1171	1361	1660	1328	1117
Телята (гол.)	4761	3212	3569	3444	3950	3690	4001	3580	3950	3640	4001
Вівці (гол.)	12	14	22	112	380	342	346	435	380	342	346
Ягнята (гол.)	180	6	1	23	82	98	88	27	82	98	88
Кози (гол.)	6										
Підсвинки (гол.)	42	5	6	63	168	122	67	136	168	122	67
Свині (ц)	2966	2705	2477	2808	3464	4652	4466	3402	3464	4652	4466
М’ясо свіже, копчене (ц)	1997	2097	1310	1175	1422	1160	1296	1373	1422	1160	1296
Птахи (гол.)	3870	13870	20557	26580	38675	38161	38442	33820	38675	38161	38442
Кури, голуби (гол.)	33366	86785	88415	88339	72536	82623	55274	79305	72536	82623	55274
Олені (гол.)											
Кабани (гол.)	1	4	1		3	5	6		3	5	6
Козулі (гол.)	2	109	70	85	99	201	240	86	99	201	240
Зайці (гол.)	1		1	1	2636	3471	3757	21	2636	3471	3757
Бита дичина (розроблена) (ц)	0,82	2	1	1	2	12	7	3,5	2	12	7
Фазани (гол.)	51				186	184	476	18	186	184	476
Дикі птахи (великі) (гол.)	231		18	841	1260	1310	698	2804	1260	1310	698

Дикі птахи (малі) (гол.)	6		39	105	86	48		500	340	300	2312
Риба благородна (ставкова) (ц)	273	168	149	232	356	236	298	288	356	294	298
Риба річкова (ц)	4889	796	239	1250	1483	294	1242	810	1483	1478	1242
Волове м'ясо (передня частина) (ціна у кронах)	1,16-1,36	1,10-1,26	1,20-1,34	1,20-1,60	1,18-1,44	1,20-1,40	1,16-1,32	1,28-1,66	1,18-1,44	1,20-1,40	1,16-1,32
Волове м'ясо (задня частина) (ціна у кронах)	1,30-1,42	1,24-1,40	1,26-1,48	1,36-1,52	1,44-1,52	1,40-1,48	1,30-1,44	1,44-1,52	1,44-152	1,40-1,48	1,30-1,44
Волове м'ясо (ціна у кронах)	1,0-1,28	1,04-1,28	1,16-1,34	1,06-1,36	1,18-1,42	1,18-1,36	1,12-1,28	1,24-1,42	1,18-1,42	1,18-1,36	1,12-1,28
Телятина (ціна у кронах)	1,01-1,36	1,04-1,28	1,04-1,24	1,12-1,60	1,30-1,52	1,26-1,36	1,20-1,40	1,44-1,60	1,30-1,52	1,24-1,36	1,20-1,40
Баранина (ціна у кронах)											
Свинина (ціна у кронах)	1,28-1,36	1,26-1,36	1,20-1,32	1,08-1,24	1,20-1,40	1,12-1,28	1,04-1,28	1,20-1,40	1,20-1,40	1,12-1,28	1,04-1,28

Додаток ЦА

Забезпечення м. Львова продуктами харчуванняв 1908 р.

[1241, с. 1 – 8], [1242, с. 1 – 8], [1243, с. 1 – 8], [1244, с. 1 – 8], [1245, с. 1 – 8], [1246, с. 1 – 8], [1247, с. 1 – 8], [1248, с. 1 – 8], [1249, с. 1 – 8], [1250, с. 1 – 8], [1251, с. 1 – 8], [1252, с. 1 – 8]

Вид м’ясної продукції	Грудень 1907	Січень 1908	Лютий 1908	Березень 1908	Квітень 1908	Травень 1908	Червень 1908	Липень 1908	Серпень 1908	Вересень 1908	Жовтень 1908	Листопад 1908
ВРХ (гол.)	1355		1290	1270	1431	1396	1211	1246	1274	1524	1657	1476
Телята (гол.)	4397		5020	5489	5340	7388	7492	620	5260	4583	5271	4816
Вівці (гол.)	23		11	1	24	18	19	30	176	150	163	296
Ягнята (гол.)	57		27	47	138	37	36	10	100	10	87	166
Кози (гол.)	0			4		3						
Підсвинки (гол.)	55		32	34	35	26	28	28	132	28	85	45
Свині (гол.)	5376		5198	5637	3840	4311	3880	3275	4228	3434	5791	5819
М’ясо свіже, копчене (ц)	1840		1951	2045	2175	1939	1728	1410	1040	1165	1362	1585
Птахи (гол.)	1898		8447	5979	5360	3168	2618	15510	28320	22528	36697	33850
Кури, голуби (гол.)	33926		30340	33847	37960	51974	5320	80100	69634	63315	70115	53650

Олені (гол.)	2		1								
Кабани (гол.)	17		22	8	2	1	2				5
Козулі (гол.)	265		220	61	2	43	53	50	79	32	128	162
Зайці (гол.)	4474		1362	8							1870	2018
Бита дичина (розроблена) (ц)	7		6	1	1	13	2	2	1	1	3	4
Фазани (гол.)	134		93	64	34						390	770
Дикі птахи (великі) (гол.)	104		12	8	110				210	450	1596	280
Дикі птахи (малі) (гол.)	120		149	160	30				212	110	438	242
Риба бла-городна (ставкова) (ц)	276		192	298	278	218	210	168	178	158	288	368
Риба річкова (ц)	120		618	437	49	339	290	510	310	1236	1128	796
Ціна м’яса свійських тварин у місті за 1 кг											
Волове м’ясо (передня частина) (ціна у кронах)	1,04-1,34		1,22-1,58	1,10-1,44	1,08-1,46	1,24-1,52	1,14-1,56	1,20-1,34	1,20-1,36	1,64-1,32	0,96-1,24	0,94-1,24
Волове	1,16-		1,22-	1,26-	1,28-	1,30-	1,28	1,12-	1,08-	1,10-	1,14-	1,12-

м’ясо (задня частина) (ціна у кронах)	1,40		1,40	1,36	1,38	1,40	-1,42	1,24	1,20	1,26	1,26	1,24
Волове м’ясо (ціна у кронах)	0,92-1,12		0,92-1,24	0,90-1,16	1,94-1,20	0,98-1,28	0,96-1,24	1,00-1,08	0,94-1,06	0,96-1,06	0,96-1,10	0,92-1,10
Телятина (ціна у кронах)	1,16-1,32		0,96-1,12	0,84-1,20	0,80-1,10	0,86-1,20	0,88-1,24	0,96-1,16	1,20-1,30	1,16-1,36	1,24	1,04-1,20
Свинина (ціна у кронах)	1,02-1,16		1,10-1,24	1,20-1,32	1,10-1,28	1,17-1,34	1,17-1,35	1,20-1,34	1,20-1,36	1,12-1,36	1,06-1,24	1,02-1,20

Додаток ША

Споживання м’яса жителями Кракова (1897-1900 рр.)

[99, с. 124 – 125]

Вид м’ясної продукції (кг)	1897 р.	1898 р.	1899 р.	1900 р.
Волове м’ясо (кг)	5647874	6005704	60378531	497120
Свинина, баранина (кг)	7076850	7323572	7589741	8275448
Всього дичини (кг)	**54786**	**57944**	**60643**	**52809**
В тому числі				
Козулі,	11730	12930	12915	11655

олені (гол.)				
Кабани (гол.)	2025	1620	2565	3240
Зайці (гол.)	37491	39429	41520	33629
Розроблена дичина (кг)	1692	1559	1967	2333
Фазани (гол.)	1848	2406	1676	1952
Риба (кг)	458393	463213	432744	441771
Всього м'яса (кг)	**8365806**	**8579824**	**8863868**	**9526520**
Річне споживання м'яса в середньому на одного жителя Кракова				
Яловичина (кг)	65	68	67	71
Свинина (кг)	16	14	17	19
Баранина (кг)	0,21	0,24	0,18	0,13
Риба (кг)	5,31	5,26	4,82	4,83
Дичина та свійські птахи (кг)	9,62	9,01	9,38	8,35
Всього (кг)	**96,92**	**97,27**	**98,84**	**104,28**

Додаток ЩА

Споживання дичини в м. Кракові [229, с. 2 – 6]

Рік	Олень (гол.)	Кабан (гол.)	Козуля (гол.)	Зайці (гол.)	Перната дичина (гол.)
1890	7	32	701	10645	24062
1891	35	45	757	9138	19854
1892	12	79	747	10138	24250
1893	11	54	796	12127	27715
1894	28	54	915	16115	25807
1895	19	56	795	12229	21882
1896	19	22	776	12905	16154

Додаток ЮА

Споживання дичини мешканцями міста Кракова (1895-1896 р.р.)

Вид дичини	1895 р.	1896 р.
Козулі та олені (кг)	12210	11925
Кабани дикі (кг)	7560	4070
Зайці (кг)	41578	43877
Дичина випотрошена (кг)	628	609

Додаток ЯА

Споживання дичини мешканцями м. Кракова (1889-1896 рр.)

Вид дичини/роки	1889 р.	1890 р.	1891 р.	1892 р.	1893 р.	1894 р.	1895 р.	1896 р.
Олень (гол.)	12	7	35	12	11	28	19	19
Кабан (гол.)	27	32	45	79	54	54	56	22
Козуля (гол.)	594	701	757	747	796	915	795	776
Зайці (гол.)	10455	10645	9198	10138	12127	16115	12229	12905
Розроблена дичина (кг)	1308	601	358	867	679	894	628	609
Фазан (гол.)	527	412	463	565	763	1041	852	736
Річкова риба (кг)	276230	291030	273304	279302	318763	329100	334257	326757

Додаток ЯА

М’ясо дичини, завезене до м. Кракова (1901-1904 рр.) [1254, с. 85]

Вид дичини / роки	1901 р.	1902 р.	1903 р.	1904 р.
Олень (гол.)	12	10	1	4
Кабан (гол.)	54	28	20	36
Козуля (гол.)	812	835	768	674
Зайці (гол.)	11378	13195	10478	13208
Інша дичина (кг)	2764	2838	3169	3148
Фазан (гол.)	974	1357	785	1704
Дикі птахи (гол.)	4869	3713	2171	3099

Додаток ББ

Дичина, завезена для реалізації до м. Кракова (1906-1907 рр.) [597, с. 165]

Вид дичини / роки	1906 р.	1907 р.
Олень (гол.)	4	10
Кабан (гол.)	19	20
Козуля (гол.)	816	718
Заєць (гол.)	17200	14232
Інша дичина (кг)	3341	2674
Фазан (гол.)	1716	1459
Дикі птахи (гол.)	4674	4151

Додаток ВБ

М’ясна продукція, завезена для реалізації до м. Кракова

(1908-1909 р.р.) [100 , с. 175]

Вид	1908 р.	1909 р.
Велика рогата худоба (гол.)	15781	19178
Телята (гол.)	43950	46836
Вівці (гол.)	895	1126
Свині (гол.)	42029	39541

Свинина (кг)	1115963	1138246
Птиця (гол.)	671016	625701
Олені (гол.)	16	12
Кабани (гол.)	24	23
Козулі (гол.)	675	773
Зайці (гол.)	15146	11029
Фазани (гол.)	1488	1793
Дикі пернаті (гол.)	4745	7855
Риба благородна (кг)	218453	226173
Риба звичайна (кг)	516164	583510

Додаток ГБ

Споживання дичини та риби у Кракові в 1901-1907 рр.

[1035, с. 166 – 167], [597, с. 132]

1901 р.	Спожито:	кг	% від усього м’яса
	Дичина	58279	0,59
	Дикі птахи	10081	0,10
	Риба	484524	4,98
1902 р.	Спожито:	кг	% від усього м’яса
	Дичина	62826	0,62
	Дикі птахи	5975	0,06
	Риба	457447	4,14
1903 р.	Спожито:	кг	% від усього м’яса
	Дичина	5864	0,53
	Дикі птахи	6568	0,06
	Риба	519831	5,21
1904 р.	Спожито:	кг	% від усього м’яса
	Дичина	61065	0,59
	Дикі птахи	8948	0,09
	Риба	526059	5,12

1905 р.	Спожито:	кг	% від усього м’яса
	Дичина	62850	0,61
	Дикі птахи	7979	0,09
	Риба	546145	5,24
1906 р.	Спожито:	кг	% від усього м’яса
	Дичина	75686	0,74
	Дикі птахи	6350	0,06
	Риба	579530	5,69
1907 р.	Спожито:	кг	% від усього м’яса
	Дичина	63833	0,61
	Дикі птахи	5551	0,05
	Риба	765618	7,37

Додаток ДБ

Доставка до м. Краків продуктів харчування

за 1911 рік [1255, с. 1 – 4], [1256, с. 1 – 4], [1257, с. 1 – 4], [1258, с. 1 – 4], [1259, с. 1 – 4], [1260, с. 1 – 4], [1261, с. 1 – 4], [1262, с. 1 – 4], [1263 с. 1 – 4], [1264, с. 1 – 4], [1265, с. 1 – 4]

Місяці	ВРХ (гол.)	Свині (гол.)	Кури, голуби (гол.)	Інші пернаті (гол.)	Олені (гол.)	Дикі кабани (гол.)	Козулі (гол.)	Зайці (гол.)	Розроблена дичина (центнери)	Фазани (гол.)	Великі дикі пернаті (гол.)	Середні дикі пернаті (гол.)	Дрібні дикі пернаті (гол.)
Січень	1864	4245	13387	1558	1	5	142	6253	1,46	400	62	6	409
Лютий	1380	3932	12592	7437	2	1	130	1682	280	91	147	2	211
Березень	1708	3895	14263	9267	1	3	25	5	0,54	32	66	-	114
Квітень	1424	2955	14738	6670	-	2	-	-	0,25	31	51	-	-

Травень	1771	4165	22801	1017	1	-	26	1	0,4	6	1	-	-
Червень	1667	3821	30057	2137	1	1	90	-	1,10	-	-	-	-
Липень	?	?	?	?	?								
Серпень					-	-	37	3		1333			
Вересень			74801		4	-	29	53	3,53	2467			
Жовтень			56512		4	3	65	2440	2,73	1205			
Листопад			37696		4	1	77	3302	3,86	1798			
Грудень			31769		3	1	108	5785	3,71	1815			

Додаток ЕБ

Реалізація деяких видів дичини та свійських видів тварин у Кракові у 1915 р. в розрізі місяців [1266, с. 1 – 4], [1267, с. 1 – 4], [1268, с. 1 – 4], [1269, с. 1 – 4], [1270, с. 1 – 4], [1271, с. 1 – 4], [1272, с. 1 – 4], [1273, с. 1 – 4], [1274, с. 1 – 4], [1275, с. 1 – 4], [1276, с. 1 – 4], [1277, с. 1 – 4]

Місяці	Кури, голуби (гол.)	Риба (центнери)	Олені (гол)	Дикі кабани (гол.)	Козулі (гол.)	Зайці (гол)	Розроблена дичина (центнери)	Дикі пернаті (гол.)	Вартість 1 кг м'яса озулі (крона)	Вартість 1 голови зайця (крона)
Січень	11089	602	1	2	26	928	0,78	343	-	6-7
Лютий	13399	355	-	-	46	300	0,26	570	-	-
Березень	12610	354	-	1	2	12	0,34	511	-	-
Квітень	8918	146	-	1	-	-	0,04	42	-	-
Травень	12576	116	-	-	2	-	-	47	-	-
Червень	19226	106	-	-	6	1	0,04	20	-	-
Липень	32854	132	-	-	2	1	0,14	1	-	-
Серпень	39622	126	-	-	5	3	0,23	507	-	-
Вересень	48911	227	-	-	4	38	0,88	837	-	-
Жовтень	38963	284	1	-	7	955	0,33	650	-	-
Листопад	22693	415	-	-	12	1384	0,29	941	-	7-8
Грудень	20279	532	-	-	32	2441	0,92	247	-	8-10

Додаток ЖБ

Статистика споживання м’яса в місті Кракові за 1925 р. [1278, с. 1-4], [1279, с. 1-4], [1280, с. 1-4], [1281, с. 1-4], [1282, с. 1-4], [1283, с. 1-4], [1284, с. 1-4], [1285, с. 1-4], [1286, с. 1-4], [1287, с. 1-4], [1288, с. 1-4], [1289, с. 1-4].

Місяць	Вартість у злотих				Споживання					
	Свинина (за 1 кг)	Телятина (за 1 кг.)	Заєць за (гол.)	М’ясо козулі (за 1 кг)	Кури, голуби (гол.)	Розроблена дичина (центнери)	Дикі пернаті (гол.)	Кабани, олені, козулі (гол.)	Зайці (гол.)	Риба (кг)
Січень	1,80-2,00	1,30-1,55	7-7,50	-	35138	0,15	49	19	3102	823
Лютий	1,80-2,00	1,40-1,55	-	-	37948	0,50	3	9	1053	969
Березень	1,70-1,80	1,30-1,55	-	-	40523	0,10	1	8	-	1134
Квітень	1,70-1,80	1,30-1,55	-	-	45764	0,45	8	-	-	619
Травень	1,70-2,00	1,30-1,40	-	-	58806	-	-	1	-	387
Червень	1,70-2,00	1,30-1,40	-	-	51475	0,55	-	11	-	264
Липень	1,70-2,00	1,30-1,40	-	-	54574	0,3	14	3	-	346
Серпень	2,30-2,50	1,40-2,00	-	-	45358	1,10	86	6	-	419
Вересень	2,80-3,00	1,80-2,0	-	-	57619	1,20	865	7	2	602
Жовтень	2,60-3,00	1,60-2,00	4,00-7,00		42345	1,10	138	11	1151	741
Листопад	2,20-2,60	1,60-2,00	3,00-6,00	3,00-4,20	26858	1,44	1716	9	2699	765
Грудень	2,20-2,60	1,40-1,80	5,50-7,00		22893	0,74	101	27	5525	809

Додаток КБ

Ставка сплати акцизного податку за право реалізації харчових продуктів у місті Кракові (1906-1907 рр.) [597, с. 165]

Вид дичини	Одиниця виміру	Вартість
Велика рогата худоба	за голову	1,26 крон
Телята до одного року	за голову	0,07 крон
Молодняк свиней до 19 кг	за голову	0,27 крон
Свині більше 19 кг	за голову	0,11 крон
Свіже м'ясо	за 100 кг	1,58 крон
Олень	за голову	1,05 крон
Кабани до 17 кг	за голову	0,79 крон
Козулі	за голову	0,27 крон
Зайці	за голову	0,06 крон
Інша дичина	за 100 кг	1,88 крон
Дикі птахи фазан, глухар (більші та кращої якості)	за голову	0,11 крон
Рябчики, качки, гуси, голуби (менші)	за голову	0,06 крон
Свійські більші: індики, гуси, качки	за голову	0,03 крон
Свійські менші: кури, голуби	за голову	0,01 крон

Додаток ЛБ

Кількість добутої дичини, вартість однієї шкіри та отриманий дохід в Австро-Угорській імперії (1898 р.)

Вид тварини	Добуто (гол.)	Вартість однієї шкірки (в кронах)	Дохід (в кронах)
Олень	9321	6.0	55926
Лань	2628	4.0	10512

Козуль	54782	1.0	54782
Серна	6529	2.0	13.058
Дикий кабан	2449	3.0	7347
Заєць і кролик	1175259	0,2	235051
Ведмідь	29	5.0	145
Вовк	142	2.0	284
Рись	34	1.0	34
Лисиця	24432	0.9	21988
Куниця	4257	0,5	4257
Тхір	17603	0.3	5280
Видра	920	1,0	920
Борсук	2928	1,0	2923
Всього			412663

Додаток МБ

Імпорт мисливської продукції (у зол.)

Роки	Заячі і кролячі шкірки	Шкіри козуль	Хутро	Дичина
1894	174150	606345	863900	32480
1895	267620	751960	696900	32695
1896	130810	505910	568100	41648

Додаток НБ

Вартість шкірок та хутра дичини в Другій Речі Посполитій (1926 р.)

[1291, с. 91]

Вид тварин	Мінімальна ціна у злотих	Максимальна ціна у злотих
Лисиця звичайна	10	60
Лисиця біла	100	500

Лисиця фарбована (чорна, коричнева, сталева)	80	300
Куниця лісова	20	100
Куниця кам’яна	20	100
Тхір	2	25
Видра звичайна	15	100
Видра експортована	150	400
Видра фарбована	150	450
Скунс американський натуральний	8	50
Кролик	0,50	5
Заєць	2	5
Тюлень натуральний імпортний	150	200
Ондатра	15	20
Бобер американський	60	300
Бобер камчатський	200	500
Борсук	75	100
Кріт	0,40	2,50
Нутрія	20	75
Коза біла	30	65
Соболь американський або сибірський	50	200
Ведмідь білий або бурий	200	1000
Коти чорні сибірські	7	15
Кролики білі імпортні	2	8
Горностай	2	40

Додаток ПБ

Перевезення залізницею раків у 1897 р.

Галичина, повіти	Вивіз				Завіз
	Кількість (кг)	З яких вислано до			
		Галичини	Австро-Угорщини	Загрпниці	з Галичини
		кг			кг
Біберка	40000		5000	35000	
Городок	12407		3350	9057	
Львів (повіт)	1725	7	718	1000	15
Рогатин	10180		2680	7500	
Станиславів	6364		3064	3300	
Львів (місто)	8686		3088	5600	4500
Броди	32160		710	31450	
Сокаль	9750	400	750	8600	
Жовква	3050		1030	2020	
Бучач	28875	12	8863	20000	
Городенка	3000		2200	800	
Коломия	2100		1000	1100	
Скалат	100000		30000	70000	
Тернопіль	87300	8000	8300	71000	
Золочів	1711	100		1610	22
Долинський повіт	25720		6025	19695	
Калуш	3130		1955	1775	
Стрий	2525	25		2500	
По Галичині	388919	10147	82799	295973	10147

Додаток РБ

Структура ведення рибальського господарства у Галичині у розрізі повітів (1904 р.) [1292, с. 183-184]

	Повіт	Господарства з високим рівнем ведення			Господарства з примітивним рівнем ведення		
		Кількість гмін	Кількість ставків	Загальна площа га.	Кількість гмін	Кількість ставків	Загальна площа га.
1	Бяла	37	?	2108,9	1	1	0,38
2	Бібрка				9	10	727,1
3	Бохня	6	8	12	8	9	5,88
4	Богородчани	-	-	-	-	-	-
5	Борщів				4	4	15,8
6	Броди				21	21	1712,18
7	Бжеско	4	35	62,04			
8	Бережани				4	3	785,28
9	Бжозув				15	?	14,57
10	Бучач				6	6	96,13
11	Хшанів	27	88	118,97	1	1	4,06
12	Цешанів	4	33	61,61	11	14	20,62
13	Чортків				11	13	43,63
14	Домброва				14	21	19,39
15	Добромиль				1	4	0,75
16	Долина	-	-	-	-	-	-
17	Дрогобич	1	28	23,60	2	2	6,56
18	Горлиці	-	-	-	-	-	-
19	Городок	1	25	341,20	11	?	1385,56
20	Грибів	1	7	10			
21	Городенка				9	18	86,10
22	Гусятин	2	14	103,27	12	14	95,01
23	Ярослав	5	?	188,07	8	8	117,40
24	Ясло	1	?	4,00	6	18	7,21
25	Яворів				8	6	295,52

26	Калуш	-	-	-	-	-	-
27	Кам’янка				5	6	34,72
28	Колбушова	1	8	5,00	3	5	10,95
29	Коломия	-	-	-	-	-	-
30	Косів				1	2	0,40
31	Краків	4	?	10,60			
32	Кросно	2	12	7,38	6	12	6,21
33	Ліманова	2	10	5,00	1	5	2,50
34	Ліско	1	9	8,62			
35	Львів				11	24	183,10
36	Ланьцут				15	13	?
37	Мелець	3	?	63,56	7	11	16,42
38	Мостиська				2	4	2,70
39	Мисленіце				2	5	2,15
40	Надвірна	-	-	-	-	-	-
41	Ніско				6	?	30,26
42	Новий Сонч	-	-	-	-	-	-
43	Новий Тарг	-	-	-	-	-	-
44	Печеніжин	-	-	-	-	-	-
45	Пільзно	1	5	1,10	5	7	3,55
46	Підгір’я	3	8	1,08			
47	Підгайці				5	5	527,24
48	Перемишль	-	-	-	-	-	-
49	Перемишляни				2	2	4,73
50	Пшеворск				10	12	6,19
51	Рава				7	11	67,17
52	Рогатин				7	9	530,62
53	Ропчиці	1	11	30,25	3	4	4,75
54	Рудки				4	2	274
55	Жешів				1	1	0,25
56	Самбір	2	2	30			
57	Сянок	1	13	6,75	14	24	25,64
58	Скалат				6	6	173,43
59	Снятин	-	-	-	-	-	-
60	Сокаль				14	14	146,98

61	Станиславів	-	-	-	-	-	-
62	Старий Самбір	-	-	-	-	-	-
63	Стрий	1	3	5	1	4	4
64	Стрижів	-	-	-	-	-	-
65	Тарнобжег				1	2	19,76
66	Тернопіль				13	13	626,30
67	Тарнів	7	27	61	1	9	20
68	Тлумач				2	2	26
69	Теребовля				5	5	11,25
70	Турка	-	-	-	-	-	-
71	Вадовіце	30	219	1,369	-	-	-
72	Величка	5	15	10			
73	Заліщики	-	-	-	-	-	-
74	Збараж				10	10	112,02
78	Золочів	-	-	-	-	-	-
79	Жовква	3	44	106,03	2	2	46
80	Жидачів				5	6	45,50
81	Живець	4	15	49,14	1	9	11,50
	Всього	155		4798,78	342		8415,06

Додаток СБ

Експорт та імпорт риби у Галичині (1891-1899 р.) у тонах [343, с. 121]

Роки	1891 р.	1892 р.	1893 р.	1894 р.	1895 р.	1896 р.	1897 р.	1898 р.	1899 р.
Імпорт риби до Австрії з Німеччини	8542	9091,5	11543	11132	11605	11000	9266	8632	7479
Імпорт риби до Галичини з Німеччини	5285,5	5119,5	6519	5843	6410	6497	5560	5265	4117

Експорт риби з Австрії до Німеччини	990	1125	1370	1309	1772	1202	1399	2192	2038
Експорт риби з Галичини до Німеччини	45,2	101,5	121,5	107	183	126	348	521	373

Додаток ТБ

Імпорт до Австрії морських видів риби (1910-1913 р.р.)

Рік	Вага всього імпорту (ц)	Вага імпортованої риби з Німеччини (ц)	% імпорту риби з Німеччини
1910	146734	121040	82
1911	166730	145050	86
1912	150283	130258	86
1913	186432	157696	84

Додаток УБ

Імпорт до Німеччини живого коропа (1910-1913 р.р.)

Рік	Імпорт живого коропа до Німеччини (вага, ц)	Експорт живого коропа з Австро-Угорщини (вага, ц)	% імпортованого коропа з Австро-Угорщини
1910	24087	24069	99
1911	19952	19897	99
1912	21283	20991	98
1913	20808	20462	98

Додаток ФБ

Імпорт та експорт рибної продукції Німеччини у марках у 1913 р.

Вид продукції	Імпорт до Німеччини (у марках)	Експорт з Німеччини (у марках)	Співвідношення експорту до імпорту (%)
Короп, лин, вугор (живі)	3404000	234000	7
Короп, лин, вугор (морожені)	7769000	2277000	3
Свіжий оселедець, шпроти	22751000	2385000	10
Інша морська риба	21412000	4145000	19
Солоний оселедець	47329000	203000	0,5
Лосось (солений)	9200000	223000	2
Раки, ікра й інші рибопродукти	141011000	15396000	11

Додаток ХБ

Добування дичини у Галичині та Цислейтанії в 1881 р.

Вид дичини	Чисельність добутих тварин у Галичині (гол.)	Частка від загальної чисельності добутих по Цислейтанії	Загальна чисельність добутих по Цислейтанії (гол.)	
Заєць	38137	4,05	940805	6
Козуля	3355	7,98	42014	6
Кабан	808	38	2121	1
Кролик	221	0,81	27463	Останнє
Олень	23	0,38	6048	Останнє
Лань	11	0,47	2333	Передостаннє
Бекас, вальдшнеп, гуси, качки,	29255	34,4	87578	1
Глухар	37	1	3664	5
Тетерук	324	4,34	7400	4

Куріпка	442	0,06	717292	Останнє
Рябчик	1184	1425	8298	1
Перепілка	24567	29	84487	2
Лисиця	4678	22	21679	1
Тхір	507	4,15	12205	6
Куниця	400	6,41	6242	5
Видра	146	18,8	776	2
Вовк	113	67	165	1

Додаток ЦБ

Кількість членів Польської мисливської спілки станом на 31 грудня 1937 року [1203, с. 224]

Відділ	Сплатили членські внески		Кількість членів		Ловчі	Підловчі
	Звичайні члени	Почесні члени	Звичайні члени	Почесні члени		
Бялостоцький	247	18	338	51	11	44
Кельцький	434	25	434	25	17	52
Любельський	530	23	530	23	16	55
Лодзький	512	7	512	7	10	30
Малопольський (Краківське, Львівське, Станиславівське, Тернопільські воєводства)	657	8	1084	206	63	158
Поліський	98	11	211	117	9	75
Поморський	508	89	508	89	16	87
Сілезький	119	6	205	180	8	28
Варшавський	760	94	760	94	26	72
Великопольський	650	110	1300	350	23	76
Віленський	363	131	363	131	17	47

Волинський	425	44	425	44	11	70
Всього	5300	567	6670	1317	227	794
	5867		7987			

(Додаток ШБ)

Добування дичини у 1885 р. у Галичині та Пруссії (гол.)

Вид дичини	Пруссія (площа 347509 км^2)	Галичина (площа 78496 км^2)
Олень	144460	39
Лань	8543	37
Козуль	108602	5362
Кабанів	9019	1286
Зайців	2367927	55429
Кроликів	314009	24
Глухар	378	52
Тетерук	6016	356
Рябчик	2209	1215
Куріпка	2521195	20001
Перепілка	102836	30688
Фазан	139568	531
Вальдшнеп	40891	7608
Лебідь	27	0
Гуска	3400	431
Качка	269765	13964
Бекас	51991	14565

Додаток ЩБ

Список добутої дичини протягом 1882 р. в державних господарствах

[1206, с. 99]

Мисливське господарство	Глухар	Тетерук	Куріпка	Рябчик	Вальдшнеп	Дика качка	Гуска	**Всього**
Кути	10	5	0	49	0	0	5	69
Печеніжин	0	0	0	2	3	0	0	5
Делятин	0	0	5	7	3	1	0	16
Калуш	0	0	0	4	12	0	0	16
Долина	1	0	0	16	8	0	0	25
Болехів	0	0	0	1	1	0	0	2
Дрогобич	0	0	0	4	3	0	0	7
Добромиль	0	0	3	17	5	0	0	25
Неполоміце	0	0	198	0	10	56	0	264

Додаток ЮБ

Чисельність добутих пернатих у Галичині в 1878-1898 рр. [1208, с. 49]

РІК	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Кролики	Ведмідь	Вовк	Рись	Лисиця	Куниця	Тхори	Видри	Д. коти	Борсуки
1898	167	7	5860	1043	51500	7	16	20	30	6450	622	633	261	4	473
1897	113	11	5790	1106	47517	19	7	25	15	6233	528	523	203	1	437
1896	113	13	6621	1231	55907	4	5	43	22	6645	559	510	245	37	426
1895	110	5	6380	1432	52126	5	6	29	39	6758	575	398	218	17	433
1894	78	25	6527	1580	60716	8	21	41	25	7073	708	589	294	40	533
1893	77	20	5081	1240	42140	117	28	44	19	5896	768	586	254	17	392
1892	77	37	5797	1535	47933	65	13	50	25	6603	623	406	265	14	538
1891	58	10	5645	1236	43202	7	19	71	19	6178	566	507	220	17	405
1890	63	6	5625	1147	54844	12	20	89	20	5413	503	538	271		459
1885	39	37	5362	1286	55129	24	10	94	22	6593	627	496	221		354
1884	51	18	5023	1049	46650	49	21	96	21	4926	582	502	181	137	254
1882	23	11	3555	808	38137	221	15	113	50	4678	400	507	146		
1878	18	5	2992	718	49856	12	15	142	9	4501	371	356	123	24	211

Додаток ЯБ

Чисельність добутої дичини в розрізі повітів Галичини протягом 1888 р. на підставі державних даних, впорядкованих радником лісів Г. Леттнером [106 , с.110]

	Повіт	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Кролики	Ведмідь	Вовк	Рись	Лисиця	Куниця	Тхори	Видри	Дикі коти	Борсуки
1	Бяла	5		31	2	901					39	1				
2	Бібрка	2	4	127	17	417					185	6	10	6		19
3	Бохня			119		893					84	7	4			3
4	Богородчани			21	14	315				1	65	1	1	2		2
5	Борщів			86	12	2400			3		94	14	9			20
6	Броди			56	8	185			1		65	3	7	5	1	3
7	Бжеско			56	2	859					91		2			
8	Бережани			44	4	351					146	4	5	8	3	
9	Бжозів			24	6	270					48	12	17			
10	Бучач			80	35	650					75	12		12		10
11	Хранів	42	3	77	3	2653					77	6	13			
12	Цешанів			70	20	400			5		180	20	15	20		9
13	Чортків			100	42	1000			7		90	3	4			2
14	Донброва			8		340					45					
15	Добромиль			141	35	179				9	57	23		2		
16	Долина	5		145	76	189		2		1	88	9	3	5	1	2
17	Дрогобич			185	24	230		1	2		112	5	3	2		12
18	Голиці			14		85			2		15	5	6			
19	Городок			61	8	310					47	1				
20	Грибів			15	2	180					7					
21	Городенка			46	18	475					140					9
22	Гусятин		10	80	9	796			5		75	13	20			10
23	Ярослав			95	12	1040			3		96	5		3		
24	Ясло			17	38	957					320	12				
25	Яворів			108	4	398					120	5	2	4		3
26	Калуш	12		57	32	205			4	2	54			3	2	
27	Кам’янка			137	38	478			2		250	9	23	6		8
28	Колбушова			50		326					40		18		2	
29	Коломия			50	21	1050					54					
30	Косів			42	18	312			2		47	41	13	9	5	12

31	Краків	6		28		320					8	3	3	2		2
32	Кросно			31	42	343					61					3
33	Ланкут		6	82	3	1113			1		144	8	10	9		7
34	Ліманова			30	15	400					40			4		19
35	Ліско	3		80	16	250		1	1	1	40	5	4	6		5
36	Львів			160		560					90	10				
37	Мелець			74	28	802					82	5		2		8
38	Мостиська			141	17	510			10		182	49	40	17		
39	Мисленіце			47	8	200					64					
40	Надвірна	3		101	27	375				4	67	8	7	1		5
41	Ніско	3	6	182	39	623					248	5	2			5
42	Новий Сонч			25	6	301			2	1	60	4	20	5		8
43	Новий Тарг			15	4	93						2		3	2	
44	Пільзно			27	5	363					205	13	24			
45	Підгайці			72	18	757					120		9		17	3
46	Перемишль			155	12	320					145	12	8	4		6
47	Перемиш-ляни			40	8	750					60		10	2		4
48	Рава			184	26	990	1		4		201	8	9	15		31
49	Рогатин			91	72					5	151	21	10	31	4	9
50	Ропчиці			44	10	450					50	13	4	2		
51	Рудки			84	12	323					90			1		
52	Жешів			85	14	2500					400	10	8	5		7
53	Самбір			130	12	300					120	25	30	10		15
54	Сянок			24	10	250	10			1	60	25	4	2		4
55	Скалат			79	8	1115			7		60	6	15			10
56	Снятин			7	1	519					50	10			1	5
57	Сокаль			71	59	295			8		62	6		3		2
58	Станіслав			27	3	470					43				2	6
59	Старе місто			13	22	250		3	10		30	13	21	2		
60	Стрий			172	47	766		3		3	205	15	13	13	1	48
61	Тарнобжег			93	23	967					84	37		18		23
62	Тернопіль			12		645			3		78	12				
63	Тарнів			50	12	690					20	5		12		
64	Тлумач			74	20	902					208	6	42	2		7
65	Теребовля			27		160					50					5
66	Турка			20		100		2			40			30		
67	Вадовіце			41		2011					50	66	121			2

68	Величка			20	6	1100					60	3	25			
69	Заліщики			109	14	1066					139					
70	Збараж			35	1	400			3		50	30				
71	Золочів			135	5	1200					130	8		2		9
72	Жовква			50	8	235			4		75					
73	Жидачів			90	15	185					80	10		6		7
74	Живець			183	20	684					105	26	13	8		4
	Всього	**81**	**29**	**5382**	**1169**	**45488**	**11**	**12**	**89**	**28**	**7113**	**686**	**627**	**304**	**41**	**393**

Повіт	Глухар	Тетерук	Рябчик	Фазан	Куріпка	Перепілка	Вальдшнеп	Бекас	Дика гуска	Дика качка	Орел	Пугач	Яструб, шуліка	Сова
Бяла	15			16	363	58	86	42	4		1		83	1
Бібрка				6		150	546	72	122	156	5	13	129	2
Бохня					110	34	25	23		34	1		40	4
Богород-чани	2		106		210	400	45	60	10			15	30	17
Борщів					130	30000	98	36	2	56	22	13	860	
Броди		1	3		30	72	21	308	1	130	7		170	16
Бжеско		57	112			152	1			50			77	6
Бережани					36	280	66	283	79	533	3	3	106	46
Бжозув			12			318	64			52			18	12
Бучач				12		380	55	365		510	6	4	75	12
Хшанув	10	16		128	664	122	26	10		70	1		194	
Цешанів			4		100	400	20	180	8	200	10		120	20
Чортків					260	450	80	200		100	5	1	330	20
Домброва					41	316	4	40		40				
Добромиль			32			109	49		32		14	9	54	17
Долина			169				41		1	13	1	2	10	
Дрогобич		2	45		64	120	60	270	2	150	3	2	66	6
Голиці			11		65	125	18			3			12	
Городок					17	160	22	150	2	190		4	29	
Грибів					25	10	2			2			2	
Городенка					8	130	19		67	230	4	7	65	80
Гусятин				43	56	220	57	220	6	80	3	2	41	20
Ярослав				4	210	320	38	130	15	130	3		240	4
Ясло					115	930	280			90			21	12
Яворів			3	5	89	317	63	152	2	243	2	13	115	

Калуш	8	23	41		56	140	26	23		14	2		13	2
Кам’янка		36	11		418	295	204	578	3	716	7		438	42
Колбушова			20			240		126		134			22	2
Коломия	13		83		250	700	100	35		140		6	90	15
Косів	26	10	140		52	20	60	22	5	42	3	9	20	6
Краків		8		24	214	140	24	62		12			38	
Кросно			3		24	327	30	43		18			28	2
Ланьцут				82	79	450	32	411	1	34	4		250	4
Ліманова		32	20		48	110	80			14			12	
Ліско			50		50	250	20	10		15	5		100	
Львів					150	300	260	70		540	5	80	200	280
Мелець	1		30		252	329	31	3	3	130		8	103	
Мостиська					304	730	115	148	12	458		42	193	115
Мисленіце					120	110	150		20	40				
Надвірна	20	7	115		37	151	76	17	1	6	3	2	56	
Ніско	2	15	9	4	38	160	58	2	86	1711	16		203	
Новий Сонч					200	240	20	6	2	40			10	2
Новий Тарг					32	20				8	1		5	
Пільзно					134	290		102		52			65	115
Підгайці					385	159	105	102	17	102	9		108	23
Перемишль			24	12	680	1100	48	220		160		8	84	25
Перемишляни			10			500	80	600	2	100	2	20	10	
Рава		8	10		182	1167	147	1435	25	513	8	8	208	38
Рогатин			9			219	81	145	24	181	5	7	56	83
Ропчиці					70	60	10			20			8	6
Рудки					56	304	3	8		66			36	
Жешів			40		260	1500	140	280	6	400	12		400	70
Самбір					150	300	50	500		300			60	30
Санок					60	100	40	10		40		2	1	4
Скалат					60	300	41	254	2	398	2		26	5
Снятин					28	600	40	360		150		1	18	6
Сокаль		3	4		48	250	282	119		102	5		112	6
Станиславів		15	12		69	397	78	320	3	175	3	7	72	43
Старе Місто						86	95		5	27		3	6	8
Стрий	1	13	122		161	634	111	124	4	241	23	9	290	19

Тарнобжег				34	276	421	107		12	352		9	120	
Тернопіль				30	128	979	91	724	2	686		5	39	8
Тарнів			10		250	220	90	55		160				
Тлумач			2		195	482	54	124	3	251	96	34	83	29
Теребовля					50	390	54	37	2	84		70	149	19
Турка			60			23								
Вадовіце				199	510	183	142	732		448			72	
Величка		3			230	70	15	60		45		11	30	8
Заліщики					289	776	75	13		41	17	9	132	4
Збараж					40	500	100	250	15	300			50	40
Золочів			3		370	1100	280	870		600		10	30	20
Жовква		10	5		221	510	30	267		198	2		160	
Жидачів						180	60	90	10	300	1		35	10
Живець	2		1		98	6	3	1		6	1		432	4
Всього	**100**	**259**	**1331**	**599**	**9917**	**27091**	**5524**	**11909**	**618**	**1388**	**323**	**448**	**7560**	**1388**

Додаток АВ

Чисельність добутої в Галичині дичини (1889–1898 рр.)

[1209, с. 303 – 311]

Вид	Рік	Добуто (особин)	Рік	Добуто (особин)
Олень	1889	23	1896–1897	113
Козуля	1893	5104	1896	6600
Заєць	1893	41952	1894	60716
Куріпка	1893	8320	1898	21549

Додаток БВ

Чисельність добутої дичини у 1898 році у розрізі повітів Галичини

Повіт	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Ведмідь	Вовк	Рись	Лисиця	Куниця	Тхори	Видри	Дикі коти	Борсуки
Бяла	1		90		3001				29	6	35	9		
Бібрка			134	25	542				170	12	10	7		27
Бохня			83		358				26		1			
Богородчани	8		11	17	286			2	108	31	1			10
Борщів			191	30	2046				234	29	12	4		24
Броди			238	35	1090				130	19	17	9		8
Бжеско			72		800				42	2	6	1		
Бережани			120	20	307				72	20		11		
Бжозів			128	5	387				38	5	24	7		8
Бучач			101	37	1412				164	29	13	9		17
Хранів	15		131		4114				94	5	69	4		
Цешанів			154	23	477				111	1		1		3
Чортків			58	19	669				105	2		1		12
Донброва			37		526				42	2	4			
Добромиль			53	31	465				96	17	5			4
Долина	28		70	86	105		6	2	52		1	1		
Дрогобич	5		176	28	319			1	171	6	5			9
Голиці			10		360				30	10	5	2		4
Городок			90	26	336				107	2				3
Грибів			26		506				65					3
Городенка			28	14	240				80		3	3		
Гусятин			48	24	431		2		36	12	4	6		7
Ярослав			120	8	900				120	10	15	2		10
Ясло			52	20	583			2	194	15	12	13		8
Яворів			230	19	700				130			5		10
Калуш	35		46	22	360	1		3	35	2	2	7		2
Кам’янка струмілова			70	18	801		1		152	13	7			6
Колбушова	5		85	11	895				59	12	15	4		9
Коломия			29	31	323				82					
Косів			16	1	460	9	7	1	94	7	6	4		8
Краків			35		312				3	1	2	2		1
Кросно			30	5	350				73	3	5			6
Ланцут		4	107	9	2607				191	7	105	15		19
Ліманова			57	36	481				116	7	9	5		7
Ліско	5		25	10	205				20					
Львів			131	25	608				140	7	25			7
Мелець			120	7	720				25					
Мостиська			105	9	350				108	5				5
Мисленіце			26	6	486				75	3	1			
Надвірна	37		54	17	332	6	1	4	94	39	7	13		18
Ніско	1	3	129	8	620				68	4	2			10

Новий Тарг			8		112				8			1		
Новий Сонч			12	1	501				73	17	6	12		
Пільзно			118	9	881				147	11	3	3		2
Підгайці			42	7	720				72	1	5	2		5
Перемишль			95	19	1300				150	10	20	5		20
Печеніжин			6	14	69				15	2	4	1		10
Перемишляни			37	10	201				13					
Рава			73	6	461				79	19		11		21
Рогатин			46		128				8					3
Ропчиці			31	4	340				37	4	5			
Рудки			81	8	277				55	8	12	5		7
Жешів			170	11	1200				150	12	22	1		11
Самбір			132	5	634				105	9	20	8		8
Сянок			18	10	318			2	120					
Скалат			82	8	1058				91	6	4			12
Снятин			9	1	430				17					1
Сокаль			41	6	718				27	9				
Станіслав			44	4	402		1	1	36	7	10	5		11
Старе місто			47	14	110		1	5	30	5				
Стрий	19		120	57	698	1	2	10	209	25	11	14		5
Тарнобжег			162	33	1281				129	10		4		13
Тернопіль			120		821				55	7		10		
Тарнів			58		410				110	18		5		
Тлумач			52	13	432				70	2				10
Теребовля			71	12	695				50	2		2		5
Турка			7	11	108		2		32	3		1		
Вадовіце			37	3	1326				38	3	59	1		3
Величка			12	3	678				40	1	7			
Заліщики			165	26	1140				148	18	4	2	4	20
Збараж			42		260				35	4				3
Золочів			112	21	1213				127	8	5	7		
Жовква			64	16	280				60	4				
Жидачів			118	14	272				206	8		6		32
Живець			129	7	796			2	142	42	8	6		6
Всього	**159**	**7**	**5913**	**1037**	**51496**	17	23	35	6486	622	634	259	4	473

Додаток ВВ

Чисельність добутої в Галичині дичини в розрізі повітів у 1900 р.

[206, с. 150]

Повіт	Глухар	Тетерук	Рябчик	Фазан	Куріпка	Перепілка	Вальдшнеп	Бекас	Дика гуска	Дика качка	Орел	Пугач	Яструб, шуліка	Сова, сорока
Бяла	2	9	4	150	1247	19	23	41		1091		4	108	18
Бібрка					436	481	664	374	12	886			128	518
Бохня					256	9	11			47			41	11
Богородчани			50		81	93	362	9	1	7	9	1	916	126
Борщів					693	1670	263	23	3	125	21	2	471	815
Броди		42			215	265	23	185	15	273	12	1	112	20
Бжеско				34	700	8	12	70		180	4		28	21
Бережани		7			10	320	11		15	290		3	70	60
Бжозув			9		702	232	15	109	14	51	2	3	174	849
Бучач				5	490	968	146	100	2	148	7	3	683	427
Хшанув		59		892	2200	40	9	10		115	3		212	37
Цешанів		16	9		620	110	33	80	2	127	6	2	149	1397
Чортків			2		315	990	150	270	13	237	4	1	169	259
Домброва		4		5	1552	176	19	84		56	3	1	32	393
Добромиль			144		294	112	84	26	6	20	7	3	333	615
Долина	8	5	181		39	18	369		5	28		5	81	
Дрогобич			29		42	244	95	495	2	180	15	3	268	12
Горлиці			10	26	204	16	3	1		1		2	38	214
Городок			9		278	360	153	423	1	298	2		126	394
Грибів			2		224	33	5		4				20	453
Городенка					83	216	127		1	102	12	2	140	323
Гусятин					471	1261	192	38	4	245	18	3	349	715
Ярослав		3	6	5	1052	507	63	78	12	100	3		440	1571
Ясло			38	2	567	130	20	11	8	37	13		108	118

														8
Яворів		13	6		877	439	178	250	2	192	5	3	142	801
Калуш		10	50			120	60	30		52	2		8	2
Кам’янка	1	89	5	16	1341	375	196	217	3	243	23	2	757	21
Колбушова		17	3		1565	128	25	84	3	104	3	6	167	1304
Коломия		3	14		254	386	226	119	6	80	5	3	131	407
Косів	34	5	157		53	43	30	18	12	36	25	7	29	155
Краків		6		41	604	30	12	42		28			11	13
Кросно			10	1	324	287	34	7	1	28	4	2	61	716
Ланьцут				2829	1557	124	59	224		90	1	3	39	21
Ліманова					658	165	20			23	50	5	239	1148
Ліско			199	1	259	230	128	17	4	76	19	4	716	493
Львів					157	509	161	429		267			323	3035
Мелець		9	5		1395	117	5	90	4	227	3	5	90	1345
Мостиська			6	4	598	388	142	262	4	94	5	1	248	1251
Мисленіце					136	36	8	10	11	2			96	
Надвірна	7	8	83		30	59	90	28	5	12	6	8	82	71
Ніско		11	1	7	814	42	149	88		173	12	1	151	220
Новий Сонч	2	1	18		350	82	31			31	5	2	66	699
Новий Тарг	10		2		83	16	19	6		11	1	2	58	288
Печеніжин			22		36		56	15			1	2	12	64
Пільзно			8		562	116	30	32	8	74	1	2	134	736
Підгуже				35	1493	331	8			137			42	4
Підгайці			3	1	344	762	210	148	7	223	6	3	191	437
Перемишль			75	3	622	315	105	6		26	2	3	314	1589
Перемишляни			6		557	371	111	63	3	107	26	3	467	39
Пшеворск		3		109	793	224	32	211		127	1	2	155	894
Рава		41	2	2	189	762	131	734	4	938	18	1	428	100

					2									8
Рогатин			54	9	140	346	142	95		491	3	2	295	48
Ропчинці			6		455	273	38	84	5	108		2	75	1556
Рудки					47	6	281	119	68	308		6	68	
Жешів			5	5	834	205	141	112	3	103			250	1085
Самбір				6	90		36	200	8	180			40	
Санок			60		185	206	24	28	4	35	17	3	91	544
Скалат			4		492	904	203	523	71	667	7	3	242	14
Снятин			23		161	189	129	129	8	164		6	51	275
Сокаль		26	16		482	194	113	165	2	246	7	6	325	925
Станиславів		4	68	1	443	690	395	256	12	245	5	10	289	915
Старий Самбір			4		86	69	9	2	2	55	24	8	42	
Стрий	2	3	122	22	131	231	208	77	1	170	4	11	177	993
Стрижув				1	187	73	15	15	1	29		4	49	120
Тарнобжег		38			864	69	4	178	36	256	1	9	186	1046
Тернопіль					43	920	28	19	47	802		3	40	19
Тарнів					304	143	66	30	9	90			87	1125
Тлумач		3			159	205	98	46	4	104	6	8	136	514
Теребовля					141	419	183	60	1	180	14	3	140	39
Турка			38			19				12	1		11	
Вадовіце				118	406		53	476		635		9	317	48
Величка					250	43	12	22		30			34	12
Заліщики					252	442	59	1	1	26	12	6	186	838
Збараж					30	340	50	95	5	380	1	2	70	25
Золочів		7			417	119	111	218	7	243	11	1	75	16
Жовква		21		2	325	80	120	170		370	1	5	124	483
Жидачів		30	2		3	200	100	150	6	500	60	3	300	
Живець	2	1	2	7	192	1	22					3	299	14
Всього	**68**	**494**	**1572**	**4339**	**37244**	**21121**	**7748**	**8827**	**498**	**14487**	**539**	**222**	**14352**	**37851**

Додаток ГВ

Чисельність добутої дичини в 1900 році (хижаки) [206, с. 150]

	Повіт	Ведмідь	Вовк	Рись	Лисиця	Куниця	Ласка	Тхори	Видри	Дикі коти	Борсуки	Білки
1	Бяла				24	5		22	2		3	12
2	Бібрка				205	25		82	28		45	18
3	Бохня				57	1		1	2		5	9
4	Богородчани	1	1		217	28	6	5			19	
5	Борщів				292	26	27	18	8		33	
6	Броди				65	12	18		4		12	
7	Бжеско				70			4	1			4
8	Бережани				61	13					9	
9	Бжозів				126	5	23	6			11	54
10	Бучач				240	23	37	20	22		29	7
11	Хранів				82	8		110	1			16
12	Цешанів				145	12	3	12	6		11	24
13	Чортків		1		130	10	3	6	3		15	7
14	Донброва				61	4		1			6	40
15	Добромиль				177	45	39	30	5		22	155
16	Долина	4	2	6	135	23			6		2	
17	Дрогобич			1	129	13	3	3	1		13	
18	Голиці				38	1		1			1	16
19	Городок				115	4		3			4	16
20	Грибів				91	5	6	3			7	22
21	Городенка				164	19		11	5		13	
22	Гусятин		2		156	21	14	22	3		29	45
23	Ярослав				315	29	31	27	17		19	10
24	Ясло		6	2	112	21	7	13	4		4	4
25	Яворів				150	16	14	3	2		25	5
26	Калуш		4	3	43	2		2	3		2	
27	Кам’янка				232	27	26		4		7	
28	Колбушова				104	10	3	19	6		8	125
29	Коломия				197	21	9	36			40	29

30	Косів	7	5		65	20	1	8	5		28	114
31	Краків				7				2			4
32	Кросно		1	1	75	9	8	8	2		5	52
33	Ліманова				139	17	17	14	15		6	
34	Ліско	2		1	304	32	32	11	26		28	170
35	Львів				146	9		21			8	7
36	Ланкут				159	4	313	144	1		14	
37	Мелець				67		13		2		7	9
38	Мостиська				204	9	21	8	4		30	63
39	Мисленіце				68	1		1				4
40	Надвірна	6	10	6	92	22	5	9	9		8	31
41	Ніско				132	13	34	7	3		7	22
42	Новий Сонч			2	98	14	21	19	19		9	169
43	Новий Тарг			1	92	4	1	33	3			87
44	Печеніжин				39	6					5	18
45	Пільзно				151	3	7	4			5	15
46	Підгуже				29				1		3	
47	Підгайці				149	9	11	18	5		21	2
48	Перемишль				269	22	121	10	5		58	86
49	Перемишляни				166	10		17	2		26	
50	Пшеворск				116	3	32	30			2	56
51	Рава				233	24	17	10	9		24	61
52	Рогатин				261	3			6		6	
53	Ропчиці				192	6	72	47			19	26
54	Рудки				64	7			1		7	
55	Жешів				107	10	26	39			11	18
56	Самбір				110	14		20	8		8	
57	Сянок		2	3	115	10	13	12	7		11	35
58	Скалат				140	14	8	1	23			
59	Снятин				51	3		11	5		8	8
60	Сокаль				225	14		1			32	7
61	Станіслав				252	29	2	19	9		19	8
62	Старий Самбір			2	68	6		3	2		6	
63	Стрий	5	4	6	245	38	6	18	13		14	72
64	Стшижув				74			1			3	19

65	Тарнобжег				147	16	13	22	1		2	
66	Тернопіль				119						6	
67	Тарнів				76	6	4	12	5		3	
68	Тлумач				125	17	4	13	6		29	2
69	Теребовля				128	12					5	
70	Турка				16	3		4				
71	Вадовіце				29	4		68	3		5	6
72	Величка				30	2		7				
73	Заліщики				103	14	8	12	3		16	20
74	Збараж				60						3	
75	Золочів				71	6			3		7	
76	Жовква				64	7					18	6
77	Жидачів				9	4			2		25	
78	Живець			1	189	69		40	5		25	8
	Всього	25	38	35	9803	974	1079	1182	348		976	1823

Додаток ДВ

Чисельність добутої в Галичині дичини у розрізі повітів у 1901 р.

Повіт	Олень	Лань	Козуля	Кабан	Заєць	Ведмідь	Вовк	Рись	Лисиця	Куниця	Ласка	Тхори	Видри	Борсуки	Білки
Бяла			62		1275				24	5		22	2	3	9
Бібрка			257	73	1125				312	21		64	31	42	23
Бохня			153		530				58	1		1		1	11
Богородчани	11		62	41	654	1	2	1	256	32		6	1	21	7
Борщів			215	38	3578				287	31	29	19	6	29	
Броди		7	135	48	959				104	15	16		7	5	
Бжеско	1		48	2	480				64			3	2	1	7
Бережани			39	15	419				63	13	1	1	8	4	
Бжозув			154	7	604				130	5	18	1	1	4	54
Бучач			176	97	2056				238	34		17	27	35	
Хшанув	16		97		3558				133	6		48	6	1	9
Цешанів			235	61	718				161	9	13	15	11	20	
Чортків			95	32	1570				128	11	2	9	1	21	
Домброва			45		387				41					3	50
Добромиль			191	28	711				208	32	59	26	2	35	120
Долина	77		159	118	160	3	4	4	87	2			9		
Дрогобич	5		153	41	311				93	8	4	4	2	3	
Горлиці			45	2	254				52		1			1	18

Городок			119	23	682				112	3		1		5	18
Грибів			53	11	354				89		5	6	3	6	54
Городенка			111	19	1012				168	17		13	4	12	
Гусятин			214	37	21111		1		158	19	10	27	5	36	32
Ярослав			260	32	1261				340	25	42	4	13	27	7
Ясло	2		38	5	390		5	3	81	15		14	8	7	30
Яворів			182	48	1012				190	48	41	18	5	32	
Калуш	45		53	32	130	1	5	2	56	2		2	8		
Кам’янка			102	50	1003		1		164	17	13		1	76	
Колбушова	1		96	9	910				111	11	3	9		12	137
Коломия			297	41	1216				201	29	11	38		19	36
Косів	2		34	4	411	8	3		72	21		9	7	25	93
Краків			41		714				15				1	5	
Кросно			59	8	494		2		82	5	5	7	10	8	13
Ланьцут			114		1973				92		3	11	10	7	
Ліманова			80	54	926				283	63	30	9	18	15	192
Ліско	15		201	165	678				138	11		19		6	21
Львів			115	19	628				143		111	123		13	
Мелець			72	5	923				55	5	28		4	4	9
Мостиська			243	20	640				175	16	19	6	8	50	45
Мисленіце			39		532				31						6
Надвірна	78		114	92	581	9	7	5	101	19	4	8	11	7	36
Ніско	3		238	11	895				190		20	15	4	6	26
Новий Сонч			61	29	594			3	104	10	13	18	12	12	64
Новий Тарг			62	13	285				85	5		4	8		15
Печеніжин			36	12	311				42	7				3	22
Пільзно			84	5	541				133	4	8	8	3	6	19
Підгуже			8		624				25				1	6	
Підгайці			91	17	1053				151	21		7	9	32	1
Перемишль			371	49	950				215	102	88	22	2	48	68
Перемиш-ляни			101	49	610				64	3		4	3	11	
Пшеворск			32	8	320				89	1	37	30		2	46
Рава			275	62	1192				292	18	15	3	3	14	82
Рогатин			87	25	482				80	2		4	4	4	
Ропчиці	1		73	5	380				140	6	15	13		15	58
Рудки			124	9	358				49	5		1	1	2	
Жешів			79		645				102	13	24	50		8	32
Самбір			80	7	600			1	95	16		20	6	10	
Санок	13		58	24	406		2	5	97	13	7	5	15	13	
Скалат			101	7	1026				107	12	7	2	14		
Снятин			37	9	786				72	1		9	7	9	13
Сокаль			159	101	1115				180	5	14			22	
Станиславів	1		112	32	1217				241	32	1	23	7	21	7
Старий			84	17	308			2	84	16	6	7	2	5	27

Самбір															
Стрий	32		221	106	585	2	3	5	212	27	7	6	6	19	103
Стшижув			56	3	193				68		6	1	1	6	25
Тарнобжег			237	12	1049				186	13	24	15	2	1	
Тернопіль			106		596				90		1	2	3	5	
Тарнів			51	3	153				83	3	4	6	3	2	
Тлумач			115	14	1021				151	18	3	11	7	31	1
Теребовля			76	5	732				78	4		2	3	4	
Турка			18	9	48				22	5		3			
Вадовіце			17	3	1216				27	6		49	2	4	6
Величка			9		600				15	2		3			
Заліщики			120	37	1105				105	17	1	14	3	15	19
Збараж			42		391				29					2	
Золочів			125	14	957				118	10	3		5	6	
Жовква			159	43	212				91	6				15	9
Жидачів			107	8	280				36	2				12	
Живець			117		1024				141	12		27	3	14	7
Всього	303	7	8887	2025	81790	24	35	31	9385	968	772	944	371	986	1687

Додаток ЕВ

Чисельність добутої дичини за кожні п’ять років в період з 1875 по 1895 року. (Дані згідно статистичної звітності міністерства сільського господарства, крім Далмації)

Частина монархії	Копитні тварини гол.	Дрібна дичина	Отримано доходу, в коронах
Придунайська	542225	697226	1239451
Альпійська	553032	280560	833592
Північно-Західна	808074	1901521	2709595
Північно-Східна	142736	167540	310276
Приморська	3982	46141	50123
Всього	2050049	3092988	5143037

Додаток ЖВ

Рід заняття людей у Королівстві Польському у 1897 році [1213, с. 54]

Професії	Загальна чисельність осіб
Рільництво	5160101
Пасічництво	652
Догляд худоби	114797
Лісництво і лісопереробка	19212
Рибальство	4719
Мисливство	882

.

Додаток ИВ

Добування мисливських видів тварин у Австрійській імперії

	Добування за один рік в період 1887–1896 рр. [204 с. 136 – 138]	Добування за один рік в період 1887–1891 рр.	Збільшення або зменшення серед-ніх показників за 1892–1896 рр.
Олень	13261	11570	+2022
Лань	2780	2725	+66
Козуля	75517	64476	+13249
Кабан	2947	2905	+51
Заєць	1330119	1263087	+80439
Кролик	100121	72155	32359
Лисиця	27589	26579	+2
Борсук	3788	3361	+513
Тхір	26144	23192	+3542
Видра	1230	1278	-55
Глухар	5189	4984	+410
Тетерук	9349	9110	+477
Рябчик	10655	10778	-246
Куріпка	981989	934682	+94614

Перепілка	96299	93698	+5203
Фазан	157915	142903	+30024
Вальдшнеп	22445	22946	-1002
Бекас	15989	17629	-1640
Дика гуска	1542	1639	-195
Дика качка	48717	49888	-2343

Додаток КВ

Чисельність добутої дичини в 1898 р. в Цислейтанії
(відповідно до даних Міністерства сільського господарства)

Землі	Перепілка	Вальдшнеп	Бекас	Дикий голуб	Дика качка	Орел	Пугач	Яструб	Сова
Нижня Австрія	9200	1152	248	412	3799	26	84	22380	1855
Верхня Австрія	700	468	37	3	2638	11	33	6330	714
Зальцбург	30	63	1	3	442	1	9	990	92
Штирія	3800	2661	637	72	2500	79	273	10000	2167
Каринтія	770	334	106	10	773	13	36	2167	333
Крайна	2600	684	663	53	944	11	34	1176	190
Австрійське примор'я	3600	2234	571	35	1317	11	31	495	69
Тироль і Предлітавія	2800	788	433	14	2035	5	59	1443	209
Чехія	8000	2414	553	521	10858		69	42662	673
Моравія	12400	1980	362	86	5868	30	307	18000	36409
Сілезія	500	578	226	19	1914	5	18	2358	416
Галичина	23700	5614	8791	421	12591	106	110	12336	1134
Буковина	3400	1000	232	21	815	96	118	1400	119
Всього у 1896 р.	70500	19970	12860	1670	46494	394	1184	122000	44380
1895 р.	77505	22701	12699	1106	47976	?	1092	98789	24721
1894 р.	115238	24994	16197	1436	47256	?	1591	137125	40863
1893 р.	137566	19657	12353	1371	46111	442	1364	109184	63700

1892 р.	93698	22946	17629	1639	49888	?	1114	101960	29740
У середньому за рік у період з 1892–1896 рр.	98901	21944	14348	1444	47545	?	1268	113812	40655

Додаток ЛВ

Чисельність добутої дичини в 1898 р. в Цислейтанії (відповідно до даних Міністерства сільського господарства) [204, с. 136 – 138]

Землі	Олень	Лань	Козуля	Серна	Заєць
Нижня Австрія	2697	320	15600	207	215100
Верхня Австрія	1306	4	15700	462	53700
Зальцбург	717	3	2100	1555	5100
Штирія	4126	74	10200	2026	69400
Каринтія	715	52	4200	595	6900
Крайна	5		1700	101	9400
Австрійське примор’я	-	-	400	21	11800
Тироль і Предлітавія	733	-	2000	2126	13100
Чехія	2164	1644	13100		323700
Моравія	811	461	9000	-	260300
Сілезія	199	3	2600		26800
Галичина	113	13	6600		55900
Всього в 1896 р.	13686	2574	83500	7093	1056200
1895 р.	14065	2987	76378	8214	1063834
1894 р.	15227	2815	88440	8126	1806802
1893 р.	13446	2852	75833	7482	1527706
1892 р.	11570	2725	64476	?	1263087
У середньому за рік у період з 1892–1896 рр.	13599	2791	77725	?	1343526

Додаток МВ

Відстріл пернатої дичини в Австрії в 1908 р. на 1тис. км^2 угідь

Частина Австрійської монархії	Куріпка сіра	Перепілка	Вальдшнеп	Бекас	Дика гуска	Дика Качка
Наддунайська	12310	441	84	9	43	480
Альпійська	1464	204	141	33	4	233
Північно-західна	17560	414	97	20	8	564
Північно-східна	379	161	80	96	5	195
Приморська	1639	8	837	376	13	644
У середньому:	**6670**	**404**	**240**	**107**	**14**	**423**

Додаток НВ

Добування мисливських видів тварин з 1 тис км^2 мисливських угідь у Галичині, Чехії та Івано-Франківській області

Добуто дичини на 1 тис км^2												
Галичина (78, 5 тис. км^2)							Чехія (51,9 тис. км^2)					Івано-ьк обл. (13,9 тис.
Вид	1876	1877	1883	1886	1887	1900	1877	Середньо за період 0	1880	1881	1899	2017
Олень	0,7	0,2		0,5	1	3,1	27,1	65,5	24,8	24	52,6	1,4
Козуля	33,3	35,6	51	67,6	69,3	112,7	134	211,9	155	38,3	327,8	12,7
Кабан	0,9	9,3	11	16,7	17,5	26,9	135	15,4	15,2	14,7	14,4	11,6
Зєць	562	548	653	495,7	540	812,4	6008	963	7333	7805	9720,5	266,1
Ведмідь	0,4	0,2	0,3	0,1		0,3						0
Вовк	2,1	0,2	1,4	1,4		0,5						0,2
Рись	0,06			0,4								0
Лисиця	56,6	57	62	81,6		12,5				44,9		41,2
Куниця	4,2	5,5		10,2		12,4				34,7		4,0
Тхір	5,7	6,2		5		1,5				139		
Видра	1,4	2		2,9		4,4				4,9		

Дикий кіт		0,6		0,2								
Ласка						1,4				10,6		
Борсук	3,7	4,6	3,8	4,6		12,4				5,6		
Глухар	0,5	0,7		0,9	1,1	0,9	9,3	15,3	13	14,2	24	
Тетерук	6	8		5		6,3	39,7	80	66	68,1	117	
Куріпка	91	113		144	153		6771	10982	8345	8189	11304	156,4
Фазан	15			7	9	55,3	599	788	638	686	1153	
Перепілка	355	403		277	404		126	230	180	179	252	307,3
Бекас	158						22,3			16,6	11	
Дика гуска	5	3		6			7,5		6		58	24,9
Дика качка	121	130		161			135		176	198	257	611,7
Вальдшнеп		75		68			58,4	57,6	65	51,1	40	14
Голуб												571,1

Додаток ПВ

Споживання харчових продуктів у Львові (1902-1905 рр.) [1253, с. 254–255]

	1902 рік	**1903 рік**	**1904 рік**	**1905 рік**
ВРХ високої вгодованості (гол.)	19222	18136	17422	16737
Телята до року (гол.)	59215	64309	63834	59979
Вівці і кози (гол.)	1999	1930	2036	1562
Ягнята, поросята, козлята (гол.)	845	778	1255	769
Свині (гол.)	40064	41891	46353	44739
Свіже м’ясо (цт.)	16343	16136	16354	19025
Пернаті великі (гол.)	221376	209278	213328	206528
Кури та голуби (гол.)	559047	581444	609122	590383
Олені (гол.)	3	1	5	1
Кабани (гол.)	91	84	125	142
Молоді кабани, козулі (гол.)	2493	2496	2799	2504
Зайці	20654	18729	20460	21164
М’ясо дичини (цт)	53	61	62	61
Фазани,	1071	1162	1566	1875

глухарі (гол.)				
Рябчики (гол.)	6049	2951	6392	7269
Дикі качки (гол.)	330	142	275	370
Дрібні дикі птахи (гол.)	567	692	881	814
Морська риба, краби, раки (цт)	2749	3037	3021	3037
Річкова риба (цт)	4693	4869	6050	5771

Додаток РВ

Поштові відправлення дичини у Галичині в 1895 році

Поштові округи	Вивезено з поштового округу				Привезено до поштового округу	
	Кількість в кіло-грамах	З яких вивезено до				
		Гали-чини	Австро-Угор-щини	Загра-ницю	з Гали-чини	з Австро-Угор-щини
Середньо східні повіти						
Повіт Біберка	450					
Біберка	200	200			160	
Стрілища	250	150	100			
Повіт Городок	0	0	0	0	0	0
Повіт Яворів	392					
Яворів	30	15	15		50	
Краковець	362	362				
Львів місто	249	249			15088	5619
Львів повіт	77					
Гаї					3	
Яричів	73	73				
Пруси	4	4			2	
Замарстинів					35	
Повіт Мостиска	0	0	0	0	0	0
Повіт Перемишляни	302					
Перемишляни	200	200				
Свірж	102	102				
Повіт Рогатин	137					
Княгтничі	36	36				
Новий Мартинів	41	41				
Вишнів	60	60				
Повіт Рудки	78					
Комарно	60	60			30	

Погорці	18	18				
Повіт Станіславів	75					
Маріямпіль	15	15				
Водники	60	60			20	
Повіт Жидачів	12					
Журавно	12	12				
Всього по Середньо східних повітах	1772	1657	115		15388	5619
У північно-східних повітах						
Повіт Броди	600					
Повіт Цєшанів	20					
Повіт Камінна Струмілова	1619					
Повіт Рава Руська	245					
Повіт Сокаль	160					
Повіт Жовква	150					
Всього по північно-східних повітах	2794	2314	480		321	
На поділлю та Покутті						
Повіт Борщів	1470					
Озеряни	1200	800	400			
Кривче	200	100	100			
Скала	70	70				
Повіт Бережани	569					
Бережани	420	420				
Козлів	132	62	70			
Кужани	17	17				
Повіт Бучач	50					
Бучач	50	50			90	
Повіт Чортків	230					
Чортків	90	90				
Джурин					5	
Ягельниця	120	120				
Колендзяни	20	20				
Повіт Городенка	515					
Хотимир	15	15				
Городенка	500	300	200		50	
Повіт Гусятин	405					
Хоростків	186	86	100			
Городниця	100	50	50			
Гусятин	100	100				
Коцюбинчики	9	9				
Сухостав	10	10			4	

Повіт Коломия	1515					
Матіївці	15	15			15	85
Турка	1500	1200	300			
Повіт Підгайці	749					
Горожанка	4	4			4	
Підгайці	700	700				
Злотники	45	45				
Повіт Скалат	818					
Грималів	158	158				50
Остапів	19	19				
Підволочиська	100	100				
Скалат	200	50	150			
Тарноруда	41	41				
Товсте	300	300				
Повіт Снятин	586					
Заболотів	31	31				
Залуччя	555	255	300			
Повіт Тернопіль	535					
Баворів	100	100				
Боркі Великі	400	400				50
Ходачків	35	35				
Повіт Тлумач	490					
Марківці	90	30	60			
Рожнів	100	100				
Тлумач	300	300				
Повіт Трембовля	494					
Хмелівка	124	124				
Ілавче	15	15				
Янів	195	45	150			
Трембовля	160	60	100			
Повіт Заліщики	613					
Кошиловці	180	180				
Тлусте	300	300				
Устечко	36	36				
Повіт Збараж	949					
Богданівка	49	49			18	
Нове село	300	200	100			
Збараж	600	450	150			
Повіт Золочів	1260					
Білий Камінь	200	200				
Гологори	185	185				
Красне	104	104			8	
Ожидів	100	100				
Золочів	360	360				
Всього на поділлю	11248	8938	2310		221	185

та Покутті						
Східне Прикарпаття						
Повіт Богородчани	6					
Россільна	6	6				
Повіт Добромиль	1770					
Бірча	1050	750	300			
Добромиль	300	300				
Нове місто	150	150				
Стажава	250	200	50			
Улюч	20	20				
Повіт Долина	60					
Долина	60	60				
Повіт Дрогобич	123					
Добровляни	10	10				
Підбуж	53		53			
Трускавець	60	60				
Повіт Калуш	115					
Петранка	5	5				
Войнилів	60	60				
Завадка	50	50				
Повіт Косів	1176					
Косів	501	301	200			
Кути	600	400	200			
Устеріки	75	75				
Повіт Ліско	730					
Балігруд	150	150				
Лупкув	230	230				
Лутовіска	60	60				
Соліна	40	40				
Повіт Надвірна	681					
Микуличин	148	148				
Надвірна	500	500				
Татарів						
Ворохта	33	33				
Повіт Самбір	1552					
Лонка	79	19	60		5	
Надиби - Воютичі	80	80				
Райтаровичі (Сучасна назва Верхівці)	158	158				
Самбір	1200	300		900		
Лопушанка	108	108			39	
Спас	70	70				
Старе місто	300	100	200			
Повіт Стрий	720					

Любинці	50	50				
Стрий	500	400	100		250	
Тухолька	98	98				
Угерско	72	72				
Повіт Турка	282					
Бориня	63		63			
Турка	219	219			32	
В загальноному по повітах східного Прикарпаття	7693	5567	1226	900	362	
Західне Прикарпаття						
Повіт Бжозів	132	132				
Повіт Горлиці	1099	1099			158	
Повіт Грибів	11	11				23
Повіт Ясло	83	83			73	
Повіт Кросно	514	414	100		438	
Ліманова	137	137				
Мислениці	245	245			22	
Повіт Новий тарг	570	70	500		520	80
Сянок	327	327			91	
Живець	1235	615	160	460		20
Всього західне Прикарпаття	6977	5707	810	460	1751	103

Додаток СВ

Поштові відправлення риби у Галичині в 1895 році

Поштові округи	Вивезено з поштового округу				Привезено до поштового округу		
	Кількість в кілограмах	З яких вивезено до			з Галичини	з Австро-Угорщини	з Заграниці
		Галичини	Австро-Угорщини	Загра-ницю			
Повіт Бяла	4833	1378	2255	1200	1357		
Бохня					53		375
Бжеско	100	60	40				
Домброва	100	100			40		
Хшанів	534	314	220	261			
Кольбушова	6000	6000			1500		300

Краків місто	18	18			7203	12	7580
Повіт Краків					120		
Повіт Мелець	22	22			27		75
Повіт Нисько	0	0	0	0	0	0	0
Повіт Вадовіце	1123	610	513		145	50	
Повіт Велічка	9400	7000	2400		19		
Всього на повіслю	22230	15602	5428	1200	10783	62	8340
Середнь-західні повіти							
Повіт Ярослав	430	430			106	58	19
Повіт Ланцут	150	100	50		58		60
Повіт Пільзно	20	20					7
Повіт Перемишль	586	586			290	123	780
Повіт Ропшиці					84		1138
Повіт Жешів	1500	200	1300		30	56	
Повіт Тарнув	350	350			175		2500
Всього в середньо західних повітах	3036	1686	1350		743	237	4854
В середньо-східних повітах							
Повіт Біберка	225						
Біберка					140		
Ходорів	225	225					
Повіт Городок	175	102	73				
Повіт Яворів	598	448	150		100		
Місто Львів	120	120			10230	1980	11520
Повіт Львів					200		
Повіт Мостиська							333
Повіт Перемишляни	4	4				25	
Повіт Рогатин	33	33					
Повіт Рудки	38	38					
Повіт Станіславів	60	60					18250

Маріямпіль	50	50					
Станиславів							18250
Водники	10	10					
Повіт Жидачів	0	0	0	0	0	0	0
Всього по середньо-східних повітах	1253	1030	223		10670	2005	30103
Північно-східні повіти							
Повіт Броди	400	400			222		1415
Повіт Цішанів	406	286	120				
Повіт Рава Руська						150	
Повіт Сокаль					80	40	
Повіт Жовква	5	5					1000
Всього в північно-східних повітах	811	691	120		452	190	2415
Поділля та покуття							
Повіт Борщів	350	350				180	
Повіт Бережани						200	
Повіт Бучач	0	0	0	0	0	0	0
Повіт Чортків							2500
Повіт Городенка	400	400					650
Повіт Гусятин					5		400
Повіт Коломия					20	10	
Повіт Підгайці	380	380			213		300
Повіт Скалат	789	734	55				43
Повіт Снятин						300	300
Повіт Тернопіль	0	0	0	0	0	0	0
Повіт Тлумач	0	0	0	0	0	0	0
Повіт Теребовля	21	21					
Заліщики						20	20
Збараж	60	60			31		
Золочів	92	72	20		109		
Всього на По-	2092	2017	75		378	710	4213

діллю та покутті							
Східне Прикарпаття							
Богородчанський	0	0	0	0	0	0	0
Добромильський	15	15			27	163	5
Повіт Долина	3190	2790	400				
Болехів	500	500					
Долина	100	100					
Рожнятів	2590	2190	400				
Повіт Дрогобич	0				90		1500
Борислав					50		1500
Трускавець					40		
Повіт Калуш	30	30			20		
Войнилів					20		
Завадка	30	30					
Повіт Косів					300		1300
Косів							750
Кути					300		550
Повіт Надвірна	510	310	200		196	210	78
Дора					4		
Яблониця					53		43
Микуличин							35
Надвірна	500	300	200		100	200	
Татарів					39	10	
Ворохта	10	10					
Повіт Самбір	25	25			29	2000	6000
Повіт Стрий					75		5010
Повіт Турка					164	81	54
Всього по східньому підгіррі	4170	3570	600		1821	3563	13947
Західне підгірря							
Повіт Бжозів	218	218			31	10	
Повіт Горлиця	23	23			56		
Повіт Грибів	0	0	0	0	0	0	0
Ясло					77		30
Кросно	721	721			1146	300	

Ліманово	0	0	0	0	0	0	0
Новий Сонч	4043	2193	1850		245	620	740
Новий Тарг	1410	1210	200	30	285		60
Сянок	4	4			18	75	40
Живець	50	50			14	40	
Всього по повітах Західного підгір'я	6469	4389	2050	30	4144	1045	870

(примітка це лише те що відправлялось поштою Олега Проціва)

Додаток ТВ

Експорт раків та слимаків по Австро-Угорській імперії (1892–1896 рр.)

Рік	Вартість вивезених раків та слимаків (у золотих)
1892	179700
1893	134820
1894	277095
1895	299090
1896	383350

Додаток УВ

Зариблення води в Галичині в 1879 до 1888 рік

Вид риби	На територї рік				
	Вісла	Стир	Дністер	Прут	Всього
Лосось балтійський	1279862		20100	2013	1301975
Харіус	69896		1450	980	72296
Вугр	1200	350	1850	300	3700
Короп	14966		300		15266
Лосось каліфорнійський	11300		100	300	11700
Форель струмкова	454726		42015	19800	516541
Форель райдужна	11688				11688
Лин	420		300		720

Форель озерна	6850				6850
Лосось озерний	15856			1695	17551
Форель американська	4809				4809
Морський лосось	774				774
Судак	10000				10000
Всього	1882347	350	66115	25058	1973870

Додаток ФВ

Зариблення води в Галичині в 1879-1882 роках

Вид риби	В роках				Ра-зом	В басейні рік				Ра-зом
	1879	1880	1881	1882		Вісла	Стир	Дніс-тер	Прут	
Лосось Балтийсь-кий	9013	48900	138810	28790	275513	263200	0	10300	2013	275513
Харіус	2020	0	35980	16266	54266	51866	0	1450	950	54266
Вугр	800	780	1200	600	3380	880	350	1850	300	3380
Карп	500	11360	500	2786	15146	14846		300		15146
Лосось каліфорнійський		7500	4200		11700	11300		100	300	11700
Форель річкова		51917	132000	100329	284246	248804		15642	19800	284246
Пструг струм-ковий		4630	3350	3708	11688	11688				11688
Лин		720			720	420		300		720
Пструг озерний			1850		1850	1850				1850
Лосось озерний			1650	5901	7551	5856			1695	7551
Пструг			1940		1940	1940				1940

Американський										
Не стандарт з лосося і пстругів			1000	1000	2000	2000				2000
Судак				1000	10000	10000				10000
Разом	**12333**	**125807**	**322480**	**219380**	**680000**	**624650**	**350**	**29942**	**25058**	**680000**

Додаток ХВ

Таблиця 1. **Час охорони і полювання на відповідні види мисливських тварин**

Вид тварини	Пора року для		Примітка
	Полювання	Охорони	
Олені самці	З 1 липня до кінця вересня	З 1 жовтня до кінця червня	В екстремальних випадках, коли дичина конче потрібна, зимою можна добути селекційну особину чи малу оленичку.
Молодняк оленів - самців	З 1 липня до кінця грудня	З 1 січня до кінця червня	
Олениці – ялові і старі	З 1 липня до 15 вересня	З 16 вересня до кінця червня	
Козуля (самець)	З початку липня до кінця грудня	З 1 січня до кінця червня	
Козуля (старі особини)	З 1 вересня до кінця листопада	З 1 грудня до кінця серпня	
Кабан	З 1 вересня до кінця січня	З 1 лютого до кінця серпня	Самиць, починаючи з грудня, потрібно берегти.
Заєць	З 1 вересня до кінця лютого	З 1 березня до кінця серпня	
Пернаті			
Самців глухарів та тетеруків	Цілий рік	-	Курей потрібно охороняти кожної пори року, бо їх дуже багато гине від хижаків.

Рябчик	З 1 вересня до кінця січня	З 1 лютого до кінця серпня	
Куріпки та перепілки	З половини серпня до кінця грудня	З 1 січня до 16 серпня	
Вальдшнеп	-	Травень червень, липень	

Додаток ЦВ

Працівники, зайняті у мисливському господарстві (1908 р.)

Частини Австро-Угорщини	**Професійні мисливці**		**Інші мисливські охоронці**		**Разом**
	Екзаме новані	**Не екзаме новані**	**Екзаме новані**	**Не екзаме новані**	
Придунайська	1565	926	355	1631	**4477**
Альпійська	1373	695	2191	3794	**8053**
Північно-західна	2413	2861	911	7651	**13839**
Північно-східна	20	113	1849	7254	**9236**
Приморська	–	–	19	754	**773**
Всього:	**5374**	**4595**	**5325**	**21084**	**36378**

Додаток ШВ

Ціни на дичину у м. Львові (у зол.)

Вид	Одиниця виміру	Роки		
		1899	1904	1932
Олень благородний	кг	0,35–0,45	0,8	?
Дика свиня	кг	0,25–0,3	0,2–0,5	?
Заєць	шт	1–1,2	2	До 1
Качка	шт	До 0,7	1	?
Вальдшнеп (слуква)	шт	1	2	?

Куріпка	шт	0,6	1	?
Тхір	шт	1,5–2,1	?	10–30
Борсук	шт	3	?	12
Лисиця	шт	2–3	?	35

Додаток ЩВ

Імпорт риби до Австро-Угорської імперії у 1894–1896 рр.

Рік	Річкової свіжої риби		Морської свіжої риби	
	Охолодженої	Неохолодженої	Охолодженої	Неохолодженої
	Вартість, зол.		Вартість, зол.	
1894	251880	877220	5544	1261100
1895	4920	1505860	0	1141779
1896	13380	1863070	0	1289490

Додаток ЮВ

Імпорт риби до Австро-Угорської імперії у 1894–1896 рр.

Рік	Копчений або солений оселедець	Інші види копченої риби (тарань)	Інші види риби соленої, копченої, сушеної	Маринована риба в олії	Ікра і сурогат ікри	Рибні консерви	Риб’ячий жир
	Вартість привозу у зол.						
1894	1773797	362736	1947900	125885	398565	540	1101303
1895	1581215	420986	1752200	150160	424250	180	1141499
1896	1355210	33336	1918655	132900	454600	900	1059700

Додаток ЯВ

Експорт риби з Австро-Угорщини

Рік	Свіжа риба морська	Свіжа риба річкова	Оселедець копчений або солений	Інші види риби соленої копченої або сушеної	Мари-нована риба в олії у (бочках)	Ікра і сур-рогат ікри	Рибні кон-серви
	Вартість вивозу у зол.						
1894	203585	1559625	1271	674110	8250	10387	7120
1895	220160	1987515	1802	587405	14820	15460	3760
1896	185120	1915705	949	580255	12840	14246	1920

Додаток АГ

Зі звіту про добуту дичину у Галичині в 1876 і 1877 р.

Види тварин	кількість	
	1876 р.	1877 р.
Благородна дичина		
Олень	55	17
Лань	22	8
Сарна	51	-
Козуля	2621	2759
Кабан	77	734
Заєць - русак	44174	43051
Глухар	40	54
Тетерук	501	622
Рябчик	201	1773
Куріпка	115	8792
Фазан	1189	100
Перепілка	27914	31452

Вальдшнеп	3210	5875
Дика гуска	386	248
Дикі качки	9482	10200
Бекаси	12421	7744
Шкідлива дичина		
Ведмідь	37	22
Вовк	167	112
Рись	5	4
Лисиця	4447	4511
Куниця (лісова і камяна)	333	437
Тхір	451	490
Борсук	293	367
Видра	111	164
Орли	215	215
Пугачі	95	115
Яструби	4085	3407
Сови, ворони	760	810

Додаток БГ

Терміни для добування мисливських тварин в 30-тих роках XX століття у Німеччині та Польщі

	Відповідно до закону	
	Німецького	Польського
Лосі (самці)	З 1 до 30 вересня	З 1 до 30 вересня
Лосі (самиці та телята)	З 1 до 31 жовтня	Не дозволяється
Олені (самці)	З 1 серпня по 31 січня	З 1 вересня до 31 жовтня
Олені (самиці і телята)	З 16 вересня до 31 грудня	Не дозволяється
Муфлони самиці і ягнята	З 16 жовтня до 31 січня	З 16 травня до 31 січня

Козулі (самці)	З 1 червня до 15 жовтня	З 16 травня до 31 січня
Козулі (самиці і малі)	З 16 вересня до 31 грудня	Не дозволяється
Серна	З 1 серпня до 30 листопада	Не дозволяється
Байбаки	З 16 серпня до 31 жовтня	Не дозволяється
Зайці біляки	З 1 жовтня до 15 січня	З 12 жовтня до 31 січня
Тюлені	З 16 липня до 28 лютого	
Борсуки	З 1 серпня до 31 грудня	З 1 вересня до 30 листопаду
Ласки	З 1 квітня до 15 травня	З 16 березня до 14 травня
Глухарі (самці)	З 1 квітня до 15 травня	З 16 березня до 14 травня
Тетеруки (самці)	З 1 квітня до 15 травня	З 16 серпня до 30 травня
Рябчики	З 1 вересня до 30 листопада	З 16 серпня до 31 січня
Куріпки	З 25 серпня до 30 листопада	З 1 вересня до 30 листопада
Фазани	З 1 жовтня до 15 січня	З 16 жовтня до 31 січня
Дикі голуби	З 1 серпня до 15 квітня	З 16 серпня до 31 січня
Вальдшнепи	З1 вересня до 15 квітня	З 16 серпня до 14 травня
Дубельти, бекаси	З 1 серпня до 15 квітня	З 16 липня до 31 грудня
Дрохви (самці)	З 1 по 30 квітня	
Дикі гуси	З 16 липня до 31 березня	З 1 серпня до 14 травня
Дикі качки	З 16 липня до 31 грудня	З 16 липня до 31 грудня

Додаток ВГ

Структура мисливського господарства Австро-Угорської імперії (станом на 1908 р.)

Регіон	Чисельність господарств, шт.	Мисливські угіддя, тис. га.	Середня площа господарства, га	Кількість мисливських господарств, шт.			Площа мисливських господарств, га		
				вольєрів	приватних	гмінних	вольєрів	приватних	гмінних
Придунайський	3787	3073,5	812	36	1422	2329	16025	706469	2350996
Альпійський	7242	7835,5	1082	10	3661	3571	15850	2074912	5744768
Північно-західний	14774	7211,1	488	168	3714	10892	106086	2155129	4949869
Північно-східний	10131	8543,2	843	16	3868	6247	4591	3107926	5430709
Приморський	446	778,4	1745	1	105	340	396	36656	741353
Всього	36380	27441,7	994	231	12770	23379	142948	8081092	19217695

Додаток ГГ

Добування дичини в мисливських угіддях Австро-Угорської імперії (без Далмації), голів

Вид	В середньому за 1895-1899 рр.	1900 р.	В середньому за 1905-1908 рр.
Олень	17942	16524*	20264
Козуля	97682	97246	108623
Дика свиня	2525	3625	3653
Заєць	1237548	1202914	1644981
Кріль	104095	80130	206605
Бабак	552	776	1374
Глухар	6032	6723	7598
Тетерук	11304	10883	14396

Рябчик	11119	12070	12520
Куріпки	1002345	1092847	1831468
Фазан	185777	212076	256250
Перепілка	67954	55719	87330
Вальдшнеп	19001	21730	33052
Бекас	12093	14178	12440
Гуси	2189	1668	2024
Качки	53868	62684	85150

Додаток ДГ

Добування мисливських звірів в Австро-Угорській імперії в 1908 р., особин / 1000 га

Регіон	Олень		Козуля		Дика свиня	Серна	Байбак	Заєць	Кріль дикий	Глушець	Тетерук	Рябчик	Куріпка	Фазан	Вальдшнеп	Качки
	♀♀	♂♂	♀♀	♂♂												
Придунайський	5,33	0,27	28,82	9,35	0,61	9,35	-	132,08	29,60	0,82	0,83	0,72	0,19	25,56	0,84	4,80
Альпійський	1,33	0,02	4,02	4,21	-	4,21	0,9	14,67	0,03	0,94	0,84	1,94	1,14	4,65	1,41	2,33
Північно-західний	1,11	0,96	11,41	-	0,38	-	-	144,49	21,14	0,64	3,89	0,36	0,02	25,21	0,97	5,64
Північно-східний	0,14	-	1,78	-	0,47	-	-	8,08	0,07	0,03	0,11	0,51	-	0,67	0,80	1,95
Приморський	-	-	1,24	0,23	0,12	0,23	-	23,94	0,67	0,03	0,02	0,05	0,06	1,39	8,37	6,44
В середньому	1,98	0,42	9,45	4,59	0,39	4,59	0,9	64,65	10,30	0,49	1,13	0,71	0,37	11,49	2,40	4,23

Додаток ЕГ

Імпорт та експорт мисливськогосподарської продукції в Австро-Угорській імперії

Роки	Імпорт		Експорт	
	крон	%	крон	%
1884-1885	72180	4,2	8192350	11,2
1889-1893	196565	11,6	15650034	21,4
1894-1898	420122	24,7	18823250	25,8
1899-1903	448268	23,4	15641809	21,4
1904-1908	563946	33,1	14782864	20,2
Всього	1701081	100	73090307	100

Додаток ЖГ

Імпорт та експорт мисливськогосподарської продукції в Австро-Угорській імперії, тис. злотих*

Рік	Імпорт				Експорт шкур		
	шкури		хутро	дичина	заєць, кріль	козуля	сирі
	заєць, кріль	козуля					
1894	174,1	606,3	863,9	32,5	379,3	2262,7	734,0
1895	267,6	752,0	696,9	32,7	543,6	2057,0	681,5
1896	130,8	505,9	568,1	41,6	252,4	1768,7	432,8

** 1 крона прирівнювалась до 2 злотих*

Додаток ИГ

Вартість оренди 1 га в гелерах

Частини імперії	1900 р.	1905 р.	1908 р.
Австрія нижня	49	64	71
верхня	33	38	44
Придунайські землі	43	54	60
Зальцбург	22	20	39
Штирія	18	26	26
Каринтія	13	24	24
Крайна	6	19	14

Тіроль і Форальберг	9	12	15
Альпійські землі	12	17	20
Чехія	32	35	37
Моравія	43	37	42
Сілезія	37	38	45
Північно-західні землі	36	36	39
Галичина	3	5	6
Буковина	2	2	7
Північно-східні землі	3	4	6
Австрійське Примор'є	8	10	15
В середньому по імперія	22	25	30

Додаток КГ

Вартість оренди полювання 1898 році

Частини імперії	В коронах
Австрія нижня	494,562
верхня	234,980
Зальцбург	65,900
Штирія	260,000
Каринтія	168,000
Крайна	43,500
Тіроль і Форальберг	142,480
Чехія	606,500
Моравія і Сілезія	582.428
Трієст, Гориція, Істрія	45,770
Галичина	немає результатів
Буковина	15,242
Разом по імперії	2,659,362

Додаток ЛГ

Поділ території Австро-Угорської імперії

за цільовим призначенням у 1908 році

		Поля	Ліси	Пасо-вища	Води	Неу-житки
Придунайські території (3,180,717 га)	Нижня та верхня Австрія	57,3%	34,2%	3,2%	0,3%	5,0%
Альпійські території (7,914,567 га)	Зальцбург, Штирія, Каринтія, Крайна, Тіроль	23,0%	41,8%	23,1	0,2%	11,9%
Північно-західні території (17,931,704 га)	Чехія, Моравія, Сілезія	61,8%	29,1%	5,3%	0,6%	3,2%
Північно-східні території	Галичина-Буковина	58,8%	27,8%	10,2%	0,2%	3,0%
Австрійське Примор'є 1,796,868 га	Трієст, Істрія, Гориція і Градиска	39,9%	29.4%	32,2%	0,1%	4,4%

Додаток МГ

Торгівля дичиною в Галичині (1895 р.)

Повіти	Експорт, кг				Імпорт, кг	
	Кількість	в тому числі			Галичина	Австро-Угорщина
		Галичина	Австро-Угорщина	за кордон		
Повісля	18540	6530	3815	8195	14831	1912
Середнього	4317	3236	356	725	1023	240

заходу						
Середнього сходу	1772	1657	115	-	15388	5619
Північного сходу	2794	2314	480	-	321	
Поділля, Покуття	11248	8938	2310	-	221	185
Східне Прикарпаття	7693	5567	1226	900	362	
Західне Прикарпаття	6977	5707	810	460	1751	103
Разом	53341	33949	9112	10280	33897	8509

Додаток НГ

Кошти, отримані за мисливські квитки у 1898 р.

Частини імперії	*У злотих*
Австрія нижня	44,965
верхня	9,555
Зальцбург	3,200
Штирія	24,607
Каринтія	7,910
Крайна	2,622
Форальберг	1,118
Чехія	116,048
Моравія і Сілезія	47,428
Трієст, Гориція, Істрія	6,809
Галичина	немає даних
Буковина	1,728

Додаток ПГ

Видача мисливських квитків в Австро-Угорській імперії

Частина Австрійської монархії	Кількість виданих мисливських квитків		Процентний приріст	У1908 р. припало на одне господарство мисливських квитків
	1900 р.	1907 р.	1900–1907 рр.	
Придунайська	15,870	20,047	26,3	5,3
Альпійська	18,308	20,962	14,5	2,9
Північно-західна	40,763	52,916	29,8	3,6
Північно-східня	4,239	5,006	18,1	0,5
Приморська	1,911	2,482	29,9	5,6
Разом	81,091	101,413	23,7	3,6

Додаток РГ

Мисливські квитки

Частина Австрійської імперії	Дохід з мисливських квитків у кронах		Процентний приріст доходу	На 100 га площі мисливських угідь припало мисливських квитків в кронах протягом року	
	1900 р.	1907р.	1900 -1907 рр.	1900 р.	1907 р.
Придунайська	126,640	133,218	5,2	41,43	43,31
Альпійська	88,514	110,134	24,4	18,02	22,25
Північно-західна	253,031	311,544	23,1	35,98	40,64
Північно-східна	25,985	32,011	23,2	3,04	3,9
Приморська	10,457	12,828	22,7	13,28	15,40
Разом	504,627	599,735	у середньому 19,7	у серед-ньому 22,35	у серед-ньому 25,10

Додаток СГ

Дохід від ведення мисливського господарства в 1898 році по Австро-Угорській імперії

Вид мисливсько-господарської діяльності	Крон
Вартість добутої дичини в ревірах, в яких господарюють власники і які самостійно виконують полювання	1 635 400
Дохід, отриманий гмінами від оренди права полювання	3 896 400
Оплата працівникам, зайнятим у мисливському господарстві	19 995 500
Дохід за видачу мисливських квитків	650 000
Податок за виконання права полювання	88 000
Кошти, витрачені на організацію полювань	4 824 600
Дохід промисловців	462 600
Дохід зброярів	250 000
Разом	31 802 500

Додаток ТГ

Вартість оренди рибальських ревірів у Галичині 1911 рік

Басейн річки	Загальна висота оренди рибальських ревірів в кронах
Дністер	12334
Вісла	11480
Дунаєць	5711
Сян	5707,30
Буг	4204
Прут	2101
Стрий	2028

Бистриця Надвірнянська та Солотвинська	1788
Лімниця	1727,50
Скава	1629
Свіча	1587,22
Серет	1455,50
Стир	920
Черемош	310
Золота Липа	296
Збруч	189,20
Гнила Липа	135,90

Додаток УГ

Вартість оренди рибальських ревірів у Галичині 1911 рік

Басейн річки	Середня вартість оренди одного ревіру	Вартість оренди за один ревір крон	
		Найвищий	Найнижчий
Вісла	302,17	1000 (31 ревір)	6
Буг	262,70	1000 (12 ревір)	21
Свіча	198,40	750 (15 ревір)	50
Скава	181	680 (1 ревір)	10
Дністер	171,70	1500 (12 ревір)	1
Стрий	156	450	26
Дунаєць	150,30	450 (10-11 ревіри)	5
Стир	130,42	280	20
Прут	131,31	400(16 ревір)	8
Лімниця	123,30	300 (18 ревір)	20
Бистриця Надвірнянська та Солотвинська	119,20	505 (20 ревір)	6
Серет	90,96	204 (5 ревір)	2
Сян	78,18	670 (38 ревір)	2
Раба	58,45	260 (8 ревір)	2,20
Стрипа	53	150 (1 рівір)	6
Золота Липа	42,28	100 (5 ревір)	2
Гнила Липа	23,50	64	0,90
Черемош	20,60	60 (6 ревір)	10
Збруч	11,12	40 (18 ревір)	2

Додаток ФГ

Завіз продуктів харчування до Кракова з 1896 – 1905 року у порівняні з 1896 р.

Назва товару	Завіз спожив-чих товарів у 1896 р.	Річний відсоток завозу у порівнянні з 1896 р.										Завіз спо-жив-чих то-варів у 1905 р.
		1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	
ВРХ (гол.)	15687	100	97	99	98	98	100	104	104	104	106	16761
Телята (гол.)	22615	100	104	124	26	32	134	14	55	62	152	34541
Вівці (гол.)	1062	100	86	97	76	55	64	75	68	84	77	824
Свині (гол.)	18004	100	97	89	105	22	125	121	134	152	135	24475
Свіже м’ясо (кг)	1019105	100	123	109	101	125	132	127	106	114	114	163540
Дикі кабани (гол.)	22	100	68	54	86	109	245	127	90	163	131	29
Козулі (гол.)	776	100	98	109	109	99	104	107	98	86	86	672
Олені (гол.)	19	100	100	57	42	26	63	52	5	2	15	3
Зайці (гол.)	12905	100	85	89	94	76	88	102	8	102	107	13821
Дичина розроб-лена (кг)	609	100	277	255	322	383	453	466	520	516	567	3454
Благо-Родні види риби (кг)	180303	100	84	72	6	71	68	78	85	72	70	127975
Звичай ні види риби (кг)	326757	100	93	101	98	95	110	96	111	121	127	418170

Додаток ХГ

Вартість м'яса у м. Краків у 1937 р.

	Волове м'ясо (за кг)	Свиняче м'ясо (за кг)	М'ясо козулі за (за кг)	1 голова зайця	Качка свійська (за гол.)	Карп (за кг)	Судак (за кг)	Щука (за кг)
Січень	1,20	1,45	-	2,50	2,50	2,25	4,00	3,48
Лютий	1,20	1,45	-	2,75	3,75	2,40	4,00	3,50
Березень	1,20	1,49	-	-	3,75	2,35	4,00	3,38
Квітень	1,20	1,60	-	-	3,50	2,30	3,90	3,20
Травень	1,20	1,60	-	-	3,25	2,55	4,00	3,38
Червень	1,20	1,60	-	-	2,90	2,30	3,88	3,60
Липень	1,20	1,80	-	-	2,83	1,92	3,90	3,40
Серпень								
Вересень	1,20	1,80	-	-	2,83	1,92	3,90	3,40
Жовтень	1,20	1,80	-	2,38	3,06	1,60	3,38	2,75
Листопад								
Грудень	1,18	1,54	-	3,34	2,85	1,78	3,44	3,15

Додаток ЦГ

Споживання річкової риби у місті Кракові по місяцях:

1895 рік

Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Всього
27910	34460	53010	20990	13087	30932	10613	11915	14850	29670	41070	45750	334257

1896 рік

Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Всього
27010	53190	39850	15810	13480	23230	22570	8740	14450	30900	29228	48299	326757

Додаток ШГ

Організація та розвиток Краківського рибальського товариства у 1879–1894 рр.

Рік	Кількість членів		Кількість філій/членів			
	Почесних та довічних членів	Звичайних		Субвенції (у золотих)	Фонд (у золотих)	
					Залізний	Звичайний
1879-1880	17	256	20/453	1234	-	896
1881	20	131	19/454	798	-	382
1882	27	150	20/452	1443	500	428
1883	24	153		612	750	940
1884	24	134		1638	550	343
1885	24	105		1591	500	216
1886	24	58		550	400	122
1887	24	8		400	400	29
1888	24	72		309	136	156
1889	27	41		100		89
1890	32	119	3	351		208
1891	24		1/36	250		268
1892	34	162		250		570
1893	33	225		1500		1022
1894	34	230				
Всього				11028		5675

Додаток ЩГ

Розмежування річок Галичини на рибальські ревіри

Назва річки	Рік поділу на рибальські угіддя	Кількість ревірів
Західний Буг	1895 р. (із доповненнями, внесеними у 1905 р.)	20
Стрий	1896 р.	17

Прут	1899 р (зі змінами 1902 р.)	18
Черемош	1899 р.	16
Сян	1901 р. (з доповненнями від 1904 р.)	78 (перші 21 угіддя розташовані на теренах Турчанського, Ліського та Сяноцького повітів (до міста Сянок), які були етнічною українською територією)
Дністер	1901 р. (зі змінами від 1903 р.)	76
Стир	1902 р.	7 (на ділянці, що протікала територією Східної Галичини)
Бистриці Солотвинська і Надвірнянська	1903 р.	20
Стрипа	1902–1903 рр.	6
Свіча	1902 р.	16
Лімниця	1903 р.	18
Гнила Липа	1903 р.	7
Серет	1903 р.	21
Збруч	1903 р.	17
Золота Липа	1903 р.	8

Додаток ЮГ

Середньорічне добування дичини та дохід мисливських угідь

Австро-Угорської імперії (1875–1895 рр.)

Регіон	Добування дичини, голів/100 км^2								Дохід, кор./ 100 га
	Олень	Козуля	Серна	Глухар	Тетерук	Фазан	Заєць	Куріпка	
Нижня Австрія	8	50	1	1	1	109	1154	706	45,48
Верхня Австрія	8	60	4	4	2	89	403	279	28,17
Зальцбург	5	21	18	3	4	4	52	10	11,38
Чехія	3	19	–	1	7	90	826	964	34,38
Моравія	3	29	–	–	1	102	1020	783	36,43
Тироль, Фарарльберг	1	4	6	2	5	–	8	8	4,77
Штірія	9	33	8	5	4	50	248	145	20,02
Каринтія	4	25	4	4	4	–	64	11	9,62

Трієст, Істрія, Горація	–	3	–	–	–	2	181	61	6,29
Сілезія	5	30	–	–	–	50	534	316	22,11
Галичина	–	6	–	–	–	1	60	16	3,70
Буковина	–	2	–	–	–	–	28	1	1,86
В середньому по імперії	**3**	**19**	**2**	**1**	**3**	**40**	**386**	**324**	**17,90**

Додаток ЯГ

Добування дичини у Станиславівському воєводстві в мисливському сезоні 1932/33 років [1212, с. 48 – 70]

Вид тварин	Кількість
Олені самці	59
Олені самиці	14
Козулі	507
Зайці	18482
Кабани	377
Ведмеді	1
Лисиці	657
Глухарі	16
Тетеруки	48
Куріпки	421
Перепілки	188
Дикі качки	1910

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Wiedza i życie. Serya IV. – Tom VII. – Lwów-Warszawa: Wydawnictwo związku naukowo-literackiego we Lwowie, 1910. – S. 43-55.
2. Історія української культури/ під заг.ред. Івана Крип’якевича. – Київ: Либідь, 1994. – С.86-88.
3. Грушевський М. Історія України-Руси в 11-ти томах, 12 книгах / Михайло Грушевський. – Київ: Наукова думка, 1995. – Т.VI: Житє економічне, культурне, національне XIV-XVII віків. – С. 164.
4. Грабовецький В. Ілюстрована історія Прикарпаття: Тисячолітній літопис Гуцульщини / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2004. – Т. 3. – С. 186.
5. Krótki przewodnik po Huculszczyznie od Hnitesy po Rogoze. – Warszawa: Główna księgarnia wojskowa, 1933. – S.30.
6. Ґулюк Ю. Жаб’є (історичні розповіді від часу залюднення цього краю до 1939 року). – Верховина: Гуцульщина, 2004. – С. 142.
7. Зеленчук Я. І. Українознавчо-історична реконструкція етносоціальної системи Гуцульщини [Текст] : дис. … канд. істор. наук: 09.00.12 / Зеленчук Ярослав Іванович. – К. : [б. в.], 2008. – С. 136.
8. Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych. – Kraków: universytet Jagelloński, 1868. – S. 1034-1035.
9. Podwyższenie dodatku gminnego do podatku konsumcyjnego. Obwieszczenie. Kraków, 15 marca 1919. L. 5820/18. // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1919. – № 3 (1. marca). – S. 43-44.
10. Dziennik rządowy dla okręgu administracyjnego Namiesnictwa we Lwowie. – Lwów: król. galic. drukarnia rządowa, 1858. – S. 362.
11. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1892. – S. 119-132.
12. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1911. – S.451-455.
13. Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesyi ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S. 5-6.

14. Kodeks cywilny obowiązujący w Austryi od 1 . stycznia 1812 r. z uwzględnieniem wszystkich zmian i uzupełnień łacznie z trzema nowelami. – Lwów: nakladem F. Koniecznego, 1918. – S. 167-168.

15. Prawo prywatne a Austryackie: [wyd. drugie]. – Lwów: Nakładem księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, 1892. – S.181-182.

16. Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – S.27.

17. Ustawa łowiecka obowiązująca w b.zaborze Pruskim. – Poznań:Czcionkami drukarni « Dziennika Poznańskiego», 1921. – S. 20.

18. Stężyński J. Prawo prywatne polskie. – Warszawa:Drukarnia banku polskiego, 1851. – S.251-252.

19. Сборник административных постановлений Царства Польського .Ведомство финансов. т.12: О казенних лесах. – Варшава: типография С. Оргельбранда, 1867. – С. 469-472.

20. Мейер Д.И. Русское гражданское право. – 3-е изд., исп. сообразно определениям новейшаго законодательства. – С.-Петербургь:Из-ние Н.Тиблена, 1864. – С. 335-339.

21. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1906. – S. 306-309.

22. Dziennik praw z roku 1834. – Kraków : dr-nia St. Gieszkowskiego, 1834. – S. 177.

23. Statut dla poboru podatku komunalnego od wykonywania prawa polowania na obszarze stoi. król. miasta Krakowa 18.01.1926 L. 278/926 // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1926. – № 1 (31. stycznia). – S. 2.

24. Czacki T. O litewskich i polskich prawach. – Kraków: Czas, 1861. – S. 277-289.

25. Prawo lowieckie w polsce w wiekah srednich//Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek do "Gazety Lwowskiej". 1904 № 7 – S. 824.

26. Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S. 2052-2062.

27. Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi czwartego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie w roku 1877. - Lwów, 1877. – S. 426.

28. Czech J. Kalendarz Krakowski na rok 1912 / Józef Czech. – Kraków: Jan Fischer i Spółka, 1912. – S. 236.

29. Encyklopedya rolnicza. – Warszawa: Muzeum przemysłu i rolnictwa, 1898. – T. VII. – S. 412-413.

30. Illustrowany kalędarz jubieleuszowy „Przyjaciela zwierząt" (r.1880) na rok 1931 /pod red. T. Sas-Jaworskiego. – W-wa: T-wo opieki nad zwierzętami RZPlitej Polskiej, 1931. – S. 50-51.

31. Kalędarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888. – S. 122.

32. Kalędarz myśliwski i rybacki na rok 1901. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1901. – S. 86-92.

33. Rocznik myśliwski na rok 1886 (rok drugi). – W-wa: Księgarnia G. Centnerszwera, 1886. – S. 57.

34. Kalendarz myśliwski. // Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1904. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1904. – S. 4.

35. Hube R. Prawo Polskie w wieku trzynastym. – Warszawa: staraniem i nakładem Radakcyi biblioteki umiejętności prawnych, 1874. – S. 154.

36. Schult W sprawie wykonania ustawy łowieckiej//Łowiec – 1899. – №2. – S. 18-19.

37. Słotwiński K.L. Katechizm poddanych galicyjskich o prawach i powinnościach ich względem Rządu, Dworu i samych siebie. – Kraków: zaklład nar. im. Ossolińskich, 1832. – S. 132-135.

38. Szablowski W. O prawie łowieckim w Danji i Finlandji//Łowiec Polski – 1932. – № 2. – S.32.

39. Gieysztor J. Nowa ustawa łowiecka Rzeszy Niemieckiej//Łowiec Polski – 1935. – № 16. – S. 303-305.

40. Posiedzenie 1-26 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1895/96 od 28.grudnia 1895 do 8. lutego 1896. - Lwów, 1896, – S. 474.

41. Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesyi ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1913/1914 przytem index tych alegatów od 1 do 495. – Lwów, 1905, – S. 1306-1307.

42. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1898. – T. XVII, zeszyt I. – S. 33-49.

43. Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1895. – Lwów: Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1895. – S. 761.

44. Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1885. – Lwów: Gal. Tow. Łowieckie, 1885. – S. 152-153.

45. Broń myśliwska. // Rocznik myśliwski na rok 1886. – Warszawa, 1886. –S.94.

46. Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1872. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1872.

47. Ogłoszenia // Gospodarz kalendarz – 1906.–S. 266.

48. Przepisy prowadzenia rachunkowości i kasowości w nadleśnictwach. // Obwieszczenia Publiczne: dodatek do Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych. – 1919. 26 czerwca – № 10. – S. 324-327.

49. Instrukcjia służbowa dla nadleśniczych lasów państwowych. // Dziennik urzędowy ministerstwa rolnictwa i dóbr państwowych Rzeczypospolitej Polskiej – 1919. – № 25. – S. 652-670.

50. Kto powinien uchwalić ustawę o komasacyi"?//Przegląd sądowy i administracyjny – 1876. – № 42. – S. 343.

51. Przepisy karne w ustawach administracyjnych // Słowo Polskie – 1899. – № 8 – S. 4.

52. Nowe przepisy dla egzaminów państwowych w akademii ziemiańskiej w Wledniu. //Sylwan. – 1906. – S. 323-324.

53. Starzyński S. Ustawa o prawie rybolowstwa w wodach śródziemnych. /Przegląd sądowy i administracyjny – 1885. – № 19. – S. 149-153.

54. Wydra. //Sylwan. – 1884. – № 2. – S. 93-94.

55. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu // Łowiec . – 1910. – № 21. – S. 245-247.

56. Matyas K. Rabsice dawnej puszczy Sandomierskiej: studium etnograficzne. – Lwów: drukarnia W.Łozińskiego, 1905. – S. 2.

57. Санкович М. Ворохта історія, люди, традиції. – Ворохта – Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня, 2001р. – С. 58.

58. Онищук А. Останки первісної культури у Гуцулів / А. Онищук // Матеріяли до української етнольогії – Львів : НТШ, 1912. – Т. XV. – С. 167.

59. Baworowski W. Kilka uwag u sprawie reformy Ustawy łowieckiej //Łowiec. – 1887. - № 11. – S. 173-176.

60. Sprawozdanie stenograficzne z Walnego zgromadzenia galic. Towarzystwa łowieckiego z dnia 14. października 1882//Łowiec. – 1882. – № 11. – Dodatek nadzwyczajny do N 11

61. Gieruszyński F. K. Najnowiejszy wiadomości z dziedziny łowiectwa i zarys rybołowstwa: podręcznik naukowy dla kandydytów leśnictwa / Feliks K. Gieruszyński. – Lwów, 1911. – 158 s.

62. Posiedzenie 1-28 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi piątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1885/6 – Lwów, 1886. – S. 736.

63. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 22. – S. 258.

64. Potocki R. W sprawie ustawy łowieckiej / R. Potocki // Łowiec [Text]. – 1892. – № 4. – S. 60—62.

65. Саветчук Н.М. Філософсько - правові погляди І.Франка // [електронний ресурс]. – Режим доступу:www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/apvchzu/.../ savetchuk.pdf -

66. Баран С. З моїх спогадів про Івана Франка / С. Баран // Спогади про Івана Франка. – Львів : Каменяр, 1997. – С. 450.

67. Posiedzenie 1-23 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1907 od 14.lutego do 19 marca 1907. - Lwów, 1907. – S. 4-5.

68. Bresiewicz T. Ustawodawstwo łowieckie w Europie / Tadeusz Bresiewicz. – Lwów: Drukarnia W. Łozińskiego, 1898.

69. Sztocman J. Ze stosunków łoweckich w Japonii // Łowiec. – 1904. – № 12. – S. 142-144.

70. Till E. Wykład prawa rzeczowego ausriyackiego (prawo własności, prawo służebności i prawo zastawu).T.II., wyd. drugie – Lwów: Nakładem księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, 1892. – S. 177-184.

71.Огоновський О. Систем австрийського права приватного. Видав. П. Стебельський. Т. 1. На- уки загальні і право річеве. – Львів : Накл. О. Огоновскої, 1897. – 341 с.

72. Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasparek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – T.1. – S. 369.

73. Pawlikowski M.K. Prawo łowieckie: komentarz dla województw wschodnich z dołączeniem rozporządzeń wykonawczych i kalędarza myśliwskiego. – Wilno: Nakładem policyjnego klubu sportowego, 1929. – 89 s.

74. Kałuski W. Prawo Lowieckie Warszawa: Wydawnictwo związku pracowników administracji gminnej rz.p.,1928. – S. 1-81.

75. Będzikiewiz S. O naszym gospodarstwie rybnym. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 5. – S. 81-85.

76. Starkiewicz L.„Na podświt" //Łowiec. – 1904. – № 2. – S. 17.

77. Leśniewski P. Rybołówstwo / P. Leśniewski // Okólnik. – 1897. – № 30. – S. 8–26.

78. Zalety wędkarstwa. // Okólnik. – 1907. – № 90. – S. 14-15.

79. Nowak J. Sport wędkowy. // Okólnik. – 1908. – № 102. – S. 296 – 302.

80. Zwierzycki M. Uwagi na czasie / M. Zwierzycki // Wiadomości Wędkarskie. – 1939. – № 4. – S. 44.

81. Nowicki M. O stanie stosunków rybackich i prawnych w Galicyi / M. Nowicki // Łowiec. – 1885. – № 9. – S. 145.

82. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw sejmu krajowego 26. posiedzenia, 1. sesyi, VII.periodu Sejmu galicyjskiego z dnia 8.lutego 1896. – S.986.

83. Posiedzenie 24-39 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1907 od 16.wrzesnia do 12. pażdziernika 1907. - Lwów, 1907. – S. 17.

84. Posiedzenie 17-49 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1902/3 od 29. grudnia 1902 do 3 listopada 1903. - Lwów, 1903. – S. 2099-2100.

85. Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1913/1914 od 5.grudnia 1913 do 14. marca 1914. - Lwów, 1914 – S. 439-440.

86. Posiedzenie 1-16 // Protokoły z 2. sesyi VII. peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie w roku 1896/7 od 28. grudnia 1896 do 15.lutego 1897. - Lwów, 1897. – S. 375.

87. Posiedzenie 1-31 // Stenograficzne sprawozdania z drugiej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1904. – T.1 od 30 września do 12 listopada 1904. - Lwów, 1904. – S. 1558.

88. Szkoly przemyslowe i handlowe w roku szkolnym 1908/1909.// Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S.64.

89. Fundusze samoistne.//Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S. 940.

90. Sprawozdanie Komisyi budżetowej o stanie fundacyi Stanisława hr. Skarbka za czas od początku r. 1907 do połowy roku 1909. //Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S.6.

91. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 20. – S.233-235.

92. Spausta W. Z zatargów rodzinnych i z ekonomii łowieckiej/ Władysław Spausta //Łowiec. – 1893. – № 10. – S. 145-150.

93. Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów: Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S. 110–113.

94. Godyń Z. Rozmieszczenie niektórych zwierząt łownych w Polsce / Zygmunt Godyń //Łowiec. – 1939. – № 9-10. – S. 79-80.

95. Ankieta w sprawie Karpat Wschodnich/Oprac. Orłowicz M. I Lenartowicz S. – Warszawa: Nakładem Ministerstwa robót publicznych, 1932. – S. 180-205.

96. Kuropatwy w Kołomyiskim // Łowiec Polski – 1927. – № 12. – S. 188.

97. Łysakowski J. Ostatni zajazd na... Pokuciu//Łowiec. – 1908. – № 3. – S. 33-34.

98. Pilat T. Tablice statystyczne o stosunkach gminnych w Galicj. Drukarnia K. Pillera, 1877. S. 26-29.

99. Statystyka miasta Krakowa zestawiona przez biuro statystyczne miejskie. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1902. – S. 124-125.

100. Statystyka miasta Krakowa. – Kraków, 1912. – Zeszyt XII. – S. 176.

101. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Styczeń 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – S. 2-4.

102. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Styczeń 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – S. 2-4.

103. Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim //Łowiec – 1928. – № 13. – S. 210-211.

104. Nowe prawo myśliwskie//Łowiec Polski – 1909. – № 22. – S. 340-342.

105. Terminy ochronne ustanowione dla poszczególnych województw//Łowiec Polski – 1930. – № 34. – S. 689.

106. Wykaz zwierzyny, ubitej w ciągu r. 1888 zestawiony na podstawie dat urzędowych przez G.Lettnera, radcę lasowego //Łowiec. – 1889. – № 7. – S. 110.

107. Ekonomiczno-społeczne znaczenie łowiectwa //Łowiec Polski. – 1902. – № 24. – S. 384-385.

108. Wykazy myśliwskie //Łowiec Polski. – 1909. – № 4. – S. 60.

109. Szczegóły statystyczne // Łowiec. – 1924. – № 2. – S. 18.

110. Mycielski E. Jasień / Edward Mycielski // Łowiec. – 1903. – № 20. – S. 233-235.

111. Kosina J. Perehińsko 5. sierpnia 1907. / Jan Kosina // Łowiec. – 1907. – № 17. – S. 208-209.

112. Szembek S. Z tegorocznego rykowiska / Stefan Szembek // Łowiec. – 1907. – № 22. – S. 266-268.

113. Burzyński S. Z Tegorocznych Toków / Stanisław Burzyński // Łowiec. – 1923. – № 8. – S. 115-116.

114. Mniszek A.Z rykowiska // Albert Mniszek // Łowiec. – 1921. – № 2. – S. 2-3.

115. Mniszek A. Z nad Oporu i z nad Łomnicy / Albert Mniszek // Łowiec. – 1911. – № 20. – S. 236-238.

116. Mniszek A. Z gór // Łowiec. – 1931. – № 20. – S. 315.

117. Mniszek A. Karpaty wschodnie w topografji, nomenklaturze i myślistwie // Łowiec. – 1926. – № 12. – S. 178-180.

118. Popieł W. Pamięci inż. Władysława Dunki de Sajo/ Wacław Popieł // Łowiec – 1933. – № 4. – S. 43.

119. Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce: Niebyłów /Seweryn Krogulski //Łowiec – 1917. – № 19-20. – S. 146-148.

120. Spausta W. Jelen / Wladyslaw Spausta // Łowiec. – 1897. – № 7. – S. 102.

121. Історія Осмолодської пущі / І. Бойчук, М. Гайдукевич, В. Парпан, Л. Петрова, П. Третяк. – Львів: НТШ, 1998. – С. 46-49.

122. де Новіна Лучаковський М.-Б. З Галицьких Ловищ (мисливські спогади)/ Микола-Богдан де Новіна Лучаковський. – Мюнхен, 1973. – 95.с.]

123. Perehińskie rykowisko // Łowiec. – 1903. – № 20. – S. 232-233.

124. Na rykowisku w Perehińsku // Łowiec. – 1904. – № 21. – S. 243-244.

125. Z Perehińska// Łowiec. – 1934. – № 23-24. – S. 187.

126. Dalszy ciąg trofeów polskich na międzynarodowej wystawie łowieckiej w Berlinie // Łowiec. – 1938. – № 5-6. – S. 52.

127. Morituri// Łowiec. – 1928. – № 5. – S. 68.

128. Marcinków J. Z życia wilków karpackich / Jan Marcinków // Łowiec – 1907. – №15. – S. 177-178.

129. Szembek S..Wspomnienia z moich polowań w Wełdzirzu / Stefan Szembek // Łowiec. – 1916. – № 17-18. – S. 134-135.

130. Szembek S..Wspomnienia z moich polowań w Wełdzirzu / Stefan Szembek // Łowiec. – 1917. – № 5-6. – S. 39.

131. Szembek S. Na Jelenia / Stefan Szembek // Łowiec – 1894. – №12. – S. 182-183.

132. Wodzicki A. Moje pierwsze dwa jelenie / Aleksander Wodzicki // Łowiec – 1902. – № 22. – S. 259-263.

133. Mniszek A. Z Karpat // Łowiec. – 1933. – № 21. – S. 250.

134. Sołowij A. Moje najpiękniejsze wieńce i najmilsze wspomnienia z polowań w górach / Adam Sołowij // Łowiec. – 1937. – № 12. – S. 173-174.

135. Burzyński W. O niedźwiedziu Wschodnich Karpat / Władysław Burzyński. – Kraków, 1931. – S. 14.

136. Rykowisko jeleni w dobrach Wełdzirz w latach 1932, 1931, 1930 // Łowiec – 1933. – № 5-6. – S .49-51.

137. Z rykowiska // Łowiec. – 1912. – № 21. – S. 247-248.

138. Moj pierwszy .....! // Łowiec. – 1910. – № 9. – S. 100-101.

139. Z Karpat // Łowiec. – 1936. – № 11. – S. 198.

140. Wilki i niedżwiedzie w latach 1812-1814 // Łowiec. – 1934. – № 13-14. – S. 112.

141. Ziemla Stanisławowska // 1928. – № 21. – S. 3.

142. Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S. 27-28.

143. Marcinków J. Jelen Karpatcki / Jan Marcinków. – Przegląd mysliwski i łowiectwo polskie. –1924. – №12. – S. 10.

144. Katalog wystawy rybackiej, łowieckiej i lasowej na wystawie krajowej rolniczej i przemysłowej w Krakowie w r. 1887. – Kraków: Czas, 1887. – S. 25.

145. Katalog powszechnej wystawy krajowej we Lwowie w 1894 roku . – Lwów: Drukarnie Pillera i spółki, 1894. – S. 81-83.

146. Łowiectwo na powszechnej wystawie krajowej //Łowiec. – 1894. – № 6. – S. 81-83.

147. Katalog // Łowiec. – 1910. – № 14. – S. 162-164.

148. Spis wystawców. – Lwów: Krajowy komitet wystawy, 1910. – S. 8.

149. Wystawa łowiecka w roku 1910//Łowiec. – 1909. - № 24. – S. 282.

150. Galicja na wystawie łowieckiej w Wiedniu//Łowiec – 1910. – № 12. – S. 146-147.

151. Sprawozdanie Wydziału Gal. Towarzystwa łowieckiego za czas od 16. maja 1910 do 15. maja 1911//Łowiec. – 1911. - № 10. – S. 110.

152. Opis I. Wystawy łowieckiej we Lwowie 23-26 czerwiec 1922. – Lwów, 1922. – 12 s.

153. Wystawa łowiecka urządzona w ramach I. Ogóno-polskiej wystawy sportowej we Lwowie od 3 do 16 czerwca 1927r. – Lwów: S-ka Targów wschodnieh, 1927. – 13 s.

Mniszek A. Wystawa łowiecka (od 5 do 30 września b.r.)/ Albert Mniszek//Łowiec. – 1936. – № 9. – S. 149.

154. Katalog jubileuszowej wystawy łowieckiej iv. pokaz trofeów lowieckih od dn. 5. do 30. Wrzesnia 1936 r. – S. 111.

155. Józef Wladysław Kobylanski Piękny dzień myśliwych w Kowlu//Łowiec Polski – 1939. – № 7 . – S.225.

156. Trofea polskie na międzynarodowej wystawie łowleckiej w Berlinie w 1937 r. // Łowiec. – 1938. – № 25. – S. 242-256.

157. Wystawa Łowiecka // Łowiec. – 1927. – № 7. – S. 129.

158. Pawilon konkurecji trofeów na I. Międzynarcdowej wystawie łowieckiej w Wiedniu 1910 // Łowiec. – 1910. – № 17. – S. 199-201.

159. Stosunki łowiecki w Galicji // Łowiec. – 1909. - № 18. – S. 207-210.

160. Reorganizacya delegatów // Łowiec. – 1906. – № 6. – S. 77-78.

161. Polski jeleń na międzynarodowej wystawie łowieckiej w Berlinie//Łowiec. – 1938. – № 3-4. – S. 36-37.

162. Zebranie organizacyjne Sekcji ochrony niedżwiedzia//Łowiec. – 1935. – № 10. – S. 121-122.

163. Kalendarz myśliwski na 1939 rok. – Warszawa: Polski związek Stowarzyszeń łowieckich, 1939. – S 385.

164. Marcinków J. Jeleń karpacki // Pryegląd myśliwski i lowiectwo polskie. – 1924. – № 12. – S. 1213.

165. Lubicz Niezabitowski E. Łowiectwo a ochrona przyrody // Łowiec Polski. – 1928. – № 48. – S. 834–835.

166. Łowiectwo a koleje żelazne //Łowiec Polski. – 1911. – № 11. – S. 165.

167. Sprawa ustawy łowieckiej w Sejmie zeszłorocznym//Łowiec. – 1904. - № 1. – S. 5-6.

168. Wodzicki K. Skarby rzyrody i ich ochrona//Łowiec. – 1932. - № 24. – S. 310.

169. Huber W. R. Znaczenie łowów w Austryi pod względem gospodarczym / W. R. Huber // Łowiec – 1907. – № 7. – S. 74.

170. Kamocki S. Podręcznik łowiectwa / Stanisław Kamocki. – Warszawa : Nowy świat, 1935. – 240 s.

171. Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921.

172. Stan zwierzyny w oswobodzonej Galicji//Łowiec. – 1915. – № 21-22. – S. 173-175.

173. Marcinków J. Jeleń karpacki//Przegląd myśliwski i łowiectwo polskie. – 1924. – № 13-14. – S. 13-15.

174. Korespondencje//Łowiec. – 1921. – № 2. – S. 6.

175. Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845. – S. 635.

176. de la Rue Myśliwstwo i myśliwi we Francyi, Anglii i w Niemczech //Łowiec. – 1883. – № 7. – S. 110.

177. Jan Sztolcman //Łowiec Polski. – 1913. – № 3. – S. 46.

178. Kolbuszowski Edmund Ustawa a jej wykonanie//Łowiec – 1899. – № 1. – S. 6-7.

179. Pogadanka wilijna o rybołowstwie // Łowiec. – 1885. – № 2. – S. 37.

180. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 21. – S. 245-247.

181. Transport dziczyzny Kalendarz myśliwski na 1934 rok. – Warszawa: Polski związek Stowarzyszeń łowieckich, 1934. – S. 79-82.

182. Miasto Lwów w okresie samorządu 1870 – 1895. – Lwów: Drukarnia W.A. Szyjkowskiego, 1896. – S. 663.

183. Gostyński K. O łowiectwie w Czechach // Łowiec. – 1879. – № 7. – S.1 00.

184. Słowo o hucułach i polowaniu // Łowiec. – 1879. – № 6. – S. 81–83.

185. Handel zwierzyną // Łowiec. – 1897. – № 11. – S. 196.

186. Drobne ogłoszenia i inseraty// Łowiec. – 1904. - № 23. – S. 297.

187. Wywóz zwierzyny z Austro-Węgier do Anglii. // Łowiec – 1900. – № 14. – S. 215.

188. Kradzione jaja. // Łowiec – 1913. – № 9. – S. 194.

189. Na ratunek ptakom! // Łowiec – 1914. – № 14. – S. 172-173.

190. Konsumcya mięsa we Lwowie // Gazeta lwowska. – 1902. – № 73. – 4 lutego. – S. 3.

191. Dziczyzna // Gazeta lwowska. – 1892. – № 303. – 18 grudnia. – S. 3.

192. Z Izby handlowo-premyslowej // Gazeta lwowska. – 1888. – № 114. – 18 maja. – S. 5.

193. Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1900. – № 23 . – S. 10.

194. Wiadomości handlowe//Łowiec Polski – 1930. – № 1. – S. 17.

195. Dereziński J. Możliwości exportu żywej dziczyzny z Polski do Włoch // Łowiec Polski – 1931. – № 8. – S. 146.

196. Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1892. – Lwów: Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1892. – S. 657.

197. Rocznik statystyki Galicyi pod kierunkiem dr. T.Rutowskiego rok 1893. – Lwów: Drukarnie Pillera i spółki, 1893. – S. 5.

198. Świętorzecki B. W sprawie podatku od polowania//Przegląd myśliwski i łowiectwo polskie. – 1924. – № 13-14. – S. 2-3.

199. Janta- Połczyński W. Wpływ łowiectwa na wyżywienie ludności / Władysław Janta-Połczyński //Przegląd myśliwski. – 1923. – № 6. – S. 7-8.

200. Kochanowski C. Myśliwstwo w Galicyi według dat statystycznych ministeryum rolnictwa//Łowiec. – 1884. – № 4. – S. 53-54.

201. Wykaz zwierzyny ubitej w lasach kameralnych w Galicyi w dziesięcioleciu 1878 do 1887, wraz z wykazem zwiezostanu w tych lasach z końcem roku 1887, zestawione przez c.k. dyrekcyę lwowską domen i lasów//Łowiec. – 1888. - № 4. – S .69.

202. Wykaz zwierzyny, ubitej w ciągu roku 1887 //Łowiec. – 1888. - № 8. – S. 134.

203. Statystyczny pogląd na stosunki łowiecki w Austryi//Łowiec. – 1894. – № 11. – S. 161-164.

204. Wykaz ubitej zwierzyny w Austryi w r. 1896//Łowiec. – 1898. – № 9. – S. 136-138.

205. Zestawienie powierzchni kraju, stosunków łowieckich przeciętnej wartości ubitej zwierzyny, personlu łowieckiego na podstawie dat ststystycznych, zebranych przez c.k. ministerwstwo rolnictwa w periodach 1875, 1880, 1885, 1890 i 1895 //Łowiec. – 1901. – № 11. – S. 168.

206. Wykaz ubitej zwierzyny w r.1900 // Łowiec – 1903. – № 13. – S. 150.

207. Ze statystyki łowieckiej// Łowiec. – 1904. - № 23. – S. 296.

208. Lasy państwowy w Galicyi // Łowiec. – 1906. - № 9. – S. 118.

209. Zwierzyna a wojna//Łowiec. – 1917. – № 19-20. – S. 155-157.

210. Statystyka łowiecka//Łowiec. – 1932. - № 4. – S. 49.

211. Kamocki S. Łowiectwo i jego przyszłość w Polsce//Łowiec . – 1928. – № 17. – S .266-267.

212. Marcinków J. Rykowisko jelenie w Karpatach//Łowiec . – 1929. – № 4. – S. 53-56.

213. Mniszek A. Lisowice / Albert Mniszek //Łowiec. – 1933. – № 15-16. – S. 180-181.

214. Stosunki łowiecki w Galicyi//Łowiec Polski – 1909. – №20 . – S. 310-312.

215. Stosunki łowiecki w Galicyi //Łowiec Polski – 1909. – №21 . – S. 328-334.

216. Marcinków J. Jelenie i rykowiska na Skolszczyznie//Łowiec. – 1932. - № 24. – S. 306-307.

217. Gieysztor J. Znaczenie gospodarcze łowiectwa w Niemczech//Łowiec Polski – 1935. – № 30. – S. 585.

218. Gürtler W. W polu i w lesie / Władysław Gürtler. – Warszawa: polski związek stowarzyszeń łowieckich, 1932. – S. 12.

219. Аристов Н. Промышленность древней Руси. – С.-Петербург, 1866.– С.1-20.

220. Пелещишин М. А. Стародавнє населення Прикарпаття і Волині (доба первіснообщинного ладу). – Київ: Наукова думка, 1974. – С. 34.

221. Гунчак М. С. Відношення суспільства в Галичині до хижаків за часів Австро-Угорської імперії і Польщі / Микола Гунчак, Олег Проців // Роль природоохоронних установ у збереженні біорозмаїття, етнокультурної спадщини та збалансованому розвитку територій : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю НПП "Гуцульщина", 18-19 трав. 2012 р. – Косів, 2012. – С. 350 – 353.

222. Kazimierz Wodzicki O wilkach //Łowiec . – 1878. – № 4. – S. 59-60.

223. Kazimierz Wodzicki Pogadanka mysliwska //Łowiec . – 1881. – № 1. – S. 3-4.

224. Ejsmond J. Ejsmond mysliwskie/Julian Ejsmond. – Lwów: Słowo, 1926. – S. 12.

225. Tępienie lisów // Łowiec . – 1902. – № 24. – S. 289-290.

226. Międzynarodowa wystawa łowiecka w Lipsku//Łowiec Polski – 1930. – № 15-16. – S. 319.

227. Bobiatynski I. Nauka łowiectwa / Ignacy Bobiatynski: [we 2 tomach]. – Wilno: drukiem J. Zawadykiego, 1825. – T.II. – 360 s.

228. Sztolcman J. Łowiectwo: podręcznik dla szkół leśnych i rolniczych / Jan Sztolcman. – Warszawa: Gazeta rolnicza, 1918. – 376 s.

229. Pawlik S. Handel zwieryzuną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-6.

230. O organizacji straży łowieckiej // Łowiec [Tekst]. – 1908. – № 1. – S. 3-4.

231. Sport wedkarski w Galicyi // Okólnik. – 1914. – № 7. – S. 158-160.

232. Sprawozdanie dełegata pana Jana Warchoła z czynności od roku 1893 // Okólnik. – 1895. – № 17. – S. 29.

233. Okólnik. – 1913 серпень . – № 8. – S. 157-161.

234. Лицур М.З. «Традиційне рибальство в Східній Галичині (друга половина XIX ст. - 30-ті рр. XX ст.) Микола Зіновійович Лицур; В.о. ДВНЗ "Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника".– Івано-Франківськ : Б.в., 2012. С. 98.

235. Ilustruwany skorowidz stołecznego miasta Lwowa z okazyi powszechnej wystawy krajowej roku 1894. – Lwów: druk. Fr. S. Reichman, 1894. – S. 80.

236. Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55.

237. Towarzystwo myśliwych im. Św. Huberta we Lwowie //Łowiec. – 1880. – № 3. – S. 38.

238. Towarzystwo myśliwych im. Św. Huberta we Lwowie. Sprawozdanie z czynności Towarzystwa w pierwczym roku swego istnienia //Łowiec. – 1880. – № 12. – S. 184-185.

239. Towarzystwo myśliwskie im. Św. Huberta we Lwowie // Łowiec. – 1898.– № 6. – S. 94-95.

240. Wykaz ubitej zwierzyny w rewirach towarzystwa myśliwskiego im. Św. Huberta we Lwowie // Łowiec. – 1894. – № 10. – S. 156.

241. Z towarzystwa św. Huberta//Łowiec. – 1901. – № 12. – S. 182.

242. Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. - № 7-8. – S. 51-52.

243. Obchód 50-lecia polskiego towarzystwa łowieckiego w Złoczowie // Łowiec. – 1938. - № 15-16. – S. 54.

244. Sołtyński K. Koło łowieckie im. Św. Huberta w Rypnem/ K. Sołtyński //Łowiec. – 1938. – № 11-12. – S. 114.

245. Nowolecki A. Pamiątka podróży Cezarza Franciszka Józefa I. po Galicyi i 20-dniowego pobytu Jego w tym kraju/ Aleksandr Nowolecki. – Kraków: drukarnia W.Kornieckiego, 1881. – S. 146.

246. Statut regulamin i karta prawa polowania towarzystwa łowieckiego w Śniatynie. – Śniatyn, 1921. – 17 s.

247. Rosochacki M. M. Powiat Śniatyński w świetlie stosuków łowieckich / Michał Rosochacki // Łowiec. – 1939. - №5-6. – S. 58-59.

248. Статут і правильник ловецького товариства «Тур» у Львові. – Львів: Наук.товариство ім. Т. Шевченка, 1926.

249. На початок сезону//Новий час. – 17 вересня 1938 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту.

250. Ковпак В. Особливості спортивної політики редакції часопису «Новий час» (1923-1939)// Вісник Львівського університету. вип. 31. – 2007. – С. 184-193.

251. Zaklika Z. Miejskie towarzystwo myśliwskie we Lwowie / Zenon Zaklika //Łowiec. – 1939. – № 11-12. – S. 112-113.

252. Z knieje miejskiej // Łowiec. – 1894. – № 3. – S. 41.

253. Marek W. W Nadwórnie / Władysław Marek//Łowiec . – 1906. – № 10. – S. 130.

254. Ożegalski J. Uwagi myśliwskie dla wszystkich myśliwych i właścicieli dóbr ziemskich w Galicyi jako też w Królestwie Polskiem / Jozef Ożegalski. – Kraków: drukiem W.Kornickiego, 1879. – 15 s.

255. Regulamin dla członków Borysławsko-drohobyckiego towarzystwa myśliwskiego „Orzeł" w Borysławlu. – Borysław, 1932. – S. 2.

256. Ustawa galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – Lwów: drukarnia ludowa pod zarządem S.Baylego, 1876. – 6 s.

257. Sprawozdanie z Walnego zgromadzenia człoków galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt odbytego dnia 15. Lipca 1884 we Lwowie // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 7-8. – S. 114-116.

258. Sprawozdanie z Walnego Zgromadzenia XIII. Zjazdu, z dnia 4. czerwca//Łowiec. – 1909. - № 12. – S. 134-135.

259. Odezwa do członków // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 11. – S. 162.

260. Kroniki myśliwskie towarzystwa Lisowickiego w ciągu lat dwudziestu czterych od jesieni 1871, do zimy 1895 wlącznie. – Lwów: Nakładem towarzystwa, 1895. – S. 37.

261. Obraz polowań Tow. Lisowieckiego w kniejach Lisowieckiej, Bolechowskiej, Tanjawskiej od roku 1871 do roku 1894 //Łowiec. – 1894. – № 7. – S. 100.

262. Krogulski S. Łowiectwo połskie pod zaborem austrjackim (1872-1918) / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1923. – № 12. – S. 178-180.

263. Krogulski S. Pięċdziesięciolecie „Łowca“ (1878-1928) //Łowiec. – 1928. – № 23-24. – S. 357-361.

264. Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – № 3. – S. 37-39.

265. Katalog//Łowiec. – 1910. – № 14. – S. 162-164.

266. Łowy w Karpatach // Łowiec. – 1902. – № 24. – S. 290-291.

267. Z literatury łowieckiej//Łowiec. – 1897. – № 3. – S. 36.

268. Klasyfikacja eksponatów//Łowiec. – 1936. – № 10. – S. 176-182.

269. Kalędarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888. – S. 121.

270. Kroniki myśliwskie towarzystwa Lisowickiego w ciągu lat czternastu od jesieni 1907 do zimy 1921, włącznie. – T. 3. – Kraków, 1921. – S. 486.

271. Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1898. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1898. – S. 761.

272. Statut małopolskiego towarzystwa łowieckiego stowarzyszenia zarejestrowanego //Łowiec. – 1938. – № 21-22. – S. LXX – LXXIV.

273. Statut krajowego towarzystwa rybackiego w Krakowie // Łowiec. – 1879. – № 12. – S. 177–179.

274. Nasza petycya//Łowiec . – 1899. – № 8. – S. 85-88.

275. Sprawozdanie Krakowskiej spółki myśliwskiej „Wisła"//Łowiec . – 1906. – № 1. – S. 127-130.

276. Kalędarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888. – S. 121.

277. Statuta towarzystwa myśliwych w Stanisławowie. – Stanisławów, 1880. – 12 s.

278. Towarzystwo myśliwych w Stanisławowie//Łowiec. – 1921. – № 2. – S. 6.

279. Левицький О. Ловецьке товариство «Ватра» / О. Левицький, І. Остап'як // Альманах Станіславівської землі: Збірник матеріялів до історії Станіславова і Станіславівщини. – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. – С. 471–472.

280. Мельник М. Мисливські оповідання Романа Купчинського / М.Мельник // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка – Львів, 2004. – Вип. 35. – С. 291.

281. Kalendarz myśliwski na 1934 rok. – Warszawa: Polski związek Stowarzyszeń łowieckich, 1934. – S. 289-291.

282. Wolny Glos Stanislawowski 1896. – № 3. – S. 3.

283. Statut i regulamin towarzystwa łowieckiego „Knieja" w Stanisławowie: rok założenia 1901. – Stanislawów: drukarnia L. Gellera, 1932. – S. 22.

284. Towarzystwo myśliwych w Stanisławowie: Półwieku. Historia towarzystwa od r. 1880-1930. – Stanisławów, 1930. – S. 9.

285. Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie / C. Kochanowski // Łowiec – 1903. – № 22 – S. 256-258.

286. Kronika // Łowiec. – 1898.– № 9. – S. 144.

287. Rozmaitości // Łowiec Polski – 1933. – № 28. – S. 339.

288. Dzerowicz W. Podręcznik prawny w sprawach lasowych, polowych, łowieckich i o rybołowstwie / Wiktor Dzerowicz . – Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1898. – S. 33.

289. Nasz handel bydłem // Dzeinnik polski. – 1899. – № 65. – 18 lipca. – S. 12.

290. Cena dziczyzny // Łowiec Polski. – 1911. – № 22. – S. 34.

291. Z kraju i ze świata // Gazeta lwowska. – 1883. – № 273. – 29 listopada. – S. 1.

292. Mniszek Tchorznicki M. Próba uporządkowania bibliografji łowieckiej w odrodzonej Polsce [Text] / M. Mniszek Tchorznicki. – Warszawa : [b. v.], 1936. – S. 21-22.

293. Я.І. Зеленчук, Проців О. Р. Традиційна культура гірського рибальства на Гуцульщині в басейні Черемошу в кінці XIX – на початку XX століття / Я.І. Зеленчук, О. Р. Проців // Українознавство : наук. громад.-політ., культ.-мист., реліг.-філософ. пед. журн. – 2013. – №1(46). – С. 226 – 230.

294. Проців О. Р. Діяльність журналу "Łowiec" – друкованого органу Галицького мисливського товариства 1878-1939 рр. / О. Р. Проців // Науковий вісник НЛТУ : зб. наук.-техн. пр. Вип. 20.7. – Л., 2010. – С. 314 – 321.

295. Франко І.Зібрання творів у 50 томах. т.46, книга 2: Історичні праці (1891-1897). – Київ:Наукова Думка,1986. – С. 124.

296. Володимир Клапчук, Олег Проців Лісове та мисливське господарство Галичини / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2011. – 432 с., іл. : 165, табл. : 98, бібл. : С. 414–431.

297. Проців О. Р. Діяльність Галицького мисливського товариства в кінці XIX – на початку XX ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 216-222.

298. Коритко Л. Я. Становлення і розвиток природоохоронних інститутів в Австро-Угорській імперії: історико-правий вимір (на матеріалах Східної Галичини 1867–1918 рр.) : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Лілія Ярославівна Коритко ; Міністерство освіти і науки України, Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2017. – 447 с. – Бібліографія: С. 348–447 (756 назв).

299. Статут Великого Князівства Литовського 1588 року [електронний ресурс]. – Режим доступу:starbel.narod.ru/statut1588.htm

300. Przewodnik myśliwca. – Leszno i Gniezno: Nakładem i drukiem E. Günthera, 1848. – S. 3-22.

301. Ustawa przemysłowa. Z dnia 29 Grudnia 1859 (dz. ust. państ. N. 227). Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: Wydanie trzecie poprawne i pomnożone / J. R. Kasparek. – Lwów: 1884. – T.2. – S. 1243.

302. Ustawa z dnia I lipca 1872, którą; zmienia się, kilka paragrafów ustawy o obronie krajowej z dnia 13 maja 1869 (Dz. ust.pań. Nr. 68) dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. // Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1887. – S. 303.

303. Ustawa z dnia 24 maja 1883, o. c. k. obronie krajowej królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanyvh, dopełniajiiva postanowień ustawy o słuibie wojskowej. // Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1883. – S. 274.

304. Ustawa obowięzująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Ksiestwew Krakowskiem i zezwalajaca na pobór opłaty gminnej od psów w obrębie miasta Lwowa. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1872. – S. 169.

305. Ustawa obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Ksiestwew Krakowskiem zezwalająca gminie miasta Stanisławowa na pobór opłaty gminnej od psów. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1876. – S. 110.

306. Ustawa dla królestwa Galicyi i Lodomcryi z Wicikiem Księstwem Krakowskiem, nadająca gminie krtol. stol. miasta Krakowa prawo pobierania opiaty od

psów w obrembie miasta Krakowa i przedmieść jego. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1877. – S. 128-129.

307. Ustawa z dnia 25 Października 1888, obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Ksietwem Krakowskiem, nadająca gminie miasta Brzezan prawo do poboru opłat od psów. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1888. – S. 226-228.

308. Ustawa z dnia 11. Lutego 1889, obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1889. – S. 72-76.

309. Ustawa z dnia 19. Stycznia 1891, obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, w przedmiocie nakladania oplaty gminnej od posiaclania psów. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1891. – S. 65-67.

310. Obwieszczenie. // Przegląd Weterynarski. – 1907. – № 5. – S. 176-179.

311. Przesyłka ryb w świeżym stanie // Okólnik. – 1893. – № 7. – S. 62.

312. Obwieszczenie Magistra tu krakowskiego // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S. 79.

313. Wskazówki dla delegatów galicyjskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec. – 1883. – № 2. – S. 17-18.

314. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / pod red. F. Sulimirskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – Warszawa: Wiek, 1884. – S. 510.

315. Przekłady ustaw, rozporządzeń I obwieszczeń z dziennika praw państwa dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi, tudzież Wielkiego Księstwa Krakowskiego. – Lwów: król. galic. drukarnia rządowa, 1868. – S. 137-139.

316. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1882. – S. 119-130.

317. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1906. – S. 40.

318. O rakarzach (oprawcach). // Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: Podręcznik dla

organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / ułożył i wydał J.R. Kasparek.– [3-e wyd., poprawne i pomnożone]. – Lwów, 1885. – T. III. – S. 2283-2284.

319. Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / zebrał, ułożył i wydał J.R. Kasparek. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1868. – T. II. – S. 1034-1035.

320. Zakaz sprzedawania ryb zamrożonych // Okólnik. – 1898. – № 33. – S. 5.

321. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1871. – S. 375.

322. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1879. – S. 69-75.

323. Encyklopedia zbiór wiadomości z wszystkich gałęzi wiedzy. – Lwów: Wyd-wo Macierzy polskiej, 1898. – T. I.: A-K. – S. 133.

324. Stanisławów, dnia 6. lipca. 1922.Podniesienie racjonalnej hodowli ryb. Do wszystkich Panów Starostów. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1922. – № 15. – S. 14.

325. Ustawa z dnia 7 marca 1932 r. o rybołówstwie // Dz. u. R.P. – 1932. – № 35. – S. 583–592.

326. Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / zebrał, ułożył i wydał J.R. Kasparek. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1868. – T. II. – S. 882-890.

327. W obronie prawa // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 5. – S. 70.

328. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1887. – S. 138-139.

329. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1909. – S. 956.

330. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1915. – S. 49-53.

331. Rozporządzenie Ministerstwa obrony krajowej itd. z dnia 27. lipca 1895. Wykaz przepisanych sprzetów . Urządzenie pomieszkań dla generałów, oficerów sztabowych i wyższych, kadetów marynarki, tudzież dla urzedników wojskowych

odpowiednich klas stopnia służbowego i dla wszelkich innych osób do wojsk a należących, płace miesieczną pobierających (według wykazu A II ustawy kwaterunkowej). // Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1895. – S. 511.

332. Rozporządzenie Ministerstwa handlu z dnia 17. grudnia 1900, tycące się zmian w podziale klas patentowych. // Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1900. – S. 558.

333. Stanisławów, dnia 26 czerwca 1922. Legitymacje dyplomatyczne. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1922. – № 14. – S. 6.

334. Sprawozdanie z czynności krajowego towarzystwa rybackiego w Krakowie

za czas ocl 1. stycznia 1904 r. do 31. grudnia 1904 r. // Okólnik. – 1905. – № 77. – S. 187.

335. Rozporządzenie Naczelnego Wodza armii z 29. listopada 1915, dotyczące ochrony zwierząt rolniczych. // Dziennik rozporządzeń c. i k. Zarządu wojskowego w Polsce. Część XII. - Wydana i rozesłana dnia 2. grudnia 1915. S. 100-103.

336. O trzymaniu i wiązaniu psów i t. d. // Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: Podręcznik dla organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / ułożył i wydał J.R. Kasparek.– [3-e wyd., poprawne i pomnożone]. – Lwów, 1885. – T. III. – S. 1922-1923.

337. Wiadomości policyjno-weterynaryjne i stawstyczne. // Przegląd Weterynarski . – 1896. – № 6. – S. 284.

338. Wścieklizna u psów. // Przegląd Weterynarski. – 1906. – № 6. – S. 286-287.

339. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1895. – S. 130-132.

340. Ochrona raków // Okólnik. – 1898. – № 32. – S. 5.

341. Czynności towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 1. – S. 9.

342. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1897. – № 4. – S. 57.

343. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 52. – S. 121.

344. Obwieszczenie // Gazeta lwowska. – 1894. – № 162. – 20 marca. – S. 9.

345. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1908. – S. 25 -26.

346. Dziennik praw z roku 1843. – Kraków : dr-nia St. Gieszkowskiego, 1843. – S. 216.

347. Obwieszczenie. L. 19197. // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1885. – № 17 – S. 2.

348. Obwieszczenie. L. 22.600. // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1895. – № 5 (30. maja). – S. 31.

349. Obwieszczenie. L. 104400. // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1905. – № 11 (10. listopada). – S. 103.

350. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1908. – S. 25 -26.

351. Ogłoszenie. L. 18084/09 // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1909. – № 7 (10. lipca). – S. 97.

352. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 3. – S. 51.

353. Dręczenie ryb. // Okólnik. – 1898. – № 31. – S. 7.

354. Taryfa opłat placowych dla miasta Krakowa obowiązująca od dnia l lipca 1926 aż do odwołania. // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1926. – № 6 (30. czerwca). – S. 100.

355. W sprawie wnoszenia zw ierzyny duszonej przez rogatki i niszczenia narybku w Wiśle, do Krakowa // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S. 62-63.

356. Czerwiński Okólnik// Łowiec – 1928. – № 9. – S. 144.

357. Rozporządzanie Wojewody lwowskiego z dnia 12 grudnia 1930 r. L. R. L. 3505/30 r. o ustanowieniu czasów ochronnych dla zwierzyny łownej, obowiązujących w r. 1931 na terenie województwa lwowskiego. // Lwowski dziennik wojewódzki. – 1930. – № 16. – 31 grudnia. – S. 297-298.

358. Czasy ochronne dla zwierzyny łownej na rok 1932 // Lwowski dziennik wojewódzki. – 1931. – № 24. – 31 grudnia. – S. 365-366.

359. Rozporządzanie Wojewody Lwowskiego z dnia 27. grudnia 1934 r. o rozszerzeniu czasu ochronnego dla zajęty szaraków na obszarze Województwa Lwowskiego // Lwowski dziennik wojewódzki. – 1935. – № 1. – 15 stycznia. – S. 3.

360. Ogłoszenie Urzędu Wojewódzkiego lwowskiego z dnia 17 stycznia 1938 w sprawie czasu ochronnego dla zwierzyny łownei na rok 1938 // Lwowski dziennik wojewódzki. – 1938. – № 2. – 31 stycznia. – S. 12.

361. Ogłoszenie Wojewody Lwowskiego z dnia. 19 stycznia 1939 r. w sprawie czasów ochronnych dla zwierzyny łownej na rok 1939 // Lwowski dziennik wojewódzki. – 1939. – № 3. – 1 lutego. – S. 22.

362. Stanisławów, dnia 18. marca 1924.W sprawie opiat za druki łowiekie. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1924. – № 4. – S. 8.

363. W sprawie handlu zwierzyną łowiecką, oraz wydawania kart na broń myśliwską. // Łowiec. – 1922. - № 6. – S. 12.

364. L. 1696 VII. ex 192 l. Stanisławów, dnia 22 grudnia 1921 Przestrzeganie ustawy łowieckiej przy wydzierżawianiu polowan. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1922. – № 1. – S. 13.

365. Okólnik Wojewody Stanisławowskiego, z dnia 21 stycznia 1933 r.o opłatach stemplowych od zgłosze1i o ustanowieniu straży łowieckiej I od zaświadczeń ustanowienia.//Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1933. – № 2. – S. 50.

366. Obwieszczenie Starosty powiatowego kosowskiego z dnia 26 września 1933 r.w sprawie przetargu ofertowego na dzierżawę obwodu rybackiego Nr. XI rzeki Czeremosz wspólny. // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1933. – № 15. – S. 269-271.

367. Rozporządzenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 23. maja 1924 w przedmiocie zmiany niektórych przepisów rybacko-policyjnych, wydanych na podstawie ustawy o rybołostwie z 31. X.1887 r. (Dz. U. Kr. z r. 1890 Nr. 37). // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1924. – № 7. – S. 7.

368. Zarządzanie Wojewody lwowskiego z dnia 27 grudnia 1930 r.w sprawie Statutu organizacyjnego i szczegófowego podziału czynności Starostw Województwa lwowskiego // Lwowski dziennik wojewódzki. – 1930. – № 16. – 31 grudnia. – S. 294.

369. Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / zebrał, ułożył i wydał J.R. Kasparek. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1868. – T. II. – S. 1034-1035.

370. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1908. – S. 568.

371. Alegaty do sprawozdań z czynnosci Wydzialu krajowego za czas od 1 lipca 1874 do 31 stycznia 1875. Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1875. – Lwów, 1875, – S. 24.

372. Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1929. – № 16. – S. 202.

373. Нараївський Є. Правовий порадник. Популярний збірник карного, цивільного і адміністрац ійного права / Є. Нараївський. – Коломия : Рекорд, 1932. – 830 с.

374. Rozporządzenie Ministra Robót Publicznych z dnia 14 lutego 1925 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie zakładania, utrzymywania, użytkowania i spuszczania stawów, która nie są w połączeniu z zakłami o sile wodnej // Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (далі – Dz. u. R.P.). – 1925. – № 23. – S. 189–192.

375. Кайндль Р. Ф. Гуцули: їхнє життя, звичаї та народні перекази. –2-е вид., випр. і доп. / Переклад з німецької Зіновії Пенюк. – Чернівці: Молодий буковинець, 2003. – С. 68.

376. Шухевич В. О. Гуцульщина. Перша і друга частини. Друге видання. – Верховина: Журнал „Гуцульщина", 1997. – С. 259.

377. Wielka Encyklopedia powszechna ilustrowana. – Kraków – 1932. T. VIII. – S. 112.

378. Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie - Lwów, 1881. – S. 372.

379. Komentarze do sposobów uboju zwierząt rzeżnych. // Przegląd Weterynarski . – 1933. – № 4. – S. 168-172.

380. Z weterynaryi ludowej // Przegląd Weterynarski . – 1897. – № 4. – S. 113.

381. Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie - Lwów, 1881. – S. 372.

382. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; Відп. ред. О. В. Мишанич. – К. : Дніпро, 1989. – С. 44.

383. Prawo lowieckie w polsce w wiekach srednich//Przewodnik Naukowy i Literacki: Dodatek do "Gazety Lwowskiej". – 1904. – № 7. – S. 824.

384. Статут Великого Князівства Литовського 1529 року [електронний ресурс]. – Режим доступу : // www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Litva/XVI/1520-1540/Statut1529/text9.phtml?id=2278. – Заголовок з екрану.

385. Природоохоронні напрями в державницькій політиці українського козацтва [електронний ресурс]. – Режим доступу: gaidamaky.pp.net.ua/publ/2-1-0-4

386. Opinia prawna w sprawie odszkodowania za uszkodzenia przez zwierzostan spowodowane// Sylwan. – 1890. – № 5. – S. 192.

387. Paragraf 43 utawy łowieckiej//Łowiec – 1905. – № 23. – S. 269-270.

388. Szawłowski L. Korespondencye//Łowiec. – 1883. – № 3. – S. 41.

389. Sprawy krajowe // Gazeta lwowska. – 1892. – № 36. – 16 lutego. – S. 1.

390. Ustawy łowiecki. – Lwów: Seyfahrth i Czajkowski, 1894. – S. 14.

391. Paszkudzki M. Kilka uwag u sprawie reformy Ustawy łowieckiej // Łowiec. – 1887. - № 12. – S. 189-191.

392. Настасівський М. Українська еміграція в Сполучених Штатах. – Нью–Йорк., 1943. – С. 48.

393. Проців О.Р. Громадський контроль у мисливстві: історія та сучасність/Олег Проців// Полювання та риболовля. – 2013. – №10 (144) жовтень. – С. 9.

394. Гунчак М. С. Регулювання термінів полювання в Галичині у ХІХ-ХХ ст. / Микола Гунчак, Олег Проців // Роль природоохоронних установ у збереженні біорозмаїття, етнокультурної спадщини та збалансованому розвитку територій : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю НПП “Гуцульщина”, 18-19 трав. 2012 р. – Косів, 2012. – С. 345 – 349.

395. Gürtler W. Okupacyjne prawo łowieckie / Władysław Gürtler //Łowiec. – 1933. – № 21. – S. 248-249.

396. Świętorzecki B. Myśliwstwo na Kresach Wshodnich w ostatnim stuleciu 1850-1936.Szkic historyczny. - Malinowszczyzna, 1936. – S. 82-90.

397. Проців О.Р. Історія та сьогодення мисливства міста Івано-Франківська/Олег Проців// Полювання та риболовля. – 2012. – №10(13) липень. – С. 19.

398. Maletz H. Przepisy o broni, amunicji i materjałach wybuchowych, łowieckie / H. Maletz. – 1933. – S. 8-30.

399. Szczegółowy podział czynności w urzędzie wojewódzkim Lwowskim // Lwowski dziennik wojewódzki. – 1931. – № 22. – 18 grudnia. – S.335-356.

400. Korzonek J. i Rosenblüth I. Kodeks zobowiązań: komentarz. T.2. – wyd. drugie. – Kraków: Księgarnia powszechna, 1937. – S. 2471-2495.

401. Okólnik № 4. Do wszystkich Panów Starostów powiatowych na obszarze Województwa lwowskiego i do Pana Prezydenta miasta Lwowa // Lwowski dziennik wojewódzki. – 1932. – № 5. – 31 marca. – S.74-75.

402. Malsburg H. Jeszcze słowo o łowiectwie w lasach rządowych//Przegląd myśliwski i łowiectwo polskie. – 1924. – № 5. – S. 4-5.

403. Ogłoszenie Urzędu Wojewódzkiego lwowskiego z dnia 17 stycznia 1938 w sprawie czasu ochronnego dla zwierzyny łownei na rok 1938 // Lwowski dziennik wojewódzki. – 1938. – № 2. – 31 stycznia. – S. 12.

404. Mniszek A. Z Karpat / Albert Mniszek///Łowiec. – 1935. – № 13. – S. 157-158.

405. Rykowisko w 1935r. w lasach państwowych//Łowiec. – 1935. – № 13. – S. 158-160.

406. Zarządzenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 22 grudnia 1931 r. w sprawie statutu organizacyjnego i szczegółowego podziału czynności UrzęduWojewódzkiego Stanisławowskiego. // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1932. – № 1. – S. 1-10.

407. Towarzystwo myśliwych w Stanisławowie: Półwieku. Historia towarzystwa od r. 1880-1930. – Stanisławów, 1930. – S. 26.

408. Stanisławów, dnia 4. wrześna 1925.Zastępstwo interesów gospodarstwa rybnego przy dochodzeniachwodno-prawnych. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1925. – № 10. – S. 6.

409. Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim //Łowiec – 1928. – №15. – S. 238-239.

410. Prawo łowieckie: Na marginesie Rozporządzenia Prezedenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1927 r. „O prawie łowieckim"//Łowiec. – 1928. - № 18. – S. 291-292.

411. Rozporządzenie wojewody stanisławowskiego z dnia 7 sierpna 1929r. // Łowiec. – 1929. – № 17. – S. 272.

412. Komunikat// Łowiec. – 1929. - №24 . – S. 386.

413. Rozporzadzenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 15-go października1929 r. o. rozszerzeniu czasu ochronnego na Wszystką zwierzynę łowną, na całym obszarze gminy Strymba i Pniów, powiatu nadwórniańskiego. // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1929. – № 16. – S. 201-202.

414. Rozporzadzenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 15-go października 1929 r. o rozszerzeniu czasu ochronnego na wszystką zwierzynę łowną, na całym obszarze obwodu łowieckiego wspólnego w gminie Załucze nad Prutem, pow. kołomyjskiego. // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1929. – № 16. – S. 202.

415. Rozporzadzenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 31. Października 1929 r. o rozszerzeniu czasu ochronnego na sarny-kozły na całym obszarze powiatu stryjskiego. // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1929. – № 17. – S. 217.

416. Rozporzadzenie Wojewody Stanisławowskiego z dn. 21. listopada 1929 o rozszerzeniu czasu ochronnego na wszystką zwierzyne łowną na całym obszarze obwodów łowieckich wspólnych w gminach Lisowice, Woła Zaderewacka i Nadziejów, powiatu dołińskiego // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1929. – № 19. – S. 226.

417. Rozporządzenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 5. Października 1928 w sprawie rozszerzenia czasu ochronnego na zające-szaraki na całym terenie Województwa Stanisławowskiego. //Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1928. – № 9. – S. 1.

418. Stanisławów, dnia 28. paidziernika 1924.Ochrona jeleni. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1924. – № 12. – S. 6.

419. Rozporządzenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 16 grudnia 1930 r. o ustanowieniu czasów ochronnych dla zwierzyny łownej, obowiązujących w roku 1931. // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1930. – № 26. – S. 1.

420. Rozporządzenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 22 grudnia 1933 r. o ustanowieniu czasów ochronnych dla zwierzyny łownej, obowiązujących w roku 1934. // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1933. – № 19. – S. 3-4.

421. Ogłoszenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 7 grudnia 1934 r. o ustanowieniu czasów ochronnych dla zwierzyny łownej, obowiązujących w roku 1935 // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1934. – № 28. – S. 6-7.

422. Ogłoszenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 20 grudnia 1937 r. o ustanowieniu czasów ochronnych dla zwierzyny łownej, obowiązujących w roku 1938 // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1937. – № 30. – S. 17-18.

423. Ogłoszenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 23 grudnia 1938 r. o ustanowieniu czasów ochronnych dla zwierzyny łownej, obowiązujących w roku 1939 // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1938. – № 25. – S. 2.

424. Rozporzadzenie Wojewody Stanisławowskiego z 26. kwietnia 1929. o rozszerzeniu czasu ochronnego na wszystką zwierzym łowną na całym obszarze gminy Pasieczna // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1929. – № 7. – S. 100.

425. Wprowadzenie w życie nowego prawa łowieckiego//Łowiec Polski – 1928. – № 8. – S. 119.

426. Obwieszczenie Wojewody Stanisławowskiego z dnia 29.02. 1936 r. //Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1936. – № 5. – S. 53.

427. Korespondencje// Łowiec. – 1924. - № 10. – S. 156.

428. Stanisławów, dnia 3. stycznia 1923 W sprawie ochrony gołębi pocztowych i tępienia drapietnego ptactwa. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1923. – № 2. – S. 6.

429. Drobne ogłoszenia i inseraty // Łowiec. – 1909. - № 6. – S. 70.

430. Tymczasowy Statut Organizacyjny Starostw Województwa Stanisławowskiego // Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1930. – № 1. – S. 1.

431. W sprawie podwyższenia opłat na pozwolenia na broń i na prawo polowania. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1922. – № 7. – S. 4-5.

432. Korespondencye Modest Douillet//Łowiec – 1903. – №11. – S. 132.

433. Korespondencye//Łowiec – 1903. – №5. – S.53.

434. Wściekłżna // Gazeta lwowska. – 1893. – № 250. – 3 listopada. – S. 4.

435. Wściekłe psy // Gazeta lwowska. – 1893. – № 19. – 25 stycznia. – S. 4.

436. Policja rybacka. Do wszystkich Starostw.//Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1922. – № 11. – S. 10.

437. Stanisławów, dnia 9. czerwca 1923. W sprawie wydawania karti książeczek rybackich. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1923. – № 7. – S. 7.

438. Opłaty administracyjue za książeczki rybackie. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1924. – № 4. – S. 8.

439. Statystyka miasta Krakowa zestawiona przez biuro statystyczne miejskie. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1887. – S. 115.

440. Handlowa spółka rybacka w Krakowie // Okólnik. – 1897. – № 30. – S. 30-31.

441. Badania chorych ryb. // Okólnik. – 1911. – № 118. – S. 131.

442. Ochrona raków // Okólnik. – 1897. – № 25. – S.4.

443. Rozdział XIV. wyciąg z przepisów i taryf kolejowych. // Ilustrowany kalendarz Slowa Polskego. – Lwów: 1906. – S. 220.

444. Do rusznikarzy. // Gazeta lwowska. – 1919. – № 13.– S. 3.

445. Ludkiewicz J. Sprawozdanie delegatów / Jan Ludkiewicz //Łowiec. – 1905. – № 23. – S. 273-274.

446. Władysław hr. Baworowski. // Łowiec – 1880. – № 4. – S. 59.

447. Kilka słów o stanie myśliwstwa w Galicji// Łowiec. – 1882. – № 9. – S. 143.

448. Klusownicy// Łowiec – 1897. – № 7. – S. 108.

449. Янишин Б. Політичне товариство «Народна Рада» організаційні заходи та політична програма (1885-1888рр.) [електронний ресурс]. – Режим доступу: www.history.org.ua/XIX/6/16.pdf.

450. Szanowni Bracia Włościanie! // Związek chłopski. – 1894. – № 1. – S. 1.

451. Drobiazgi myśliwski //Łowiec Polski. – 1908. – № 12. – S. 190.

452. Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1929. – № 2. – S. 50.

453. Projekt do ustawy o niektorych zmianach w opłacie stemplowych i innych należytości.// Gazeta Narodowa. – 1881. – № 61.– S. 2.

454. Ostatnie wiadomości.// Gazeta Narodowa. – 1863. – № 244.– S. 3.

455. „Rekojmia Szłllera" i kodeks karny. // Gazeta Narodowa. – 1863. – № 247.– S. 3.

456. O fabrykacyi, handlu i posiadaniu broni. // Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / zebrał, ułożył i wydał J.R. Kasparek. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1868. – T. II. – S. 763-768.

457. O świeceniu dni niedzielnych i świątecznych. Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / zebrał, ułożył i wydał J.R. Kasparek. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1868. – T. II. – S. 1167-1169.

458. Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim //Łowiec – 1928. – №14. – S. 220-222.

459. Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1899. – № 15 . – S. 11.

460. Spozynek niedzielny i świanteczny // Gazeta lwowska. – 1895. – № 118. – 23 maja. – S. 10.

461. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1897. – S. 104 -105.

462. Obwieszczenie o uregulowaniu spoczynku niedzielnego w przemyśle rzeźnickim, masarskim i wyrobu kiełbas L. 140/30, A/23. // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1908. – № 2 (10. lutego). – S. 103.

463. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1908. – S. 25 -26.

464. Zarządzenie Starosty grodzkiego lwowskiego z dnia 9. Stycznia 1934 r. o godzinach otwarcia i zamykania jadłodajń, oraz o godzinach handlu i godzinach otwarcia zakładów handlowych i niektórych przemysłowych w mieście Lwowie. //Lwowski dziennik wojewódzki. – 1934. – № 2. – 31 stycznia. – S. 326- 330.

465. Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / zebrał, ułożył i wydał J.R. Kasparek. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1868. – T. II. – S. 1034-1035.

466. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 55. – S. 232.

467. Wydrzyński K. Przewodnik dla służby leśnej rządowej. T.1. – Warszawa: Redakcya Sylwana, 1853. – S. 382-397.

468. Prawodawstwo o wściekliźnie//Łowiec Polski. – 1911. – № 13. – S. 201.

469. Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / zebrał, ułożył i wydał J.R. Kasparek. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1868. – T. II. – S. 882-890.

470. Drobiazgi myśliskie // Łowiec Polski. – 1911. – № 2. – S. 31.

471. Rue de la Myśliwstwo i myśliwi we Francyi, Anglii i w Niemczech / de la Rue // Łowiec. – 1883. – № 7. – S. 109.

472. Piotrowski W. C. Kronika / W. C. Piotrowski // Łowiec – 1907. – № 6. – S. 70.

473. Sprzedaż nieświerzych ryb // Okólnik. – 1903. – № 59. – S. 64.

474. Przedaż ryb nieżywych. // Okólnik. – 1903. – № 64. – S. 127.

475. Zepsute ryby // Okólnik. – 1902. – № 59. – S. 173.

476. Wiedza i życie : [Serya IV]. – Lwów-Warszawa : Wydawnictwo związku naukowo-literackiego we Lwowie, 1910. – Tom VII. – S. 43–55.

477. Ze statystyki musliwskiej//Łowiec. – 1910. – № 24. – S. 290-2291.

478. Проців О.Р. Площа мисливського господарства – більше менше / Олег Проців // Полювання та риболовля. – 2013. – №9 (142) вересень. – С. 5.

479. Процив О. Р. Модернизация охотничьей отрасли: социально-экономический аспект / Олег Проців // Социально-экономические и политико-правовые преобразования в Росии: итоги и перспективы. V очная международная научно-практическая студенческая конференция (5 марта 2013) / Под общей

редакцией доктора економических наук, професора О.П. Овчинниковой. – Орел: Изд-во ОФ РАНХиГС. 2013. – С. 199.

480. Kałuski W. Prawo Lowieckie / W.Kałuski. – Warszawa: Wydawnictwo związku pracowników administracji gminnej Rzeczy Pospolitej, 1928. – S. 1–81.

481. О.Р. Проців Правові засади полювання в Австро-Угорській та Російській імперіях другої половини XIX – початку XX століття // Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 20.6. – Львів, 2010. – С. 50-57.

482. Wyrok Izby Karnej (sek. 3) Sądu Najwyższego z 10 stycznia 1935. 3 K. 1634/34. // Orzecznictwo Sądów Polskich. – 1935. – T.XIV. – S. 392.

483. Orzeczenie Izby drugiej (sek. 4) Sądu Najwyższego z 30 czerwca 1931. II 4 K. 366/31. // Orzecznictwo Sądów Polskich. – 1932. – styczen – S. 574.

484. Wyrok Izb y Karnej (sek. 2) Sądu Najwyższego z 9 kwietnia 1934. 2. K. 227 /34. // Orzecznictwo Sądów Polskich. – 1934. – styczen – S. 504.

485. Wyrok Izby Karnej (sek. 3) Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1933, II. 3 1 . 13/33. // Orzecznictwo Sądów Polskich. – 1933. – styczen – S. 208.

486. Проців О.Р. Мисливські традиції Галичини //Полювання та риболовля. – 2013. – №2(136) лютий. – С. 5

487. Statut towarzystwa myśliwskiego w Nadwornej. – Nadworna, 1937. – 11 s.

488. Regulamin myśliwski Kowielskiego towarzystwa myśliwskiego. – Kowel: Drukarnia Brandesa i Kaweberga, 1924. – 12 s.

489. Делеган І. Біологія лісових птахів і звірів. – Львів: видавництво «Поллі», 2005. – С. 502-503.

490. Звери: популярный энциклопедический справочник. – Минск: «Беларуская Энциклопедия», 2003. – С. 196.

491. Burzyński E. W sprawie wykonania prawa polowania//Łowiec. – 1887. - № 4. – S. 70-71.

492. Лоїк Г. К., Проців О. Р. Державне регулювання реалізацією сервітутів на оренду мисливських угідь у Галичині: історико-правовий аспект// Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України / За заг. ред. проф. В. С. Загорського. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – Вип. 26. – С. 184-195.

493. Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження / Відпов. ред. Ю. Г. Гошко. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 232-233.

494. ST. W. Orski. Po złomek jedliny. // Łowiec. – 1921. – № 7. – S. 5.

495. Проців О.Р. Браконьєрство в умовах командно-адміністративної системи управління мисливством /Олег Проців// Полювання та риболовля. – 2013. – №1(135) січень. – С. 2.

496. Szczepanowski S. Nędza Galicji w cyfrach. Program energicznego rozwoju gospodarstwa krajowego. – Lwów: Drukiem Pillera i spółki, 1888. – S. 57.

497. Вітенко М. Боротьба за сервітутні права в контексті польсько-українських взаємин у Галичині (кін. XIX – поч. XX ст.) // М.Д. Вітенко Вісн. Прикрпат.ун-ту. Сер. Історія. – 2005. – Вип.9. – С. 128-138.

498. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848-1914 на підставі споминів. – Львів: друкарня ОО Василіян, 1926. – С. 455-456.

499. Z Sejmu//Sylwan. – 1884. – № 10. – S. 366.

500. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce. // Łowiec. – 1915. – № 21-22. – S. 162-163.

501. Statystyka ubitej zwierzyny //Łowiec – 1900. – № 5. – S. 67.

502. Sprawozdanie z czynności wydziału galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego//Łowiec. – 1903.– № 12. – S 144.

503. Wycieczka na Polesie. // Łowiec. – 1921. – № 8. – S. 5.

504. Korespondencje // Łowiec. – 1909. – № 6. – S. 68.

505. Dwudziestopięcioletnią rocznicą // Łowiec. – 1903. – № 1. – S. 3.

506. О.Р. Проців Правові засади добування хижаків у Галичині кінця XVIII – початку XX століття // Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 20.12. – Львів, 2010. – С. 73-79.

507. Zbiór przepisów administracyjnych Królestwa polskiego. – Cz.1: Gospodarszwo miejskie. - T-3. – Księga 1, 1866. – S. 14.

508. Szlezigier I. Myśliwy ze strzelbą. – Warszawa: Drukiem A.Pujewskiego, 1880. – S. 206.

509. Instrukcya dla właścicieli dóbr, w których przez Warszawski Oddział Towarzystwa prawidłowego myśliwstwa urządzane są miejsca ochronne//Łowiec Polski – 1902. – № 7 . – S. 105.

510. Nowe prawo myśliwskie//Łowiec Polski – 1909. – № 23. – S. 356-361.

511. Balko R. Kilka uwag o projekcie nowej ustawy łowieckiej dla Galicyi//Łowiec. – 1908. – № 9. – S. 97-99.

512. Krawczynski W.Lowiectwo: Przewodnik dla leśników zawodowych I amatorów myśliwych. – Kraków: Druk W.L.Anczyca i spółki, 1924. – S. 7-16.

513. Kurowski W. Mysliwstwo w Polsce i Litwie. – Poznan, 1865. – S. 1-9.

514. Łoboś S. Myśliwstwo polskie w obcej prasie łowieckiej//Łowiec.– 1910. – № 18. – S. 216.

515. Maciejowski W.M. Historya prawodawstw słowiańskich. 2-e wyd. T. IV. – Warszawa: Drukarnia K. Kowalewskiego, 1862. – S. 507-511.

516. Przepisy o polowaniu w guberniach Królestwa Poskiego z najwyszczego zezwolenia 17 lipca 1871 roku// Kalendarz myśliwski na rok 1904. – Warszawa: Druk P.Laskauera i S-ki, 1904. – S. 49-53.

517. Kodeks karny obowiązujący na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej. – wyd. IV. – Warszawa-Poznań: Skład główny w księgarni Św. Wojcecha w Poznaniu, 1925. – S. 159.

518. Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1900. – № 9. – S. 11.

519.. Wiadomości bieżące //Łowiec Polski – 1930. – № 8. – S. 163.

520. Statystyka polowań w Niemczech//Łowiec Polski. – 1914. – № 1. – S. 18.

521. Dla spraw ochrony zwierząt // Gazeta lwowska. – 1883. – № 33. – 10 lutego. – S. 3.

522. Jubileusz podatku od psów. // Łowiec Polski – 1930. – № 4. – S. 71.

523. Podatek od psow // Gazeta Narodowa. – 1870. – № 22. – 23 stycznia. – S. 4.

524. Z rocznego sprawozdania st. weterynarza m. za rok 1895. // Przegląd Weterynarski. – 1896. – № 6. – S. 187.

525. Ustawa z dnia 1. Listopada 1884 dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. nadająca gminie miasta powiatowego Sanoka prawo pobierania opłaty od psów, w obrębie tej gminy utrzymywanych. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1884. – S. 133-134.

526. Ustawa z dnia 27. listopada 1884 dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, nadająca gminie miasta powiatowego Tarnowa prawo pobierania opłaty od psów w calym obrębie miasta Tarnowa i przedmieść jego. // Dziennik

ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1884. – S. 157-158.

527. Ustawa z dnia 2. Marca 1887, dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, o zezwoleniu gminie miasta powiatowego Przemyśla na pobór opbty od psów. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1887. – S. 88-89.

528. Ustawa z dnia 18. Marca 1888, dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem; nadająca gminie miasta Zaleszczyk prawo pobierania oplaty od psów w obrębie miasta Zaleszczyk i jego przedmieść. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1888. – S. 111-114.

529. Wiadomości bieżące //Łowiec Polski – 1929. – № 43. – S. 750.

530. Opłaty gminne od psów w Bieczu. //Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S. 940.

531. Opłaty gminne od psów w Mostach wielkich. // Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S. 940.

532. Posiedzenie 1- 16 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi szóstego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1901/02 od 28. grudnia 190I do 12. lipca 1902 r.- Lwów, 1902. – S. 25.

533. Posiedzenie z dnia 29. grudnia 1902. // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi szóstego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1902 od 29. grudnia 1902 do 3. listopada 1903 r.- Lwów, 1903. – S. 1001.

534. Posiedzenie 1- 25 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi szóstego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1888 od 15. Września do włącznie 19. Października 1888 r.- Lwów, 1888. – S. 84-85.

535. Szpilman Józef O zwalczaniu i tępieniu wścieklizny // Przegląd Weterynarski . – 1905. – № 8-9. – S. 313-318.

536. Історія періодичного видання "Przegląd Weterynarski Przegląd Weterynaryjny" (Ветеринарний огляд) як віддзеркалення розвитку ветеринарої медицини, науки та освіти / Л. О. Луцик, С. Баран, Л. Левицька // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького. Серія : Економічні науки. - 2017. - Т. 19, № 76. - С. 147-154.

537. Wyciąg z rocznego sprawozclania weterynaryjno·polecyjnego za r. 1886. // Przegląd Weterynarski . – 1887. – № 9. – S. 202.

538. Wyciąg z rocznego sprawozclania weterynaryjno·policyjnego za r. 1888. // Przegląd Weterynarski . – 1889. – № 11. – S. 276.

539. Wyciąg z rocznego sprawozclania weterynaryjno·policyjnego za r. 1889. // Przegląd Weterynarski . – 1890. – № 10. – S. 225-226.

540. Wyciąg z rocznego sprawozclania weterynaryjno·policyjnego za r. 1890. // Przegląd Weterynarski . – 1891. – № 11. – S. 267-268.

541. Wyciąg z rocznego sprawozdania weterynaryjno-policyjnego za rok 1894. // Przegląd Weterynarski . – 1896. – № 7. – S. 212-216.

542. Korespondencye //Łowiec – 1903. – № 15. – S. 179-180.

543. Borsuk czyli jaźwiec //Łowiec – 1907. – №21. – S. 250-251.

544. Instytut Pasteura // Gazeta lwowska. – 1899. – № 215. – 3 listopada. – S. 4.

545. Wściekły pies // Słowo Polskie – 1905. – № 282. – 19 czerwca. – S. 6.

546. Zaraza wścieklizny w Galicyi. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1910. – № 1. – S. 14–15.

547. Z lwowskiej miejskiej komisyi zdrowotnej. // Przegląd Weterynarski. – 1908. – № 11. – S. 397.

548. Wścieklizna u psów we Lwowie. // Przegląd Weterynarski. – 1908. – № 12. – S.444-445.

549. Areszt dla wlaścicleli psow. // Kurjer Lwowski – 1923. – № 175. – 27 lipca. – S. 5.

550. Odpowiedź redakcji. // Dzeinnik polski. – 1899. – № 202. – 23 lipca. – S. 2.

551. Ważne dla wlaścicieli psów. // Gazeta lwowska. – 1900. – № 71. – 28 marca. – S. 3.

552. Rozporzadzenie magistratu // Gazeta Narodowa. – 1891. – № 175. – 23 lipca. – S. 2.

553. Wscieklizna. // Słowo Polskie – 1900. – № 279. – 17 czerwca. – S. 2.

554. Walka z wścieklizną. // Gazeta lwowska. – 1907. – № 112. – 17 maja. – S. 3.

555. Kagańce zniesione! // Słowo Polskie – 1898. – № 12. – 14 stycznia. – S. 2.

556. Zniesienie przymusu kagańcowego. // Słowo Polskie – 1906. – № 547. – 1 grudnia. – S. 3.

557. Nareszcie' // Gazeta Narodowa. – 1896. – № 179. – 30 czerwca. – S. 2.

558. „Do ogrodu miejskiego psów wprowadzać nie wolno" // Słowo Polskie – 1898. – № 145. – 20 czerwca. – S. 4.

559. Pies wścekły // Gazeta Narodowa. – 1867. – № 128. – 4 czerwca. – S. 3.

560. Konkurs // Gazeta lwowska. – 1880. – № 242. – 20 października. – S. 9.

561. Konkurs // Gazeta lwowska. – 1884. – № 53. – 4 marca. – S. 11.

562. Rada miasta Lwowa. // Gazeta lwowska. – 1880. – № 30. – 31 grudnia. – S. 4.

563. Na posadę rakarza // Kurjer Lwowski – 1884. – № 101. – 10 kwietnia. – S. 3.

564. Rada miasta Lwowa. // Gazeta lwowska. – 1885. – № 7. – 2 lutego. – S. 4.

565. Alegaty do sprawozdań stenograficznych trzeciej sesyi trzeciego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1872 – Lwów, 1872, – S. 353.

566. Ustawa z dnia 14. Stycznia 1890, obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, o poborze gminnej oplaty od psów w obrębie gminy miasta Lwowa. // Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1890. – S. 10-11.

567. Posiedzenie z dnia 28. sierpnia 1877. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw sejmu krajowego 26. posiedzenia, 1. sesyi, IV.periodu Sejmu galicyjskiego 1877. – S. 425.

568. Korespondencje „Gaz. Nar."// Gazeta Narodowa. – 1881. – № 232. – 15 października. – S. 3.

569. Posiedzenie 1-28 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi szóstego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1889 od 10. Października do 26. Listopada 1889. - Lwów, 1889. – S. 1120.

570. Podatek od psów w Wiedniu // Przegląd Weterynarski . – 1896. – № 2. – S. 57.

571. Psy we Lwowie. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1884. – № 4. – S. 82–84.

572. Posiedzenie naukowe Galicyjskiego Towarzystwa weterynarskiego // Przegląd Weterynarski. – 1908. – № 4. – S. 147.

573. Podatek od psów. // Przegląd Weterynarski. – 1908. – № 12. – S. 445.

574. Kronika Lwowska // Nowości illustrowane. – 1905. – № 36. – S. 14.

575. Opłata od psów. // Gazeta lwowska. – 1909. – № 11. – 16 stycznia. – S. 3.

576. W sprawie opłaty gminnej od psów na r. 1914. // Gazeta lwowska. – 1914. – № 14. – 20 stycznia. – S. 2.

577. Opłaty gminne od psów. // Gazeta lwowska. – 1919. – № 39. – 16 lutego. – S. 4.

578. Lwów w cyfrach dyrektora weterynarji. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1912. – № 5-6. – S. 153–154.

579. Tępienie psów w Brzuchowicach. // Gazeta lwowska. – 1907. – № 169. – 26 lipca. – S. 3.

580. Posiedzenie Magistratu // Kurjer Lwowski – 1935. – № 280. – 10 października . – S.3.

581. Gminny podatek od psów. // Kurjer Lwowski – 1905. – № 296. – 26 października. – S. 3.

582. Gminny podatek od psów we Lwowie. // Przegląd Weterynarski . – 1905. – № 11. – S. 406-407.

583. Rada miejska nie uchwaliła podatku komunalnego // Kurjer Lwowski – 1935. – № 317. – 16 listopada. – S. 8.

584. Ze sprawozdania weterynarza miasta Lwowa za r. 1888 // Przegląd Weterynarski . – 1889. – № 5. – S. 133.

585. Nowa lwowska rakarnia. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1910. – № 10. – S. 153–154.

586. Obwieszczenie. // Gazeta lwowska. – 1897. – № 126. – 4 czerwca. – S. 10.

587. Nowy budynek dla rakarni // Słowo Polskie – 1903. – № 413. – 5 września. – S. 4.

588. Co Lwów w tym roku buduje ? // Gazeta Narodowa. – 1903. – № 74. – 1 kwietnia. – S. 2.

589. Psie mięso, // Przegląd Weterynarski . – 1890. – № 3. – S. 74.

590. Ze sprawozdania weterynarza miasta Lwowa za r. 1887 // Przegląd Weterynarski . – 1888. – № 10. – S. 133.

591. Stosunki zdrowotne w mieście Lwowie w roku 1905 i 1906 // Przegląd Weterynarski. – 1908. – № 6. – S. 215-216.

592. Ukąszenia przez psy we Lwowie. // Przegląd Weterynarski . – 1906. – № 5. – S. 198-199.

593. Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1858. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1857. – S. 68-69.

594. Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1879. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1879. – S. 70-71.

595. Taryfa podatku konsumcyjnsgo z dodatkami. dla miasta Lwowa // Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1915. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1923. – S. 98-99.

596. Pawlik S. Handel zwieryzuną, rybami i rakami w Galicyi // Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-6.

597. Statystyka miasta Krakowa zestawiona przez biuro statystyczne miejskie. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1911. – S. 165.

598. Pośmiertna wędrówka sarny // Łowiec. – 1938. – № 19-20. – S. 182.

599. Грабовецький В. Ілюстрована історія Прикарпаття: Тисячолітній літопис Гуцульщини / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2004. – Т. 3. – С. 186.

600. Мандибура М. Д. Полонинське господарство Гуцульщини другої половин XIX – 30-х років XX ст. / М. Д. Мандибура – К. : Наукова думка, 1978. – С. 21.

601. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, 1890. – T. XI : Sochaczew – Szlubowska Wola. – S. 536.

602. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, 1891. – T. XII : Szlurpkiszki – Warłynka. – S. 507.

603. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, 1888. – T. IX : Pożajście – Ruksze. – S. 510.

604. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, 1887. – T. VIII : Perepiatycha – Pożajście. – S. 358.

605. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : nakł. Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, 1885. – T. VI : Malczyce – Netreba. – S. 516.

606. Łoziński W. Handel rybny / Władysław Łoziński // Kwartalnik historyczny: organ towarzystwa historycznego [pod redakcyą Xawerego Liskego]. – Lwów: Drukarnia Wł. Łozińskiego, 1890. – Rocznik IV. – S. 443-448.

607. Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1915. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1915. – S. 5-6.

608. Czy opłaci się przedawać pstrągi do Paryża // Okólnik. – 1904. – № 71. – S. 188.

609. Rożyński F. Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju / F. Rożyński, Dr. E. Schechtel. - Warzsawa : Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921. - S. 11-17.

610. Ekspose budżetowe Prezydenta miasta. // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1927. – № 4 (30. kwietnia). – S. 2.

611. Wiadomomości handlowe // Łowiec. – 1932. – № 3. – S. 58.

612. Kobylański W. Myśliwstwo: Artykuł encyklopedyczny / Władyslaw Kobylański // Sprawy łowieckie: dodatek do gazety „Czas". – 1935. – № 234. – S. 7.

613. Encyklopedia staropolska/Łowy [електронний ресурс]. – Режим доступу:http://pl.wikisource.org/wiki/Encyklopedia_staropolska/%C5%81owy

614. W sprawie ustawy łowieckiej //Łowiec. – 1890. - № 9. – S. 136-138.

615. Balko R. Kilka uwag o projekcie nowej ustawy łowieckiej dla Galicyi //Łowiec. – 1908. – № 15. – S. 172-173.

616. Stawiarski I. Powszechne prawo kryminalne dla Państw Pruskich. Cz. 2. – Warszawa: Drukarnia Rządowa, 1813. – S. 226.

617. Brinken J., Cielecki H. Sylwan: Dziennik nauk leśnych i łowieckich. T. 7. – Warszawa: drukarnia A. Gałęzowskiego i komp., 1830. – S. 29-30.

618. Balko R. Kilka uwag o projekcie nowej ustawy łowieckiej dla Galicyi//Łowiec. – 1908. – № 11. – S. 122.

619. Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1900. – № 2 . – S. 11.

620. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 21. – S. 245-247.

621. Marcinków J. Z Mizunia / Jan Marcinków // Łowiec – 1922. – № 11. – S.3-4.

622. Sander A. Legalna ochrona lisa / Alfred Sander // Łowiec. – 1939. - №1-2. – S. 8-10.

623. Drobiazgi myśliwski // Łowiec Polski. – 1906. – № 4. – S. 61.

624. Korespondęcye//Łowiec – 1904. – № 5. – S. 55-56.

625. Проців О. Р. Соціально-економічне значення оренди мисливських угідь в Австро-Угорській імперії на початку XX століття / О. Р. Проців // Науковий вісник НЛТУ : зб. наук.-техн. пр. Вип. 19.10. – Л., 2009. – С. 303 – 311.

626. L. 3755/VII. a. Stanisławów, dnia 16. maja 1923.Sprawy gospodarstwa łowieckiego. Okólnlk Nr. 87/23. Do wszystkich Panów Starostów. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1923. – № 11. – S. 10-12.

627. Проців О. Р. Мисливство в Галичині в контексті трансформації суспільства / О. Р. Проців // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. Одес. регіон. ін-ту держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – О., 2009. – С. 188 – 191.

628. Sprawozdanie z obrad XVIII. Zjazdu łowieckiego // Łowiec. – 1913. - №12. – S. 134-135.

629. Okólnik do wszystkich panów c.k. starostów // Łowiec. – 1904. – № 18. – S. 209.

630. Nowy projekt ustawy lowięckiej. // Łowiec – 1896. – № 2. – S. 30.

631. Ze Skołego. / Łowiec. – 1922. – № 4. – S. 2-3.

632. Protokoł narady wstępnej // Łowiec. – 1883. – № 8. – S. 120-125.

633. Sprawy galic. Towaryzstwa łowieckiego // Łowiec. – 1884. – № 11. – S. 169-170.

634. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu // Łowiec . – 1910. – № 22. – S. 257-259.

635. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 21. – S. 245-247.

636. Statut międzynarodowego towarzystwa ochrony żubra // Łowiec Polski – 1928. – № 46. – dodatek.

637. Międzynarodowe towarzystwo ochrony żubra // Łowiec Polski – 1928. – № 48. – S. 840-841.

638. Ejsmond J. Międzynarodowa rada łowiecka // Łowiec Polski – 1928. – № 49. – S. 853-854.

639. Z dziejalności międzynarodowej rady łowieckiej // Łowiec Polski – 1932. – № 18. – S. 292.

640. Szanowny Związku!// Związek chłopski. – 1894. – № 1. – S.7.

641. Balko R. Jeszcze słów kilka o naszej ustawie łoweickiej//Łowiec. – 1908. – № 21. – S. 242-243.

642. „Łowiec" // Związek chłopski. – 1894. – № 3. – S. 20.

643. Interpelacya do c. k . komisarza rządowego. // Związek chłopski. – 1894. – № 5. – S. 39.

644. Prawo polowania. // Związek chłopski. – 1895. – № 30. – S. 259-260.

645. Prawo polowania. // Związek chłopski. – 1895. – № 33. – S. 282-283.

646. Dzierżawa polowań gminnych. // Związek chłopski. – 1894. – № 10. – S. 87.

647. Petycya do Wys. Sejmu. // Związek chłopski. – 1895. – № 2. – S. 12-13.

648. Wiec chłopski we Lwowie. // Związek chłopski. – 1894. – № 14. – S. 118.

649. Projekt ustawy łowieckiej. // Związek chłopski. – 896. – № 2. – S. 13-14.

650. Żądania stronnictwa chłopskiego // Związek chłopski. – 1894. – № 3. – S. 21.

651. Po Sejmie. Projekt ustawy łowieckiej // Związek chłopski. – 1894. – № 3. – S. 20.

652. Ustawa łowiecka. // Związek chłopski. – 1894. – № 17. – S. 143.

653. Szkody od zwierza, szkody od dzierżawców polowania, nędza postępowania Władz.// Związek chłopski. – 1894. – № 17. – S. 143.

654. W nocy na dziki. // Związek chłopski. – 1894. – № 15. – S. 125-128.

655. Szanowna Redakcyo « Związku chłopskiego» // Związek chłopski. – 1894. – № 5. – S. 37.

656. Wiec chłopski we Lwowie. // Związek chłopski. – 1894. – № 14. – S. 118.

657. Dopisek „Związku"' o sposobach ochrony od dziczyzny. // Związek chłopski. – 1894. – № 11. – S. 91.

658. Żądania stronnictwa chłopskiego // Związek chłopski. – 1894. – № 3. – S. 21.

659. Dopisek „Związku"' o sposobach ochrony od dziczyzny. // Związek chłopski. – 1894. – № 11. – S. 91.

660. Śliwiński A. W sprawie szkód zrządzonych przez zwierzynę i odszkodowań za nie / A. Śliwiński // Łowiec Polski [Text]. – 1938. – № 18. – S. 364.

661. Pamiętaj abyś dzień święty święcił. // Związek chłopski. – 1895. – № 29. – S. 254-255.

662. Niektyre rezolucye II wiecu katolickiego. // Związek chłopski. – 1896. – № 20. – S. 13-14.

663. Dr. Sołowij W.Odczyt//Łowiec. – 1904. – № 13. – S. 151.

664. Sprawa ustawy łowieckiej w Sejmie zeszłorocznym//Łowiec. – 1904. - № 4. – S. 42.

665. Posiedzenie z dnia 16. września 1907 // Posiedzenie 24-39: Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1907 od 16.wrzesnia do 12. października 1907 [Tekst]. – Lwów : [s. n.], 1907. – S. 1920.

666. Sprawa ustawy łowieckiej w Sejmie zeszłorocznym// Łowiec. – 1904. - № 1. – S. 6-7.

667. Sprawa ustawy łowieckiej w Sejmie zeszłorocznym// Łowiec. – 1904. - № 3. – S. 27-28.

668. Dr. Sołowij W. Odczyt//Łowiec. – 1904. – № 14. – S. 167-168.

669. O zajściu w Czerniechowie // Gazeta lwowska. – 1908. – № 123. – 28 marca. – S. 4-5.

670. Po krwawem zajściu w Czerniechowie. // Słowo Polskie– 1908. – № 249. – 28 maja. – S. 1.

671. Krwawe zajście w Czerniechowie // Gazeta lwowska. – 1908. – № 124. – 30 marca. – S.1.

672. Krwawe zajścia w Czerniechowie // Słowo Polskie– 1908. – № 247. – 27 maja. – S. 3.

673. Listy z kraju. Tarnopol w lipcu. // Słowo Polskie– 1908. – № 328. – 16 lipca. – S. 1.

674. Kozowa ad Brzeżany. // Słowo Polskie– 1908. – № 341. – 23 lipca. – S. 7.

675. Tarnopol (Kor.wł:) Krwawy napad na strażnika rewiru rybackiego. // Słowo Polskie– 1908. – № 394. – 23 sierpnia. – S. 7.

676. Nieżdrowe stosunki. // Słowo Polskie – 1908. – № 389. – 23 sierpnia. – S. 1.

677. Krwawe zajście w Czerniechowie. // Słowo Polskie – 1908. – № 248. – 27 maja. – S. 1.

678. Rada Państwa. // Gazeta lwowska. – 1908. – № 150. – 3 lipca. – S. 2.

679. Z Izby poslów. // Gazeta lwowska. – 1908. – № 144. – 25 czerwca. – S. 1.

680. Rada państwa. // Gazeta lwowska. – 1908. – № 124. – 30 marca. – S. 1.

681. Z Izby posłów.// Gazeta lwowska. – 1908. – № 123. – 28 marca. – S. 1-3.

682. Rada państwa. // Gazeta lwowska. – 1908. – № 123. – 28 marca. – S. 6.

683. Regulamin dla pp. Delegatów gal. Tow. łowieckiego // Łowiec. – 1897.– № 2. – S.19.

684. Sprawozdanie wydziału Gal. Towarzystwa łowieckiego, za czas od 16 maja 1910, do 15 maja 1911//Łowiec. – 1911. - № 10. – S. 110-112.

685. Posiedzenie wydziału galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego z dnia 30. stycznia 1903 // Łowiec – 1903. – № 5 – S. 60.

686. Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – 68. s.

687. Odezwa // Łowiec – 1907. – №1. – S. 10.

688. Odezwa gal. Towarzystwa ochrony zwierząt//Łowiec . – 1909. – № 12. – S. 140-141.

689. Wyciąg z protokółu posiedzenia i obrad zgromadzenia ogólnego odbytego dnia 26 Września 1880 r. // Łowiec – 1880. – № .12 – S. 185.

690. Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1892. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1892. – S. 659.

691. Sprawozdanie z czynności wydziału galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za czas od 16 czerwca 1902 do 16 czerwca 1903 // Łowiec – 1903. – № 12 – S. 137.

692. Sprawy Towarzystwa.// Łowiec. – 1907. - № 17. – S. 211.

693. Austryacki zjazd łowiecki we Wiedniu //Łowiec. – 1901. – № 7. – S. 105.

694. Ogłoszenia // Łowiec – 1922. – № 10. – S. 13.

695. Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 8. – S. 156.

696. Ogłoszenia // Łowiec – 1929. – № 12. –S. 179.

697. Ogłoszenia // Łowiec – 1923. – № 7. – S. 111.

698. Державний Архів Івано-Франківської області ф.2. оп. 3. спр. 376. арк. 56, арк. 50.

699. Gorski A. Rola starostów w tępieniu kłusownictwa//Łowiec Polski – 1933. – № 21. – S. 248-250.

700. Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. – № 9-10. – S. 72-75.

701. Krogulski S. Pół wieku/ Seweryn Krogulski //Łowiec. – 1925. – № 2. – S. 18.

702. Kronika// Łowiec. – 1881. – № 4. – S. 63.

703. Krogulski S. Łowiectwo polskie pod zaborem auustriackim (1872 – 1918) // Łowiec. – 1924. – № 1. – S. 4.

704. Nekrolog // Łowiec – 1906. – № 20. – S. 250.

705. В.П.Кучерявий Історико-екологічні апекти природоохоронної дидактики у вищій школі // Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 14.8. – Львів, 2004. – С. 28-29.

706. Sprawozdanie z 46-go zwyczajnego walnego zgromadzenia Tow. Myśl. NEMROD we Lwowie.// Łowiec. – 1926. – № 9. – S. 130.

707. Dział informacyjny // Okólnik. – 1881. – № I. – S. 5.

708. Fiszer Z. Rybactwo na powszechnej wystawie krajowej we Lwowie w roku 1894 / Zygmunt Fiszer. – Lwów, 1895. – S. 55.

709. Nowicki M. Zarybienie wód Galicyi w roku 1882 / M. Nowicki // Łowiec. – 1883. – № 7. – S. 106.

710. Molicki A. Krajowe Towarzystwo Rybackie w Krakowie / A. Molicki // Łowiec. – 1885. – № 2. – S. 39.

711. Sprawozdanie z czynności krajowego Towarzystwa rybackiego w Krakowie za czas od l stycznia 1902 r. do 31 grudnia 1902 r.// Okólnik. – 1903. – № 62. – S. 2-3.

712. Ilość członków// Okólnik. – 1905. – № 74. – S. 2.

713. Nowicki M. Do świętego wydziału towarzystwa łowieckiego we Lwowie//Łowiec. – 1879. – № 11. – S. 162.

714. Okólniki // Okólnik. – 1892. – № 6. – S. 15.

715. Okólnik. // Okólnik. – 1897. – № 25. – S. 6.

716. Subwencya na wydawnictwo Okólnika // Okólnik. – 1901. – № 53. – S. 162.

717. Memorjał//Łowiec . – 1917. – № 9-10. – S. 71-75.

718. Pawlikowski M.K. Sprawa pilna i zasadnicza//Łowiec Polski – 1930. – № 23. – S. 462.

719. Ustanowienie stypendyów.// Okólnik. – 1895. – № 18. – S. 1.

720. Piąty austryacki wiec rybaków w Wiedniu // Okólnik. – 1894. – № 13. – S. 2.

721. Sprawa zanieczyszczania rzek // Okólnik. – 1899. – № 37. – S. 8-9.

722. Uroczystości rybackie w Wiedniu // Okólnik. – 1905. – № 78. – S. 227-228.

723. Przychodu i Rozchodu funduszów krajowego Tow. Rybackiego w Krakowie // Okólnik. – 1891. – № 5. – S. 8.

724. Центральний державний історичний архів України у м. Львів ф. 844, Малопольське мисливське товариство, м. Львів, 1876–1939 рр. оп. 1, спр. 35, Звіт про розведення риб в річках Галичини 1884 р. 1884 р., 3 арк.

725. Центральний державний історичний архів України у м. Львів ф. 844, Малопольське мисливське товариство, м. Львів, 1876 –1939 рр. оп. 1, спр. 9, Статут Крайового рибальського товариства в Кракові. Каталог видань товариства. 1879-1887 рр., 7 арк.

726. Zanieczyszczanie wód bieżących // Okólnik. – 1892. – № 6. – S. 8-9.

727. Sprawozdanie p. Eugeniusza Beneczka dełegata z czynności w r. 1892 // Okólnik. – 1893. – № 8. – S. 6.

728. Fiszer Z. Stosunki rybackie nad Prutem i Czeremoszem / Z. Fiszer // Okólnik. – 1893. – № 9. – S. 36–41.

729. Zanieczyszczanie rzek // Okólnik. – 1895. – № 15. – S. 15.

730. Zgromadzenie drobnych handlarzy // Gazeta lwowska. – 1900. – № 126. – 2 czerwca. – S. 2.

731. Przeciw dręczeniu ryb. // Okólnik. – 1897. – № 30. – S. 6-7.

732. Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 6, Станіславське повітове староство, м. Станіслав, 1918–1939 рр. оп.2, спр. 47,. Циркулярні розпорядження Станіславського воєводського управління про правила рибальства а території Станіславського повіту. 17 грудня 1921 р. – 6 серпня 1935 р., арк. 143.

733. Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 рр. оп. 9. спр. 285, Листування з Міністерством землеробства і повітовими старостами про боротьбу з захворюванням риби у водоймах і про надання дотацій рибальським організаціям. 16 червня 1930 р. – 13 листопада 1931 р., арк. 32-33.

734. Molicki A. Krajowe Towarzystwo Rybackie w Krakowie / A. Molicki // Łowiec. – 1885. – № 1. – S. 17.

735. Sprawozdanie z czynności krajowego TR // Okólnik. – 1889. – № V. – S. 2.

736. Проців О.Р. Мисливські традиції Галичини //Полювання та риболовля. – 2013. – №2(136) лютий. – С. 5.

737. Okólnik do wszystkich Panów c.k. Starostów // Łowiec. - 1904. - № 18. – S. 209.

738. Pięćdziesięciolecie polskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec Polski. – 1939. – № 10. – S. 299-303.

739. Mockus Z. Możliwości zastosowania humanitaryzmu w łowiectwie// Łowiec Polski – 1935. – № 15. – S. 288.

740. Charewiczowa Ł. Muzeum historyczne miasta Lwowa / Łucja Charewiczowa. – Lwów: Nakladem gminy miasta Lwowa, 1936. – S. 49.

741. Gospodarstwo, przemysl i handel.// Gazeta Narodowa. – 1867. – № 173.– S. 3.

742. Nieco ze statystyki Lwowa. // Gazeta lwowska. – 1886. – № 192.– S .4.

743. Krakowska Izba stowarzyszeń rekodzielniczych według stanu z 1. sierpnia 1912 r. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1912. – T. XXIV, zeszyt III. – S. 64.

744. Nasza ankieta // Słowo Polskie– 1914. – № 487. – 30 października. – S. 2.

745. Z Izby handlowej. // Kurjer Lwowski – 1884. – № 13. – 13 stycznia. – S. 2-3.

746. Walne zgromadzenie // Gazeta Narodowa. – 1887. – № 41.– S. 3.

747.Walne zgromadzenie // Gazeta lwowska. – 1887. – № 40.– S. 3.

748. Poświęcenie sztandaru // Gazeta lwowska. – 1887. – № 61.– S. 3.

749. Solenne nabożeństwo // Gazeta Narodowa. – 1887. – № 62.– S. 2.

750. Zwykle półroczne walne zgromadzenie // Gazeta Narodowa. – 1887. – № 188.– S. 2.

751. Ugoda pryncypałów i towarzyszy ślusarskich. // Słowo Polskie – 1905. – № 320. – 12 lipca. – S. 5.

752. Na walnem zgromadzeniu ślusarzy. Rusznikarzy // Słowo Polskie– 1905. – № 215. –9 maja. – S. 5.

753. Wykaz stowarzyszeń przemysłowych w okręgu lwowskiego lnstruktoratu stow. przem. // Skorowidz premzslowo-handlowy Krolestwa Galicyi II wydanie. Lwów:1912. – S. 121.

754. Sprawozdanie z czynnosci Galicyjskiego Towarzystwa Łowieckiego od dnia 16. marca 1876 do konca grudnia 1877 // Łowiec. – 1878. – № 1. – S. 3.

755. Sprawy towarzystwa łowieckego // Łowiec – 1878. – № 4. – S. 50.

756. Sprawozdanie z czynności Wydziału Towarzystwa low. za czas od 15. Września 1877 do 15. Październik a 1878 // Łowiec. – 1878. – № 12. – S. 177.

757. Ogłoszenia // Łowiec. – 1878. – № 11. – S. 176.

758. Sprawy towarzystwa łowieckego // Łowiec – 1880. – № 2. – S. 17.

759. Kronika // Łowiec. – 1888. – № 2. – S. 8-10.

760. Ankieta łowiecka // Łowiec. – 1887. - № 9. – S. 153-154.

761. Sprawy Towarzystwa Posiedzenie Wydziału towarzystwa z d. 30 maja 1903 // Łowiec. – 1903. – № 12. – S. 15-16.

762. Nasza petycya do Wydziału krajowego // Łowiec. – 1903. – № 13. – S. 151.

763. Odezwa // Łowiec – 1907. – № 24. – S. 287.

764. Obwieszenie//Łowiec. – 1913.– № 5. – S. 49.

765. Walne zgromadzenie // Łowiec – 1905. – № 14. – S. 162-163.

766. Kilka słów o nowej ustawie łowieckiej dla Galicyi. (Na podstawie obrad komisyi, z Towarzystwa myśl. im. św. Huberta wybranej.) // Łowiec. – 1890. – № 9. – S. 139.

767. Walne Zgromadzenie Gal. Towarzystwa Łowieckiego odbyte we Lwowie, dnia 2. lipca 1907. // Łowiec – 1907. – № 14. – S. 166.

768. Preliminarz galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego na rok 1906 // Łowiec – 1907. – № 12. – S. 146.

769. Preliminarz galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego na rok 1906 // Łowiec – 1906. – № 12. – S. 150.

770. Walne zgromadzenie//Łowiec – 1905. – № 14. – S. 163.

771. Na czasie // Łowiec. – 1906. – № 24. – S. 291-292.

772. Łowiec – 1912. – № 7. – S. 89.

773. Na czasie //Łowiec – 1906. – № 12. – S. 151.

774. Sprawy towarzystwa//Łowiec – 1929. – № 5. – S. 78-79.

775. Statut odznaki honorowej dla członków straży łowieckiej i funkcjonariuszy Policji Państwowej//Łowiec. – 1929. – № 5. – S. 78-79.

776. Komunikaty // Łowiec. – 1933. – № 4. – S. 47.

777. Sprawy Towarzystwa. Sprawozdanie z posiedzenia .Wydziału M. T. Ł. w dniu 16. Września 1927 r. // Łowiec – 1927. – № 10. – S. 186.

778. Drugi dzień walnego Zgromadzenia Rady ogólnej galic. Towarzystwa gospodarskiego // Gazeta Narodowa. – 1871. – № 218. – 11 lipca. – S. 3.

779. Co daje Towarzystwo Łowieckie Ziem Wschodnich swym członkom? //Gdzie zagrały trąbki myśliwskie?.. – 1934. – № 4. – S. 1.

780. Statuta Towarzystwa myśliwych imienia Ś-go Huberta we Lwowie. // Łowiec – 1880. – № 12. – S. 187.

781. Postanowienie dotychące polowań (regulamin). – Kalisz, 1927. – 7 s.

782. Towarzystwo łowieckie // Gazeta lwowska. – 1882. – № 4. – 5 stycznia. – S. 4.

783. Protokół narady wstępnej odbytej dnia 7. Czerwca b. r. w Wiedniu w celu utworzenia centralnego Związku przedlitawskich Towarzystw łowieckich // Łowiec. – 1883. – № 8. – S. 120.

784. Protokoł narady wstępnej//Łowiec. – 1883. – № 8. – S. 120-125.

785. Międzynarodowa Rada łowiecka //Łowiec. – 1934. – № 15-16. – S. 125.

786. О.Р. Проців З історії діяльності Станіславівського мисливського інституту// Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 20.14. – Львів, 2010. – С. 352-357.

787. Powstanie pierwszego polskiego instytutu łowieckiego//Łowiec. – 1928. – № 8. – S. 118.

788. Проців О.Р. Гуманне ставлення до тварин у кінці XIX – на початку XX ст. / Олег Проців / Лісовий вісник. – 2014. № 6/32 – С. 18-19.

789. Odezwa // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 1. – S. 2.

790. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – 3-4. – S. 156.

791. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 7. – S. 156.

792. Z walnego zgromadzenia. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 5. – S. 69.

793. Odezwa // Opiekun zwierząt. – 1887. – 1. – S. 20.

794. Z Walnego Zgromadzenia// Opiekun zwierząt. – 1891. – № 3-4. – S. 34-42.

795. W sprawie ochrony naszego ptactwa przez zimę. // Opiekun zwierząt. – 1889. – № 1. – S. 6-12.

796. Ze spraw Towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S. 60.

797. Okólnik z dnia 12. listopada 1887 L. 6483 do Zwierzchności gminnej w Żarnowce. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 9. – S. 138.

798. Bybowki M. Skowronek rolny. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 4. – S. 51.

799. Zakaz żywienia zwierząt dzikich zwirzętami żywymi. // Opiekun zwierząt. – 1891. – № 8. – S. 122-123.

800. Ze spraw towarzystwa // Opiekun zwierząt. – 1889. – № 2. – S. 31-32.

801. Ryby // Opiekun zwierząt. – 1889. – № 2. – S. 25.

802. Nie dręczcie ryb! // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 8. – S. 130.

803. Do Szanownego Stowarzyszenia ochrony zwierząt // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 2. – S. 28-29.

804. W sprawie ochrony raków // Opiekun zwierząt. – 1891. – № 1. – S. 9.

805. Okólnik c. k.Starostw a Limanowskiego do wszystkich Zwierzchności gminnych i Obszarów dworskich z 6 paźdź. 1887 L. 8161. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 8. – S. 132-133.

806. Członkowie krak. Stowarzyszenia ochrony zwierząt. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 2. – S. 36.

807. Będzikiewiz S. O naszym gospodarstwie rybnym. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 4. – S. 62-63.

808. Do Szanownych Nauczycieli szkół wydziałowych i ludowych.// Opiekun zwierząt. – 1887. – № 3-4. – S. 36.

809. Niszczenie zwierzyny w pow. nowosądeckim. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S. 59

810. Słowo o towarsystwie ochrony zwierz ąt. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 1. – S. 4.

811. Niszczenie zwierzyny w powiecie żywieckim. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S. 59.

812. Okólnik Wydziału Rady Powiatowej w Wadowicach do wszystkich Zwierzchności gminnych pow.wadowickiego z 9. października 1887 L.1143. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 8. – S. 133.

813. Okólnik Wydziału Rady Powiatowej w Łańcucie do wszystkich Zwierzchności gminnych i Przełoieństw Obszarów dworskich pow. łańcuckiego z d. 7.października 1887 L. 2039. Opiekun zwierząt. – 1887. – № 8. – S.1 33.

814. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1892. – № 3. – S. 47.

815. Wykaz odezw twniesionych przez Towarzystwo do wladz politycznych i autono-micznych, dotąd przez te w ładze niezałatw ionych, lub na które Towarzystwo nie otrzymało żadnej odpowiedzi. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S. 63-64.

816. Kary za dręczenie zwierząt. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 10. – S. 164.

817. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1897. – № 4. – S. 57.

818. Вей О. "Miesięcznik Galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt" (Львів, 1876—1915 рр.) як джерело до історії виникнення і розвитку природоохоронного руху в Галичині / О. Вей // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. - 2014. - Вип. 4. - С. 181-190.

819. Foto // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1895. – № 3.

820. Walne zgromadzenie G.T.0.Z. odbyło się w ratuszu 5. maja 1912. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1912. – № 5-6. – S. 36-40.

821. Z pod „Znaku św. Huberta". // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1914. – № 3-4. – S. 25-26.

822. Rozmaitości // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1896. – № 1. – S. 14.

823. Człowiek niszczyciel. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1913. – № 11-12. – S. 89-92.

824. Kalendarzyk łowiecki. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1910. – № 10. – S. 160.

825. Korespondencye. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1884. – № 9-10. – S. 148-149.

826. Wezwanie // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 6. – S. 81.

827. Z oddziału Tow. w Nowym Sączu // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1890. – № 6-7. – S. 102.

828. Posiedzenie Wydziału G.T.O.Z. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1914. – № 5-6. – S. 50-52.

829. Walne zgromadzenie Towarzystwa ochrony zwierząt we Lwowie, // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1890. – № 6-7. – S. 98-100.

830. Z oddziałów towarzystwa // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 12. – S. 179-180.

831. Z Towarzstw ochrony zwierząt. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 3-4. – S.20.

832. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1888. – № 2. – S. 26.

833. Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1878. – № 9. – S. 138.

834. Kochanowski C.Korespondencye//Łowiec. – 1883. – № 7. – S. 113.

835. Krogulski S. Pół wieku//Łowiec . – 1929. – № 9. – S. 133-135.

836. Odezwa//Łowiec. – 1909. - № 14. – S. 157.

837. Kronika//Łowiec – 1910. – № 20. – S. 243.

838. Проців О.Р. З історії діяльності Станіславівського мисливського інституту// Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 20.14. – Львів, 2010. – С.352-357.

839. Gospodarstwo, przemysł i handel. // Gazeta lwowska. – 1872. – № 150.– S.87

840. Nagrody udziełone wystawcom galicyjskim. // Gazeta lwowska. – 1872. – № 193.– S.3.

841. Program krajowej wystawy rolniczej i przemysłowej we Lwowie // Gazeta lwowska. – 1876. – № 174.– S. 4.

842. Międzynarodowa wystawa rybacka w Wiedniu w r. 1902 // Okólnik. – 1902. – № 56. – S. 19-20.

843. Katalog wystawy rybackiej, łowieckiej i lasowej na wystawie krajowej rolniczej i przemysłowej w Krakowie w r. 1887. – Kraków: Czas, 1887. – S. 25.

844. Wystawa rybacka we Lwowie 1912 r.// Okólnik. – 1912. – № 125. – S. 157-161.

845. Powszechna wystawa rolnicza i leśnicza w Wiedniu // Sylwan. – 1889. – № 4. – S. 168-169.

846. Łowiectwo na powszechnej wystawie krajowej // Łowiec. – 1894. – № 7. – S. 97-98.

847. Fiszer Z. Rybactwo na wystawie krajowej we Lwowie r. 1894 / Z. Fiszer // Okólnik. – 1895. – № 14. – S. 19–27.

848. Wystawa targowa nasion połączona z wystawą narybku we Lwowie // Okólnik. – 1906. – № 83. – S.101.

849. Nowy oddział dla rybactwa // Okólnik. – 1905. – № 78. – S. 229.

850. Музей етнографії і художнього промислу Інституту народознавства Національної академії наук України (м. Львів), ЕП 39828. Іглиця дерев’яна для рибальських сітей для ловлі риби. Від Кота Михайла, Холмщина.

851. Тернопільський обласний краєзнавчий музей (м. Тернопіль), ТКМ Д – 167. Верша рибальська з лози (с. Заложці Зборівський район Тернопільська область).

852. Тернопільський обласний краєзнавчий музей (м. Тернопіль), ТКМ Д – 168. Верша рибальська з лози (с. Заложці Зборівський район Тернопільська область).

853. Тернопільський обласний краєзнавчий музей (м. Тернопіль), ТКМ РМ – 645.Льодоруб (с. Верхній Іванів Тернопільський район Тернопільська область).

854. Тернопільський обласний краєзнавчий музей (м. Тернопіль), ТКМ РМ – 646. Льодоруб (с. Верхній Іванів Тернопільський район Тернопільська область).

855. Музей етнографії і художнього промислу Інституту народознавства Національної академії наук України (м. Львів), ЕП 39889. Ость (с. Шешори Косівський район Івано-Франківська область).

856. Okólnik. – 1906. – № 83. – S. 112.

857. Łoboś S. Myśliwstwo polskie w obcej prasie łowieckiej//Łowiec.– 1910. – № 18. – S. 216.

858. de la Rue F. W Europie//Łowiec. – 1887. - № 7. – S. 116-119.

859. Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1901. – № 15 . – S. 14.

860. Українське народознавство / За заг. ред. С. П. Павлюка. – Львів: Фенікс, 1994. – С. 329.

861. Gonitwy myśliwskie // Gazeta lwowska. – 1885. – № 263. – 22 stycznia. – S. 3.

862. Jeneralna dyrekcya wystawy// Gazeta lwowska. – 1873. – № 206.– S. 3.

863. Łowiectwo na powszechnej wystawie krajowej / Łowiec. – 1894. – № 6. – S. 81—83.

864. Wystawa psów // Łowiec. – 1894. – № 6. – 16 s.

865. Wystawa.// Gazeta lwowska. – 1894. – № 203. – S.5.

866. Nowe deklaracye// Gazeta lwowska. – 1894. – № 8. – 12 stycznia. – S. 4.

867. Wystawa.// Gazeta lwowska. – 1894. – № 8. – S. 4.

868. Wystawa.// Gazeta lwowska. – 1894. – № 212. – S. 5.

869. Sołowij W. Klub dla hodowli i tresury psów myśliwskich//Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 140-141.

870. Statut galicyjkiego Klubu dla hodowli i tresury psów myśliwskich//Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 140-141.

871. Regulamin Galicyjskiego Klubu dla hodowli i tresury psów myśliwskich //Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 144-145.

872. Galicyjski klub hodowli i tresury psów myśliwskich // Łowiec – 1907. – №1. – S. 9.

873. I.Wystawa psów wszystkich ras//Łowiec. – 1908. - № 11. – S. 121.

874. Wystawa , psow myśliwskich i zbytkownych//Łowiec. – 1908. - № 13. – S. 145.

875. Otwarcie I. Wystawy Sportowej we Lwowie. // Łowiec. – 1927. – № 7. – S.132.

876. O wystawie psów we Lwowie // Łowiec. – 1927. – № 9. – S. 163.

877. Ogłoszenia // Łowiec – 1932. – № 13-14. – S. 178.

878. Wystawa psów we Lwowie w dniach 24, *25,* 26 czerwca 1932 r. Sprawozdanie sedziowskie // Łowiec – 1932. – № 13-14. – S. 178- 182.

879. Przypomnienie // Łowiec Polski – 1933. – № 15 . – S. 183.

880. Mniszek A. Wystawa łowiecka (od 5 do 30 września b.r.)/ Albert Mniszek//Łowiec. – 1936. – № 9. – S. 149.

881. Dzień psa // Wschód. – 1936. – № 18. – S. 6.

882. „Dzień psa " we Lwowie // Mój pies. – 1936. – № 9. – S. 2.

883. Kronika // Mój pies. – 1936. – № 2. – S. 17.

884. Sprawozdanie z Wystawy Psow Rasowych na Targach Wschodnich we Lwowie w dniach 12 i 13 września 1937 r. // Mój pies. – 1937. – № 10. – S. 15.

885. Sprawozdanie z Ogolnokrajowej Wystawy Psow Rasowych na Targach Wschodnich we Lwowie w dniach 11 i 12 września 1938 roku. // Mój pies. – 1938. – № 11. – S. 12.

886. Zaproszenie// Łowiec – 1902. – № 11. – S. 134.

887. Zaproszenie// Łowiec – 1904. – № 12. – S. 145.

888. Na strzelnicy. // Łowiec – 1906. – № 11. – S. 143.

889. IX. Zjazd łowiecki. // Łowiec – 1905. – № 14. – S. 161-162.

890. XI. Zjazd łowiecki. // Łowiec – 1906. – № 14. – S. 165-166.

891. Regulamin popisowego strzelania uczestników Zjazdu łowieckiego, urządzonego przez galicyjskie Towarzystwo łowieckie w dniu 30. czerwca 1902 o godzinie 3. po południu na strzelnicy wojskowej. // Łowiec – 1902. – № 12. – S. 138-139.

892. Na strzelnicy. // Łowiec – 1904. – № 13. – S. 149-150.

893. Na strzelnicy. // Łowiec – 1905. – № 14. – S. 166-167.

894. Na strzelnicy. // Łowiec – 1907. – № 14. – S. 167.

895. Na strzelnicy. // Łowiec – 1908. – № 12. – S. 134-135.

896. Łowiec. – 1878. – № 1. – S. 5.

897. Besiada literacka. – 1878. – № 5. – S. 115.

898. Kłosy – 1878. – № 26. – S. 672.

899. Korespondencje//Łowiec. – 1883. – № 1. – S. 15.

900. Łowiec. – 1903. – № 7. – S. 112.

901. Łowiec. – 1902. – № 9. – S. 107.

902. Łowiec. – 1897. – № 2. – S. 21.

903. Łowiec. – 1908. – № 7.

904. Łowiec Polski – 1961. – № 13. – S. 4.

905. Kronika// Łowiec. – 1887. – № 6. – S. 106.

906. Łowiec. – 1912. – № 7. – S. 89.

907. Kronika// Łowiec. – 1880. – № 5.

908. Łowiec. – 1902. – № 16. – S. 187.

909. Łowiec. – 1904. – № 23. – S. 295-296.

910. Łowiec. – 1904. – № 21. – S. 243-245.

911. Łowiec. – 1906. – № 23. – S. 279-280.

912. Łowiec. – 1910. – № 23. – S. 275-276.

913. Проців О.Р. Як організовували полювання для гостей у Галичині кінця XIX- початку XX ст./ Олег Проців / Всеукраїнський журнал «Лісовий вісник» (травень 2015 № 5/44) С. 12.

914. Bobiatynski I. Nauka łowiectwa / Ignacy Bobiatynski: [we 2 tomach]. – Wilno : drukiem J. Zawadykiego, 1823. – T.I. – 245 s.

915. Niedbał X.L. Słownik polsko-niemiecki i niemiecko-polski najczęściej używanych wyrazów i zwrotów gwary myśliwskiej. – Poznań: Drukarnia katolicka B.Wieniewicza, ulica Podgórna 7. – 183 s.

916. Hoppe S. W obronie naszego zaniedbanego języka myśliwego//Echa polskich łowisk wydane z okazji 30-lecia istnienia wielkopolskiego związku myśliwych: 1906-1936. – Poznań: Nakładem wielkopolskiego związku myśliwych, 1936. – S. 31-33.

917. Encyklopedia ogolna. T. 12. – Warszawa: Nakład, druk Jozefa Ungra, 1877. – S. 201-204.

918. Encyklopedia staro-polska / Zygmunt Gloger. – Warszawa: P. Laskauer i s-ka, 1900. – T.I. – S. 292.

919. Encyklopedia staro-polska / Zygmunt Gloger. – Warszawa: P. Laskauer i s-ka, 1901. – T.II. – S. 54.

920. Burda W. O odławianiu stawów / W. Burda // Okólnik. – 1897. – № 26. – S. 26–27.

921. C. J. K. Łowienie pstrągów wędką / C. J. K. // Łowiec. – 1882. – № 9. – S. 137–139.

922. Choynowski F. Cel, sposób i warunki użycia haka lądowniczego / F. Choynowski // Wiadomości Wędkarskie. – 1938. – № I. – S. 2–3.

923. Шухевич В. Гуцульщина / В. Шухевич. – Верховина : Гуцульщина, 1997. – Т. 1. – Ч. 1–2. – С. 250.

924. Znamierowska-Prüfferowa M. Ości rybackie. Próba klasyfikacji ości Północno-Wschodniej Polski / M. Znamierowska-Prüfferowa. – Wilno : [b. w.], 1939. – S. 4.

925. Starkiewicz L. "Na podświt" / L. Starkiewicz // Łowiec. – 1904. – № 2. – S. 17–18.

926. Wielka Encyklopedia powszechna ilustrowana. – Warszawa: Nakład, druk Sikorskego.

927. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / pod red. F. Sulimirskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – Warszawa: Wiek, 1883. T.IV. – S. 767.

928. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / pod red. F. Sulimirskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – Warszawa: Wiek, 1885. T.VI. – S. 569.

929. Słownik języka polskiego / pod red. A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego. – Warszawa: Gazeta handlowa, 1909.

930. Wiadomosci o pismach i zbiorah w predmiocie Fiziografii krajow polskich // Rocznik Towarzystwa Naukowego Krakowskiego 1864. – № 32. – S. 69.

931. Smetański J. Zarys polskiej bibliografji rybackiej / Jan Smetański. – Lwów: Lwowska izba rolnicza, 1935. – 24 s.

932. Leśniewski P. Gospodarstwo rybne / P. Leśniewski // Okólnik. – 1896. – № 19. – S. 20–29.

933. Leśniewski P. Gospodarstwo rybne / P. Leśniewski // Okólnik. – 1896. – № 20. – S. 4–15.

934. Leśniewski P. Gospodarstwo stawowe / P. Leśniewski // Okólnik. – 1895. – № 17. – S. 2–18.

935. Fiszer Z. Gospodarstwo rybne na "dzikich" stawach / Z. Fiszer // Okólnik. – 1897. – № 25. – S. 15–29.

936. Dary // Okólnik. – 1900. – № 46. – S. 3.

937. Odezwa//Łowiec. – 1911. - № 24. – S. 281.

938. Sprawy towarzystwa//Łowiec. – 1912. - № 1. – S. 12.

939. Sander A. W dziesięć lat póżniej / Alfred Sander //Łowiec. – 1936. – № 6. – S. 88.

940. Poświencenie kaplicy św. Huberta w kościele św. Elżbiety // Łowiec. – 1926. – № 7-8. – S. 101.

941. Sprawozdanie z obrad XXIV Zjazdu członków Małopolskiego Towarzystwa Łowieckiego we Lwowie odbytego dnia 30 maja 1935 // Łowiec. – 1935. – № 10. – S. 112.

942. Odezwa // Łowiec – 1909. – №3. – S. 25-26.

943. Wyżcza szkoła lasowa we Lwowie//Łowiec. – 1910. – № 17. – S. 207.

944. W sprawie oczyszczenia języka łowieckiego//Łowiec – 1910. – № 4. – S. 40-41.

945. Kozłowski V. Pierwsze początki terminologij łowieckiey. – Warszawa: Drukarnia Glücksberga, księgarza i typografa królewskiego uniwerytetu, 1822. – 146 s.

946. O słownictwie łowieckim//Łowiec. – 1878. – №4. – S. 49-50.

947. Kobylański J.W. Język łowiecki chlubą myśliwych, a skarbem narodu. – Warszawa: zakład drukarski Wyszyński i s-ka, 1935. – S. 15.

948. Do myśliwych współpracowników i korespondentów naszych//Łowiec – 1912. – №21. – S. 241-242.

949. Треба ловецького словника//Новий час. – 15 квітня 1937 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту

950. Drobiazgi myśliskie // Łowiec Polski. – 1913. – № 3. – S. 46.

951. Stosunki rybacki nad Prutem i Czeremoszem przez Zygmunta Fischera // Okólnik. – 1893. – № 9. – S. 39.

952. Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi //Łowiec – 1899. – №3. – S.30.

953. Badania rozsiedlenia ryb // Okólnik. – 1883. – № 3. – S. 69.

954. Świętorzecki B. Podstawy łowiectwa oraz zarys teorji strzału śrutowego/ Bolesław Świętorzecki . – Wilno: Wydanie nakładem F.Zawadzkiego, n.a – S. 41-48.

955. Drobiazgi myśliskie // Łowiec Polski. – 1913. – № 1. – S. 14.

956. Łowiec Polski. – 1913. – № 3. – S. 46.

957. Drobiazgi myśliskie // Łowiec Polski. – 1912. – № 6. – S. 94.

958. Kilka słów o rybołowstwie i rybach Prutu//Łowiec. – 1879. – № 5. – S. 69-70.

959. Wysocki K. Z prawozdań delegatów powiatowych//Łowiec Polski – 1933. – № 35. – S. 456-458.

960. Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi //Łowiec – 1899. – № 2. – S. 13-16.

961. Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesyi ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1873. – Lwów, 1873, – S. 127-128.

962. Sprawy galic. towaryzstwa łowieckiego //Łowiec. – 1882. – № 11. – S. 161.

963. Szkoły rolnicze i nauka rybactwa // Okólnik. – 1893. – № 7. – S. 8.

964. Kurs rybacki // Okólnik. – 1898. – № 31. – S. 3.

965. W sprawie nauki rybactwa w kraj. szkołach rolniczych. // Okólnik. – 1911. – № 119. – S. 145.

966. Wykłady o hodowli ryb w szkołach wyższych w Galicyi // Okólnik. – 1911. – № 117. – S. 99.

967. Różne wiadomości // Okólnik. – 1909. – № 104. – S. 95.

968. Wykłady wędrowne. VIII. Kurs rybacki. // Sprawozdanie c. k. towarzystwa rolniczego Krakowskiego oraz towarzystw pokrewnych za rok 1905. w Krakowie. nakładem c. k towarzystwa rolniczego Krakowskiego drukarnia A. Koziańskiego, 1906. – S. 90.

969. Ankieta rybacka we Lwowie // Okólnik. – 1895. – № 18. – S. 10.

970. Державний архів Тернопільської області, м. Тернопіль ф. 137. Тернопільський повітовий відділ самоуправління, 1918–1939 рр. оп. 1, спр. 504, Розпорядження Львівської земельноі палати, Тернопільського повітового відділу самоуправління і свідчення ґмінних управ про рибні господарства приватні і ґмінні Тернопільського повіту. 18 січня – 23 серпня 1934 р., 113 арк.

971. Державний архів Тернопільської області, м. Тернопіль ф. 137. Тернопільський повітовий відділ самоуправління, 1918–1939 рр. оп. 1, спр. 504, Розпорядження Львівської земельноі палати, Тернопільського повітового відділу самоуправління і свідчення ґмінних управ про рибні господарства приватні і ґмінні Тернопільського повіту. 18 січня – 23 серпня 1934 р., арк. 3.

972. Державний архів Тернопільської області, м. Тернопіль ф. 10. Теребовлянське повітове староство, 1919–1939 рр. оп. 2, спр. 228. Листування повітового староства з воєводським управлінням про облік рибальських товариств і рибних угідь. 6-10 серпня 1931 р., арк. 4.

973. Miskiewicz W. Szkoła rybacka / W. Miskiewicz // Przegląd rybacki. – 1938. – № 7. – S. 265.

974. Powstanie pierwszego polskiego instytutu łowieckiego//Łowiec. – 1928. – № 8. – S. 118.

975. Pierwszy polski instytut łowiectwa//Łowiec Polski – 1928. – № 21. – S. 328-329.

976. Sprawozdanie z działalności instytutu łowiectwa za czas od dnia 1.V.1928r. do dnia 1.V.1930r.//Łowiec Polski – 1930. – № 22. – S. 448-451.

977. Korespondencye//Łowiec. – 1888. – №9 . – S. 147.

978. Kronika //Łowiec – 1878. – №8. – S. 127.

979. Kronika//Łowiec – 1878. – №10. – S. 159.

980. Kronika//Łowiec. – 1881. – № 1. – S. 14

981. Zwierzyny ubito w Galicji // Gazeta Narodowa. – 1883. – № 125. – 5 czerwca. – S. 2.

982. Kronika//Łowiec. – 1887. - № 7. – S. 122.

983. Kalendarz Mysliwski na 1929 rok. – Warszawa: Polski związek Stowarzyszeń łowieckich, 1929. – S. 48-70.

984. Teren naiświetnieiszych polowań // Wschód. – 1936. – № 22. – S. 15.

985. Znakomite wyniki polowańna ielenie. // Wschód. – 1936. – № 29. – S. 14.

986. Statystyka łowiecka//Łowiec. – 1935. – № 6. – S. 72.

987. Wschód. – 1936. – № 8. – S. 22.

988. Stanisławów//Łowiec – 1939. – № 8. – S. 25.

989. Pilawski S. Rozmieszczenie dzika w Polsce/ Stanisław Pilawski //Łowiec. – 1938. – № 1-2. – S. 9-11.

990. Kronika//Łowiec. – 1879. – № 10. – S. 158.

991. Kronika//Łowiec. – 1887. - № 12. – S. 204.

992. Myśliwstwo na wystawie Paryskiej//Łowiec Polski. – 1902. – № 24. – S. 2-3.

993. Drobiazgi myśliwski //Łowiec Polski. – 1904. – № 15. – S. 237-238.

994. Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921.

995. Статистичний звіт про ведення мисливського господарства по Івано-Франківській області (форма № 2-тп- мисливство) за 2014 рік. [Текст]. – Івано-Франківськ: [б. в.], 2014. – 4 арк. – [На правах рукопису].

996. Kronika // Łowiec – 1885. – № 10. – S. 165.

997. Centralna targowica bydla w Więdniu. // Gazeta Narodowa. – 1886. – № 298.– S.3.

998. Ogłoszenie // Gazeta Narodowa. – 1869. – № 303.– S. 4.

999. Dziczyzna. // Gazeta Narodowa. – 1892. – № 303.– S. 3.

1000. Sprawozdanie oryginalne z targu zwierzyny // Łowiec. – 1900. – № 19. – S. 295.

1001. Sprawozdanie oryginalne z targu zwierzyny // Łowiec. – 1900. – № 24. – S. 375.

1002 Sprawozdanie oryginalne z targu zwierzyny // Łowiec. – 1901. – № 5. – S. 77.

1003. Odstrzal siut // Łowiec – 1926. – № 9. – S. 122.

1004. Sprawozdanie oryginalne z targu zwierzyny // Łowiec. – 1901. – № 1. – S. 13.

1005. Sprawozdanie oryginalne z targu zwierzyny // Łowiec. – 1901. – № 4. – S. 61.

1006. Проців О. Р. Державне регулювання торгівлі продукцією мисливства у Галичині середини XIX – початку XX століття на прикладі міста Львова / О. Р. Проців // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України / За заг. ред. проф. В. С. Загорського. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 33. – С. 127-137.

1007. Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1901. – № 16 . – S. 11.

1008. Cena dzikich zwierząnt //Łowiec Polski. – 1929. – № 3. – S. 51.

1009. Wiadomości handlowe //Łowiec Polski – 1930. – № 1. – S. 17.

1010. Wiadomości handlowe //Łowiec Polski – 1930. – № 2. – S. 36.

1011. Kuropatwa// Łowiec – 1909. – № 6. – S.62.

1012. Statystyka konsumcyi ryb // Okólnik. – 1894. – № 10. – S. 6.

1013. Statystyka konsumcyi ryb // Okólnik. – 1893. – № 7. – S. 23-24.

1014. Konsumcya ryb // Okólnik. – 1895. – № 15. – S. 19.

1015. Poradnik dla miłośników sportu wędkowego. Czyli Sztuka łowienia pstrąnga, lipienia i łososia na wenke Józef Rozwadowski // Okólnik. – 1899. – № 37. – S. 30-34.

1016. Ogłoszenie // Gazeta lwowska. – 1876. – № 32.– S. 13.

1017. Hygjena oddychania. // Kalendarz Slowa Polskego. – Lwów: 1912. – S. 346-347.

1018. Encyklopedya rolnicza. – Warszawa: Muzeum przemysłu i rolnictwa, 1890. – T. I. – S. 470.

1019. Романюк В. Використання продуктів мисливства у традиційній культурі населення Українських Карпат другої половини XIX – першої половини XX ст. / В. Романюк // Народознавчі зошити. - 2011. - № 5. - С. 813-818.

1020. Гонтар Т.О. Народне харчування українців Карпат /Таїсія Гонтар. – К. : Наукова думка, 1979. – С. 20—21.

1021. Болтарович З. Народна медицина українців / З.Є. Болтарович. – К. : Наукова думка, 1990. – С. 128.

1022. Віруваня про вьвірів. // Етнографічний збірник НТШ: Т. 1-41. – Львів: НТШ,1895-1928. – Т. 5 [під ред. д-ра Івана Франка]. – Львів, 1898. – С. 171-180.

1023. Ніс С. Ліки своєнародні, з домашнёго обиходу і в картинах життя / С. Ніс. – К., 1875. – С. 31.

1024. Ogłoszenia // Łowiec – 1914. – № 7. – S. 84.

1025. Архів Інституту народознавства НАН України. —Ф. 1. – Оп. 2. – Од. зб. 641. – арк. 60 (Польовіетнографічні матеріали до теми «Традиційне мисливство в Українських Карпатах», зафіксовані аспірантом Романюком Володимиром Олександровичем 10—21 липня 2008 р. у Косівському та Верховинському р-нах Івано-Франківської обл.).

1026. Грабовецький В. Ілюстрована історія Прикарпаття. Тисячолітній літопис Гуцульщини. – т. 3. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. – С. 186.

1027. Шухевич В . Гуцульщина. Ч. V. / Володимир Шухевич. – Верховина, 2000. – С. 244-246.

1028. Болтарович З. Народна медицина та ветеринарія / З. Болтарович // Бойківщина : Історико-етнографічне дослідження. – К. : Наукова думка, 1983. – С. 230.

1029. Мацієвський О. Народна медицина і ветеринарія / О. Мацієвський, Ю. Гошко // Лемківщина : Історико-етнографічне дослідження : у 2-х т. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2002. – Т. 2. : Духовна культура. – С. 146.

1030. Жаткович Ю. Замітки етнографічні з Угорської Руси / Юрій Жаткович // Етнографічний збірник. – Львів, 1896. – Т. ІІ. – С. 22.

1031. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка. – Ф. 119. – Оп. 17. – Спр. 278-Е. – арк. 103 (Польові етнографічні матеріали до теми «Родильна обрядовість», зафіксовані студенткою четвертого курсу Бойко Надією Михайлівною 03—09 липня 2009 р. у Жидачівському р-ні Львівської обл. та Рогатинському р-ні Івано-Франківської обл.).

1032. Болтарович З. Народна медицина та ветеринарія / З. Болтарович // Гуцульщина : Історико-етнографічне дослідження. – К. : Наукова думка, 1987. – С. 283.

1033. Народня антроподьоґія. // Етнографічний збірник НТШ: Т. 1-41. – Львів: НТШ,1895-1928. – Т. 5 [під ред. д-ра Івана Франка]. – Львів, 1898. – С. 190.

1034. Pęksa Ł. Kozica. – Zakopane: Wydawnictwo Tatrzańskiego parku narodowego, 2009.

1035. Statystyka miasta Krakowa zestawiona przez biuro statystyczne miejskie. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1910. – S. 154-155.

1036. Яримович Р. Гуцульськими плаями : Оповідання, нариси, спомини / Роман Яримович. – Боффало : Гуцульщина, 1993. – С. 67.

1037. Горинь Г. Шкіряні промисли західних областей України (друга половина XIX – початок XX століття) /Г.Й. Горинь. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 38.

1038. Обсяги добування та пропускна спроможність мисливських угідь при полюванні на зайця-русака в сезоні полювання 2016-2017 років. // [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivlis.gov.ua/file/ lymyty%20dobuvannya%202016%202017.PDF

1039. Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1867. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1867. – S. 43-45.

1040. Upominek dla gospodyń. // Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1853. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1853. – S. 35.

1041. Drobiazgi myśliwskie / /Łowiec Polski. – 1908. – № 20. – S. 248.

1042. Kronika // Łowiec. – 1913. - № 11. – S. 131.

1043. Костюк І. Історико-географічний аспект демографічного і територіального розвитку Львівської міської агломерації // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис.- Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. - Випуск 1 (15).

1044. Schetel E. Łowiectwo w dobie współczesnej// Przegląd leśniczy. – 1945. – listopad. – S. 11-12.

1045. Warchol Jan Sprawozdanie delegata pana Jana Warchoła z czynności za czas od roku 1893. // Okólnik. – 1895. – № 17. – S. 19-30.

1046. Wybór raków do obsady i obsadzanie // Okólnik. – 1912. – № 122. – S. 59.

1047. Benoni K. Gejgrafia monarchii Ausryacko-Węgierskiej / K. Benoni, St. Majerski. – wyd. 5-te. – Lwów: Towarzystwo pedagogiczne, 1906. – S. 39-41.

1048. Badania rozsiedlenia ryb // Okólnik. – 1883. – № 3. – S. 68 -70.

1049. Fabryka mąki z krwi bydlęcej we Lwowie // Okólnik. – 1903. – № 66. – S. 222.

1050. Międzynarodowa wystawa rybacka w Wiedniu.// Okólnik. – 1903. – № 64. – S. 160.

1051. Olszewicz B. Obraz Polski dzisiejszej: fakty, cyfry, tablice / Bolesław Olszewicz. – Warszawa: Wyd-wo M. Arcta, 1938. – S. 166.

1052. Żaba wodna jadalna // Okólnik. – 1898. – № 31. – S. 23-24.

1053. Ślimak jadalny // Okólnik. – 1899. – № 37. – S. 37.

1054. Кожен прикарпатець за рік споживає по 8,5 кг риби та рибних продуктів // [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://firtka.if.ua/?action=show&id=81346

1055. Лаврук М. М. Гуцули Українських Карпат (Етнографічне дослідження): Монографія. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – С. 81.

1056. Nieco o hodowli gołębi. // Łowiec Polski – 1907. – № 12. – S. 187.

1057. O polowaniu na dzikie gołębie. // Łowiec Polski – 1913. – № 9. – S. 152.

1058. Słonki // Łowiec – 1897. – № 3. – S. 34-35.

1059. Kszyk. // Łowiec – 1911. – № 18. – S. 211.

1060. Encyklopedya rolnicza. – Warszawa: Muzeum przemysłu i rolnictwa, 1890. – T. I. – S. 470.

1061. Kurczęta ze imakiem kwiczolow. // Gazeta Narodowa. – 1905. – № 106.– S. 3.

1062. Zdziczałe kury. // Łowiec – 1894. – № 5. – S. 79.

1063. Korespondencye. // Łowiec – 1908. – № 17. – S. 202.

1064. Hej że na kaczki. // Łowiec Wielkopolski. – 1912. – № 10. – S. 166.

1065. Polowanie na ptactwo wodne we Włoszech. // Łowiec Polski – 1913. – № 23. – S. 361.

1066. Dlaczego u nas wodne ptactwo ginie. // Łowiec Wielkopolski. – 1914. – № 19. – S. 326-327.

1067. C. Thiingen Slonka // Łowiec – 1881. – № 4. – S. 50.

1068. Dzika geś. // Przegląd myśliwski. – 1925. – № 8. – S. 115-116.

1069. Znalazł swoj swego. // Łowiec – 1883. – № 2. – S. 21-23.

1070. Wspomnienia myśliwskie z Węgier. // Łowiec – 1907. – № 17. – S. 205-207.

1071. Polowanie na dropie. // Łowiec – 1916. – № 23-24. – S. 186.

1072. Polowanie na dropie. //Łowiec Polski – 1930. – № 39. – S. 792-795.

1073. Wspomnienia myśliwskie Z Azji Srodkowej // Przegląd myśliwski. – 1923. – № 7. – S. 6.

1074. W sprawie galicyjskiej Ustawy łowieckiej //Łowiec Polski – 1907. – № 3. – S. 38.

1075. Ceny dziezyzny i futtra . // Łowiec Wielkopolski. – 1914. – № 21. – S. 366-367.

1076. Polowanie z wyżłem na zająca. // Łowiec Wielkopolski. – 1911. – № 12. – S. 195-196.

1077. Zając pospolity //Łowiec Polski – 1904. – № 5. – S. 68.

1078. Czaplicki Władyław Z dziewiczego kraju // Łowiec – 1883. – № 12. – S. 184-185.

1079. Zając bielak // Łowiec – 1939. – № 5-6. – S. 52.

1080. Zając pospolity //Łowiec Polski – 1904. – № 20. – S. 309-310.

1081. Plan gospodarstwa łowieckiego w Fundacji Kórnickiej // Łowiec – 1933. – № 24. – S. 279.

1082. Z Wołynia // Łowiec – 1881. – № 9. – S. 141.

1083. Polowanie na łosie w Kanadzie. //Łowiec Polski – 1930. – № 5. – S. 89-90.

1084. O polowaniu na łosie w Norwegji. // Łowiec Polski – 1930. – № 9. – S. 177-178.

1085. Zapiski myśliwskie na czerwiec. // Łowiec Wielkopolski. – 1912. – № 6. – S. 99.

1086. Kalendarz łowiecki // Łowiec. – 1878. – № 7. – S. 112.

1087. Zapiski myśliwskie na grudzień. // Łowiec Wielkopolski. – 1917. – № 12. – S. 289-196.

1088. Z Tatr. // Łowiec – 1904. – № 6. – S. 64-65.

1089. Rok myśliwego. //Łowiec Polski – 1907. – № 1. – S. 11.

1090. Rok myśliwego. //Łowiec Polski – 1927. – № 24. – S. 363.

1091. Z mozajki dziczej. // Łowiec – 1913. – № 1. – S. 7-8.

1092. Ptzegłąd krajowych ssaków łownych. //Łowiec Polski – 1906. – № 4. – S. 53.

1093. Zwierzeta łowne. // Łowiec – 1881. – № 9. – S. 194.

1094. Łowienie wydry. Drozd kwiczoł. //Łowiec Polski – 1912. – № 16. – S. 250.

1095. Ptzegłąd krajowych ssaków łownych. //Łowiec Polski – 1904. – № 14. – S. 309-310.

1096. Niedźwiedzie mięso. //Łowiec Polski – 1908. – № 11. – S. 172.

1097. Produkcya jaj ptasich. //Łowiec Polski – 1907. – № 14. – S. 220.

1098. Kronika. // Łowiec – 1896. – № 5. – S. 79.

1099. Kronika. // Łowiec – 1916. – № 11-12. – S. 93.

1100. Wrony zamiast kuropatw. //Łowiec Polski – 1904. – № 19. – S. 302.

1101. Drozd kwiczoł. //Łowiec Polski – 1908. – № 20. – S. 309-310.

1102. Zwierzę dzikie jako pożywienie. //Łowiec Polski – 1926. – № 6. – S. 91.

1103. Kilka słów w sprawie „krzyżówek". // Łowiec – 1908. – № 20. – S. 236.

1104. Drobne ogłoszenia i inseraty//Łowiec. – 1904. – № 21. – S.253.

1105. Drobne ogłłoszenia i inseraty// Łowiec. – 1904. - № 23. – S. 297.

1106. Z dyrekcyi poczt i telegrafów // Gazeta lwowska. – 1902. – № 286. – 14 grudnia. – S. 3.

1107. Ruch przedświąteczny // Gazeta lwowska. – 1903. – № 283. – 11 grudnia. – S.12.

1108. Z poczty // Kurjer Lwowski – 1905. – № 344. – S. 3.

1109. Kawa jako środek desynfekcyjny. // Przegląd Weterynarski . – 1891. – № 4. – S. 105.

1110. Rozmaite obwieszczenia // Gazeta lwowska. – 1892. – № 86. – 15 kwietnia. – S. 8.

1111Rozdział XV. wyciąg z przepisów i taryf kolejowych // Kalendarz Slowa Polskego. – Lwów: 1912. – S. 346-347.

1112. Хрестоматія із зоології / Упор. А. М. Охріменко, Е. В. Шухова. – К.: Рад. шк., 1988. – С. 102.

1113. Денисов А. Все об охоте. – К.: Книга-Сервіс, 1996. – С. 6.

1114. Mniszek Tchorznicki M. Polskie prawo łowieckie w wiekach średnich / Mieczysław Mniszek Tchorznicki. – Warszawa, 1935. – 14 s.

1115. Jakubski A. Prace monograficzne komisji fizjograficznej: [w 4-ch tomach] / Antoni Jakubski. – Kraków: Polska akademia umiętności, 1928. – T.II: Bibliografja fauny polskiej do roku 1880. – S. 330.

1116. Pawlik S. Handel zwieryzuną, rybami i rakami w Galicyi. //Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2–6.

1117. Wiadomoścs handlowe // Łowiec Polski – 1932. – № 3. – S. 58.

1118. Wiadomości handlowe // Łowiec – 1931. – № 24. – S. 372.

1119. Wiadomości handlowe // Łowiec. – 1932. - № 4. – S. 40.

1120. Wiadomości handlowe // Łowiec – 1932. – № 10. – S. 126.

1121. Wiadomości handlowe // Łowiec Polski – 1930. – № 2. – S. 36.

1122. Przegląd prasy zagranicznej//Łowiec Polski – 1928. – № 21. – S. 330-331.

1123. Psie skóry//Łowiec Polski – 1930. – № 6. – S. 113.

1124. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11т., 12 кн. /Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 1991 – Т. 1. С. 28.

1125. Мороз В. Моє рідне село Саджава. – Богородчани: Видавнича справа, 2003. – С. 26.

1126. Гнатюк В. М. Вибрані статті про народну творчість. Упорядкування, вступна стаття та примітки М. Т. Яценка. К.: Наукова думка, 1966. – С. 51.

1127. Do artykułu: Przewóz ryb kolejami żelaznemi // Okólnik. – 1906. – № 81. – S. 61.

1128. Rozwadowski Józef Z zapisków dyletanta // Okólnik. – 1897. – № 28. – S. 22-23.

1129. Leopold Weigl Rak // Łowiec – 1884. – № 8. – S. 123-125.

1130. Raki // Okólnik. – 1909. – № 107. – S. 278.

1131. Gospodarstwo rybne u nas dawniej i teraz // Okólnik. – 1907. – № 92. – S. 87.

1132. Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi // Łowiec – 1899. – №5. – S. 52-54.

1133. W sprawie przewozu ryb kolejami żelaznemi. // Okólnik. – 1906. – № 80. – S. 34.

1134. O raku galicyjskim // Okólnik. – 1896. – № 22. – S. 20.

1135. Sprawozdanie c. k. inspektora rybactwa krajowego // Okólnik. – 1899. – № 44. – S. 28.

1136. Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi //Łowiec – 1899. – №5. – S. 52-54.

1137. Nadzwyczajny połów raków // Okólnik. – 1895. – № 15. – S. 34.

1138. Leopold Weigl Rak // Łowiec – 1884. – № 8. – S. 124.

1139. Karp galicyjski w Holandyi // Okólnik. – 1899. – № 39. – S. 32.

1140. Przywóz ryb świeżych do Szwajcaryi // Okólnik. – 1903. – № 65. – S. 202.

1141. W Niemczech południowych jest wielki brak pstrągów // Okólnik. – 1900. – № 49. – S. 25.

1142. Traktaty handlowe // Okólnik. – 1900. – № 46. – S. 5.

1143. Cło od ryb // Okólnik. – 1902. – № 57. – S. 50.

1144. Cło rosyjskie od ryb // Okólnik. – 1903. – № 64. – S. 164.

1145. Cło od ryb // Okólnik. – 1903. – № 64. – S. 130.

1146. Cło od ryb // Okólnik. – 1902. – № 59. – S. 136.

1147. Cło od ryb // Okólnik. – 1902. – № 56. – S. 7.

1148. Ciekawe szczegóły // Gazeta lwowska. – 1899. – № 250. – 23 maja . – S. 3.

1149. Kronika//Łowiec. – 1884. – № 8. – S. 132.

1150. Projektowane cło od ryb w przyszłyeh traktatach handlowyeh. // Okólnik. – 1914. – № 5. – S. 92-95.

1151. Проців О.Р. Зеленчук Я.І. Видатний природознавець уродженець Гуцульщини Максиміліан Сила-Новицький/Олег Проців/, Ярослав Зеленчук/ Гуцули і Гуцульщина : літ.-мист. і громад.-сусп. часоп. – 2012. – № 2(6). – С. 42 – 45.

1152. Protokół 20-go Walnego Zgromadzenia Krajowego Towarzystwa rybackiego, odbytego dnia 28 Maja 1898.// Okólnik. – 1898. – № 35. – S. 4.

1153. Zatrucie spowodowane rosyjskim sandaczem na ostatnim bankiecie prawników w Wiedniu. // Okólnik. – 1912. – № 124. – S. 155-156.

1154. Ankieta rybacka // Okólnik. – 1913. – № 7. – S. 143-144.

1155. Praktyka wycierów // Okólnik. – 1912. – № 124. – S. 130.

1156. Kronika//Łowiec. – 1904. - № 10. – S. 121.

1157. Świetny wynałazek// Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 4. – S. 59.

1158. Epidemia wścieklizny u lisa i borsuka w Galicyi w latach 1900 i 1901 //Łowiec – 1902. – №15. – S.73-174.

1159. Galicya w statystyce weterynaryjno-policyjnej// Gazeta lwowska. – 1890. – № 228. – 5 pażdziernika. – S. 2.

1160. Powszechne wykłady uniwersyteckie// Gazeta lwowska. – 1902. – № 34. – S. 3.

1161. Sprawozdanie z czynności krajowego towarzystwa rybackiego w Krakowie za czas ocl 1. stycznia 1904 r. do 31. grudnia 1904 r. // Okólnik. – 1905. – № 77. – S. 187.

1162. Оустава зъ дня 19. Листопада 1882 о декоторыхъ средствахъ къ подвиженю рыбацтва на водахъ средикраевыхъ // Вѣстникъ законовъ и

розпоряджeнiй краевыхъ для Королевства Галицïи и Володимерïи зъ Княжествомъ Краковскимъ (далі – ВЂст. зак. кр.). – 1883. – Ч. XIX. – С. 163-164.

1163. Prawo łowieckie: Na marginesie Rozporządzenia Prezedenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1927 r. „O prawie łowieckim”//Łowiec. – 1928. - № 18. – S.291-292.

1164. Gieruszyński F. K. Najnowiejszy wiadomości z dziedziny łowiectwa i zarys rybołowstwa: podręcznik naukowy dla kandydytów leśnictwa / Feliks Gieruszyński. – Lwów, 1911. – S. 147.

1165. Okólnik. – 1906. – № 84. – S. 160.

1166. Wielkie zytricie ryb w Dniestrze // Okólnik. – 1903. – № 66. – S. 214.

1167. Zarządzenie Wojewody Lwowskiego o ustahmiu Statutu Organizacyjnego Urzędu Wojewódzkiego Lwowskiego z dnia 15 grudnia 1931, L. org. 1027/931. //Lwowski dziennik wojewódzki. – 1931. – № 23. – 20 grudnia. – S. 326-330.

1168. L.: A. O. 7352/1/28. Stanisławów, dnia 11. lipca 1928. r. «W sprawie szacowań szkód w budowlach wodnych». OKÓLNIK Nr. 7 52. Do Wszystkich Panów Starostów powiatowych, I Panów Kierowników Państwowych Zarządów Wodnych w Stanisławowie, Kołomyji, Stryju i Kaluszu. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1928. – № 6. – S. 4-5.

1169. Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1932. – № 1. – S. 1-10.

1170. Wzór statutu Rybackiego Związku Ochronnego // Dz. u. R.P. – 1934. – № 71. – S. 1327.

1171. Świętorzecki B. Myśliwstwo na Kresach Wshodnich w ostatnim stuleciu 1850-1936.Szkic historyczny. - Malinowszczyzna, 1936. – S. 1-98.

1172. Balko R. Kilka uwag o projekcie nowej ustawy łowieckiej dla Galicyi //Łowiec. – 1908. – № 15. – S. 172-173.

1173. Wymiar kar//Przegląd myśliwski i łowiectwo polskie. – 1924. – № 6. – S.15.

1174. Rybia trutka // Okólnik. – 1883. – № 3. – S. 72-74.

1175. Ulm A.Nowe prawo łowieckie w Prusiech z 18 stycznia 1934 r. // Łowiec . – 1934. – № 4-5. – S. 30.

1176. Postęp w dziedzinie myśliwskiej w Serbii. //Łowiec Polski – 1900. – № 15. – S. 13.

1177. Balko R.Kilka uwag o projekcie nowej ustawy łowieckiej dla Galicyi//Łowiec. – 1908. – № 9. – S. 97-99.

1178. O raku galicyjskim// Okólnik. – 1896. – № 22. – S. 20.

1179. Okólnik 35// Okólnik. – 1898. – № 35. – S. 5.

1180. Konfiskata raków w Krakowie // Okólnik. – 1898. – № 35. – S. 17.

1181. Alegaty do sprawozdań stenograficznych piątej sesyi siódmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1899/900 przytem index tych alegatów od 1 do 226. – Lwów, 1900, – S. 35-36.

1182. Statut pracowni do badań mikroskopowych oraz zbioru okazów chorobowych u zwierząt zabitych w rzeźni. // Dziennik pozporządzeń dla stoł. król. Miasta Krakowa. – 1910. – № 9 (31. paždziernika). – S. 162.

1183. Konfiskata raków na dworcu kolei żelaznej w Krakowie // Okólnik. – 1893. – № 8. – S. 53.

1184. Wysocki Kazimierz Plomba jako świadectwo pochodzenia zwierzyny // Łowiec – 1934. – № 19-20. – S. 154-155.

1185. Z Izby handlowo-premyslowej // Gazeta lwowska. – 1888, 18 maja. – № 114. – S. 5.

1186. Verordnung aus dem Reichsgebiet // Wald und Holz. – 1941. - №17. – S. 2.

1187. Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1913. – S. 221.

1188. Ustawa a jej wykonanie // Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 6–7.

1189. Державний архів Івано-Франківської області. – Ф. 6. – Оп. 2. – Спр. 47. – Арк. 127–127.

1190. Szpilman Józef O zwalczaniu i tępieniu wścieklizny // Przegląd Weterynarski . – 1905. – № 10. – S. 362-366.

1191. Królikowski Stanisław. W sprawie środków zapobiegawczych przeciw wściekliznie // Przegląd Weterynarski . – 1892. – № 5. – S. 117-120.

1192. Z rocznego sprawozclania weterynaza m. Lwowa za r. 1890 // Przegląd Weterynarski. – 1891. – № 5. – S. 123-124.

1193. Ze sprawozdania weterynarza miasta Lwowa za r. 1886 // Przegląd Weterynarski. – 1887. – № 9. – S. 204-205.

1194. Ze sprawozdania we terynarskiego ·we Lwowie za 1892 r. // Przegląd Weterynarski. – 1893. – № 4. – S. 113-114.

1195. Wyciag ze sprawozdania weterynarza m. Lwowa za r. 1894 p. // Przegląd Weterynarski . – 1895. – № 6. – S. 203.

1196. Szpilman Józef O zwalczaniu i tępieniu wścieklizny // Przegląd Weterynarski . – 1905. – № 10. – S. 362-366.

1197. Królikowski Stanisław. W sprawie środków zapobiegawczych przeciw wściekliznie // Przegląd Weterynarski . – 1892. – № 5. – S. 117-120.

1198. Wyciag ze sprawozdania weterynarza m. Lwowa za r. 1894 p. // Przegląd Weterynarski . – 1895. – № 6. – S. 203.

1199. Ze sprawozdania weterynarza miasta Lwowa za r. 1886 // Przegląd Weterynarski . – 1887. – № 9. – S. 204-205.

1200. Ze sprawozdania we terynarskiego ·we Lwowie za 1892 r. // Przegląd Weterynarski. – 1893. – № 4. – S. 113-114.

1201. Szpilman Józef O zwalczaniu i tępieniu wścieklizny // Przegląd Weterynarski . – 1905. – № 10. – S. 362-366.

1202. Statystyka miasta Krakowa zestawiona przez biuro statystyczne miejskie. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1905. – S. 116.

1203. Z polskiego związku łowieckiego//Łowiec Polski – 1938. – № 11 . – S.224.

1204. Goralczyk S. § 41. Ustawy łowieckiej/ Stanisław Goralczyk //Łowiec. – 1898. – № 6. – S. 90-91.

1205. Kronika//Łowiec. – 1883. – № 6. – S.99.

1206. Kronika//Łowiec. – 1883. – № 6. – S.99.

1207. Statystyka ubitej zwierzyny //Łowiec – 1900. – № 4. – S.49.

1208. Statystyka ubitej zwierzyny //Łowiec – 1900. – № 4. – S.49.

1209. Проців О. Р. Соціально-економічне значення мисливського господарства в Австро-Угорській імперії в кінці XIX – на початку XX століття / П. Б. Хоєцький, О. Р. Проців // Науковий вісник НЛТУ : зб. наук.-техн. пр. Вип. 21.12. – Л., 2011. – С. 303 – 311.

1210. Statystyka ubitej zwierzyny //Łowiec – 1900. – № 3. – S.37.

1211. Korespondencye//Łowiec . – 1904. – № 23. – S. 295-296.

1212. Statystyka łowiecka//Łowiec – 1933. – № 22. – S.261.

1213. Rocznik statystyczny Królestwa Polskiego: rok 1913 / pod ker. W. Grabskiego. – Warszawa: Gebethner i Wólf, 1914. – S.54.

1214. Statystyka ubitej zwierzyny // Łowiec – 1900. – № 18. – S.274.

1215. Statystyka ubitej zwierzyny // Łowiec – 1900. – № 18. – S.273.

1216. Der deutsche Jäger//Łowiec Polski – 1938. – № 34 . – S.708.

1217. Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1909. – №21 . – S.334.

1218. Wiadomosci handlowe i przemrslowe. Statystyczny wykaz zuzytych w Lwowie w r. 1836 napojów, żywności i inych płodow.// Gazeta lwowska. – 1837. – № 133.– S.797-798.

1219. Dowóz plodów kotnsumcyjnyh we Lwowie w pierwszem półroczu 1852 roku i 1851. // Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1852. – № 55 – S. 218.

1220. Dowóz plodów kotnsumcyjnyh we Lwowiew pierwszem półroczu 1855 roku a w zestawieniu z pierwszem polroczem r. 1854. // Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1855. – № 25 – S. 98.

1221. Dowóz plodów kotnsumcyjnyh we Lwowie w pierwszem półroczu 1857 roku a w zestawieniu z pierwszem polroczem r. 1856. // Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1857. – № 26 – S. 108.

1222. Dowóz plodów kotnsumcyjnyh we Lwowie w pierwszem półroczu 1859 roku. // Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1859. – № 27 – S. 116.

1223. Dowóz plodów kotnsumcyjnyh we Lwowie w w drugim półroczu 1859 roku. // Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1860. – № 3 – S. 10-11.

1224. Dowóz plodów kotnsumcyjnyh we Lwowie w pierwszem półroczu 1862 roku. // Dodatek tygodniowy przy Gazecie lwowskiej. – 1860. – № 43 – S. 171.

1225. Dowóz plodów kotnsumcyjnyh we Lwowie w drugim półroczu 1860 roku a w zestawieniu z pierwszem polroczem r. 1856. // Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1860. – № 52 – S. 218.

1226. Dowóz plodów kotnsumcyjnyh we Lwowie w pierwszem półroczu 1861 roku. // Dodatek osobny przy Gazecie lwowskiej. – 1861. – № 22 – S. 43.

1227. Dowóz plodów kotnsumcyjnyh we Lwowie w pierwszem półroczu 1862 roku. // Dodatek osobny przy Gazecie lwowskiej. – 1862. – № 18 – S. 79.

1228. Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1855. – № 41 – S. 162-163.

1229. Kronika // Łowiec – 1878. – № 2. – S. 30.

1230. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Styczeń 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1231. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Luty 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1232. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Marzec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1233. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Kwiecień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1234. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Czerwiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1235. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Lipiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1236. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Sierpień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1237. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Wrzesień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1238. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Pażdziernik 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8

1239. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Listopad 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1240. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Grudzień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1906. – 8 s.

1241. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Styczeń 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1242. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Luty 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1243. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Marzec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1244. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Kwiecień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1245. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Maj 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1246. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Czerwiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1247. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Lipiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1248. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Sierpień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1249. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Wrzesień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1250. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Październik 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8s.

1251. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Listopad 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1252. Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Grudzień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyjkowskiego, 1908. – 8 s.

1253. Stosunki zdrowotne w mieście Lwowie Dr. Wiktor Legieiyński. w roku 1905 i 1906 Lwów 1907. // Przegląd Weterynarski. – 1908. – № 7. – S. 254-255.

1254. Statystyka miasta Krakowa zestawiona przez biuro statystyczne miejskie. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1905. – S. 85.

1255. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Luty 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1256. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Marzec 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1257. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Kwiecień 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1258. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Maj 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1259. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Czerwiec 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1260.Sprawozdania statystyczne za miesiąc Lipiec 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1261. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Sierpień 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1262. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Wrzesień 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1263. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Październik 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1264. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Listopad 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1265. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Grudzień 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

1266. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Styczeń 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1267. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Luty 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1268. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Marzec 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1269. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Kwiecień 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1270. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Maj 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1271. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Czerwiec 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1272. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Lipiec 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1273. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Sierpień 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1274. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Wrzesień 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1275. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Paździemik 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1276. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Listopad 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s.

1277. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Grudzień 1915. – Kraków: Biuro statystyczne, 1915. – 4s

1278. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Styczeń 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1279. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Luty 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1280. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Marzec 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1281. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Kwiecień 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1282. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Maj 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1283. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Czerwiec 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1284. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Lipiec 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1285. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Sierpień 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1286. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Wrzesień 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1287. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Paździemik 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1288. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Listopad 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1289. Sprawozdania statystyczne za miesiąc Grudzień 1925. – Kraków: Biuro statystyczne, 1925. – 4s.

1290. Statystyka miasta Krakowa zestawiona przez biuro statystyczne miejskie. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1905. – S. 116.

1291. Cennik skór i futer//Łowiec Polski – 1926. – № 6. – S. 91.

1292. Gospodarstwo rybne w kraju w świetle najnowszych cyfr statystycznych // Okólnik. – 1906. – № 85. – S. 183-184.

Наукове видання

Проців Олег Романович

ГЕНЕЗА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ ГАЛИЧИНИ

Монографія

Комп’ютерна верстка *Олега Проціва*
Редагування *Галини Проців*
Дизайн обкладинки *Василя Іваночко*

За зміст та достовірність фактичного матеріалу
відповідальність несе автор

Підписано до друку 24.10.2019 р. Формат 60 x 84/16.
Ум.-др. арк. 33,2. Наклад 300 примірників.
Замовлення № 25/18

Видавництво «Лілея-НВ»
А/С 250,
м. Івано-Франківськ, 76018
e-mail: lileyanv@gmail.com
Свідоцтво ІФ №8 від 28.12.2000 р.